

DUE DATE SLIP**GOVT. COLLEGE, LIBRARY**

KOTA (Raj)

Students can retain library books only for two weeks at the most

BORROWER S No	DUE DATE	SIGNATURE

THE
KAUŚIKA SŪTRA
OF
ATHARVA VEDA

With extracts from the Commentaries
of Darila and Kesava

MOTILAL BANARSIDASS
DELHI :: VARANASI :: PATNA

© MOTILAL BANARSIDASS

Head Office BUNGALOW ROAD JAWAHARNAGAR DELHI 7
Branches 1 CHOWK VARANASI (U P)
2 AS OK RAJPATH PATNA 4 (BIHAR)

1st Edition 1889 (Journal JAOS)
Reprint 1972
Price Rs 30 00

Printed in India

BY SHANTILAL JAIN AT HIRI JAIENDRA PRESS BUNGALOW ROAD JAWAHAR
NAGAR DELHI 7 AND PUBLISHED BY SHANTILAL JAIN FOR MOTILAL
BANARSIDASS BUNGALOW ROAD JAWAHARNAGAR DELHI 7

TO
WILLIAM DWIGHT WHITNEY
THE PIONEER OF VEDIC STUDIES
IN AMERICA

THIS WORK IS DEDICATED
BY HIS FAITHFUL PUPIL AND FRIEND

Preface.

The materials, upon which this edition of the *Kāuṣika sūtra* is based, represent as exhaustive a collection of MS authority, as it was possible for the editor to make. Such MSS of the text, commentary, paddhatis, and other accessory literature, as are in the possession of libraries or individual scholars in Europe, were used, it is believed, without omitting anything very valuable. And no little effort was expended to secure as much as possible, if not every thing, of value, known to exist in India up to the present time.

Thanks are due in many quarters for advice, help, and cooperation. First, to the authorities of the Royal Library in Berlin, and to the Educational Department of the Bombay Government headed by its director, K M Chatfield Esq. Without the enlightened liberality of these two institutions, a work of this sort would have been well nigh impossible for an American scholar. Professors William Dwight Whitney of Yale College, and Rudolf von Roth of Tübingen granted freely the use of such materials, as were in their hands, along with other aid. Through the disinterested efforts of Rao Bahadur Shaukar Pandurang Pandit, the Oriental translator to the government in India, and honorary member of the American Oriental Society, I was enabled to present in the appendix extracts from the paddhati of Keçava — an exegetical aid second only to the commentary of Dārila. I am also indebted variously to Professors Albrecht Weber of Berlin, and Georg Bühler of Vienna, and

to Dr Johannes Klatt of the Royal Library at Berlin His excellency, Dr Otto von Böhtlingk, Member of the Imperial Academy of Sciences at St Petersburg lightened the burden of the work by reading one proof and he also favored me with many valuable remarks springing from his exhaustive knowledge of the language, and his keen philological insight. To him I owe an especial debt of gratitude

Baltimore, May 1889

MAURICE BLOOMFIELD

Contents of the Introduction.

- i The materials for the edition of the text.
  - ii The composition of the sūtra.
  - iii The relation of the Kaṇḍika to its saṃhitā
  - iv The lexicon of the sūtra and its commentaries
  - v. Grammatical and orthographical notes
-

Introduction.

I The materials for the edition of the text.

The following MSS of the text commentaries, and other accessory literature were used for this first edition of the sutra of Kāuṣika

a Manuscripts of the text

1 K (Kielhorn) Nr 86 (p 55) catalogued in F Kielhorn's Report to K. M. Chaineld Esq on the search for Sanskrit MSS in the Bombay Presidency during the year 1880—1881. A good carefully written MS of 128 folios 8 lines to the page, 1750 ślokas according to a statement upon the wrapper. Colophon *svasti śrī samvat 1708 varse karitikaśūda (1) 10 raodu adyeḥa śrī mārhañ puratāstavyam abhyamltaranāgarajñāṣya tricaṇṇi śrī 5 śivajyoti jaya īrsnena (Cōd jaya) svayam lkhutam idam i śubham bhavatu i adyeḥa mār balipuratāstavyam abhyamltaranāgarajñāṣya i pancakaṇṇi ganapatyabhratrgan gadharabhrātīrrahaghata (1 for -rāgl aia ?) jibhrā-tṛgadadharabhrātīrīdyādharapaśhanartham* For the meaning of *pancakaṇṇi* see p LVII

2 P (Puna) Collated by Professor Rudolph von Roth in Tubingen in the year 1874, from a MS of the Pūna Deccan College. The MS consists of two parts. The first half contains 41 folios and ends with the following colophon *ut śr kauṣike saptaṃ dhyāyāḥ samāptāḥ i samvat 1740 varse śale 1606 pratartamāne adyeḥa brugu (1) ksetramal aprabhust'ane date śrī 5 ja akr̥pasu'adevākṣenena lkhutam i samvat sattaraṣṭyāṣṭavarṣe śale śolaṣe (1) sampravartamāne phālgunavadi 10 śukrena lkhutana kauṣikam pūrvardham lkhutam asti*

The second part in 44 folios ends: *svasti samvat 1740 | varṣe śāke 1606 | pravarṇamāne cātroṣuḍi dābudhe adyeha brugukṛtraiḥ śtaryam dāre ṣṛī 5 jayakṛṣṇasutadēvakṛṣṇena likhitam | aparaṁ pustakam rīkṣja śodhanīyam eadā budhāḥ | hīnādhyākṣaḥ tarāḥ varnāḥ asmākam duṣṇam na he .*

3. Bh (Bharūch) MS or fol 894, nr 1493 (p 84) in A. Weber's *Verzeichniss der Sanskrit und Prakrit-Handschriften*, vol 11 (Berlin 1886) 67 folios of 10 lines a page. The MS, presented by Professor Bühler to the Royal Library at Berlin, is a copy of a codex from Bharūch, belonging to the government of Bombay (collection of 1870-71) See G. Bühler, *A catalogue of Sanskrit Manuscripts contained in the private Libraries of Gujarāt, Kāthiāwad, Kacchh, Sindh and Khāndesh*. Fascicle 1, Bombay 1871, Nr 178 (p 172) *Samvat 1718* In the possession of Deva Narābherāma in Bharūch P and Bh exhibit identical readings down to the most minute details, KPBh stand out as a group related to one another, and not infrequently they are at variance with the remaining MSS of the text

4. Ch (Chambers) A MS of the Chambers collection (Nr 119) in the possession of the Royal Library at Berlin, cf. *Die Handschriften-Verzeichnisse der Kgl. Bibliothek. Fester Band Verzeichniss der Sanskrit Handschriften*, Berlin 1803, Nr 362 (p 80), 143 folios Colophon: *samvat 1670 | kāṣyāpā gāṅgāsāṁpani cīṣṭeṣṭara-sāṁnidhāu | bhāṣagaṅgādhareṇa likhitam* Both the original and a copy in the possession of Professor Whitney were used by the editor. For the character of the MS cf. Haas, *Ind. Stud.* v, p 378

5. E (Elphinstone) A copy of a MS of Elphinstone College, made for Professor W. Roth through the mediation of Prof. Kielborn. Upon this MS Roth afterwards collated P (Nr 2) and Bi (Nr. 6), and the readings of these three MSS were in turn collated by the editor in Tübingen in June 1882 upon a transliterated copy of Ch (Nr. 4), belonging to Professor Whitney, and kindly loaned to him 43 folios of 13 lines a page Colophon: *māghakṛṣṇatīrtiyām (1) tithāu adumyārdsare śālidhānaśāke 1792 tasmīn dīne idam pustakam saṁdṛpitam . . .* The MS. is of inferior value and seems to stand in

some genetic relation to Ch, as it shares many readings and blunders with the latter

6 B₁ (Bikanir) Collation, made in 1878 by Prof v Roth of Nr 91 in the library of the Maharāja of Bikanir 91 folios of 8 lines a page Colophon *saṃvat 1735 | tarṅge margaṣṭra-ūṣudī 4 gurudine ṣṛī pātānanagare līkhitam | grāṃthāgrāṃ 1800 | mahārāja anuṣṭapa-sīṃhājītyemrajye (?) śubham bharatu* A MS of fair value

7 Bū (Bübler) A modern copy belonging to the Bombay government, Nr 150 of the collection of 1879—80 The first few *kandikās* are corrected, beyond that it is extremely faulty Colophon *līkharīṃśe 'a(m)trikam ajīttatanayakṛprarāmālikhacitam kāṣṭhī ma dhya idam pustakam paṃroḍāramakṣenasya dattam kṛṣṇāpānam ṣṛīr astu* The number of *ślokaś*, as stated on the wrapper, is 1700

8 Ku (Kuhn) A fragment embracing the last five *adhyayas* (x—xiv) belonging originally to Adalbert Kuhn, and now in the possession of Professor Ernst Kuhn of München

b The *bhāṣya* of Dārila

9 D (text) and D (schol) The commentary of Dārila bhattacharya, a single fragmentary codex of which exists in Europe in the Royal Library at Berlin It forms part of a batch of Atharvan texts, presented to that institution by Professor Eggeling Cf Die Handschriften Verzeichnisse der kgl Bibliothek, Vol v Verzeichniss der Sanskrit and Prākṛit-Handschriften von A Weber, Vol II, Nr 1494 (p 80) MS or oct 343^d It consists of 136 folios of 11—12 lines a page The title is *Kauṣika bhāṣya*, and it extends to the end of the second *kandika* of *adhyaya* vi (*kandika* 48 in the continuous count) Here the text is treated as though fairly at an end, at least as far as the immediate source of this copy is concerned, inasmuch as the colophon, date and number of *ślokaś* by which the text is measured are given at the end *nehācedarthavāda upādhyayaṭatsaṣṭarmanah prapāu-trasya bhāṣṭadārila-kṛtāu kauṣikabhāṣyē saṃthe 'dhyaye devīyā kaṇḍikā samāptā || bhagnapṛstīkātigrīvā stabdhadrstir adhomukham | laṭṭena līkhitam grāṃtha(m) yātnena paripālayet || śloke 1762 śarvārīnamasam vatsare aṣāḍhaṣṭakātrayodaṣī varīcātare samāpto 'yam grāṃthah ||*

granthasamāhā 3790 Dārila is mentioned frequently in the pad-dhati of Keçāva (Nr 15) and occasionally in the Atharvaṅgiya pad-dhati (Nr 13), but Vatsaçarman, his grandfather, is known hitherto only from Dārila's work 'pādas of the teacher Vatsaçarman' (*pāda upādhyāyacaçarmanah*) are cited several times, e. g. at 32 26 (fol 101 b l 6), 35 6 (fol 105 b, l 6), 46 43 (fol 123 a, l 1), 48 9 (fol 136 a l 8) Very high praise is bestowed upon Vatsaçarman in a cloka cited at 6. 37 (fol 34 a, l 4) *na tena tulyah suhyd asti kaçcin na sarvakarmopratiṁśti śāyan ī na mātṛtulyah krocid asti bandhur na vatsaçarmanopratiṁśti (vī)drān*. Through the kindness of Dr. Johannes Klatt, the custos of the Indian department of the Royal Library at Berlin the editor was enabled to obtain a copy of the MS which was afterwards compared and corrected by himself during his stay in Berlin in the summer of 1884 The copy will be turned over in due time to the library of the American Oriental Society The text is very corrupt, and the comment often very obscure no attempt has been made to restore the manifold corruptions in this text, or in any of the pād-dhatas to be mentioned below. A better picture of the character and value of such an exegetic help is rendered by presenting the text as it is, rather than by attempting to restore throughout individual emendations and suggestions, whenever given, are bracketed On the whole Dārila's work forms the most valuable single factor in the present edition The MSS of the text do not divide the sūtras, and that is the principal difficulty in the more obscure parts of the text For this, for the exegesis of many difficult passages and for the explanation of many words the text is of paramount importance cf p xxiifg

11 The same The only printed notice of the existence in India of a commentary to the sūtra is found in Martin Haug's report on his journey in Guzerat in the winter of 1863—1864, an extract from which is printed in *Ind. Stud.* ix, p 174 Haug simply mentions, that he saw in Broach a MS of the sūtra with the commentary, without stating the name of the commentator. Through the kindness of the Oriental translator to the government, Rāo Bahadur

Shankar Pandurang Pandit, an honorary member of the American Oriental Society, the editor was enabled to compare a second MS of the bhāṣya of Dārila. The owner is an Atharva vāidika named Venkay Bhaty Gore, alias Venku Das, who lives at Sangli in the South Maratha country. The MS is modern beautifully written, and carefully corrected, consists of 200 folios of 9 lines to the page, and goes just as far as the Berlin codex namely to the end of kṛpā 48. Moreover it repeats with such absolute fidelity the portentous mass of corrupt ions, which characterize that codex, as to render certain the conclusion that both go back to the same source they seem both to be very faithful copies of the same original. This MS therefore in no way benefited the edition there was no occasion to distinguish it from the preceding. The colophon of this MS is identical with that of the Berlin codex, excepting the date *śake 1751 bhāṣṭrapadaçuddha-
deśityam mandacāre samāpto yam gramthah | gramthasamkhyā 3730*

Mr Shankar P Pandit also has in use for his forthcoming edition of Śāyana's commentary to the Atharva Veda another MS of Dārila, which he compared with the Sangli MS, sent to me. This also ends at kṛpā 48, and hails from the same source. The natural conclusion to be derived from this noteworthy coincidence would seem to be either that Dārila did not comment beyond kṛpā 48, or that a part of his work is lost. The former alternative is however set aside by the testimony of Keçava (Nr 15), who mentions Dārila's opinion (*iti dārilamatam*) on passages beyond, as well as within the first 48 kṛpādikas see e g 31 7, 40 10 54 13 53 20: probably also at 43 3 and 120 (under the designation *bhāṣyakāra*). On the other hand it seems growingly unlikely that the complete commentary of Dārila will yet be found. Dārila is probably the only one who wrote a commentary to the Kauçika in the ordinary sense of the word. Keçava's work is a paddhati he rarely explains single words or the language of the sūtra in general, but merely aims to make clearer, usually by expansion the rites enjoined by the sūtra, to readers acquainted with its language. Two *bhāṣyakāras*, named Bhadra and Rudra, are mentioned in the Atharvaṣiṇi paddhati (Nr 13;

cf J A O S xi, p 376, note 5), and very frequently by Keçava; since however several quotations from them are metrical, we may suppose that they were authors of *smṛti* works holding perhaps the same relation to Kauçika, as the Karmapradīpa or Chandogāpariçiṣṭa of Kātyāyana to the sūtra of Gobhila in the Sama Veda. The search for a correct and complete MS of Darila is therefore of prime importance for the advance of Atharvanic studies.

c *The paddhati*

12 Daç Kar. The title of a paddhati to certain selected parts of the Kauçika is *daça karmāṇi brahmavedoktāṇi*. It is nr 153 of the Bombay government's collection of 1879—1880, and restricts itself to those parts of the Kauçika, which treat strictly speaking of house-ritual only. It begins with the *āyatantra* (cf Kauç 1 6, 137), and then turns to the *samskāra*, from the *garbhadhāna* to the *caturthikarma* (Kauç. 53—58, 70—75), citing the mantras in full, and with the regular accent marks in red. Those parts of the Kauçika, which are more especially Atharvanic in their character (see below under ii), it does not touch upon at any point. The MS is very modern, and exhibits the following colophon: *samvat 1867 kārthikamāsē ṣuklapakṣe 6 bhṛguṛāṣare adyeḥa niddhapurvāstavyam udācyajñāṭīya ṣuklasukharāma-atmayahṛdayarāmaliḥhitam | pañhanārtham pumcolitrāmakyṛṇa | idam pustakam varānastikṣetre kaçyam lipikṛtam | ādiviçveçvarasamipe |*. A text called Daça karmāṇi also a paddhati, describing house ceremonies, has been published in India, and a copy of it can be found at the Royal Library at Berlin. It has no connection with the Atharva-Veda.

13 Ath Paddh. The conventional designation Atharvapiya-paddhati is the title of a text, of which there are two modern MSS in the Royal Library at Berlin. Cf Die Handschriften Verzeichnisse der Kgl. Bibliothek zu Berlin, vol v Verzeichniss der Sanskrit- und Prākṛit Handschriften von A Weber, vol ii, nrs 1495 and 1496 (pp 86, 87), also J A O S vol xi, p 375. The text is a paddhati, considerably more extensive than the Daça karmāṇi, but also almost entirely restricted to *grhya* practices, in the manner of the other

grhya sūtras, omitting in general the Atharvānic rites proper. The text begins with the statement *atharvavedasya samhitaṁ vidhīṁ eva-rānam āśrayate*, and adheres in general in its introduction to the text of the paddhati of Keçava—the extracts from the latter, given in the appendix to our edition, pp 307-308, present a sufficient account of the introduction. This is followed by comments on the paribhasa sūtra* at the beginning of the Kauçika (i 1-19) while the more important, characteristically Atharvānic paribhasas, contained in kaṇḍikas 7, 8, are ignored. Then are treated in the order stated the *ajñatantra*, here called *brhatkuçamḍika* (sic *brhatkuçamḍika samaptah* (!) if the word *kuçamḍika* in Weber's Verzeichniss vol 1 nr 1203, p 300] with its appendix the *uttaratantra*, this is followed by the following *sam-skārās* *garbhadhāna* *pūrsavana*, *śimantonmayana* *jātalarṇa*, *nama-larāna*, *nirṇayana*, *annupraçana* *godana* *cāḍalarāna*, *upanayana*, [with *vedavratā*, *kalpavratā*, *mygāruvratā* (!), *viśvāśahratā* (cf AV xvii 1 5)], *samarartana*, *enala* with the *madhuparka* inserted (as in the Daça karmaḥ: Kāthaka grhya, and Manava grhya*), *caturthi-karma* with the *madugḥamaniprayaścitta* as appendix.** Then the *laglu-çalakarma* (Kauç 23), *brhucchāḍalarṇa* (Kauç. 43 3 fg) *çantiyudaka* (Kāuç 9), *sat patikama* (*karma*) *pustikama* (*karma*) *abhicara*, *vṛddhi-çrāddha* *dāhanaviddhi* (with *asthisamçayana**, *pūṣadana* *soḍaçoṣacāra*, and *vṛçotsarga* (Kāuç 24 19fg)

The text quotes the usual Atharvan literature: *Gopatha brahmana*, *Vāitāna sūtra*, *Nakṣatra-kalpa*, *Aṅgīrasa kalpa*, and the *pariçistas* also such stockbooks as *Manu* and the *Karmapradīpa*. Further there is mentioned an *atarya* *Upavarsa* an author of *mīmāṃsa*, a work called the *Pancapaṭhika* (cf Dar at Kauç 8 22 note, and Bohtlingk's lexicon, e v), and the *paddhati kara* Keçava (nr 15). It also cites Darila and two other commentators, Bhadra and Rudra (*darila rudrabhadraū ca trayas te bhagynakaraḥ*), and finally Paṭhinasī. For all of these see nr 15.

* See P. A. O. S. for October 1883, p viii, Jolly, Das Dharma-sūtra des Vāisāna und das Kāthaka grhyasūtra, Proceedings of the Munich Academy, June 1889, p 76.

** Cf Ath Paris 37 9, Ind Stud v 464.

14 Antyeṣṭi Nr 152 of the Bombay government's collection of 1879—1880 is a paddhati on the burial ceremony, bearing on the wrapper the title *atī arcacēdasya antyeṣṭikarma sapinḍikarāntakarmatharacēdasya* 23 folios oblong, 10 lines a page, 608 ślokaś. The MS hails from Ahmedabad (*amadābād*) and has the following colophon *ṛibhāgapāṇṇicolikṛtasut harīharapāṇḍarītham*. On the first leaf *paṇṇicolikṛtāṛibhāga*. No date. The text bears largely upon *adhyāya xi*, but it contains also incidentally an account of the *Ajyatantra* under the name *kuṣaṇḍikākarma* (cf above under 13), and the *ṛṣṭisarga*.

15 Keçava Through the kind offices of Mr Shankar P Pandit I was enabled to add in the appendix extracts from the paddhati of Keçava, the Keçavi. The MS, to which I had access, is the copy of a codex in the possession of that scholar, which he had made for my use in this work. Though a busy copy of an apparently far from faultless original, the extracts given, it is believed, exhaust pretty well the contributions to the exegesis of the sūtra, to be derived from this source. My copy consists of 336 folios, of 12—17 lines a page. The comments become shorter and shorter as the work advances, and end with *adhyāya xiii*, parts of *adhyāya xiv* having been treated along with earlier chapters of the text, e g the *Ajyatantra*, *Kāuṣ xiv 1* (137), along with *Kāuṣ 1—6*, the *śṛāḍḍa* ceremony, *Kāuṣ xiv 2* (138), along with *Kāuṣ 19—23*. The extent, to which the treatment becomes more and more hurried towards the end, may be understood in the light of the fact that *adhyāyas i—vii* absorb 275 of the 336 folios of the MS used here. At the end of *adhy xi* there is the following colophon *samvat 1680 pravaratamāna magharādī paṇṇāmi śukre stavya nirīksanārītham tathātmajoganeṣasyācalokanārītham idam samīdācidheḥ kauṣīkenoktam bhāṣyam yāhyānagare sdrāmgapuravānna tāthā śāmaḥkṣābhādhyāyena ganeṣanāmlōkhyāḍavena ca śrīr astu śubham bharatu*. At the end of the codex are the following words *iti śrī gṛhyapaddhati(h) sampūrnah samāptaḥ | sanvat 1883 nāmāgasaṛamāse śuklāpakṣe aṣṭamyaḥ taticāṣṭase lūkītam grānthasampūrnah (1)*.

The explanations given by Keçava aim at the expansion of the ritual as presented by Kauçika rather than towards an explanation of the words cases are not wanting however, in which individual words are explained usually in a satisfactory manner cf below p xlvfg Occasionally e g at 29 15, 31 6 19, 40 16 Keçava differs more or less widely with Darila Keçava seems to have command of a pretty wide range of authorities especially of those within the limits of AV literature He recognizes the tradition, according to which the schools of the AV are nine in number (*nava bhedaḥ* 1 1) and reports in accordance with the Ath Paddh that the Kauçika (*samhitāvidhi*) is the sūtra of four cakhas, the *śaunaliya* at the head (cf J A O S xi 37) He cites Upavarsa (1 8) Manu (6 28) a *gobhila brāhmaṇa* (2 1^a) Mahakī (fol 307 1 1, cf Ath Pariç 24 10, 46 8, Vauçabr 6) the school of the *caranarādyas* (6 37 cf below, p xxxvi and Ind Stud iii 277), the five kalpas of the AV (see J A O S xi 376fg, Keç 1 8, 39 5—12, 46 25 47 7, 56 5 the Ath Pariçistas (e g 7 10) More important is the fact that he cites familiarly the following four authorities Darila, Rudra, Bhadra and Paithinasi Keç., like Ath Paddh, states explicitly, that Darila, Rudra, and Bhadra are the three commentators of the Kauçika (see adhvaya vi, end *ebhīḥ tribhir bhāṣyakaraiḥ kauçiko vicaritah*)

The interesting fact that Keçava quotes Darila not only in the first 43 kandikas but also beyond kandika 43, has been mentioned above Rudra and Bhadra seem to be commentaries, some what in the style of smṛtis for metrical passages are quoted from Rudra at 49 3—27 (p 357), and from Bhadra at 9, end (p 317) 36 end (p 338) Rudra is quoted in addition at 7 14, 31 7, 46 9 58 20 Bhadra at 6 37 49 end (p 353), 58 20 Both are occasionally opposed to Darila, e g at 58 20 Rudra is quoted also by Śāyana in his commentary to the AV, e g in the introduction p 27 of *Shankarī* edition, and p 5 of the text But little has been learned about Paithinasi, since attention was drawn to him by the editor in the J. A. O. S. xi 37 In Ath Paddh at Kauç 9 9 — the passage is not excerpted in this edition — he is

vol. II, nr 1497 p 87fg. Two more have already been alluded to under nr 16. Some of the texts of this collection, as the *rysotsarga* (19), the *śāyām indramālo sara* (20), the *ganamālā* (34) and the *adhūta*-texts (67, 70—74), bear directly upon corresponding passages in the *Kāuṣika* *pratikās* of Atharvan mantras are employed very generally. Once, in the appendix to the *Nakṣatrahālpa*, which figures as the first *pariṣista*, there occurs in *sakalapatha* a version of AV (Çāunakīya-çakḥā) vi 12S₂ which appears also in the Kashmirian çakḥā see Roth, *Der Atharva Veda in Kaschmir*, p 12, note, and the editor *Seven Hymns of the AV* p. 19fg (*American Journal of Philology*, vol. VII nr 4, p 435fg). In general the *pariṣistas* yield but very little which directly elucidates the text, either of the AV, or its *sūtras*.

e Portions of the text previously edited

Adhyāya x, which contains the wedding rites has been edited, translated, and annotated by Dr E Haas in the *Indische Studien*, vol. V p 267—412. The author's translation and notes are supplemented by Professor Weber. *Adhyāya* XIII the book on omens and portents, has been edited, translated and annotated by Weber, in the transactions of the Royal Academy at Berlin 1859 *Zwei vedische Texte über Omina und Portenta* pp. 244fg. Both scholars are entitled to praise and thanks for their excellent presentations of these parts of the text, based as they were on the single Chambers MS (nr 4 above).

II The composition of the *sūtra*.

The *sūtra* of *Kāuṣika* differs from all other known *sūtras* in the scope of the practices which it has elaborated for the use of the members of the school to which it pertains. It is not a *grānta-sūtra*—this function is performed for the school of Çāunaka in the AV by the so-called *Vāitana* *sūtra* (or *Vitana kalpa* cf J. A. O. S. vol. XI p 37), as may be seen at once by comparing the treatment of the new-moon and full moon sacrifices, described by each text. *Kāuṣ.* 1—6, *Vait.* 1—4. The terminology connected with *grānta* practices is wanting: the words *lo'ar*, *adhvaryu* and *udgār*, in their technical meanings, do not occur in the entire text of

the Kāṇḍika, and the *grāta* fires are employed only occasionally and secondarily, e g 22 14, 57 6, 70 9—12, 71 1—6, 77 23, 80 18—23, 81 31 33, 88 20, 89 13. The *agrīotra* is mentioned twice 72 43, 80 25.

Nor is the text a *grhya-sūtra* in the ordinary sense of the word. It contains, to be sure, all the salient practices, which are regularly treated in such texts: notably the sacraments (*samskāra*) from conception, through marriage to death, also the *madhuparka*, *ajjatantra*, etc. But these do not occupy the most prominent position in the work: they seem to me pretty clearly absorbed, probably in some secondary manner, possibly at a later period, into the main body of the work. This cannot be described otherwise, than by saying that it is a *sūtra* of the AV, i e. an account in *sūtra* form, of the practices implied along with the recitation of the individual Atharvan hymns: the recitation and the practice, or perhaps, to speak more cautiously, some practice of which the *sūtra* gives a later-developed form, of course went hand in hand from earliest times. And even if we should shrink from regarding the Atharva *sūtras* as the nucleus of the work about which the other parts were gathered later, because the *grhya* *sūtras* represent a larger proportion of the bulk of its subject-matter, we may at any rate safely speak of the Kāṇḍika as a mixture of two distinct kinds of *sūtras*: Atharva-*sūtras* and *grhya* *sūtras*. This distinction will be adhered to in the following discussion.

No tradition as to time and place of composition is extant. We have only two dates of relative chronology within the literature of the Atharvan itself. First the *mantra* or *hymnal* period is pretty well concluded. The text presupposes the *sambhita* of the *Çaunaka śakha* as will be shown pretty conclusively below p xxxvii, it seems also to be acquainted with materials hailing from the *Āṣṭamī śakha* (see Roth *Der Atharva Veda in Kaschmir* p 23). If the report of Keçava and the *Atharvaniya paddhati* — see the introductions to these *paddhatis* and J A O S xi p 377 — that this *sūtra* contains the practices in vogue in four *śakhas* of the AV, the *Çaunakiya* etc. is true: we may go so far as to suppose that the various redactions of Atharvan materials in most, if not all, the schools

of that Veda were in the main finished at the time when the practices, reported in the Kāṇḍika, were put into sūtra form. Secondly, this sūtra is prior to, and is presupposed by the Vāitana sūtra etc. This conclusion has been established beyond doubt: it is believed, by the editor in his article On the position of the Vāitana sūtra in the literature of the AV J A O S xi p 37a fg. The Vāitāna is the gr̥anta manual of the Atharvavedins composed at a time when their efforts to establish themselves as an orthodox Vedic school rendered imperative the possession of an independent treatise on the Vedic sacrifices. How long a period elapsed between the redaction of the Kāṇḍika and that of the Vāitana it is impossible to state, I would only express the belief which has grown with prolonged study that the sūtra of Kāṇḍika also represents a rather late product of the efforts to put into exactly remembered form the traditional practices of the Atharvan. This must not be misunderstood to imply that the practices themselves are necessarily modern: it lies in the nature of this Veda that recitation and practice go hand in hand, many hymns of the Atharvan become impossible without actual manipulation of the objects mentioned in them.

The redaction of the Kāṇḍika may have been a single one: all the materials which go to make up our text, may at a given period have been collected for the first time into that well defined collection which we have before us. I do not venture to assert that there was a time, when there existed a corresponding treatise of approximately the same scope, which would justify us in speaking of an earlier form of the text or in claiming, that certain parts were added after the text left the hands of the last redactors. But I propose to show, that the materials, which were collected for this sūtra, must have come from different sources, of somewhat individual character, and that these were not worked over by our redaction in a manner so perfect, as to efface the marks of different time and different workmanship.

The thirteenth adhyāya, the book on omens and portents betrays its individuality chiefly by a certain remoteness of its subject-

matter from that of the *sambhita*. Unlike the Atharvantic parts of the *sūtra*, which are defined below it presents its own hymn material the mantras from the *AV*, cited by the *pratikās*, play a palpably secondary role in appeasing the ill effects of each separate portentous occurrence. The style of the *adhyaaya* is of a breadth and diffuseness which is altogether foreign to *sūtra* works proper: it broaches very closely upon the diction of the prose *pariśistas*. One would look in vain in the Atharva *sūtras* for an expression like *kapāle nṛārā bhārantī* = *aṅgarakapala* 130 1 or *catasro dhenava upakṛpta bhāta* = *tiṣṭeta kṛṣṇa rohini surūpā caturthī* 120 1 126 3. The passage *uttaram (pranāma) idhmam upasamadhāya* etc. is repeated in full, and only with slight variations, at 94 10fg, 106 4fg, 109 3fg, 111 1fg, 120 3fg, 126 7fg, 130 4fg: proper *sūtra* style would demand only an allusion to the practice in every passage succeeding 94 10fg. Cf. e.g. 11 11 17 11 14 24 15 7, 16 23, 91 16 86 23 29 87 28 etc. At 76 24, 30 24 the rites described at 41 1fg seem even to be anticipated in a condensed form. At 9 7 the passage *ape 'ta etu nirrtir ity etena sūktena* with the hymn given in *sakalapāṭha* in the following passage, is of a comfortable breadth out of keeping with *sūtra* language. The same may be said of *et sa sūktena* at 10 3 100 3, 102 4, 107 1, 108 1 109 3 110 2 11 3 4 (the same practice twice) 118 1 124 6 125 3 126 3 127 1 128 1. At 126 9 the phrase *etena sūktena* follows the *pratika* of v 1 4 and seems to indicate the hymn from verse 4 to the end. The same may be said of *etabhiḥ sūktabhyam* at 104 3 113 3, 123 1 133 2 *etana tridhā sūktā* at 133 1 *ity etadbhān* (sc. *igbhān*) at 136 6 *etj etabhiḥ catasrabhiḥ* (sc. *igbhān*) at 119 1. At 127 4 the phrase *iti catasrabhiḥ* (sc. *igbhān*) is employed, although the hymn contains just four verses: and the ordinary usage of *sūtra* style would be content to express the same thing by the *pratika* of the first verse alone. The luxury of the style, appears pointedly if we confront *iti catasrabhiḥ*, at 10 3, with *ity etabhiḥ catasrabhiḥ* at 119 1. A similar breadth and looseness of style will be exhibited below in connection with other parts of text which do not belong to what has been styled the Atharva *sūtra* proper but they do

not operate to anything like the extent, to which they appear here they are especially characteristic of *adhyaya* xiii. The fact, finally, that this part of the text is introduced by a table of contents in *kandikā* 93, would seem to point strongly, towards the independent composition of the book on omens and portents in that case the work must have been incorporated by the redactors of the text, in its final form. Such, in fact is the opinion of Professor Weber in his treatise, *Zwei Vedische Texte über Omina und Portenta*, Transactions of the Royal Academy of Berlin 1859, pp. 345-384.

I see no reason for doubting this view. It will appear in the sequel that the *Kauçika* is composed of various strata, which have not been worked over so evenly by the author of the *sūtra*, as to efface the marks of separate authorship, although all the materials, hailing as they do from the same or closely kindred schools, have much in common and although there are evident attempts on the part of the author of the *sūtra* at assimilating all the materials, which he has incorporated into his work. The familiar employment in *adhyāya* xiii of the *cātanagana* (136-9), the *matṛnāmāni sūktāni* (94-15, 20-4, 96-3, 101-3, 114-3, 136-9) the *cāstorpallyani sūktāni* (120-9) proves, either a knowledge of the rest of the work — these *ganās* are described at 8-23 fg. — or at least a familiarity with the leading technical terms of the school. At 118-1 a mantra selection, which does not hail from the *Çāunakīya sūhita*, is cited with its *pratīka* only this can be accounted for only by the fact that it has been quoted previously in *sakalapāṭha* at 91-1, i.e. prior to *adhy.* xiii, of the *pratīka bhāratam naḥ samanāntu samakareṇ* at 133-7 which is based upon the *sakalapāṭha* at 108-2, or elsewhere the *pratīka idarā-horāja*, at 18-30 which is based upon the *sakalapāṭha* at 42-17. This is in all probability an instance, in which the redactor has succeeded in assimilating his materials, whereas he seems to have failed of this result, when he quotes in full the mantra *ayāc ca 'gṛas 'a* etc. at 37-4, although it has appeared previously in *sakalapāṭha* at 5-12; or, leaving aside *adhyaya* xiii, when he presents twice in *sakalapāṭha* the mantra *caha vapam jātate dah* etc., at 45-14 and 54-1. Still less successful was he in

carrying out *sūtra* methods when he left in his final redaction the mantra *īratasi īratapātaye* in *śakalapātha* at 4° 16 whereas the *pratika* occurs previously at 6 1° see below p xxxiii. A *sūtra*-work in order to be consistent, must have reversed this relation. Another instance of uneven finish is furnished by 137 *ad* where the *pratikas* of three successive verses are given at ^a 41 the *pratika* of the first of these, followed by *at tīrtīk* is quoted under essentially the same circumstances.

Very likely the book on omens and portents once upon a time existed separately somewhere in Atharvan quarters and was incorporated into the *Kṛucika* owing to the general fitness of the subject matter in such a collection. Similarly there were incorporated into *Par Gr* three chapters on omens and portents which were excluded, perhaps unjustly by the editor Professor Stenzler see Speyer *Bemerkungen zu den Grhya-sūtra* Tijdschrift voor Ind Taal Land en Volkenkunde, 18:9 p 39fg. The fusion of this book with the body of the text, though accomplished in a pretty thorough manner has not removed the traces of this individual character.

It seems very likely though it is not so superficially evident, that *adhyāya* xiv also represents a later stratum of the *Kṛucika*, or at least, that the original redactors themselves added the five very heterogeneous chapters of which this book consists after the main body of the work was concluded. There is to begin with, no imaginable reason for the insertion of *adhyāya* xiii between xii and xiv if xiii is a sort of *paricīṣṭa* it follows that xiv was added at the same time, or still later. This is pretty well supported by the internal evidence of these chapters. *Kandika* 141 contains an excessively corrupt account of the rules for *veda* reading and the intermissions in the same, in mixed prose and verse its later *smṛiti* character cannot fail to impress itself upon the reader. It seems to be an after thought for *kand* 139 treats of the introduction of pupils to *veda* reading in better *sūtra* style, and the insertion between these chapters of the *indramahotsata*, a *raja karma*, would be simply senseless. And *kand* 139, though its style in general does

originally stand where they now are found and that they were placed there in deference to the ordinary habit of the *Yajus samhita's* (see TS, MS, Kāth S, Kap S, and VS) or still more primarily the *grānta sūtras* (Çāṅkh, Aṣv, Luṣy, Kāty, Lāty, Āpast, cf also Vāit Sū), of opening with this performance. And there is not wanting a certain amount of technical evidence in support of this view. The stanza *ratant ratapataye* is quoted by its pratika at 6 18, whereas it occurs in *sakalapāṭha* at 42 16. This would seem to indicate, according to the ordinary habit of the *Kaṇṭika* and the *Vāit Sū*, that 6 18 originally followed 42 16. It must be mentioned however, that a similar instance, which does not admit of such an interpretation appears in the case of the stanza *acyutā* (heṣ. *acyutā dyādurati*), whose pratika at 30 12 is followed by the *sakalapāṭha* at 98 2. In fact the mantras of *adhyāya xiii* seem occasionally to be handled, as though they formed a little *saṃhitā* by themselves, so e.g. the *gāṇamita*. Ath *Paric* 34 29 quotes the mantra at *Kāuṣ* 104 2 (see the note there) by its pratika *āśura*(¹) along with pratikas of Atharvan verses. The *sūtra pra yacha jarcum iti darbhahārāya dātram j rayachoti* (5 24) is followed at 8 11 by a *paribhāsa sūtra* to the same effect in somewhat modified language. This seems to prove at least, that chapters 1—6 are not constructed in harmony with the chapters following. I do not venture to decide whether they once stood in some other part of the work or merely represent a different stratum worked over by some special hand, dating from a later period. They might have stood fittingly between *kandik* 52 and 53, immediately after the Atharva *sūtra* proper and at the beginning of the *grāya*-chapters. I am content, however, to point out the peculiarities of this section, without urging any conclusion.

The Atharva *sūtra* proper, as it has been styled above, begins at *kand* 7, and extends to *kand* 33, though it is interrupted by the passages *kand* 42 13 to the end of 43, which are in the style of the *grāya sūtras*. This part of the work presents the strongest characteristics of Atharvan life while the remaining *kandikas* up to the end of *adhyāya xiii*, present ordinary *grāya* practices treated from the point of

view of the Atharvan, and upon the foundation of Atharvan mantras. The Atharva sūtras are written in condensed sūtra style and contain by far the most original practices: the language of these sūtras is noteworthy for its striking lexical materials and their value as an aid towards the exegesis of the Atharva saṃhitā is of a very high order. Cf. the editor's articles containing contributions to the exegesis of the AV, a list of which is given on p. xlii. They differ moreover from the rest of the work in quoting very few mantras which are not found in the Atharva saṃhitā. The style of the grhya sūtras is palpably broader than that of the Atharva sūtras and there are a number of technical points which differentiate the two divisions. Altogether the impression left upon the perusal of both is, that the final result of the redaction, which we have before us, represents the fusion of an Atharva sūtra with an ordinary grhya sūtra.

The most salient point which distinguishes the grhya sūtras are the very frequent mantras not derived from the Atharva saṃhitā, and therefore given in sakalapatha. Frequently both pratika and sakalapatha of the same mantra occur together: at 6 2 the pratika follows the sakalapatha: at 4 15 17, 62 20, 21, 68 9 10, 68 25 26, 72 13 14, 90 25—91 1, 92 30 31, 97 7, 8, 107 1 2, 108 1 2, 117 3 4, 118 3 4, 133 2, 3, 139 25 26 the pratika precedes the sakalapatha. Occasionally Atharvan pratikas occur together with mantras in sakalapatha: 6 2, 71 6, 72 13, 73 10 133 2. The extent of the mantra material, not derived from the AV, is very considerable: as may be seen by surveying index C.

The broader style of the grhya sūtras is best recognized through their mode of quoting pratikas. At the beginning of 68 27 three successive verses are cited each with their pratika (cf. also 137 30). At 54 9 57 7, 75 24, 79 17, 90 15, 92 30 the phrase *iti etayā* (sc. *reca*) is employed in quoting a single verse, at 68 27 this is extended to *iti eardham etaya*, at 77 5 we have *ity etam ream*, at 90 25 *ity etābhīh* (sc. *rgbhīh*). Similarly the phrase *iti sūktena* occurs at 64 27 *ity anena sūktena* at 53 13, *ity etena sūktena* at 34 5 *ity etais trībhih sūktāih* at 67 15, at 65 9 *iti sūktena* refers only to part of a hymn

(x 9 3g) The word *abhayor* at 81 20 precedes tautologically the quotation of two *pratīka*⁹; the expression *iti dv ābhyaḥ* (sc *rgbhyaḥ*) at 57 23 is employed in addition to the quotation of the two *pratīka*s of viii. 61 1, 2, while at 54 7; 56 1; 57 1 the same expression is employed, when only the *pratīka* of the first of the verses is quoted. At 57 29, 63 27, 71.12, 87.29 we have *ititurbhūh* (sc *rgbhūh*), or *itituroh* (sc *ṛcah*), at 54 18; 71 8 *iticataraḥ* (sc *ṛcah*), at 56 10, 75. 11 *itipañcabhūh* (sc *rgbhūh*). Expressions of this sort are almost entirely wanting in the Atharva-sūtra, I have only noted the following at 9 1, 33 12 *ityekā* (sc *ṛk*) indicates, that only a single verse of the hymns in question is to be recited, at 10 28 *itisarveta sūktena* seems superfluous. This implies a notable difference in style, and, while it may be in part due to the fact that the mantras in the grhya-sūtras frequently represent parts of longer hymns, involving for their subdivisions the need of such special definitions, yet there is at least no occasion for them in many of the cases enumerated.

A somewhat subtle difference in the forms of the root *cam* + *a* points to the same conclusion. The MSS agree unanimously in writing *ācamayati* in the Atharva sūtras (25 34, 26 14, 27 4, 28 1; 29 13, 41 23), but *acāmayati* everywhere else (44 5, 103 8, 110 6; 111 8). A similar topical differentiation seems to appear in the occurrence of *juhrad* as nom sing masc of the present participle of root *hu* in the Atharva-sūtra (10 1) *juhraṇ* is the form of the grhya-sūtras (71 7, 109 5, 110 4, 111 5, 126 9). Less tangible, and less easy to formulate is the general difference in style between the Atharva sūtras and the grhyasūtras: the latter are broader, naiver; the former severer and more technical. We may point to a few expressions illustrative of the grhya-style: *tatrā 'tat sūktam anuyojayati* (33 7); *āpas tānu mātṛā tanḍulān āropati* (61 36), *dyam juhuyāt* (63 9 *dyam* is superfluous on account of the *adhikāra* of the *paribhāṣā*-sūtra 7 3), *athā 'ta odanasarāṇām upācārakalpaṁ vyākhyāsyāmaḥ* (67.5); *punḍhyam elāṅkatmāḥ tīrastīras tā adhyadhy udādhānam paricṛtya* (72 12), *pūrcayor uttarasjḍm śraktyām* (75 26: ordinary sūtra-style demands *pūrcottarasyām*), etc. The passage 53

3 fg *idhman pīāncam upasamadhaya*, etc is repeated in full at 67 20 fg, 139 3 fg. Its frequent occurrence in full in adhyaya xiii has been stated above p xxiii. Similarly, longer passages are given in full twice at 42 15, 16, 68 30, 36, at 62 2 fg, 69 18 fg, and at 71 16 fg, 86 19 fg. The style of the grhya sūtras seems to hold an intermediate position between that of adhvyaya xiii, which broods upon the diction of the parīṣistas and that of the Atharva sūtras.

I would finally draw attention to the fact, that kanda xix of the AV, whose relation to the Kāuṣika is peculiar (see below p xl), is never quoted in the Atharva sūtras.

It lies in the nature of such investigations as the preceding, that they are not equally secure at all points. The ground is not firm and the opportunities for confusing subjective impression with objective fact are abundant. I shall be content if these remarks have made it clear, that the sūtra ascribed to Kāuṣika is a work dating from the later sūtra period, that it contains various strata not so cunningly assimilated, as to hide their individual character, due either to separate authorship or varying period of composition, that the distinction between Atharva sūtras and grhya sūtras is justified by their difference in subject matter style and sūtra technique, that adhyayas xiii and xiv are probably of later origin than the rest of the work, a fact which the final redaction of the work did not quite succeed in covering up finally, that the first six kandas of adhyaya i seem to have formed originally a part of a later stratum of the work.

III. The relation of the Kāuṣika to its samhitā.

The student of Atharvan literature is confronted by the unswerving native tradition, that the AV existed in nine schools or variations (*śākhā*, *carana*, *bheda*). The chief sources for this tradition are 1. The two caranavyūhas. One, counted as the fifth parīṣista of the White Yajur Veda, registers the schools of the AV in chapter 1, another caranavyūha figures as the 49th parīṣista of the AV, and deals with the same subject in shorter form — 2. Incidental mention in Pāṇini, in the Mahabhasya, and other literature accessory to Pā-

gini — 3 The very late over systematic reports of the Purāṇas, and other late literature, e. g. the Saṃskṛitaganapatti of Rāmākṛṣṇa. — 4 Incidental mention throughout the literature of the Atharvan itself — The question of the ṣākhās has been treated often — see Weber, Indische Studien i. Lp. 196, iii 27—273, xiii 434—435, Omita und Portenta p 412—413, Indische Literaturgeschichte p 170 Max Müller Ancient Sanskrit Literature p 371, Rajendralālamitra in the introduction to the Gopathabrahmaṇa p 6, Ṣabḍakalpadruma s v *veda*, Roth Der Atharva Veda in Kāchmir, p 24 fg, the editor in J A O S xi p 377—378, Simon Beiträge zur Kenntniss der vedischen Schulen, p 31

The native tradition on this subject is analyzed most systematically and critically by Professor Roth in the monograph cited above. He arrives at the conclusion that five school names may be securely picked out of the varying reports as authentic, four more he rejects as untrustworthy. I believe however, that a closer adherence to the incidental references to the ṣākhās contained in the literature of the Atharvan itself will serve to purify the collective tradition on this subject to such an extent, as to render it pretty certain what nine schools were regarded by the Atharvavedins themselves in the light of separate ṣākhās. Just as it was possible for the editor to fuse the variegated reports throughout Hindu literature about the five kalpas of the AV into a single tenable result — see J A O S xi, p 379 fg — so also is it possible here to reduce the many conflicting accounts to one fundamental one. And there can be no doubt, that of the four sources of our knowledge on this subject the fourth i. e. the literature of the Atharvan itself, is the most valuable.

The smaller caranavyūha (Ath. Pariç. 49) was accessible to the editor in four MSS. whose readings of the passage bearing upon this question may be summarized as follows: *tatra brahmadevāsya nara bhīṣṭa bhavanti tad yatha 1 jāyapalādās taudā māudāḥ śāuna-
kīj 2 jāyala jaladā brahmarodā deradorṣṣ cārenavāidyāḥ ca** I

* *taudā* is conjectured. The MSS. read *staudāḥ*, but the *s* is certainly due to the very frequent false sandhi of final *s* before *t* (पुण्य-

believe that these nine school names are the nine *çakhas* of the AV and that the portentous mass of blundering report which overcasts this, is due to false MS readings to more or less conscious malformation of these names on the part of later writers and finally to later additions

i The *paippalada*, also *pāippalādaka* *pāippalād* *pīpallada* *pāṇṇala*, *pippala* *paṇṇalā*, *ana* etc These patronymics go back to the name of an *acarya* *pippaladi* The name occurs in Atharvan literature as follows The colophons at the end of the *bandas* of the MS of the Kashmirian *çakha* of the AV exhibit the words *atharvanika paippalada çakha* see Roth *ibid* p 12 At the end of a group of mantras which wind up the first Ath *Paric* and are derived according to Roth *ibid* from the Kashmir recension they are printed *American Journal of Philology* vii nr 4 p 456—457 (Seven Hymns of the Atharva *Ādya* p 20—21) In the colophon of the *Praçnopaniṣad* *iti çṛī pippalādatharvane (i) çakha yām praçnopaniṣat samaptā* see Weber, *Verzeichniss der Berliner Handschriften* i p 93 nr 346 In the colophons to the second half of the *Vaitana sūtra* (*adhyayas ix—xiv*), which contains *prayaçcitta* rules e g at the end of *adhv x v ity atharvade vaitānāṣṭre prayaçcittopraśamge caturdaço dh djaḥ çṛīmadguru-atharvānācārya-pippalada çamyamatharvanaya* (") *namah çṛīmadguru atharvānācārya pippalayana ( ) samapto yam* The *pippaladicāṇḍigāna* Ath *P-ric* 34 20 (cf Kauç 9 3 note) begins with the *pratika çant no deti* (*vulgata* 1 6), which is in all probability the opening verse of the Kashmir *çakha* see below p xxxvii and Roth *ibid* 16 17 Further Ath *Paric* 2 3 6 23 10 24 14 41 The name is also reported in all other authorities *Paṇini gāna lāṛta* the *Mahabhasya* (*Ind Stud* xiii 435), the *caranavyūha* of the White Yajur Veda, and the *Puranas* see the authorities cited above, p xxxii

ii The *tauda* (MSS *stauda*) The report of the *caranavyūha* is supported by the parallel patronymic *taudayana* (MSS *sta ta*

नादा सौदा) — One MS reads *javāḍalā* two *jabāḍalā* Two MSS read *divadarjāḥ* — One MS reads *care tavidjo* —

yana), Ath Pariç 23 3 This is the only occurrence of the name in Atharvian literature, as far as is known at present. From these two forms are propagated a brood of variants too numerous to report in full, the most interesting are *tāuta* in the ÇKD, *tauttāyana*, *tottāyana*, in the caranavyūha of the White Yajus Here also belong the *bhāudāyanas* of the Devs purāṇa (Ind Stud iii 277) etc The passage, Ath Pariç 23 3, reads, *a skandhād uraso vā 'pi 'ti stāudāyaś āh smṛtā* (sc *aranāh*)

iii The *māuda* The earliest authority for this school, known at present is Ath Pariç 2 4, 23 3 At 2 4 the *māuda* and *jalada* are attacked by the *pāippalāda* and *ṣaunaka* as follows *pāippalādam gurum kuryāt ṣvīrāṣṭrāroggyacardhanam | tathā ṣaunakinam ca 'pi deamantraripaṣcitam | purodhā jalado यस्य māudo vā syāt katham cana | abaddaḥ daṣabhyo māsebhya rāṣṭrabhraṇṣam sa gachati* The name *māudāyana* Ath Pariç 24 10, is the fuller patronymic of the same school, cf *pāippalāyana*, (*s*)*tāudāyana*, *jaladāyana* Pāṇinī, gāṇa *kāṛta*, and the Mahābhāṣya also report the *māuda* in close connection with the *pāippalāda* see Ind Stud i 152, xiii 435 The name *da-moda*, which is found in several MSS of the caranavyūha of the White Yajus (see Gop Br Introd p 6, Ind Stud iii 277) has evidently in the confusion of the texts borrowed its first syllable *da* from the end of *pāippalāda*

iv The *ṣaunakiya* or *ṣaunaka* The term *ṣaunakin* occurs as a school name at Kauç 85 3. At Vait Sū. 43 25 a *ṣaunaka* sacrifice is mentioned the *ṣaunaka*-sacrifice is for him who is desirous (of knowing) witchcraft, in Ath Paddh at Kauç 1 6 the Vaitana sūtra is cited as *ṣaunakīya sūtra* The title of the published prātiçākhyas of the AV is *ṣaunakīyā caturādhyāyikā* see J A O S vii 333fg At Ath Pariç 24 10 the members of this çakṛā are called *ṣaunakeyāḥ*, the name of an ācārya *ṣaunaka* occurs ibid 20 1, 23 3, 24 13, 26 1, 31, 54 1, 65 6, 71, *ṣaunakī* appears at 1 4 We have farther the explicit statement of Śāyana in the introduction to his commentary on the AV that the Kauçika is the ritual book for four çakhas the *ṣaunaka* at the head Shankar Pandit, in the London Academy of June 5,

1680, states, that the four *çakhas* are the *Çaunakīyas*, *Aksalas* (? *Jajalas*), *Jaladas* and *Brahmavadas*. A similar statement occurs in the introduction⁴ to *Keçara* and the *Ath Paddh*, see J A O S xi, 377, and above p xiii. The name occurs very frequently outside of Atharvan literature, e g Pan iv 3 106 and in the *gana çāunaka* along with the *deradarçaminah* (Icf Kāuç 85 7 8). In the outside reports of the *Ath çakhas* the name occurs with many corrupt variants, and I believe that the *kāunakhin*, or *kunakhin* (cf Roth loc cit 25), who are frequently mentioned along with the *çāunakin*, are the result of a popular etymology, perhaps with sinister intent (*kunakhin* 'ick-fingers'), based upon the name *çāunakin* itself. Variants of *çāunakin*, which seem to form the bridge between the two names, occur, e g *kāunaktyah* in the Chambers Cod of *Ath Pariç* 49, *sakunakhi*, *Gop Br Intr* p 6. Moreover *ç* and *k* are easily interchanged cf *lopāça* and *lopāka*, *çarkoṣa* and *karkoṣaka*, etc; see KZ xxv 125, P A O S for May 1886, p xl. No such school as the *kāunakhin* is, as far as known mentioned anywhere in *Ath* literature.

v. *Thejajala*. The name occurs only once in the unequivocal passage, *Ath Pariç* 23 2 *bahumatra deradarçār jajalar arumātrī'a* (sc *arami*). In the *Mahabbāsya* the school is represented by the name of its *ācārya Jajali* (Ind Stud xiv 435). In *Shankar Pandit's* statement, quoted in the preceding section, the *Aksalas* are pretty clearly a corruption of the same word. Of the many variants which occur in the later accounts of Atharvan schools, *jābala* is especially frequent, and is supported by readings of *Ath Pariç* 49. If we distrust with Professor Roth, *ibid* p 25, the name *jajala*, we may perhaps substitute *jābala*, a name known elsewhere in Vedic literature. I have found nothing to support his surmise, that the *ācārya bhāgali*, Kāuç. 9 10, 17 27, Vait Sū 1 3, 22 1, 23 12 is at the bottom of this school name.

vi. The *jālada* occur in the interesting passage, *Ath Pariç* 2 3—5, excerpted above under *māuda*. The name is authenticated further by the patronymic *jāladayana* at *Ath Pariç* 23 2, *jāladā yanār tilastir cā* (sc. *arami*) *soḍaṣe ti tu bhārgavāh*. According to

Shankar Pandit, loc cit, the Jalada are one of the cakḥās, of which the Kāuṣika is the sūtra (sa ih / iidi)

vii The *brahmarada* This name I have not as yet found in any Atharvan work outside of the caranavyūha It is mentioned by Shankar Pandit loc cit and the secondary texts are unanimous in presenting it or some variant of it more or less corrupt *brahma uala brahnebala brahmadabala brahmapalāṣa*, and others still worse

viii The *devadarṣa* or *devadarṣin* At Kauṣ 8o 7 they occur in conjunction with the *śaunakīn* as also in Pāṇini, *gana śaunaka*, in the form *devadarṣanīnāḥ* They occur also in Ath Pariç. 23 2 see above under *jāyala* In the later sources there are many variants *divadarṣa*, *dvārṣi* *vedadarṣa* etc.

ix The *caranavidyā* (var *vidyā*) The name occurs in Keçava at Kāuṣ 6 37 and in Ath Pariç 23 2 *cāranavāidyair jaṅgha ca maudena ṣṅgulani ca* (length of the arms)

That the preceding sketch reproduces the tradition of the Atharvan schools in reference to their cakḥas may I think, be regarded as certain Why these school-names are picked out, while others, e g the *bhārgava*, who figure by the side of the *cāranavāidyā*, *mānda*, and *jalada* at Ath Pariç 23 2 are omitted from this list, it is no more easy to divine than the elevation of the insignificant Çāntikaṣpa to a place among the five kalpas by the side of the sūtras of the AV., cf J A O S xi 378fg in intrinsic interest the Çāntikaṣpa is excelled by a score or more of the Ath Pariçistas We may take it for granted that in both cases names of very different importance and scope have been associated on very superficial grounds And the report quoted above that the Kāuṣika is the *samhitāvidhī* of four of these cakḥas excludes the possibility, that these school differences extend in every case to the samhitās themselves or even to the sūtra of the same samhitā

Hitherto in fact, there have been found no traces of the existence of samhitā-cakḥas in addition to the vulgate and the Kashmir recension Professor Roth in his tract *Der Atharva Veda in Kāschmir*, has associated the latter version with the *paṇḍalada* not with unhesit

ating assent in every quarter. I see no reason for doubting his conclusion. The fact that the name *paippalāda* is found occasionally associated rather loosely with Atharvan productions, which seem to have no nexus with that school (cf. above under *pāippalāda* p. xxiii), is paralleled so frequently in the history of the other Vedas, as to need no special explanation. The surmise, that the vulgate belongs to the school of the *çāunakīn* (cf. Gop. Br. In'r. p. 7, Roth, *ibid.* 27) can now be regarded even as more certain. In the first place there is no reason to doubt the authority of the Ath. Paddh. in naming the Vaitana Sutra a *çāunakīya sūtra*, the dependence of this upon the Kauçika is equally certain. The Kauçika is therefore also a sutra of the *çāunakīn*. The report of Keçava, Ath. Paddh. and Sāvana, that the Kauçika is *catasre çakhasu çāunakādīṣu samhitācidhīḥ* independently points to the same conclusion. At Kauç. 85. 7, 9 where a difference of opinion between the *detadarçin* and *çāunakīn* is reported, the Kauçika sides with the latter. This seems to support the same position, cf. J. A. O. S. xi. 377. There is no room for doubt that both the Kauçika and the Vaitana are *çāunakīya*. And the evidence that both these sutras are based upon the vulgate, in other words that the vulgate itself is of the same *çakha*, is fully as strong.

There is in existence in Atharvan literature a persistent tradition that the Atharva *samhitā* began with the verse *çam no detir abhīstaye* instead of with the verse *ye triṣṭupāḥ*, 1. 1. 1 of the vulgate. So Gop. Br. i. 29. *çam no detir abhīstaya ity evamadīḥ kṛtā tharva redam adhīyate*. In the *brahmayajna*, which contains a list of the initial verses of the Vedas the Atharvan is represented by the verse *çam no detir abhīstaye* see A. Bourquin, *Brahmaḥarṇa* (Paris 1884) Adhyaya v. p. 130, bottom. And according to Haug, *Brahma und die Brahmanen*, p. 45, there are MSS. of the vulgate AV, which actually begin with this verse, repeating it in its ordinary place 1. 6. 1. Further, according to Haug, *ibid.* and Bhandarkar, in the *Indo-European*, May 1874, p. 132, (cf. also Roth, *ibid.* p. 115), a devotee of the AV must recite in the morning, when rinsing his mouth, both the verses *ye triṣṭupāḥ* and *çam no detir*. In the intro-

duction to the Mahābhāṣya also the verse *ṣaṁ no dēti* is given as the initial verse of the AV. see Haug, *ibid*, Weber, *Ind Stud* v 78, xiii 433.* In the Paippalāda-saṁhita, which is known at present only through the single MS in the possession of Professor Roth the first folio is wanting, but this scholar has surmised, that the opening verse of this saṁhita was the mantra in question, as it does not occur in any other part of the code, and the opening verse of the vulgata, *ye triṣaptāḥ*, occurs at the beginning of the second anuvāka. This may now be considered as nearly certain, for the *pippalādhāntigana*, Ath Parī 34 20 (see Kauç 9 7, note) begins with the pratika *ṣaṁ no dēti*, cf p xxxiii.

The Çāunakiya-saṁhitā, on the other hand, begins with the verse *ye triṣaptāḥ*. The MSS of the Atharvan, which, according to Haug, begin with *ṣaṁ no dēti*, exhibiting the same verse also in its proper place 1 6 1, owe this addendum to the tradition as reported above. In the *śādaratasyā* "dēṣanaridhi, Ath Parī 44 6fg, the statement is made, that *ye triṣaptāḥ* is the opening verse of the AV. In the Vāt. Sū neither *ye triṣaptāḥ*, nor *ṣaṁ no dēti* happen to be mentioned at all, but the Kauçika furnishes most unequivocal testimony to the effect that, as far as it is concerned, the words *ye triṣaptāḥ* introduce the first hymn of the collection, upon which it is based. The paribhāṣā-sūtra 7 8 reads *pūrvāḥ triṣaptīyari*, i e "whenever the word 'first' (sc hymn) is employed, the *triṣaptīya* hymn (is to be understood)." Accordingly, in practice, the sūtra employs the word *pūrvā* as the short technical designation of this hymn see above p xxi. This is a pretty conclusive indication that the Kauçika belongs to the vulgata, and that the latter therefore is *çāunakīya*, as is distinctly reported for all its three sūtras. Kauçika Vāstana, and Prātiçakhyā.

Further technical points of contact between the two texts are the following. According to Ath Pratiçakhyā 1 81 an o before m

* Haug, *ibid* p. 43fg, advances the bold and quite improbable statement, that the AV is known in the Avesta (Yaçna 9 24) by the name of *apām aicisti*, which he identifies with the words *āpo* and *abizaye* of this mantra.

which is *anāṛṣa*,² that is, which does not form part of the text of the *samhita* is *pragr̥hya*, i. e. remains unchanged. Whitney J. A. O. S. vii 380, naturally recognizes the scope of this rule only in the concurrence in the *pada* *patha* of vocatives in *o* with *iti*. But the dialects of the Kauṣika seem also to be dominated by this rule, for when a vocative in *o* ends a *pratika*, and is therefore followed by *it* the *o* remains unchanged. e. g. *abayo iti* 30 1, *param mitro ti* 71 21, 86 24, at 74 20 the same sandhi occurs at the end of a *paśa* in *sakalapatha* *ma vīśama indo iti*. In fact it would look as

though the rule of the *pratiśakhya* intended to include these cases if the same sandhi did not occur likewise before other words, at 62 15 we have *bābhrer adhvaryo idam prapam iti* etc. These cases represent at any rate a point of contact between the two texts. In general the text of the MSS. of the vulgate is carefully reproduced in the Kauṣika, e. g. at 61 44 the *pratika* of xi 1 23 is quoted. Several MSS. of the Kauṣ. repeat the bad variants of several Ath. MSS., reading *ansadr̥m* for *ansadh̥r̥m*. At Kauṣ. 71 16, 86 19 the MSS. write

śīṣe mṛd̥hram iti just like the Ath. MSS. the editors of the vulgate have emended *mṛd̥hram* to *mṛddhram*. Especially true is this of the few *pratikas* derived from *kanda* xix (see below) the ancient blunders of the Ath. MSS. reappear. So *tan ma asyann* (for *asann*) *iti* xix 60 1 at Kauṣ. 66 1, *aryasaṣ* (for *aryacasaṣ*) *ce ti* xix 68 1 at Kauṣ. 139 10.

It is moreover evident, that the Kauṣika presupposes the vulgate because the overwhelming majority of the hymns of this *samhita* are quoted in *pratika*. It is therefore assumed that he who practices the ritual, knows these hymns by heart. Aside from *kanda* xix which will be discussed below, only very few passages which occur in the *samhita* appear in full in the *sutra*. vi 80 2^{ab} at Kauṣ. 6 4^b 2^d at 106 7 (p. 260, note 8, of our text) viii 9 9^{cd} at 9^{ab} 13^{cd} at 70 5. It is evident in every one of these cases excepting the last, that the mantra is not derived from the *samhita* at all the partial identity of the mantra quoted in full, with the Ath. *paśa* is accidental — a very ordinary phenomenon in comparing mantras.

of different schools. The *Kāuṣka* however omits entirely *kāṇḍas* xv and xix, the former apparently on account of its impractical, allegorical nature (the *trāṭya* book) the latter, either because it was added after the composition of the *sūtra*, or, as seems more likely, on account of its evident connection with *grānta* practices. It is with few exceptions, employed in the *Vāitāna sūtra* for use at the *gastras* and *stotras* of the soma sacrifices, see *Vast Sn. Index of quotations*.

Of special interest is the relation of *kāṇḍa* xix to the *sūtra*. Only very few mantras are cited by their *pratīkas* xix 52 1 at *Kāuṣ* 6 37, 45 17 68 29 xix 59 1 at 6 37 xix 60 1 at 66 1 xix 64 1 at 57 26 xix 68 1 at 139 10. The rest of the quotations in index D, which refer to *kāṇḍa* xix, represent mantras quoted in the *sūtra* in *sakalapāṭha* they are therefore not derived from the *śauna kīya saṁhitā*. Curiously enough *Dārila* at *Kāuṣ* 6 37 substitutes the *sakalapāṭha* of the entire hymn even for one of the very rare *pratīkas* xix 59. It has been pointed out above that the part of the *Kāuṣika* which is here styled *Atharva sūtra*, does not contain any quotations in *pratīka* from *kāṇḍa* xix. Altogether the book occupies in the *sūtra* an intermediate position between a collection fully established within the *saṁhitā* of the school, and a body of mantras distinctly recognized as hailing from a different school. According to Roth *ibid* 18 the materials of *kāṇḍa* xix occur scattered throughout the *paippalāda śakha* we may assume that they were known in the tradition of all the *ītharvan* schools that they were left out during a first *dissemination* but were afterwards thought worthy of being collected and added. While the *Ath Pratiṣ* according to Whitney *J A O S* vii 334 381 does not as yet recognize the *kāṇḍa* in question at all the *Kāuṣika* seems to be in an attitude of hesitance: some mantras are so familiar to its school-fraternity, as to need indication only by *pratīka* others it is still thought advisable to present in full. The familiarity with these mantras evidently increases in the later *Atharvan* literature in the *pariṣiṣṭa* *kāṇḍa* xix is on a level with the preceding books, and quotations from it are especially frequent. So e. g. xix 7 is quoted at *Ṛakṣatrakalpa* 10 xix 9

at Naks 26 and Ath Pariç 4 4, 6 2 xix 16 at 4 4, 6 2 xix 17, 18 at 19 1, xix 26 at 13 1, xix 38 39 47, 49, at 4 4, xix 56 58 at 3 1, 2 A considerable number of mantras from kanda xix are quoted in the gaṇamāla, Ath Pariç 34

I can not leave this subject without alluding to the question which Hillebrandt has raised in his two interesting papers in Bezz Beitr viii 195 fg, and ZDMG xl. 708 fg. Does the sūtra ever indicate that a given mantra or hymn is, as far as it is concerned, in a different condition from that presented in the saṃhita? In general the mantras and hymns employed by the sūtra are just those of the saṃhita, as regards the wording, and the number and arrangement of the stanzas, of which they consist. But the following point is worthy of note in this connection. When an Atharvan hymn is evidently of a composite character, in other words when several hymns have been fused by the redactors of the saṃhita into one, then the sūtra recognizes this composite character by employing each independently in its proper value. So e g AV iv 38 is evidently composite in its character. Grill Hundert Lieder des Atharva Veda (second ed.) p 140, remarks in reference to stanza 3-7 (sic) gehören ursprünglich nicht zum Vorhergehenden wenn sie auch der Redactor des vierten kanda damit verband, oder verbunden vorfand'. The Kauçika supports perfectly this criticism which is patently justified by the internal evidence of the hymn itself. stanzas 1-4, contain a gambling charm, and are treated at 41 13 along with the very similar hymns vii 50, and vii 109, cf Zimmer Altindisches Leben p 285. On the other hand stanzas 5-7 are employed at Kauç. 21 11 (see Keçava ibid.) in a cattle-charm so thoroughly are the last stanzas recognized as independent from the preceding ones as to be endowed with a special technical name, *karkīpravādāḥ* (sc. *rcāḥ*). Cf also Kauç. 66 13. In the same manner the palpably composite character of vii 74 is recognized by the sūtra. At 32 8 the first two stanzas are rubricated in a performance intended to drive away the kind of sores called *apacit*; cf the editor in P A O S for October 1887, p. xv. At 36 25 stanza 3 is fitly employed in a charm against

apacit sore pustule b'l or the like² AV vi 25, vi 83 vii 74 1 vi 6 1 2, Kauç 31 17 school 32 8, school The same word occurs at VS xii 97 in the form *upacit* changed by popular etymology. W. & C. Digest of Hindu Medicine, p. 315 reports the word in the form *Apaci* (7). Cf. J. A. O. S. xiii p. ccxviii fg.

jaṅghā AV ii iv xix 34 3, is explained by Dārila at Kāuç 8 10 as *arjunā acalaḥ dāḥṇātjah* हेच वारुणस्यैव प्रसिद्धः Cf. Zimmer Altindisches Leben p. 65.

tājadbharga AV viii 8 3 is glossed by Dārila at Kāuç 16 14 by *grāṇḍa* etc. nūs commonis. Cf. Zimmer ibid 72. The accentuation in the AV *tājadbharga* is problematic.

badhaka (*radhaka*) AV vii 8 3 Kauç 16 14. Dar *girimālakaḥ* (Cod. *kira* and *kari*) हेच इमं मलका. Cf. Zimmer ibid.

bandi AV v 19 12, Kāuç 21 1, 3, 24 4² 30, 71 19, 80 33, 86 24. The Pet. Lex. translates by *fusslesse*l. B. *reisbündel* *bündel*. Both D. r. and हेच gloss the word with *badar*.

tārstāgī AV v 20 15 Çant. kalpa 21 fem. adj. coming from the *tārstāgī* tree *tārstāgī* name of a tree whose wood is used as a firewood. Kauç 20 23 27. Dar and Kec *sarsapa*.

laetraya inherited disease AV ii 8 12 10 11 7 etc. is discussed in Ind. Stud. xix 101 xxi 307. Zimmer Altindisches Leben p. 391. Dar at Ku 6 43 (cf. also 27) *kaula eṣṭhī* which palpably correct translation is wanting in the Pet. Lex. and B.

tulāḥ name of a plant AV vi 1, 3, Kauç 8 16. Dar *mālā acaḥ* (1) *prasādhaḥ* हेच रताश.

pūtrajyū a rotten rope AV viii 6 1 Kāuç 16 10. Dar *jura rajyū*. The Pet. Lex. and B. wohl eine bestimmte Pflanze. Cf. Zimmer Altindisches Leben p. 2.

pāḍa. This word has undergone a noteworthy shift of meaning in the sūtra. In RV i 116 6 ix 89 4 AV x 4 the word evidently means the horse of *Pāḍa* which slays serpents. In Kāuç 32 21 2², 35 4 the *pāḍa* is ground and put into the nose as a core against snake poison or hidden in the seam of the garment in case of danger from serpents. Dārila's explanation of the word is corrupt,

but Keçava states explicitly that it is the name of an insect *paṇḍān* *kṛtakam talinī tī lokaprasiddha* (32 .1), *pāṇḍam hiraṇyavarṇasadrśaḥ kṛtaḥ citrīta iḍapāṇḍa ity ucyate* (32 22). It seems that some insect hostile to serpents, has assumed the name *paṇḍa* and is employed as a substitute for the horse.

śiṅgaṇā 'a creeper or weed growing in grainfields', AV vi 16 4 and Kauç 51 16 where the MSS read *śiṅa*. Keç *śaṅgarallī*. Cf *aiśala vilagalaśala*, AV iḍd , *āla*, Kauç 23 18 *astāla* Kauç 35 25, *harṣala*, Pet Lex.

The following are the more interesting words which have not been found hitherto outside of the Kauçika, arranged alphabetically.

adhyāṇḍa name of a plant, Kauç 35 4. Also cited by lexicographers. Dar *parṇaphale ity aprasiddha* (?)

anjanat pargṛ: fem bahuvrīhi: adj. presenting the other side. Kauç 38 16. See Dar.

apa ata (sc *gauḥ*) a cow which has lost her love for the calf, Kauç 31 6. Dar *apagata gauḥ tatsatigalitamehā*. Cf the word *vanana p luv*. The text is not absolutely certain.

apamargi (sc *samīdh*) fem adj. coming from the *apāmārga* plant, Kauç 46 49.

abhīṃgadana 'the act of talking to, or reciting to' Kauç 71 13. Refers to the verb *abhīṃgadati* at 39 27.

amomri (v : mri) name of a plant. Kauç 53 2 15, 54 19. Keç at 53 15, *poṭhika* (for *poṭhā* or *puṭhika* see Bo).

ariṣṭaka epistemic, possessed, Kauç 23 15, 31 27 = *aristayṛhita* (Dar iḍd). Dar *aristam āṅgaṃ andanakalahalabhātadī*. In Katy Cr xx 3 16 (schol.) a disease *aristaroga* is mentioned.

armakapālita 'mud from a marsh' Kauç 26 11. See Keç 26 11 12. Dar corrupt. Cf Bo sub *armakapala*.

alaka 'name of a plant' Kauç 31 23. Dar *bhṛṅgarajaka* (? emended), Keç *bhṛṅgaraja*.

araka-a apparently a designation for plants growing on garbage heaps. Kauç 23 2. Dar *arakaṛaḥ ukurukāṭṛiṇi*. Keç has the following passage, not given in the extracts in the appendix *ukarīḍika*

vyāṇi) fem *āṅgrast*, Vait Su 5 10. Cf J A O S vol xi, p 387 See also Keç at Kauç 14 30

apana 'a cavity for fluid' Kauç. 62 15 Keç *garta*

arka and *ekarlamani* 'amulet made of the *arka* plant' Kauç 40 16 *ekarkasutram arkam badhnāti*, he ties on an *arka* amulet tied with a thread from the same *arka*-plant Dār *ekarkah tanya ralka lasutrena* , *arkas badhnati* In a note to sū 17 Dār refers to the same amulet as *ekarkamam* Keç *ekaçakarkamanim arkasutrena badhnati* Cf s v *arka* in the lexicons

ala 'name of a creeper or weed in grain fields' Kauç 25 18 Dār *godhumavyadhī* (!) Keç *yacagodhūmavallī* Cf under *nīlanjāla* p. XLIV, and *anīlala* above

atālakhani with *prahlyti* 'image of a person made of clay', Kauç. 80 23, 47 54, 49 22 Cf J A O S xi, p CLXXU

atrasaka 'fissure' place or spot from which something is cut or broken', Kauç 44 36 *atrasakam abhigṛhya* Keç. *chedanasthānam gṛhyetā* 'bhigṛhya' Dār *yasmad deçad tapam uddṛtya ta n deçam abhigṛhayati* Thence *atrasakaja* grown upon a fissure, or place of cutting, Kauç. 16 23 Dār *atrasakah cīmṇasya oudhnas tato jatani pumah* Cf also Keç. *ibid*

asada in *grhapatnyāsāda* 'dining room, kitchen' Kauç 23 5, 24 13 Dār *bhaktagṛha*

āhuṣi sahi 'strong in sacrifice', Kauç 73 1

īṣana hata 'slain by fever', Kauç 36 15 Dār and Keç *īṣana hata* Cf J A O S xiii p CXVI

idhmābarhi, Vedic *avandya* fuel and sacrificial straw, Kauç. 25 31 Cf the unquotable *idhmābarhi* in Bo

istikāṇi 'having lines, or stripes like reeds', Kauç 32 17 etc.

īṣu guḥa 'hiding arrows', Kauç. 49 7 With several variants

ucchuṣṭa 'name of a plant', Kauç 40. 14. Dār and Keç. *kapi kacchu*

udakarakakā 'leech', Kauç 30 16 Dār *ibid jalāla* (!) Keç. at 31 16 *jalauko*

udalya designation of a water plant', Kauç 22 10. Dār *udacçāmakā*

udai ajra 'a jet, or bolt of water', Kāuṣ 38 2 See Keç. *ibid*
upadhāna, perhaps 'cushion', Kāuṣ. 8 17, 64 26 As Dār. at
 8 17 cites 64 27 (*upadhānam āstaram*?) as an example (*udāharanam*)
 of the employment of the article in question, the phrase *jaradupa-*
nahāu is evidently not referred to, as was surmised in note 9, p.26
 Keç 8. 17 *idyāgandhukam*(?)

upamanthana 'the act of stirring up', Kāuṣ 40 8 Refers to
mantham upamathya at 27 10.

upolata 'name of a plant', Kāuṣ 18 33 Dār *tyānī mālavēpi*
prasiddhānī Cf Bō sub *upolapa*

ula 'name of a plant', Kāuṣ 25 18 Dār *kasturikā-ṣaka* (?)
 Keç *pāṇikā*

urah śraha, dvandva cōd, 'breast and head', Kāuṣ 47. 45 (MSS
 in MSS)

urthi aṣuṣi sc *samidh*, fem adj, 'growa dry on the tree', Kāuṣ
 48 38 Keç *urtho aṣuṣyān vṛkṣasamidhah* Cf. also Dār *ibid*.

urabhaḥkṣama absolute, 'eating while hot', Kāuṣ 57 27

eṣāṭa = eṣūḥa. So all MSS at Kāuṣ. 41. 6 Dār *meṣa*.

ojomānt 'name of a plant', Kāuṣ 53 2, 15, 54 19 Keç. at 53 15
 glosses with *guḍūci*

kakuca 'name of a plant or fruit', Kāuṣ 48. 32 Dār *tim-*
raphala The reading is not altogether certain

kadimdu in *kadimdu koṣṭha* 'name of a reed plant?', Kāuṣ 48 30.

kapilalāṣa arm' Kāuṣ. 45 4 Dār and Keç *bōhuh*

ka-lī 'a white calf', Kāuṣ 66 13 Cf *karkīpravādhā* 21 11.
 and AV 19 38 6

kṛṣ+upot, 'to plough up', Kāuṣ. 90 4 Pet.Lex. reads *apotkṛṣya*.

kāndī = *kāṇḍa* 'piece, section' Kāuṣ. 93 15 See Dār.

kāṇḍya 'pertaining to *kālpa* ritual' Kāuṣ 141 34

kṛṣṭya 'conch-shell', Kāuṣ. 10 16; 30 16; 31. 16. Both Dār. and
 Keç explain the word by *ṣaṅkha*.

kīṣkuru (v l *kīḥkuru*, *kīmkuru*), 'staff, club', Kāuṣ. 39 3 Dār-
 ṣila's explanation is unintelligible Keç several times glosses the
 word with *lakṣa = laguḍa*

kuṣaka 'name of a tree', Kauç. 8 15 Dār and Keç *mālavale pranddhah*

kuḍrici apparently = *guḍuci* 'name of a shrub' Kauç. 50 22 *kuḍriciṣaphān* Keç *guḍuciṣadan*

kṛtayāma 'whose function is performed, useless', Kauç. 76 6 According to Keç at Kauç. 8 22 the full wording of the citation is *kṛtayamam kankatam aratṛjama* Cf. *yātayama*

kṛṣa name of a bird, Kauç. 10 2 Dār *gomenaka* (also unknown), Keç *bharaḍcaya* lark Cf. J A O S xi p. 11311

kṛṣṇabhakṣa 'eating black grain', Kauç. 31 28 Dār *kṛṣṇatila-bhakṣa* Keç. *masatiladikṛṣṇam annam*. Occurs also in Gobh. iii 2 14.

kerā, 'name of a plant, used as a *samīdh*' Kauç. 38 6 Dār *kerā parṇi* 'ti yā surāṣṭre punḍarīke 'ti Keç. *paṣṭerakasamīdhah* Cf. 8 v *paṣṭeraka* in the lexicons

keṣāni 'name of a creeper', Kauç. 33 9 Dār *praśāṣṭi*.

kṛ+adhī 'to buy up', Kauç. 33 7

kṛṣṇikā 'a certain part of a lute', Kauç. 32 12 See Dār and Keç.

kṣātrāṇa 'name of a demon', Kauç. 36 13

khadā 'a cavity, natural or dug' Kauç. 33 7, 43 1 Dār *sva-bhārajaḥ gartāḥ*, and simply *gartāḥ*, Keç *khadām khātaḥ*. Cf. J A O S *ibid*

khālaka = *khālca* Kauç. 8⁹ 18. Keç. *khālcakān alabhate*

khālcāṅga Kauç. 27 14 In J A O S *ibid* this word was translated by 'a certain kind of worm'. But Dārila, the authority for this translation is somewhat ambiguous. *khālcamgāḥ kṛṣṇavarnakāḥ tān aṣṇamīṣṭrān juhotti* Keç *ibid* says *kṛṣṇacānakan gṛhṭamīṣṭrān juhotti*. At Kauç. 27 26 the rite is again referred to with the word *khālcādīn* 'the performances beginning with *khālca*'. Here again Keç explains in the same manner as in su. 14. As *khālca* is a lentil I would now incline to Keçava's explanation of *khālcāṅga* and *khālca* = *kṛṣṇacānaka*

galacala 'name of a tree, which grows in the Himālayas', Kauç. 8 15

garhya 'name of a tree, which grows in the Himālayas', Kāuṣ. 8. 15.

grāmya 'venereal disease', Kāuṣ. 27. 32. Dār. *grāmyo vyādhir mithunasamyogāt*. Keç somewhat differently

cikkaṣa (v. l. *cikkasa*) 'barley flour', Kāuṣ. 21. 14. Bō. *cikaṣa* (?). The word is not known elsewhere in Vedic literature, and is quoted later only from lexical works the Amarakosa iii. 6. 4. 35, and Hōmatandra's *Abhidhānacintāmaṇi*. cf. *Pet Lex.* s. v. *cikkasa*. A derivative of this, *cāikkaṣa* (or *cāikkasa*), 'mixture of barley-flour', occurs at Kāuṣ. 43. 41. Dār. *prastādayantaṁ śatrum yavānāṁ prakṛtābhicāraṇāntarīyam*.

ṛti (v. l. *ṛtiti*) 'name of a plant' Kāuṣ. 8. 16. Cf. J. A. O. S. vol. xi, p. 357. Also Dār. and Keç. at 8. 16.

jālmāyana, v. l. *jāymāyana* 'a certain kind of water-vessel', Kāuṣ. 3. 1, 18. 17; 3. 17, schol., 6. 17, schol., 47. 1, schol. It is probably a light water-vessel in common use (*samvyaśahārārtham*). Cf. J. A. O. S. vol. xi p. clxxii. For the writing *jālmāyana*, a word which seems certainly derivable from a reduplicated form of the root *gam*, cf. *stiñnoti* for *stighnoti* in the *Mātrāyaṇī-saṁhitā*: see Z. D. M. G. xixxi. 195, von Schroeder's edition, vol. i p. xiv.

śṛakoṣaṇi 'skin from a living animal', Kāuṣ. 26. 43. Dār. *śṛataḥ paṣoṣ carma ākashalikā tasyām prakṛpṣya utsteya śūcya badhātī*. Keç. *śṛataḥ paṣoṣ carma*.

śṛaghdāya 'a live animal fit to slay' Kāuṣ. 7. 24; 18. 5. Dār. *śṛaghdātṛha*, *śṛahata*. Cf. also Keç. 7. 24.

śṛi 'name of a plant' Kāuṣ. 31. 28. Dār. and Keç. *kācamāci*. Keç. seems to explain the word by *śṛaṇi* also. Cf. Bū. s. v. *śṛa*, *śṛikā*, and *śṛaṇi*.

śṛḍyu 'bow-string' Kāuṣ. 23. 10. Cf. J. A. O. S. xi p. clxxii.

śṛāla 'hot infusion', Kāuṣ. 27. 23, 33; 28. 2; 30. 8; 32. 10, etc. Dār. glosses the word with *atayśāla* 27. 23, 22. 10. The latter word is not in the lexicons.

śārchu 'name of an amulet', Kāuṣ. 48. 24. Dār. *asthikamaṇi*. Keç. *palāṣamaṇi*.

tunyu name of a tree Kauç 8 15 See Dar and Keç

tripada vessel with three feet Kauç 30 27 Dar *tripadaçikya*

trisandhi see Dar and Keç at Kauç 16 24.

driṭhurala 'name of a reed plant Kauç 40 9 See Keç *ibid*
and at 41 3 4

deṣakopatu mushroom, Kauç 48 10 Dar *ahichatraka* Keç
sarpaçatratra Cf Bo s v *patu* 3 (not quotable)

dā+rya 'to throw off Kauç 43 40 Dar *isrpati* Bo only
to open

dārbbhya r l uṣa epithet of a bow Kauç 39 8 35 98
Dār at 4 50 See Darila's corrupt gloss at 32 3

dhaja bunch bundle Kauç 18 37 (*catcaro dhājah*) Dar and
Keç *catcarah pālakah*

dhaṇne dual neuter two doors folding doors(?) Kauç 34 10
adhyadhi dhaṇne audumbarar adhāpajati Dar *torana n tasyo pary*
upari Keç *dearjor upari*

naṭṭisa a mass of river foam lit river lead 8 18 Dar
naḍṭphenariṇḍa Keç *naḍṭphena*

nara new grain Kauç 38 10 (*dadhi narenaçnat*) Dar *nara n*
dhānyam

nimurṭi designation of a measure Kauç 80 2 The Pet Lex
s v *prakrama* reads *murṭi*

nivestana the act of holding back detention Kauç 36 5 Dar
nirodha Keç *bandhanakarma* Pet Lex and Bo *das umbullen*
umkleiden

nud+upa to push against, Kāuç 30 20 Bo notes only *upa*
nunna *herangeziehen*

pancapariṇan se ḍanḍa a staff made of a reed with five knots
Kauç 26 9 Dar *panca partani yasja da daṭṭja sa pancopariṇa*
Keç *pancapar aṭenudanda*

paraṣu palaṣa blade of an axe Kauç 4 15 Dar *palaṣa* 1
kūṭhāramukham Differently Keç *paraṣu rksapattir n*

paraṣu phānta a decoction heated by an axe Kauç 30 7
Dār *parṣunā taptam phantam*

- parigṛhyā* 'designation of a certain kind of *veda*', Kāuṣ 17 2
 Dār *parigṛhyā parigṛhyavedh parigrahanam sa yogo* (1) Keç *veda*
paçudāron = *paçudā*, Kāuṣ 72 13
punśi 'a cow with a male calf', Kāuṣ 35 8 Dār. *punvatāḍ*.
pūtiçaphari 'rotten fish', Kāuṣ 27 32 Dār *pūtiçandhā matsikā*.
 Keç *pūtiçandhamatsya* Cf Bo s v *çaphara* and *çaphari* The Pet.
 Lex s v *çaphara* translates wol 'eine bestimmte pflanze'
prçnimantā 'a stirred drink, which contains materials coming
 from a speckled cow', Kāuṣ 11 15, 16
pratyāpa 'the act of muttering against' Kāuṣ. 36 25
pratyahuti, adv., 'at each oblation', Kāuṣ 43. 40 Also Āpast.
 Çr xiv 29 3
pradehana = *pradeha* 'the act of anointing', Kāuṣ 31 25.
prapuṣṭa 'a large cornucopia', Kāuṣ 25 30 Dār. *puṣaḥ dṛḍhaḥ*
pramatta rāju 'a certain kind of rope used by potters', Kāuṣ.
 38 26 Dār *cākrīkānām avalambanarājuḥ* Keç. *cākrīkāya rājuḥ*.
pramanda 'name of a plant', Kāuṣ 8 17, 25 11, 32 29 Dār
induka
pramehapa 'causing flow of urine', Kāuṣ 25 10 *pramehanam*
badhīnāt he ties on (as amulet) a substance, causing flow of urine
 Cf. Keç. and Dār Bō writes *pramehana*, and translates 'penis'.
praçna turban, head dress', Kāuṣ 26 2, 3fg Dār *uṇiṣam* Keç
munjapraçna māuñja induka māuñjapraçna
prāyaçatti 'name of a plant', Kāuṣ 3 16 Cf J A O. S vol
 xi, p 387 note 3 Also Dār and Keç. at 8. 16
prāiçakṛt, 'the priest who gives the command', Kāuṣ 26 4 etc.
 Dār *prāiçam dadāti* 'ti *prāiçakṛt*
plakṣodumbara 'name of a tree', Kāuṣ 20 22 Dār *pippari* 'ti
pranddhah (1)
phāla-camasa a certain part of the ploughshare', Kāuṣ 35 4
 Dār *phāla-çbukājāḥ çmacamasākāram kṛtvā*. Cf *çbukā*, p lv
phala point of on arrow' Kāuṣ 28 3 in *ārāḥaphalābhyaḥ* (ac.
 v 31-32) The word occurs occasionally in the later language.

dānāparni name of a plant, Kauç 36 19 38. *Dār çarapunkho ti prasiddha*. Keç *masika loke prasiddha*

brhaspat çiras epithet of a porridge Kauç 49 15 Keç *bṛhas patiçira odana*.

bhadraśati fem adj Kauç 39 9

bhaga dhana treasury Kauç 38 13 Dar *mahādhanagrham madanaka* der ved from the *madanaka* tree Kauç 1³ 1 Dar *madānakani phalani madanakaphalam yasya*

māh ya plur *mah sāni* harem women's apartments Kauç 17 6 Dar *grhāni rājninam* Keç *strīnam grhāni*

mṛdāci lump or grain (of salt) Kauç 47 46 See Dar The meaning is not certain

yathopapad n in *yathopapad paçu* adj as it happens to turn up³ Kauç 139 2 Cf Bō s r *yathopapadam*

yugmaḥ nala (ic man) an amulet made of a pair of *śrimala* berries Kauç 11 19 o 18 See Dar and Keç at 11 19

rajoḥarana Kauç 13 11 See Dar and Keç

rajj dāna the spot on the neck of an animal here the rope is fastened Kauç 41 23 Dar *gr aja band anaś ānam*

ray dharana pṇḍa lump of earth Kauç 8 3 Dar *raj r ti dānenama dāra jat t dharana b um s tanmāyan p ṇḍan*

r s + r in *r iṣyat* loc absol of the present participle when one is hurt Kauç 29 25 2 30 Some MSS read *ar yann ti* and *ar iṣyat* Keç. at 29 8 *r paçopacih tam* Cf *crista n* IV vi 51 3 and Dar at Kauç 31 9

lālā + pari to grind up Kauç 23 7 26 43 etc Dar *çurn koranam* and *samcārnya*

çaiḡha name of a tree Kauç 8 15 Dar *çrag a ḡh h ma tata* ( ) *ti prasiddha* Keç *Lampakubjo* (?) *pras adhaḥ*

raṇana love inclination Kauç 41 1^a Dar *goh sara ra sa bhajaphalam karma* Cf also Keç The word *sambhaja* does not appear in the lex cons See also *aparata* p xlv

varti (v l carta) urethra Kauç 25 16 Dar *çarta u ktra b lam* Keç. *mudrapracāha n*

rārṣmana sc *udumbara* Kāuṣ 23 7 Dār *ṛarṣṇa mahat tasmān*
n ṛṣto rārṣmanah Bo zu oberst befindlich Keç obscure The word
 seems to mean coming from a height

rāṣa name of a plant Kāuṣ 8 16 39 6 Dar *ṛṣaka* and
aṣarusaṣa The word *rāṣaka* occurs elsewhere only in the Çabda
kalpadruma

ṛp + aia to tremble, to have spasms Kāuṣ 58 1

ṛdhra bindu rain drops after the clouds have passed, Kāuṣ
 46 41 Dār *ṛgatābhraṇḍin* Keç *ākāṣodakam*

ṛdyuddhāt emended MSS *vaidyudvāt*, fem epithet of a
saṁidh obtained from a tree struck by lightning, Kāuṣ 48 36 Dār
vidyutā hato ṛkṣo vidyuddhātah Keç *vidyuddhātairkṣasya saṁ*
idhah

ṣākarrea (variants *sāka* and *mṛṣa*) 'name of a plant, Kāuṣ
 83 14 For the interchange of *ṣ* and *m* see J A O S. vol. xii.
 p cxvifg

ṣanku dhāna part of a skin in which a peg is stuck, in order
 to fasten it when spread out used as an amulet', Kāuṣ 26 17,
 27 99 Dar *ṣankudhānam carmano vātārāya kilakabandhah ṣanku*
sthāpanam ity arthah Keç *carmachidramanah*

ṣamī lūna one (whose hair is) cut with (an instrument made of)
ṣamī wood Kāuṣ 31 1 Dar *ṣamyā lūnah keṣā yasya sa ṣamīlūnah*

ṣamakā, name of a creeper found in Nandapura, Kāuṣ 8 16
 See Dar and Keç *ibid* At Kāuṣ 31 1 Dār seems to identify
 this plant with the *ṣamyāka* but the text is untrustworthy

ṣakala sc *mani* an amulet made of chips of wood Kāuṣ 27 5
 Dār *daṣāṇāḥ ṣāntavṛkṣāṇām ṣakalanī ti ṣakalo manih*

ṣāntivā fem adj., personified as a divinity, Kāuṣ 39 9

ṣāmyavākā name of a plant, Kāuṣ 8 16 See Dar and Keç

ṣūln one who suffers from internal pain as though a spear
 stuck in him, Kāuṣ 31 7 See Keç especially, and also Dar Cf
 Pet. Lex s ṣūln 1b

ṣeṣya the skin which covers the tail, Kāuṣ 48 32 Dar *vatsa*

śya śepasa nreṣṇanam carmā Keç. *vatsakhakāyam (?) kṛtā* For *khakā* cf Keç at 36 26

śṛayanī=śrenī Kauç. 63 4 See the editors article On Certain Irregular Vedic Subjunctives or Imperatives A J P vol v nr 1 (Baltimore 1884) p 27 (p 12 of the reprint)

sadampūṣpa name of a plant Kauç 28 7 39 6 Dār *trīsam dhya* Keç. *samdhya*(!) Cf *sadapūṣpā*

sacāṇṇa name of a plant, Kauç 8 16 Dār *śṛngalacāṇṇaka* Cf also Keç

sahasratrīna having a thousand holes, Kauç 83 3 Cf *śatā-trīna* in the lexicons

sakṣa (sa+akṣa) furnished with a yoke (of oxen) Kauç 37 6 *śre sakṣe* Dār *hale gobhya yulṭe* Cf also Keç *ibid*

śuc+pratyā to pour in again Kauç 53 1

śitūara (v l *śitā* *śitā* cf Pet Lex under *śitārara*) name of a plant Kauç 39 6 Dār *apamargasadr̥ṣo mahān*

śpuna name of a plant Kauç 8 15 See Dār and Keç

śtra ox at the plough Kauç 39 30 *adhī śrebhya daça daksina* Dār *halagobhyah daça garo dhika daks na deyah*

śthanatana 'the act of standing and sitting' Kauç 141 44

śyandana name of a tree Kauç 8 15 Dār *madana* Keç *śimavatī narmadayam prasiddhah*

śastyā adjective happy Kauç 137 26 Daç Kar *śastyam pañtham*

śraja name of a tree Kauç 8 15 Dār *śragranghau śimavata*(!) *śitī prasiddhau* Keç *mālavake prasiddhah*

śraja name of a certain forest plant Kauç 33 7 9 16 See Dār *ibid*

The following lists of words which occur in the commentary of Dārila and in the *paddhatis* are worthy of note

Dārila *adhyayitṛ=upadhyaya* 10 7 — *apana* euphemistic expression for rectum 23 9 found elsewhere in lexical literature — *abhyatana* Dār and the *paddhatis* designation of the performance described in Kauç 137 It is also known as *brhatkuṣaṇḍika* see

137 42, note, and p xv — *alambhava* 2 17 (fol 19^v l 11) 'sufficiency'; the word is not excerpted — *āchedanam*, action noun from *chid*+*a*, 26 23 — *aruṣṭikṛm* 27 13 — *ālopana*, action noun from *lup*+*a*, 26 23 — *uttaratantra*, designation of the performances described at K. 305 5 5fg — *upasaṃhāra*=*prāṣana* So Dār explains *upasaṃhāra* at Kāuṣ 22 15 — *kanikavika*, 14. 19=Keç *kanika* Cf also *kanika* — *kariara*=*prṣṇi*, 11 15 Perhaps for *karbura* Cf *ṣarcara*. — *kṛm* 'affected with worms' 29 20 — *cibuka* an instrument employed as an amulet' 19 22, 23 (p 53, notes 10 and 12) Cf also 85 4. *phalacibukāyaḥ somacamasāḥkārāḥ kṛtā* — *jyješṭhmadhu*, and *-madhuka*=*yajṣṭhmadhu* So is to be read at Dār 38 17. See also Keç. 32 5, 35 21 and the paddhatis at 75 1 — *joṣanam* and *joṣanā*, 8 15 16 (p 25 note 13, and p 26, note 7) are glosses explaining *cumbala* 'name of a plant' — *niravadoṣatva* 7 16 — *parāmarṣana*, 17. 4 =*grahana* Cf *parāmarṣa* — *parikṛana* as gloss to *parikṛati*, 26 10 — *pākasthāna*=*ṣmaṣāna*, 48 17 — *puṣṭakānuvāsana* 'a funnel-shaped syringe' 25 12, cf *puṣṭaka* — *puṣṭakarman*, (see *mantra*), adj 'relating to performances, which cause prosperity', 24 43 — *prṣṭi*=*prṣṭha* 16 23 cf Bḍ a v 3 *prṣṭi* — *peṭāka* 'basket', otherwise unquotable, seems to occur 18 2 — *prapṭi* → *prapā* 'drinking place' 19 3 Keç *toḍāya* — *phāṇṭay* denom from *phāṇṭa*, 25 18 — *bhāṣāpāṭha* 'quotation of a part (the *pratīka*) of a mantra'. 6 10. The opposite is *sakalapāṭha* 'quotation of an entire verse' Neither one is in the lexicons — *lenḍikā*, in *aya lenḍikāḥ*=*lenḍa* 'excrements', 48 32 — *vāri*, in *vāri stamba*, 'name of a plant?' 19 12; 29 4 Keç 29 4, *ṣaṇustamba* — *viṣṭāmana*, 16 25 — *erṣṣita*, perf part pass of *erāṣc* 47 28 — *samḍseka*, 'pouring together', 17 4. — *sarṇayana* 'putting together', 33 8 — *sarpātay*, denom fr *sarpāta*, 'to sweat with 'he dregs of an oblation' The word is very common in Dār and the paddhatis — *astri karmāni*, technical designation of the second part of *adhyāya* iv, beginning at 22 23. —

Keçava *andhapuṣpikā* 'name of a flower', 10 16 — *ucchraya karmāni* 'supererogatory rites', 1.1, and frequently elsewhere. Also Ath

Paddh — *udara-gaṇḍulaka* 'a kind of worm', 27 14 20. — *odana* = *undana* 53 18 — *kaṣṭhā* 'name of a plant (?)', 34 2. — *śālini* name of an insect, 32 21 — *pūgarvādā* 'epidemic disease' (?) 26 26 — *paṭeraka* name of a tree', 38 6, 40 2, 7 The Pet. Lex mentions *paṭṭeraka* from the Nighaṭṭa Prakāśa, as the name of the cypress. — *paṭaka toranani* 'folding doors' (?), 47 2 Cf *kapāṭa*. — *balagapātra* or *balāgamapātra* 39 5 12 — *maḥmadā* 'typical name for a Mussalman', 47 22 etc. — *mānaka* 'name of a measure', 6 22 cf *mānaka* — *vallanikā* = *titāu* 26 31 — *sūryatālā* 'name of a plant', 36 12 Cf *sūryatālā* — *vikalpita* optional, denominative perfect passive participle from *vikalpa* 50 13. — *śetikā* 'name of a measure' 6 22, 46 33 — *haṣṭāvartaka*, 35 11 = *parihasta*, AV vi 81 —

The remaining *paṭ* bhāṣa, etc. *ākāśaphena* 'name of a plant', Ath. Paddh and Antyesti 82 26 Cf Kauç. 93 72, 115 1 — *karna* name of a plant', ibid. — *kajala* = *kajjala* (?) Daç Kar and Ath Paddh 54 6 — *paribhāṣay*, denom of *paribhāṣā*, AV Anukramani : 4 (in *śartatra paribhāṣyate*). — *pūṣpākṣodaka* and *pūṣpākṣita* (denom perf pass participle from the same) in *pūṣpākṣodakanyalim pūrayitra* and *pūṣpākṣitām anyalim pūrayitra* of frequent occurrence in Ath Paddh and Daç Kar — *praśakya* as gloss to *paritrāmana* as one is able, Daç Kar 55 18 — *muktika* 'name of a plant' Ath Paddh and Antyesti 82 26 Cf the unquotable *muktika* in Bo Keç seems to read *śuktika* — *reṣṭay* denom of *reṣṭa* Daç Kar 23 23 — *vrata* Various special kinds are mentioned in Ath Paddh at the end of *hāuç* 57 and Keç 42 12 17 *kalpatrata angiro vrata*, *yama vrata*, *veda vrata śro vrata mrgara vrata māṇa vrata cūṣasā vrata* (cf AV xvi 1—5) — *herukā* name of a plant Ath Paddh and Antyesti 82 26 —

In this connection I would draw attention once more to the two words *pañcakaṣṭha* (*pañcakaṣṭha*) and *mātrikaṣṭha*. In J A O S vol xi p 378 I expressed the view that the word *pañcakaṣṭha* which is reported by the *Mānavaśya* refers to an *ācārvaṇa* who is conversant with the five kalpas of the AV see ibid This surmise is now rendered certain by the occurrence in the colophon of one

of the MSS of the *Kāṇḍika* (K) used for this edition, of the word *pañcakalpin*, nominative *pañcakalpī*, as a title of the writer see p ix. The word means a practicing Atharvavedin. The word *māṭṛkalpika*, which also occurs in the *Mahābhāṣya* (cf the index Ind Stud xiii), I have explained in H W. Magoun's report on his edition of the *Āṣṭrikalpa*, P A O S for October 1888 p xiv. The *Mahābhāṣya* is very familiar with Atharvan literature. If we suppose that this word is Atharvadic it may be translated by 'one who practices the *māṭṛkalpa*'. This may be the title of some minor ritualistic treatise, involving especially the use of the list of hymns, which are known as the *māṭṛnāmāni* (sc. *sūktāni*) or *māṭṛgāṇa* see index B, p 384. What the nature of these performances may have been, it is of course impossible to guess. They may have dealt with a *çṛāddha* for the *mātaras*.

I would finally draw the attention of the lexicographers to the numerous special designations of verses, hymns and *gāṇas* of hymns, a list of which is given in index B pp 383—385.

v Grammatical and orthographical notes

The most salient phonetic peculiarity of the text is the frequent removal by crasis of the hiatus produced by changes due to sandhi. So unanimous are the MSS in certain cases in this regard, that it was thought proper to reproduce the practice in the edition while attention has been drawn every time to its ordinary equivalent in the notes. The first case is *patnyāṇjalau*=*patnya(h) anjalau*, 6 17 emendation to *patnjanjalau* suggests itself readily, but this is rendered improbable owing to the similar cases following. These are *dāvateti* for *dāvatata itī* (= *dāvatate + itī*) 6 34, *talparāśabham* for *talpa āraśabham* (= *talpe + āraśabham*) 17 3, *garteḍhmāu* for *garta idhmāu* (= *garte + idhmāu*) 49 23, *anāmayaūdhī* (MSS *anāmayedhi*) for *anāmaya edhī* (= *anāmayas + edhī*) 74 20, *jaghanatāghnantak* for *jaghanata āghnantak* (= *jaghanatas + āghnantak*) 81 21, *-yajnotthāpanibhik* for *yajna utthāpanibhik* (= *yajnas + utthāpanibhik*) 84 12, 13 as the sandhi happens between two *sūtras*, it was not possible to retain it in the text, and its mention in the critical notes is omitted owing to an oversight,

anyatodahārya for *anjata udahārya* (= *anyatas + udahārya*) 13 14
satkṛtrodakam for *satkṛta udakam* (= *satkṛtas + udakam*) 140 5 *agra*
topasthāḥ tike for *agrata upasthant ke* (= *agratas + upasthantike*) 141 40
dasā mokam for *dasā asmāka* (= *dasās + asmākam*) 90 18 *ku*
mūdhodadhane for *kumbhā udadhane* (= *kumbhe + udadhane*) 93 43 136 1
possibly however a compound *kumbhodadhana* is to be assumed
in both places *deṣavarataḥ* for *deṣa āvarataḥ* (= *deṣas + āvarataḥ*)
121 1 The same practice occurs also occasionally in part of the
MSS at 51 14 *neti* for *na iti* (= *me + iti*) in three MSS at 53 12
asmararabdhaja for *asmā antarabdhaya* (= *asmas + antarabdhaya*) in
three MSS, at 69 5 *antancetare* for *antancetare* (= *antancus + are*)
in four MSS at 106 7 *nā* for *na ā* (= *nas + ā*) in three MSS as also
sarvāhoratra for *sarva ahorātra* (= *sarvas ahorātra*) in three MSS
For the same peculiarity in *Apastamba's dharmaśūtras* etc. see
ZDMG XL p. 536

When final *s* preceded by an alternate vowel is followed by *k* or *p*
(cf Whitney Sk. Gr.² § 185^b) the MSS are hopelessly at variance as to
the treatment of *s* both *h* and *ṣ* appear in the same MS under essentially
the same conditions. The editor has adopted the less archaic writing
h. The cases in which both modes of writing occur are as follows
trih paryagni 2 10 *trih pradakṣinam* 2 11 *haviḥ kurvita* 6 22 *iyotih*
kurute 11 12 *trih pratiharam* 29 22, *trih parikṛanya* 31 3 33
46 14, *trih prasavjam* 44 11 64 10 67 30 68 13 *trih paryuktat*
53 8 57 20, *trih karayamāna* 53 9 *trih pramarṣe* 59 19 *trih*
pariṣajati 76 20 77 22. So also *duṣkṛtam* and *duḥkṛtam* are variants
at 17 6 7. In the mantra at 6 10 there occur together *dviśda* and
antariśda.

In the treatment of *n* before *ç* and *j* the MSS of the Kauṣ. like
those of AV (cf Whitney at Ath. Pratiç. 1 10 11 1) are very
much at variance the sound appears as anusvara *ṇ* and *n* the anus
vara predominating. The *ç* is also occasionally not changed. In
this edition the normal euphony *n + ç* to *nch* and *n + j* to *nj* has
been adhered to. The cases in question occur at 10 9, 18 13 20
13 14, 25 24, 27 14, 30 27, 36 9, 48 28, 69 1 71 6 7, 72 15

78 12, 13, 81 34, 97 5, 8, 125 2 The same difference in the treatment of *n* occurs twice before *v* at 64 5 (*unnahyan rasanena*) and 102 2 (*prājāpatyañ* *vi*) once it is seen before *sy* at 67 26 (*crapaya syan syāt*)

The vowel of the particle *om* coalesces with preceding *a* and *ā* to *o* according to Pāṇini vi 1 95, Vopadeva ii 5 Accordingly we have *scāhom* = *scāhā + om* 5 13 *anuyapjom* = *anuyapya + o* 9 9, *coi* = *ca + om* 70 6 At 90 18 the MSS read *puṣom* which has been emended to *puṣam om*

The following instances of Vedic sandhi have been noted *apā-dya rñām* at 2 18 *sampātavātā ṛṣabham* (almost MSS) 34 18 see Whitney Sk Gr² 127^a At 58 7 8 the MSS read *ācamyeḥi* = *acamya + ā + iḥi* in accordance with Whitney ibid 127^b The fact that *o* of the vocative is *pragrhya* before *iti* in accordance with Aṭh Prātiç 1 81, has been pointed out above p xxxviii

The following phonetic peculiarities, or tendencies of the MSS are worthy of notice Frequently *s* appears as *ç* and in general the MSS illustrate abundantly the confusion between the sibilants in Sanskrit as discussed by the editor and Dr E H Spieser in P A O S for May 1886 p xxxvifg At 4 15 all MSS read *vaçijān* for *vaṣṭyan* at 24 13 29 9 76 23 *suçime* is emended to *suṣime*, the majority of the MSS write *pāṇçu* for *pāṇsu* (21 18 29 71) at 51 16 the MSS have *çilānyalā* which is emended to *silānyalā* in accordance with AV vi 16 4, at 3 8, 137 40 *açispate* is emended to *anīja e* at 86 16 the MSS have a pratika beginning with *çam* which has been emended, so as to yield the pratika of vii 21 1 *cam eta* Conversely at 69 3 the MSS read *sāmāla* for *çāmāla*, at 8 10 *riçaye* for *riṣaye* The MSS are divided in the orthography of the words *cikkaça* at 21 14 with its vrddhi-derivative *cāikkaça* at 48 41 both *ç* and *s* are written The editor has given preference to *ç* on account of the presence of *k* in an adjoining syllable cf P A O S ibid p. xl For the same reason the writing *kṛçara* at 24 13, 23, 25 5, 66 16, 84 3, the prevailing usage of the Kāṇḍika MSS, has been adopted.

Other variants concerning the confusion of the sibilants are given in the critical notes to the text — The MSS frequently write *ts* for *ch* *atataādyā* for *atachādyā*, four MSS at 24 10, one at 50 19 and six at 81 28, *wsista* for *ucchista* one MS at 26 18, *utsrayan* for *ucchrayan* one MS at 61 21, *tsata* for *schata* one MS at 73 15, *patse* for *pacchah* four MSS at 82 29 — Occasionally *y* is written for *j* *yunayni* for *yunajni* three MSS at 3 1, *yāyūm* for *jyayūm* one MS at 23 10, *yāmyāi* for *jāmyāi* three MSS at 34 20, at 42 17 *ānymah* is emended upon the basis of the MSS readings *āymah*, *ayyah* *ayah* and *āyamah* at 64 17 one MS reads *anayni* for *anajni*, at 120 1 three MSS *samayyāyām* for *samajyāyām*, at 133 6 two MSS *yajne* for *rajne* Conversely at 126 9 two MSS write *vilāyyam* and *vilayye*(¹) for *vilāyya* We may mention finally a few cases of Prākritic writing in one or the other of the MSS *bhāryautā* for *māryajitā* at 6 17, *mārkhautā* for *mārclayitā* at 12 2, *varṣian* for *varṣiyan* at 17 13

A few cases of haplography occur *caranāninayaneyyā* for *caranani ninayaneyyā* at 43 3, *anagnācabhāsa* for *anagnāṣ avabhāsa* at 93 37, 130 1, *vā* at 110 1 is omitted by most MSS because it is preceded by *vaḍavā*, *na* is omitted at 135 9 (p 283 l 1) because it is preceded by *annam*

The MSS of the text agree in writing *ch* throughout This has been retained in the edition, except when it represents the product of *t* (*d*) + *ç* (*ch*) then *echa* was put into the text The group *n + s* appears as *ns* in the MSS and is represented in the same manner in the edition

Of formal peculiarities we may mention a few extra-optatives, made in accordance with Whitney Sk Gr² 733^b, 1043^c, *upanayita* at 17 31, 33, *anodhrayita* at 60 32, *cāpayita* at 67 15 — A number of aorists with the Vedic function of completed past time occur *akṛkṣata* 20 16; *akṛkṣāma* 70 17, *clāṛṣita* 20 13, *praṣṇam* 22 2, 3 4, *acāṛṣam* and *aṣakam* 56 7 Further a number of modal aorist forms *çakṣyam* 3 3, 137 40, *çikṣya* 45 10, 47 16, *acṣṣi*

56 1' *jīcyāsam* (precativ) 68 1, *gamema* 70 1 *hinsis* 72 34, *vyath-*
iti 73 15, *radhista* 9' 14, *bhājāma* (prec) 92 25, 29 *vyanaṣat* is
 employed both as prohibitive form and as past tense at 56 6 7 All
 these aorist forms occur of course in quoted passages (mantras
prāśas etc) — The future participle *vibhunkṣamana* occurs at 23
 9, 38 26 — The gerund in *ya* from an uncompounded verbal root
 seems to appear in *ṣcōtya* at 53 18, in *kṣipyā* at 30 18 52 14 in
 all three cases it is possible to emend *adḥṣṣcōtya* to *adhiṣcōtja*,
ca kṣipyā to *vakṣipyā* Note also *hasteghrya* at 76 10 and possibly
uraṅgrhya at 81 30 cf Whitney Sk Gr² 99^{ab} — In the *paddhati*
 of Keçava there are four occurrences of Prakritic causatives *karu*
payet at 54 1, 58 4, *aṣṇāpayati* 23 15 16, cf Whitney, *ibid*
 1042^a

Of isolated formal peculiarities we may mention *ālayas* at 9
 13 used as accusative plural cf J A O S xi 383, *bibhetti* a doubtful
 reduplicated present from root *bhid* at 25 16 all MSS write *bī avati*
 voc fem for *bhavarati* nom at 57 18 in the edition it has been emended
 to *bhavarati* (cf Par Gr ii 5 9, 3 4), at 72 42 most MSS read *ātman*
(era) archaic loc sing = *ātmany (eta)*, at 76 21 occurs the acc plur
 fem *pracjas (sc lekhas)* at 96 3 occurs *nanadditām* as subjunctive third
 person dual middle of the intensive, at 99 2 *bhramayan* a masc parti-
 ciple agrees with *ugram* neuter and at 126 9 *amum* a masc. pronoun
 seems to agree with *naranitām*, a neuter noun

The text exhibits finally a number of long dvandva compounds,
 members of which occasionally govern or are dependent upon words
 outside of the compound in a manner quite unusual and sometimes
 altogether problematic At 27 29 the MSS reads *karinasye ti dan-*
dhanapāyanācamanaṣankudhānājālenā'ānakṣatre'rasincati, i e "with
 the hymn IV iii 7 (an amulet) is tied on to the (sick) person, he is
 given drink he is made to rinse his mouth and the priest sprinkles
 him with water, warmed by a heated *ṣankudhāna* (see above p LIII)
 The compound might be readily emended to *bandhanapāyanā-*
camanam, or *camanāni*, but for the fact that similar difficulties appear

in others, and it would seem as though the clumsily concise construction were intentional. Cf *bandhanapāyanācamanapradahanam* *muṣṇena* at 31 26 and the still more difficult *kṛstyāṣṭrajāmbilodakarakṣikamaṣakadibhyām* at 30 16 *mālānīspramandadantadhavanakeṣam* *iṣṭanahatayah* (*nīspramanda* 'w1 bout *pramanda*'?) at 36 13. See also 25. 11, 27 33, 28 2 16, 37 3, 38 9, 39 6, 41 6, 52 16, etc.

Contents of the Sūtra.

Adhyāya :

Sources of the work 1 1—8

pāka, jagna paribhāṣā 1 9—23

New moon and full moon sacrifices 1 24—6 37

Paribhasās for the sūtra in general 7 1—8 22

Gāṇas of hymns and verses 8 23—9 7

Preparation of the *śāntiyudakam*, 'holy water' 9 8—11

Adhyāya 11

Rites for begetting wisdom 10

Rites for obtaining success in vows of chastity 11 1—6.

Charms for obtaining villages 11 7—10

Charms for obtaining every desire 11 11—12 4.

Charms to secure harmony 12 5—9

śāntiśānti charms to secure power 12 10—13 12

Various rites in war and battle 13 1—16 26

Restoration of a dethroned king 16 27—32

Coronation of a minor potentate 1 1—10

Coronation of a greater potentate 17 11—34

Adhyāya 111

Rite for the aversion of misfortune (*nirṛiti*) 18 1—18

citra-karma (*pāṇṣṭilam*) 18 19—26

Charms for securing prosperity upon starting on a journey
18 27—31

samudra-karma (*pāṇṣṭilam*) 18 32—33

Adhyāya III

- Charms for the prosperity of cattle 19 1—21.
 Amulets to insure prosperity 19 22—27
aṣṭaka festival 19 28—31
 Ploughing festival 20
 Cattle charms 21 1—11
 Charm for obtaining clothes 21 12—14
 Rites on dividing an inheritance 21 15—20
rasakarmāṇi 21 21—25
 Various rites for obtaining property success, and prosperity 22
 Rites on building a house 23 1—11
citra-karma (*paustikam*) 23 12—16.
 Charm for ploughing 23 17
 Rite for sowing 24 1—2
 Various rites for obtaining prosperity 24 3—10
 Rites before entering upon a journey and upon returning
 from the same 24 11—18
irṣṭotsarga 24 19—23
agraha-jantī ceremony 24 24—26
 Various rites for obtaining property and prosperity 24 27—46

Adhyāya IV

- bhāṣajyāmi* remedial charms for every possible disease and
 injury real or fancied and for driving out demons the
 scope of these practices can be seen most readily by
 following the headings of each performance as given in
 the extracts from Darila and Keçava 25 1—32 27
stri-karmāṇi women's rites obtaining of children against
 abortion *punsaranam* against sterility rites for obtaining
 a husband *garbhadhanam* *simantakarma* sleeping charms
 charms for capturing truant women, appeasing or sub-
 jecting women overcoming and damaging rival women
 philtres suppressing jealousy and wrath suppressing
 paramours etc for details see the headings as given by
 Darila and Keçava 32 28—36 40

Adhyaya v

cijnanākarmuni, oracles, (see Keçava's introduction to the *kaṇḍikā*) 37

Charms against storms and lightning 38 1—10

Rites imparting firmness to buildings 38 11—16

Rites imparting power in debate, influence in assemblies,
and proper conduct while reading the Vedas 38 17—30.

Rites warding off the effects of witchcraft 39

Charms for directing the course of rivers 40 1—10.

Removal of the fire 40. 11—13

Charms imparting sexual vigor 40 14—18

Charms to procure rain 41 1—7

Charms for luck in business and gambling 41 8—17

Charm for restoring affection between calf and cow 41 18—20.

Bestowal of good qualities upon horses 41 21—26

Rite to insure a successful business trip 42 1—5

Rites for producing harmony between various persons
42 6—8

Charm procuring knowledge of the Vedas 42 9—11

Return of the disciple after finishing his studies 42 12—18.

Charm for obviating the effect of evil signs in women 42 19—21

Amulets for warding off evil demons 42 22—43 1

The building of a house 43 2—15

Rites to avert the evil effect of funeral fires 43 16—20

eaçāṣamanam 43 20—45 19

Rite for obviating the evil effect of a false accusation 46 1 3

Removal of obstacles in sacrifice 46 4—5

Charm to promote the fulfilment of demands and prayers 46 6

Warding off the influence of ill-omened birds 46 7—8

Against evil dreams 46 9—13

Various *prayacitta* ceremonies 46 14—25.

Expiatory performance when a younger brother marries
before the older 46 26—29

Various *prayacitta*-ceremonies 46 30—55

Adhyaya vi

abhicārikant witchcraft practices 47—49

Adhyaya vii

Rites to secure welfare in various conditions of life while walking sleeping waking etc 50 1—11

Rites to secure safety and good weather for a merchant starting on an expedition 50 12—16

Removal of serpents vermin etc. from house and lands 50 17—22

Rites to obtain security for cowherds stables fields etc 51 1—16

Freeing fields from animals destructive to their products 51 17—22

Safety away from home 52 1—2

Charms to loosen fetters 52 3—4

Protection against fire 52 5—9

Safety in boats and ships 52 10—11

How to find lost property 52 12—14

Rites for security in general 52 15—17

Charms for securing long life 52 18—19

varcasyanī charms for securing power 52 20—21*godanam* 53 1—54 14*śudākaranam* 54 15—22*upanayanam* 55 1—57 30*medhayanam* 57 31—32

Against ringing of the ears and twitching of the eyelids 58 1—2

Charms and amulets for securing long life 58 3—12

nāmalāranam 58 13 17*nṛnayanam* 58 18*annaprāśanam* 58 19—21

Charms to secure long life 58 22—25

Charms to obtain special wishes (*kāmyanī*) 59

Adhyāya viii

śatayajñāh 60—63

Adhyāya ix

Preparation of the house fire 69 1—72 43

Evening and morning oblations 72 44—73 19

balī aranam 74 1—12

Sacrifice of the first fruits of the season 74 13—23

Adhyāya x

Marriage rites 75—79

Adhyāya xi

Funeral rites 80—86.

pinḍapitrayaga 87—89

Adhyāya xii

Ceremonies on the reception of a guest *madhuparka*, *arghya*
90—92

Adhyāya xiii

Book of omens and portents *kāṇḍikā* 93 contains an account
of the book, 93—136

Adhyāya xiv

ajjatantra 137*astaka* festival 138.

Introduction into the study of the Vedas 139

andramahotsava 140Description of the conditions under which the study of
the Vedas shall be carried on, or suspended 141

अथर्ववेदस्य कौशिकसूत्रं
रामेण पुष्पक्षेत्रेण श्रोत्रा वस्तिमोराख्ये महानगरे
अमरिकदेशे संशोधितमीशसंवत्सरे
१८८९

॥ श्रीं ॥

अथ विधिं वक्ष्यामः । १ । स पुनराम्नायप्रत्ययः^१ । २ ।
आम्नायः पुनर्मन्त्राश्च ब्राह्मणानि च^२ । ३ । तद्यथा ब्रा-
ह्मणविधिरेवं कर्मलिङ्गा मन्त्राः^३ । ४ । तथान्यार्थाः^४ । ५ ।
तथा ब्राह्मणलिङ्गा मन्त्राः^५ । ६ । तदभावे संप्रदायः^६ । ७ ।

^१ k P E and Darila in the introduction पुनराम्नाय^०, Ath Paddh
स पुनराम्नाय । स विधिर्वेदप्रत्यय^० । गोपयब्राह्मणप्रमाणक^० D (schol)
आम्नायप्रत्यय इति आभिमुख्येनाभ्यस्यते (Cod अभि^०) इति
शिष्टे — ^२ D (schol) सर्वदाभ्या (') सयोगाच्चात्माय । पुनरित्यवधा-
रणार्थं । मन्त्रा इति ये व्यवसिते स्मृत्यता । ब्राह्मणानि ब्रह्म ह वा इदमप्य
आसीदित्यादीनि (Gop Br : 1 1) — ^३ D (schol) तत्राम्नाये यथा
ब्राह्मणं विदधाति एव कर्माभिधातारं मन्त्रं विदधाति (1 for मन्त्रा
० धति?) । , Ath Paddh यथा सहिताविधौ कर्म उक्तं । वैतानसूत्रे ।
मन्त्रादेशे लिगवतेति भागसि (Pau 5u 1 3) । तथा एवलिगा मन्त्रा
अपि भवति । यथा याताज्जात इति (iv 10 1) शब्दं वधाति (cf
kauç. 53 ९) — ^४ D (schol) यथा ब्राह्मणमन्यार्थं तथा मन्त्रा अन्यार्था
भवति । अन्यार्थत्वं प्रायेण स्मृतिनिदा^० , Ath Paddh अन्यार्था अपि
मन्त्रा भवति । यथापि ब्रूमो (xi 6 1) उतासुतासु शिवास्त (v 1 1
vii 43 1) इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति (kauç 46 1) — ^५ D (schol)
ब्राह्मणलिगमभिधेयं येषां ते ब्राह्मणलिगमन्त्रा Ath Paddh ब्रह्म ह
वा इदमयासीदित्यादि (3 Gop Br : 1 1) पूर्वब्राह्मण एवल्पा अपि मन्त्रा
भवति । यत्र तु देवतोक्ता मन्त्रा नास्ति (') । तत्र प्रजापते न त्वदेतान्यन्य
इति (vii ९0 3) युवा कौशिक आह वैतानसूत्रे (1 3) तथा कृदोगपरिशिष्टे
(karmap 1 8 16) । मन्त्रस्य देवतायाय अनादेशे प्रजापतिरित्याह का-
त्यायन । तथा शौनकोयसूत्रे (Pau 1 3) आ भूर्भुव स्वर्जनदोमित्या-
चार्या । समस्ता व्याहृतयश्चेति श्रुतिः । प्रणवादीनां ओकार इति मूलमन्त्र
इति स्मृतिः — ^६ D (schol) तस्याम्नायस्याभावे मन्त्रादिस्मृतये ,
Ath Paddh सहिताविधौ यन्नाम्नायते तत् सर्वं स्वश्रुत्याया संप्र-
दानेन कर्तव्यं —

प्रभृक्त्वाद्वाहणानाम्' । ८ । यज्ञं व्याख्यास्यामो देवानां
 पितॄणां च' । ९ । प्राङ्मुख उपांशु करोति' । १० । यज्ञो-
 पवीती देवानाम् । ११ । प्राचीनावीती पितॄणाम्' । १२ ।
 प्रागुदग्वा देवानाम् । १३ । दक्षिणा पितॄणाम्' । १४ ।
 प्रागुदगपवर्ग देवानाम्' । १५ । दक्षिणप्रत्यगपवर्ग
 पितॄणाम् । १६ । सकृत्कर्म पितॄणां अवरार्ध' देवा-
 नाम् । १७ । यथादिष्ट वा । १८ । अभिदक्षिणमाचारो
 देवानां प्रसक्त्यं पितॄणाम्' । १९ । स्वाहाकारवषट्का-
 रप्रदाना देवाः । २० । स्वधाकारनमस्कारप्रदानाः पि-
 तॄणम्' । २१ । उपमूललूनं^{१०} बर्हिः' पितॄणाम् । २२ ।
 पर्वसु देवानाम् । २३ । प्र यद्ध पशुमिति^{११} दर्भाहाराय
 दाच प्रयच्छति^{१२} । २४ । ओषधीदान्नु पर्वन्नित्युपरि^{१३} पर्वणां

^१ D (schol) तत्रमाणस्त्राधेनुभिः प्रक्षोनत्वादित्यर्थः, Ath Paddh आ-
 चारसप्रदायविषये विष्णुतानि ब्राह्मणानि शिषे (I) सप्रदायो रचित —

^२ D (schol) दर्शादिप्रतिष्ठार्थं अतश्चिता परिभाषा सर्वाया, Ath
 Paddh देवाना यज्ञश्रातिकपोष्टिकादि । पितॄणा पितृमेधपिडपितृयज्ञा
 दि — ^३ D (schol) वितानप्रगतमुख उपांशु गधान् प्रयुज्यते

सर्वत्र न चात्र दिग्वाचक (Cod *चक) उत्तरवा(1) दिग्विकल्पवचनात्
 (Cod दिग्वा), cf २० 13 fg — ^४ D (schol) पित्र्युपवीती, Ath Paddh

अपसव्य कृत्वा पितृकर्म कुर्यात् — ^५ Ath 1 addh केचित् (I) दक्षिण-
 पूर्वमन्तर्देशमभिमुखा पितृकर्म कुर्यु — ^६ D (schol) पूर्वस्या दिशि

उत्तरस्या वा, Ath Paddh यथासंख्य कर्मसमाप्ति — ^७ Ch अवरार्ध,
 Bū the same with चि added over the line — ^८ D (schol)

दक्षिणहस्तमभिमुख आचरण आगमन देवानां कार्ये । वेदिपरिग्रहणा
 दिषु पितॄणा प्रगतसव्यहस्त — ^९ D (schol) अत्रये कव्यवाहनाय

स्वधा पितृभ्य इत्युदाहरण (Kāuc. 87 8) — ^{१०} D (schol) मूलसमीपे,
 Ath. Paddh समस्त बर्हिः पितॄणा — ^{११} xii 3 31, Bū परेशान् —

^{१२} D (schol) कर्ता .. यद्वादिद्विज्ज्ञदाच .. प्रयच्छति — ^{१३} Part
 of xii. 3 31^०.

लूत्वा तूष्णीमाहृत्योत्तरतो^१ ऽप्येवमसादयति । २५ । नाग्निं
 विपर्यावर्तेत^२ । २६ । नान्तरा यज्ञाङ्गानि व्यवेयात् । २७ ।
 दक्षिणं जानु प्रभुज्य जुहोति । २८ । या पूर्वा पौर्णमासी
 सानुमतिर्योत्तरा सा राका^३ । २९ । या पूर्वामावास्या सा
 सिनीवाली योत्तरा सा कुहूः । ३० । अद्योपवसथ इत्युपव-
 त्स्यन्नक्तमभ्याति^४ । ३१ । मधुलवणमांसमापवर्जम्^५ । ३२ ।
 ममाग्रे वर्च^६ इति समिध^७ आधाय^८ व्रतमुपैति । ३३ । व्रतेन
 त्वं व्रतपत^९ इति वा । ३४ । ब्रह्मचारी व्रत्यधः शयीत । ३५ ।
 प्रातर्हुते ऽग्नौ कर्मणे वां वेषाय वां सुकृताय वामिति^{१०}
 पाणी प्रक्षाल्यापरेणाग्नेर्दर्भानास्तीर्य ते धूत्ररमान्डुह रो-
 हितं चर्म प्राग्गीवमुत्तरलोम^{११} प्रस्तीर्य^{१२} पवित्रे कुरुते । ३६ ।
 दर्भावप्रक्षिन्नप्रान्तौ^{१३} प्रक्षाल्यानुलोममनुमार्ष्टि विष्णो-
 र्भनसा पूते स्य^{१४} इति । ३७ । ॥ १ ॥

^१ D (schol.) तूष्णीमिति वचन त्वरया हर (part of xii 8 31^१) इत्ययमा-
 हरणे (Cod. 'रेणे') लिङ्गाङ्गात् — ^२ D (schol.) अपि प्राथ निवर्तमान
 कर्ता ब्रह्मा यजमानपत्नी वा प्रतीपमुखा नावर्तेत (!) — ^३ This and the
 next passage occur in Gop Br ii 1 10 D (schol.) उत्तरा पौर्णमासी
 प्रतिपत् । उत्तरसवधात् । सव्यवहाराभावाच्चानर्थक सज्ञापन । अर्थयत्न (!)
 चाक्रियानिमित्तत्वात् — ^४ D (text) उपवसथ*, D (schol.) चतुर्दश्या
 सह सद्युक्त (!) पूर्वति । अस्मिन्नहनि उपवसथ । उपवत्स्यन्नक्तमभ्याति
 यजमान — ^५ D (schol.) सुरादीनि नित्यप्रतिषिद्धानि — ^६ v 3 1 —
^७ K समिधम् — ^८ D (text) आदाय, D (schol.) समिध आददाति (!)
 समिद्धहण विधिकर्मत्वात् — ^९ vii 74 4, B₁ B₂ K P E D ला —
^{१०} cf VS 1 6, TS 1 1 4 1, Taitt Brm 2 4 1, Vaitr S 1 1 4 —
^{११} All MSS, except E B₁ प्राग्गीव — ^{१२} E 'लोमोपस्तीर्य' — ^{१३} K 'प्र-
 क्षिन्न', D (schol.) परिभोजनीयमूलदर्भाणामपादाय .. — ^{१४} Gobh 1
 7. 23, cf. VS 1 12 —

त्वं भूमिमत्येष्योजसा त्वं वेद्यां सीदसि चारुध्वरे ।

त्वां पवित्रमृषयो भरन्तस्त्वं पुनोहि दुस्तिन्यस्मदिति'
पवित्रे अन्तर्धाय हविर्निर्वपति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नये' जुष्टं निर्वपामी-
ति । १ । एवमयोषोमाभ्यामिति' । २ । इन्द्राग्निभ्या-
मित्यमावास्यायाम् । ३ । नित्यं पूर्वमाग्नेयम्' । ४ । निरुप-
पवित्राभ्यां प्रोक्षत्यमुष्मे त्वा जुष्टमिति' यथादेवतम्' । ५ ।
उलूखलमुसलं शूर्पं प्रक्षालितं' चर्मण्याधाय व्रीही-
नुलूखल ओष्यावग्नंस्त्रिहविष्कृता' वाचं विमृजति'
हविष्कृता द्रवेहीति'^१ । ६ । अपहत्य सुफलीकृतान्कृत्वा'
विः प्रक्षाल्य तण्डुलानग्ने चरुमज्जियस्त्वाध्यरुष्टादिति'
चरुमधिदधाति । ७ । शुद्धाः पूता'^२ इत्युदकमासिञ्चति । ८ ।
घस्रणा शुद्धा'^३ इति तण्डुलान्' । ९ । परि त्वाग्ने पुरं

^१ D (schol) त्वं भूमिमिति कल्पश्रया चर्मणो व्रीहीणां चातरा
कृत्वा , the verse occurs xix 23 3, but the सकलपाठ and
the scholast's designation as कल्पश्रया show that it is regarded as
not belonging to the AV — ^२ Up to this point of xix 21 2,
but note the सकलपाठ the formula occurs in full TS i 1 4 2,
cf Vb i 10 etc Mātr S i 1 9 etc — ^३ D (schol) अपहत्य इति स्यान्ने
अयोषोमाभ्यामिति — ^४ D (schol) सर्वदा चाग्नेय (') विधिः प्रथम
प्रत्येत्य — ^५ D (schol) चर्मण्यान् व्रीहीन् यथैव देवतार्थं प्रोक्षति
cf e g TS i 1 3 1 — ^६ Bt *देवतम् — ^७ D (schol) यद्यत्कृत्वा
इति (xii 3 13 cf Kāuc 8 14) मन्त्रोक्तप्रक्षालितानि निर्वपचर्मणि
स्याप्येत — ^८ I हवि कृत्वा, I' हविष्कृत्वा D (schol) हवि कृतो
मन्त्रेण — ^९ KP *ते so als kāt (r ii 4 1 — ^{१०} Cf Vb i 15^१,
Mātr S i 4 10 also Vāt Sū 2 2, Gop Br ii 1 1, Kāt Cr
ii 4 4, Ap Cr i 19, etc — ^{११} D (schol) फलीकरणं तुषुषा —
^{१२} xi 1 16 — ^{१३} xi 1 17 — ^{१४} xi 1 18 — ^{१५} D (schol) आसि
ञ्चति —

वयमिति' त्रिः^१ पर्येयि करोति^२ । १० । नेक्षणेन^३ त्रिः^४
 प्रदक्षिणमुदायौति । ११ । अत ऊर्ध्वं यथाकामम्^५ । १२ ।
 उत्तरतो ऽग्रेरुपसादयतीध्मम् । १३ । उत्तरं वह्निः^६ । १४ ।
 अग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीतीध्मम्^७ । १५ । पृथिव्या^८ इति
 वह्निः । १६ । दर्भमुष्टिमभ्युक्ष्य^९ पश्चादग्नेः प्रागयं निदधा-
 त्यूर्णमदं^{१०} प्रथस्व^{११} स्वासस्यं^{१२} देवेभ्य^{१३} इति । १७ । दर्भाणा-
 मपादाय ऋषीणां प्रस्तरो ऽसीति^{१४} दक्षिणतो ऽग्रेर्वह्ना-
 सनं निदधाति^{१५} । १८ । पुरस्तादग्रेरस्तीर्य तेषां मूला-
 न्यपरेषां प्रान्तैरवच्छादयन्परिसिर्षति दक्षिणेनाग्निमा पश्चा-
 धात्^{१६} । १९ । परि स्तृणीहीति संप्रेषति^{१७} । २० । देवस्य त्वा
 सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाहुभ्या पूष्णो हस्ताभ्यां प्रसूतः^{१८}
 प्रणिषा परिस्तृणामीति^{१९} । २१ । एवमुत्तरतो ऽयुजो धा-

^१ vii 71 1 (iii 3 21) — ^२ Bu त्रिष्य* — ^३ D (schol) चहम् —
^४ Bi Antyesti मैचलेन ef e g Goolb ii 1 6 मैचलाया प्रदक्षिण-
 मुदायुवन, ef Kauç 87 1^२ — ^५ Bu D (text) विष्णु* — ^६ D (schol)
 अत पर घट्टनमनाघट्टन वा प्रदक्षिणमप्रदक्षिण वा — ^७ D (schol)
 इध्मस्योत्तरत — ^८ Cf Katy Cr ii 2 11 — ^९ D (schol) यो मुष्टि
 प्रथमो लून निवृत्तिचौदनाहवनकाले प्रथमस्य मुष्टे पृथक्चन — ^{१०} K
 Antyesti ऊर्णमद, Ch Bi Bh D ऊर्णमद Bu ऊर्णमद corrected to
 ऊर्णमद — ^{११} K Ch प्रथस्व — ^{१२} D (text) स्वसस्य — ^{१३} Cf VS
 ii 10 3, TS i 1 11 1 1a1 Br iii 3 6 7 Vaitr S i 1 13 —
^{१४} vii 2 6 — ^{१५} D (schol) दर्भेभ्य परिभोजनीयेभ्य अपादाय दर्भा
 प्रदक्षिणत अग्ने वेदामेव वेदियञ्छस्तेति वचनात् (Kauç 137 2) । अत्र
 ब्रह्मवरणं वितानवत् । स वृत्ती जपतीति । अह भुषतिरिति (Vait Su
 1 15) — ^{१६} D (schol) उत्तरवेदेमध्यदेशादारभ्यास्तृणाति । आच्छा-
 दयन् सर्वतो गच्छति स्तरणाय गच्छति दक्षिणेनाग्रेर्यावत् । पश्चिममर्धं
 यावद्वेदे — ^{१७} vii 99 1, D (schol) ब्रह्मा कर्तार — ^{१८} Up to this
 point cf vii 51 9 — ^{१९} D (schol) वेदिस्तरणार्थं वह्निं पृष्टि गृही-
 त्वानेन भविष्य सस्तृणाति —

तून्कुर्वन्' । २२ । यव समागच्छन्ति तद्विणोत्तरं करो-
 ति' । २३ । स्तीर्णं प्रोक्षति हविषां त्वा जुष्टं प्रोक्षामी-
 ति' । २४ । नानभ्युक्षितं संस्तीर्णमुपयोगं लभेत । २५ ।
 नैधोऽभ्याधानम्' । २६ । नानुत्पूतं हविः । २७ । नामो-
 क्षित यज्ञाङ्गम् । २८ । तस्मिन्प्रक्षालितोपवातानि नि-
 दधाति । २९ । सुवमान्यधानीं च । ३० । विलीनपूतमाज्यं
 गृहीत्वाधिगृह्य पर्यग्नौ कृत्वोदगुडास्य पश्चादग्नैरुपसाद्यो-
 दगयाभ्यां पवित्राभ्यामुत्पुनाति' । ३१ । विष्णोर्मनसा
 पूतमसि' । ३२ । देवस्त्वा सवितोत्पुनातु' । ३३ । अग्निदे-
 त्वा पवित्रेण शतधारेण महस्रधारेण सुष्मोत्पुनामीति' ।
 तृतीयम् । ३४ । तूष्णीं चतुर्थम् । ३५ । शृतं हविरभिघा-
 रयति मध्वा समञ्जन्यृतवत्करथेति^{१०} । ३६ । अभिघा-
 र्योदञ्चमुद्वासयत्युद्वासयाये^{११} शृतमकर्म हव्यमा सी-
 पृष्ठममृतस्य^{१२} धामेति^{१३} । ३७ । पश्चादाज्यस्य निधायालंकृत्य

^१ ४५९ युजो, D (schol) यथा दक्षिणे वेदार्थे सप्रियादिस्तरण तमेव
 मुक्तरे अपि वेदार्थे सप्रियादिस्तरण भवोक्तं कर्तव्यम् । यावतो मुष्टयो दक्षिणे
 पक्षे । तावत् उत्तरे पक्षे कुर्यादित्यर्थः । उत्तराधिकारेऽयुजवचनमन्यविकल्प
 (Cod युज° त्व) सप्रत्ययार्थः ^२ Daç kar and Ath Paddh यत्र स

मागच्छति तत्र दक्षिणोत्तरं करोति, D (schol) यस्मिन्प्रदेशे स्तरणसंगमो
 भवति । तद्विणोत्तरमुपकारि कार्यं उत्तरस्य — ^३ E g १५ : १५१ — ^४ D
 (schol) एधस' अन्नभुक्षितस्य स्यादन्नगता (Cod अन्नभुक्षित स्याद्) —

^५ D (schol) पूत केशकीटादिरहित उल्लेकेन उत्तरतोऽपनीय —

^६ Gobh : ७ २३, cf १५ : १२ — ^७ Gobh : ७ २५, cf १५ : १२ —

^८ So emended, all MSS of the text and the Paddhatis सुपो —

^९ Cf VS : ३ — ^{१०} Ch B समञ्जः, P B Bu and Ath Paddh समञ्जः
 KD (text and schol) and Antyesa समञ्जः, E समञ्ज (१). — ^{११} Cf

१२ २५, D (schol) अनेन मवेण — ^{१२} So only Bū, the remaining

MSS and Antyesa 'दस उद्वा', cf Kāṇḍ ६ २० — ^{१३} The word उ

दासयति is omitted in P E D — ^{१४} K E Bū and Antyesa पृष्ठम् —

^{१५} Not for 'a' 'an' 'the' 'e'

समानेनोत्पुनाति । ३८ । अदारसृदित्यवेक्षते^१ । ३९ ।
उत्तिष्ठतेत्यैन्द्रम्^२ । ४० । अग्निभूम्यामिति^३ तिसृभिरुपस-
मादधात्यसौ द्वात्राण्येतमिधमिति^४ वा । ४१ । ॥ २ ॥

युनज्मि^५ त्वा ब्रह्मणा दैव्येन^६ हव्यायासौ वोढवे जातवेदः ।
इन्धानास्त्वा सुप्रजसः सुवीरा ज्योर्जीवेम बलिहृतो
वयं तं इति^७ । १ ।

दक्षिणतो^८ जाङ्ग्यायनमुदपात्रमुपसाद्याभिमन्त्रयते^९

तथोदपात्रं धारय^{१०} यथाये ब्रह्मणस्पतिः ।

सत्यधर्मा^{११} अदीधरद्देवस्य सवितुः सव^{१२} इति । २ ।

अथोदकमासिञ्चति

इहेत देवीरमृतं वसाना हिरण्यवर्णा अनवद्यरूपाः ।

^१ 20 1 — ^२ D (schol) मुक्तेन उत्तरेण विधिकर्ममवेण बाध्यमान
त्वात् — ^३ D (schol) उत्तिष्ठताव पश्यतेति तिस्र (vi 72 1-3) — ^४ xii 1
19-21, D (schol) तिस्रयहण (l) विधिकर्मत्वात् । चतुर्थपक्षमयोर्विकल्प^५
(cf note 9) अत्रयो भुतिकरणभाव । एतयोरेव विकल्पो यथा स्यात्,
cf Dārila in note 9 — ^६ vii 73 2, x 6 35 — ^७ K Bū Ch युनज्मि,
cf Kauç 64 17, note. — ^८ Up to this point cf vii 73 2^b — ^९ So
K Bū (cf VS, Mātr S), Ch त इति corrected to तवेति, E P Bū
तवेति — ^{१०} The verse (कल्पजा according to Dārila and the Anvesti)
occurs in TS 1 6 2 1, 10 1, Mātr S 1 4 1, Panc Br 1 2 1,
Laty Çr 1 9 11 (?), D places this passage at the end of the pre-
ceding kaṇḍikā युनज्मि त्वेति पक्षमो इधमुपसमादधाति, cf
note 4 — ^{११} Dārila commences the third kaṇḍikā with this word —
^{१२} So Ch P Bū D (text) and Ath Paddh, D (schol) जाङ्ग्यायनयहण
सव्यवहाराद्यं अतरस्याय धर्मो न भवति, D elsewhere कार्गमयन^{१३} (x 8
fol. 23^b, 1 1 to kauç. 8, 17, 29^b 1 7 to kauç. 6 17), K Bū and Antyesti
कार्गमायन^{१४}, cf Kauç. 6S 17 and 47 1 note — ^{१५} Ch Bū and
Daç Kar धारयति, Bū धारय with ति on the margin — ^{१६} So K,
all MSS (except K) and Daç Kar सत्यधर्मा — ^{१७} Ch Bū प्रसव,
Daç Kar सवन; the verse is not found in any known Samhita, D de-
signates it as कल्पजा (कल्पजया दक्षिणतो ऽग्निर्वेद्या तूष्णीमुपसादन) —

आपः^१ समुद्रो वरुणश्च^२ राजा संपातभागान्हविषो
जुपन्ताम्^३ ॥

इन्द्रप्रशिष्टा वरुणप्रसूता अपः समुद्राद्विवमुद्बहन्तु^४ ।
इन्द्रप्रशिष्टा वरुणप्रसूता दिवस्पृथिव्याः^५ श्रियमा वह-
न्विति^६ । ३ ।

कृतं त्वा सत्येन परिपिञ्चामि जातवेदं इति सह^७ हविर्भिः
पर्युह्य जीवाभिराचम्योपोत्थाय^८ वेदप्रपद्भिः^९ प्रपद्यत
श्रीं प्रपद्ये भूः प्रपद्ये भुवः प्रपद्ये स्वः प्रपद्ये जनत्प्रपद्य^{१०}
इति । ४ । प्रपद्य^{११} पश्चात्स्तीर्णस्य दमोनास्तीर्णाहे दै-
धिप्योदतस्तिष्ठान्यस्य सदने सीद यो ऽस्मात्पाकतर^{१२} इति
ब्रह्मासनमन्वीक्षते^{१३} । ५ । निरस्तः पराग्वसुः सह पाप्मना

^१ E अप — ^२ B₁ Bu and Daç Kar वरुणश्च — ^३ K and Daç Kar जुपता — ^४ For this pāda cf. iv 27 4^५ — ^५ Ch B₁ B₂ B₃ ०पृथिव्या —
^६ Not found in any known Saṃhitā, D (schol.) इहेत देवीरिति । द्वाभ्या
कन्यजाभ्या अद्योदपाचमपसाद्य परिचरणेनाज्य परिचर्य । तत्रोपसादनमा-
सेवनार्तं यथा स्यात् — ^७ Tāt Br ii 1 11 1, cf. Vāt Sū 7 4, Āp Çr
ii 5 4, Çākh Çr ii 6 10 1. — ^८ E B₁ सु — ^९ D (schol.) जीवा स्वेति
चतसृभिः (xix 19 1-4, cf. Kāuç 90 22, Vāt Sū 1 19) सकृदपो
भक्षयतीति कर्ता ब्रह्मा च उपोत्थितायेति वचनमत्रमप्रत्ययार्थं । नवभिः
शक्तिर्वेति दशम्योदायुर्वेति (xix 1 59 iii 31 19, cf. Kāuç 21 31) उपो
क्षिति — ^{१०} D (schol.) कन्यार्जि पचभिः सह हविर्भरिपि भर्त्तुर्लगात् ;
cf. Çākh Çr vi 2 2, Gobh iv 5 7 Grhyas ; 96 — ^{११} B₁
जन F जन — ^{१२} Bu प्रपाद्य, wanting in D — ^{१३} TS iii 2
4 4 hāty Çr ii 1 22, Vāt Sū 1 20 — ^{१४} K इत्यात्मा, B₁
ब्रह्मा in the text, but आत्मा on the margin, Daç Kar treats the
performance described in this sūtra twice ending the first time
with ब्रह्मासनमन्वीक्षते, the second time with आत्मासन ब्रह्मासनवत्,
D (schol.) कर्ता अनेन ब्रह्मणा आसनमन्वीक्षते । अथवा ब्रह्मा आ-
त्मीयमसनमन्वीक्षते । मुखेन होम कर्तुं शक्यते The passage be-
gunning with this sūtra and ending with sū. 8 is repeated Kāuç 137.
86-39 —

निरस्तः सो ऽस्तु यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विप्स इति
 दक्षिणा तृणं निरस्यति^१ । ६ । तदन्वालभ्य जपतीदम-
 हमर्वाग्वसोः सद्ने सीदाम्यृतस्य सद्ने सीदामि सत्यस्य
 सद्ने सीदामीष्टस्य सद्ने सीदामि पूर्तस्य सद्ने सीदामि
 मामृषदेव वह्निः स्वासस्थं त्वाध्यासदेयमूर्णम्रदमनभिशो-
 कम्^२ । ७ । विमृग्वरीमित्युपविश्यासनीयं^३ ब्रह्मजप
 जपति बृहस्पतिर्ब्रह्मा ब्रह्मसदन आसिष्यते^४ बृहस्पते
 यज्ञं गोपाय यदुदुहत्^५ उन्निवतः^६ शक्यमिति । ८ । दमैः
 सुवं निर्मृज्य निष्टन्नं रक्षो निष्टन्ना अरातयः प्रत्युष्टं रक्षः
 प्रत्युष्टा अरातयः^७ इति प्रतप्य^८ । ९ । मूले सुवं गृहीत्वा जपति

^१ Cf. Kāty. Cr. II. 1. 23; Çat. Br. I. 5. 1. 23, Çankh. Cr. I. 6. 6; Lāty. Cr. II. 4. 5, IV. 9. 16, Gobh. I. 6. 14 (Çat. Br., Lāty. and Gobh. with the variant परावसु) — ^२ D (schol.) आसनात्तृणं गृहीत्वा दक्षिणतः विपति सत्येन हस्तेन. — ^३ Ch E K ऊर्णम्रदमं, Bā Bb the same changed to मृद on the margin, Bī ऊर्णमृद, cf. Kauç. 2. 17. —

^४ Cf. Āçv. Cr. I. 4. 7, Çankh. Cr. I. 6. 9, Lāty. Cr. II. 4. 5, D कल्पजेन (sc. मन्त्रेण). — ^५ xu. I. 29. — ^६ D (text) उपविशति, D (schol.) कर्ता ब्रह्मा च. — ^७ K P Bī Ch Bb आसनी, D (schol.) आसनीयवचन ब्रह्मण्य अभावे (Cod. आ०) ऽपि कर्तुर्यथा स्यात् । ब्रह्मजपवचन भवति (Cod. भवेति) च ब्रह्मण्यो ऽपि विशिष्यत्वात् । अथवा इदमहं जपमाप्स्यर्थं ब्रह्मजपग्रहणं. — ^८ So emended; MSS आशिष्यते. — ^९ So emended;

K P Bī Bū Bb (prim. man.) य उदुहत्, E Ch Bb (sec. man.) यदुहत् — ^{१०} Bī उन्नमतः; Bū: उन्नितः corrected to उन्नमतः; the remaining MSS उन्नमतः. Emended according to TS. III. 2. 4. 4, where a passage corresponding to the latter part of this formula is to be found. Perhaps the MSS can be sustained by reading यदुहत् उन्नमतः शक्यमिति and they seem indeed to represent collectively a syncretism of this with the reading accepted above in accordance with the TS, cf. Kauç. 137. 39. — ^{११} Cf. VS. I. 7th, Kāty. Cr. IV. 14. 7; TS. I. 1. 2. 1, 4. 1 etc.; Tait. Br. III. 2. 2. 2, Mātr. S. I. 1. 2 etc., Vāit. Su. 7. 6. —

^{१२} Ch प्रतप्य. —

विष्णोर्हस्तो ऽसि दक्षिणः पूष्णा दत्तो बृहस्पतेः^१ ।

तं त्वाहं सुवमाददे देवानां हव्यवाहनम् ॥

अयं सुवो वि दधाति^२ होमाञ्छताक्षरछन्दसा^३ जा-
गतेन ।

सर्वा यज्ञस्य समनक्ति विष्टा^४ वार्हस्पत्येष्टिः शर्मणा
दैव्येनेति^५ । १० ।

ओं भूः शं भूत्ये त्वा गृहेन भूतय इति प्रथमं यहं^६
गृह्णाति^७ । ११ । ओं भुवः शं पुष्ट्ये त्वा गृहेन पुष्टय
इति द्वितीयम् । १२ । ओं स्वः शं त्वा गृहेन सहस्रपो-
षायेति तृतीयम् । १३ । ओं जनच्छं^८ त्वा गृहेन ऽपरि-
मितपोषार्येति चतुर्थम् । १४ । राजकर्मभिचारिकेष्व-
मुष^९ त्वा प्राणाय गृहेन ऽपानाय व्यानाय समानायोदा-
नायेति पञ्चमम्^{१०} । १५ । अयावग्रिर्हृदा पूतं पुरस्ता-
द्युक्तो यज्ञस्य चष्टारिति^{११} जुहोति^{१२} । १६ । पश्चादग्नेर्मध्य-

^१ E and Daç Kar. बृहस्पते — ^२ B and Daç Kar. दधातु —

^३ Bh होमाञ्छ the rest होमा छ — ^४ K छताक्षरः छन्दसाः ।

Bū छताक्षरः छन्दसा — ^५ All MSS except Ch विष्टा (cf VS.

xxiii. 57) — ^६ The pratika विष्णोर्हस्तो ऽसि occurs in Çāṅk Gr.

I 9. 3 — ^७ E B: गृह — ^८ D (schol.) आग्यधान्या सुवेषं संस्तुतमाय

गृहीत्योत्पापयति — ^९ MSS अमुषः; Bū corrects on the margin to अम-

य — ^{१०} B: •धारके• — ^{११} D (schol.) पूर्वेषां हस्तिचमनानीत्याध्या-

यपरिममाप्तेः (Kāuç 14 1-17. 34) राजकर्मणि । उभयतः परिक्रि-
मित्याभिचारिकाणि (Kāuç 47. 1) । एष पच यज्ञा भवति । यहमंवा

राज्यवर्धनाय. — ^{१२} iv. 87 9 10, v. 29. 1, vi. 35. 5 (xix. 58. 5). —

^{१३} This word is wanting in D (text). D (schol.) एकैका अविधि-

कर्मत्वात् (Cod अवधिः) । एतेर्मन्त्रैरेकैकं सुवेषाग्यधान्या आग्य सु-

होति. —

देशे समानत्र पुरस्ताद्धोमान्^१ । १७ । दक्षिणेनाग्निमु-
दपात्रं आज्याहुतीनां संपातानानयति^२ । १८ । पुरस्ता-
द्धोम आज्यभागः^३ सस्थितहोमः समृद्धिः शान्ताना-
मिति । १९ । एतावाज्यभागौ । २० । ॥ ३ ॥

वृष्णे बृहते स्वर्विदे अग्नये शुल्कं हयमि त्विधीमते ।

स न स्थिरान्वलवतः कृणोतु ज्योक्च नो जीवातवे
दधात्व-^४

अय स्वाहेत्युत्तरपूर्वार्धे आग्नेयमाज्यभागं जुहोति । १ ।
दक्षिणपूर्वार्धे सोमाय

त्वं सोम दिव्यो नृचक्षा^{१०} सुगा^{११} असम्यं पथो
अनु ख्यः^{१२} ।

^१ Bi *होमा Bu the same corrected to *होमान्, D (text) *होमा
इति D (schol) सद्वाव्यवहारार्थः । पुरस्ताद्धोमा (१) आज्यभागसंस्थित
होम (१) समृद्धिः शान्तानामिति (cf su 19) । सव्यवहारवद्भवचन प्रत्युच
कर्मभेदार्थः — Bu D (text) *पात्रमा० D (s fol) आग्नेयमायन एव पक्षव्य
लाघवादेव सिद्धिः cf u 2 — ^२ D (schol) संपाता ऋतुशेषस्यानयन —
^३ E भाग D (t २१) पुरस्ताद्धोमाज्यभाग (१) — ^४ D (schol) एषा
संपातानयन शान्ताना नाभिचारिकाणा अपावप्रिर्हदा पूत इति (१
39 9 10 see su 16) पुरस्ताद्धोमा वृष्णे बृहते इत्याज्यभागौ (see Kauṣ
4 1) यद्वय त्वा प्रयतीत (१ १ १ see h 3a 6 3) सस्थितहोमा आ
कृत्या इति (see Kauṣ २) एषा संपातानयन तदुदपात्रे । शान्ताना
मिति पूर्वाविशेषणार्थं (cf Kauṣ 47 1 note) । तत्सह वेदसंपातसद्भावार्यः ।
अमृतश्च न पाणितत्रेय पुरस्ताद्धोमादीना संपात प्रसंगः शान्ता (१) । अपि
यत्ते तप इति (10 1) पुरस्ताद्धोमा (see Kauṣ 47 7 so also Ath
Paddh अभिचारिकेषु अपि यत्ते तप इति पुरस्ताद्धोमा जुहोति
वैतानोक्तः) । तथा तदप्य (१ 29 2) इत्याज्यभागौ (Kauṣ 47 8) निरमु
नुदेति (१ 70 1) सस्थितहोमा इति (Kauṣ 47 9) — ^५ So h Bb, the
rest शुक्ल — ^६ So emended MSS दधात्व — ^७ Not found in any
known Samhita D वृष्णे बृहते इति कल्पजा, Antvesti कल्पजेन — ^८ K
त्वा — ^९ Ch E P Bi नृचक्ष — ^{१०} Bu सुग, E सुगमस —
^{११} E Bu and Daṣ. Kar अनुच —

अभि नो गोचं विदुष इव नेपो ऽद्या नो वाचमुशन्ती
जिगासि'
सोमाय स्वाहेति । २ । मध्ये हविः' । ३ । उपस्तीर्याज्यं
संहताभ्यामङ्गुलिभ्यां द्विर्हविषो ऽवद्यति मध्यात्पूर्वा-
धाच्च' । ४ । अवत्तमभिघार्य द्विर्हविः प्रत्यभिघारयति' । ५ ।
यतोयतो ऽवद्यति' तदनुपूर्वम्' । ६ । एवं सर्वाण्यवदा-
नानि' । ७ । अन्यच्च सौविष्टकृतात्' । ८ । उदेनमुत्तरं
नयेति' पुरस्ताद्धोमसहतां पूर्वाम्^{१०} । ९ । एवं पूर्वामूर्वां
संहतां जुहोति^{११} । १० । स्वाहान्ताभिः प्रत्यृचं होमाः । ११ ।
यामुत्तरामग्रेराज्यभागस्य जुहोति रथोदेवत्या सा यां
दक्षिणतः सोमस्य पितृदेवत्या सा^{१२} । १२ । तस्मादन्तरा

^१ So K P Bb, Bb जिगासि corrected to जिगाय, E B; Ch जिगाय. The mantra is not found in any known Samhita. — ^२ D (schol.) पुरस्ताद्धोमाज्यभागयोर्मध्ये प्रधानहविर्जुहोति । तमधिकारात् । न चाज्यभागापेक्षमेष पुरस्ताद्धोमसहतामिति वचनात् (su 9), Antyesti मध्ये सर्वा होमाः. — ^३ D (schol.) कथं हविर्होतव्य । रुचि (Cod रुचि) आज्यमुपस्तीर्य रुचिणोपस्तरणम्... सवदाभ्यामङ्गुलिभ्या मध्यमादेशनोभ्या... Antyesti रुचि एकं युव मुक्ता अवदानं अग्नौद्वयेन... — ^४ D (schol.) प्रत्याप्यायतोत्यर्थ, Antyesti पुन रुचः । अभिघार चरोः — ^५ E यद्यति — ^६ D (schol.) यता ऽवद्यति तेन क्रमेण तद्वि' प्रत्यभिघारयति — ^७ D (schol.) उक्तेनावदानधर्मेण प्रत्युचमवदानानि कर्तव्यानि — ^८ D (text) सौविष्टकृतत्वात्, D (schol.) अनेकहविः सवधप्रयोगेन प्रत्यवदानमुपस्तीर्याज्यं मर्षेणामुत्तरतः सकृत्सकृदवदाय द्विरवत्तमभिघारयतोत्येतत् (Cod *तिन्येतत्) भवति । एकदेवताना च प्रत्युचं च कर्मभेदादवदाननिवृत्त्यर्थं । देवताभेदेनावदानवत् । तथा चिकस्विष्टकृत इति दर्शनात् (? Cod दर्शत). — ^९ vi 3 1. — ^{१०} D (schol.) अन्ययोः प्रथमाङ्गति-पुरस्ताद्धोमदेशसवध (?) जुह्यात् । पूर्वस्यां दिशि मध्ये हविरिति वचनात् (su. 3). — ^{११} D (schol.) पूर्वस्मिन्पूर्वाक्षन्देशे सहितायाः (?) प्रथमायाः... जुहोति. — ^{१२} D (schol.) सौम्यादाज्यभागदेशाजुहोति । पितरस्त भुजते. —

होतव्या' देवलोक' एव हूयन्ते । १३ । यां हुत्वा पूर्वामपरां
जुहोति सापक्रामन्ती' स पापीयान्यजमानो भवति' । १४ ।
यां परांपरां संहतां जुहोति साभिक्रामन्ती' स वसीया-
न्यजमानो' भवति । १५ । यामनयौ' जुहोति सान्था तथा
चक्षुर्यजमानस्य मीयते सो ऽन्धभावुको यजमानो भव-
ति । १६ । यां धूमे जुहोति सा तमसि हूयते सो ऽरोचको
यजमानो भवति' । १७ । यां ज्योतिष्मति' जुहोति तथा
प्रस्रवर्चसी भवति तस्माज्ज्योतिष्मति'^{१०} होतव्यम् । १८ ।
एवमस्मै क्ष्वमयोषोमावित्ययोषोमीयस्य'^{११} । १९ । ॥ ४ ॥

अयोषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः ।

सं देवचा चभूवद्भुः ॥

युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सकृत् अधत्तम् ।

युवं^{१२} सिन्धूरभिश्चस्तेखद्यादयोषोमावमुज्ज्वतं गृभीतान् ॥

अयोषोमा य आहुतिं यो वां दाशाह्विष्कृतिम् ।

स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्नवत्^{१३} ॥ १ ।

^१ E अन्तरा ऽ अहोतव्या. — ^२ P Bb D (text) देवलोकम्. D (schol.) एव उभयोर्दोषोक्तत्वादन्तरा मध्ये हीनव्या । आहुतिं कस्तस्य गुणो भवति । उच्यते देवस्थान एव ऊता भवति — ^३ K Ch 'क्रामति; P 'क्रामति. — ^४ D (schol.) यामाहुतिं ज्ञत्वा पश्चिमे देशे यामाहुतिं जुहोति । सापक्रामन्ती नामाहुति । अपक्रामयति. . न अयस' प्रत्या-पयतीत्यर्थ (Cod प्रत्याव) — ^५ K E Ch (prim man.) 'क्रामति, P Bb Ch (we man) 'क्रामति — ^६ So emended, MSS वशोघान्, D (schol.) आभिमुख्य गमनात् स यजमान ईश्वरो भवति — E यामनयौ; D (schol.) अग्निरहिते देशे परिभस्मति — ^७ D (schol.) स यजमानो गुणवानपि अपक्राशो भवति — ^८ K E Bb Ch D (text) and Ath. Paddb ज्योतिष्मती — ^९ K E Bb Ch D (text) 'ती. — ^{१०} TS. ii. 3. 14 1 fg., Iātl. Br in 5 7 2, Mantr S : 5 1, page 65;

इन्द्रायो रोचना दिवः परि वाजेषु भूपथः ।

तद्वा चेति प्र वीर्यम् ॥

अथवृत्रमुत सनीति वाजमिन्द्रायो अग्नी सहुरो सपथोत् ।

इज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्रमा सहसा वाजयन्ता ॥

इन्द्रायो अस्मान्नुक्षता यौ प्रजानां प्रजावती ।

स प्रजया सुवीर्य विश्वमायुर्यश्रवत् ॥

गोमद्विरण्यवद्वसु यदामश्रावदीमहे ।

इन्द्रायो तद्वनेमहि स्वाहेति । २ ।

ऐन्द्राग्रस्य हविषो ऽमावास्यायाम् । ३ । प्राक्स्विष्ट-
कृतः^१ पार्वणी^२ होमौ समृद्धिहोमाः^३ काम्यहोमाश्च^४ । ४ ।

iv 10 1 (end), P marks them १ २ ३ and continues the count (४ ५ etc) through the following verses Ch has accent marks in red for these and the following verses designating the real circumflex by an oblique line under the syllable (वाजवत्) and the dependent circumflex by a horizontal stroke in the line across the syllable cf Ind Stud xiii 118. D (schol) यस्यापियस्य होमविधि । एवमग्नी होमीयस्यापि हविष । उदेनमुत्तर भय (vi 5 1, cf Kāuṣ 4 9) अथापि देशे (Cod देश) प्राप्ते मघातराणाह । अग्नी चर्वमिति (vi 54 2, cf Kāuṣ 4. 19) वैदिक एक कल्पजाय भय समानविधानात् —

^१ The verses occur RV iii 12 9 vi 60 1, AV x. 1 १^{1st} and RV i 93 3rd, RV vii 94 9 Also TS iv 2 11 1, Ṛg Br iii 5 7 3 D has only the pratika इन्द्रायो रोचना दिव इति चतुर्भि (counting AV x 1 21st and RV i 93 3rd as one verse) P continues the count (४, ५ etc.) from the preceding sūtra, counting four verses as D The accentuation in Ch is the same as in the preceding verse —

^२ D divides after होमौ and therefore reads प्राक्स्विष्टकृतौ — ^३ E B: D (text) पार्वण्य, D (schol) सर्वेषामुत्तरत सकृत्सकृद्वदायेत्यादि (su. 10) चोदित स्विष्टकृत । प्रथम स्विष्टकृत पूर्णा पश्चादित्येते होमौ भवत (su 5) — ^४ D (text) reads होम and divides a sūtra here, D (schol) आकूली स्वा होमा पच (su. 7) — ^५ K P Bb B: काम्याय, Bb has the same in the text but काम्यहोमाय on the margin E काम्या होमाश्च, D (text) काम्यश्च D (schol) पृथिव्या-मपय इति चेति होमः सवधार्थ (su 8) —

पूर्णं पश्चादिति' पौर्णमास्याम् । ५ । यत्ते देवा अ-
कृत्स्नभागधेयमित्यमावास्यायाम्' । ६ । आकृत्यै त्वा
स्वाहा' । कामाय त्वा स्वाहा । समृधे त्वा स्वाहा ।
आकृत्यै त्वा कामाय त्वा समृधे त्वा स्वाहा ।

ऋचा स्तोमं समर्धय' गायत्रेण रथंतरम् ।

बृहद्गायत्रवर्तनि' स्वाहा' । ७ ।

पृथिव्यामग्नये समनमन्निति' संनतिभिश्च । ८ । प्रजापते
न त्वदेतान्यन्य इति च' । ९ । उपस्तौर्याज्यं सर्वेषामुत्तरतः
सकृत्सकृदवदाय द्विरवत्तमभिधारयति' । १० । न ह-
वींषि^{१०} । ११ ।

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम'^{११}तदनुप्रबोदुम् ।
अग्निर्विद्वान्स यजात्स इजोता सो ऽध्वरान्स चतून्क-
ल्पयान्य-

^१ vii 80, 1, the Daç Kar treats the passage beginning here after the चतुर्थीकर्म (Kauç 79) and introduces it with the words अथ उत्तरतवमुच्यते, the Ath Paddh treats it after the बृहत्कुशडिका (which ends Kauç 137 41), introducing it by the same words as the Daç Kar. It is carried through to Kauç. 6 23, and ends with the words इत्युत्तरतव समाप्त D (schol) and Ath Paddh पार्वणहो-
मतव कृष्णपक्षे, cf note 4 o the preceding sūtra. — ^२ vii 79 1
Ath Paddh पावणहोम इतरपक्षे, cf note 1 end — ^३ D (schol
आकृत्यै त्वा स्वाहेति प्रथमे समृद्धिहोमे, Ath Paddh था० त्वा स्वा
हेत्यादि पक्षमि समृद्धिहोम, cf sū 4 note — ^४ Ch Bū and Daç
Kar समृद्धये — ^५ The verse occurs VS xi 8^३; TS, iii 1 10 1
iv 1 1 2, v 1 1 3 — ^६ D (schol) समृद्धिहोमेषु सपाता, Ath
Paddh पात्रे सपातानानयाति — ^७ iv 39 1 — ^८ vii 80 3, D (schol)
सन्नतय' प्रजापतेषु काम्या उच्यते (cf sū. 4 note) । . सन्नतिभिराज्य
जुज्यात् — ^९ Cf. D (schol) to the first part of sū 4 — ^{१०} D
(schol) इति प्रतिषेध । सर्वेषामिति द्विरभिषेधभात् । समानदेशेषु
कर्मसु एकहविष्टेन (!) सकृद्वदान यथाग्रहण एकहवींषि — ^{११} Bū Bh
'छक्रवाम —

अये' स्विष्टकृते स्वाहेत्युत्तरपूर्वार्धे ऽवयुतं हुत्वा सर्व-
प्रायश्चित्तीयान्होमाञ्जुहोति' । १२ । स्वाहेष्टेभ्यः स्वाहा' ।
वषट्निष्टेभ्यः' स्वाहा' । भेषजं स्विष्ट्यै स्वाहा । निष्कृ-
तिर्दुरिष्ट्यै स्वाहा । देवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा ।

अयाश्वाये' ऽस्यनभिश्चस्तिश्च सत्यमित्यमया' असि ।

अयासा मनसा कृतो ऽयास्य' हव्यमूहिषे' ।

अया नो धेहि¹⁰ भेषजं¹¹

स्वाहेत्यो¹² स्वाहा भूः स्वाहा भुवः स्वाहा स्वः स्वाहो¹³
भूर्भुवः स्वः स्वाहेति । १३ । ॥ ५ ॥

¹ The verse occurs AV xix 39 3 but the सकलपाठ shows that it is regarded as coming from a different source cf RV x 2 3 and TS i 1 14 3-4 Ch has accent marks in red as at the beginning of the kandikā. — ² D (schol) उत्तरपूर्वार्धे यो अवयुतं हुत्वा

पुण्यभूतमित्यर्थः । स्विष्टकृतो प्रायश्चित्तीयान्होमान् जुहोति — ³ The word is wanting in all MSS except Ch E Bu Antyesti and Ath Paddh D (schol) स्वाहेष्टेभ्य इति द्वादश ये मन्त्रा (? Cod द्वादशयो समन्त्रा!) यन्मे स्तन्नमिति पाठान् । सर्वप्रायश्चित्तीयवचनात् । सर्वप्रायश्चित्तीयवद्वेष जुहोति यद्वेषाश्चाथ — ⁴ So L Bu Ch P B B Bh वषट्निष्टेभ्य Antyesti वषट्निष्टेभ्य Ath Paddh वषट् निष्टेभ्य —

⁵ Ch E B *चे Ath Paddh *पेषनभिश्चस्तीय' — ⁶ Ch (prim man) सत्यम् Bu has सत्यम् in the text सत्यम् on the margin —

⁷ So P, all other authorities *त्वम' — ⁸ This reading is conjectural, Ch E B Bu Bh यास' here and in Kāuṣ 97 4, B यासा' in both places, P यसा' here, यासा' in kandikā 97, Antyesti यासा Mātr S ऽया सन् Çāṅkh Çr यास, Weber, Omina and Portenta, p 357 conjectures ऽयास्त्व — ⁹ L E P B B Bh ऊहिष आ Ch Bu and Antyesti ऊहिष ।, Ath Paddh उहिष । —

¹⁰ So emended Antyesti अया धेहि all MSS and Ath Paddh आ नो धेहि, Mātr S, Kāy Çr and Çāṅkh Çr अया नो धेहि —

¹¹ E भेषज्य — ¹² The verse occurs in Kāuṣ 97 4. and with more or less variation in Mātr S i 4 3, Kāth S v 4, Kāy Çr xxv 1 11, and Çāṅkh Çr iii 19 3 — ¹³ So all MSS —

सुवो ऽसि घृतादनिशितः^१ । सपन्नक्षयणो दिवि घीद ।
अन्तरिक्षे सीद पृथिव्यां सीदोत्तरो ऽहं भूयासमधरे
मत्सपन्ना^२ इति सुवं प्राग्दण्डं निदधाति^३ । १० ।

वि मुञ्चामि ब्रह्मणा जातवेदसमग्निं होतारमजरं
रथस्पृतम्^४ ।

सर्वा देवानां जनिमानि विहान्यथाभागं वहतु
हव्यमग्निर^५

अये स्वाहेति समिधमादधाति^६ । ११ । एधो ऽसीति
द्वितीयां समिदसीति^७ तृतीयाम् । १२ । तेजो ऽसीति^८
मुख विमार्ष्टि^९ । १३ । दक्षिणेनाग्निं चीन्विष्णुक्रमान्क्रमते
विष्णोः क्रमो ऽसीति^{१०} दक्षिणेन पादेनानुसंहरति
सव्यम्^{११} । १४ । मूर्यस्यावृतमित्यभिदक्षिणमावर्तते^{१२} । १५ ।
अगन्म स्वरित्यादित्यमीक्षते^{१३ १४} । १६ ।

Tait. Br. iii ३ १ ७, and its pratika Vait Sū. 4 ७, D (schol.)
ससवणमचाद्विणेन हस्तेन सुवधारय सव्येन आश्वधानीसखावण —

^१ So KBū, PBb Ch *निषीत, D *निषीत^१; B1 and Daç. Kar
*निषीद, E *नीपत, Ath Paddh *निषीद — ^२ With this passage
cf VS : 29 — ^३ D (schol) वेदा क्वाचिन्मन्त्र भागपाठ (Dārila
gives only the pratika सुवो ऽसि घृतादनिषीत!) — ^४ So emended,
MSS *सृत — ^५ The pratika of this verse occurs Vait. Sū. 24 ७,
D designates it as कल्पजा — ^६ E inserts आदाय after समिधम् —

^७ vii ६१ ४ — ^८ vii ६१ ४^८, cf VS. xx 23, xxviii. 2०, TS 1. 4
4० ३, Mātr S : 3 39 — ^९ D (schol) कर्ताक्षन मुख — ^{१०} x 5
25 fg — ^{११} D (schol) वेदा वचनादारभ्य विष्णोः क्रमान्क्रमते कर्ता .
अनुसंहरति सव्य पाद पथात् सञ्जत (Cod सहत) दक्षिणस्य हरति
क्रमते — ^{१२} x. 5 ३७, D (schol) अभिदक्षिणावृत्तिवचन नापि विपर्या
वर्तते प्रतिषेधात् (Kaoç 1 26). — ^{१३} D (schol) अधिगृह्णाति कस्य
प्राश्ना . (Ath Paddh पर्यायद्वयेन), xvi. १. ३, ४ — ^{१४} Antyeṣṭ
and Daç Kar निरीक्षते —

इन्द्रस्य वचसा वयं मित्रस्य वरुणस्य च ।

ब्रह्मणा स्थापितं पात्रं पुनरुत्थापयामसी^१

त्यपरेणाग्निमुदपात्रं^२ परिहृत्योत्तरेणाग्निमापो हि घा
मयोभुव^३ इति मार्जयित्वा^४ वह्निं पितृयाज्ञलौ^५ निनय-
ति समुद्रं वः प्र हिणोमीतीदं^६ जनासं^७ इति वा । १७ ।
वीरपत्न्यहं भूयासमिति मुखं विमार्ष्टि^८ । १८ । व्रतानि
व्रतपतय^९ इति समिधमादधाति । १९ । सत्यं त्वतेनेति^{१०}
परिषिच्योदञ्चि हविरुच्छिरान्युद्वासयति^{११} । २० । पूर्ण-
पात्रं दक्षिणा^{१२} । २१ । नादक्षिणं^{१३} हविः^{१४} कुर्वति^{१५} यः

^१ The first two pādas are found in vi 55 2th but the सकलपाठ points to a different origin — ^२ D (schol) पश्चादप्रेजोगमायन सर्वायन सर्वत (१) इत्या Cf Kauç 3 2 — ^३ 5 1 — ^४ P B; मार्जयित्वा, E मार्जयित्वा, D (schol) अभ्युत्थण कृत्वा — ^५ K Ch B; Bu Bb D (schol) Ath Paddh and Daç Kar पितृयाज्ञलौ (with d ule andhi, cf the introduction), D (text) पितृया अज्ञलौ, E पितृया अज्ञलौ, P and Dar in the introd fol 9th 11 पितृयाज्ञलौ Antycan पितृयाज्ञलौ, D (schol) पितृयाज्ञलौ वह्निं करोति परिभोजनीय वेदित्तरणमेकेन तत्र वह्निं शब्दप्रयोगात् । तस्मिन्नेव च वह्निं पि आग्नायनभावर्तते — ^६ x. 5 23, D (schol) द्वाभ्या — ^७ 3 1 — ^८ D (schol) पत्नी या आर्द्रेण दक्षिणपाणिनात्मनो मुखं शोधयति । वीरपत्नीति कल्पजेन प्रधानात् — ^९ The verse is given in full in Kauç 42 16 as prātika in Vait Sū 4 22, D designates it as कल्पत्रा — ^{१०} D (schol) परिषिचामि जातवेद इति शेषप्रकरणविशेषात्, see Tait Br ii 1 11 1, Çankh Çr ii 6 11 — ^{११} E here adds the formula in full सत्यं त्वतेन परिषिचामि जातवेद इति; D (schol) उदग्रगृहीतहविं शिष्टानि (Cod उदग्रगृहीत) स्वीकुर्यात्कर्ता — ^{१२} D (schol) ब्रह्मकर्तृभ्या पोषणं समर्थं पूर्णपात्रं । ब्रह्मादिधान्यदानं । दक्षिणावचनमन्यदक्षिणासशब्देते पूर्णपात्रस्य निवृत्त्यर्थं. Ath Paddh पूर्णपात्रं दक्षिणा । ततो ब्रह्मा कर्त्तुं वाचन (१) । उत्तिष्ठ ब्रह्मण्यस्यते (xix 63 1) इत्युक्त्वा ब्रह्मोत्थापयेत् — ^{१३} D (schol) introduces this sūtra with the words यः स्वयं करोति तस्य दोषमाह — ^{१४} K हविष्कु — ^{१५} B; कुर्वति —

कुरुते कृत्यामात्मनः कुरुत इति ब्राह्मणम्' । २० । अ-
 न्वाहार्यं ब्राह्मणाभोजयति' । २३ । यद्वै यज्ञस्यानन्वितं
 भवति तदन्वाहार्येणान्वाह्रियते । २४ । एतदन्वाहार्य-
 स्यान्वाहार्यत्वम्' । २५ । ईड्या वा अन्ये देवाः सपर्येण्या
 अन्ये देवाः । ईड्या देवा ब्राह्मणाः सपर्येण्याः' । २६ ।
 यज्ञेनैवेड्यान्ग्रीणात्यन्वाहार्येण सपर्येण्यान् । २७ । ते
 ऽस्योभे प्रीता यज्ञे भवन्तीति । २८ । इमौ दर्गपूर्ण-
 मासी' व्याख्यातो । २९ । दर्गपूर्णमासाभ्यां' पाकयज्ञाः'
 । ३० । अयाणपरो' हवनयोगो भवति । ३१ । कुम्भी-
 पाकादेय' व्युद्धारं^{१०} जुहुयात् । ३२ । अधिष्ठयणपर्य-

^१ D (schol.) परैरेव कारयेत् । यतो ऽ य दौष श्रयते । आत्मन
 कृत्या कुरुते । यो दक्षिणा न ददाति । कृत्यावचन (Cod कृत्यावन) द्विषो
 विनाशहेतुत्वात् । उभौ च सधित्रां यो (Cod सत्री) वैश्वदेवो यवत्वित्री (!) ।
 वज्रयित्वा सर्वाहप साद्या यज्ञा (Cod यज्ञ) सदर्शिणा (cf Kāuṣ 73
 4 13) । उपस्थानि अपागानि मन्त्रादिषु स्वयकर्तृत्वं । दक्षिणाभावात् ।
 वैश्वदेव इति विद्यानायुक्तामो यज्ञते इत्युपतिष्ठते वा (Kāuṣ 59 1) कर्ण
 क्रोशतमनुमचयते (Kāuṣ, 59 1 and s0 39 note) उपमीद (!) अपतीत्युदा-
 हरणानि (Kāuṣ 10 9), Ath Paddh तस्मान्नादक्षिण हवि शक्त्या वा
 दक्षिण दद्यान्नातिशक्तिर्विधीयत इति नवमे (Kāuṣ 71 23 end of the
 nr th adhyāya) — ^२ D (schol.) श्रीदनादिभस्या ब्राह्मणा , Ath
 Paddh सर्वत्र यज्ञमानपेक्ष ब्राह्मणभोजन । यस्मात्क्रोशादित्यन्त (Kāuṣ
 13 25) इत्युत्तरतश्च समाप्त (see Kāuṣ 5 5) — ^३ D omits this passage,
 both in the text and in the commentary — ^४ D introduces this
 passage with the remark अत्रापि ब्राह्मण भवति, cf Kāj 5 viii 13 —
^५ E P B. 'पौर्ण' — ^६ D (text) 'पौर्ण' — ^७ P 'यज्ञ', F यज्ञ, D
 (schol.) शेषप्रकरणत् । पाकेन यज्ञ पाकयज्ञः । अधिष्टोचैवैश्वदेवयो-
 नाश्वेनेति कर्तव्यताविशेषः । उभौ च सधित्राविति प्रतिषेधात् (Kāuṣ
 73 4 13, cf s0 22 note) — ^८ D अपिघापीयोमयोहमयोरन्तर —
^९ D (schol.) श्रीदनादिभ्यादेव निर्वापादितश्च स्नादिति — ^{१०} D (schol.)
 व्युद्धारमिति न सुश्रुतो, व्युद्ध्य कुम्भीपाकयोर्देवताभेदे पृथक्क्रिया वि-
 शेषत्वात् —

मिकरणाभिधारणीद्वासनालंकरणोत्पन्नैः संस्कृत्य^१ । ३३ ।

अथापि श्लोकौ भवतः^२ ।

आज्यभागान्तं प्राक्तन्त्वमूर्ध्वं स्विष्टकृता सह^३ ।

हवींषि यज्ञ आवापो यथा तन्त्वस्य तन्तवः^४ ।

पाकयज्ञान्तमासाद्यैकाज्यानेकवर्हिषः ।

एकस्विष्टकृतः^५ कुर्यान्नानापि सति दैवतेति^६ । ३४ ।

एतेनैवामावास्यो व्याख्यातः^७ । ३५ । ऐन्द्राग्नौ ऽथ

द्वितीयो भवति । ३६ । तयोर्व्यतिक्रमे त्वमग्रे व्रतपा अस्मि^८

कामस्तदयं^९ इति शान्ताः^{१०} । ३७ । ॥ ६ ॥

^१ D (schol) अपि चरति (kau. 2 7) अधिग्रहण । परि त्वावे
पुर वर्धमिति त्रि पर्यधिकरण (kau. 2 10) । etc जुह्यात् —

^२ D (schol) दर्शपूर्णमासयोरेव श्लोकाविर्भा भविते । गोपयद्वाह्यत्वा
द्वात् श्लोकाविहीयेते । दर्शपूर्णमासयोर्वक्ष्यमाण एव । तत्र च हवनयो
गातरमिति । अथशब्दात् । अपीति ब्राह्मणादस्य सभावित्यर्थं (') — ^३ Bu
सहा — ^४ D (text) तत्रव D (chol) आज्यभागा यस्याते तदा-

व्यभागाना (' for भागात्) । प्रागध । कस्य आपेधापीपीमयोनयोर्भेदो
नाम काचित्वा भेदप्राप्त आह (Cud आह) । तत्र भवति । सकृत्कृतमु-
भयोरुपकरीत्यगृह्यमाणविशेषत्वात् । पुरस्तादोमादीना अगनामवधा-
तादयर्द्धा (?) वर्तते । दृष्टार्थद्वितुनि आपेयादीनि आवापो Cud आतापो)
वेदितव्यं यज्ञे दर्शपूर्णमासयो यथका ततस्य (' for यथातत्र तस्य)
मध्ये तत्रव व्रतोतान् क इत्यर्थं (') — ^५ D (xt) एव Ch E

k P B एक, so also four of Stenzler's MSS of A. 1. 11
(1 3 10) — ^६ So emended MSS देवतेति (with double sandhi of the
pre ace), A. 1. Gr has दैवत इति D (chol) पाकयज्ञान् बहनेक

स्मिन् काले आमावापेनभ्य यथापवन व्रतविसर्जन व्रतममय समावृत्त्या-
प्राति । समावर्तनीय इति तान्नेकाज्यान् C 1 स्थान कुर्यात् । आज्यमा-
धनात् होमान् सतकुर्यात् । अदृष्टार्थानीतिव लक्ष्यति । वेदिकमध्ये
पाकयज्ञहवींषि अग्ने पार्वणादीनि सकृन्नागद्विषतान्वेति हविषा the
second shloka occur A. 1. 11 10 (तद्व्याभिधायताया गीयते) —

^७ D (schol) एतेनैव पार्ष्णमासापेयेनामावास्या ऐन्द्राग्नौ व्याख्यात —

^८ A. 1. 3 1, D gives the entire hymn A. 1. 3 in सकलपाठ —

^९ A. 1. 5 1 — ^{१०} D (schol) तयोर्दर्शपूर्णमासयोरन्यतरातिक्रमाया

शाता इति समिधी सप्रत्यय । अवयो यति वायो पूत इति शाता
इति (kau. 25 10) and note) अनेन निर्देशसामान्यात् —

अध्यात्मनादेशे स्यालीपाकः^१ । १ । पुष्टिकर्मसु सा-
 रूपवत्ते^२ । २ । आज्यं जुहोति^३ । ३ । समिधमादधाति । ४ ।
 आवपति व्रीहियवतिलान् । ५ । भक्षयति क्षीरौदन-
 पुरोडाशस्मान् । ६ । नन्यौदनी प्रयच्छति । ७ । पूर्वं त्रिपत्नी-
 यम्^४ । ८ । उदकचोदनायामुदपात्रं^५ प्रतीयात् । ९ ।
 पुरस्तादुत्तरतः संभारमाहरति^६ । १० । गोरनभिप्राषाद्वनस्पती-
 नाम^७ । ११ । सूर्योदयनतः^८ । १२ । पुरस्तादुत्तरतो ऽरण्ये
 कर्मणां प्रयोगः^९ । १३ । उत्तरत उदकान्ते प्रयुज्य^{१०} कर्मा-
 र्थपां सूक्तेराश्रुत्य^{११} प्रदक्षिणमावृत्याप उपस्पृश्यान्वेक्ष-

^१ D (schol.), corrected अत्र सहिताविधी यस्मिन्मन्त्रदेशे अध्या-
 त्याश्रयतीति वा चोद्यते तस्याद्योदनायाः स्यालीपाकश्चेपो विधीयते —
^२ D (text) सा रूपवत् । स(१), D (schol.) पूर्वस्य त्रिषाकर्मत्वादोनि पुष्टिक-
 र्माणि प्राक् भिषज्य (1, Kāuṣ. 18 19 to 20 1) । तेषु अध्यातिचोदनाया
 (Cod °दना) सा रूपवत् । स(1) स्यालीपाक प्रत्येतव्यः. — ^३ D (schol.)
 यत्र जुहोतिचोदना न च होतव्य चोदित । तत्र घृत प्रत्येतव्य — ^४ K L
 त्रिपत्नीय, D (schol.) पूर्वयद्वर्णेषु ये त्रिपत्नी इति सूक्त (1 1) प्रत्येतव्य. .
 त्रिपत्नीयगद्देन सव्यवहार, in the ganamālā (Atharva-pariṣiṣṭa 34)
 this hymn is counted as the 23d gāṇa, and called विश्वकर्मागणः । ये
 त्रिपत्नी इति विश्वकर्मागण (all MSs) । २३ । — ^५ K B उदकमो. D
 (schol.) यचोदकस्य सम्भारयोद्यते तत् उदपात्र प्रत्येतव्य — ^६ D (schol.)
 निवासदेशात्संभारमाहर्तव्य — ^७ L P B प्रायादः K B °प्रपादः. —
^८ B °यदनस्पतीनाम्, D (schol.) प्रदेश(१) नाभिप्राप्नोति गीतस्मात्प्रदे-
 शाद्वानस्पत्या (Cod °वातस्पत्या) आहर्तव्या — ^९ E B °दयेनतः D
 (schol.) सूर्योदयकाले आहरेदित्यर्थः. — ^{१०} D (schol.) निवासस्थानस्य
 पूर्वमिन्वा उत्तरमिन्वा (the last two words supplied conjecturally)
 अरण्यदेशे कर्म प्रयोक्तव्य — ^{११} D (schol.) सर्वकर्मणि उदकस्योत्तरे
 कार्याणि — ^{१२} D (schol.) अम्ययो यन्नि शम्भुमयोभु हिरण्यवर्णादय.
 कृष्ण नियान समुपौर्हिमयत् प्र सवन्नि वायो पूत इत्यपा सूक्तानि, the
 pratikas are 1 4 1, 2 1; 6 1 (शम्भुमयोभु according to Dārila to Kāuṣ.
 9 1 are: आपो हि वा मयोभुव. श भौ देवीरभिष्टय इति). 1 23 1;
 11 22 1; 23 1, 24 1; 51 1 This gāṇa does not occur in the
 ganamālā, Ath. Pariṣ. 34, cf. Kāuṣ. 18 3; 41 14, etc. —

माणा' ग्राममुदाव्रजन्ति । १४ । आशयवन्ध्याप्लवनयानभ-
 क्ष्याणि' ^१ संपातवन्ति । १५ । सर्वाण्यभिमन्व्याणि' । १६ ।
 स्त्रीव्याधितावाप्नुतावसिक्तौ शिरस्तः प्रक्रम्या प्रपदा-
 त्रमार्ष्टि' । १७ । पूर्वं प्रपाद्य प्रयच्छति' । १८ । त्रयोदश्या-
 दयस्त्रिस्रो' दधिमधुनि' वासयित्वा बध्नाति । १९ । आशय-
 ति' । २० । अन्वारव्यायाभिमन्वणहोमाः ^{१०} । २१ । पश्चा-
 दग्रेष्वर्मेणि हविषां संस्कारः । २२ । आनुहुहः शकु-
 त्पिराडः । २३ । जीवघात्यं ^{११} चर्म । २४ । अकणो ^{१२} ऽश्मा । २५ ।
 आप्लवनावसेचनानामाचामयति च' । २६ । संपातवता-

^१ So P B₁ B₂ Ch (prim. man.) D (schol.), K वेत्यामाणा, the rest पेच-
^२ Ch P B₁ पान, K पान corrected to पान, D (schol.) यास्तत
 इति पान. — ^३ So K; B₂ भवाणि corrected to भक्ष्याणि, the rest
 भवाणि, D (schol.) भक्ष्यते तदिति भक्ष. — ^४ K D मवाणि, D (schol.)
 यावत् किञ्चिदनुसाधन सर्वं तदभिमन्व्य संपातवदसंपातवच्च (Cod. प-
 तवच) सर्वशब्दस्य निरवदोषत्वात्. Cf Kauç 10 7, note — ^५ D
 (schol.) स्त्री व्याधिता पुमान्व्याधित आप्लुता स्त्री अवसिक्त पुमा च्छिरस
 आरभ्य आ पादाग्रेभ्यः प्रकर्षेण शोधयति — ^६ D (schol.) यत्र प्रपाद्य
 युयते तत्रायमन्यविशेष । तत्र च प्रथम प्रदान (" for प्रपादन") ततो
 प्रदान (Cod. न) मययी (cf su 7) पूर्वग्रहणात्. Cf Kauç 26 19,
 23 15 — ^७ So all MSS आदय nominative for accusative of Vait.
 su 11. 24 and J A O S xi p 333, D (schol.) त्रयोदशी च चतु-
 दशी चादियहण (!) तासु . . . — ^८ Ch मधुनि, D (schol.) दधिम
 धनीत्येकवत्समुच्चय तत्र स्थापयित्वा — ^९ D (schol.) बद्धा दधिमधुनि (!)
 कौरयितार (!) आशयति कर्ता. दधिमधुनामाश्रय प्रतिपाद्यत्वात् —
^{१०} D (schol.) अन्वारभतीत्यन्वारव्य कारयिता कर्तरि । कर्ता वि-
 पासहित्वभिमचयति (xiii. 1-2) । अन्वारभणं कारयितुमुत्तुर्धो-
 निदेशात्. — ^{११} D text जीवघात D (schol.) अधिकमसु चर्मग्रहणे
 बनिनः प्राणिनश्चर्म प्रयोक्तव्य जीवघाताहस्य . — ^{१२} E P (चर्म) कणो-
 ऽश्मा, D (schol.) यवाश्मा चोद्यते स विप्लगूग (Cod. विप्ल) प्रत्येतव्यः ।
 वर्तुल इति यावत्, cf Kauç 47 3' 33 2 — ^{१३} D (schol.) द्रव्याणि
 क्रियासाधनत्वात् । आप्लवनावसेचनानि तेषामाचामयति कारयितार (!)
 आप्लवनावसेचने करोति. —

मध्नाति न्यङ्क्ते' वा । २७ । अभ्याधेयानां' धूमं नियच्छ-
ति । २८ । शुचिना कर्मप्रयोगः । २९ । ॥ ७ ॥

पुरस्ताद्धोमवत्सु निशाकर्मसु पूर्वाह्णे यज्ञोपवीती
शालानिवेशनं समूहयत्युपवत्स्यङ्गकमशित्वा स्नातो ऽहत-
वसनः प्रयुङ्क्ते । १ । स्वस्त्ययनेषु च' । २ । इज्यानां'
दिश्यान्वलीन्हरति । ३ । प्रतिदिशमुपतिष्ठते' । ४ । सर्वत्रा-
धिकरणं कर्तुर्दक्षिणा' । ५ । चिरुदकक्रिया' । ६ । अन-
न्तराणि' समानानि युक्तानि' । ७ । शान्तं संभारम्^{१०} । ८ ।
अधिकृतस्य सर्वम्^{११} । ९ । विगये^{१२} यथान्तरम् । १० ।

^१ Ch Bu न्यङ्क्ते D (schol) अची अक्ते वा — ^२ D (text) अभ्याधेना D (schol) यानि विधिकर्माख्यभ्याधेयानि तेषां कारयिता धूममात्मनि बध्नाति — ^३ PBh वे(ज्यानां), wanting in D (text), D (schol) to the entire sūtra खल्लिदा ये ते पन्थान इत्यादीनि (i 21 1 et al vii 50 1 et al cf Kauç 50 1 and the स्वस्त्ययनगण Ath Paris 34 11 cited under Kauç 20 36) स्वस्त्ययनानि तेषु पुरस्ताद्धोमवत्सु etc. — ^४ D (text) ईज्याना, cf also the schol to the next sūtra, D (schol) स्वस्त्ययनयागदेवताभ्यो बलि हरति — ^५ D (schol) ईज्याना बलि दत्त्वा (') — ^६ PD (text) कर्तुं, D (schol), very corruptly, न स्वस्त्य-यनेष्विव किं तर्हि सर्वविधिकर्मस्त्री- (Cod *स्त्रि*) कर्मार्थे हि सर्वशब्दे प्राङ्मुख उपारा करोति । अधिकरणं कर्तुं (') दक्षिणेत्येव प्रत्येतव्य (Cod पतय्ये) । एव सति शब्दे विधिकर्मसु भविष्यत्युपाशुभत् ।... अधिकरणा-भावे स्वयकर्तृत्वमुपस्थानादिषु विद्ये देवा इति विद्यानायु कामो यजत उपतिष्ठतेत्युदाहरणं (i Kauç 59 1) । पूर्णपात्रं तु ब्रह्मण कर्तव्यमह्यात् — ^७ D (schol) विधिकर्मसु योदकेन चोद्यते क्रिया सा चि कर्तव्येति निश्चय — ^८ D (t xt) अन्तराणि — ^९ Wanting in D (text), D (schol) सहिताया यान्यन्तराणि सूक्तानि पठति तुल्यार्थानि च तानि कर्मणि समुच्चितानि प्रयाक्तव्यानि — ^{१०} D (schol) शान्तं संभारस्याभिचारिकवर्जमागिरस cf Vat Sū 5 10 — ^{११} E Ba सर्वं, D (schol) अधिकृतस्य (') द्रव्यस्यायहणं (') प्रत्येतव्य । यानमारोहयतीत्येतत्कर्म (Kauç 25 13) विद्या शरस्वत्येव प्रत्येतव्य (Kauç 25 10) । नोत्तमयोः अधिकृतस्य द्रव्यस्यायहणं (') प्रत्येतव्य । कथं मह इति मादानकश्रुतं धीरोदनमध्नाति (Kauç 12 1) । चमसे सरूपवत्साया इति (12 2) चमसो ऽपि (Cod चमसापि) सा दानक एव — ^{१२} So amended MSs विपये, D (schol) मचकर्मद्रव्य सगये यज्ञिकृष्ट तत्प्रत्येतव्य —

प्र यद्ध पशुमिति' ^१ दर्भलवनं' प्रयच्छति' । ११ । अराती-
 योरिति' तक्षति । १० । यत्त्वा शिक्ष इति प्रक्षालय-
 ति । १३ । यद्यत्कृष्ण' इति मन्त्रोक्तम् । १४ । पलाशो-
 दुम्बरजम्बुकाम्पीलसम्बद्धशिरीषसक्त्यवरणवित्त्व- ^{१० ११ १२}
 जङ्घिडकुटकगङ्गागलावलवेतसशिश्वलसिपुनस्यन्दना- ^{१३ १४}
 रणिकाश्मयोक्ततुन्युपुतुदारवः ^{१५ १६ १७} शान्ताः । १५ । चि-
 तिप्रायश्चित्तिशमीशमकासवंशाशाम्यवाका- ^{१८ १९ २० २१}

^१ D Ch (prim man) परशुम् — ^२ xii 3 31 — ^३ Ch K Bb D *लवण —
^४ Cf Kauç 1 24, 61 38 — ^५ x 1 — ^६ x 6 3 — ^७ xii 3 18 —
^८ D (schol) चनूखलमुसल प्रक्षालयेत् — ^९ Ch E P B; Bb जम् —
^{१०} The MSS write the word with anustara, and it is difficult to decide
 whether they read वघ or वद्य, D (schol) सम्बद्धो हिमवत इति
 प्रसिद्धौ — ^{११} P B; D शरीष, K शरीषः — ^{१२} D (schol) सक्त्य-
 श्लिलक । वरणवित्त्वौ प्रसिद्धौ — ^{१३} D (schol) जगिडो ऽर्जुन अचल
 इति दाविषात्य' कुटको मालवके प्रसिद्धः । गङ्गां वेप । गलावल हिमवति ।
 वेतस प्रसिद्धः । शरणीति प्रसिद्धः । श्वल (!) जोषण विलेभे म्यानता
 (and below sū. 16 note 7 श्वलस्य जोषणेति ^१) । श्वललि करटक ।
 अभिस्तामी सिपुना धायटी प्रसिद्धः (!) — ^{१४} D (schol) स्यन्दन मदन
 इत्येव प्रसिद्धः — ^{१५} अश्मयोक्ता मतक । अपटा — ^{१६} Ch P Bb तुन्यु,
 D (schol) तुन्युस्त्रिनस (! for त्रिनिश ^२) — ^{१७} Bū K E पुत, cf
 Kauç 53 1a, D (schol) पुतदारुदेवदारु — ^{१८} K and Ath Paddh
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 चित्ति, Bu Ch E P B; Bb चित्ति ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^४

तलाशापलाशवाशशिशपाशिशलसिपुनदर्भापा-^{१ २ ३ ४}
 मार्गाकृतिलोष्टवल्मीकवपादूर्वाप्रान्तव्रीहियवाः^{५ ६} शा-
 न्ता. १९६। प्रमन्दोशीरशलस्युपधानशकधूमा^{७ ८ ९ १०} जरन्तः^{११}
 । १११। सीसनदीसीसे^{१२ १३} अयोरजांसि कृकलासशिरः सी-
 सानि । १६। दधि घृत मधूदकमिति रसाः । १९। व्री-
 हियवगोधूमोपवाकतिलप्रियङ्गुश्यामाका^{१४ १५} इति मि-

^१ D (schol) तलाशा मालिका (Cod m) अवली प्रसिद्ध — ^२ All MSs पलाशो — ^३ EB वासा D (schol) वासा(?) घृपक, cf Kauç 39 6 — ^४ P B शिशपा Bū शशपा, Daç Kar सीसपा Ath Paddh शिशपा D (schol) अडोलसा (I for अडो?) शिशपा प्रसिद्ध (!) — ^५ P Bh दर्भो ऽपामार्गं the remaining MSS and Daç Kar दर्भोपा° Ath Paddh दर्भ उपामार्ग D दर्भ । अपा° — ^६ D (schol) काक-
 तिलोष्ट चित्रलोष्ट । वल्मीकवपा वल्मीकमध्य (!) — ^७ D (schol) पुन
 शातग्रहण वज्रत्वात् । पूर्वपामिह चौपधित्वात् । शान्त्युदके आसा विधा
 नयोग । शबलस्य लोपणेति पर्यायो ऽस्ति सो ऽपि सदेह (cf s. 15 p 2)
 not 13) Ath Paddh ता शान्ता गोपयब्राह्मणे (i. १० 18) द्विविधा उक्ता ।
 एका आगिरसीभिः । तत्र दृष्टात् । स खलु शान्त्युदक चकारार्थवशीभि-
 र्वागिरसीभिरेति ब्राह्मणोक्त । तत्र या आर्थवणो सा कौशिकोक्ता । या
 आगिरसी सा वैतानोक्ता (s. 10) — ^८ D schol प्रमद इदुक् एव प्र-
 सिद्ध । वाला उशीर गधद्रव्य । शलनी श्रावितशलाक — ^९ K P Bh D
 (text) उपधान Ch उपधान D (schol) उपधान उपधानक cf अर-
 दुपानहा Kauç 17 10 41 6, S4 9^२ — ^{१०} D (schol, शकधूम ब्राह्मण,
 cf Kauç 50 16 and Ath Paddh to Kauç 76 15 अत्र स्थाने चत्वारो
 शकधूमा सूर्यापाठक कुर्वन्ति — ^{११} So B, Bu चरत corrected to
 जरत the remaining MSS चरत D (schol) एतानि जीर्णानि
 प्रत्येतव्यानि cf अरत्प्रमन्द Kauç 25 11 also 16 1 note — ^{१२} K
 D (text) शीस Ch B सीस ^{१३} K D (text) नदीशीसे E नदीसीसे,
 D (schol) to the entire ultra शीसक सीस नदीफेनपिड । अयोरज
 लोहकिष्ट (I for किष्ट ?) । कृकलास प्राणो प्रसिद्ध तस्य शिर (cf
 Kauç 47 39) । शीसचोदनास्तेतानि प्रत्येतव्यानि । ज्येष्ठस्यात्रनी शीसा
 नुदाहरण (!) समासे समुच्चय । इतरत्र विकल्पश्चित्यादिवत् (su. 16) —
^{१४} Bh Ch D (text) उपवाकस्ति, D (schol) उपवाक इति अभियवा ।
 सुराघ्राणा प्रसिद्धा — ^{१५} So P Bh and Daç. Kar, the rest श्यामाका

अधान्यानि' । २० । ग्रहणमा ग्रहणात्' । २१ । यथार्थमु-
दकान्योजयेत्' । २२ । इहैव ध्रुवामेह यातु यमो मृत्युः सत्यं
बृहदित्यनुवाको वास्तोष्पतीयानि' । २३ । दिव्यो गन्धर्व
इमं मे अग्रे यौ ते मातेति मातृनामानि' । २४ । स्तुवा-
नमिदं हविर्निस्सालामरायक्षयणं शं नो देवी पृश्निपर्या
पश्यति तान्सत्यौजास्त्वया पूर्वं पुरस्ताद्युक्तो रक्षोहण-
मित्यनुवाकश्चातनानि' । २५ । ॥ ८ ॥

अम्बयो यन्ति शम्भुमयोभू' हिरण्यवर्णा निस्सालां

¹ Ch (sec. man.) and D (schol.) मैत्र्यः; so also Pet. Lex. sub voce. and Weber, Omnia und Portenta, p. 404. — ² D (schol.) यथार्थं (') सहितायाः विधि प्रतिष्ठातः तन्नाम कर्मणि क्षिपरिमाणं अय-
रिमितायाः प्रयोगे ग्रहणमित्यनियमे प्राप्त इदमुच्यते ग्रहणमा ग्रहणा-
दित्येकं यथार्थवचनात् . — ³ E B D (text) उदकान्, D¹ Kar.
उदकान्, D (schol.) पुनरुक्तप्रयोगः । पञ्चपटलिकायामेव कथितः ।
अर्घो (') सहितायाः कर्मसंयोगात् । आचार्यसहिताभ्यासार्था । अम्ब्या
संयोगसहिता तस्याः परिपूर्णमाह (I for 'पूर्णम्') . . . साकाक्षस्य
परिसमाप्त्यर्थं वचनमुदकं धूममिति धूममनुमन्वयते (Kāṇḍ. 16 12) —
⁴ The pratikas are iii 12 1, vi 73 1, 93 1, vii 1 1 The
corresponding gāṇa of the gāṇamālā (Acharvapariṣṭa 34 5) reads
as follows: आशानामाशापालिभ इहैव ध्रुवामुधद्भुक्तो योनिमुत पुत्र-
पितरमिन्द्रस्य गृहो ऽसीति चतस्रो दिवे स्वाहारमवमं मे पृथिव्यं थोचा
याति धन्वानीति द्वे ऊर्जे विभदिति षड्वत्य बृहदित्यनुवाको वास्तोष्पती-
यानि ॥ ५ ॥ इति वास्तुगणः । The pratikas are i 31 1; iii 12 1;
v. 9 1 and 5, vi 10. 1—7, vii 10. 1, viii 41 1; viii 60 1, xii 1 1. —
⁵ The pratikas are ii. 2 1, vi. 111. 1, viii 6. 1; cf Ath. Pariṣ. 34 4,
दिव्यो गन्धर्व आ पश्यतीमं मे अये यौ ते मातेति मातृनामानि ॥ ४ ॥
इति मातृगणः ॥ The pratikas are those of the Kāuṣika with the
addition of iv. 20. 1 between the first and the second. — ⁶ The
pratikas are i. 7. 1; 8. 1; ii. 14. 1; 13. 3; 23. 1; iv. 20 2; 36. 1;
37 1; v. 29. 1, viii. 3. 1, Ath. Pariṣ. 34 3 presents the same gāṇa
(चातनगणः), adding in their proper order the hymns i. 16. 1; 28. 1;
vi. 32. 1; 34. 1. — ⁷ D 'मयोमूर्हि'. —

ये अमयो ब्रह्म जज्ञानमित्येका^१ तदेव मृगारसूक्तानि^१ । १ ।
 उक्तमं^२ वर्जयित्वाप नः शेषुचदधं पुनन्तु मा ससुषो-
 हिमवतः प्र स्रवन्ति वायोः पूतः पवित्रेण शं च नो
 मयश्च नो ऽनडुझस्त्वं प्रथमं मह्यमापो वैश्वानरो रग्मि-
 भिर्यमो मृत्युर्विश्वजित्संज्ञान नो यद्यन्तरिक्षे पुनर्मेवि-
 न्द्रियं शिवा नः श नो वातो वात्वयिं ब्रूमो वनस्पती-
 निति^३ । २ । पृथिव्यै श्रोत्रायेति^४ त्रिः प्रत्यासिञ्चति । ३ ।
 अमयो यन्ति शम्भुमयोभू हिरण्यवर्णाः शंतातीयं^५ शिवा
 नः शं नो वातो वात्वयिं ब्रूमो वनस्पतीनिति^६ । ४ ।

^१ *Isu* एका corrected to एका D (schol) एकाग्रहण (1) सूक्तप्रस-
 गात् — ^२ According to Dārila the hymns called शम्भुमयोभू are
 आपो हि ष्टा मयोभुव श नो देवीरभिष्टय इति (i 5 1, 6 1), the
 pratikas therefore are i 4 1, 5 1, 6 1, ii 14 1, iii 21 1, iv 1 1
 In the beginning of Ath Pariç 34 26 the मृगारसूक्तानि are given
 exactly as in the Kaṇṇika, cf also Pet Lexicon sub voce — ^३ D
 (schol) मृगारसूक्तानि (1) तयोरनुपयुक्तानि सूक्तान्यवेमन्त इत्यादीनि
 (iv 23 1) तेषु सर्वेषु प्राप्तेषु तमह रुद्रेभिरित्येतद्वर्जयित्वा (ii. 20 1),
 but Ath Paddh अमयो यन्तीत्यादि तावत्पर्यन्तं यावद्यन्तातलीवर्जं
 (xi 6 23 1 e the last verse of the last hymn in this gana) — ^४ The
 pratikas are iv 33 1, vi 19 1, 23 1, 24 1, 51 1, 57 3, 59 1,
 61 1, 69 1, 93 1, 107 1, vii 39 1, 66 1, 67 1, 68 3, 69 1, xi.
 6 1, the Ath Pariç 34 26 has the same text (joining on to the
 मृगारसूक्तानि in the preceding passage), and it ends . अयि
 ब्रूमो वनस्पतीनिति शान्तिगण ॥ इति सर्वं सूक्ते कीशिकोक्तबृहच्छान्ति-
 गण ॥ २६ ॥ The Ath Paddh in its description of the शान्त्युदक also
 knows the distinction between बृहच्छान्तिगण and लघुशान्तिगण, cf
 su 4 note 7 — ^५ vi 10 1 — ^६ K and Ath Paddh शताती —
^७ The pratikas are i 4 1 5 1, 6 1 (cf note 2 on this page) 23 1;
 iv 13 1 (the शतातीय सूक्त^८ So according to Dārila उत देवा इति
 शतातीय the Ath Pariç 34. 27 which has simply the pratika उत
 देवा and the Ath Paddh शतातीमृत देवा सूक्त), vii 66 1, 67 1,
 68 3, 69 1, xi 6 1 Ath Pariç 34 27 has the same gana, and it
 is there called लघुशान्तिगण, so also Ath Paddh —

पृथिव्यै ओचायेति' चिः प्रत्यासिञ्चति । ५ । इति' शान्तियुक्तानि । ६ । उभयतः सावित्र्युभयतः शं नो देवी' । ७ । अहतवासाः' कंसे शान्त्युदकं करोति । ८ । अतिसृष्टो अपां वृषभं' इत्यपो ऽतिसृज्य' सर्वा इमा आप ओषधय इति पृष्टा' सर्वा इत्याख्यात' ओं बृहस्पतिप्रसूतः' ^{१०}

^१ vi. 10. 1; Ath. Paddh. to this and sū. 3 पृथिव्यै ओचायेति तृचेन शान्त्युदकमध्ये शान्त्युदकं प्रक्षिपति । पुनः पृथिव्यै ओचायेति तृचेनापि पयुञ्चति प्रत्युक्तं. — ^२ Ch E have a colon here and not after 'युक्तानि'; D (schol.) पूर्वो गणः शान्तिवाच्य उत्तरो ऽ पि शान्तिशब्दवाच्यः समुच्चिताना संज्ञा पूर्वोत्तरा... सर्वपापप्रश्मनयोजनत्वात् शान्तिशब्दप्रयोगः संख्यवहारभावात् । एतानि युक्तानि महाशान्तिसंज्ञा भवतीति वाक्यविशेषः महाशान्तिमावपति संख्यवहारदर्शनात् (Kauç. 39. 27; 43 ०). — ^३ D (schol.) शान्तिराद्य तथोक्तत्वविनिर्धरेणमिति कर्तव्या (RV. iii. 62. 10; also VS. TS. SV. etc.) उभयतः शं नो देवी (i. 6. 1 or ii. 25. 1) ... आचार्यं शान्त्युदके मन्त्राणां प्राक्सवित्र्या शान्त्युदकक्रियामाह; Ath Paddh शान्त्युदकप्रारम्भे समाप्ती च शं नो देवी सावित्री चेति प्रयोक्तव्या; these two hymns stand at the beginning of the first gana, the शान्तिगण (Ath. Pariç. 34. 1). The remaining pratikas of this gana are xix. 1 9 (wanting in the Chambers codex); xix. 1 10; vii. 63. 1, xix. 12. 1; cf the two cantiganas above. There is farther a पिप्पलादिशान्तिगण in the ganamālā, Ath. Pariç. 34. 20, which contains the latter of these hymns शं नो देवी शं न इन्द्राग्रो शं नो वातो शान्ता र्याः पिप्पलादिशान्तिगणः । नृवाक (1). The pratikas are i. 6. 1 (ii. 25. 1); xix. 10. 1, vii. 63. 1; xix. 9. 1. — ^४ Ch E have a colon here and not after देवी. — ^५ xvi. 1. 1. — ^६ Ch विसृज्य; D omits the passage from the beginning of the sūtra up to this word. — ^७ K B i D (text) and Ath. Paddh सृष्टा; Bū सृष्टा in the text पृ. सृ on the margin. — ^८ E Bū Ch 'ख्याता; D (schol.) ओषधीर्गृहीत्वा । आहारकं पृच्छति । सर्वा इमा ओषधय पृच्छति । ... आहारकः प्रत्याह सर्वा इति सर्वा अपि; Ath. Paddh प्रथमं कर्ता ब्रह्माणं प्रयच्छति । सर्वा इमा आप ओषधय इति सृष्टा (!) । सर्वा इति ब्रह्माणं प्रवीत् । सर्वा इति किं । चित्यादिभिः सर्वाभिरौषधीभिः । (cf. Kauç. S 16) गगादिसर्वाभिरद्भिः. — ^९ K P Bū and Ath. Paddh बृहस्पतिः. — ^{१०} Ch प्रसूतकः. —

करवाणीत्यनुज्ञापो^१ सवितृप्रसूतः भवानित्यनुज्ञातः^२ कु-
र्वीत^३ । ९ । पूर्वया कुर्वीतेति गार्ग्यपार्थश्रवसभागलिका-
ङ्गायनोपरिवभ्रवकौशिकजाटिकायनकौरुपथयः^४ । १० ।
अन्यतरया कुर्वीतेति युवा कौशिको युवा कौशिकः
। ११ । ॥ ९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे प्रथमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ So all MSS — ^२ Ch B; भवानी° — ^३ Ath. Paddh. कर्ताप्रवीत् ।
अं वृद्धसतिप्रसूतः करवाणि । ततो ब्रह्मात्रवीत् । सवितृप्रसूतः कर्ता
भवानिति. — ^४ D (schol.) पूर्वया शान्त्या (७६, २) शान्त्युदकं करोति. —

॥ ओ ॥

पूर्वस्य^१ मेधाजननानि । १। शुक्रसारिकृशाना^२ जिह्वा^३
बध्नाति^४ । २। आशयति^५ । ३। औदुम्बरपलाशकर्कन्धूना-
मादधाति^६ । ४। आवपति^७ । ५। भक्षयति^८ । ६। उपा-
ध्यायाय भैक्ष^९ प्रयच्छति^{१०} । ७। सुप्तस्य कर्णमनुमन्त्रयते^{११}
। ८। उपसीदन्नपति^{१२} । ९। धानाः सर्पिर्मिश्राः सर्वहु-
ताः^{१३} । १०। तिलमिश्रा^{१४} हुत्वा प्राश्नाति^{१५} । ११। पुरस्ता-
दग्नेः कल्माषं दण्ड निहत्य पश्चादग्नेः कृष्णाजिने धाना
अनुमन्त्रयते^{१६} । १२। सूक्तस्य पार^{१७} गत्वा प्रयच्छति^{१८} । १३।

^१ पूर्व त्रिपत्नीय (i 1) cf Kauç 7 8. — ^२ Bu शारि E सारिक —
^३ D (schol) कृश भोमिणक इति प्रसिद्धाभिधान कृष्णवर्णा दीघपुच्छ() —
^४ E जिह्वा — ^५ D (schol) मेधामिच्छत योवाया बधन अय मे वरण
उरसीति (x 3 11, cf Kauç 19 22) च तथानिग आध्यादि सूक्तेन स
पाता (cf Kauç 7 10) आज्याहुतीना सपातानानयतीति होम । उभौ
च सधिजाविति वचनात् (cf Kauç 74 13) — ^६ Bu आशयति, D
(schol) यो मेधा कामयते न कर्ता आशयति । जिह्वामन्यतमा —
^७ With this and the preced ng sutra cf Kauç 7 5, 6. — ^८ E D (text)
भैक्ष, D (schol) अध्यायायिचे (?) भिचाना समूह ददाति त्रिपत्नीयेना-
भिमत्र्य (i 1) सर्वाख्यभिमत्र्याणीति (Kauç 7 16) वचनात् — ^९ D (schol)
यद्येधाविनमिच्छति राचावनुमन्त्रयमहनि स्वापप्रतिषेधात् — ^{१०} MSS
of the text उपसीद, D (schol) ब्रह्मचारी स्वाध्यायार्थं शुद्धमुपा-
सीद (?) जपति — ^{११} D (text) धाना *मिश्रा D (schol) धाना घृतेन
मिश्रिता ब्रह्मचारी — ^{१२} D (text) *मिश्रा D (schol) तिले मिश्रिता
धाना हुत्वा ब्रह्मचारी — ^{१३} D (schol) त्रिपत्नीयेन कारयिता —
^{१४} D (text) सूक्तस्यात् — ^{१५} D (schol) धाना चबिनेन कर्ता —

सकृज्जुहोति^१ । १४ । दण्डधानाजिनं ददाति^२ । १५ । अहं
 रुद्रेभिरिति^३ शुक्लपुष्पहरतिपुष्पे किंस्त्यनाभिपिप्पल्यौ^४
 जातरूपशकलेन^५ प्राक्स्तनयहात्रागयति^६ । १६ । प्रथम-
 प्रवदस्य मातुरूपस्ये तालुनि संपातानानयति । १७ ।
 दधिमध्वागयति । १८ । उपनीतं वाचयति^७ वार्षशतिकं^८
 कर्म । १९ । त्वं नो मेधे द्यौश्च मं^९ इति भक्षयति । २० ।
 आदित्यमुपतिष्ठते^{१०} । २१ । यदये तपसेत्यायहायण्यां^{११} ॥^{१२}
 भक्षयति^{१३} । २२ । अग्निमुपतिष्ठते^{१४} । २३ । प्रातरग्निं गिरा-
 वरगराटेषु दिवस्पृथिव्या^{१५} इति संहार्य^{१६} मुखं विमार्ष्टि
 । २४ । ॥ १ ॥ ॥ १० ॥

पूर्वस्य^१ ब्रह्मचारिसांपदानि । १ । औदुम्बरादयः^२ । २ ।

^१ D (schol) अजिनेनैव — ^२ Bā दधाति, D (schol) ददाति
 केच — ^३ iv 30 1 — ^४ h नाभि, D (schol) किंस्त्य शुक्ल
 तस्य नाभि — ^५ D (schol) and Ath Paddh जातरूपशकलेन
 निधुष्य — ^६ D (schol) इद जातरूपविधिकस्य, Ath Paddh and
 Daç kar introduce the corresponding passages with the words
 अथ जातकर्म उच्यते — ^७ D divides a sūtra here, D (schol)
 अहं रुद्रेभिरिति सूत्र (iv 30 1) आ यातु मित्र इति गणयति वचन (ii
 8 1 cf Kauç 5) 17) । उपनीतमितिवचनात् — ^८ D (schol) यो
 वर्षशतमायुरिच्छति पुत्रादेः स प्रथम(प्र)वदेव (?) सर्वं कर्म कुर्यात् —
^९ vi 10^c 1 xii 1 53 (D (sch 1) द्यौश्च म इद पृथिवी चातारश्च च म
 व्यच इति क्रमलिङ्गाच्च) — ^{१०} Bu *तिष्ठति, D (schol) अन्यतरेण उप
 स्थान — ^{११} vi 61 1 — ^{१२} Ch Bu D (text) *यहायिण्या — ^{१३} D
 (schol) मार्गशीर्षपौर्णमास्या मेधाकाम, this sūtra is wanting in F —
^{१४} This sūtra is wanting in D — ^{१५} iii 16 1, vi. Cj. 1, 175. 2
 (ix 1 1, xix. 3 1), D (schol) दिवस्पृथिव्या इति पञ्चानुवाकाश्च
 These pratikas are part of the second वर्षसंस्मरण, Ath Pariç 31 27,
 cf. Kauç. 12 15 and 12 10 note — ^{१६} D (schol) ब्रह्मचारी निद्रा
 त्यक्त्वा — ^{१७} पूर्व चिपमोय (i 1), cf. Kauç. 7 8. — ^{१८} Cf Kauç.
 10. 4. —

ब्रह्मचार्यवसथादुपस्तरणान्यादधाति' । ३ । पिपीलि-
 कोद्वापे' मेदोमधुरयामाकेपीकतूलान्याज्यं' जुहोति । ४ ।
 आज्यशेषे पिपीलिकोद्वापानोप याममेत्य सर्वहुतान्
 ५ । ब्रह्मचारिभ्यो ऽन्नं धानास्तिलमिथाः प्रयच्छति । ६ ।
 एतानि यामसांपदानि' । ७ । विकार स्यूणामूलावत-
 क्षणानि सभानामुपस्तरणानि' । ८ । यामीण्येभ्यो'
 ऽन्नम् । ९ । सुरां सुरापेभ्यः' । १० । औदुम्बरादीनि
 भक्षणान्तानि' सर्वसापदानि^{१०} । ११ । त्रिज्योतिः
 कुस्ते^{११} । १२ । उपतिष्ठते । १३ । सव्यात्पाणिद्वया-
 लोहितं रसमिध्रमघ्राति । १४ । पृश्निमन्धः^{१२} । १५ ।
 जिह्वाया उत्साद्यमस्योः परिस्ररणमस्तृहणं^{१३} हृदय दूर्ध्वं
 उपनह्य तिस्रो रात्रीः पल्पूलने वासयति^{१४} । १६ । चूर्णा-

^१ E ब्रह्मवर्चावसथान्य* — ^२ D (schol) कीटिकाभिरुक्तोर्ण
 मुद* — Ch E I u *शामाके* — ^३ D (bo) इपीकतूल (C) d दूयो,
 शरपुष्प — ^४ D (a b l) इत्यादुम्बरादीनि धानाना प्रदानानि
 यामकोमेन कार्याणि — ^५ D (clol) ब्रह्मचारिसापदेष्वय विशेषो
 यामसापदात् समिद्धिकार । उपस्तरणेषु उभयविशेषणत्वात्
 विकार इति वर्तते — ^६ P Bb यामण्येभ्यो F यामणिभ्यो D
 (t v) यामण्येभ्यो D (ch l) ब्रह्मचारिस्थाने यामीणाधिकार —
^७ E सुरापे D (b) ये यामोणा सुरा पिबति तेभ्यो मय दद्यात् —
^८ E a भक्षण — ^९ D (ch l) औदुम्बरपलाशककंस्थूनामादधानो
 त्वेवमादीनि (hac. 11 41) भक्ष्य तोत्वेवमघ्राति (for *मन्तानि)
 कर्माणि सर्वकामस्य भवति पूर्वग्रहणमुक्त (l) — ^{१०} S. 1
 nls th res- ज्योतिष्कु* — ^{११} D (l l) पर्वह (l) कर्म
 पृश्निमन्ध । पृश्निर्गो कर्करा तदगसाधनी मदस्तृहणं जिह्वादीना (५-७
 the next cu.) पृश्निसप्रत्ययार्थ — ^{१२} So K Ch Bt P I b *स्त्रिहण
 Γ *स्तृहण Bo suggests hesitation for the reading परिस्ररण मन्त्रिक
 comparing Hemac. 6 5 सस्त्रिहो मन्त्रिक, cf note 14 — ^{१३} K E
 Ch वासयति D (rex and schol) जिह्वायानुसाद्यमस्यो (?) परिस्ररणा
 वृषिकान्मृणो (?) मेधूलक । हृदय प्रसिद्ध । सर्वेणि प्रत्यय जिह्वा

मनांसि संज्ञान न इति सामनस्यानि^१ । ५ । उदकुलिजं^२
 संपातवन्त यामं परिहृत्य मध्ये निनयति^३ । ६ । एवं
 सुराकुलिजम् । ७ । त्रिहायण्या वत्सतर्याः^४ शुक्तानि पि-
 गितान्याशयति^५ । ८ । भक्तं सुरां प्रपा^६ संपातवत्करोति^७ । ९ ।
 पूर्वस्य ममाग्रे वर्च इति वर्चस्यानि^८ । १० । औदुम्बरा-
 दीनित्रीणि^९ । ११ । कुमार्या दक्षिणमूर्धमभिमन्त्रयते^{१०} । १२ ।
 वपा^{११} जुहोति । १३ । अपिमुपतिष्ठते^{१२} । १४ । प्रातरपि
 गिरावरगराटेषु दिवस्पृथिव्या इति^{१३} दधिमध्वाशयति । १५ ।
कीलालमित्रं द्वात्रिंशं कीलालमितरान्^{१४} । १६ ॥ ३ ॥ १२ ॥

^१ III 30 1, v 1 5 v 64 1 73 1 74 1 94 1 (III 8 5) v 57 1

No gana corresponding to this is to be found in the ganamala or in the list of ganas given in the A¹ Sarvanukramanikā — ^२ E B कुलोजं D (schol) कुलिजो घट — ^३ D (schol) अन्यतमेन सूक्तेन यामं परिजन परिहृत्य यामजनस्य मध्यं आवर्जयति — ^४ D (text) *हायिण्या वत्सतर्या — (h 1 B B) शुक्त्यानि P B शुक्तानि D (schol) शुक्तान्या सुतरसे (Cod *सुतरास) कृत्वा — ^५ D (schol) ये सामनस्यमिच्छति अग्रातोति प्रेष — ^६ D (schol) भक्तसुरे (Cod *रा) प्रसिद्धे प्रपा पानीय (Co! प्रपायातिथ) D (schol) to kāuṣ 30 19 भक्तसुरा(?) प्रपा All MSS of the text read as above — ^७ D (schol) धनाशनपाने (! for धाना*) यथा स्यात् । अकाले बुधितस्य भा भूतामित्यर्थ (Cod भूतामित्यर्थ — ^८ D (schol) पूर्वं त्रिपत्तोय 1 1 3 1 The second वर्चस्यगण Ath Paris 34 77 begins with these two pratikas continued with the three in sūtra 15 (III 16 1, v 69 1, ix 1 1), and with the following pratikas rubricated in Kāuṣ 13 III 97 1 v 38 1 39 1 and ends with यक्षे गन्ध इति तिसृभि (xii 1 23 fg the गन्धप्रवादा अच . Kāuṣ 13 12), D (schol) अनयो सक्तयो दी त्रिफलानि कमाण्युच्यते For the first वर्चस्यगण (Ath Paris 34 10) see Kāuṣ 13 1, note — ^{१०} D (schol) आदधात्वावपतीवितानि भवणातानि (Kāuṣ 10 4 1g) — ^{११} D (schol) कुमारीवर्चसमित् — ^{१२} D (schol) प्रातस्य पशो — ^{१३} D (schol) प्रकृतयोरन्यतरण — ^{१४} III 16 1 v 69 1, ix 1 1 (et al), cf su 10, note, and Kāuṣ 10 24 — ^{१५} D (schol) अच मित्रा(?) दधिमध्वाशयति कीलालमित्र — ^{१६} D (schol) इतरान् ... अनुलीमजान् मृत्पतरजान् —

हस्तिवर्चममिति^१ दन्तिनम्^२ । १ । हस्तिदन्तं^३ बधा-
ति । २ । लोमानि जतुना मंदित्य जातरूपेणापिधाप्य^४
। ३ । मिहे व्याघ्रे यगो हविगिति^५ स्वातकमिहव्याघ्रचस्त-
कृष्णवृषभराज्ञां^६ नाभिलोमानि^७ । ४ । दगानां गान्तवृ-
क्षाणां गकलानि^८ । ५ । एतयोः प्रातरग्निं गिरवग्गरा-
देषु दिवस्पृचिष्या^९ इति सप्त मर्माणि म्यालीपाके पृक्ता-
न्यध्याति^{१०} । ६ । अकुगलं यो ब्राह्मणो लोहितमश्रीया-
दिति गार्ग्यः । ७ । उक्तो लोममणिः^{११} । ८ । सर्वराजा-

^१ III 22 1 The first वर्षस्मरण (Ath. Paris 24 10) contains the follow-
ing pratikas including this one च विपता चन्द्रिन्वमु प्रातरग्निं हस्ति
वर्चस मिहे व्याघ्रे यगो हविगिति मेहो गिरवग्गरादेषु यदा सोम
प्रात मयने पय वर्षो अरेषु येन महानश्या उपर्गमिहि, वर्षस्मान् ॥ १० ॥
इति वर्षस्मरण The pratikas are 1 1 1 9 1 cf K&U 11 19),
III 16 1 (ed. 6), 22 1 (ed. 1) vs 24 1, 25 1 (ed. 4), 58 1, 63 1
(ed. 6), 12 1 11, 21 1 25, 66 For the २२२२ वर्षस्मरण २२
K&U 12 10 note — ^२ D (schol) घटि चविद्यमुपतिष्ठते । अत्रिमुपति-
ष्ठते अंतरत्वात् — ^३ D (text) हस्ते, D (schol) हस्तिनो दन्तो हस्ति दन्तस्य
विहारी हस्तिदन्त (Cod हस्ति) । आश्विनिय बध्नाति — ^४ D (ed. 1) बध्ना-
तीति वाक्यशेष — ^५ vs 28 1, 29 1 Cf ed. 1 etc — ^६ Perhaps
वृष्ण is to be substituted for वृष्ण [cf K&U 4 17, वृष्ण
सुवा], K Bu E, P Bt Ch (see man) वृष्ण, Ch (pau u all)
वृष्णा, 14 वृष्ण D (text) वृष्ण, D (schol) वृष्णवृषभ मिहो गो
वृषभो मिहो (14) — ^७ D (schol) जतुना मंदित्य जातरूपेणापि-
धाप्य बध्नाति — ^८ D (schol) पलाशादीनां शकलान्दिव तदश्वानि
खटानीत्यर्थ (cf Jauv 27 5) । जतुना मन्तुत्य बध्नाति — ^९ vs 24 1, 25 1
[D (schol) मिहे व्याघ्रे यगो हविगितितया], vs 14 1, vs 25 1, 26 1 1
(et al), cf ed. 1, note D (ed. 1), सर्वेषां विवक्ष्य — ^{१०} B&D (text)
आश्वर्याति, D (schol) सप्त मर्माणि पाटमध्यानि नाभिहृदय मूर्ध्ना चति
मिहादीनां यथाणि म्यालीपाकमिधितानध्याति । तद्वत्साम्प्रदाय
रूपप्रसंगात् — ^{११} D (schol) प्रकृतानां प्रतीकानां स्वातकादिलो-
ममणिः —

वयति' । ९ । अवसिञ्चति । १० । चतुरङ्गुलं तृण रजो-
हरणं विन्दुनाभिश्चोत्थोपमथ्यं' । ११ । शुनि किलासमजे'
पलितं तृणे ज्वरे यो ऽस्मान्द्वेष्टि य च वय द्विप्सस्त-
स्मिन्नाजयक्ष्म' इति दक्षिणा तृण निरस्यति गन्धप्रवा-
दाभिरलंकुरुते' । १२ । ॥ ४ ॥ ॥ १३ ॥

पूर्वस्य हस्तिवसनानि' । १ । रथचक्रेण सपातवता
प्रतिप्रवर्तयति' । २ । यानेनाभियाति' । ३ । वादित्रैः" । ४ ।
हतिवश्योरोप्य शंकराः" । ५ । तोच्चेण नयप्रछन्नः" । ६ ।
विद्वा शरस्य मा नो विदन्नटारसृत्स्वस्तिदा श्व मनु-
निर्हेस्तः परि वर्त्मान्यभिभूरिन्दो जयात्यभि वेन्देति"

¹ D (schol) पञ्चभि प्रतीकै — Bu °युत्थो° — ² D (schol)
चतुरङ्गुलपरिमाणं तृण रजोउदकमुच्यते । रजोहरतीति (for रजोउहरतीति)
रजोहरणं क्वचित् । आकाशोदकविन्दुना — 'Pitt की° Bo Lex
किनासमये — D (text) यच्च — ³ D (schol) यत्ने गन्ध इति तिसृभि'
(xi 1 23 lg 1 the second वर्चस्यगण kauç 19 1 not 1 अनुलिपति
मुरभिगधैर्वचस्तामिन of kauç at 5 — D (schol) पूर्वेष्वपि प्रीयः 1 —
⁴ D introduces the chapter with the words राजकर्मक्रम of kauç
8 1a, note, D (schol) to this sūtra ग्रथिवोविजयस्य हस्तिवले हेतुत्वात् ।
परसेनाहस्तिना (Cod परसेना) सगकर्णे कर्माश्रुच्यते । हस्तिवसनानोति
फलवचन वच्यमाणानि वसनानीत्याधापयति — D (schol) cor-
ruptis परवलहस्तिन (°) युधाय प्रवर्तमानाना दृष्टान्ताया (°) रथचक्रेणा
अतो (°) पट्या हस्तिन प्रवतयात् — ¹⁰ D (text) यानेनाभियाति D (schol)
यान अथादि ते न सपातसंस्कृतेन परमेनाहस्तिन अभिमुखो गच्छति —
¹¹ D (schol) परोधा वादित्रै अभियाति । भेर्यादीनि वादीनि वा
दिवाणि भेरीमुदगप्रहरिकादीनि — ¹² Ch शकरा 1 शकवरा
D (schol) वस्तिरनुवासना (°) चर्म तयो प्रच्छिद्य शकरा अन्यतरेणा
भिमुख परहस्तिना याति — ³ D (text) नय° K °प्रच्छिन्नो
Bh °प्रयच्छन्तो, D (schol) तोच (°) हर्षेनोदत (1 r हस्तिनो तुदतो)
वेणुक (Cod twice वेणुक) इति प्रसिद्धानामा (° for प्रसिद्धानाम) नय
यासो प्रवृत्तयेति 1) नय प्रच्छन्न । नय प्रावृत्त इत्यर्थः । तोच करण —
¹⁴ 1 c 1 (3 1—5), 19 1 20 1, 21 1, vi 6a 1 c 1 67 1 97 1 98 1, 99 1

सांग्यामिकाणि' । ७ । आज्यसक्तूञ्जुहोति' । ८ । धनुरिध्मे'
 धनुःसमिधमादधाति' । ९ । एवमिध्विध्मे । १० । धनुः
 संपातवद्विमृज्य प्रयच्छति' । ११ । प्रथमस्येपुपर्ययणानि'
 । १२ । दुग्ध्यात्नीज्यापाशतृणमूलानि' बध्नाति । १३ ।
 आरे ऽ सावित्यपनोदनानि' । १४ । फलीकरणतुपवुसा-
 वतक्षणान्यावपति । १५ । अन्वाह' । १६ । अग्निर्नः
 शत्रूनग्निर्नो दूत इति मोहनानि^{१०} । १७ । ओदनेनोपयम्य
 फलीकरणानुलूखलेन जुहोति । १८ । एवमणून्^{११} । १९ ।
 एकविशत्या शर्कराभिः^{१२} प्रतिनिष्पुनाति । २० । अप्वा

The corresponding gana in the gānamālā called अपराजितगण (11th P 19 31 13) contains the following hymns विद्या शरस्य मा नो वि
 दन्नदारसुत्सस्तिदा सशित (see su 22) स्वया मन्यो यस्ते मन्यो (see su 20)
 ता देवसेना अव मन्युर्निर्हंस परि वत्तान्यभिभूरिन्द्रो जयात्यभि सन्द्रेत्य
 पराजितानि॥१३॥ The pratikas are : 2 1 (3 1-5), 19 1, 20 1, 21 1
 31 1 14 31 1 32 1 v 21 12, vi 63 1, 66 1, 67 1 97 1,
 98 1 99 1 cf Iso Kauç 16 4

¹ B: सया° D (schol) एतेषा सूक्ताना अध्यामसाधनकर्माणि —
² D (text) सकयञ्जु° — ³ B: ध्मे, D (schol) धनुरिध्मा
 यस्यादेरिति वङ्गर्जीहि — ⁴ D (text) धनुः — ⁵ K P join the word
 धनु to the preceding sūtra D (schol) सयामे वर्तमाने धनु
 संपातवत्कृत्वा राज्ञे प्रयच्छति — ⁶ D (text) प्रथमस्येति D (schol)
 प्रथमस्य विद्या शरस्येत्यस्य (2 1 or 3 1-5) इपूणा सर्वतोगमनफला
 नि कमाण्युच्यन्ते — ⁷ K P B: Bu Bb °पाशतृण° L °पाश तृण°,
 cf Pet Iax sūtra तृण D (schol) व्यापाश तृणाना मूलानि तृणा
 न्ययमूकरवालकमप्रत्ययार्थं प्रसिद्ध (1) । अन्यतमस्य बधन मस्कारसाधन
 त्वात् — ⁸ 1 26 1 D (schol) अस्य सूक्तस्य कर्माणि शत्रुप्रयुक्तशस्त्राणा
 प्रतीपकरणफलानि, cf Kauç 47 92 — ⁹ D (text) अन्वाह, D (schol)
 अथवा परसेना — ¹⁰ in 1 1, 2 1, there is no corresponding
 gana in the gānamālā D (schol) स्वपरशानमोहन — ¹¹ D
 (schol) अणव कणिकिका — ¹² Bu D (text) शर्कराभि, D
 (schol) परसेना प्रति सूर्ये (1) एकविंशतिशर्करा —

यजते^१ । २१ । संशितमिति^२ शितिपदीं संपातवती-
मवसृजति^३ । २२ । उद्धृत्सु^४ योजयेत् । २३ । इममिन्द्रे-
ति युक्तयोः^५ प्रदानान्तानि^६ । २४ । दिग्युक्ताभ्यां^७ नमो
देववधेभ्य^८ इत्युपतिष्ठते । २५ । त्वया मन्यो यस्ते मन्यो^९
इति संस्मरणानि । २६ । सेने समीक्षमाणो^{१०} जपति^{११} । २७ ।
भाङ्गमौञ्जान्पाशानिङ्गिडालंकृतांसपातवतो ऽनूक्तास्ते-
नाक्रमेषु वपति^{१२} । २८ । एवमामपात्राणि^{१३} । २९ ।
इङ्गिडेन समोक्ष्य तृणान्पाङ्गिरसेनाग्निना^{१४} दीपयति । ३० ।
यां धूमो ऽवतनोति तां जयन्ति^{१५} । ३१ । ॥ ५ ॥ ॥ १४ ॥

अथद्वान्वस्तदिदासेत्याश्वत्थ्यां^{१६} पात्र्यां त्रिवृति^{१७} गो-
मयपरिचये हस्तिपृष्ठे पुरुषशिरसि यामिचाशुहृदभि-

^१ So P B₁, K Ch अघा, B₂ अत्वा (?), E एवा जयते, D (text) अत्वा, D (schol) अध्वा यजे (?) निर्वापादि वध्वाशब्दयोजनात् ('for अत्वा°) — ^२ m 19 1, cf su 7 note — ^३ D (schol) मुक्तपदी नेपो परसेनायामवसृजति पुरोधा — ^४ So K Bu E P D (text) Ch B₁ उद्धृत्सु, D (schol) उद्धृत (?) उद्देग । उद्दिपेषु शत्रुषु पुष्ट योजयेत् — ^५ v 22 1 '3 1 E has a colon after this word — ^६ D (schol) आञ्जसक्तनितेवमादीनि (sūtras 8—11) — ^७ E P °मुक्ताभ्या, D (schol) ये ऽ स्या स्त्र प्राच्या दिशि प्राची दिग्गिति दिग्युक्ते (i) १० 1, ११ 1) उपस्थान । मचोक्ताना तृतीयानिर्देशो ऽन्यत्र योगो मा भूत्, Ath Paris 34 17 (the रुद्रगण) consists of the same hymns Cf Kauç 50 13 — ^८ v 13 1 — ^९ v 31 1, 32 1 cf the अपराजितगण, Kauç 14 7 note — ^{१०} D (schol) आक्षीया परसेना च विनाश्लिगे परसेनाया । आश्लिगे (l) स्वसेनाया — ^{११} Bu जयति — ^{१२} E omits sūtras 29 30 D (schol) परसेनाक्रमेण देशेषु वपति । अनुवाचनमन्यारभण (for °न्यारभण^३) मा भूत् — ^{१३} D (schol) दिग्गिडालंकृतानि सपातवत्यनूक्तानि etc — ^{१४} D (schol) आगिरसो ऽग्नि कल्पोक्त — ^{१५} P B₁ जयति, D (schol) या (?) पुरुषाहोचैस्तनोति व्याप्नोति तानितरे अथाप्रा जयति — ^{१६} v 1 1, 2 1 — ^{१७} h Bu E P B₁ D (text) त्रिवृति —

प्रक्रम्य^१ निवपति^२ । १ । वराहविहिताद्राजानो^३ वेदि
कुर्वन्ति । २ । तस्या^४ प्रदानान्तानि^५ । ३ । एकेष्वाहतस्या-
दहन^६ उपसमाधाय दीर्घदण्डेन सुवेण रथचक्रस्य खेन^७
समया^८ जुहोति । ४ । योजनीयां श्रुत्वा योजयेत्^९ । ५ ।
यदि चिन्नु त्वा नमो देववधेभ्य^{१०} इत्यन्वाह^{११} । ६ । वैश्याय
प्रदानान्तानि^{१२} । ७ । त्वया वयमित्याश्रयिष्यामस्ये^{१३} । ८ ।
नि तदधिप^{१४} इति राजोदपात्रं द्वौढाववेक्षयेत् । ९ ।
यन्न^{१५} पश्येन्न^{१६} युध्येत् । १० । नि तदधिपे वनस्पते ऽया
विष्टाय इन्द्रो दिगन्धतप्त^{१७} इति नवं रथं राजानं समार-
थिमास्यापयति^{१८} । ११ । ब्रह्म जज्ञानामिति^{१९} जीवित-
विज्ञानम्^{२०} । १२ । तिस्रः^{२१} स्रावज्जूरङ्गारेष्ववधाय^{२२} । १३ ।

^१ K 'भिक्रम्य' — ^२ D (schol.) पात्र्या तृषुति (!) गोमघप-
रिचय कृत्वा ता पात्रो हस्तिन पृष्ठे करोति अमिचान् प्रति अ-
भिक्रमति जुहुन (!) । यदुपयोग । अहनि समाप्ती निवपन पा-
त्र्या — ^३ D (schol.) सुकरेण खाता मृदमानोय — ^४ D (text)
यस्या D (schol.) तस्या वेद्या — ^५ See Kauç. 14 24 note — ^६ KP
'हनस्याह' — ^७ E P D (text) 'दहनम्' D (schol.) एकद्वौ (!) हुतो
यस्तस्यादहनमुपसमाधाय — ^८ Ch शरवेन D (schol.) यावता क-
शान न सृष्टति रथस्य चक्रान्तस्य किद्रेण — ^९ D (schol.) अभित
परित — ^{१०} D (schol.) सयामयोश्चा वाच श्रुत्वा पुरोधा योज-
येत् — ^{११} v 2 4 vi 13 1 — ^{१२} D (schol.) परमैर्निकान् —
^{१३} D (schol.) वैश्याय राज्ञे सकृन्निद्यादीनि cf Kauç. 14 8-10 —
^{१४} v 2 5, D (schol.) प्रदानान्तानि बलाधिकृतत्वात् कुर्यात् —
^{१५} v 2 6, D (schol.) अत्रा पुरोधा राज्ञा सह (Cod रत्तरह) द्वौद्वौ
योढारावपेययेत् — ^{१६} Bu यन्न, the rest यन्न — ^{१७} K D (text) पश्येन (!),
D (schol.) corruptly य राजानं ('for राजानं') पश्येत् उदपात्रे तयोस्ततो
न युध्येत् राजा — ^{१८} v 2 6 xii 3 33 vi 3 1 110 1, viii 8 22
D (schol.) नि तदधिप इत्येका । वनस्पत इति सुक्त । अया विष्टेत्यादि
द्वे — ^{१९} D (schol.) पुरोधा — ^{२०} D (schol.) ब्रह्म जज्ञानमिति सह
त्वादिका, v 1 1 (v 6 1) — ^{२१} Bu D (text) जीवितज्ञान, D (schol.) व्या-
धितो (Cod 'त) जीविष्यति वेति ('for ज वेति) सशये तत्सावधारणविज्ञान-
न (Cod 'न, कर्ता चितयित्वा कुर्यात् — ^{२२} h Bu Bi E तिस्रः — ^{२३} D (schol.)

पाशैरादानसदानानि^१ । ६ । मर्मैणि त^२ इति क्षत्रियं सं-
 नाहयति^३ । ७ । अभयानामप्ययः^४ । ८ । इन्द्रो मन्थत्विति^५ । ९ ।
 पूतिरञ्जुरिति^६ पूतिरञ्जुमवधार्य^७ । १० । अश्वत्थवधकयोरग्निं^८
 मन्थति । ११ । धूममिति^९ धूममनुमन्थयते । १२ । अग्निमित्य-
 ग्निम्^{१०} । १३ । तस्मिन्नरण्ये^{११} सपत्नक्षयणीरादधात्यश्वत्थव-
 धकताजङ्गङ्गाह्णखदिरशराणाम्^{१२} । १४ । उक्ताः^{१३} पाशाः^{१४} । १५ ।
 आश्वत्थानि कूटानि भाङ्गानि जालानि^{१५} । १६ । बाधकदण्डा-

^१ D (schol) आदीयते अनेनेत्यादान पाश समुपदीयत(?) इति सदान
 पादवधन । इगिडालकृता सपातवत इत्यादीनि (Kauç 14 28) आदान-
 सदानयो र्जेनाक्रमेषु (Cod सनेना^०) वपनमादानेतिग्रहण आदानवप-
 नस्यैव केवलस्य प्रयोगार्थ — ^२ vii 118 1 — ^३ Ch Bu सन्ना^०

^४ D (schol) अभय द्वावापुधिवीत्यादय एतेषामेतत्कर्म गच्छति (vi 40
 1, etc) the first अभयगण of the ganamala (11th Pariç 24 12)
 contains the following pratikas स्वस्तिदा विशा ब्राह्मणेन पर्युक्तासि न
 ता अर्वा रेणुककाटो अभय मिषावहणावभय द्वावापुधिवी अग्नि यामाय
 हत तर्द पेमेमा आशा इन्द्र सुवामा सत पथा स्वस्तिदा विशा
 पतिर्नमस्ते घोषिणीभ्य आ ते राष्ट्रमिदमुद्ग्रेयो यत इन्द्र भयामह इत्य-
 भयानि ॥ १२ ॥ the pratikas are : 21 1, iv 19 2; 21 4, vi 32 3,
 40 1, 2, 50 1 vii 9 2, 91 1, viii 1 10, 5 27, xi 2 31, xiii 1 5,
 xiv 14 1, 15 1 For the second अभयगण (Ath Pariç 24 99) see
 Kauç 101 3 — ^५ viii 8 1, D (schol) सक्ते कृते समानादित्यात् ।

मथनसमिदाधानयो प्रयोगार्थ — ^६ viii 8 7 — ^७ D (schol)
 जीर्णरञ्जु अग्निनिपातदेशे अर्धर्चेन — ^८ D (schol) पिप्पलकिरमा
 लयो (1 for ० गिरिमालयो ?) — ^९ viii 8 2^० — ^{१०} The same
 अर्धर्च beginning at the second word अग्निम् — ^{११} D divides a

sutra after तस्मिन् and glosses तस्मिन् (sc अग्नी) सेनाकर्माणि स्यु —
^{१२} D (schol) अरण्ये कर्मद न युद्धदेशे वधक करिमालक (1 for
 गिरि^०?) । ताजङ्गङ्ग एरड । आङ्ग पलाश । खदिरशरी प्रसिद्धी —

^{१३} Ch I joins this word to the preceding sūtra — ^{१४} D (text) पा-
 लाशा, D (schol) अस्थ सूक्तस्य ये उक्ता पाशा ते भवति भाङ्गमोजपा-
 शानित्यमो (Kauç 14 28) — ^{१५} B D (text) जालानि, D (schol)
 कूट खादाना (for सदाना? cf Danta to Kauç 33 7, खदा स्वभावज
 गते ?) प्राणिवधन जल(?) व्याधाना प्राणानुरोधन —

नि। १७। स्वाहिभ्य' इति मित्रेभ्यो' जुहोति। १८। दुराहा-
मीभ्य' इति सव्येनेङ्गिडममित्रेभ्यो वाधके'। १९। उत्तरतो
ऽग्नेर्लोहिताश्वत्थस्य शाखां निहत्य नीललोहिताभ्या सू-
चाभ्यां परित्य' नीललोहितेनामूनिति' दक्षिणा प्रहाप-
यति'। २०। ये बाहव उद्दिष्टतेति' यथालिङ्गं संप्रेष्यति'। २१।
होमार्थं पृषदाज्यम्। २२। प्रदानान्तानि वाप्यानि'। २३।
वापैस्त्रिषन्धीनि' वज्ररूपाण्यर्बुदिरूपाणि'। २४। शिति-
पदी' संपातवती' दर्भरज्ज्वा द्युचियायोपासङ्गदण्डे' वध्ना-
ति। २५। द्वितीयामस्यति'। २६। अस्मिन्वस्विति' राष्ट्र-

- ¹ viii १ २३^a — ² So Bu only, K Cb E P B₁ Bb इत्यमित्रेभ्यो D (text) इत्यमित्रेभ्यो D (schol) मन्त्रार्थे' आत्मीयार्थे' मन्त्रार्थमाज्य जुहोति —
³ The remainder of viii १ २३^a — ⁴ D (schol) वधककाष्ठे प्रज्वा-
लितवाधकौऽपि तस्मिन्नुज्ज्यात — ⁵ D (schol) भूमिदरे — ⁶ Cb D
(text) परित्य, D (schol) वेष्टयित्वा — ⁷ viii १ २३^a — ⁸ So only E
and Ch (sec man), K B₁ B₂ P Cb (prim man) D (text) *बाहवयति,
Bb *बाहवयति D (schol) दक्षिणाहूरे(?) प्रक्षेपेण त्याज्ययति — ⁹ xi १ १,
10 १ — ¹⁰ D (schol) अग्नयो सक्तयोर्येषा प्रथविधान- (?) मन्त्राक्षे
संप्रेष्यति। मन्त्रोक्तासु क्रियासु योक्ते यो(?) पुरोधो उद्दिष्टत स नद्यध्वमु
दाहरति सन्नहध्वजकरणयो (?) — ¹¹ D (schol) अग्नयो सक्तयोर
असक्तनिष्ठादीनि (Cod *सक्तयोरऽप्यसक्तानोत्थादीनि, Kauç 14 १—11)
भागमौजाभ्याशानेवमा- (Cod *नेयन-) मन्त्रावाणि (Kauç 14 २३, २७)
आदानसदानानि (Kauç 16 ६) भाङ्गानि जालानि (Cod भाङ्गानि का-
लानि, Kauç 16 १६) — ¹² D (text) वाद्यानि वाद्यैस्त्रिषन्धीनि(?) —
¹³ D (schol) पाशादिभिस्त्रिषन्धीनि व्याख्यातानि वज्ररूपाणि च अर्बु-
दिरूपाणि च त्रिषन्धीनि ह्येदाय वज्ररूपाणि भेदाय अर्बुदिरूपाणि च
(त्रिषन्धीनि ह्येदाय) पाताय परेषा तिस्रो धार्य एकवासमिता (?) Cod
*समिता')। त्रिषन्धानि(?) वज्ररूपाणि पादुरगकपालकर्तृका पट्टिचतुष्का।
अर्बुदेरेव रूप येना वर्तुलानि सर्वाख्यायसानि सर्वाणि रज्जुप्रतिवद्धानि
रगिङ्गालकृतानि — ¹⁴ D (schol) दर्भशुल्बेन द्युचियार्थं विद्याम
णार्थोर्ध्वज्जडं तत्र वध्नाति — ¹⁵ D (schol) शितिपदी संपातवती
(cf Kauç 14 २२) अमित्रमन्त्रं (?) अमित्रमन्त्रं? प्रति अस्मति —
¹⁶ १ १ १, E has a colon after इति —

वगमनम्' । २७ । आनुशूकानां ग्रीहीणामात्रस्कजैः' का-
म्पीलैः शृतं सारूपवत्समाशयति' । २८ । अभीवर्तेनेति'
रथनेमिमणिमयःसीसलोहरजतताम्रवेष्टितं हेमनाभिं वा-
सितं वद्धा सूचोतं बहिर्हि कृत्वा संपातवन्तं प्रत्यृचं भृ-
ष्टीरभीवर्तोत्तमाभ्यामाचृतति' । २९ । अचिक्रददा त्वा ग-
न्धिति' यस्माद्राष्ट्रादवरुद्धस्तस्याशयां शयनविधि' पुरो-
डाशं दर्भेषूदके' निनयति । ३० । ततो लोष्टेन' ज्योतिराय-
तनं संस्तीर्य' क्षीरौदनमश्नाति । ३१ । यतो लोष्टस्ततः' संभा-
राः । ३२ । तिसृणां प्रातरग्निते पुरोडाशे हूयन्ते' । ३३ ॥ ७ ॥ १६ ॥

¹ D (schol.) जनपदं तस्यावगमनकरं अनुरागकरं, Datta ends the seventh kandikā at this point — ² So Ch E, k Bu P Bh Bh
•सूकानाम् D (text) अनुशूकां D (schol.) प्रयमानां शूकानां (') लूनानां
पक्षोज्जातानि शूकानि (') ततो निवृत्तानि ग्रीहयोऽनुशूका (Cod. अनुशूका)
तेषां ग्रीहीणां, cf Bu Lex sul आनुशूक and आनुसूक — ³ आ-
व्रजस्ते D (text) आव्रस्क ३) (schol.) यषणकाष्ठानि आव्रस्कजानि ।
आव्रस्क द्वित्रस्य व्रक्षस्ततो (1 for बुधस्त?) जातानि पुन सारूपवत्स पु-
ष्टिकर्मत्वात् — ⁴ D (schol.) राजान — ⁵ 1 23 1 — Ch L
Bi D (text) वध्नाति, D (schol.) रथचक्रस्य बाह्यपृष्ठेनदवयव
(cf पृष्टि ३ in Bu Lex) मण्यकार कृत्वा एतं (अथ ॥) तन्मणि
वेष्टयित्वा नाभिमणिद्वारं मवर्णद्वारं कृत्वित्यर्थः । वासितं वयोदशादथ
(haug 7 19) इत्युक्तं — ⁶ D (text) अष्टय D (schol.) अष्टि (, वा-
षय (for यषय?) इत्यर्थः — ⁷ D (schol.) अभीवर्तोत्तमाभ्या उदसां
सपत्रचयण इत्याशयम्, 1 29 5 c — ⁸ in ३ 1 4 1 — ⁹ So Ch P
Bh शयनविधि the text शयनविधि, D (schol.) यस्माद्देशात्परराजेन नि-
ष्कासितं तस्य राष्ट्रस्य आशयां जीवात् (Cod. जीवान्) ग्रीह्युदकदर्भादोन्-
गृहीत्वा निवासदेशे शयनविधि (') पुरोडाशं कृत्वा — ¹⁰ Ch L 1' उदकेषु,
D (schol.) दर्भानां स्तीर्यं सवातेषूदकेन सह निनयति — ¹¹ D लोष्टेन,
D (schol.) तस्या आशया मूत्रोष्टेन वर्णितेन — ¹² D (schol.) ज्योतिर्य
(Cod. *pu) आयातम ग्धानमुत्तरदिदिमवेकीर्य — ¹³ 1 लोष्टं, D (schol.)
साधनानि तत एव बाह्याणि यस्माल्लोष्ट — ¹⁴ D (schol.) राष्ट्रिणो
अनां स्वामित्वाय, D ends the eighth kandikā here, but designates
the next one also as the eighth, cf sū 27, note —

भूतो भूतेष्विति' राजानमभिषेक्ष्यन्महानदे^१ शान्त्यु-
दकं करोत्यादिष्ठानाम्^{११}। स्थालीपाकं श्रपयित्वा दक्षि-
णतः परिगृह्याया' दर्भेषु तिष्ठन्तमभिषिञ्चति^{१२}। तस्या-
र्षभं चर्मारोहयति। ३। उदपात्रं समासिञ्चेत्^{१३}। ४। विपरि-
दधाने^{१४}। ५। सहैव नौ सुकृतं सह दुष्कृतमिति^{१५} ब्रू-
यात्^{१६}। ६। यो दुष्कृतं^{१७} करवत्तस्य दुष्कृतं सुकृतं नौ सहे-
त^{१८}। ७। आशयति^{१९}। ८। अश्वमारोह्यापराजितां प्रतिपा-
दयति^{२०}। ९। सहस्रं^{२१} यामवरो दक्षिणा। १०। विपरिधाना-
न्तमेकराजेन^{२२} व्याख्यातम्। ११। तस्ये दर्भेष्वभिषिञ्चति^{२३}। १२।

^१ iv 8 1, this hymn is called the अभिषेकगण in the ganamala (Ath Paris 34 30) भूतो भूतेष्विति राजानमभिषेको (I) गण ॥ ३० ॥ —
^२ So emended, Ch L P Bu D (text) अभिषेक्ष, Bā अभिषेक्ष D (schol) अभिषेकेन सस्तरिष्यन् — ^३ D (schol) महानद्यो गगाव-
मुनासरस्वतीत्याद्या तासामदूरतद्वावाद्देशो (I for *दूरभदोद्देशो) महानद — ^४ D (schol) पुरोधा मन्त्रोक्तानामित्यर्थः । या आपो दिव्या पयसेत्यत्रोक्ताना (iv 8 2) दिव्या मेधा अतरिषादिस्था पृथिव्या नदीसरवप्रादिस्था सर्वासामपा — ^५ D (schol) परिगृह्या परिगृ-
ह्यवेदि परिग्रहण स योगो (I) — ^६ D (schol) पुरोधा — ^७ So con-
jecturally, as containing double sandhi at तस्ये आर्षभ (cf पत्न्याङ्गलौ Kaiv 6 17 दैवतेति 6 34 and preface) P Bu Ch E L । तस्या अर्षभ P Bb तस्याद् अर्षभ (I) D (text) तस्याद् (I) अर्षभ D (schol) तस्या गृह्या तवार्षभ चर्म कृत्वा (I) तदारोहयति राजानमभिषिक्त रक्त अर्षभ से । गोसस्य चर्मोर्षभ तस्य कृत्वा — ^८ I *सिचते D (schol) एवमुदकुम्भ राजा पुरोधा अभिमुखेन सिचते समासेके सूक्त — ^९ E विपरो Bu दधति D (schol) राज्ञ (I) पुरोधस परिवर्ति (I for *वर्तति) पुरोधा राज परिवर्ते (I for *वर्तते) सूक्तेच — ^{१०} Bu दु कृतम् — ^{११} D (schol) पुरोधा राजानम् — ^{१२} D (text) दु कृतम् — ^{१३} D (schol) राजा प्रतिब्रूयात् — ^{१४} D (schol) स्थालीपाक । अग्रात्यगद्देश इति (Kaiv 1) — ^{१५} D (schol) राजान — ^{१६} D (schol) गवा — ^{१७} E विपरो, D (text) परिधाना, D (schol) परमेश्वराभिषेकस्य मङ्गला भिषेकेण विपरिदधाने इत्येवमत (see su 5) कर्म कथित ज्ञेय । भूतो भूतेष्विति (iv 9 1) — ^{१८} D (schol) मन्त्रके दर्भेष्वभिषिञ्चत्यर्थः विकारः पुनर्दर्भेष्विति तस्यसंबन्धार्थं यदारोहयति तत् —

वर्षीयसि' वैयाघ्रं' चर्मोत्तहयति' । १३ । चत्वारो रा-
जपुत्रान्तात्पाः पृथक्पादेषु शयनं परामृश्य' सभां प्रा-
पयन्ति । १४ । दासः पादौ' प्रक्षालयति । १५ । महागूढ
उपसिञ्चति' । १६ । कृतसंपन्नानद्यानात्तृतीयं विचिनो-
ति । १७ । वैश्यः सर्वस्वजैनमुपतिष्ठत' उत्तमजायुष्मन्नि-
ति' । १८ । उत्तृजामि" ब्राह्मणायात्तृजामि दक्षियायो-
त्तृजामि" वैश्याय धर्मो मे जनपदे चर्यतामिति' । १९ ।

¹ D (text) वर्षीयसो, Bh वर्षसि, Ch E वर्षीयसि — ² D (text) वैयाघ्र — ³ D (schol) उदपावेका (cf su 4) विपरिधानान्तवचन (cf su 2) सहैव नावित्यादि (cf su 1) निवृत्त्यर्थे । अशनं चात्र स्थानीपा-
कातिदेशात् (cf su 8) — ⁴ D (schol) राजपुत्रा इति नियमाद्यं तात्पा
इति स्वामर्थप्रतिपादनार्थे । परामर्शनं यद्वय — ⁵ D (schol) राक्ष —
⁶ D (text) इति सिद्धति, D (schol) महागूढ गूढाणां बलाधिकत —
⁷ Bh *चातातृतीय D (text) *चातृतीय, D (schol) corruptly, पुष्टिद्वयार्थं
विभीतकानि विनोति राक्ष कृतेन सत राक्ष चेतादिभिरन्येषा (Cod *या)
तृतीय प्रति वर्षीयं (!) सकृत्कृतेन सत राक्ष पर्वस्वपया (!) गूढासु (राक्षो-
पसिञ्चति महागूढसु interpolated from su 16 and commentary) राक्ष
एव जयो पर्वणि (!) गूढसु देवनेनाधिकारार्थे । चाध्यातृतीयमिति —
⁸ So in accordance with the unanimous reading of all MSS of the
text this can be maintained if सर्वस्वजैनम् is considered as the product
of double sandhi from सर्वस्वज्ञ (bahurūhi accompanied by all his
children' or 'at his property' and एनम्, cf. sūtra 3, note and preface
Darius's comment is very corrupt and unintelligible उत्तमजायुष्मन्ति
मत्र स्वयेन जित स सर्वयज्ञयोत्त कुक्षजान् (for कुक्षजै) उपतिष्ठते मत्रे
याभिवर्धते (!) The P. L. Lex emends to सर्वस्वजैनम् (सर्वस्वया at '
एनम् setting up the feminine abstract सर्वस्वा entire property) in
this passage. Ione see preface for the interchange between य and ज
Weber, Ind. Stud. x 19, emends hesitatingly to सर्वस्वजैनम् (= सर्वस्वज्ञा
and एनम्) A simpler emendation yields सर्वस्वजैनम्. — ⁹ E उत्तृज्या —
¹⁰ h. B. have a colon here, Bu leaves a small blank —
¹¹ B. has a colon — ¹² D (text) वर्णमिति D (schol) वर्णायम धर्मं
चरणव्यवस्थावयाया (Cod *व्यापाना) जित उत्तमकन्य इति गूढधन
तु राक्ष एव ब्राह्मणादीनां चक्षुस्तीना (!) —

प्रतिपद्यते^१ । २० । आशयति^२ । २१ । अश्वमारोह्यापराजितां
 प्रतिपादयति । २२ । सभामुदायाति । २३ । मधुमिश्रं ब्राह्म-
 णाभोजयति । २४ । रसानाशयति । २५ । माहिषाण्युपया-
 ति^३ । २६ । कुर्युर्गामिति^४ गार्ग्यपार्थश्रवसौ^५ नेति भाग-
 लिः^६ । २७ । इममिन्द्र वर्धय क्षत्रियं म इति^७ क्षत्रियं प्रातः-
 प्रातरभिमन्त्रयते^८ । २८ । उक्तं समासेचनं विपरिधानम्^९ । २९ ।
 सविता प्रसवानामिति^{१०} पौरोहित्ये वत्सन्वैश्वलोपीः^{११} ^{१२}
 समिध आधाय । ३० । इन्द्र क्षत्रमिति^{१३} क्षत्रियमुपन-
 यीत^{१४} । ३१ । तदाहुर्न क्षत्रियं सावित्रीं वाचयेदिति^{१५} । ३२ ।
 कथं नु तमुपनयीत^{१६} यन्न वाचयेत् । ३३ । वाचयेदेव वाच-
 येदेव^{१७} । ३४ । ॥ ८^{१८} ॥ ॥ १७ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ E प्रतिपद्यत इति, D (schol) वैश्व प्रतिपद्यते राजानम् (Cod राजान्) कृता अवस्था यदाज्ञापयति तदेव (Cod तदेव) इति स च वैश्व. सर्ववर्णैरनुज्ञात — ^२ Wanting in D — ^३ Ch ० खपयाति, D (schol) महिषीगृहाणि (Cod महिषा) याति सर्वासा राज्ञीना गृ-
 हाणि याति — ^४ D (schol) गो(०) मधुपर्क — ^५ So emended MS ० सो, D (schol) पार्थश्रवसौ गन्ति — ^६ D (schol) स्त्रीणामस्वतव-
 स्त्वात् — ^७ in 22 1 — ^८ D (schol) पुरोधा — ^९ So D (text) the rest विपरिद्धान, D (schol) अस्त्रं सुक्तस्य उदपाच समासेचने
 (० Cod ० चते) । विपरिद्धान (०) इति च प्रातः (cf sutras 4 ७) —
^{१०} v 24 1. — ^{११} D (text and schol) पौरोहित्यं करिष्यन् — ^{१२} E
 P B₁ B₂ D (text. and introduction to kṛindika 14) वैश्वलोपी, Ch वै-
 श्वलोपी, D (schol) इदं बद्रमम सर्वलोपादमावास्या विश्वलोपा त
 स्वाभावादिश्वलोपाः (०) ता आदधाति — ^{१३} in 84 2 — ^{१४} D (text)
 उपनयति, Bū नयति (Cod ० नयात्) D (schol) आभ्यामुपनयन् (Cod
 आभ्यामु; vii 84 2, 3) । अस्त्रिन्वखादीना (i 9 1 etc, cf kṛuc 35 17)
 निवृत्तिः — ^{१५} D (schol) ब्राह्मणवाक्यनिर्देशार्थ — ^{१६} D (text) उप-
 नयते तस्य — ^{१७} D omits 'the second वाचयेदेव — ^{१८} D ends this
 chapter with the words अष्टमो कण्डिका. just as in the preceding
 chapter; cf. Kauç 16 27, note —

पूर्वस्य^१ चित्राकर्म^२ । १९ । कुलाय शृतं हरितवर्हिपमन्ना-
ति^३ । २० । अन्वक्ताः प्रादेशमात्रोरादधाति । २१ । नाव्ययोः
सांवेद्ये^४ पश्चादग्नेर्भूमिपरिलेखे कीलालं मुखेनाश्राति । २२ ।
तेजोव्रतं चिरात्रमश्राति^५ । २३ । तद्गच्छः^६ । २४ । शंभुम-
योभुभ्या^७ ब्रह्म जज्ञानमस्य वामस्य यो रोहित उदस्य
केतवो मूर्धाहं विपासहिमिति सलिलैः^८ क्षीरीदनमश्रा-
ति^९ । २५ । मन्थान्तानि^{१०} । २६ । द्वितीयेन^{११} प्रवत्सन्हविषा-
मुपदधीत । २७ । अथ प्रत्येत्य^{१२} । २८ । अथ प्रत्येत्य^{१३} । २९ ।
अथ प्रार्थयमाणः^{१४} । ३० । अथ प्रार्थयमाणः । ३१ । च-

^१ D (schol) पूर्वं चित्राकर्म, १ १ — ^२ D (schol) चित्राया कर्म
कर्तव्य । चित्राकर्म गुणविधि । चित्रा पीर्यमाश्रा कर्म क्रियत इति कृत्या
नित्य चेतत्, cf Kauç 7 2, note — ^३ D (schol) कुलादे पञ्चस्या-
नीपाक कुलाय शृतं हरितवर्हिपस्य स्थानीपाकस्य तमश्राति
सारूपवर्त्ते पुष्टिकर्मसु सारूपवत्त्व इति वचनात् (Kauç 7 2) —
^४ D (schol) ये नद्यो नावा तार्यन्ते (Cod तार्यन्ते) तयो सगमे —
^५ D (schol) घृताशन तेजोव्रत । गुणविधि । व्रतग्रहण नित्यभोज-
नसप्रत्ययार्थ — ^६ D (schol) तापेव (I for तापेव?) भयो इत्य स तद्वच स-
स्कृत समस्त भवयेदित्यर्थ — ^७ E शंभुभ्या — ^८ The pratikas are
1 5 1, 6 1 (see Kauç 7 14, note), iv 1 1 (v 6 1), ix 9 1, xiii
1 2, 2 1, xvi 3 1, xvii 1 1—5 The corresponding gāṇa of the
ganamala, Ath Parīṣiṣa 34 22, reads as follows अम्यधो यन्ति श-
भुमयोभुभ्या ब्रह्म जज्ञानमस्य वामस्य यो रोहित उदस्य केतवो मूर्धाह-
मिति द्वे सूक्ते विपासहिमिति सलिलगण ॥ २२ ॥ The pratikas are the
same with the addition of 1 4 1 (अम्यधो यन्ति) and xvi 4 1 (the second
of the मूर्धाहमिति द्वे सूक्ते), cf also the अपा सूक्तानि, Kauç 7 14, note
The Atharvāmya paddhati in its description of the पुष्टिकर्म (cf Kauç
24 22 fg) turnishes still another set of pratikas for the सलिलगण
namely ॥ 2, 1, iv 1 1 (v 6 1), iv 7 7, v 6 3, ix 9 1, xiii
1 25 26 (यो रोहितो ह्यर्च), xiii 2 1, xvi 3 1, xvii 1 1 fg, D
(schol) एतानि प्रतीकानि सलिलगणायदे — ^९ D (schol) पुष्टिकर्म —
^{१०} D (schol) चित्र्योति कुरुत इति (Kauç 11 12 fg, 13 4) मघातानि
सलिलं करोति — ^{११} D (schol) ब्रह्म जज्ञानमनाप्रा इत्यनेन, v 6.
1, 2 — ^{१२} D (schol) प्रत्येत्य चेद् कुदात् — ^{१३} D (schol) प्रतिग्रह-
निमित्तं प्रवक्ष्य (I for प्रवत्सन्?) कुदात्. —

त्वारो धायाः पलाशयष्टीनां^१ भवन्ति । ३२ । द्भौणामु-
पोलवानां^२ चत्वारः । ३३ । तं व्यतिषक्तमष्टावरमिध्मं^३
सात्त्विके ऽग्नावाधायाज्येनाभिजुहुयात्^४ । ३४ । धूमं नि-
यहेत्^५ । ३५ । लेपं प्राप्नीयात्^६ । ३६ । तमु चेन्न^७ विन्देद्य^८
सत्त्वस्यायतने^९ यज्ञायतनमिव कृत्वा^{१०} । ३७ । समुद्र इत्या-
चक्षते कर्म^{११} । ३८ । ॥ १ ॥ ॥ १८ ॥

अश्वयो यन्ति शंभुमयोभुभ्यां ब्रह्म जज्ञानमा गाव
एका च म इति^{१२} गा लवणं पाययत्युपतापिनीः^{१३} । १ ।

^१ D (text) धायाः, पलाशयष्टीनां, D (schol) पलाशानां चत्वारो पू-
लवा (Cod मूलका) यष्टीयङ्ग (Cod यष्टी*) । आदधाति क्रिया

उदुस्वरपलाशकैर्धूनामादधाति (Kauç 10 4) निर्देशसामान्यात् —

^२ So all MSS cf. Buhlingk's Lexicon sub उपोल्प D (schol) उपो-
लवे (') तृणानि मलवेषु प्रसिद्धानि मुदितोक्तास (') इति आनर्तासमोपज्ञाना
(^१ for आनर्तसमीपज्ञाता^२) द्भौं उपोलवाक्षीयामपि चत्वारो पूला प्रथ-
ममेव यथा — ^३ Ch *मिष्टावर, D (schol) तमेवप्रकार पूलकैराशिद्वयं

व्यतिषक्त कृत्वा व्यतिषग एकतरवचनात् । इध्मामावा (') अष्टनख्या यद्य सो
ऽष्टावर इध्मं मूल इत्यर्थ — ^४ D (schol) सलिलहोम — ^५ D (text) नियच्छेत्,

D (schol) आज्यहोमानतर धूम ताविकापिर्भवयति (^१ for सात्त्विका^२) —
^६ D (text) प्राप्नीत, D (schol) पलाशयष्टिरसो ऽपिस्त्रयोगाद्य (Cod

प्रि*) सिलिसिलिक इति यस्त प्रकर्षेणाग्नौयात् — ^७ Ch L B चेन्न —
^८ D (text) reads विदेत् and divides a sutra here. D (schol) सात्त्विका

ग्न्यभावे ऽधुमय तमु चे (') न विदेत् — ^९ Here D (text) inserts यज्ञा-
यतने — ^{१०} D (schol) चत्वारो धाया इति (su *) एतत्कुर्यादिति

वाक्यशेष — ^{११} D (schol) सर्वफलमेतत् कर्म एतत् (Cod कर्मेतत्) । आ-
चार्यो य अभिदधाति पुष्ट्यापेक्ष्य (^१ for पुष्ट्य अ^२) समुद्रत्वमिति चेत् —

^{१२} १ ४ १, ५ १, ६ १ (cf. Kauç 7 1 note), iv १ १ [D (schol) सप्तर्चक],
21 १, v १० १ The Atharvamaṇḍalī praddhati in its description of the

पुष्टिकर्म (Kauç 24 22fg) designates as पुष्टिका मन्त्रा a series of pratikas
which begin here and extend through the third adhyāya of the Kāṇḍika,

सर्वेषां सूक्तानां ये विपन्ना (i १ १) सलिनगण (see Kauç 18 23, note),
then come the following pratikas iv १ १, v ४ १, १० १ (ix १ १), ii 24 १,

vi 73.१, iii 5 १ (et al), viii 5 १, x 6 १, vi १० १ (et al) १०२ ३, iii 10 १,
17 १, 24 १ (et al), vi 79 १, iv 21 १, ७ 35 ५, v १ ०, १ १, 2 १, 3 १, 26 १, 27 १,
vi ४ १, 141.१, 33 १, 142 १, viii 14 १, 39 १, 60 १, 111 १, ix ४ १, xii १ १, 38;
xiii १ 21 । इत्येते मन्त्राः पुष्टिका मन्त्राः — ^{१३} D (schol) गौरीगृहीताः —

प्रजननकामाः^१ । २ । प्रणामवरुणद्वि^२ । ३ । सं सं स्रव-
न्विति^३ नाव्याभ्यामुदकमाहरतः^४ सर्वत उपासेचम् । ४ ।
तस्मिन्मैश्रधान्यं शृतमश्नाति^५ । ५ । मन्यं वा दधिमधु-
मिश्रम्^६ । ६ । यस्य श्रियं कामयते^७ ततो व्रीह्याज्यपय
आहार्यं क्षीरीदनमश्नाति^८ । ७ । तदलाभे^९ हरितगोमय-
माहार्यं शोषयित्वा विवृति^{१०} गोमयपरिचये शृतमश्ना-
ति । ८ । शेरभकेति^{११} सामुद्रमसु कर्म व्याख्यातम्^{१२} । ९ ।
अनपहतधाना^{१३} लोहिताजाया द्रप्सेन संनीयाश्नाति^{१४} । १० ।
एतावदुपैति^{१५} । ११ । तृणानां यन्धीनुद्गृह्यन्नपक्रामति^{१६} । १२ ।
तानुदाव्रजन्नुदपाचस्योदपाचेणाभिप्रावयति^{१७} मुखं वि-

- ^१ D (text) काम, D (schol) ग्रा लवणं पाययति — ^२ D (schol) उदकस्य पात्रं लोकमपि गोभ्यो न दद्यात् । प्रपीतय इति क्रियायोगा-
दुदकप्रपाः — ^३ १ १५ १ (Lx १ १) — ^४ B₁ has a colon here —
^५ B₁ उपासेच(तस्मिन्), Ch उपासेचं, D (text) उपासेचतः, D (schol)
ये (Cod यो) नद्यो नावा जन उत्तरति ताभ्या गृहीत्वा उदकमाहारयेत् ।
वितामदेश, is the last word to be emended to उपासेचयेत्? B₁ has
a colon here — ^६ D (schol) तेनोदकेन पयसि मैश्रधान्यं त शृतम-
श्नाति — ^७ D (schol) नाथोदकालाभे नैश्रधान्यं मथ दधिमधुमि-
श्रमश्नाति — ^८ Ch कामयते — ^९ D (schol) यस्येश्वरस्य श्रियं हर्तु-
मिच्छति तस्मादीश्वराद्व्रीहीनाज्यं पयसाहारयति । केनचिदुपायेन तैर्त्रो-
हिभिराहृतैः (Cod °हृतैः) पयसि शृतं क्षीरीदनमश्नाति — ^{१०} D
(schol) तेषां व्रीह्यादीनामलाभे — ^{११} KP Ch Bh B₁ B₂ तृवृति —
^{१२} १ २४ १ — ^{१३} D (schol) शपिटमालिष्येत्यत अप्सु कर्म एव समुद्र-
शपिटमालिष्य सामुद्रेति (°) निबध्य कर्तव्य । . . अतो निश्चितिकर्मेद सह-
वचन सूत्राधिकाराय । सामुद्रेम (° for °ज?) सामुद्र, cf Kauç १८ ७. —
^{१४} D (text) अपहत° — ^{१५} D (schol) अनपहतानां यवानां धानाः कृत्वा
रक्तवर्णाया अजाया द्रप्सेन समथितेन (° for स°?) धाना आलोड्य
अश्नाति पुष्टये — ^{१६} D (schol) एतत्परिमाणमेतावत् । सामुद्रमशुक्-
मशुक्तात् (for सामुद्रमशुक्मा . . ?) कर्म कुर्यात् — ^{१७} P B₁ स-
न्नृह्यन्नं, Ch E B₁ D (text) उद्गृह्यन्नं, D (schol) वारिस्तृणानुद्गृह्यति (I)
वध्नातीत्यर्थं ता वधून्नपक्रामति । अवतरति? — ^{१८} E °सुपक्रामति —
^{१९} Ch (sec man.) D (text) उदाव्रजति, D (schol) to the entire sūtra,
तान्यधीनुदाव्रजन् सलिलाशयाद्विश्वं वयसि (for य°?) आप्रावयति । पुष्ट-

मार्ष्टिं । १३ । एह यन्तु पशवः सं वो गोष्ठेन प्रजावतीः
 प्रजापतिरिति गोष्ठकर्माणि । १४ । गृष्टेः पीयूषं क्षेप्समि-
 श्रमश्नाति । १५ । गां ददाति । १६ । उदपात्रं निनय-
 ति । १७ । समुह्य सव्येनाधिष्ठायाधं दक्षिणेन विक्षिप-
 ति । १८ । सारूपवत्से शकृत्पिराङ्गुगुलुलवणे प्रतिनोय
 पश्चादग्नेर्निखनति । १९ । तिसृणा प्रातरश्नाति । २० । वि-
 कृते संपन्नम् । २१ । आयमगन्नय प्रतिसरो ऽय मे वरणो
 ऽरातीयोरिति मन्त्रोक्तान्वासितान्वभाति । २२ । उत्तमस्य
 चतुरो जातरूपशकलेनानुसूचं गमयित्वावभुज्य त्रैध
 पर्यस्यति । २३ । एतमिधममित्युपसमाधाय । २४ । तमिमं

काम मुखं विमार्ष्टि । आदन्नं प्रचालयति मुख । तानाशोधयति उत्तरीयं
 गच्छति गृहाणि —

¹ n 28. 1, m 14 1, r 21 7 (n 1 1⁶ m 1 1) 1 11 8 —
² D (schol) वक्ष्यमाणानि कर्तव्यानि — ³ D (schol) द्विप्रसूता (Cod
 द्विप्रसूता) गौरुगृष्टि। तस्या प्रथमे ऽहनि दुग्ध पीयूष — ⁴ D (schol) अथ
 वोदपात्रमभिर्मन्त्र्य गोष्ठे आवर्तयति (for आवर्जयति) — ⁵ Ch Bu Bb EP
 अधिष्ठाया, D (schol) समुह्य करीषं सितं सव्येन हस्तेन आक्रम्य पुष्ट्य ।
 तस्य पाशुपुत्रस्याधं (for अधं) विक्षिपति गोवाटे — ⁶ D (schol) अ
 पणान् — ⁷ D (schol) चतुर्षु ऽहनि — ⁸ D (schol) विकृते सारू-
 पवत्से यन्तरसरूपे सपन्नफलं प्रत्येतव्य । अनशिते ऽपि अतश्चाविकृतस्या
 श्न (Cod अतश्चा) — ⁹ m 1 1 m 1 1 1 3 1 6 1 —
¹⁰ D (schol) मणिद्वयाणि मवाभिहितानि वासिता (1) चयोदश्यादि
 विधानवासिताना (Kaṇḍ 8 19) बन्धनं पुष्टिफलत्वं मह्यं ददतु पुष्टये
 इति (x 6 1^{9b}) मन्त्रलिङ्ग । अयमागमिति पलाश । अयं प्रतिसर
 इति सिनृत्कव । (?) । अयं मे वरण इति वरण । उत्तमस्य खादिर्यादि
 चिबुकाया प्रतिपत्तिबन्धनं वासनसवभात् — ¹¹ E नृसूत — ¹² D
 (schol) अरातीयोरिति (x 6 1) । उत्तमस्यैश्वर्यस्य सुवर्णसमसंविजितुल
 (for जितुल cf x 6 4²) नीत्वा सूचानुलोमं नीत्वा अवभुज्य कृष्टिणा
 (1) कृत्वा एकैकं सज्जं विरावेष्टयति पात्रे सर्वतो वेष्टनमाद्यसेन पृथुत्वेनैक
 शतदक्षिणमुवर्णसवच्च मन्त्रलिङ्गाभ्यां फालाज्वाता (x 6 1⁶) इति उग्र
 खदिरमिति (x 6 6¹) खादिर्यां चिबुकाया कर्तव्य — ¹³ x 6 30 —

प्रजननकामाः^१ । २ । प्रयामवरुणद्वि^२ । ३ । सं सं स्रव-
 न्त्विति^३ नाव्याभ्यामुदकमाहरतः^४ सर्वत उपासेचम् । ४ ।
 तस्मिन्मैश्रधान्यं शृतमश्नाति^५ । ५ । मन्यं वा दधिमधु-
 मिश्रम्^६ । ६ । यस्य श्रियं कामयते^७ ततो व्रीह्याज्यपय
 आहार्यं क्षीरौदनमश्नाति^८ । ७ । तदलाभे^{१०} हरितगोमय-
 माहार्यं शोषयित्वा त्रिवृति^{११} गोमयपरिचये शृतमश्ना-
 ति । ८ । शेरभकेति^{१२} सामुद्रमप्सु कर्म व्याख्यातम्^{१३} । ९ ।
 अन्नपहतधाना^{१४} लोहिताजाया दुप्सेन संनीयाश्नाति^{१५} । १० ।
 एतावदुपैति^{१६} । ११ । तृणानां यन्थीनुद्गश्चक्रपक्रामति^{१७ १८} । १२ ।

अश्विना फालं कल्पयतामुपावतु बृहस्पतिः ।

यथासद्वहुधान्यमयस्मं बहुपूरुषमिति^१ ॥

फालमतिकर्षति^२ । पा। इरावानसि धार्तराष्ट्रे तव मे सन्ने रा-
ध्यतामिति^३ प्रतिमिमिति^४ । ६ । अपहताः प्रतिष्ठा^५ इत्यपूर्पः
प्रतिहत्य कृपति^६ । ७ । सूक्तस्य पार गत्वा प्रयच्छति^७ । ८ ।
तिस्रः सीताः प्राचीर्गमयन्ति कल्याणीर्वाचो वदन्तः^८ । ९ ।
सीते वन्दामहे^९ त्वेत्पावर्तयित्वात्तरास्मिन्सीतान्ते पुरोडाशे-
नेन्द्र यजते । १० । अश्विनौ स्यालीपाकेन । ११ । सीता-
या^{१०} सपातानानयन्ति । १२ । उदपाव उत्तरान्^{११} । १३ ।
गण्यहविषामवधाय^{१२} । १४ । सर्वमनक्ति^{१३} । १५ । यत्र सपा-
तानानयति ततो लोष्टं धारयन्त पत्नी पृच्छत्यकृद्यतेति^{१४} । १६ ।

^१ All MSS except Ch (see man) and Bh. पुण्यम् — ^२ Not found in any known Samhitā — ^३ The words पानमति are want in a D (text) D (schol) अनेन कृषी हनममोप पानयति — ^४ Not found in any known Sa. hitā. — ^५ So all MSS except Bu which has प्रतिप्रमिमिति D (schol) कृषी (C) कृषी फालकपुरे प्रवेष्टोत्तयः । प्रपूर्वो मिमिति (or मिमिति?) प्रपक्षार्थः (?) (or प्रपक्षार्थः) — ^६ Not found in any known Samhitā, D (schol) अनेन मवेग — Ch E have a colon here — ^७ D (schol) अनेन मवेग पानमपूर्व सदतो वेष्टयति । कृषी घृतपक्वमदका । एव कृत्वा । कृपति नान्न प्रवीरवदित्वमादयो मवा (in 1-3) यत्र मवेगत्वा (?) — ^८ D (schol) कता कवेरेभ्यः प्रयच्छति इन (i. तावत् स्वय कृपति यावत् मक्त ममात्र — ^९ D (schol) कर्मिवर्तु निष्पद्यता बह्व धान्य मृषात् (or मृषात्?) आरोग्यमित्वेवमादयो वाचः — ^{१०} in 17 c — ^{११} D (schol) उत्तरा — ^{१२} Bu Bh Bb Ch F F उत्तरा (ह्यम्) — ^{१३} B. Bh (उत्तरा) इवम् Bb ग्रथ, D (text) शिष्यः, D (schol) ग्रथाणि विस्तृतं हवीषि इति (?) शिष्यः (?) आन्यस्याणि ग्रहण — ^{१४} D (schol) सर्व इमं पचायति — ^{१५} Bu प्रकृत्य कृद्यतेति Ch E कृद्यतेति, D (schol) पत्नी पृच्छत्यकृष्यामिति (?) । कारयित्वा सपातान् । देयान् मृत्विह मृषीत्वा धारयति धारयत पत्नी स्वामिनी यत्रस्य पृच्छति कृष्याम् (?) इत्येव मय

अश्विना फालं कल्पयतामुपावतु बृहस्पतिः ।

यथासद्बहुधान्यमयक्ष्मं बहुपूर्यमिति^१ ॥

फालमतिकर्षेति^२ । पा। इरावानसि धार्तराष्ट्रे तव मे सत्त्वे रा-
ध्यतामिति^३ प्रतिमिमीते^४ । ६ । अपहताः प्रतिष्ठा^५ इत्यपूर्वः
प्रतिहत्य कृषति^६ । ७ । सूक्तस्य पारं गत्वा प्रयच्छति^७ । ८ ।
तिस्रः सीताः प्राचीर्गमयन्ति कल्याणोर्वाचो वदन्तः^{१०} । ९ ।
सीते वन्दामहे^{११} त्वेत्यावर्तयित्वा त्तरास्मिन्सीतान्ते पुरोडाशे-
नेन्द्रं यजते । १० । अश्विनौ स्थालीपाकेन । ११ । सीता-
यां^{१२} सपातानानयन्ति । १२ । उदपात्र उत्तरान्^{१३} । १३ ।
शप्पहविषामवधाय^{१४} । १४ । सर्वमनक्ति^{१५} । १५ । यत्र सपा-
तानानयति ततो लोष्टं धारयन् पत्नी पृच्छत्यकृष्यतेति^{१६} । १६ ।

^१ All MSS except Ch (see man) and Bh *पूर्यम् — ^२ Not found in any known Samhita — ^३ The words फालमति are wanting in D (text), D (schol) अनेन कुशो हलसमीप आनयति — ^४ Not found in any known Samhita — ^५ So all MSS except Bu which has प्रतिप्रमिमीते, D (schol) कुशो (Cod कुशो) फालकपुरे प्रवेष्टतीत्यर्थ । प्रपूर्वो मिमीते (for मिमीते ?) प्रपक्ष्यार्थ (for प्रवेष्टणी) — ^६ Not found in any known Samhita, D (schol) अनेन भवेत् — Ch F have a colon here — ^७ D (schol) अनेन भवेत् फालमपूर्व सर्वतो वेष्टयति । अपूर्वा धृतपक्ष्मदका । एव कृत्वा । कृषति लागल पवीरवदित्वेवमादयो भवा (in 17 3fg) अत्र भवोक्त्या (!) — ^८ D (schol) कर्ता कर्षकेभ्य प्रयच्छति हल (i, तावत् स्वय कृषति यावत् सूक्त समाप्त — ^९ D (schol) अभिवर्धतु निष्पद्यता बहु धान्य भूयात् (for भूयात् ?) आरोग्यमित्वेवमादयो वाच — ^{१०} in 17 8 — ^{११} D (schol) उत्तराद्या — ^{१२} Bū Bh Bī Ch F P उत्तरा (कृष्ण) — ^{१३} Bū Bh (उत्तरा) कृष्ण, Bb शृण्व, D (text) शिष्य, D (schol) शृण्याणि विरूढ बीज हवीषि ङिति (!) शिष्याणि (!) आश्रयस्यापि ग्रहण — ^{१४} D (schol) सर्व हल प्रधानयति — ^{१५} Bu प्रकृत्य कृष्यतेति Ch E अकृष्यतेति, D (schol) पत्नी पृच्छत्यकृष्यामीति (!) । कारयिता सपातान् । देशान् मृत्पिण्ड गृहीत्वा धारयति धारयत पत्नी स्वामिनी यज्ञस्य पृच्छति अकृष्याम (!) इत्येव सपातानयनकाले एवेतत् —

अकृषामेति^१ । १७ । किमाहार्पीरिति^२ । १८ । वित्तिं^३ भूतिं
 पुष्टिं प्रजां पणूनन्मन्वाद्यमिति । १९ । उत्तरतो मध्यमा-
 यां निवपति^४ २० । अभ्यज्योत्तरफालं^५ प्रातरायोजनाय^६
 निदधाति । २१ । सीताशिरःसु दर्भानास्तीर्थं लक्षोदुम्बरस्य^७
 चीत्स्त्रींश्चमसान्निदधाति । २२ । रसवतो दक्षिणे शण्यवतो
 मध्यमे पुरोडाशवत उचरे । २३ । दर्भान्प्रत्यवभुज्य संवप-
 ति^८ । २४ । सारूपवत्से^९ शकृत्पिराडान्गुग्गुलुलवणे प्रतिनी-
 याद्वाति^{१०} । २५ । अनदुत्सांपदम्^{११} । २६ । ॥ ३ ॥ ॥ २० ॥

पयस्वतीरिति^{१२} स्फातिकरणम्^{१३} । १ । शान्तफलशि-
 लाकृतिलोष्टवल्मीकराशिवापं^{१४} चीणिं^{१५} कूदीमान्तानि^{१६}
 मध्यमपलाशं^{१७} दर्भेण परिवेष्ट्य राशिपत्येषु^{१८} करोति । २ ।

^१ Bu अकृषामेति, E अकृष्यामीति, Ch D (text) अकृष्यामीति, D (schol.) पतिः (Cod. पतिं) प्रत्याह । अकृष्याम इत्येवं प्रत्याहति शेषः । प्र-
 शसद्भावात् — ^२ Bu किमाहार्पीरिति; D (schol.) पत्नी पतिं पुच्छति. —
^३ D (schol.) विति (l) वेदार्थविज्ञान — ^४ D (schol.) मध्यमायां सीतायां
 लोष्ट धारयति उत्तरस्मिन् देशे. अश्विनी स्थालीपाकेन यजति
 वाक्यविशेष. (l for वाक्यशेषः?) — ^५ D (schol.) तेनोत्तरमपादिसंस्कृते-
 नोदकेन (cf sū 15) — ^६ D (schol.) द्वितीये ऽहनि यदायोजनं भविता —
^७ D (schol.) लक्षोदुम्बरः पिप्परोति (l) प्रसिद्धः — ^८ D (schol.) ये चमसेषु
 स्थापिताः तान् दर्भान् कुटिला (l) कृत्वा चमसानामपरि करोति —
^९ Bu सारूपवत्स — ^{१०} D (schol.) सीरा युज्यतीति सूक्तेन ^{११} D
 (schol.) अनदुहो (?) वहवो (Cod. व०) भवत्यनेन कर्मण (?) तत्रभेदः. —
^{१२} in 24 1 — ^{१३} D (text) reads प्रकरणं and does not separate this
 passage from the next sūtra; D (schol.) धान्यस्य वृद्धिकरणमित्यर्थः —
^{१४} So Ch only, E वायं स्त्रीणि, Bū P D (text) वाप, B॒ वपा; D
 (schol.) चंदवल्मीकराशिवाप (l for वपादे?) देशमामान्यादापयहणं.. —
^{१५} E has a colon here — ^{१६} Bū कूदीः, Ch कूटी — ^{१७} E *पलाशे;
 D (schol.) पलाशस्य मध्यमे पर्णे कृत्वा दर्भेण सर्वतो वेष्टयित्वा गंधपुट-
 कवत्. — ^{१८} E कल्पेषु, Bu यज्ञेषु; D (schol.) धान्यराशिषु करोति
 कोष्ठगारे... —

सायं भुञ्जते^१ । ३ । प्रत्यावपन्ति शेषम्^२ । ४ । आ भक्त्यात-
नात्^३ । ५ । अनुमन्त्रयते^४ । ६ । अयं नो नभसस्पतिरिति^५
पत्ये^६ ऽश्मान संप्रोक्ष्यान्वृच^७ काशीनोप्यावापयति^८ । ७ ।
आ गाव इति^९ गा आयतीः प्रत्युत्तिष्ठति^{१०} । ८ । प्रावृषि
प्रथमधारस्येन्द्राय त्रिर्जुहोति । ९ । प्रजावतीरिति^{११} प्रति-
ष्ठमाना^{१२} अनुमन्त्रयते । १० । कर्कोप्रवादानां^{१३} द्वादशदा-
न्यां^{१४} संपातवत्यामय घास इह वत्सामिति^{१५} मन्त्रो-
क्तम्^{१६} । ११ । यस्ते शोकायेति^{१७} वस्त्रसापदी^{१८} । १२ । तिस्रः
कूदीमयोर्हर्षेणाभिकुलाय^{१९} परिहिता अन्वक्ता आदधा-
ति । १३ । अत्यन्तेषीका^{२०} मौञ्जपरिहिता मधुना प्रलिप्य

- ^१ D (schol) धान्य मीत्वा सायं भुञ्जते । वङ्गवचनमतिव्याघर्षे —
^२ D (schol) मानुषगणनादधिक कोष्ठान्तरेण प्रतिनयेत् । वङ्गवचनम-
नियतकर्त्तव्यं — ^३ D (schol) यावद्भक्त प्रयत्नस्यैव प्रत्यावपनादि न
प्रथम एवाहुनि — ^४ D (schol) प्रत्यावपने कर्ता — ^५ vi 79 1 —
^६ MSS पत्ये — ^७ K P B₁ Bu Bb Ch संप्रोक्षा — ^८ K P *मृच, E
मृच — ^९ D (schol) सुष्टीर्निर्वपति (Cod सुष्टि) गृहपति आवाप
यत्यन्य (Cod *न्य*) धान्य भुज्य — ^{१०} iv 21 1 — ^{११} D (schol)
अटव्या (for अटव्या ?) आगच्छती (Cod *ती) स्त्रीणां चैतत्पुष्टिकर्म न
पुसा भवप्रयोगात् । प्रत्युत्थानं च पूजावृद्धिप्रत्युत्थानवचनात् — ^{१२} iv
71 1^c (iv 21 1) — ^{१३} K Ch प्रतिष्ठमानाम् D (schol) अटव्या ग-
च्छती — ^{१४} Ch E B₁ कर्को D (schol) कर्कोशब्द या प्रवदति ता
कर्कोप्रवादा तासां कर्माच्यते । का तां सूर्यस्य रश्मौ नित्येवमप्या (iv
38 3 fg) Cf Kau¹ 66 13 — ^{१५} Ch Bu E D (text) *नाम्या D (schol)
द्वादश दामानि यस्या वत्सतया सा द्वादशनाम्नी (') तस्या (Cod तस्या) द्वा
दशनाम्न्या (') सस्कृताया (Cod *य) — ^{१६} iv 33 ^{red} — ^{१७} D (schol)
अयं घासो अयं वज्र इति पादेन घासापादान् (Cod घासपा*) इह वत्सा-
न्यवध्रीम (') इति पादेन वत्सकावधन — ^{१८} 1 3 — ^{१९} B₁ सापदा,
D (schol) इयमृगस्त्रलाभफला । अतश्चोद्धारणमात्रेणैव वस्त्रोत्पत्ति —
^{२०} K Bb Ch (prim mau) D (text) *नाभि D (schol) गृहकोलीयकस्तस्य
(Cod *स्या) वासक ऊर्णनाभि कुलाय परिहिता वेष्टति (Cod य*) घृतेन अन्व-
क्ता प्रलिप्ता आदधाति — ^{२१} Bu अत्यन्तेषीका Ch अन्तेषीका, E आयती-

चिक्रशेषु^१ पर्यस्य । १४ । उत पुत्र इति^२ ज्येष्ठं पुत्रमवसा-
ययति^३ । १५ । मितशरणः^४ सापद कुरुते^५ । १६ । अर्धम-
र्धेनेत्यार्द्रपाणी^६ रस ज्ञात्वा प्रयच्छति^७ । १७ । शान्तशाख-
या प्राग्भागमपाकृत्य^८ । १८ । प्रत्यग्नि परिचृतति^९ । १९ ।
तस्या अमावास्यायां तिस्रः प्रादेशमाचीरादधाति^{१०} । २० ।
त्वे क्रतुमिति^{११} रसप्राशनी^{१२} । २१ । रसकर्माणि कुरुते^{१३} । २२ ।
स्तुष्ट्व वर्षमिति^{१४} प्राजापत्यामावास्यायामस्तमिते व-
ल्मीकशिरसि दर्भावस्तीर्णे ऽध्यधि^{१५} दीपं धारयंस्त्रिजुहो-

षिका D (schol) अतोत्यगता (I for *त्यागता?) अद्यता (Cod *त) मौ-
जमतीत्यागता इत्यर्थः —

^१ This reading is conjectural and based upon the word चिक्रस
'barley flour' reported by the Amarakoṣa, K चिक्रशेषु, PBh चिक्रशेषु,
Ch चिक्रशेषु B चिक्रशेषु E D (text) and Bichtling's Lex चिक्रशेषु,
D (schol) मुञ्जशकनेन वेष्टिता माचिकेन मधुना प्रमिष्य चिक्रशेषु सर्वत
(C d *ते) प्रचिप्ता तिस्र समिध आदधाति — ^२ v 1 8 — ^३ E P
*साययति (I), D (schol) ज्येष्ठ पुत्रं यिता अवशान कारयति । अवशान गृह
विभक्तमवसाययति (I) — ^४ P मित — ^५ D (schol) ज्येष्ठो गृह कृत्वा
अत्रैव वेष्टमनि अवशानसंस्कारार्थं (I) — ^६ v 1 9 — So E, the
remaining MSs *र्द्रपाणि, D (schol) आर्द्रपाणि (I) भूत्वा प्रचाख्य पा
णिमित्यर्थः — ^७ D (schol) धानार्थं प्रयच्छति । मत्रार्थं ज्ञात्वा द-
दामीत्येव ज्ञात्वा प्रयच्छति — ^८ K P B प्राग्भागम् D (schol) शा-
न्तपुत्रशाखया गवादिभागं नीत्वा प्रयच्छतीति सवधः । अपाकरण —
^९ D (schol) अग्निं प्रति बध्नाति । अत्र कथं न मत्रं प्रतिपचिन्वात् ।
अपाकरणार्था हि शाखा मध्यग्निं परिचृततोति विभक्ता आत्मीया एका
ग्निं प्रति शाखं बध्नाति — ^{१०} D (schol) तस्या शाखायां प्रकृतेन
मन्त्रेण तिस्र समिध — ^{११} v 2 3 — ^{१२} K P B Bh *प्रा-
शनी D (schol) रसासनया प्राशत (I for *रसा जनया प्राशति?)
इति रसप्राशनी — ^{१३} D (schol) अन्येषां मन्त्राणां यानि रसकर्माणि
रससाधनानि (Cod सर*) करोति — ^{१४} v 2 7, D (schol) अस्या
अधः प्रजापतिर्देवता रंढ्या तद्विदिता — ^{१५} Ch (sec. man) *ध्यधि —

ति' । २३ । तण्डुलसंपातानानीय रसैरुपसिच्याध्रा-
ति' । २४ । एवं पौर्णमास्यामाज्योतान' । २५ ॥ ४ ॥ ॥ २१ ॥

अथङ्गन्त्रस्तदिदासेति' मैत्रधान्यं भृष्टपिष्टं' लोहिता-
लंकृतं रसमिश्रमध्नाति । १ । अभृष्टं' अक्षौदुग्धरस्योत्तरतो
ऽप्रेस्त्रिषु चमसेषु पूर्वाह्नस्य' तेजसायमन्नस्य' प्राशिष-
मिति पूर्वाह्ने । २ । मध्यन्दिनस्य तेजसा मध्यमन्नस्य प्रा-
शिषमिति मध्यन्दिने' । ३ । अपराह्नस्य' तेजसा सर्वम-
न्नस्य प्राशिषमित्यपराह्ने' । ४ । अतुमत्या स्त्रिया अङ्ग-
लिभ्यां लोहितम्' । ५ । यत्क्षेवं कामयते तस्मिन्कीलालं
दधिमधुमिश्रम्' । ६ । संवत्सरं स्त्रियमनुपेत्य' शुक्त्यां
रेत ज्ञानीय तण्डुलमिश्रं सप्तयामम्' । ७ । द्वादशीम-
मावास्येति क्षीरभक्षी' भवत्यमावास्यायां दधिमधुभक्ष-
स्तस्य मूत्र उदकदधिमधुपस्पृलनान्यासच्य' । ८ ।

^१ D (schol) दीप प्रदीपो ऽति कर्षरस्ये ऽपो कृत्वाभ्यासस्तडले —
^२ Ch उपरिमिच्य — ^३ D (schol) आज्येनोपसिच्याध्नाति — ^४ v 1
1, 2 1 — Bu धृष्ट, D (schol) मित्रधान्याना धृष्टानां (') — ^५ Bu
D (text) अभृष्ट D (schol) अभर्जित (Cod ० जित) मैत्रधान्य पिष्टमेव
केवल — ^६ D (text and schol) ० एहस्य — ^७ D (text) तेजसा
मन्नस्य — ^८ D (schol) मध्यम भवयति — ^९ D (text and schol)
० एहस्य — ^{१०} D (schol) प्राश्नाति ^{११} D (text) स्त्रियामङ्गु, D
schol) अतुमती (Cod ० तो) गर्भकालयुक्ता तस्या रुधिर योन्या नि-
सृत प्रदेशनीमधमिकाभ्या कुलपृष्ठे चश्नाति — ^{१२} D (schol) यत्
क्षेवं लघुमिच्छति तस्मिन् तच्च कला कीलार्चं दधिमधुभा समिश्रया
श्नाति — ^{१३} D (text) स्त्रियमनुपेत्य — ^{१४} D (schol) संवत्सराते
आद्वीयमुक्त श्रुत्या कारयत्युपायेन श्रुति' इतिहा सामुद्रा । तद्वेतस्त्रुनि-
र्मिश्रित (Cod त रेत) अशित सप्तयामनाभफल भवति — ^{१५} D (schol)
द्वादशीमादि कृत्वा प्रायमावास्याया इति मर्यादार्थत्वात् । एतानि
षोडशानि क्षीरमश्नाति — ^{१६} D (text) उदके, D (schol) तस्य भव
यितु मूत्रे (Cod पाचे!) ० पस्पृलनानि प्रक्षिप्याश्रति —

क्रव्यादं नाडी प्र विवेशाभिं प्रजाभाङ्गिरतो माय-
यैती ।

आवां देवी जुषाणे घृताची इममन्नाद्याय प्र
विशतं

स्वाहेति । ९ । निशायामाययणतण्डुलानुदक्यान्मधुमि-
श्रान्निदधात्वा^१ यवानां पङ्केः^२ । १० । एवं यवानुभया-
न्समोष्य^३ । ११ । त्रिवृति^४ गोमयपरिचये शृतमश्रा-
ति^५ । १२ । समृद्धमिति काङ्कायनः^६ । १३ । ममाग्रे
वर्चे^७ इति सात्त्विकानमीन्दर्भपूतीकभाङ्गाभिः^{८, ९} परि-
स्तीर्य गार्हपत्यशृतं^{१०} सर्वेषु संपातवन्^{११} गार्हपत्यदेशे
ऽश्राति । १४ ।

^१ F विवेश्या — ^२ So K P Ch (prim man) for प्रजाभा( ) च
ङ्गिरतो with double sandhi? cf the introduction, L Ch (sec man)
गिरितो B भाङ्गिररता, Bu प्रजानागिरितो — ^३ E माययैती —
^४ K Bh D देवी — ^५ F जुषाणे — ^६ B Ch E घृताचीममं,
B: चामामं, K P घृताचीममं, D (text and schol) क्रव्यादमिति गवणे
मवलिगात् । आवां देवी (?) जुषाणे घृताची इति पाठ । अत्रेष्टये इति
मयादार्थं अमावास्याया भक्षणातरविधानात् — ^७ K Bu D (text and
once in schol) उदक्यान्, Ch E P B: and D (once in schol) उद-
क्यन् — ^८ P निदधात्वा — ^९ D schol) शरदि यस्या कस्या चिद्वाचो
प्रीहिततुलानुदक्यामाकाश उभयानिति वचनात् । मधुमिश्रितान् कृत्वा
उदक्या (?) कृत्वा निहति यावत्वा (Cod यावत्) पक्ववशात् (?)
उदके? — ^{१०} D (schol) यथा तदुला निष्ठाता एव उदक्या (?) कृत्वा नि-
दधात्वा आ प्रीतिपक्वमभयान्समोष्य — ^{११} K Bu Ch P Bh D (s 1 ol)
तृवृति L तृभि — ^{१२} D (schol) इति व्याख्यात (Kau 15 1) । साह-
यवन्ते (Cod 'त्स) पुष्टिकर्मत्वात् (cf K ३०९. १ २) — ^{१३} D (schol)
सर्वकामस्येदं कर्म रह वचन सत्तादिकारात् । काकायनयहण पू-
कार्य — ^{१४} १ ३ १ — ^{१५} K सात्त्विकान् — ^{१६} D (s 1 ol)
दर्भगार्हपत्य पूतिकर्दचिणापि भाग्यया आहवनीय — ^{१७} B: गार्हपत्य°
— ^{१८} D (schol) चिष्यपि संपातवत् करोति —

एवं पूर्वस्मिन्नपरयोरुपसंहृत्य^१ । १५ । एवं द्रोणकलशे
रसानुक्तम्^२ । १६ । ॥ ५ ॥ ॥ २२ ॥

यजुंषि यज्ञ इति^३ नवशालायां सर्षिर्मधुमिश्रमश्ना-
ति^४ । १ । दोषो गायेति^५ द्वितीयाम् । २ । युक्ताभ्या तृती-
याम्^६ । ३ । आनुमती^७ चतुर्थीम् । ४ । शालामङ्गुलिभ्या
संप्रोक्ष्य^८ गृहपत्न्यासाद^९ उपविश्योदपात्रं निनयति^{१०} । ५ ।
इहैव स्तेति^{११} वाचं विमृजते^{१२} । ६ । ऊर्ध्वा अस्येति^{१३} वा-
र्ष्मणमौदुम्बरं^{१४} मन्यप्रतिरूपमभिजुहोति^{१५} । ७ । असत्या-
ता अधिभृत्य सप्रागमशङ्कुलीः^{१६} । ८ । त्वष्टा म इति^१
प्रातर्विभुक्ष्यमाणो^{१७} ऽश्नाति^{१८} । ९ । ज्यायु^{१९} वध्नाति । १० ।

^१ D (schol) आहवनीयमुत etc आहवनीयपदस्ये ऽश्नाति । उपसहार-
प्राशन (Cod *ना) तदपर्योरग्न्यो ज्ञात् — ^२ D (schol) द्रोणकलश-
सोमपात्रं तत्र रसान् कृत्वा एवमेव करोति । माविकानप्रोम्परिस्तीर्य
त्यादि उक्तग्रहण (cf su. 14) — ^३ v. 28 1 — ^४ D (schol) आग्नेनाग्नौ म-
प्रधानहोमा(?) सर्षिषा मधुमिश्रेण — ^५ v. 1 1 — ^६ D (schol) आभ्या
समुच्चिताभ्या तृतीयामाहुति — ^७ D (schol) अनुमति सर्वमिदमिति
अनयानुमते स्नाहेति केचित्, Ath Paddh अनुमति सर्वमित्येकया ॥
20 6 — ^८ Ch E संप्रोक्ष — ^९ D (schol) भक्तगृहे cf Kauç 24 10 —
^{१०} Ch P निनयती — ^{११} vii 60 7 — ^{१२} Ath Paddh इति लघुशा-
लाकर्म समाप्त et Kauç. 43 3 — ^{१३} v. 27 1 — ^{१४} K B वारिष्मा-
णम्, D (schol) वर्ष्महतं तस्मान्निवृत्तो वार्ष्मण उदुम्बर — ^{१५} B
मथ D (schol) औदुम्बरात्(?) कर्तव्यमित्यर्थः । तस्योकारमित्यर्थः । प्रतिरू-
पमष्टावरधमवत् (Kauç 18 34) । चत्वारो धाया इत्यादि (18 37) चीदनासा-
मान्यात् — ^{१६} K B P P B शङ्कुलो D (schol) प्रतिग्रहो पानेन द्रव्यकृता
शङ्कुल आगमशङ्कुलीसा अपावपरिमिता अधिभृत्यति । तासामग्नौ सप्त
करोति अभिजुहोति । एतदा कर्तुरधिग्रहणात् ^{१७} vi 4 1 — ^{१८} So Ch L
B B P D (text), cf D (schol) to the next two sutras h भुव-
माणो, Bū विभक्ष्यमाणो, D (schol) द्वौ विभाग (?) करिष्यन्सारूपवत्स-
मश्नाति, is the word to be corrected to विभक्ष्यमाणो? cf विभाग in
the commentary, and Kauç 38 26 note — ^{१९} D (text) जपति —
^{२०} E जायु, Bū जायू, D (schol) अथ प्रातर्विभुक्ष्यमाण ज्यायु वध्नाति ।
ज्यायुर्ध्या (?) -

दण्डं संपातवन्तं विमृज्य^१ धारयति । ११ । वायुरेना इति
युक्तयोश्चिवाकर्मनिशायां^२ ^३ संभारान्संपातवतः^४ कगे-
ति । १२ । अपरेद्युर्वायुरेना^५ इति शाखयोदकधारया^६ गाः
परिक्रामति । १३ । प्रथमजस्य शकलमवधायौदुम्बरेणा-
सिना लोहितेनेति^७ मन्त्रोक्तम्^८ । १४ । यथा चक्रुरिती-
स्तुकाशकाण्ड्या^९ ^{१०} लोहितं निर्मृज्य रसमिश्रमश्नाति । १५ ।
सर्वमौदुम्बरम्^{११} । १६ । यस्येदमा रज^{१२} इत्यायोजनानाम-
प्ययः^{१३} । १७ । ॥ ६ ॥ ॥ २३ ॥

उल्लूयस्वेति^{१४} बीजोपहरणम्^{१५} । १ । आज्यमिश्रान्यपा-
नुर्वरायां कृष्टे^{१६} फालेनोदुह्यान्वृचं^{१७} काशीन्निनयति^{१८} नि-
वपति । २ । अभि न्यमिति^{१९} महावकाशे^{२०} ऽरण्य उन्नते^{२१}

^१ D (text) विमृज्य, D (schol) प्रातर्बिभृक्षमाणो दण्ड विमृज्य (I) धारयति — ^२ D (schol) त्वष्टा म इत्यनेन योग vi 4 1, 141 1 —
^३ E सक्तयोश्चि — ^४ K P Bh संभरत D (schol) निशायाश्च चि चाकर्म कृत तस्याहो (Cod तस्याहो) रात्राविद् कर्म संभारान्वक्ष्यमाण कान् संपातवत करोति । संभारा शाखोदकशालादय साधनत्वात् —
^५ vi 141 1 — ^६ L °दग्धारया, D (schol) द्वितीये ऽहनि संपातितया शाखया उदकधारा आनयति — ^७ vi 14 2 — D (schol) घर्त-
मानि सवत्सरे च (Cod सवत्सारत्य) प्रथमो जातो वत्स तस्य कर्णयोरे-
धशकल (1) र अध शकल^२ कृत्वा मिथुन कर्णयोरित्यभयो पाटन करोति — ^८ vi 141 3 — ^९ Ch काण्डवल्ली D (schol) इदुखडेन काण्डवल्ली च कर्माभ्या लोहित गृहीत्वा काट्या (I) समुच्चय —
^{१०} D (schol) शाखाशकलसु (I) आज्यधानी पाचणि — ^{११} vi 33 1 —
^{१२} D (schol) सीरा युजतीत्यस्य यानि कर्माणि (Lauç -9 1) प्रततयुक्ता-
न्यस्य (for प्रतनन्यु^२) युक्तस्य अयति — ^{१३} vi 14 1 — ^{१४} D (schol) कीचस्य भिमस्य चैव नीयते — ^{१५} D (schol) भूमिप्रदेशे — ^{१६} E °हुह्या°, Bt °हुह्या° — ^{१७} D बीजमुष्टीन् — ^{१८} vi 14 1 — ^{१९} Bh D (text and (schol) माहा° — ^{२०} D (schol) उन्नते देशे —

विमिते^१ प्राग्द्वारप्रत्यग्द्वारेष्वप्सु^२ संपातानानयति । ३ ।
 कृष्णाजिने सोमांशून्विचिनोति^३ । ४ । सोममिथ्येण सं-
 पातवन्तमश्नाति^४ । ५ । आदीप्ते संपन्नम्^५ । ६ । तां स-
 वितरिति^६ गृष्टिदाम^७ वध्नाति । ७ । सं मा सिञ्चन्विति^८
 सर्वोदके^९ मैथधान्यम् । ८ । दिव्यं^{१०} सुपर्णमित्यूषभदग्नि-
 नो^{११} वपयेद्द्रुं यजते । ९ । अनुवदशिरःपादेन^{१२} गोगालां
 चर्मणावद्याद्यावदानकृत^{१३} ब्राह्मणान्भोजयति । १० ।
 प्रोष्य^{१४} समिध आदायोर्ज^{१५} विभ्रदिति^{१६} गृहमंकाग्रे जप-
 ति । ११ । सयेन समिधो^{१७} दक्षिणेन शालावलीकं सं-
 स्थभ्य जपति^{१८} । १२ । अतिव्रज्य समिध आधाय^{१९} सुमङ्गलि
 प्रजावति सुसोमे^{२०} ॐ वा गृहपतिर्जीव्यासमिति स्थूरे

^१ D (-chol) विमिते गृष्टि — ^२ K P P u L D (text) प्राग्द्वार D (schol) प्राग्द्वार इति । ब३ब्रीहि, c' Kau 34 3 — ^३ D (-h

सोमखड्गानि विचिरति — ^४ E *ग्रात्व० D (schol) सोमरममिथ्ये-
 षाश्चैन स्यान्नीपाक संपातवत् कृत्वाश्नाति । अभिषवश्च सोममिथ्येणैति, Ccd

*श्नाति वचनात् । मन्वन्ति च सावीर्हि देवैति (vi 14 3) वचनात् — ^५ D (schol) यदि तद्विमित संपातवत् ('loc *वत्) काल एवादीयते । तत

सपन्न यच्चित्तयति तत्फल अपरिसम्पन्नाविपरि कर्मण ( ) — ^६ vi 15 1 —

^७ D (text) गृष्टी० D (schol) द्वि प्रसता या गृष्टि — ^८ vi 33 1 —

^९ Ch D (text, सर्वोदके, D (schol) यावत्पुटकारि (Ccd यावतोत्पुट०
 प्रागादिषु तानि गृहीत्वा तस्मिन् सर्वोदके गत स्यान्नीपाक प्राश्नाति —

^{१०} vi 33 1 — ^{११} D (schol) दंडीति गवा सर्वेषा यो वन्नीयान् अस्य
 वशाधर्मा भ्यु (cf Kauç 44 1 fig) — ^{१२} So Lu Ch E the rest शिर

स्या० Cf Kauç 64 22 81 28 — ^{१३} K Ch E B *वत्साद्या०, D (schol)
 अधोमुखेनाद्यादयति — ^{१४} P प्रोष्य, Bb प्राष्य, Bi प्रोष — ^{१५} K B, Lb

Bü आधायो० D (schol) देशान्तर गत्वा प्रत्येक्य आरण्यान् (!) समिधो
 गृहीत्वा गृहसंकाग्रे जपति । यवयवश्च गृह्णाणि पशति तस्मिन् (Ccd

तस्मात्) देशे स्थित — ^{१६} vi 36 1 — ^{१७} D (schol) आधाय — ^{१८} D (schol) शालाया वलीक पटल सक्तस्य सस्यूज ऊर्ज विभ्रदिति जपति —

^{१९} D (text) आदधाति, D (schol) समिद्वहण बलिक(!) निवृत्त्यर्थ —
^{२०} K Ch P Bb E D सुसोमे, the formula occurs also in Kauç. 23 6 and 76 24.

गृह्णात्युपतिष्ठते^१ । १३ । यद्वदामीति^२ मन्त्रोक्तम्^३ । १४ ।
 गृहपत्यासादुपविश्योदपात्रं निनयति^४ । १५ । इहैव
 स्तेति^५ प्रवत्सन्नवेक्षते^६ । १६ । सूयवसादिति^७ सूयवसे प-
 शून्निष्ठापयति^८ । १७ । दूर्वापैरञ्जलावप आनीय दर्शं दा-
 शीभिरुपतिष्ठते^९ । १८ । इन्द्रस्य कुक्षिः साहस्र^{१०} इत्यृषभं
 सपातवन्तमतिमृजति^{११} । १९ । रेतोधायै त्वातिसृजामि
 वयोधायै त्वातिसृजामि मूषत्वायै त्वातिसृजामि गण-
 त्वायै त्वातिसृजामि सहस्रपोषायै त्वातिसृजाम्यपरिमि-
 तपोषायै त्वातिसृजामि^{१२} । २० । एतं वो युवानमिति^{१३}
 पुराणं प्रवृत्य^{१४} नवमुत्सृजते^{१५} संप्रोक्षति । २१ । उत्तरेण
 पुष्टिकामं चतुर्भेदेन्द्र^{१६} यजते^{१७} । २२ । संपत्कामः श्वेतेन^{१८}

^१ D (schol) पाणिना गृह्णाति — ^२ xii 1 59 — ^३ D (schol) समाधत्ते (Cod. स०) गृह्णन्प्रिय — ^४ D (schol) भक्तगृह उदकपूर्ण-
 पात्रं निनयति, cf. k. 110 23 5 — ^५ vii 60 7 (vi 73 3) — ^६ K P
 E Bb *वेत्यति D (schol) गृह्णाति — ^७ vii 73 11 (ix 10 20) — ^८ Bb
 निष्ठापयति, E P Bb *स्थापयति — ^९ D (text) दर्शन — ^{१०} D (schol)
 दूर्वापैः सहाप चञ्जली कृत्वा दर्शमापयोदियोम्य (for *पेयादि?) दर्शं
 कतमा दूर्वापरिमिति (?) षडर्चसकृत्वात्, the दार्शं चञ्ज are not defined
 by Darila, but judging from the fact that the hymn containing them
 consists of six verses (षडर्चसकृत्वात्) they are probably vii 61 1-6 —
^{११} vii 111 1, ix 4 1 Ath P addh इन्द्रस्य कुक्षिरित्येकया साहस्र इति
 चतुर्विंशत्यृचैर्वा ज्ञत्वा षषभ सपात्य । य इन्द्र इव देवैश्चित्येकया
 (ix 4 11) षषभस्य दक्षिणे कर्णे ज्ञेयत्वं । लोहितेन स्वधितिनैति (vi 141 2)
 वत्सतरो अनुभवयते — ^{१२} D (text) *वसृजति D (schol) *वनयो
 मूकयो सेतार वा आनीय गोष्ठे इतिमृजति स्थापयति — ^{१३} Ath
 P addh and Anivesth रेतोधायै त्वेति पौंड्रं कल्पजर्मनै — ^{१४} ix 4 24 —
^{१५} K प्रवृत्य P प्रचित्य D (schol) पुराणो यो गोपु षड् तमपनीय (Cod.
 *तीय) — ^{१६} K Bb *सृजति — ^{१७} K Bb Bb and Ath P addh omit
 इन्द्र — ^{१८} D (schol) यं पुष्टिमिच्छति — ^{१९} K P श्वेतेन, D (schol)
 सपदपूर्वनाम । श्वेतवर्णेन यथा पौर्णमासा यजतेन्द्र (?) —

पोषेमास्याम् । २३ । सत्यं बृहदित्यापहायस्याम्^१ । २४ ।
 पश्चादग्नेर्दग्नेषु खदायां सर्वहुतम्^२ । २५ । द्वितीय सपात-
 वन्तमग्न्याति । २६ । तृतीयस्यादितः सप्तभिर्भूमे मातरि-
 ति^३ त्रिर्जुहोति । २७ । पश्चादग्नेर्दग्नेषु कशिष्वास्तीर्य वि-
 मृग्वरीमित्युपविशति^४ । २८ । यास्ते शिवा इति^५ सवि-
 शति^६ । २९ । यच्छयान इति^७ पर्यावर्तते^८ । ३० । नवभिः
 शन्तिवेति^९ दशम्योदायुषेत्युपोत्तिष्ठति^{१० ११} । ३१ । उद्वयमि-
 त्युत्क्रामति^{१२} । ३२ । उदीराणा इति^{१३} चीणि यदानि प्रा-
 ङ्गोदङ्गा^{१४} बाह्येनोपनिष्क्रम्य यावत्त इति^{१५} वीक्षते^{१६} । ३३ । उ-
 च्चताच्च^{१७} । ३४ । पुरस्तादग्नेः सीरं युक्तमुदपात्रेण सपातव-
 तावसिञ्चति^{१८} । ३५ । आयोजनानामप्ययः^{१९} । ३६ । यस्यां स-
 दोहविधाने इति^{२०} जुहोति वरो म^{२१} आगमिष्यतीति^{२२} । ३७ ।

^१ xii 1 1, D (schol) मार्गशीर्षपीर्णमास्या यस्या सदोहविधाने इति (xii 1 08) जुहोतीति (cf eu. 3) यावद्ब्रह्म। अथापि न गन्धप्रवादा (xii 1 23-25, cf Kauç 13 17) न निष्ठीवादलिनमन्यकर्मत्वात् (२१) गन्धप्रवा-
 दाभिरलकुर्वते। शुद्धा न आप इति (xii 1 30) निष्ठीयेति च (cf Kauç 08 7) — ^२ Bh °ऊत, D (text) °ऊति, D (schol) गतेर्दग्नास्तीर्य
 स्थालीपाकः — ^३ D (schol) स्थालीपाकायाभि सप्तभिर्दग्निम सत्य
 बृहदित्याभि । भूमे मातरिति चाष्टम्या, xii 1 1-7 and ९० — ^४ xii
 1 21 D (schol) वेदिस्ररणदग्नेषु कशिषु तृणमय (Cod सू०) प्रस्तरणा (१)
 गुगुलिकाया (१) तदास्तीर्य — ^५ ix 2 १० — ^६ D (schol) कशिषुनि —
^७ vii 1 34 — ^८ D (schol) स्वपत्तनमावर्तते — ^९ xii 1 1-9
 (2 cf sūtras 24-27) and xii 1 59 — ^{१०} Bu दशम्यामु० — ^{११} ii
 31 10 — ^{१२} vii 53 7 D (schol) शयनादुत्थित अनया गच्छति —
^{१३} vii 1 28 — ^{१४} Ch E Bi u उद्व्या — ^{१५} xii 1 5० — ^{१६} F P Bh
 वीक्षते — ^{१७} D (schol) उत्तरस्थल तदाब्रह्म तस्मिन्वीक्षते — ^{१८} D
 (schol) सत्य बृहदिति सपातमवा प्रकृतत्वात्, xii 1 1 — ^{१९} D (vi)
 to Kauç ११ 1, सीरा पुजतीत्यस्य यानि कर्माणि (Kauç ११ १) प्रतत
 युक्तान्यस्य (if r प्रतननयु०) सक्तस्य भवति — ^{२०} vii 1 35 — ^{२१} Bi Ch
 (see man) मा — ^{२२} D (clol) वरो वरणीयो (Cod °र्या) इयं मम
 भवेत् —

यस्यामन्नमित्युपतिष्ठते^१ । ३८ । निधिं विभ्रतीति^२ मणिं
 हिरण्यकामः^३ । ३९ । एवं विस्त्वा^४ । ४० । यस्यां कृष्णमिति^५
 वार्षकृतस्याचामति^६ शिरस्यानयते^७ । ४१ । यं त्वा पृषती
 रथ इति^८ द्यौः पृषत्यादित्यो रोहितः^९ । ४२ । पृषतीं गां
 ददाति^{१०} । ४३ । पृषत्या क्षीरोदनं सर्वहुतम्^{११} । ४४ । पुष्टि-
 कर्मणामुपधानोपस्थानम्^{१२} । ४५ । सलिलैः^{१३} सर्वकामः
 सलिलैः सर्वकामः । ४६ । ॥ ७ ॥ ॥ २४ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे तृतीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ xii 1 42; D (schol) भूमिमुपतिष्ठते आत्मनेपदात् — ^२ xii. 1. 44 — ^३ D (schol) उपतिष्ठते प्रकरणात् । मणिमयः हिरण्य सुवर्णं (1) — ^४ So P Bb D; K विस्त्वा यस्यां with the syllable द्वान् over the line between the two words, Bt वि स्त्वा and the syllable द्वा over the line between the two, Bb Bt D (text) विद्वान्; D (schol) प्राप्यापि मणिं हिरण्यं वाभ्यामेवोपतिष्ठते — ^५ xii 1 52 — ^६ Bā वारिषं, Bb वार्षं चतस्र — ^७ K *चामयति — ^८ Bb *नयति, D (schol) निर्वृति वार्षकृत (Cod *वावर्षं) शिरसि करोति पूर्वशेषमतश्चातनमं च (Cod *स्थाननं) — ^९ xiii. 1 21 — ^{१०} D (schol) यं त्वा पृषती रथे प्रष्टिर्वृत्ति रोहितेति (xiii 1 21^{ab}) । अत्र का पृषती को वा रोहित इति तत्त्वथयति । द्यौः पृषती ज्ञेया । आदित्यो रोहितः — ^{११} D (schol) ब्राह्मणाय . षड्भिरग्निसंज्ञ (xiii 1. 21—26?) — ^{१२} D (schol.) पृषत्या, क्षीरे ओदनं हुतं सर्वहुतं षड्भिरपि सकृदोतव्यः । अत्र देवता विधान — ^{१३} D (schol) पुष्टिकर्माणि येषां मन्त्राणां ते पुष्टिकर्माणि । तेषां मन्त्राणां उपधानोपस्थाने पूर्वाधिकारोक्ते भवतः । चित्राकर्मादीनि (Kauç 18 19) च पुष्टिकर्माणि पूर्वाधिकारात्. — ^{१४} For the सलिलगण see Kauç 18 25, note; D (schol) ते. समुच्चितैरुपधानोपस्थाने कार्यं सर्वाणि फलानीकृता.

॥ ओं ॥

अथ भैषज्यानि^१ । १ । लिङ्गुपतापो^२ भैषज्यम्^३ । २ ।
वचनादन्यत् । ३ । पूर्वस्योदपात्रेण^४ संपातवताङ्के^५ । ४ ।
वलीर्विमाष्टिं^६ । ५ । विद्या शरस्यादो यदिति^७ मुञ्जशि-
रो रज्ज्वा वभाति^८ । ६ । आकृतिलोष्टवत्स्मीकौ परिलिख्य^९
पाययति । ७ । सर्पिषालिम्पति । ८ । अपिधमति^{१०} । ९ ।
विद्या शरस्येति^{११} प्रमेहणं वभाति^{१२} । १० । आखुकिरिपू-

^१ E भैषज्यानि, D (schol) वक्ष्याम इति वाक्यशेष (Cod *विशेष) । द्विप्र-
कारा व्याधयः आहारनिमित्ता अमुभनिमित्तायेति । तत्र आहारवैषम्यस-
मुत्पाना आयुर्वेद(?) चकार अधर्मसमुत्पाना तु शास्त्रमिदमुच्यते — ^२ D
(schol) व्याधिलिङ्गिन उपतापकर्म — ^३ Bu भिषज्य, Bu भिषज्य, D
(schol) यन्नमयति तद्विग तदस्यापिषि (for *स्यापि^१) व्याधे स लिङ्गो
तस्योपतापकरण कर्म भैषज्यमिति ज्ञेय । उपतापो (for *प-?) विनाशभै-
षज्यत्वात् — ^४ D (schol) ये विपप्रीयेन १ १ — ^५ K Ch EP B; D (text)
संपातवताते, Bb *तान्ने, D (schol) व्याधितमन्त्रे प्रोचति । सर्वभैषज्य विष-
लिम्पभावात् — ^६ All MSS वलीर्वि, D (schol) बलिचनम माष्टि(?) ।
सर्पादिदृष्टवान् (Cod *दृष्ट) । दक्षिणेन पाणिना बलिरोगानिति च —
^७ १ २ १, ॥ ३ १ (et al) — ^८ D (schol) मुञ्जशिरः पुलाधाकाष्ठ
सूत्रे प्राप्तं रज्ज्वेत्युच्यते । मुञ्जरज्जुरेव सनिधाभात् । अतिसारभैषज्यमात्रा
वशब्दस्य (१ २ ४ ॥ ३ २) तद्वादित्वात् (Cod तद्वावि) — ^९ D (schol)
परिलिखन चूर्णोकरण — ^{१०} K B D (text) *धमिति, D (schol) अ-
पाने धमति अतिसारिणा (Cod सारिणा) — ^{११} १ ३ १ — ^{१२} D
(schol) प्रमेहणं हरितक्यादिभेदनीयं द्रव्यं तद्वभाति । मूत्रपुरीषप्र-
तिबधे —

तीकमथितजरत्नमन्दसाग्रस्कान्पाययति^१ । ११ । उत्तमा-
भ्यामास्थापयति^२ । १२ । यानमारोहयति^३ । १३ । इपुं
विसृजति^४ । १४ । वस्तिं विषयति^५ । १५ । वर्ति^६ विभे-
त्ति^७ । १६ । एकविंशतिं यवान्दोहन्यामद्भिरानीय द्रुघ्नीं
जघने संस्तभ्य फलतो ऽवसिञ्चति^८ । १७ । आलविसोल^९
फाण्डं पाययति^{१०} । १८ । उदावर्तिने च^{११} । १९ । अश्वयो
यन्ति वायोः पूत इति^{१२} च शान्ताः^{१३} । २० । उत्तरस्य^{१४}

^१ K E B₁ आयुः; P B₂ आयुः. — ^२ P पूतिक, D (text and schol) आशुकिरिपूतिमथितजरत्नमन्दो जीर्णन्दुकः साग्रस्त्री द्रव्यांतरे आशुकि-
रियादिभि (I) अद्भिरानीयाभिर्मथ्य — ^३ D (schol) चस्य सूक्त-
स्योत्तमाभ्यामभ्या (I ३. ३, ७) पुटकानुवासनाद्दाति (I for *वासनमाद-
दाति) तस्योपाय आयुर्वेदीकः. — ^४ आयुकिर्यादिसाधनप्रत्ययार्थ —
^५ D (schol) यानमश्वादि त संमत्यारोहयति — ^६ D (schol) धनुषा
व्याधित प्रति भयोत्पादनाय — ^७ D (schol) शिञ्ज(1)निवासयति
(Cod *सपति) सक्तान्ते मंचलिगात्. — ^८ So K P D (text); E वर्ति;
Cb Bū B₁ D (schol) वर्त (cf. 1 ३ 7. प्र ते भिनसि मेहन चर्व etc) —
^९ So Bh alone; K Bū Cb E P B₁ विभेति; D (text) विभेदिति; D
(schol.) वर्त मंचलिस् कुमारीवविकासयति। सक्तान्ते Is the word to be
emended to विभिन्नति or विभेदति, from the root भिद् and preposition
वि? — ^{१०} D (schol) सक्तान्ति । द्रुघ्नी यथाया (I for *यो?) शत्रुहं-
तस्ता (Cod *स्त) व्याधितस्त जघने संस्तभ्य यतः फलं ततो ऽवसिञ्चति...
द्रुघ्नी च संस्तभने संस्कारकर्मत्वात् — ^{११} K P E B₁ B₂ D (text and
schol) विशोः; Cb Bū विसोः. — ^{१२} D (text) पाटं पाटयति (I); D
(schol) आल गोधमव्याधि (Cod गोधमो) । विशं पयस्कंदः । उलं क-
स्तुर्क- (I for कस्तुरिका-?) शाक (Cod *शाकं) तत्पाटयित्वा (I for फा-
टयित्वा) पाययति — ^{१३} D (schol.) उदावर्तो (Cod. *तो) यस्य सो
ऽयं उदावर्तो तस्मै उदावर्तिने । प्रमेहणादीनि कर्माणि भवन्ति । आच्छा-
दन च मध्यमपातात् । उदावर्तः पुरीषस्य गोलकभावः. — ^{१४} 1 4 1;
vi. 51 1, cf the two शान्तिगण, Kāuṣ 9. 2, 4 — ^{१५} D (schol) स-
मिध आदधाति स्त्रीलिगात् । सर्वभियज्यं; cf. D (schol) to Kāuṣ.
6 37. — ^{१६} D (schol) वायो पूत इत्यस्य (vi. 51. 1) सोमसंमिथाः
समिध आदधाति सर्वभियज्य —

ससोमाः । २१ । चातनानामपनोदनेन^{१२} व्याख्यातम् । २२ ।
 चपुसमुसलखदिरताष्टाधानामादधाति^{३४} । २३ । अयुग्मा-
 न्खादिराञ्छद्भून्ह्यौ^५ नि विध्येति^६ पश्चादग्नेः समभूमि^७ नि-
 हन्ति^८ । २४ । एवमायसलोहान्^९ । २५ । तप्तशर्कराभिः श-
 यन^{१०} राशिपल्याणि^{११} परिकिरति । २६ । अमावास्याया
 सकृद्गृहीतान्यवाननपहतानप्रतीहारपिष्टानाभिचारिकं प-
 रिस्तीर्य^{१२} तार्ष्टाघेध्म^{१३} आवपति । २७ । य आगच्छेत्तं^{१४} ब्रू-
 याच्छरणशुल्बेन जिह्वां निर्मृजानः शालायाः प्रस्कन्दे-
 ति^{१५} । २८ । तथा कुर्वन्ननाद्ये हुवाने^{१६} । २९ । वीरिणतू-

^१ For the pratikas of the चातनगण see Kauç 8 25 — ^२ D (schol) चातनाना प्रतीकाना अपनोदने (!) कर्म कथित (Cod *ते) प्रत्येत्य। प्रतीक विकल्प पट्टोनिर्देशात् । अपनोदन आरे ऽसावस्तदन्तु (1 26 1) इत्यप-
 नोदनफलत्वात् (Kauç. 14 14) । आवपनमाचनिदेश एकवचनात् । पि
 शाचगृहीतभेषज्य लिग्युपतापवचनात् — ^३ Bb *घटिर* (for खदिर) —
^४ Ch तार्ष्टाधानाम्, D (text) तार्ष्टाधानाम्, D (schol) तार्ष्टाय (!) सर्पप
 (Cod सर्पप) । द्रव्यविकल्प साधनत्वात् । पिशाचचातनमेव, cf
 Çu tikālpā 21 — ^५ Bb खादिरा, the rest खादिरान्छ* — ^६ v
 9 4 — ^७ Ch E P *भूमि — ^८ D (schol) निहति सर्वचातनप्र
 तीकविशेष । शेषकर्मत्वात् एत वो युवानमिति (ix 4 24) कर्मवत् (Kauç
 24 21) — ^९ D (schol) कोलकान्खादिरवन्निहत्यात् पश्चादग्ने
 समभूमि — ^{१०} Ch Bu E P B1 शयन — ^{११} P *पल्यानि, D (schol)
 तप्तशर्कराभिः पिशाचगृहीतस्य शयन सर्वत किरति धान्यराशिपल्य
 च — ^{१२} D (schol) दक्षिणेन हस्तेन तत्सप्रतिहत्याप्रतिहत्य (! for *ह*)
 पिनष्टि श्रमय बर्हि चमयत परिलोयं (Kauç 47 1) — ^{१३} D (text)
 तार्ष्टाघेध्म, Ch E P B1 तार्ष्टाघेध्म, D (schol) तार्ष्टाय सर्पप । ता
 ष्टाद्या (!) दध्मा यस्य अपि — ^{१४} D (text) आगच्छते, D (schol) आ-
 वपने चयमाणो (Cod *ण) यो यहविशेष आगच्छेत् स वक्तव्य (Cod
 सक्त*) — ^{१५} D (schol) अय मव प्रेष — ^{१६} K कुर्वन्ननाद्ये, P कु
 र्वन्ननाद्ये D (schol) तथा कुर्वन्नना (!) यदि प्रेषार्थं न (Cod भ) करोति
 ततो ऽसा अना (!) अमुष्यातिवीर्यं (Cod अमुष्यो*) इत्यर्थ । अपगतो
 यह इति । आवपतीति हविर्यहणे । दहार्थं अना इति तत्पुरुष । हुवान
 प्रेषायकरण । करोमि अवचन —

लमिश्रमिद्भिड प्रपुटे^१ जुहोति । ३० । इध्मावर्हिः गा-
 लायामासजति^२ । ३१ । अपरेद्युर्विकृते पिशाचतो रुज-
 ति^३ । ३२ । उक्तो होमः^४ । ३३ । वैश्रवणायाञ्जलिं कृ-
 त्वा^५ जपवाचमयत्यभ्युद्यति^६ । ३४ । निग्युत्सुके संक-
 र्पति^७ । ३५ । स्वस्त्याद्यं^८ कुरुते । ३६ । अय देवानामित्ये-
 कविंशत्या^९ दर्भपिञ्जलीभिर्वलीकैः^{१०} सार्धमधिगिरो ऽव-
 सिञ्चति । ३७ । ॥ १ ॥ ॥ २५ ॥

^१ Ch (prim mas) and Pet Lex. sub इद्भिड read प्रपुटेन, D (schol) पुट इड बहुसादिहोमत्वात् — ^२ D (schol) पूर्वस्मिन्नहनि इध्माय बर्हिषश्च (?) तस्या गालायामावध्नाति — ^३ So K Bh, Ch इध्मायति P रजत्यु, B) बर्ज्यत्यु Bu E D (text) रुजति, D (schol) अन्यथाकारमिध्मावर्हिष पिशाचात्पीडास्तीति (? Cod पिशाचा-भ्योऽस्ती) श्रेय । नापगत इति श्रेय तस्मिन्नति (Cod भुजति) पिशाच (Cod च) — ^४ D (schol) यथातरवचनात् अथ होमश्चेध्मावर्हिष गा-लायामासक्त (? Cod गालामासक्त) — ^५ D (schol) चातनानामिव (Kāṇ. 8 25) नमस्कार कृत्वा — ^६ D (text) चामयत्यु — ^७ K भुज्यति, D (schol) पिशाचगुहीत अभ्युद्यति (?) — ^८ D (schol) उत्सुक घोत्सुके परस्पर कर्पति — ^९ D (schol) निशि स्वस्त्ययन कुरुते The ganamala (Ath Pariç 34 11) assembles under the head of स्वस्त्ययन the following hymns and verses अमुं पारे पात न इन्द्रा पूषथा । त्वष्टा मे दैव्य येन सोमा नमो देववधेभ्यो ऽभयम् (cf the second अभयगण, Ath Pariç. 34 29, Kāṇ. 104. 3) । मित्रावरुणावुप प्रागा त्वहसाचो ऽनमिच नो अधरवमो मुलुबुहसतिर्न परि पातु त्वमू धु वा तारमिन्द्रम् । इन्द्र सुवामा स मुवामा आ मन्त्रेरिन्द्र मर्षाणि ते । वर्म मे वावापृथिवी ऐन्द्राव वर्म गिरयसे यत्ते मध्ये यास्ते प्राचीमां न पयार्दति स्वस्त्ययनानि॥११॥ The pratikas are x. 27 1, vi 3 1, 4 1, 7 1 13. 1, r 24 5 vi 37 1, 40 3, 93 1, vii 51 1, 81 1, 86 1, 91 1, 92 1, 117 1, 118. 1, viii 3 15 (xix. 20 4), viii 5 19, xii 1 11 17 31, 37 Daç Kar (Kāṇ. 137 4, note) introduces the description of the ayya tantra by a स्वस्तिवाचन employing some of the hymns of this gana namely, vii 81 1, 86 1, 117 1, 118. 1, xix. 65 1, cf also Kāṇ. 8 2 — ^{१०} 1 10 1 — ^{११} Ch वलीकै, E बलीकै, D (schol) सह वलीकैरपधिरसि अवसिचति । वलीदरिण । स्त्रीव्याधितावाप्तताववसि-क्तापिति स्तर्तव्य (Kāṇ. 7 17)

जरायुज^१ इति मेदो मधु सर्पिस्तैलं पाययति । १ । मौ-
 जप्रश्नेन शिरस्यपिहितः^२ सव्येन तितउनि^३ पूल्यानि धार-
 यमाणो दक्षिणेनावकिरन्व्रजति^४ । २ । सव्येन तितउप्र-
 श्नौ^५ दक्षिणेन ज्यां दुग्मीम्^६ । ३ । प्रैषकृद्यतः^७ । ४ । यचैनं
 व्याधिर्गृह्णाति तत्र तितउप्रश्नौ निदधाति^८ । ५ । ज्यां
 च^९ । ६ । आग्रजनम्^{१०} । ७ । घृतं नस्तः^{११} । ८ । पञ्चपर्वणा

^१ 1 17 1, the pratika and a number of those occurring in the following kandikas are collected in the gṛhamala (Ath Parīṣata 84 7) under the head of the तक्कनाशनगण ॥ जरायुज प्रथमो यद-
 पिरुदगता दशवृष सुत्र चरियात्वा हरिणस्य रघुपदो मुखामि त्वा भ-
 वाशर्वा मन्वे वा यो गिरिषु दिवे स्नाहापिस्तवनामपेरिवास्याव मा पा-
 म्भक्तुजाव ज्यामिष वरणी वारयाता इम यव विद्रुधस्य बलासस्य नमो
 ह्यरयेति द्वे शोषामयमिति तक्कनाशनानि ॥ ७ ॥ The pratikas are
 1 12 1, 2) 1, 11 8 1, 9 1 10 1, 11 7 1 11 1 11 28 1 1 4 1, 9 1
 27 1 11 20 1, 26 1, 42 1, 43 1, 11 1, 127 1, 11 116 1, 1 4 10
 D (schol) सर्वं सूत्रं मृगारैर्मुच्यतेक्रमभेदात् (cf Kauṣ 97 34) भेदानि (?),
 प्रसिद्धानि । प्रतिद्रव्यं कर्मभेदः Darila fol 74 1 6 जरायुज इत्यादीनां
 दोषोपशमनमाचर्ष्यकं फलदोषेण सयुज्य विधानात् (Cod विधात्) । नि-
 गृह्यताप इति भेषज्येषु वचनात् (Kauṣ 20 2, — D (schol) मुजनि-
 घृतेन प्रश्ना (?) शिरसि प्रक्षादितः प्रश्न उष्णोप गुग्गुलिका (?) —
^२ 50 Bu h (prim man), h (sec man) ChPBiBh D (text) तितउनि,
 D (schol) तितउत्थितानि (?) पूल्यानि तितउ सक्तुगोत्रं पूल्यानि
 (Cod पूल्यानि) जला ('for लाजा ?) — ^३ D (schol) यामभुषमरस्य-
 भुवनं च — ^४ Ch (sec man) D (text) तितउ (in the manner
 of a Vedic draṇḍra) — ^५ D (schol) धारयमाणो कर्ता व्रजति । दृष्टो
 यस्या च्युतेनेषुना कथिद्याति ('for कथिद्यातोत्') — ^६ D (schol)
 प्रैष ददातीति प्रैषकृतः । अतश्चाग्रज (?) cf su 7 — ^७ D (schol)
 व्रजता यच देशे व्याधिं मुष्टु भवति तत्र तितउप्रश्नौ स्थापयति कर्ता ।
 अतश्च व्याधितं कर्तुरयत (Cod कुतुर) प्रैषकृत् इति — ^८ D (schol)
 कर्ता स्थापयति तत्रैव — ^९ 50 P, D (text) आग्रज (cf the schol
 to su 4) the rest आग्रजतम्, D (schol) प्रैष प्रैषकृतः प्रवतारावदेश
 यावद्भक्षति निधाने मधो मधुलिङ्गाच्छिरोरोगभेषज्यं — ^{११} D (schol)
 करोतीति वाक्यशेषः (Cod 'विशेष') । घृतं नस्तः स्वादिममत्र —

ललाटं संस्तभ्य जपत्यमूर्या इति^१ । ९ । पञ्चपर्वणां पां-
 सुसिकताभिः^२ परिकिरति । १० । अर्मकपालिकां^३ व-
 ध्नाति । ११ । पाययति । १२ । चतुर्भिर्दूर्वायैर्दधिपललं^४
 पाययति । १३ । अनु सूर्यमिति^५ मन्त्रोक्तस्य लोममि-
 थमाचमयति^६ । १४ । पृष्ठे चानोय^७ । १५ । शङ्कुधानं
 चर्मण्यासीनाय दुग्धे संपातवन्तं वध्नाति^८ । १६ । पाय-
 यति^{१०} । १७ । हरिद्रौदनभुक्तमुच्छिष्टानुच्छिष्टेना^{११} प्रपदा-
 त्प्रलिप्य मन्त्रोक्तानधस्तल्पे हरितसूत्रेण सव्यजङ्घासु वद्धा-
 वस्त्रापयति । १८ । प्रपादयति^{१२} । १९ । वदत^{१३} उपस्था-
 पयति । २० । क्रोडलोमानि जतुना संदिह्य जातरूपेणा-
 पिधाप्य^{१४} । २१ । नक्तंजाता सुपर्णा जाता इति^{१५} मन्त्रोक्तं

^१ : 17. 1 (et al.), D (schol) पंच पर्वणि यस्य दृढस्य स पचपर्वं तेन
 रोगिण संस्तभ्य ललाटं जपति — ^२ D (text and schol) omits this
 word. — ^३ K Ch B₁ P पांगुः; D (schol) पासुवत् द्यवधूलिः सिकता
 वानुका परिकिरणं — ^४ D (schol) अर्मकपालिकाभिः । संयोगात्पि-
 ङरादेः (?) । सकलं पतितं केदारं पर्वटं (l) इति केचित्. — ^५ D दूर्वायैः
 सह — ^६ : 22. 1 — ^७ Ch D (text) *चामयति, D (schol) मन्त्रो-
 क्तस्य रक्तवर्णो गौ तस्य लोमाभिमिश्रं आचामयति । व्याधितपुरस्कृत
 भेषजं — ^८ D (schol) गोपृष्ठे चर्दकं सगृहोत्वाचमयति — ^९ D
 (schol) शङ्कुधानं चर्मणो विस्तराय कोलकवधः शङ्कुस्थापनमित्यर्थः ।
 तत्रैव चर्मण्युपविष्टाय घोरस्य संपातवन्तं कृत्वासुराय वध्नाति — ^{१०} D
 (schol) तद्दुग्धं पाययति रोगिण — ^{११} Ch उत्तिष्ठेन; cf D (schol)
 to Kauç 47. 37 — ^{१२} D (schol) मन्त्रोक्तान् त व्याधितं कानिचि-
 त्पदानि कर्मांतरतुल्यात्वात् पूर्वं पपाय प्रयच्छतीति परिभाषायाश्चार्थ-
 त्वात् (Kauç 7. 18) — ^{१३} D (schol) तत्रतवस्थान्मन्त्रोक्तान्वदतः
 श्रुत्वा उपस्थापयति । सूत्रेण व्याधित । के मन्त्रोक्ता शृङ्गाः (l for शृङ्गाः;
 cf. : 22. 4 and Indische Studien iv 415, end) प्रसिद्धाः (Cod *द्व.) रो-
 पणाका (Cod *णाका) हरिद्रवर्णाः चिटका (l) हरिद्रवर्णाः पीताचिटकाः
 (cf. : 22. 4) — ^{१४} D (schol) वध्नाति । यथांतरत्वात् । शङ्कुधानं
 चर्मस्थाधाय दुग्धे संपातवन्तं वध्नाति । अथ वध्नातियहणं कृतं. — ^{१५} : 23. 1;
 24. 1 —

पाले' ऽन्वक्तानि । ३० । तितउनि' प्रतीपं गाहमानो व-
पतीतरो ऽवसिञ्चति पश्चात्' । ३१ । आमपात्र ओषा-
सिच्य मौञ्जे चिपादे वयोनिवेशने प्रवध्नाति' । ३२ । अ-
घद्विष्टा शं नो देवी वरणः पिप्पली विद्रधस्य या वभव
इति' । ३३ । उपोत्तमेन पलाशस्य चतुरङ्गुलेनालिम्प-
ति' । ३४ । प्रथमेन मन्त्रोक्तं वध्नाति' । ३५ । द्वितीयेन'
मन्त्रोक्तस्य संपातवतानुलिम्पति' । ३६ । तृतीयेन म-
न्त्रोक्तं वध्नाति'^१ । ३७ । चतुर्थेनाशयति'^२ । ३८ । पञ्चमेन
वरुणगृहीतस्य मूर्ध्नि संपातानानयति'^३ । ३९ । उत्तमेन

^१ B: कपाल, D (schol) यद्गृहीतस्य शिरसि दर्भाधारक कृत्वा त-
द्वागारकपाल ('for तचा') करोति । ततः सर्वसुरभिचूर्णान्यन्वक्तानि कृत्वा
शेषेण प्रलिपति (cf su 29) — ^२ So only D (text and schol), the re-
maining MSS तितउनि — ^३ This division is according to D (text),
D (schol) नदोप्रतीप विलेडयमानो (for विलोड?) तितउनि सर्वसुर-
भिचूर्णानि इति . . . . .

^४ D (text) इति . . . . .

सुरभिचूर्णाः . . . . .
मातृनाम्नोरन्यतरेण सूक्तिन — ^५ u 7 1, 10 1, vi 80 1, 109 1,

197 1 viii 7 1 the same list of pratikas occurs in the ganamala
(Ath Par 34 24) bearing the title इति शण्कमागणो (all MSS)

भेदयज्य भवति D (schol) एतेषां कर्माणि संपाताभिभवणानि यथा
करणभावः — ^६ D (schol) उपोत्तम विद्रधस्येति अनेन (vi 127 1)

पलाशस्य काष्ठेन पिष्टेनालिपति विद्रध पृथक्वचनं लिगिन उपतापार्थं
पचमाधिकारवचने ऽस्यापि वरुणगृहीतभेदयज्यत्वं स्यात्, cf su 39 —

^७ D (schol) अघद्विष्टेत्यनेन सूक्तिन (u 1) संपातवतं यव कृत्वा पुनः सूक्तिन
वध्नाति फलमाणि पिशाचनाशन — ^८ D (schol) शं नो देवी पूषप्रणीति

(u 90 1) एतेनाशुमत्या (Cod *सुमत्या?) संपातवत्करणं । ततो ऽनुलेपनं
पिशाचनाशन — ^९ E K P Bb संपातवतावसिचयनं लिपति —

^{१०} D (schol) वरणो वारयाता इत्यनेन (vi 45 1) वरणमाणि वध्नाति ।
यक्षनाशन — ^{११} D (schol) पिप्पली चिप्राभेयजोत्यनेन

(vi 109 1) पिप्पली संपातवती कृत्वा पुनः सूक्तिनाशयति । चिप्राभे
यज्य — ^{१२} D (schol) विद्रधस्य वलासस्येत्यनेन (vi 127 1) वरुणगृ-

हीतो जलोदरी (Cod *रि) —

शकलम्^१ । ४० । उद्गातामित्याप्तावयति वहिः^२ । ४१ ।
अपेयमिति^३ व्युद्यन्त्याम्^४ । ४२ । वभोरिति^५ मन्त्रोक्तमा-
कृतिलोष्टवल्मीकौ परिलिख्य जीवकोषण्यामुत्सीव्य व-
भाति^६ । ४३ । ॥ २ ॥ ॥ २६ ॥

नमस्ते लाङ्गलेभ्य इति^१ सीरयोगमधिशिरो ऽवसिञ्च-
ति^२ । १ । नमः सनिस्रसाक्षेभ्य इति^३ शून्यशालायामप्सु^४
संपातानानयति । २ । उत्तर जरुखाते सशालातृणे^५ । ३ ।
तस्मिन्नाचमयत्याप्तावयति^६ । ४ । दशवृक्षेति^७ शा-
कलः^८ । ५ । दश सुहृदो^९ अपन्तो ऽभिमृशन्ति । ६ । क्षे-

^१ D (text) उपोत्तमेन शाल(ः), D (schol) या बभूव इत्यनेन (su 7 1) शकलो बभूव प्रथम सपात्य ब्रह्मणा तेजसेति (Cod तेजेति, १ 6 30) दशाना शतवृक्षाणां शकलानीति शकल (Kauç 13 ३ 27 5) । यक्षादिभेदज्य —
^२ 11 8 1 (cf the तक्मनाशनमण su 1, note), D (schol) चैत्रियसगृहीतस्य (Cod चैत्रियः) भेदज्य गृह्यादिहि । आप्लावयत्युचा — ^३ 11 8 2 —
^४ D (schol) प्रभातसमये आप्लावयति — ^५ 11 8 3 — ^६ D (schol) किं मचोक्त । बभूवर्णस्याजुनस्य तस्य काडशेष (for विशेष) यवपल्लोति यावतिलपित्रोति तिलकुलक (?) । आकृतिलोष्टवल्मीकौ प्रसिद्धौ । परिलिख्य सचूर्णं (Cod चूर्णं) जीवकोषणौ जीवत पशोश्चर्माकस्यलिका तस्या प्रचिप्य उत्सोय सूर्या बभ्राति । चैत्रियभेदज्य । चैत्रिय कालो व्याधि — ^७ 11 8 4 — ^८ D (schol) हल युक्त गोभ्या । चैत्रियरो गिण शिरस उपरि कृत्वावसिचत्युदपात्र — ^९ 11 8 5 — ^{१०} D (schol) शून्ये गृहे — ^{११} D (schol) जीर्णे गते तस्य एव शालायाम्पुणानि प्रचिप्य उत्तरसंपातानानयति — ^{१२} E D (text) चामयति, D (schol) जरुखाते अवस्थित चैत्रियगृहीतमाचामयति सपातोदकेन — ^{१३} D joins आप्लावयति to the next sutra — ^{१४} 11 9 1 cf the तक्मनाशनमण Kauç 26 1, note — ^{१५} D (schol) दशाना शतवृक्षाणां शकलानीत्यथ (Cod शालानी) शकलो मणि (cf Kauç 13 5 26 40) — ^{१६} E दशसुहृदो which is accepted by Roth in Grill's Hundert Lieder des Atharva-Veda p 50 as दशसुहृदो, D (schol) अथवा दश मित्रा (!) अपत एतत्सूक्त (Cod एतत्सूक्त) अभिमृशन्ति पिशाचगृहीत (Cod अतः) —

त्रियाच्चेति' चतुष्पथे काम्पीलशकलैः पर्वसु' बद्धा पिञ्ज-
लीभिराग्रावयति । ७ । अवसिञ्चति' । ८ । पार्थिवस्ये-
त्युद्यति' पृष्ठसंहितावुपवेशयति' । ९ । प्राङ्मुखं व्या-
धितं प्रत्यङ्मुखमव्याधितं शाखासूपवेश्य वैतस चमस
उपमन्थनीभ्या तृष्णागृहीतस्य शिरसि मन्थमुपमथ्यातृ-
पिताय प्रयच्छति । १० । तस्मिंस्तृष्णा' संनयति । ११ ।
उद्धृतमुदकं पाययति' । १२ । सवासिनाविति' मन्त्रो-
क्तम्" । १३ । इन्द्रस्य या महीति' खल्वद्भानलाण्डूहनना-
न्धृतमिथाञ्जुहोति" १४ । १४ । बालान्कल्माषे कारुडे'
सय्य परिवेष्ट्य संभिन्नति" । १५ । प्रतपति" । १६ । आद-

¹ n 10 1, cf the तद्वननाशनमण Kauç 20 1 — ² D (schol) व्याधित गात्रसधिषु (Cod गात्रसधिषु) — ³ D (schol) अथवा अथ-
सिञ्चति — ⁴ n 29 1 — h *सहता उप° P सहता उप°, Bh
सहतावुप°, Ch D (text) सहितामुप°, E B₁ सहितामुप° Bū सहितावुप°,
D (schol) उद्यति भगवति सवितरि व्याधितौ पृष्ठसवन्धावुपवेशयति —
⁵ D does not divide a sūtra here — ⁶ D (schol) वैतसीषु शाखासूपवेश्य
ति व्याधित वैतसे चमसे सकृन् कृत्वोदकं प्रविष्य वैतसोभ्या तृष्णागृहीतस्य
शिरस्थाधाय चमसमुपप्रग्राति ('for *प्राग्राति) तमुपमथ्याव्याधिताय
(Cod मथ्याव्याधिता) प्रयच्छति — ⁷ K तृष्णान्, B₁ तृष्णात् D (schol)
तस्मिन्नव्याधिते तृष्णा सक्रामयति — ⁸ D (schol) अभ्यावर्तस्य उदक
पाययति । अप्तु वावस्थित — ⁹ n 29 6° — ¹⁰ D (schol) समा-
नवसनी भूत्वा मथ पिबेते इत्यर्थ — ¹¹ n 31 1 — ¹² D (schol)
खल्वगा कृष्णवर्णका — ¹³ K अल्लूडून्, P अल्लाडून्, B₁ Bh D
(text) अल्लाडून्, D (schol) अल्लाडव कृमिर्विशेष । एककृमिकमिति प्र-
सिद्ध । उत्तरोणि सर्वकृमिणा, Ch B L P and AV n 31 3, 4,
as above, cf sūtra 26, note — ¹⁴ K P Bū हननाद्, B₁ हननात्,
Bh हनना — ¹⁵ KBu L P B₁ *मिथ्या, Ch D मिथ्याञ्जु — ¹⁶ D
(text) कल्माष कारुडेन्, D (schol) कृमिणो बालान् गृहीत्वा कल्माषवर्णे
शरे (Cod सरे) — ¹⁷ D (schol) संभिन्नतिः अर्धरीकृतान् (Cod
*ता) — ¹⁸ D (schol) अप्यौ । पुन सूक्त. —

धाति' । १७ । सद्येन दक्षिणामुखः पांसूनुपमथ्य' परि-
 किरति । १८ । संमृद्नाति' । १९ । आदधाति' । २० । उद्य-
 न्नादित्य' इत्युद्यति गोनामेत्याहासाविति' । २१ । सूक्तान्ते
 ते हता इति । २२ । दभैरभ्यस्यति' । २३ । मध्यन्दिने
 च । २४ । प्रतीचीमपराह्ले' । २५ । बालस्तुकामाद्विद्य'^१ ।
 खल्वादीनि'^२ । २६ । अक्षीभ्यां त इति' वीवर्हम्' । २७ ।
 उदपात्रेण संपातवतावसिञ्चति' । २८ । हरिणस्येति'^३
 वन्धनपायनाचमनशङ्कुधानज्वालेनावनक्षत्रे' ऽवसिञ्च-
 ति । २९ । अमितमात्रायाः सकृद्गृहीतान्यवानावपति' । ३० ।

^१ D (schol) ताभ्यालान् सशरान् (Cod सरसान्) — ^२ All MSS
 पाप्मन्, D (schol) उपमथन मर्दन परिकिरति आक्षीक्रीमीणा —
^३ All MSS समृद्नाति D (schol) ताभ्यासून् समर्दयति । प्रकीर्णाति (!) —
^४ D (schol) अथवा समिध आदधाति — ^५ n 32 1 — ^६ D (schol)
 उद्यति सवितरि कर्ता गोखामिनमाह गोर्नाम कचयसेति (Cod *खति)
 विज्ञेयनामाभिप्राय । असाविति — ^७ D (schol) मूक्तस्यति वाच्यो ते
 हता कुमय इति (n 32 5^४) ब्रूयात् कृत्वा प्राप्मुखा गा — ^८ D (schol)
 वातिकवत् — ^९ D (schol) प्रत्यङ्मुखा गा कृत्वा — ^{१०} So K
 Bu Bb D (text), E बाला°, P Bb बाला°, Cb बोल°, D (schol) बा
 लस्तुका बालवटा — ^{११} D (text and schol) आह्वय व्रणान् (!) —
^{१२} D (text and schol) खल्वादीनल्लङ्घन् घृतमिग्रान् जुहोति, cf sūtra
 14, note — ^{१३} n 33 1 — ^{१४} Cb E वीवर्हम्, D (text and schol)
 वीवर्हण मार्जन पर्वसु यन्यिविवर्तनमेके — ^{१५} D (schol) सर्वभेषज्य —
^{१६} m 7 1, cf the तक्मनाशनगण, Kauç 26 1 note — ^{१७} Cb *ज्वा-
 लेभाव°, D (schol) बधन (Cod *न) विपाणहरिणस्य (! cf m 7 2)
 तस्मैव पान आचमन हरिणसोममिश्र शङ्कुधान कथित (Kauç 26 16) तत्र
 दीपोदकेन निर्वाण्य तेनोष्णेनापगतनक्षत्रे काले अचसिञ्चति । चेत्त्रियगृ-
 हीत । बधनादोना आप (!) ज्वालोद्भम (!) यत्तत्र यद्यीसमासपूर्वद्व । बधन
 आचमन च बधनपायनानि । तेषां शङ्कुधानज्वाले बधनपायनाचमनश-
 कुधानज्वालेनावनक्षत्रे ऽवसिञ्चति — ^{१८} D (schol) अपरिमितपरिमा-
 नाद्यवराशे (Cod अपरितपरिमाणाद्यवराशे) सकृद्वस्तेन गृह्णाति य
 वान् प्रत्युचमावपति । यद्वत् तु सकृत् —

भक्तं प्रयच्छति । ३१ । मुञ्चामि त्वेति^१ याम्ये पूतिशफरी-
भिरोदनम्^२ । ३२ । अरण्ये तिलशण्णगोमयशान्ताज्वाले-
नावनक्षत्रे ऽवसिञ्चति^३ । ३३ । मृगैर्मुञ्चेत्याप्लावय-
ति^४ । ३४ । ॥ ३ ॥ ॥ २७ ॥

ब्राह्मणो जज्ञं इति^५ तक्षकायाञ्जलिं कृत्वा जपनाच-
मयत्यभ्युक्षति^६ । १ । कृमुकशकलं^७ संष्टुद्य दूर्ध्वजरदजिना-
वकरज्वालेन^८ । २ । सपातवत्युदपात्र ऊर्ध्वफलाभ्यां^९ दि-
ग्धाभ्यां मन्थमुपमथ्य^{१०} रयिधारणपिण्डानन्वृचं^{११} प्रकीर्य
छर्दयते^{१२} । ३ । हरिद्रा सर्पिषि पाययति^{१३} । ४ । रोहणीत्य-
वनक्षत्रे^{१४} ऽवसिञ्चति । ५ । पृषातकं^{१५} पाययत्यभ्यनक्ति । ६ ।

^१ in 11 1 of the तत्त्वनाशनमण Kauç 26 1 note — ^२ B; Ch (see man) *शफरीभिर*, D (schol) याम्यो व्याधि मिथुनस्योपात्ता पितादूरिति (?) प्रसिद्धाभिधान । पूतिसपर्यय । प्रतिगधामत्तिका । ताभिर्मिश्रमोदन । भक्तं प्रयच्छतीति प्रकरण — ^३ D (schol) अरण्ये तिल अरण्ये शण्ण अरण्ये (Cod शण्णारण्ये) गोमयानि शान्ता ओषधय एतैरवज्वाल अरण्ये तिलशण्णगोमयशान्ताज्वाल (cf शकुधानज्वाल su. 29) तेन अवसिञ्चति विकल्पो ऽवज्वाल — ^४ D (schol) अनुवाकाभ्यां मुच शीर्षक्या (i 12 3) इत्युक् आलवनचचे^५ (i for आलवनमवनचचे) क्रम भेदात् । सर्वभेयज्यविधानाभावात् । अचक्रमभेदं सर्वभेयज्याय । मृगा-
ववदया (i) स्थात् For the मृगारसुक्तानि see Kauç 9 1, cf also the Pet Lex sub voce where the मृगारसुक्तानि are identified with iv 23-23 — ^६ B अन्य — ^७ iv 6 1 — ^८ D (schol) नमस्तक्षका-
येत्युक्ता जपन्निदमुत्तर च सूक्तमनतरत्वात् (iv 7) । आचमयत्यभिमन्त्र्य विषे रत्नमभ्युक्षति — ^९ B क्रमुकशकल, P कृमुकशकल, D (text) क्रमुक*, D (schol) क्रमुक वधन कार्मुक इति यस्य नाम भवति तस्य शकल क्र-
मुकशकल उदकेनाभ्युक्ष्य जीर्णवाससा — ^{१०} D (text) *वकार*, D (schol) अवकर उकुरटिका नृणानि अन्यतमेन ज्वालेनावसिञ्चति विषे रत्न — ^{११} D (text) ऊर्ध्वकपालाभ्यां — ^{१२} D (schol) विषेण पुष्टिताभ्यामिषुभ्यामुपमथ्य — ^{१३} D (schol) भूमिस्तक्षयान् पिडा-
म्वत्वा — ^{१४} D (schol) विषे रत्न — ^{१५} D (schol) हरिद्रा चूर्णीकृत्य घृते प्रक्षिप्याभिमन्त्र्य सुक्ताभ्यां (iv 6, 7) विपारतं — ^{१६} MSS. रोहणी* — ^{१७} iv 12 1 — ^{१८} D (schol) घृतशीर —

आ पश्यतीति' सदंपुण्यामणि' वध्नाति । ७ । भवाशर्वा-
 विति' सप्त काम्पीलपुटानपां' पूर्णान्सपातवतः कृत्वा द-
 क्षिणेनावसिच्य पश्चादपविध्यति' । ८ । त्वया पूर्वमिति'
 कोशेन शमीचूर्णानि भक्ते' । ९ । अलंकारे' । १० । शालां
 परितनोति' । ११ । उतामृतासुरित्यमतिगृहीतस्य'^{१०} ^{११} भक्त
 प्रयच्छति । १२ । कुष्ठलिङ्गाभिर्नवनीतमिथ्येणाप्रतीहार'^{१२} ^{१३} ^{१४}
 प्रलिम्पति'^{१३} । १३ । लाक्षालिङ्गाभिर्दुग्धे'^{१४} फाटान्पायय-
 ति'^{१५} । १४ । ब्रह्म जज्ञानमिति'^{१६} सूतिकाश्रितकौ प्रपादय-
 ति'^{१७} । १५ । मन्थाचमनोपस्थानमादित्यस्य'^{१८} । १६ । दिवे

^१ iv 20 1 — ^२ K Ch सदंपुण्य*, D (schol) सदंपुण्या चिसध्या
 (cf Kauç. 39 6) पिशाचनाशन — ^३ iv 23 1, cf the तवन्ना-
 शनगण Kauç. 26 1, note, D (schol) भवाशर्वो मू(ड)तमिति सुक्तेन
 (xi 2 1)? — ^४ D (schol) काम्पीलकपर्णपुटान् सप्त — ^५ D
 (schol) व्याधित सखेन हस्तेन पुटकमेकैव अवसिचति पश्चाद्व्याधितस्य
 विपति सर्वभेषज्य — ^६ iv 37 1 — ^७ D (schol) मेयमृग्या
 (Cod मेयमृ*, cf अन्नमृद्धी, iv 37 ३, ७) फलचूर्णानि फल्या (I)
 कोशेन भोजन (I for *ने?) प्रविष्टाभिमज्ज भोजयेत् — ^८ D (schol)
 अधवाखकारे चूर्णानि प्रविष्टालक्यात् । पिशाचगृहीताय — ^९ D
 (schol) मेयमृग्या पिशाचगृह सर्वतो वेष्टयति — ^{१०} v 1 7 —
^{११} Ch अमिति*, Bu D (text) अमिति*, D (schol) अमतिगृहीत चिद्वर्ग-
 भूत्यनुक्तिं तस्मै प्रयच्छति — ^{१२} K Bā E P B D (text and schol)
 कुष्ठ* — ^{१३} D (schol) यो गिरिष्वजायया इति (v ६ 1) सुक्तेन अथ
 त्वो देवसदन इति द्वे अखे पूर्वसूक्तम् (I for अखे पूर्वसूक्तस्य v 4 3 4r)
 आम्वा समुक्षिताभ्याम्, to v 4 cf the तवन्नाशनगण, Kauç. 26 1
 note — ^{१४} P E Bā D (text and schol) *प्रति* — ^{१५} D
 (schol) ज्वरभेषज्य — ^{१६} D (schol) रोहिष्यसीति (iv 12 1) सूक्त
 राज्ञो मातेति (v 5 1) शुब्दस्य आचापर्यायत्वात् (see v ० ७) —
^{१७} E आनयति, D (schol) फाटमुष्णाक्षीरे (I) पाययति । अरयो (I)
 भेषज्य — ^{१८} v 6, 1 (iv 1 1), D (schol) ब्रह्म जज्ञानमनाप्ता य
 (v 6 2) इत्यनेन — ^{१९} D (schol) सूतिका अश्रितगृहीत (Cod सूति-
 कारि*) च प्रपादयति (cf Kauç. 32 26, note कासभेषज्य) कानि चित्प-
 दानि गृहान्निग्रामयति । पर्व प्रपाद्य प्रयच्छति (Kauç. 7 1९) अश्रित
 चामागच्छन्दन्वत्तह्वामृतादि (I) — ^{२०} D (schol) मधविशेषो व्या-

स्वाहेमं यवमिति' चतुर उदपात्रे संपातानानयति । १७ ।
 द्वौ पृथिव्याम् । १८ । तौ प्रत्याहृत्याप्रावयति' । १९ । स-
 यवे' चोत्तरेण यवं वध्नाति' । २० । ॥ ४ ॥ ॥ २८ ॥

ददिहीति' तक्षकायेत्युक्तम्' । १ । द्वितीयया' यहणी' । २ ।
 सव्य परिक्रामति' । ३ । शिखासिचि'^{१०} ^{११} स्तृष्टानुद्रया-
 ति'^{१२} ^{१३} । ४ । तृतीयया प्रसर्जनी'^{१४} । ५ । चतुर्थ्या'^{१५} दक्षिण-
 मपेहीति'^{१६} दंशम तृणैः प्रकर्ष्याहिमभिनिरस्यति'^{१७} । ६ । यतो
 दष्टः'^{१८} । ७ । पञ्चम्या वलीकपललज्वालेन'^{१९} । ८ । षष्ठ्या-

धिविशेष' (? for विधि*) । मय पाययति । सर्वभेषज्यमयवाचमयति ।
 उपस्त्रानमादित्यसोभयो —

^१ v 9 1 (et al), v 91 1, cf the तक्षकायनगण Kauç 20 1, note, D (schol) दिवे स्वाहा विभिरेको होम । पृथिव्यै स्वाहेति (v 9 2 b) चतुर्थो होम । उत्तमाभ्यामुभ्या प्रत्युच — ^२ D (schol) यौ पृथिव्या सपातौ तौ गृहोत्सोदककलशे नीत्वाप्रावयति । सर्वभेषज्य —
^३ E P सवये, B₁ सय — ^४ D (schol) इमं यवमित्यनेन (v 91 1) यव वध्नाति — ^५ v 13 1 — ^६ D (schol) ब्राह्मणो वध इति (iv 6 1) एतत्सूक्तं सर्वकर्मातिदेशार्थं इति करणात्, cf Kauç. 28 1 —
^७ D (schol) यत्त अपोदकमिति. v 13 2 — ^८ D (schol) यहण्यो कटकवध इत्यर्थ — ^९ D (text and schol) कथ कटकवध(I)आह । सव्य परिक्रामति । मृदादितो प्रदक्षिण रेखा (Cod रेण) करोति वधत —
^{१०} K P B₁ B₂ शिषा* — ^{११} Ch B₁ *शिचि, B₂ *पिचि, E *शिव, D (text) शिखाविषसवान्, D (schol) द्वितीयया विषसप्राय शिखा वध्नाति । अथ वारिखवान् वध्नाति । एव यहणीय — ^{१२} h B₁ स्तृष्टान् — ^{१३} Ch *नुद्रुहति — ^{१४} B₁ B₂ प्रसर्जनी, D (tex) प्रसूर्जति, D (schol) वृषा मे रवो (I) इति (v 13 3) पादृशाद्वाके (? for यस्माद्दिशाद्*) । विषमनोयतीत्यर्थ (? for *नीयत इत्यर्थ) । विषमर्जनमामृदादिविपर्ययेण — ^{१५} v 13 4. — ^{१६} vii 63 1 — ^{१७} Ch D (text) दक्ष D (schol) दक्ष प्रदक्षिण तृणैः प्रकर्षेण कर्षयित्वा अहिमभिमुखं प्रक्षिपति । तृणानि चक्षुरित्यनया (? Cod चक्षुरित्*, v 13 4) अभिमन्त्र्य अपेहीत्यस्य विधिकर्म, cf Kauç. 32 24 — ^{१८} D (schol) अह्यभावे यस्माद्दिशादित्यादिना दष्टस्त (Cod दि*) देशमभिनिरस्यति, cf Kauç 32 25 — ^{१९} D (schol) किरात पृथ इत्यनया

मुसलबुधेन नवनीतान्वक्तेन विः^१ प्रतीहारं तालुनि ता-
पयति^२ । २२ । शिमुभिर्नवनीतमिथैः^३ प्रदेग्धि^४ । २३ ।
एकविंशतिमुशीराणि भिनद्मीति^५ मन्त्रोक्तम् । २४ । उ-
शीराणि प्रयच्छति^६ । २५ । एकविंशत्या सहाप्रावयति । २६ ।
आ मं विशन्तीति^७ वयोनिवेशनशृतं^८ क्षीरौदनमश्ना-
ति । २७ । परि द्यामिवेति^९ मधु शीमं^{१०} पाययति । २८ ।
जपंश्च^{११} । २९ । अस्थिसंसमिति^{१२} शकलेनाप्स्विटे^{१३} संपा-
तवतावसिञ्चति । ३० । ॥ ५ ॥ ॥ २९ ॥

आवयो इति^{१४} सार्यपे^{१५} तैलसंपातं^{१६} बध्नाति । १ । काण्डं
प्रलिप्य^{१७} । २ । पृक्तं शाकं प्रयच्छति^{१८} । ३ । चत्वारि शाक-

^१ P B₁ B₂ B₃ B₄ विष्णु — ^२ Ch B₁ B₂ प्रति°, cf. Kauç 28 19, 58 12 —
^३ D (schol.) अप्री प्रताप्य मुसलबुधेन. परिहृत्य (°) कुमार कुमिण तालुनि
तापयति — ^४ D (text and schol.) शिमुभिः, L P insert नवभिर् after
this word. — ^५ D (schol.) प्रकपेण प्रविपति शीति म इत्यभिमञ्च,
v 23 1 — ^६ v 23. 13 — ^७ B₂ and D (text) add here एक-
विंशति and Ch has it on the margin it, is probably a gloss. D (schol.)
जीर्णान्युशीराणि एकविंशति (Cod. °ति) कुमिणो प्रयच्छति — ^८ v 1. 2. 2 —
^९ Ch B₂ E °निवेशने, D (schol.) अस्या च्च च पविवाचकशृत क्षीरौदन-
मश्नाति । रचोर्भिर्य — ^{१०} v 12 1 — ^{११} B₁ शीरसः — ^{१२} B₁
अपय, D (schol.) एतत्सक्त जपत्ताचमयत्यभ्युचति । चकारात् । विपरुप्त
(cf. Kauç 28 1) — ^{१३} v 14. 1. — ^{१४} D (schol.) श्रातवृचशकलेन —
^{१५} v 16 1. — ^{१६} Ch सार्यप — ^{१७} So conjecturally as bahuvrīhī-
compound, K B₂ Ch P B₁ B₂ तैल संपात, D (text) तैलं संपातवत,
D (schol.) सक्तस्य सार्यपविकारः सार्यपसप्तम्यणि (°) बध्नाति । सार्यपतैलेन-
वत्संपातवतं (° for तैलेनैव स?) करोति । संपातवच्च तैल गुणविधा-
नार्थः । तवहीमेध्याज्यमेव । दक्षिणत उद्पात्र आज्याङ्गतीनामित्याज्यह-
णात् । सार्यप इति तद्धितः तैलस्य बंधन मा भूत्; cf. also the schol
to the next sūtra — ^{१८} D (schol.) सार्यपकाण्डं तैलेनाभ्यस्य बध्नाती-
ति प्रकरणात् । संपाता शुर्बध्धत्वात्; cf. Kauç. 7. 15 — ^{१९} D (schol.)
सार्यप शाक तैलेन मित्रे प्रयच्छति —

फलानि^१ प्रयच्छति । ४ । क्षीरलेहमाङ्गे^२ । ५ । अग्राति^३ । ६ ।
अग्नेरिवेत्युक्त दावे^४ । ७ । इमा यास्तिस्र इति^५ वृक्षभूमौ
जाताज्वालेनावसिञ्चति^६ । ८ । शीर्षे^७ फाट्टाक्षैः^८ । ९ । निकटा-
भ्याम्^९ । १० । कृष्णं नियानमित्योषध्याभिश्चोतयते^{१० ११} । ११ ।
मारुतानामप्ययः^{१२} । १२ । हिमवत इति^{१३} स्यन्दमानादन्वीप-
माहार्य^{१४} वलीकैः^{१५} । १३ । पञ्च च या इति^{१६} पञ्च पञ्चाशतं
परशुपर्णान्काष्ठैरादीपयति^{१७} । १४ । कपाले प्रभृतं^{१८} का-
ष्ठेनालिम्पति । १५ । किंसत्यश्वजाधीलोदकरक्षिकामश-

^१ D (text) शाकलफलानि, D (schol) पुन प्रयच्छति ग्रहणं पूताना मा भूत — ^२ h Bu Bi Bb आहते D (schol) अचिणो (Cod अक्षी) अङ्गे — ^३ D (schol) सर्वाण्यक्षीरोगभेषजानि । लिङ्गुपतापवचनात् — ^४ ११ 20 1 (cf the तदननाशनगण Kauç 26 1 note), D (schol) दावे क्षी-
हितपात्रेण मर्भि सपातानानयति (Kauç १९ 19) । अग्नेरिवेत्य — ^५ ११ 21 1 — ^६ Bi जाताज्वाले, D (schol) जातवृक्षभूमौ (?) जाताज्वाभि-
रवज्जालिताभिश्च दत्त तप्त तेनावसिञ्चति (cf Kauç २७ 29 34) । अय-
भिषज्य — ^७ Bi शीर्षे — ^८ D (schol) शीर्षमदन फाट्टमोषदुष्ण-
मुदक (Cod *दुष्णमुदक) । अवा विभीतकफलानि । एते (?) ज्वालिताग-
वनचचे इवसिञ्चति — ^९ D (schol) निकटावनिकटा (?) च निकटे इक-
टाभ्या (?) फाट्टज्वालेनावनचचे इवसिञ्चति — ^{१०} ११ 22 1, D (schol)
सूताभ्या गोलया (?) समुपोरिति (११ 23 1) लिङ्गुपतापात् । अभिव-
र्णेषु ग्रहणात् । न इति चेन्नार्थमुक्तत्वात् (for चेन्नार्थमुक्तत्वात्?) ।
यथायर्चाण पितरमिति (११ 2 1) मन्त्रोक्तया अया विष्टेति (११ 3 1) —
^{११} Bi अतिश्चोतयते — ^{१२} D (schol) इति मारुताना मवाणा (cf Kauç-
26 24, 40 7) इत्यस्मिन्कर्मणि अपि तमस्या गमन भवति । मारु-
ताना मवा इह गच्छतीत्यर्थः । कर्तृकर्मणो कृमीति पठ्यो अतश्च ते
यामपि जलोदरभेषजम् — ^{१३} ११ 24 1 — ^{१४} K P Bi Bb स्य
न्दमाना अन्वीपम् — ^{१५} Bi वलीकैः D (schol) जलोदरिणमभि-
श्चोतते — ^{१६} ११ 25 1 — ^{१७} Ch परशुपर्णात् all oth r MSS प
रशुपर्णान्, cf परशुपर्णाश्च Kauç 47 25, D (schol) तेषा पचाश-
तकपालक कृत्वा काष्ठैरादीपयति सङ्केतः — ^{१८} D (text) प्रभृत,
D (schol) पर्यरस (Cod कर्ण*) कौष्ठेन गृहीत्वालिपत्यवसिञ्चति । अप-
विध्यति —

कादिभ्यां^१ २ दंशयति^३ । १६ । निश्यव मा पाप्मन्निति^४
तितउनि पूल्यान्यवसिच्यापविध्य । १७ । अपरेद्युः सह-
साद्यायाप्सु वलींस्त्रीन्पुरोडाशसंवर्तींश्चतुष्पथे^५ ऽवशि-
ष्यावकिरति^६ । १८ । ॥ ६ ॥ ॥ ३० ॥

यस्ते मद इति^७ शमीलूनपापलक्षणयोः^८ शमीशम्या-
केनाभ्युद्य^९ वापयति^{१०} । १ । अधिशिरः^{११} । २ । अन्तर्दाव
इति^{१२} समान्तमयेः कर्ष्वामुष्णपूर्णायां^{१३} जपंस्तिः^{१४} परिक्रम्य
पुरोडाशं जुहोति^{१५} । ३ । प्राग्ये^{१६} प्रेत^{१७} इत्युपदधीत^{१८} । ४ ।

^१ K Bu B₁ Bh *रविका* — ^२ D (text) मशकीदिग्भ्या — ^३ D (schol) कित्य श्रुत श्रुजावील गुन दैप्प । उदकरचिका जलुकादि-
गृहकोलिका । किस्थिनालेपन । श्रुजाम्बोलेन वा यवा(?) श्रुखेनालेपन । तदा
जलुकाया दशन । यदा श्रुजाम्बोलेन तदा गृहकोलिकयालेपने (!) मचा ।
दशने च समाननिदेशात् । किस्त्यादीनि चेति बङ्गवचन तद्दप्रयोगात् ।
सर्वत्रायोजनमिति (for *जनानामिति*) यथा in the introduction
Darila has the following किस्थिनाभिलिष उदकरचकाया दशन एव
लालयालेपन (*श्लक्षा*?) मशकादिभ्या दशन is the sutra to be com-
pared, as far as construction is concerned, with Kauç 27 23? — ^४ vi
26 1, cf the तवमनाशनमथ Kauç 26 1, note This pratika occurs
also in the पाप्मगण, Ath Paris 34 6 वि देवा जरमादुतनप (VSS
*चुतमप) न शोमुचदद्यमथ मा पाप्मन्निति पाप्महा । इति पाप्मगण-
The pratikas are in 31 1, 14 33 1, vi 26 1 — ^५ Bh वलींस्त्री*,
Cb वलीमस्त्री* (for वलीकास्त्री*), D (text) वलींस्त्री* — ^६ So with
doubtful emendation, all VSS च विषय — ^७ vi 30 2 — ^८ D (schol)
शम्या लूना केशा यस्य स शमीजनः । पाप लक्षण यस्य स पापनक्षण
अनयोर्भेदप्रत्ययसिद्धे — ^९ All VSS शमीशमकेना*, D (schol) शमी
च शम्याका च शमीशमके (!) इति वद . तेनोदकमित्रेण शिरो दर्भपि-
जुलीभिर्वस्त्रैर्क सार्धमधिशिरो ऽवसिचति (Kauç 25 37) . केशच्छेदने
मत्र — ^{१०} Cb *नाभ्युद्वापयति — ^{११} D (schol) दर्भपिजुलीभिः सार्धम-
धिशिरो ऽवसिचति — ^{१२} vi 32 1 — ^{१३} K ऊरिष्याग्, D (text) कृ
ष्णाम्, D (schol) अपे. सर्वतो गतं खात्वा. — ^{१४} Ch चि प्य*, the rest
चिप्य* — ^{१५} D (schol) पिशाचनाशन — ^{१६} vi. 24 1 — ^{१७} D (schol)
प्रेतो यन्तीति (I for यन्तिरिति), vi 114 2 — ^{१८} D (schol) रचचातन —

वैश्वानरीयाभ्यां पायनानि^१ । ५ । अस्याद् द्यौरित्यपवा-
तायाः^२ स्वयंसस्तेन गोशृङ्गेण संपातवता जपन्^३ । ६ ।
यां ते रुद्र इति^४ शूलिने शूलम्^५ । ७ । उत्सूर्य इति^६ श-
मीविश्वशीर्षपर्यावधि^७ । ८ । द्यौश्च म^८ इत्यभ्यज्याव-
मार्ष्टि^९ । ९ । स्पूणायां निकर्षति^{१०} । १० । इदमिडा^{११} इत्य-
द्यतं मूत्रफेनेनाभ्युद्य^{१२} । ११ । प्रक्षिपति^{१३} । १२ । प्रक्षालय-
ति । १३ । दन्तरजसावदेग्धि^{१४} । १४ । स्तम्बरजसा^{१५} । १५ ।
अपचित^{१६} आ सुस्रस इति^{१७} किंस्त्यादीनि^{१८} । १६ । लोहि-
तलवणं संक्षुद्याभिनिष्ठीवति^{१९} । १७ । अन्तरिक्षेणेति^{२०}

^१ D (schol) वैश्वानरो न ऊतय इत्येताभ्यां (vi 30, 36) कर्मणि कर्तव्यानि भेषजेषु पायनानि विहितानि सर्वभेषज्यानि चितानि — ^२ vi 44 1 (vi 77 1) — ^३ K B ० वाताया Ch अयावाताया, Bu E P as above, D (text) अपगताया, D (schol) अपगता गौ वत्सविश्वलितलेह्या —

^४ This word is wanting in D (text) L joins it to the next sūtra, D (schol) स्वयंसस्तेन गोशृङ्गेण संपातवता जपन् इति । पायनानि चामयतीति (Kauç 29 1) —

यतीति काचत् । —

लि कृत्वा अपवाचामयतीति (Kauç 29 1) एकदेशग्रहणात् — ^५ vi 90 1 —

^६ D (schol) शूलमायुधविशेष । क्रमभेदेन कर्मविधानं जपतः संबोधनं यथा स्यात् । शूलमस्त्यास्तीति (for शूलमस्त्यास्तीति) तस्मै शूलं वधाति — ^७ vi 92 1 — ^८ All MSS except D ० विष्य — ^९ Thus

even old MSS श्रीर्षः, K P B Bh ० पर्यावः D (schol) शमीफलमुरोलक

श्रीर्षपर्यङ्का शरीरिणि (for शिरीष ?) करोति प्रसिद्धा । आभ्यामभ्यु-
तते । ओषध्याभिस्रोतयति (cf Kauç 30 1) । इति निर्देशसामान्यार्थ-

त्वात् । पिशाचनाशन — ^{१०} vi 93 1 — ^{११} D (schol) व्याधित —

^{१२} D (schol) अथवा स्पूण्या (for) निकर्षति विरिष्ट घृतेनाभ्यक्त — ^{१३} vi 97 1 —

^{१४} D (schol) मानुषमूत्रफेनेन अरुड (for अरु ?) क्लेदयति — ^{१५} D (schol) ततो मूत्रं प्रक्षिपति योखिना —

^{१६} D (schol) दन्तमलिनानि पत्यचत — ^{१७} D (schol) मरीक्षवल्लर्षा (for) रजः पासुरित्यर्थ —

^{१८} D omits this word, E has a colon after it — ^{१९} vi 98 1, vii 76 1 —

^{२०} This division is according to E, D does not divide here, cf Kauç 100 16 — ^{२१} D (schol) शिखवलवणं चूर्णकृत्यापचिति

कृत्वा तमभिमुखि निष्ठीवेत् — ^{२२} vi 99 1 —

पक्षहतं मन्त्रोक्तं चङ्क्रमया^१ । १८ । कीटेन धूपयति^२ । १९ ।
 ग्लौरित्यक्षतेन^३ । २० । वीहि^४ स्वामित्यज्ञातारुः शा-
 न्युदकेन संप्रोक्ष्य^५ मनसा संपातवता^६ । २१ । या ओ-
 षधय इति^७ मन्त्रोक्तस्योषधीभिर्धूपयति^८ । २२ । मधूद-
 श्वित्पाययति । २३ । क्षीरोदश्वित^९ । २४ । उभयं च । २५ ।
 देवा अदुरिति^{१०} वल्मीकेन वन्धनपायनाचमनप्रदेहनमु-
 ष्णेन^{११} । २६ । यथा मनो ऽव दिव^{१२} इत्यरिष्टेन^{१३} । २७ ।
 देवी देव्यां यां जमदग्निरिति^{१४} मन्त्रोक्ताफलं^{१५} जी-
 व्यलाकाभ्याममावास्यायां^{१६} कृष्णवसनः कृष्णभक्षः पुरा
 काकसंपातादवनक्षचे ऽवसिञ्चति । २८ । ॥ ७ ॥ ३१ ॥

^१ D(schol.) गमनं चंक्रमः(?)...कर्मोक्तमूत्रफेनेनाभ्युयेति सर्वकर्मणातिदेशः पक्षहतमेष्यः — ^२ This sūtra is wanting in D (text and schol.), — ^३ vi. 83. 8^c; this sūtra is wanting in D (text and schol.); cf. sū. 11 — ^४ vi. 83. 4 — ^५ D (text) प्रचाक्ष, D (schol.) अज्ञातकरणमज्ञातारुः त... प्रचाक्षयति. — ^६ D (schol.) तत्र आज्यं कृत्वा । मनसा संकल्पयति । संपातो त (?) मया कृता इति चितयति. — ^७ vi. 96. 1. — ^८ Ch Bā ओषधिः; D (schol.) मचे तु सोम उक्तः तस्य चौरिष्य ओषधस्ताभिर्धूपयति । माषगृहीतः — ^९ K Ch E D (text and schol.) चौरौदः. — ^{१०} vi. 100. 1 — ^{११} E D (text) प्रदेहम्; Bā प्रदेशहनम्; D (schol.) to the entire sūtra. वल्मीकेन साधयति । वधनादोनि । वल्मीकं वध्नाति । वल्मीकं पाययति वल्मीकमाचमयति वल्मीकं चोष्णं कृत्वा प्रलिपति । विषदूषणा. — ^{१२} vi. 105. 1, vii. 107. 1. — ^{१३} D (schol.) अस्य कर्म-रिष्टगृहोत्तेनोक्तं वेदितव्यं । सूतकारिष्टकौ प्रपादयतीति कासमेष्यः; cf. Kauç. 28. 15 — ^{१४} vi. 136. 1, 137. 1; D (schol.) तत्स्थिर्यवृत्तिजन्यार्थं (?) पूर्वं बुद्धिदृष्ट्यर्थमुत्तरयत्युक्तं विकल्पः. — ^{१५} Ch पुलं. — ^{१६} D (schol.) मन्त्रोक्ता काचमाची (Cod. वाच) तस्याः फलं जीव्या सह जीवि (for जीविका, with haplography?) काचमाची आलाका भृगकः (for भृग-राजक?) अनयोरन्यतरया सह मन्त्रोक्तफलमवसिञ्चति (Weber's hesitating emendation to पुलजी वल्मीकाभ्याम् [Ind. Stud. v. 379 note] is thus rendered unnecessary) !... देशदोषमेष्यः —

यस्ते स्तन इति^१ जम्भगृहीताय स्तनं प्रयच्छति^२ । १ ।
 प्रियङ्गुतण्डुलानभ्यवदुग्धान्पाययति । २ । अग्राविष्णू सो-
 मारुद्रा सिनोवालि वि ते मुञ्चामि शुम्भनी इति^३ मौञ्जैः
 पर्वसु वद्धा पिञ्जलीभिराभ्रावयति^४ । ३ । अवसिञ्चति^५ । ४ ।
 तिरश्चिराजेरिति^६ मन्त्रोक्तम्^७ । ५ । आकृतिलोष्टवल्मीकौ
 परिलिख्य^८ । ६ । पायनानि^९ । ७ । अपचितामिति^{१०} वैण-
 वेन दार्भ्यूपेण^{११} कृष्णोर्णाज्येन^{१२} कालवुन्दे सूकायैरिति
 मन्त्रोक्तम्^{१३} । ८ । चतुर्थ्याभिनिधायामिविध्यति^{१४} । ९ । ज्या-
 सुकाज्वालेन^{१५} । १० । यः कीकसा इति^{१६} पिशीलवीणात-
 न्त्रीं वध्नाति^{१७} । ११ । तन्या क्षितिका^{१८} । १२ । वीरिणवधो^{१९}
 स्वयज्ञान विः समस्य^{२०} । १३ । अप्सु त इति^{२१} वहन्यामध्ये

^१ vii 10 1 — ^२ D (schol) जम्भो रच । तेन गृहीत तस्मै मातु-
 स्तनं प्रयच्छति — ^३ vii 29 1 4^१ 1 46 1 8 1, 11^२ 1 — ^४ D
 (schol) जम्भगृहीत ^५ D (schol) अथवा अवसिञ्चति — ^६ vii 56 1 —
^७ D (schol) तत्पाययति मधुक मधुदापनिर्देशसामान्यात् cf Kauç.
 ७७ 10 — ^८ D (schol) जीवकोपणामुत्सोच वध्नाति । अथ (') क्रिया नि-
 र्देशसामान्यात् cf Kauç 26 43 — ^९ D (schol) अष्टाष्टा (?) Cod *धा)
 यानि विषदूषणेषु पायनानि भवतीह हरिद्रा सर्पिषि पाययत्येतानि पा-

लघुदेवुर्दा रवव ते कृष्णवर्णे सुकायै । कर्णसुकायै सुका अटोच्यते ते-
 मन्त्रोक्त विध्यति । अपचितमित्यर्थः — ^{१४} vii 14 4 — ^{१५} D (schol)
 ज्याया सुकयावज्वाल । तेनावसिञ्चति अपचित cf Kauç 27
 2७ ७७ — ^{१६} vii 6 3 — ^{१७} D (schol) अचतर्भयज्य — ^{१८} Ch E
 चित्तिकान् the rest चित्तिका D (schol) तस्या (Cod तरस्या) वीणाया
 चित्तिकातयैव तस्या वध्नाति चित्तिकारभस्योपरि नृपङ्ख (1 for *खड्ग ?)
 रोह्यादनाथ ( ) — ^{१९} Ch वधो E वध्री, D (text) वध, D (schol) वध —
^{२०} D (schol) वध्नाति अचतर्भयज्य — ^{२१} vii 83 1 —

विमिते पिञ्जलीभिरास्त्रावयति^१ । १४। अवसिञ्चति^२ । १५।
उष्णाः संपातवतीरसंपाताः^३ । १६ । नमो ह्वायेति^४ श-
कुनीनिवेपीकाञ्जिमण्डूकं नीललोहिताभ्यां सूचाभ्यां स-
कष्टं वद्धा^५ । १७ । शीर्षेक्षितमित्यभिमृशति^६ । १८ । उक्त-
माभ्यामादित्यमुपतिष्ठते^७ । १९ । इन्द्रस्य प्रथम इति त-
क्षकायेत्युक्तम्^८ । २० । पैठ^९ प्रकर्ष^{१०} दक्षिणेनाङ्गुष्ठेन द-
क्षिणस्यां नस्तः^{११} अहिभये सिच्यवगूहयति^{१२} । २२ । अङ्गा-
दङ्गादित्या प्रपदात्^{१३} । २३ । दंशमोत्तमया^{१४} निताप्याहि-
मभिनिरस्यति^{१५} । २४ । यतो दष्टः^{१६} । २५ । ओपधिवनस्प-

^१ D (schol) बहुव्रीहौर्ध्वोर्मध्ये गूह कृत्वा संपातितभिरङ्गिरास्त्रावयति
वक्ष्यणगूहीत — ^२ D (schol) अथवावसिञ्चति — ^३ D (schol)
यास्त्राभ्यां संपातास्ता उष्णाः कर्तव्याः । असंपाता इतरा यास्त्रा संपाता-
स्ता धीतास्ताभिरङ्गिरवसेचन । सीताभिरसंपातत्वात् — ^४ in 116 1, cf
the तवन्नाशनमण Kauç 26 1 note — ^५ D (schol) शकुनीनिव
(Cod शकुनी) करोति । मञ्जुसूत्रस्य हरितसूत्रेण सव्यजघामु बद्धेत्या
दिवत् । इपीकिव रेखा यस्य स इपीकाजि । तात्रोलसूत्रेण (Cod
तात्रोल) लोहितेन च सूत्रेण सह कचाभ्या वद्धा शकुनीनिवे करोति ।
अरभेपण, cf Kauç 40 4 4^२ 39 — ^६ ix 3 1 — ^७ D (sch 1) अथ
सूक्तस्योत्तमाभ्यामभ्यामादित्यमुपतिष्ठते । पादाभ्यां त इत्याभ्यां व्याध्यपरमे
(for व्याध्यपरमे) मचा (ix 8 21, 22) — ^८ x 4 1, D (schol) इन्द्रस्य प्रथम
प्रक्षणो जज्ञ इति (iv 1) तक्षकायाजलि कृत्वा जपत्रित्यादीनि (Kauç-
29 1, 29 1) — ^९ D (text) पैठस्य — ^{१०} E प्रकर्ष, B प्रकर्ष, Bū
प्रघृष्टा, D (sch 1) पैठ कञ्जपाया अध कच्छपाकार (?) अहिदष्टस्य (Cod
अहिदष्ट) प्रकर्ष दक्षिणे नासापुटे (Cod नाशा) च्योतयते । दक्षिणहस्ता-
गुष्ठेन प्रकर्ष नञ् (?) दद्यात् (cf Kauç 35 4) Is प्रकर्ष to be emended
to प्रघृष्य cf Kauç 9 6 — ^{११} D (schol) सर्पभये (?) Cod सर्पाहये)
पैठ वस्त्रे वद्धा स्थापयति । तस्मिन् वेष्टमनि — ^{१२} x 4 20, D (schol)
सर्पदष्टस्या (Cod दष्टया) प्रपदाभ्यां प्रकर्षेण मार्ष्टि — ^{१३} D (text and
schol) दक्ष — ^{१४} D (schol) आरे अभूदित्यनया (x 4 26) —
^{१५} D (schol) दक्ष उल्लुकेन (Cod उल्लु) . अहिमभिमुख पिपति उल्लुक
(Cod उल्लुक) । आरे अभूदित्यनया निरसन (x 4 26), cf Kauç 29 6 —
^{१६} K (prim man) Ch (prim man) दष्टः, D (schol) सर्पदशनो (Cod.
दशनो) यत उद्देशे (Cod उद्देशे) दष्टसमभिनिरसति उल्लुक, cf Kauç.
29 7 —

तीनामनूक्तान्यप्रतिषिद्धानि भैषज्यानाम्^१ । २६ । अंहो-
लिङ्गाभिः^२ । २७ । पूर्वस्य^३ पुत्रकामावतोकयोरुदकान्ते
शान्ता अधिशिरो ऽवसिञ्चति^४ । २८ । आब्रजितायै^५ पु-
रोडाशप्रमन्दालकारान्संपातवतः प्रयच्छति । २९ ॥ ८ ॥ ३२ ॥

वषट्ते पूषन्निति^६ चतुर उदपाचे सपातानानीय^७ चतुरो
मुञ्जान्मूर्ध्नि विवृहति^८ प्राच^९ । १ । प्रतीचीरिषीका^{१०} । २ ।

^१ D (schol) ओषधीना वनस्पतीना च वैदिके प्रतिषिद्धानि (for
ऽप्रति^०?) व्याधिनिदान (for °दान°) सबधकानि भैषज्यमन्त्रनूक्ताना
(C d °नूक्ताना) तद्विहित (Cod °हीत) एव नियोगो ऽप्रतिषिद्धवचनात्
(Cod प्रतिषिद्ध°) । तस्माद्वयार्थं पाणानुलेपनस्नानधूपभोजनानि । साम-
र्थ्यापेक्षत्वात् । उपभोगस्य भैषज्या मत्रा भैषज्यकर्मत्वात् । — ^२ D (schol)
अनूक्तान्यप्रतिषिद्धानीति (Cod अनु° प्रकृतत्वात् । पूर्वसर्वेणैवेदं प्रसिद्धं ।
अहस इत्येव लिङ्गात् । ताभिः समस्तोभिरायुर्वेदपरिहितानि द्रव्याणां
(°for °ण°) व्याधिहेतुविनाशकानि तद्विहितकर्मस्वेव विनियोज्यानि सर्व-
भैषज्यानि । भैषज्यसंहितायास्तु विविधक^१ । स्त्रीकर्मसंहितायास्तु
कथ्यते The ganapala (11th Pur 34 31) gives the following as
the अहोलिङ्गगणः । य आशानामाशपाता अपेर्मन्त्र इति सप्त सूक्तानि
या (Cod इती सप्त सूक्तान्या) ओषधयः सोमरक्षीर्षेयानरो न आगम-
च्छुम्भनी द्यावापृथिवी यदस्याचीनमपि (Cod °चीनमपि) द्रुमो वनस्पती
निति मुञ्चन्तु मा भवाशर्वा या देवीर्यन्मातली (Cod भवाशर्वायदवीर्य-
आस्तती!) रथकीतमित्येताद्यतस्रो वर्जयित्वा अहोलिङ्गगणः ॥ ३२ ॥
This gana is wanting in Chambers 36 (Weber's Verzeichniss der
Sanskrit Handschriften in Berlin p 91), it is found in Bubler's
codex (MS orient fol 9 a of the same library) and counts
as the 23d gana in the Atharva Sarvanukramani. The pratikas are :
31 2 1v 3 99 (अपेर्मन्त्र इति सप्त सूक्तानि) ५ 96 2, 3 2 ४ 112 1
(xiv 2 45), x १ 99 xi 6 (omitted verses 7 9 22 and 93) — ^३ D
(schol) पूर्व त्रिपत्नीयम् (1 1) — ^४ D (schol) पुत्रकामाया मृतापत्यायाय
शान्ता ओषधीरपरि शिरसो ऽवसिञ्चति — ^५ D (schol) नृहणि
प्रत्यागतायै — ^६ 1 11 1 ^७ D (schol) पञ्चादुदपाचोपसादन ।
प्रथमा प्रत्युच उत्तमास्त्रिभुभिः । समानोदकत्वात् — ^८ Ch Bu D (text
and schol) °वृहति — ^९ h P Bh प्रातः, so also Ch on the margin,
D (schol) सूक्तेनाभिमन्त्र्य चतुरो मुञ्जान् यभिर्ह्या शिरसि उच्छ्रितान् (Cod
उच्छ्रि°) करोति प्रागयान् (Cod °यात्) — ^{१०} D (schol) प्रत्यगया —

अधिशिरो ऽवसिञ्चति^१ । १ । आग्रजितायै^२ । २ । नि-
 स्सालामित्यवतोकायै^३ कृष्णवसनायै विपु विमितेषु प्रा-
 ग्द्वारप्रत्यग्द्वारेष्वप्सु^४ सपातनानयति । ३ । पलाशे सी-
 सेपूत्तरान्^५ । ४ । सीसान्यधिष्ठाप्याप्रावयति । ५ । निधाय
 कृष्णं व्रजति^६ । ६ । आदीप्य ब्रह्मा^७ । ७ । एवं पूर्वयोः^८
 पृथक्संभार्यै^९ । ८ । शाखासूक्तम्^{१०} । ९ । पश्चादग्रेरभितः
 कारादे^{११} इपीके निधायार्ध्यधि^{१२} धार्यिते^{१३} औदुम्बरीराधा-
 पयति^{१४} । १० । उन्नमाग्रजितायै^{१५} । ११ । पतिवेदनानि^{१६} । १२ ।

^१ D (schol) वध्याया इदं कर्म । प्रसवाद्य (Cod °या) शिशुपा शाखा
 ज्ञानोद्योदकसमीपे तामु वध्यामुपविश तस्या शिरसि औपधी कृत्वा
 अवसिञ्चति — D (schol) आह आग्रजिताया इत्यवयवयङ्गणान् ।
 पुरोडाशप्रमदालकारान् । सपातयन् प्रयङ्गतीति भवति, cf Kau २
 १) — ^२ H 1 1 — ^३ K Ch °द्वार, D (schol) प्राक्द्वा, cf.
 Kau 24 8 — D (schol) प्रत्यग्द्वारेष्व° — ^४ T श्रीशेषू°,
 D (s 1 1) पलाशे तत्र सीमानि कृत्वात्तरसपातनानयति — ^५ D
 (schol) तस्मिन्नास्रवणगृहे चत्परिहित कृष्ण वस्त्र तन्मुच्यति ततो ऽन्य (प)
 दिधाय पूर्वेण द्वारेण नि क्रामति — ^६ D (schol) तद्गृहमादीप्याग्निना
 तेनैव पूर्वद्वारेण नि क्रामयति — ^७ Bt has a colon here — ^८ D
 (schol) यथा पश्चिमे कर्म कृतमेव पूर्वयोर्गृहयोः कर्मणो स्यात् । पृथक्
 संभार्यति ('for °ते or °भार्यति') — ^९ D (schol) अथ सूक्तस्य
 शिशुपाशास्त्रामदकात् इत्येतत्कर्म भवति, cf sūtra 1 — ^{१०} Cl काष्ठे.
 D (text) काष्ठे, I u काष्ठे — ^{११} Bt °ध्यति — ^{१२} E धार्यिते, D (text)
 धीर्यिते, the rest as above (dual?) — ^{१३} D (text) °रोपाययति, D
 (schol) समिदाधानाये (Cod °जे) प्रयादग्रे तदशिररेणोपीकनीहत्या (?)
 तोरणाकारेधाये ( ) धारयति । तोरण तस्मीपरि प्रपरि ('for उपरि?')
 समीपेन औदुम्बरी समिध आधापयति । कर्तुमत्र अवधान्यवतोका अ-
 भित उभयतो निवर्त्तते । अभित इति ग्रहणं मूलसयोगात् — ^{१४} D (schol)
 पुरोडाशप्रमदालकारान्सपातयन् प्रयङ्गतीत्येतदन्न भवति, cf Kau २
 29, 34 2 — ^{१५} D (schol) वक्ष्याम इति वाक्यशेष (Cod °विशेष, ।
 पतिनाभफलानि कर्माणि . ., cf. Kauç. 74 7, and the Paddhatis
 ibid. —

आ नो अग्रं इत्यागमकृशरमाशयति^१ । १३ । मृगाख-
राद्वेद्यां मन्त्रोक्तानि संपातवन्ति द्वारे प्रयच्छति^२ । १४ ।
उदकंसे व्रीहियवौ जाम्यै^३ निशि हुत्वा दक्षिणेन प्रक्राम-
ति^४ । १५ । पश्चादग्नेः प्रक्षाल्य सधाय संपातवतीं^५ भगस्य
नावमिति^६ मन्त्रोक्तम्^७ । १६ । सप्तदाम्यां संपातवत्या
वत्सान्प्रत्यन्तान्प्रचृतन्ती^८ वहन्ति । १७ । अहतेन संपात-
वता^९ ऋषभमभ्यस्यति^{१०} । १८ । उदर्दयति^{११} यां दिशम् । १९ ।
जाम्यै^{१२} प्र यदेत^{१३} इत्यागमकृशरम्^{१४} । २० । इमा व्रजेति^{१५}
स्वसे^{१६} । २१ । अयमा यातीति^{१७} पुरा काकसंपातादर्यम्णे^{१८}

^१ u ३६ १ — ^२ So (with ग्र) all MSS, D (schol) कृशर ओद्गन् पुष्टिगत्वात् । तिलतनुलोदकं — ^३ D (schol) मृगारैर्निष्य (!) सेवितो देशो मृगाखर । ततो मृद गृहीत्वा वेदि कुर्यात् । अस्या संपातित कृत्वा कुमार्यं प्रयच्छति । उच्यते मन्त्रोक्तानि । आखर इदं हिरण्यं गुग्गुलुयमौष (cf u ३६ ७) गंधोदकमित्यर्थः — ^४ D (schol) जामिक (!) मातृका तस्यैतत् (!) कर्म — ^५ D (schol) तस्य घटस्य दक्षिणेन अपक्रामयति । भगिनीभ्रातरावपक्रामणे (? Cod *भ्रातानापपक्रा*) भवन्नेषत्वात् — ^६ E B सतपावतो — ^७ u ३६ ० D (schol) नाव प्रचान्य संपातवतीं करोति — ^८ D (schol) तत्पतिकामाचारोद्गण (!) — ^९ Thus emended D (text) प्र वृतते the rest प्रचृतन्ती D (schol) सप्तदाम्यां यस्या वत्सवत्या । सा सप्त दाम्यी तस्या सप्तदाम्यां संपाति दक्षताया सप्त वत्सान् पूर्वं प्रमुच्यत कुमार्या अतःप्रतिवत्स (!) — ^{१०} Bu संपातवतर्यभम् — ^{११} D (schol) नवेन वाससा संपातवता या सेक्ताः (! for य सेक्ताः) तु गो (!) ऋषभ सस्या वहति जानीयात् (? Cod *यान्) कस्य विशेषो ऽय आह ( ) — ^{१२} K Ch B B Bu उदर्दयति D (schol) to the entire sutra इति प्रकृतस्यैव कर्मणो ऽस्य विधानात् — ^{१३} K P Bh याम्यै, Ch D (text) जाम्यै — ^{१४} v १ ४ — ^{१५} Bu कृशरम् Bh कृपरम्, the rest कृशरम् — ^{१६} v २ ८ (xx १०७ ११) — ^{१७} This sutra is wanting in D. — ^{१८} v ६० १ — ^{१९} Ch अर्यजे Bh E B अर्यजे —

जुहोति^१ । २२ । अन्तःसक्तिषु बलीन्हरन्ति^२ । २३ । आप-
तन्ति यतः^३ । २४ । ॥ १० ॥ ॥ ३४ ॥

पुंसवनानि^४ । १ । रजउद्वासायाः^५ पुंसवन्ने । २ । येन
वेहदिति^६ वाणं मूर्ध्नि विवृहति^७ वध्नाति । ३ । फालच-
मसे सरूपवत्साया दुग्धे व्रीहियवाववधाय मूर्च्छयित्वा-
ध्यङ्गे^८ बृहतीपलाशविदार्यो^९ ^{१०} वा प्रतिनीय पैदमिव^{११} । ४ ।
पर्वतादिव^{१२} इत्यागमकृशरमाशयति^{१३} । ५ । युगतर्चना^{१४} सं-
पातवनां द्वितीयम्^{१५} । ६ । खे^{१६} लूनांश्च पलाशस्तस्मिन्निवृत्ते^{१७}

^१ D (schol) यावत्त काका । आकाशशक्तेभ्य (?) उत्तिष्ठति तस्मिन्काले
उपाकाल इत्यर्थे अर्यगणे जुहोत्याज्य — ^२ I' Bu हरत्य — ^३ D
(schol) काका आगच्छति तस्या दिशे वरागमनं ध्रिय । इमा यानि
पतिविदनानि समाप्तानि — ^४ Ath Paddh and Daç Kar पचसे मासि —
^५ Bu has a colon here — ^६ m 23 1 — ^७ So only Bh, the remaining
MSS and Ath Paddh विवृहति — ^८ So k Bu Bi Ch (see man)
D (schol) Ch (pim man) L and Ath Paddh (both MSS) *ध्यङ्गे,
D (text) *ध्यगे P Bh *ध्दङ्गे — ^९ So D (text and schol), the rest
बृहति*, one of the MSS of the Ath Paddh has a colon (बृहति^१) —
^{१०} D (text) and Ath Paddh विदार्यो D फालचित्रकाया सोमचम-
साकार कृत्वा तत्र व्रीहीन्यवाद्य प्रविष्य मूर्च्छयित्वा सचूर्णं अध्यङ्गे .
पर्यफलित्यप्रसिद्धा । पूषतिपलाशविदार्यो वा प्रतिनीय पूषती बृहती प-
लाश(?)विदारो वेलापत्वाशक इति प्रसिद्ध — ^{११} D (schol) and Ath
Paddh रजउद्वासाया दक्षिणे नासिकाच्छिद्रे दक्षिणेनागुष्ठेन नशकरण,
cf Kauç 37 21 — ^{१२} v 25 1 — ^{१३} So k PBi Ch L D (text and
schol), Bu Bi *कृशरम्, Ath Paddh and Daç Kar अथ गर्भधानमु-
च्यते । स्नातायां चतुर्थे इहनि . सूक्तेनाज्य जुहुयात् । भक्त पात्रे तिलमिश्र
गर्भिणी प्राशयति — ^{१४} D (schol) and Ath Paddh युगतर्चना —
^{१५} Ath Paddh and Ath Paddh पात्याभिमुख्य गर्भि-
स्त्रपन — ^{१६} So निवृत्ते

निघृषाधाय^१ शिष्टे ग्रामं^२ प्रविशति^३ । ७ । शमासश्चत्य
इति^४ मन्त्रोक्ते ऽग्निं मथित्वा पुंस्याः^५ सर्पिषि पेद्वमिव । ८ ।
मधुमन्थे^६ पाययति । ९ । कृष्णोर्णाभिः^७ परिवेष्ट्य^८ वधा-
ति । १० । यन्तासीति^९ मन्त्रोक्तं वधाति^{१०} । ११ । ऋध-
ङ्मन्त्र इत्येका यथेयं पृथिव्यच्युतेति^{११} गर्भहंहणानि^{१२} । १२ ।
जम्भगृहीताय प्रथमावर्जं^{१३} ज्यां त्रिरुद्ध्य^{१४} वधाति । १३ ।
लोष्ठानन्वृचं प्राशयति^{१५} । १४ । श्यामसिकताभिः शयनं
परिकरति^{१६} । १५ । यामिच्छेद्दीर जनयेदिति धातव्याभि-
रुदरमभिमन्त्रयते^{१७ १८} । १६ । प्रजापतिरिति^{१९} प्रजाका-

^१ K P B₁ B₂ निघृष्या^० B₃ निघृकष्या^०, Ch निघृष्या^०, the rest as above, cf Kane १६ १२ ३ ३; — P धाम । शिष्टे)धयम —
^२ D (schol) चकार युगतर्जना सपातवत्करणार्थस्तत्कर्मभेद — ११
II 1 — ^३ K P B₁ पुष्या । C₁ पूष्या B₂ पुष्या D (cl 1), पुव-
त्ताया गोघृतेनापि (Cod *पृदेभमपि) प्रक्षिप्य रज उद्वासाया इक्षिणस्या
नस्य (') इक्षिणेनागुष्टेन cf Kane ३ 1 ३ ४ — ^४ D (text and
schol) दधि^० — ^५ D (text) Ch E P B₁ विष्णोर्णाभि K वि-
ष्णोर्णाभि, B₂ वृष्णोर्णाभि, D (cl 1) सेकारणकस्योर्णाभिसमपि (')
परिवेष्ट्य वधाति । पुसवन — ^६ Ch E P K B₁ B₂ परिवेष्ट्य D (cl 1)
परिवेष्टा, E परिवेष्ट — ^७ ११ ११ 1 — ^८ D (cl 1) इति शेष
प्रकरणात् । मन्त्र उक्ती परिहस्यी हस्येष्टकाविति (for हन्तावर्तकाविति)
प्रसिद्धा — ^९ ११ 1 1 ११ 17 1 4 the third pranks is not found in
any known Sanskrit, D (schol) एकेति मन्त्रप्रसंगात् । यथेयं पृथिवीति
नार्थसूक्तलिगात् । उच्यते (for अच्युतेति) शिखान्तरीयसूक्त (1 r शा-
खान्तरोय^०) एतेषां गर्भवर्धनफलानि कर्माणि भवति — ^{१०} Ch B गर्भ-
वृहणानि, B₂ गर्भवृ^० — ^{११} D (schol) ऋधङ्मन्त्र (१ १ १) इत्येतामृच-
वर्जयित्वा — ^{१२} K D (text) *द्वय C *द्वय, D (schol) जम्भेन गृहीतो
गर्भो यस्या स्त्रिय तस्या ज्या त्रिगुणा कुला वधाति — ^{१३} D (schol)
मृत्लोष्ठानन्वृचाभिमन्त्रितान् जम्भगृहीता प्राशयति । न सपाता उपमृष्ट-
त्वात् — ^{१४} D (schol) प्रथमावर्ज (१ १ १) इत्येव — ^{१५} All MSS
धातव्याभिर्, is it to be emended to some word agreeing with अग्नि, and
formed upon the basis of the words धाता दधातु, which occur
in each of the four verses, VII 17 1-4? — ^{१६} E P B₁ D उदर. —
^{१७} ११ II. 3 or ११ 19. 1 —

माया उपस्थे जुहोति । १७ । लोहिताजापिशितान्याश-
यति^१ । १८ । वपान्तानि^२ । १९ । यौ ते मातेति^३ मन्त्रो-
क्तौ वधाति^४ । २० । यथेदं भूम्या अधि यथा वृक्षं वाञ्छ
मे यथायं वाह इति^५ संस्पृश्योर्वृक्षलिबुजयोः^६ शकला-
वन्तरेपुस्यकराञ्जनकुष्ठमदुघरेषमथिततृणमाज्येन^{७ ८ ९ १०}
संनीय संस्पृशति^{११} । २१ । उद्दुदस्वेत्यङ्गुल्योपनुदति^{१२ १३} । २२ ।
एकविंशतिं^{१४} प्राचीनकण्टकानलंकृताननूक्तानादधाति^{१५}
। २३ । कूदीप्रान्तानि^{१६} सनूत्राणि । २४ । नवनीतान्वक्तं कुष्ठं^{१७}
चिरहूः^{१८} प्रतपति^{१९} विराचे^{२०} । २५ । दीर्योत्पले ऽवगृह्य^{२१}

^१ B: लोहिताया° — ^२ D (schol) भक्तसुरा(°)प्रपामित्वेतानि चास्त्र
कर्माणि भवन्ति see Kauç 1° J — ^३ m 6 1 — ^४ D (schol) वज्र
पिङ्गलघ सूर्यपौ मन्त्रोक्तौ मुक्तपीता सपातवन्तौ कृत्वा दृढयमचलिङ्गात् ।
यत्ते गर्भमिति (v 11 6 18) ज्ञाताना रचय अतः^(२) एव गर्भेद्वृक्षादन्तरवि-
धाना गर्भेद्वृक्षला^(१ for लाणि) समाप्तानि, Ath Paddh अथ सीमतोन्नयन
मुच्यते । अष्टमे मासि कर्म कुर्यात् । अथचसय (MSS अथचसय, xix 68 1)
इत्यादि अभ्यातानात् कृत्वा । यौ ते मातेत्यर्थसूक्तेन आम्ब जुञ्जयात् ।
रक्तपीतसर्पपरचपुट्टलिका (second Cod °पुट्ट°) कृत्वा । सपात्याभिमुख्य
पीवाया वधाति । नाभिमात्र यावत् — ^५ u 30 1, vi 8 1, 9 1;
107 1 — ^६ Ch °लुबुजयो E °लिबुजयो — ^७ D (text) °स्वकला° —
^८ All MSS °कुष्ठ° — ^९ Ch °मधुघ° K °मधदुघ° — ^{१०} K Bh °मथित —
^{११} D (schol) अनुरोधन सवननत्वात् — ^{१२} m 25 1 — ^{१३} Ch °ङ्गु-
ल्योनुदति, E °नुदपति B: D (text) °पदधाति, D (schol) सूत्र-
सङ्गा (°for सूत्र खड्गाया?) अङ्गुल्योप समीपे ऽस्या (Cod समीप स्या)
तुदति । वशीकरणमनुष्ठियात् (cf अनुव्रता m 25 4?) — ^{१४} L D (text)
एकविंशति° — ^{१५} D (schol) या लोहानामिति निङ्गात् (m 25 3) ।
मदनीकटकापूर्वायान् (Cod पूर्वाया) सकृदनुच्चादधाति — ^{१६} D
(text) कुदि D (schol) एकविंशतिमेव वदयोयाणि (°) लाचारक्तसूत्रेण
आदधाति प्रकृतत्वात् cf Kauç 21 13 — ^{१७} Bu Bh Ch L
D (text and schol) कुष्ठ — ^{१८} k Ch E P B D (text) °स्त्रिर° —
^{१९} P D have a colon here — ^{२०} D (schol) उत्पल कुष्ठ (!) नवनीताना
भ्यश्च चि पूर्वाह्नमध्यदिनापरारह्णेषु कुष्ठ (!) चि. प्रताप्यादधाति — ^{२१} Bu
B: अवगृह्य, Ch चगृह्य

संविशति^१ । २६ । उष्णोदकं विपादे पतः^२ प्रवद्धाङ्गुष्ठा-
भ्यामर्दयच्छते^३ ^४ । २७ । प्रतिकृतिमावलेखनी^५ दार्भ्युषेण^६
भाङ्गज्येन^७ कण्टकशल्म्ययोलूकपक्षयासितालकाण्डयाद्वये
विध्यति^८ । २८ । ॥ ११ ॥ ॥ ३५ ॥

सहस्रगृह इति^९ स्थापनम्^{१०} । १ । उदपात्रेण संपात-
वता शालां समोक्ष्यापरस्मिन्द्वारपक्षे न्युञ्जति^{११} । २ । एव
नमः^{१२} । ३ । उलूखलमुत्तरा सक्ति^{१३} दक्षिणशयनपाद^{१४} तन्तू-
नभिमन्त्रयते^{१५} । ४ । अस्थाद् द्यौरिति^{१६} निवेष्टनम्^{१७} । ५ ।

^१ D (schol) मचकेशे (?) अथ कृता (?) तत्र संविशति संवेशने मच ।
भर्तुरिदं कर्म समैव कृत्यत वशी इति (III 25 6^d) मचलिगात् । इति वि-
धान परपुष्पनिवर्तनार्थत्वात् । स्त्रीकमसु विधान । अनुरोधनमन्यसपके-
निरोध । यतासीत्यत (VI SI 1) आरभ्यानुरोधनाधिकार see supra
11 — ^२ K P B₁ B₂ B₃ पतः D (text and schol) पत Ch विपादेत्त —
^३ Bu प्रवद्धा — ^४ K Bu B₁ B₂ P अर्दय छेते E D (text) अर्दयत्येके,
Ch अर्दयत्येके, D (schol) विपादशिके उष्णोदकं कृत्वा शयनीयस्य पत
(1) प्रक्षेपेण वध्नाति । पादाङ्गुष्ठाभ्यामर्दयन्न द्विष्य (1) चालाछेते (1) —
^५ B₁ पथिकृतिम — ^६ E P B₁ B₂ B₃ दार्भ्युषेण cf Kauç 32 8 and D (schol)
to 47 53 — ^७ K P B₁ B₂ भाङ्गज्येन — ^८ D (schol) तत्प्रतिरूपाकृति ।
आवलेखनीप्रकृति । आवलेखनी कुम्भकारवक्त्रादवलिखिता मृत् । असित
कृष्ण अल काण्ड (1) यस्या सा असितालकाडा (sc इयु) तया विध्यति
cf Kauç 47 54 49 23. — ^९ IV 2 1 — ^{१०} D (schol) इह स्थापनक-
र्मविधान । ग्रामवरणार्थत्वात् । मेषुनचरणविघ्ननाशकतृत्वादित्यर्थ —
^{११} D (schol) स्त्रीगृहे उदपात्रेण समोक्ष्य उदपात्रशेष अपरस्मिन् द्वा-
रपक्षे न्युञ्जति । द्वारपक्ष कपाटमपर धुरादितर सव्यकपाटवुध्रेरावर्ज्य-
ति (? Cod *वध्रेर*) — ^{१२} E has a colon between एव and नम
D (schol) शाकटमपनीय (Cod *नीय) पूर्वकर्म करोत्येवशब्दात् — ^{१३} D
divides sutras at these points — ^{१४} D (schol) उलूखलमभिमन्त्रयते ।
शयनीयगृहस्थोत्तरकोण अभिमन्त्रयते । स्त्रीमचकपाद दक्षिणमभि-
मन्त्रयते — ^{१५} vs 77 1 (VI 44 1) — ^{१६} D (schol) नाम
प्रद्राविणीव्यभिचारिण्या (Cod प्रद्रा*) निरोधमचलिगात् —

आवेष्टनेन^१ वंशायमववध्य मध्यमायां वधाति^२ । ६ । श-
यनपादमुत्पले च^३ । ७ । आकृष्टे च^४ । ८ । आकर्षणं ति-
लाञ्जुहोति^५ । ९ । इदं यन्प्रेष्य इति^६ शिरःकर्णमभिम-
न्वयते । १० । केशान्धारयति^७ । ११ । भगेन मा न्यस्ति-
केदं खनामीति^८ सौवर्चलमोषधिवच्छुक्लप्रसूनं^{१० ११} शिर-
स्युपचृत्य ग्रामं प्रविशति^{१२} । १२ । रथजितामिति^{१३} मा-
पसरान्निवपति^{१४} । १३ । शरभृष्टीरादीप्राः प्रतिदिशमभ्य-
स्यत्यर्वाच्या आवलेखन्याः^{१५} । १४ । भगमस्या वर्च इति^{१६}
मालानिष्प्रमन्ददन्तधावनकेशमीशानहताया^{१७} अनुस्तर-
ण्या वा कोशमुलूखलदरणे विशिले^{१८} निखनति^{१९} । १५ ।

^१ K आयेष्टनेन — ^२ D (schol) अथ पद्ममध्यमाया (I for खाट्वा?)
बध्न सपाता स्यु. — ^३ D (schol) वधाति — ^४ D (schol) आकृष्टः नातृकेति
प्रसिद्धाभिधानस्तस्मिन् शयनपाद वधाति । चकारात् — ^५ D (schol)
आकर्ष लोटकारण । अगाराकर्षणार्थं । कुटका तेन तिलान् जुहोति —
^६ K Bū D (text) तिला, the rest तिलान् — ^७ vi 89 1 — ^८ K
Ch L P B धारयन्ति, Bū D (text) as above; D (schol) या निरोद्धम्
(Cod या निरोद्धम्) इहति तस्या. केशान् धारयति — ^९ vi 129 1;
129 1, vii 38 1 — ^{१०} Ch E P D (text and schol) *मौपधिव* —
^{११} K *सत, Ch *सन — ^{१२} D (schol) सजात् । शुक्लप्रसून । मूलं
दर्भेण परिवेष्ट्य शिरस्युपचृत्य ग्रामं प्रविशति । मलयहणे हि चंधनं स्यात् ।
अथ ओषधोवत । सुवर्चला प्रसिद्धा चिसध्यासादृशी शुक्लप्रसूनं कर्मा-
तरेण मूलविशेषणत्वात्, cf Kaṇṇ 33 13 fig — ^{१३} vi 120 1 —
^{१४} E P K मास, D (schol) रथजितामिति त्रीणि (vi 130 132) शय-
नातरत्वात् । मापस्वरानाम (?) उग्रपूर्वेषु अर्थस्मिन् वा अन्य उते (?) for
उग्रे?) ये मापा जाता ते मापस्वाराखां निवपति यस्या निरोधमिहति ।
तस्याः शिरसि — ^{१५} So emended; Ch E P Bī Bū D अर्वाच्यावलेख*;
K Bū अर्वाच्या अवले*, D (schol) अपजेखनी कथिता (Kaṇṇ 25 2-)
अर्वाच्या अधिमुखा (?) शरफालीलाः प्रतिदिशमभिमन्वाया विपति —
^{१६} i 14 1 — ^{१७} Ch E Bī D (text) निप्रमद — ^{१८} Ch शिले,
cf vi 17. — ^{१९} D (schol) विद्वेषणार्थत्वात् । क्रमभेदः । तस्या
माला शकुनिप्रमदः (I for शकुनिप्रम?) कोटायवर्गाजैदुक (?) । तस्या

मालामुपमथ्यान्वाह^१ । १६ । वीणि केशमण्डलानि कृ-
ण्णमूवेन वियथ्य^२ विशिले^३ ऽग्नीमोत्तराणि^४ व्यत्यासम्^५ । १७ ।
अथास्यै भगमुत्खनति

यं ते भगं निचखुस्तिशिले यं चतुःशिले ।

इदं तमुत्खनामि^६ प्रजया च धनेन चेति ॥ १८ ।

इमां खनामीति^७ वाणापर्णी^८ लोहिताजाया द्रप्सेन सं-
नीय शयनमनु परिकिरति^९ । १९ । अभि ते ऽधामित्यध-
स्तात्पलाशमुपचृतति^{१०} । २० । उप ते ऽधामित्युपर्युपास्य-
ति^{११} । २१ । काम विनेष्यमाणो ऽपाघेनासंख्याताः शर्कराः
परिकिरन्प्रजति^{१२} । २२ । समृद्धञ्जपति^{१३} । २३ । असमृद्धन्^{१४} । २४ ।

इतधरवन् तस्या एव च केशा । वरहताया गो उलूखलदरणे
तिस्र शिला निहत्य तत्र कोश निहन्यात् । अत उलूखल निहन्यात् । दरण
उलूखले गते । विद्वेषणलिगात् —

^१ D (schol) तस्या एव पुण्यस्रज विमथ्य (? Cod विमथ्य^१) चन्दाह ता
मेव स्त्रिय — ^२ E P B₁ B₂ K D (text) *गुथ्य — ^३ Ch शिले, cf
ss 15, D (text and schol) विशिल्ये, B₁ विशिलो — ^४ P अगोत्त
राणि, B₁ इमान्तराणि — ^५ D (schol) तस्या पुत्रकेशान् कृण्णमू-
वेण बध्ना विशिल्ये (?) गते निहति । केशमण्डलमन्येति वमरमोत्तराणि (?)
भवति । व्यत्यासवचनमधस्त्रयाणामपि (Cod *व्यत्यासम्) निखनन
मा भूत् — ^६ So all MSS, is the word to be emended to *खनामसि
or *खनाम्यह? — ^७ m 18 1 — ^८ Ch वाणापर्णी, Ath Sarvanti kramanti
to m 18, वाणापर्णी — ^९ D (schol) रक्तवर्णाया अजाद्रप्सेन बाणा
पर्णी सचुच एकोकृत्य बाणापर्णी (?) शरपुच्छेति (Cod *पुच्छेति) प्रमिता ।
तया सपत्न्या शयनमनु परिकिरति — ^{१०} n 18 6, D (schol) पादेन
शयनाधस्तात् वाणापर्णी पत्र बध्नाति — ^{११} m 18 6^b, D 11 ।
पादेनोपरि चपति — ^{१२} D (schol) काममिहामपनयित्वन् (Cod *थ्य,
परपुष्प (? Cod *थ) या । अप न श्रोमुचदिति (n 33 1) अनेनापरिग-
णिता शर्करा अभिमचिता (cf Kau, 50 *) । परिकिरन्प्रजति । इह
विधान स्त्रोकामस्य विनियत्वात् । र्द्व्याविनाशनायत एव पठितानि —

^{१३} MSS समृद्ध, D (schol) ता समर्दयन् जपति, cf Kau, 2 19 —

^{१४} Bu असमृद्धा, K Ch E P B असमृद्धम्, wanting in D —

ईर्याया धाजिं जनाद्विश्वजनीनात्वाष्ट्रेणाहमिति^१ प्रति-
जापः^२ प्रदानाभिमर्शनानि^३ । २५ । प्रथमेन वक्षणासु^४ म-
न्त्रोक्तम् । २६ । अग्नेरिवेति^५ परशुफारदम्^६ । २७ । अव-
ज्यामिवेति^७ दृष्ट्वाश्मानमादत्ते^८ । २८ । द्वितीययाभिनिद-
धाति^९ । २९ । तृतीययाभिनिष्ठीवति^{१०} । ३० । छायायां
सज्यं^{११} करोति^{१२} । ३१ । अयं दर्भ^{१३} इत्योपधिवत्^{१४} । ३२ ।
अग्ने जातानिति^{१५} न वीरं जनयेत्प्रान्यानिति^{१६} न विजा-
येतेत्यश्वतरीमूत्रमश्ममण्डलाभ्यां^{१७ १८} संपृष्य^{१९} भक्ते ऽलं-
कारे^{२०} । ३३ । सीमन्तमन्वीक्षते । ३४ । अपि वृश्चेति^{२१}

^१ vi 18 1, vii 45 1, 74 3 — ^२ Ch E प्रतिजाप — ^३ K P Bb
प्रजानां, D (schol) यस्यैर्या विनेतुमिच्छति तमभिमूष्य अपत्यन्यतम जना-
दिति द्वे (vii 45 1, 2) । प्रदानं यत् किञ्चिदभिमर्शं प्रददाति । अभिम-
र्शनं यस्यैर्या विनेतुमिच्छति तमभिमूष्य अपति — ^४ D (text) वक्ष्यमणासु,
D (schol) ईर्याया धाजिमित्यनेन (vi 18 1) हृदये ऽग्निनिर्वापण । मन्त्रो-
क्तत्वात् । जनाद्विश्वजनीनादित्युच्य अर्धातस्य (I for अध्या?) वा हृतेर्भाष्येन
(Cod वादृते?) — ^५ vii 42 2 — ^६ B पशु, D (schol) परशुना तस्मै न कथित
('for कथित') फाटं पाययति । प्रमेहणवत् (see Kauç 20 10 11) । मन्त्र-
विनयमिह (Cod मन्त्रविं) विधानं मन्यो स्त्रीनिपयत्वात् — ^७ vi 42 1 —
^८ D (schol) एकया स्त्रिय दृष्ट्वा पापाणमादत्ते — ^९ D (schol) द्वितीयर्चा
(vi 42 2) भर्मा निदधाति — ^{१०} vi 42 3, D (schol) तमेवारमान —
^{११} K सज्य — ^{१२} D (schol) लविमिच्छो (I for यन्त्रि?) मन्त्रस्तस्य छा-
याया धनुरागोपयति — ^{१३} vi 43 1 — ^{१४} D (schol) दर्भमूल दर्भेण
परिवेष्ट्य केशेषूपचुतति (Kauç 33 13, 36 12), । सर्वमन्त्रविनयनालग-
विशेषात् । यथावश इति (vi 43 3) सर्वोपपत्ते स्त्रीनिमित्तमोपधि-
नयनं प्रकरणात् । ओपधिवदिति कर्मातिदेशार्थं — ^{१५} vii 34 1 —
^{१६} vii 35 1 — ^{१७} Ch विद्यायन्तेत्यं, B विद्यायतेत्यं, D विजायतेत्यं —
^{१८} E Ch (prim man) अश्वमण्डलाभ्या — ^{१९} Ch सवृष्य, B समृष्य,
D (schol) सकर्ष्य, cf Kauç 26 22, 30 7. — ^{२०} D (schol) अश्वतरी
खरी तस्या मूत्र अश्ममण्डलाभ्या सकर्ष्यं तद्वक्त्रे कृत्वा तत्तस्यै ददाति । अ-
श्ववास्या अलकारे, cf Kauç 28 9, 10 — ^{२१} vii 90 1, D (schol) तृचेन
प्रसूताया विटमन्वाह —

जायायै जारमन्वाह।३५। क्लीवपदे बाधकं धनुर्वृश्चति^१।३६।
आशये ऽग्मानं महरति^२। ३७। तृष्टिक इति^३ चाणाप-
र्णीम्^४। ३८। आ ते दद इति^५ सन्तोक्तानि संस्पृशति^६।३९।
अपि चान्वाहापि चान्वाह^७। ४०। ॥ १२ ॥ ॥ ३६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ D (schol) खटपदे ('for षट्') कृत्वा छिनत्ति विट(') पुमान्भव-
ति — ^२ D (schol) आशया ('for आशयो') जारस्य सगमनदेश
(Cod सगमन देश) रुकेतक देश तवाग्मान निक्षिपति — ^३ vii 113 1 —
^४ D (schol) शिरपुखासाशये ('for शरपुखामाशये') महरति द्वाभ्या —
^५ vii 114 1 — ^६ D (schol) बध्यमानानि हृदयं मुखमिति सन्तोक्तानि
संस्पृशति जारस्य — D (text) has the words अपि चान्वाह but
once D (schol) स्त्रीकर्माणि समाप्तानि —

॥ श्री ॥

अस्यो यतीति^१ क्षीरीदनोत्कुचस्तम्भपाटाविज्ञाना-
नि^{११} । १ । सांयामिकं वेदिविज्ञानम्^{१२} । २ । वेनस्तदि-
ति^{१३} पञ्चपर्वेषुकुम्भकमण्डलुस्तम्भकाम्पीलशाखायुगेध्मा-
क्षेषु पाण्योरेकविंशत्यां शर्करास्वीक्षते^{१४} । ३ । कुम्भमहतेन
परिवेष्ट्याधाय शयने विकृते संपातानतिनयति^{१५} । ४ । अ-
नतीकाशमवद्याद्यारजोवित्ते कुमार्यो^{१६} येन हरेतां ततो
नष्टम्^{१७} । ५ । एवं सीरे साधो^{१८} । ६ । लोष्टानां कुमारीमाह

^१ १ ४ १, D (schol) पूर्वादि समाप्तानि । सहिताविधिप्रह्ने अन्या-
दीना प्रतीकाना सहिताविधिश्च्यते । अस्यो यतीति अस्य सूक्तस्य तत्त्व-
ज्ञानफलं वर्मोच्यते । कस्य सशये पाण्योरेकविंशत्यां शर्करास्वीक्षते (१) यद्
सद्योगाद्धाधितस्य जीवमरणम्या प्रजनने स्त्रीप्रयोगात् । एवमन्यथापि
यद्येतदेव भवेत्तत्राय विकारो भवेदिति । सकल्पयेत्त चित्ततो (Cod
चित्ततो) न काभि पुनश्चानि . — ^२ D (schol) उत्कुचस्तम्भ स्तावर-
ज्ज्वरिति, Kāuṣ. 15 13, 14 — ^३ D (text and schol) पाठा — ^४ D
(schol) विज्ञानानि लोके प्रसिद्धानि भवन्ति — ^५ D (schol) जप जरा-
यत्पाधधारण (?) फलं सयामकर्म यदि (1) कृत्वा प्रकृतेन सूक्तेन (1 ४ १)
अभिमन्य चित्तयेद्विशेष . — ^६ 11 1. 1 — ^७ So emended, Ch एकवि-
शत्या, the rest एकविंशत्या, D (schol.) उभयोर्हस्तयोरेकविंशतिशर्कराः
कुलेक्षते । पाण्योरसमासकरण — ^८ K Bū शर्करास्वी — ^९ Ch
अभिनयति, E D (text) आनयति; D (schol) इत्यतीष्टवेष्टनं नयतीत्य-
भिमन्यनिवृत्त्यर्थ . — ^{१०} D (schol) कुमार्यो — ^{११} D (schol.)
विज्ञेय । सुपर्णादि . — ^{१२} D (schol) हस्ते गोभ्या युक्ते एवमेव कुर्यात् ।
अहतेन परिवेष्ट्य कुमार्योरेव (1 for कुमार्योरेव?) प्राञ्जनं . —

यमिच्छसि तमादत्स्वेति^१ । ७ । आकृतिलोष्टवल्मीकौ क-
ल्याणम्^२ । ८ । चतुष्पथाद्बहुचारिणी^३ । ९ । श्मशानान्न-
चिरं जीवति^४ । १० । उदकाञ्जलिं निनयेत्याह^५ । ११ ।
प्राचीनमपष्टिपन्त्यां कल्याणम्^६ । १२ । ॥ १ ॥ ॥ ३७ ॥

जरायुज इति^७ दुर्दिनमायन्प्रत्युत्तिष्ठति^८ । १ । अन्वृच-
मुदवजैः^९ । २ । अस्यल्मुककिष्कुरुणादाय^{१० ११} । ३ । नम्रो
ललाटमुन्मृजानः^{१२} । ४ । उत्साद्य बाह्यतो^{१३} ऽङ्गारकपाले
शियुशर्करा जुहोति । ५ । केराकावादधाति^{१४} । ६ । वर्ष-

^१ D (schol) चतुरो लोष्टान्गृहीत्वा प्रिय ददाति — ^२ D (schol) अ-
नयोलोष्टयोयद्वे अभिलिखितायसप्त (Cod *सप्त) — ^३ D (schol)
कुमारी बह्वन्पुण्याभकति — ^४ D (chol) श्व कुमारी श्मशानात्
गृहीत्वा हरति एव पूर्वच — ^५ D (schol) कुमारी 'for *री' ब्रूयात् —
^६ D (schol) पूर्वस्या दिशि अञ्जलि विपत्तिभिर्प्रतफला विज्ञानमहितानि क
र्माणि कथितानि । तदतरा नैमित्तिकप्रतीकानि तस्यान्तेषा विधे क
ति — ' १ १' १ — ^७ LP दुर्दिने प्रायन् D (schol) दुर्दिन
मेघाना विनाशहेतु । तद्विनाशायानच्छन् मुक्त जपन् । प्रत्युत्तिष्ठति ग-
च्छतीत्यर्थ । प्रायश्चित्त दुर्दिनाययत्वात् । यथैव कमल कि कृत उच्यते
प्रायश्चित्तत्वात् — ^८ K उदवजैर् & *वजैर् Bu वजैर् cf Ka ९ 47
31 49 19, D (schol) प्रत्युत्तिष्ठति प्रहरणमवा (^९ Cod *णामात्र' x 5
15, 42, 50 cf Darila to Kaic 47 31) चैतदुदवजसस्कारस्य चिरका
लनिष्पत्तिसतय विनाश स्यात् — ^{१०} D (text) उल्मुक — ^{११} h p
B Bb किष्कुरुन् E Ch विष्कुरुन् D (schol) to the entire sutra
प्रत्युत्तिष्ठतीति वाक्यशेष । किष्कुराव मुळीको (') चीर । तानादाय
प्रत्युत्तिष्ठति दुर्दिन किष्कुरुणा समाप्तो विकल्पार्थ । नम्र दुर्दिन प्रत्यु
त्तिष्ठतीति शेष । ललाटतन्मृदयन् — ^{१२} D (schol) गृहपटलमपनीय
गृहाद्बहिरवस्थितो (Cod गृहात्बहिरवस्थितो) ऽङ्गारपूणे कपाले शियुप
चाणि जुहोति । शर्करा वा — ^{१३} E D (text) करोराकाव्, Ch क-
राकाव्, B: कौराकाव् D (schol) केरापण्येति या मुराष्ट्रे पुवरीकेति
(I for पुडरीकेति?) मालवेषु उच्चाव (I for उत्साव) वेराकावादधाति (I)

परीतः प्रतिलोमकर्पितस्त्रिः^१ परिक्रम्य खदायामर्कं^२ क्षिप्रं
सवपति^३ । ७ । नमस्ते अस्तु यस्ते पृथु^४ स्तनयित्नुरित्य-
शनियुक्तमपादाय^५ । ८ । प्रथमस्य^६ सोमदर्भकेशानीकुष्ठ-
लाक्षामञ्जिष्ठीबदरहरिद्र^७ भूर्जेशकलेन^८ परिवेष्ट्य म-
न्यशिरस्युर्वरामध्ये निखनति^९ । ९ । दधि नवेनाश्राप्या
सहरणात्^{१०} । १० । आशापालीय तृतीयावर्ज^{११} दहणा-

अंगारकपालेन चोभयतश्च विकृष्टदेशत्वात्, cf Darila fol 35° l 6, (to kãu, 7 4) रैराकीवाद्धाति^१ cf also अर्कं in the next sūtra —

^१ k P Bu चिप्य°, Ch तुप्य° — ^२ E चर्कं — ^३ Ch F सविश्र
ति — ^४ D (schol) to the entire sūtra एष पृथक् अर्कं क्षिप्रं सवपति ।
वपिणातिपीडितो वर्पपरीत उभयोर्वक्ष्यमाणे (Cod °चमाणं) प्राय
क्षिप्तं चि परिक्रम्य खदायामर्कं (Cod °र्थं) क्षिप्रं सवपति । गर्तं
स्वभावजं चि सवच गत्वा खदायामर्कं समुत्तज्जालं (l for समुत्त°?)
प्रकृतेन सूक्तेन पिंडीकृतं चिपति — ^५ 13 1 v 1 11 1 —

^६ So Ch E K Bu Bi Bl P D (text) अशनि युक्तम् D (schol) to
the entire sūtra, चिप्यपरिक्रम्य खदायामशनि(?) युक्तं क्षिप्रं सवपतीति
शेष । साक्षाच्चत्वात् । सतिधि स्यात् । अशनि (?) द्विमशकरापक्षे
नाशनिविनाशित (?) तदशनियुक्तं न शीघ्रं खदायां सूक्तान्ते चिपति ।
अशनिविष्कटुकारमवर्षाणि (?) । अशिन्यपशमफललिङ्गात् — ^७ D
(schol) प्रथमस्य सूक्तस्य : 13 — ^८ Bh केशानी D (schol) केशानी
प्रसारिणीति उच्यते । उपर्कक्षिपु प्राकारे (l r उपर्कक्षिपु or उपकीर्णेषु
प्राकारेषु?) प्रायेण जायते — ^९ All MSS except Ch D (text)

°कृष्ट° — ^{१०} k P Bu Bi Bh भृज° Ch भज° — ^{११} D (schol)
भूर्जोवयवेन सर्वाणि वेष्टयित्वा अर्धं शिरं किद्र कृत्वाभिमन्त्र्य सस्यमध्ये
निखनति । अशनिरचा — ^{१२} D (schol) दधि च नव धान्य न (l for
च) भवयेद्यावत्त धान्यं गृह्णामीति — ^{१३} Ch तृतीयाया D (schol)

आशानामाशापालेभ्य (i 31 1) इत्यस्य दहणान्युक्तानि (? Cod इत्यस्यैद्र
दृष्टि उल्लानि) कर्मणि बद्धवचनानुपपत्तिः । ज्योतिरायतनस्य भीमसव
धात् (Cod भीम°) । उभयान्सपातवत् इति द्वितीयतृतीयमेकतो इत्य
ग्रमन भीम जपतीति भीमस्य द्वितीयसवधादाशापालीयस्य च विशेषेण
जपमात्रेण तृतीयामृच मुहूर्ता (i 31 3) अत एव भीमेन सह एव (cf
sūtras 12 16)

नि । ११ । भौमस्य दृढिकर्माणि^१ । १२ । पुरोडाशानश्मो-
त्तरानन्तःसक्तिषु^२ निदधाति । १३ । उभयान्संपात-
वतः^३ । १४ । सभाभागधानेषु^४ च । १५ । असंतापे ज्यो-
तिरायतनस्यैकतो ऽन्यं शयानो^५ भौमं जपति । १६ । इयं
वीरुदिति^६ मदुघं^७ खादन्नपराजितात्परिषदमाव्रजति । १७ ।
नेच्छन्नुरिति^८ पाठामूल प्रतिप्राशितम्^९ । १८ । अन्वाह^{१०} । १९ ।
वधाति^{११} । २० । मालां सप्रपलाशीं धारयति^{१२} । २१ ।
ये भक्षयन्त इति^{१३} परिषद्वेकभक्तमन्वीक्षमाणो भुङ्क्ते^{१४} । २२ ।

^१ K Bu दृढि°, E D (text) दृढि°, Ch दृढि°, is the word to be emended to दृढिकर्माणि? D (schol) सत्यं दृढदित्यस्य (xu 1 1) यौ- ('for भौम ?) फलानि कर्माणि । उभयोः सूक्तयोः कर्माण्युच्यते — ^२ D (schol) पुरोडाशाश्चत्वारः । अभिमन्यु न संपाता शब्दात्तरत्वात् । गृहस्थाभ्यन्तरकोणेषु (Cod गृहास्थाभ्य°) निहति । एकैकस्य पुरोडाशस्य पाषाणमुपरि कृत्वा — ^३ D (schol) पुरोडाशानश्मनस्य संपातवत् करोति । निखनन एववत् — ^४ D (schol) पर्येककर्माणि (for °कर्मणी) भवतः समाजमेकैकस्थान भागधान महाधनगृहमिति सक्तिष्विति देशनियमचकारेण सर्वातिदेशात् — ^५ K श्रयो D (-ch 1) to the entire sutra एकाधेरायतनस्य असंपातयुक्ते ('for असंपात°) देवो रमानधोमुख (for शयान अधो°) भौम (xu 1) जपति । एकेन पार्श्वेन पर्यावृतेत आश्रया नीय (i 31) तु शयानो (Cod शयानो) जपति नियमस्तु भौमस्यैव — ^६ i 31 1 — ^७ E Bu (prim man) मदुघ h मदुख (खादन्), D (schol) जनसमूह ज्येष्ठीमधुक(') भवयन् आव्रजने भव । प्रत्ययजप दोषश्च मनः प्रायश्चित्त — ^८ ii 27 1 — ^९ D (-schol) पाठामूल खादन्नपराजितात्प्रतिप्राशितमाव्रजति लिगात् — ^{१०} D (schol) प्रीतिवादिन मन्वाह — ^{११} D (schol) यदि मूलसप्रत्यय अन्वाहेति मध्ये किं पठित । अथ वचनान्यवधान्यकर्मत्वात् (') — ^{१२} So Bh D (text) the remaining MSS of the text धारयति D (schol) पाठामूल (') पर्णा (') विभर्ति सर्वस्य धारणस्य बाही वधनमवलिगात् (cf ii 27 3) । न संपाता शब्दात्तरत्वात् । दूष्या दूषिरसीत्यस्यामुक्तास्य (') विधान (cf ii 11 1, Kauç. 39 1 fig) । खादन्नपराजितात्परिषदः नाव्रजति । तस्योपजीवनार्थं स्वक्तमेह्येतत् ('for भक्त°) । सर्वं पुनरुच्यते — ^{१३} ii 30 1 — ^{१४} D (schol) एकेनैव भुङ्कत इति । नैकभक्त परिषद्वेकभोजने परिषत्तुल्या समवायमात्र लोकोपचारादि तामेव परिषदं यासादनतरमौक्षमाणा कल्पातरे यचित-द्रव्येना मध्ये एको भुङ्कत इति अविशेषणत्वात् —

ब्रह्म जज्ञानमित्यध्यायानुपाकरिष्यन्नभिव्याहारयति^१ । २३ ।
 प्राशमाख्यास्यन्^२ । २४ । ब्रह्मोद्यं वदिष्यन्^३ । २५ । म-
 माये वर्च^४ इति विभुश्चमणः^५ प्रमत्तरज्जुं^६ वध्नाति । २६ ।
 सभा च मेति^७ भक्षयति^८ । २७ । स्थूणे गृह्णान्युपतिष्ठते^९ । २८ ।
 यद्वदामीति^{१०} मन्त्रोक्तम् । २९ । अहमसीत्यपराजितात्प-
 रिपदमाव्रजति^{११ १२} । ३० । ॥ २ ॥ ॥ ३८ ॥

दूषा दूषिरीति^{१३} स्राक्तं वध्नाति^{१४} । १ । पुरस्तादग्नेः
 पिशङ्ग^{१५} गां कारयति^{१६} । २ । पश्चादग्नेर्लोहिताजम्^{१७} । ३ ।

^१ ॥ १ ॥, D (-schol) उपाकर्मसु शिष्याभिव्याहारयति सूक्त । कल-
 हपरिहासदोषनाशात् (C d *परिहार*) प्रायश्चित्तत्वं — ^२ D (schol)
 प्रतिप्रश्न कर्षयिष्यन् सूक्तप्रभिव्याहारयति । प्रतिवादिनो अपनाशा-
 त्प्रायश्चित्तत्वं (C d ज्ञेयपनाशाप्राय*) — ^३ D (schol) वाक्यविचार
 कर्षयिष्यन् प्रत्यर्थिना सह प्रतिवादिनो अपनाशात् प्रायश्चित्तत्वं —
^४ ॥ ३ ॥ — ^५ K P Bb B Ch L विभुचमाण, cf Kāuṣ २३ ९ — ^६ D (text)
 प्रमत्त*, D (schol) प्रमत्तरज्जु । चापकाणां (for चाक्रिकाणां) अवन-
 चनराज (for *रज्जु ?) तामभिमज्ज्य विभाग करिष्यन्पिता बध्नीयाव स-
 पाता शब्दान्तरत्वात् । मान्वावत् कलहनाशदोषापराजतात् — ^७ ॥ १२ ॥ —
^८ D (schol) घीरादन सभा प्रविशन् — ^९ D (schol) सभास्थये
 सूक्तान्ते — ^{१०} ॥ १५ ॥, cf Kāuṣ २४ १४. — ^{११} ॥ १५ ॥ —
^{१२} Ch L *प्रोति (instead of *व्रजति), D (schol) यत्रतत्रस्था (!) परिपदमा
 गच्छति — ^{१३} ॥ ११ ॥ — ^{१४} D (schol) अप्रतिहार्या (?) कृत्वा.. प्रत्या-
 हरणमुच्यते । एककर्म (for *मर्णा ?) कादिका समाप्त (!) शान्युदकान्ते
 वधन । आश्रयभागान्ते शान्युदक । तत्र शान्युदकक्रियादर्शनात् । पूर्वाह्ने
 कर्मसूत उत्तरतचादनतरम् (Cod *मे) कृत्वादे । प्रतिहरणात् । अथैवा-
 त्तरवार्थत्वात् । अतः कृत्योत्तरतत्र (Cod *उत्तरत्र) निशाप्रतिपानन । स-
 त्त्यधिकार । सत्तयमणि सत्तयस्त्रिलक (cf Kāuṣ ८ १५) । कृत्याश्रमनार्थ —
^{१५} Ch L पिशङ्ग* — ^{१६} D (schol) मष्यवे (Cod *ये) पूर्वस्निग्देशे
 कृष्णपिङ्गसवर्णं गा वृषभ कारयति । अन्येन मारयति — ^{१७} D (schol)
 रक्तवर्णकाग पयिमदेशे (Cod. *श) कारयति. —

यूपपिशितार्थम्^१ । ४ । मन्त्रोक्ताः^२ । ५ । वाशाकाम्योल-
सितीवारसदंपुष्पा^३ अवधाय^४ । ६ । दूष्या दूषिरसि ये
पुरस्तादीशानां त्वा समं ज्योतिस्ततो अस्यबन्धुकृत्सुपर्णत्वा
यां ते चक्रुरयं प्रतिसरो यां कल्पयन्तीति^५ महाशान्ति-
मावपते^६ । ७ । निश्चयमुच्योष्णीचयतः^७ ^{१०} प्रोक्षन्वज-
ति^८ । ८ । यतायै यतायै^९ शान्तायै शान्तिवाये भद्रायै
भद्रावति स्योनायै शग्मायै^{१०} शिवायै सुमङ्गलि प्रजाव-
ति सूसीमे^{११} ऽहं वामाभूरिति^{१२} । ९ । अभावादपविध्य-

^१ D (schol) यूपार्थं वा पिशितार्थं । ऋजघेपो ('for *दुषो?) रसका ।
पिशितानि मासानि । न चानयोर्वशाधर्मात्पुष्पपिशितार्थत्वात् (!) — ^२ D
(schol) या नत्रे उक्ता । औषधय काष्ठा आह । दभोपमार्ग (cf Kauç
8. 16) सह पाठा (!) आमपाचावत् भवति — ^३ D (schol) वाशा आ
टक्ष्यन्, cf Kauç 8. 16 — ^४ K Bh Ch (sec man) शिती*, Bu शिति*,
D (text) सिता*, D (schol) सितीवार अपामार्गः (सदृशो महान् —
^५ The reading सदपुष्पा अवधाय ~ conjectural, E Bū B; Ch D (text)
सदपुष्पामव*, K P Bb *पुष्पन्* D (schol) सदपुष्पा त्रिसंध्या (cf Kauç
2. 7) — ^६ D (schol) भवीह्लादीनां क्रमोत्तरमवधानमावायनं सद्यो
गात् — ^७ ॥ 11 1, 15 20 1, 17 1, 18 1 29 1 34 1 31, 1
viii 9 1, x 1 1, to this list corresponds the second gāṇa of the
gāṇamālā (Ath. Parç 34 2), दूष्या दूषिरसीशानां त्वा समं ज्योति
स्ततो अस्यबन्धुकृते पुरस्तात्सुपर्णत्वा यां ते चक्रुः प्रतोचोनफलो यद्दृष्टं
तमयं प्रतिसरो यां कल्पयन्तीति कृत्याप्रतिहरणानि॥ इति कृत्यागण ॥२॥
The pratikas are ॥ 11 1, 15 1, 18 1, 19 1, 40 1, 34 1
31 1; vii 65 1, 2, viii 5 1, x 1 1 — ^८ D (schol) महाशान्तिं कथि
ताः (see Kauç 9 6, note) एतानि प्रतोकानि आवपतो महाशान्तिं)
चेति च लोपार्थगतिः(?) — ^९ K Bū उपमुच्य, so also Darila to Kauç
46 8, B; अपमुच्य, D (schol) रात्राववमुच्योपानही इति पृथिव्या घोर-
शामत (Cod घोरशामत) भवति । अत्र सर्वा कृत्या न्यासश्चात्र परिकरणे
विहितं तथा उपयोगार्थः — ^{१०} D (schol) उष्णीष शिरोवेष्टन । तस्यास्ति
कर्तुं अयत (!) — ^{११} D (text) प्रोक्षन् — ^{१२} K Bū Bh D (text)
पतायै (bis) — ^{१३} Bū शक्मायै — ^{१४} MSS सुशीमे, cf Kauç. 94 14 and
76 23 — ^{१५} D (schol) यतायै पतायै (!) शान्तायै इत्यादय इति क-
रणपर्यंत (!), cf Kauç. 46. 7, note. —

ति^१ । १० । कृत्यामिवचक्षुषा समीक्षन्कृतव्यधनीत्यव-
लिप्तं^२ कृत्या^३ विध्यति^४ । ११ । उक्तावलेखनीम्^५ । १२ ।
दूष्या दूषिरसीति^६ द्रव्या विः सारूपवत्तेनापोदकेन म-
थितेन गुल्फान्परिपिञ्चति^७ । १३ । शकलेनार्वासिच्य यू-
पपिशितान्याशयति^८ । १४ । यष्टिभिश्चर्म पिनह्य प्रैषकृ-
त्परिक्रम्य बन्धान्मुञ्चति संदंशेन^९ । १५ । अन्यत्पार्श्वी^{१०} सं-
वेशयति^{११} । १६ । शकलेनोक्तम्^{१२} । १७ । अभ्यक्तेति^{१३} न-
वनीतेन मन्त्रोक्तम् । १८ । दभेरज्ज्वा संनह्योत्तिष्ठैवेत्युन्या-

^१ D (text) अभावेपदविध्यति, D (schol) कृत्याभावे सकाराणाम-
पिषेप कृत्याकलशशिव्यावभावे (!?) कल्योक्तानामभिह चोक्तानामभावे स-
कारा वच्यमाणा (?) — ^२ १४ ५ — So all MSS Is the word to

उत्तरत्र दर्शनात् । शतं सुभार कृत्यामिवचक्षुषा समीक्षन् भूमिस्थितया
(^१ Cod भूव^०) यदि पुनरालिप्ता (Cod ०२लिप्ता) भाव. सूच^१ — ^२ D (text)
लेखनी, D (schol) अलिप्तभावे (!) कथिता (cf Kauç ३५ २८) प्रकृति (!)
कृत्याया — ^३ ॥ ११ १ — ^४ D (schol) अग्रेका विधिकर्मत्वात् ।
कर्मत्वं तिलद्रव्या सारूपवत्तेनानुदकेन तत्र क्रमेण वि परिपिञ्चति । कृ-
त्यागुल्फान् बहुवचन । प्रतिपाद गुल्फद्विवचनात् — ^५ D (schol)
मुक्तेन शकलेन वि शालुदकेन कृत्यावसिच्य (!) यूप पिशितानि चाशयति
मुखे प्रवेष्टार्थमाशयतिवचन यूपपिशिताश (!) न सपाता दूष्या दूषिरसीति
(॥ ११ १) मुक्तेनास्य प्रकरणात् । अग्नितिस्य प्रयोगात् — ^६ E joins this word
to the next sūtra, D (schol) परिक्रम्य बध्देश गत्वा आशयेन सदंशेन
(Cod सदनेन) कृत्याया बन्धान्मुञ्चति प्रैषकृत् हस्तेन — ^{१०} Ch ०पार्श्वी,
E K Bū ०पार्श्वी — ^{११} K Bū Bb P संवेशयति, D (schol) तस्मिन्चर्मणि
कृत्यामधीमुखी (Cod ०खी) संवेशयति । प्रैषकृत्. — ^{१२} D (schol) शक-
लेनावसिच्य यूपपिशितान्याशयतीत्येतदुक्त (cf sū. १४) उक्तानि कृत्याव-
सेकस्य ततो दृष्टत्वात् । उक्तवचनस्यैवमर्थत्वात् । शयनसयोगाच्च —
^{१३} x १ १०, D (schol) अभ्यक्तेति मन्त्रे यदुक्त । तच्च नवनीतेन मन्त्रो-
क्तस्यानवनीतशकलेन (!) गृहीत्वाजनाभ्यजने कृत्याया कुर्वति. —

पयति^१ । १९ । सव्येन दीपं दक्षिणेनोदकालावादाय^२
वाग्यताः । २० । प्रैषकृदयतः^३ । २१ । अनावृतम्^४ । २२ ।
अगोप्पदम्^५ । २३ । अनुदकखातम्^६ । २४ । दक्षिणा-
प्रवणे^७ वा स्वयंदीर्घे^८ वा स्वकृते वेरिणे^९ ऽन्याशायां^{१०} वा
निदधाति । २५ । अलावुना दीपमवसिच्य यथा सूर्य इ-
त्यावृत्याव्रजति^{११} । २६ । तिष्ठंस्तिष्ठन्ती^{१२} महाशान्तिमुच्चैर-
भिनिगदति । २७ । मर्माणि^{१३} संप्रोक्षन्ते^{१४} । २८ । कृष्ण-
सीरेण कर्षति । २९ । अधि सीरेभ्यो दशदक्षिणा^{१५} । ३० । अभि-
चारदेशा मन्त्रेषु विज्ञायन्ते तानि मर्माणि^{१६} । ३१ ॥ ३ ॥ ३९ ॥

^१ D (schol) अधोमुखीमेव दर्भरज्जा वधाति । निबला (१) कलोत्ति-
ष्ठत्यर्धेन (x. 1 20^१) प्रैषकृदुत्थापयति । कर्ता प्रैषकृत् — ^२ P आ-
लाप्य, D (schol) कर्ता . उदकपर्णामलावु (१) आदाय उत्थापयति ।
कर्तृकारयितुप्रैषकृतस्तेषां — ^३ D (schol) व्रजतीति वाक्येण —
^४ D (schol) वृत्तिविसर्जित (१) । तत्र देशे गच्छेयु cf Kanç 18 11 16 —
^५ D (schol) यत्र गोप्पद न स्यात् — ^६ D (schol) पशुनोदकेन
खात एतेषां विशेषाणां समुच्चय — ^७ D (schol) दक्षिणा यत्र आप-
यतिता आगच्छति — ^८ D (schol) न केन चिच्च खातश्च पूर्वोत्तर-
विकल्पार्थ — ^९ K P B₁ B₂ B₃ C D (text) वीरिणे, D (schol) उखर ('for
उत्खर') इत्यर्थ — ^{१०} E D (text) अन्यशालाया D (schol) शृकृष्वे ('for
शृकृष्वे') इत्यर्थ — ^{११} E D (text) शृकृष्वे ('for
शृकृष्वे') इत्यर्थ — ^{१२} D (schol) तिष्ठंस्तिष्ठन्तीति वृत्तिविसर्जितार्थ —

... .. तिष्ठंस्तिष्ठन्तीति
... .. तिष्ठंस्तिष्ठन्तीति
D (schol) तिष्ठंस्तिष्ठन्तीति तिष्ठन्तीति येषामपहृतानां तिष्ठन्तीति शान्तियुक्तानि (Cod
शान्तियुक्तानि) महाशान्तिरिति कथिता (Cod कथिता) तेषामभिमुखामुच्चै-
रभिनिगदन्मेकैश्वर्या (१) पठति, cf Kanç. 9 6 note, 43 ५, 44 6 — ^{१३} P B₁
मर्माणि त इति (५१ 11^५ 1) — ^{१४} Ch E संप्रोक्षन्ते the entire
sutra is wanting in D — ^{१५} D (schol) हलगोभ्य दश गवो ऽधिका
दक्षिणा देयाः अधिग्रहणमधिकारयतिवृत्ते । दक्षिणावचन कर्तृसमव्य-
यार्थ — ^{१६} D (schol) संप्रोक्षन्तीति इत्युक्त (su 28) तानि कान्युच्यते ।
ये देशा मन्त्रेषु श्रूयन्ते । चकुरित्येषु (५ 31. 1^३, 2^३, 3^३, 4^३, 6^३, 7^३ 8, 9, cf
the hymn in the कृत्याग्नौ above su. 77) तानि मर्माणि (Cod कर्माणि) दे-
शवचनात् । आसपादादीनि लघुवत्वात् (१) । देश- (Cod. दश) वचना-

यददः संप्रयतीरिति^१ येनेच्छेन्नदी प्रतिपद्येतेति^२ प्रसिञ्च-
 न्वजति । १ । काशदिविधुवकवेतसान्निमिनोति^{३ ४ ५} । २ ।
 इदं व आप इति^६ हिरण्यमधिदधाति । ३ । अयं वत्स^७
 इतीषीकाञ्जिमण्डुकं नीललोहिताभ्यां सकक्षं वद्धा^८ । ४ ।
 इहेत्थमित्यवकया^{९ १०} प्रह्लादयति । ५ । यचेदमिति^{११} नि-
 नयति^{१२} । ६ । मारुतं क्षीयैदनं मारुतशृतं मारुतैः परिस्तीर्य
 मारुतेन सुवेण मारुतेनाज्येन^{१३} वरुणाय चिर्जुहोति । ७ । उ-
 क्तमुपमन्यनम्^{१४} । ८ । दधिमन्यं बलिं^{१५} हत्वा^{१६} सप्रोक्षणीभ्यां

दुपचार्यते । आमपाचमित्रधान्यमासकृतवाक्यवनञ्जकुरीरियो कं(श)फाद्व-
 यकया (?) गर्दभमूलवानराविर्यो गार्हपत्याहवनीया (I of the words
 corresponding to this corrupt passage in v ३१ १ ४) —

^१ m 13 १ — ^२ K P Bb प्रतिपद्येति, L प्रतोपद्यते, D (schol)
 येन भूमिदेशेन (Cod *देशे) नदी बह्वेदिति देशनिर्देशार्थं । त देश
 भूयसोदकेन प्रकर्षेण सिञ्चन्वजति । यस्मां प्रायश्चित्त नगरयामावपद्वा-
 र्दोषग्रमनात् । तत्र च खननमयादुपश्वनमर्थात् । उपश्ववे त देशे निख
 (') स्रवध्रातीति मूक्तेनाभिमन्त्रण सर्वाण्यभिमन्त्र्याणीति (Kauç 7, 16) वच-
 नात् । सर्वमूक्तमुत्तरेषा यद्वायात् — ^३ Bu काशः, D (schol) काश
 प्रसिञ्च. — ^४ D (text) *दिविधुकः. — ^५ K Bu Bb *वेतसा, D (schol)
 to the entire sutra निमातुमुद्गृथयार्थं यच्चैव मूक्तं सर्वं पूर्ववत् । प्रसिद्धा न
 निर्देशात् — ^६ m 13 ७^a, D (schol) पादेन सुवर्ण (Cod सुपर्ण) न-
 दीमुखोपरि स्थापयति — ^७ m 13 ७^b — ^८ D (schol) अधिद-
 धातीति शेषः । प्रकरणात् । अनेन पादेन इषीकेव रेखा यस्य स इषी-
 काञ्ज नीलेन सूत्रेण लोहितेन च सह कृत्वा बद्ध्वा कया प्रसिद्धा ।
 हिरण्यस्योपरि दधाति, cf Kauç ३२ १७, ४८ ३९ — ^९ m 13 ७^c —
^{१०} D (schol) अवका शेषबाल (I for शेषवाल cf शेषफाल, शेषफालिका,
 शेषवाल and Aç Gr ११ ४ ८) । तेन मण्डुक प्रह्लादयति — ^{११} m
 13 ७^d — ^{१२} D (schol) उदक. — ^{१३} D (schol) येनेच्छेन्नदी प्रति-
 पद्येत तन्मत्र कृत्वा मारुतामिधगा (?) इति मारुतत्व कृष्णा यागा गो
 (Cod गौ) कृष्णवत्साया पयसि शृतं वेतसे (Cod *से!) काष्ठैस्तदाज्येन. —
^{१४} E D (text) उपमन्य D (schol) वेतसे (Cod वेतसेन) चमस उपमन्यन
 (Icf Kauç २७ १०) ते च उपमन्यान्वयवातरत्वात् (I for उपमन्यान्वयः) ।
 उपमन्यक्रियामावा हिमद्रव्य (?) ओषधिमन्यन — ^{१५} Bb Bb Bh बली —
^{१६} E P ऊत्तरा, D (text) दत्त्वा, D (schol) दधिमन्यन एव बलि (I)

पस्थ^१ आधाय पिवति^२ । १५ । मयूखे^३ मुसले वासीनो
यथासित^४ इत्येकार्कसूत्रमार्कं वध्नाति^५ । १६ । यावदङ्गी-
नमित्यसितस्कन्धमसितवालेन^६ । १७ । आ^७ वृषायस्वेत्यु-
भयमप्येति^{८ ९} । १८ । ॥ ४ ॥ ॥ ४० ॥

समुत्पतन्तु प्र नभस्वेति^{१०} वर्षकामे^{११} द्वादशरात्रमनुशु-
ष्येत्^{१२} । १ । सर्वव्रत^{१३} उपश्राम्यति । २ । महतो यजते

खनन कल्पनायसेनापि मयनकार^१ पाने सूक्तमधिकारस्येति वचनात् ।
खननमाचनवृत्ति (Cod खनन^०) शेषमाचाना न (? Cod झ) कालकर्म
त्वात् । प्रायश्चित्त शेषमत्र सव्यदीयनाग्रत्वात् —

^१ E B: फाटावधिग्यमुपस्य, Bu फाटावधिग्यमु^०, P फाटावधिग्या-
पस्य — ^२ D (schol) corruptly, तत्फाटाद्य फाट च फाटी पुमा स्त्रि
येति (Pin 1 2 6) एकशेष । उच्छुष्मापरिव्याधा इति द्वय । परव
ज्ञिग द्वयतत्पर्ययोरिति (Pan 11 4 26) पुज्ञिगवदिह (Cod 'दिह^१')
फाट घूर्ण इति केचित् चकारात् — ^३ k Bu Ch E B: मयूखे, P Bb
मयूखे, D (schol) कोनके घोषविष्टो मुशले घोषविष्ट इति — ^४ vi
72 1 — ^५ D (schol) यामे नगरे वा एक एकवार्क (?) । तस्या
वस्त्रलसूत्रेण तद्विकारमर्कं वध्नाति । शेषस्य (Cod शेषस्य) वृद्धि । मच-
ल्लिगात् । नस्त्राय स्त्रायायत्वात् (for पु^०?), cf D (schol) to su. 18,
एकार्कमणि etc — ^६ vi 72 3 D (schol) अनया हस्तिन कुक्ष
तस्मैव हस्तिन वालेन वध्नाति । सर्पासित (Cod सर्पा^०) इति केचित् —
^७ vi 101 1 — ^८ Ch 'येति B: 'प्रेति, E 'भयेष्यसि — ^९ D
(schol) एकार्कमणि (?) स्कन्धमण्डितदुभयमप्यस्य भवति — ^{१०} vi.
15 1, vi 18 1, cf kauç 26 24, note — ^{११} E 'मुष्येत्, Ch D (text)
'मुष्येत्, D (schol) यो वर्ष कामयेत्स द्वादशरात्रानि अनुमुष्येत् । अह
प्रात अह सायमितिव पश्चात् मुष्येत् अन्यथोपपत्तेः (?) । ननु च कुक्षग्रह-
णमेककार्यं लघुत्वात् । न पराकादिप्रसगात् — ^{१२} All MSS except
D सर्वव्रत D (text) सर्वत, D (schol) सर्वेभ्य निवृत्ति सर्वत प्रधा-
नकाले अपि उपप्रयोगात् । श्राम्यति । श्रम( )तपसीति (Dhatupatha
26 95) शब्दविधिसूते सर्वत्र इत्यर्थः । प्राप्तनिवृत्ति सर्वत्र तद्विषय-
प्रसगात् । उपश्राम्यतीति च । श्रतया ता उपपद्यते । इह काम्यविधि ।
कर्माद्वर्षणनिवृत्त्यर्थत्वात् (?) । तस्माद्वर्षात्काल एवास्य प्रयोग, cf. kauç
48 20 —

यथा वरुणं जुहोति^१ । ३ । ओषधीः संपातवतीः प्रवेश्या-
 भिन्युञ्जति^२ । ४ । विप्रावयेत्^३ । ५ । अशिरएटकशिरःके-
 शजरदुपानहो^४ । ६ । वशाये प्रवध्य योधयति । ६ । उदपात्रेण
 संपातवता^५ संप्रोक्ष्यामपात्रं^६ चिपादे^७ ऽग्मानमवधायाप्सु
 निदधाति । ७ । अयं ते योनिरा नो भर धीती^८ वेत्यर्धमु-
 त्थास्यन्नुपदधीत^९ । ८ । जपति^{१०} । ९ । पूर्वास्वपादासु
 गतं खनति^{११} । १० । उत्तरासु संचिनोति^{१२} । ११ । आदेवनं

^१ D (text) omits जुहोति, D (schol) मरुहो याग कुर्यात् । यथा
 वरुणमिति कर्तव्यातिदेशः । यथासुख (for *सुख^२) विरभ्याम पच-
 मां प्रथमा हीमां (Cod हीमां) तृतीयं पडिभरेव समुत्पत्तित्वत्वेन (iv
 10 1) माहृत चौरादनमित्येवमाज्यातिदेशः । दर्भमुष्टि (') परिभो
 जनोया यथाप्रकृति दर्भाणां यव (') परिस्तीयेति वचनात् । जुहोति मा
 दत्तमाह्वयन्त्यतरेण सूत्रेण, cf Kau, 26 21 20 17 40 7 — ^२ D
 (schol) चित्याया (cf Kau, 9 17) प्रवेश्यत्युदकमध्ये तत्र मुखेन नोषी
 रक्षी (') प्रवेशयति — ^३ Ch विप्रावयेत्, h. *प्रावयत्, I D (text)
 *प्रावयति, D (schol) उदकात् एव नाना चिपत्योपधो — ^४ Ch E D
 (text) पटक (for एटक, cf Pet Lex sub एडक) — ^५ So emended,
 MSS *ही, D (schol) शुन शिर मेदशिर केशा प्रसिद्धा । जीर्णो-
 पानहो च । वशाये प्रवध्य एतानि वस्त्राणि (for वधा^६) आकाशमाह-
 ति — ^६ D (schol) अन्यतरेण सूत्रेण (iv 10 or vi 18) संपात
 वत्कृत्वा — ^७ K Ch E B₁ D (text) संप्रोधा* — ^८ D (text)
 विप्रीदिनाग्मानम*, D (schol) पायाणामापाने प्रचिष्य तत्सर्वमप्यु नि-
 दधात् — ^९ in 20 1, 7 1, vi 1 1, the same pratikas make
 up the उत्थापनगण in the ganamala Ath Panç 34 25, which is also
 mentioned in the AV Anukramen 1 3 cf also Kauç 82 31 —
^{१०} D (schol) अर्थार्थमीहमानः हविषामन्यतममुपदधीता (') उपतिष्ठते
 इहार्थत्वा (') समत्ययात्प्रायश्चित्तत्वं प्रसिद्धं द्विदोषशमनत्वात् — ^{११} D
 (schol) अथवा अन्यतम जपति । अवयो यतीत्यस्यानुक्ताख्य (1 4 1)
 विधानं कस्मात् । अवसेचनस्यार्थिघायने (for *र्थिघायने^{१२}) न योगः ।
 क्रममेदात् — ^{१२} D (schol) द्युतशालाया गतं खनति — ^{१३} So
 emended, D (text) संचिनोति, B₁ सचिचनोति K B₂ Ch सभिनोति,
 PBh सभिनोति, E तमिनानि, D (schol) उत्तरास्वपादासु स्थण (for
 स्थल^{१४}) गतेषु प्रयचिपति (') —

संस्तीर्ये^१ । १२ । उद्भिन्दती संजयन्तीं यथा वृक्षमग्नि-
रिदमुपायेति^२ वासितानद्याविवपति^३ । १३ । अस्त्रयो
यन्ति शंभुमयोभू हिरण्यवर्णा यददः पुनन्तु मा ससुषी-
हिमवतः प्र स्रवन्ति वायोः पूतः पवित्रेण शं च नो
मयश्च नो ऽनदुद्भस्त्वं प्रथमं मह्यमापो वैश्वानरो रग्नि-
भिरित्यभिवर्षणावसेचनानाम^४ । १४ । उत्तमेन^५ वाच-
स्पतिलिङ्गाभिरुद्यन्तमुपतिष्ठते^६ । १५ । स्नातो ऽहत-
वसनो निष्काहतमाद्यादयति^७ । १६ । ददाति^८ । १७ ।
यथा मांसमिति^९ वननम्^{१०} । १८ । वत्सं संधाय गो-
मूत्रेणावसिच्य त्रिः परिणीयोपचृतति^{११} । १९ । गिरः-
कर्णमभिमन्त्रयते^{१२} । २० । वातरंहा इति^{१३} स्नाते^{१४} ऽग्रे

^१ D (schol.) द्युतशाला द्यादयित्वा — ^२ sv 23 1, vl. 50 1;
109 1 — ^३ D (schol.) दद्यान्विभीतकान्निर्मुष्यत्वात्काष्ठनिधनभाव ।

दधिमधुनोद्भासन (cf Kāṇ. 7 19, यथातरत्वात् । वैश्वानरो
रग्निभिरिति (vl. 62 1) दस्य दध्यता नैमित्तिकमवशिष्यते । यदामुष्य स-
हितक्रममापयणाय यदा द्यौरिति (ii 15 1) गोदाने पठित द्युतप्रतिषे-
धातिक्रम । दोषनाशान्प्रादयित्तत्वं । द्युतेनादेमदुदास्यमानस्य —

^४ 1. 4 1, 5. 1, 6. 1, 23. 1, vi 13. 1, vl. 19 1, 24. 1, 24. 1, 51 1;
57 3, 59 1 61 1, C2 1, cf. the द्या सस्त्रानि, Kāṇ. 7 14, also 9 1

fig. — ^५ D (text) ऽदेचनानि, D (schol.) दधिवर्षणा फलवत्त्वाभि-
वर्षण (i) समुत्पतन्वित्यस्य (iv 15 1, cf. sutra 1) द्यानि कर्माणि विहि-
तानि अवसेच उदकेनाश्रयण अवसेचनफलमर्द्धोत्पादनमधिकानात् । प्रती-
काना विकल्प — ^६ vl. C2 1 — ^७ D (schol.) पुनरेहि वाच-
स्यत इति (i 1 2) वाचस्पतिनिष्ठात् । वाचस्पते पृथिवी च स्थीनेति

(xin 1 1) लिङ्गसमवाये ये विष्णोष (i 1) वमर्भेदात् । -- दधमु-
त्याख्यन् (Cod. *स्य) प्रतिपददोषप्रशमात् । प्रायश्चित्तत्वं — ^८ Ch E
Bh D (text) निष्का, D (schol.) प्रकास्य (Cod. प्रका) — ^९ K P Bū
Bh *ह्यादयते — ^{१०} This word is wanting in D — ^{११} vl. 70. 1. —

^{१२} K P Bū Ch नवन, D (schol.) गो खवत्त समवपन्न कर्मोत्पदः — ^{१३} D
(schol.) गो समीपे वध्नाति । उपवर्तते मुक्त प्रधाननिर्देशात्. — ^{१४} D
(schol.) गो शिरःकर्णमभिमन्त्रय — ^{१५} vi 99 1. — ^{१६} Ch स्नातो —

संपातानभ्यतिनयति^१ । २१ । पलाशे चूर्णेणूत्तरान्^२ । २२ ।
आचमयति^३ । २३ । आप्रावयति^४ । २४ । चूर्णेण्वकिर-
ति । २५ । चिरेकया चेति^५ । २६ । ॥ ५ ॥ ॥ ४१ ॥

भद्रादधीति^६ प्रवत्स्यन्नुपदधीत^७ । १ । जपति^८ । २ ।
यानं संप्रोक्ष्य विमोचयति^९ । ३ । द्रव्यं संपातवदुन्यापय-
ति^{१०} । ४ । निर्मृज्योपमहति^{११} । ५ । उभा^{१२} जिग्यधुस्त्वार्द्र-
पादाभ्यां सांमनस्यम्^{१३} । ६ । यानेन प्रत्यञ्ची^{१४} ग्रामान्प्र-
तिपाद्य प्रयहति । ७ । आयातः समिध आदायोर्जै^{१५ १६}
विभ्रदित्यसंकल्पयन्नेत्य सकृदादधाति^{१७} । ८ । ऋचं^{१८} सामे-

^१ D (schol) अभ्यातानाते स्नापयत्यत्र त उदपात्रे संपातानानयति —

^२ D (schol) पलाशचूर्णोत्तिष्ठितेषु सुरभिचूर्णेणूत्तरान्संपातान् —

^३ E P आचमयति, D (schol) आश्रयनत्वादायमन प्राप्त प्रथम
विधीयते — ^४ D (schol) अश्र — ^५ vii 4 1, D (schol) चूर्णे-

रवकिरत्यत्र । चिरेकया च दशभिश्चेति । अश्रस्य विधिकर्मद्रमर्थमुत्पास्य
न्निति (cf su. 8) प्रकरणात् — ^६ vii 9 1 — ^७ D (schol) अर्थमो-

हमान् प्रवत्स्यन्नया हविषामन्यतम जुह्यात्, cf Kau. 41 & note —

^८ D (schol) अथवा जपति — ^९ D (schol) यिन गच्छत्यर्थे तद्विज्ञं संप्रोक्ष्य

विमोचयति । यत्रयत्र विमोचयति प्रेषकृता (Cod. °प्ता) तत्रतत्रैव —

^{१०} D (schol) विक्रेयद्रव्य(ः)प्रतिषिद्ध । द्रव्यग्रहणमविक्रयनिवृत्त्यर्थ । वे-

श्वकर्त्रोक्त्यापयति । विक्रयार्थं नयन — ^{११} Ch निर्मृज्यो, D (schol),

क्रोत द्रव्यं मुहुः शोधयित्वा स्वीकुर्यात् । स्वीकरणे भवप्रधाननिर्देशात् —

^{१२} vii 44 1 — ^{१३} D (schol) एकया आर्द्रपाणिपादं ययोस्तावार्द्रपा-

णिपादौ (Cod. यस्तोस्ता) ताभ्यां प्रयहति । पश्चामिति(ः) — ^{१४} E P (b

D (text) प्रत्यञ्ची, B1 प्रत्यचा, D (schol) यानेन पादौन्मुखे ('for पश्चा-

न्मुखौ? cf Kau. 44 2, note) प्रतिपादयति सामनस्यं बहूनामपि

भवति । अर्घ्योत्थापनप्रकरणादिह सामनस्यवचनं सह वाणिज्येन कनहो

न स्यात् — ^{१५} Ch P Bb D (text) आधायो, D (schol) प्रत्यागच्छन्

पथि याः समिधस्तान् (ः) गृहीत्वा — ^{१६} vii 60 1 — ^{१७} D (schol)

ऊर्ध्वं विभ्रदित्यर्चनासंकल्पयन् गृहविशेष साधारणो देशे सकृदादधाति ।

प्रत्युच न प्रतिवाणिज्यमुत्तमं पुण्यप्रयोगे ऽपि चैवर्णिकारे — ^{१८} vii

54 1, D (schol) वेदार्थोभिन्न इत्यर्थः । तस्येदं कर्म अथ सामेति वाभ्यां

प्रत्युच हीम आज्येन च जुहोति —

त्यनुप्रवचनीयस्य जुहोति । ९ । युक्ताभ्यां तृतीयाम् । १० ।
 आनुमती^१ चतुर्थीम् । ११ । समावर्तनीयसमापनीययोश्चै-
 पेज्या^२ । १२ । अपो दिव्या इति^३ पर्यवेतव्रत^४ उदकान्ते शा-
 न्त्युदकमभिमन्त्रयते । १३ । अस्तमिते समित्पाणिरेत्य तृ-
 तीयावर्जं^५ समिध आदधाति^६ । १४ । इदावत्सरायेति^७
 व्रतविसर्जनमाज्यं जुहुयात् । १५ । समिधो ऽभ्याद-
 ध्यात् । १६ ।

^१ vii 20 6 (cf Kāuṣ 23 4), D (schol) इत्यधीनुमत्या (if for इत्य
 धातुः?) विधिरनुमतये स्वाहेति, Daç Kar adds तत दीपो गायेति
 (ii 1 1) मुक्तेन आगमकृशर चह सपात्याभिमन्त्र्य ब्रह्मचारी प्राशयति,
 Ath Paddh दीपो गायेति आचरणं समावृत्याप्नाति । अभ्याताना
 धुत्तरतत्र, cf Kāuṣ 59 25 — ^२ Ch चापेज्या, F चोपेज्या, B
 चैपेज्या, D (text) चापेज्या, D (schol) समावर्तनमर्हति । यो ब्रह्मचारी
 सन्समावर्तनीय (Cod सस्त*) । वेदार्थविद्य (Cod *र्थाविद्य) इत्यर्थः ।
 समापनमर्हति यः । तयोश्चयोरपि एवैव क्रिया कार्यविशेषस्तु
 इत्या (i) यात इत्यर्थः । वक्ष्ययागवत् दर्शपूर्णमासाभ्यां पाकयज्ञा
 इति देशवचनात् (Kāuṣ 6 30) । अव्यक्तचोदनाधर्मत्वं । देवताभावात् ।
 समावर्तनस्य नित्यत्व समापनी(य)योरिति युक्तं वक्तुमकल्यातरत्वात् । ब्रह्म-
 चरस्य पूर्वनिपात (cf Pap ii 2 34) वचनात्तर मा भूत् । अधिकारस-
 प्रत्ययात् । अतश्च समावर्तनीय समापनवत् — ^३ vii 89 1 (x 5 46),
 Ath Paddh आपो हि द्या इति चतसृभिः (i 5 1-4) शान्त्युदकमभि-
 मन्त्रयते । अपो दिव्या इत्यनुयोजयति । मातव्यते (xi 6 23, cf Kāuṣ 55 1,
 note) । ततो अभ्यातानानि जुहोति, Daç Kar समुच्छिष्टेरिति (xi 7 8?)
 अपो दिव्या नानुयोजन(i) etc, like Ath Paddh — ^४ D (schol) परि-
 समाप्रब्रह्मचर्यव्रतश्च शिरोव्रतपरिसमाप्नोपरिमोक्षा उदकसमोपे वपनार्थं
 शान्त्युदकमभिमन्त्रयति — ^५ Ath Paddh अपो दिव्या इति द्वाभ्यां
 एधो ऽसीत्येकया तिस्रः समिधः, vii 89 1, 2 4 — ^६ D (schol) इह
 विधी न भवप्रकरणात् । एत्येति वचनात् । परिमोक्षागसमिदाधान —
^७ D (schol) परिधापयति पार्थिवस्य मा प्र गामेति (ii 29 1, xiii 1 59)
 जपित्वा अभ्यातानानि कृत्वा इदावत्सरायेत्यादिभिः कल्पजाभिः चतसृ-
 भिराज्य जुहुयात् । सहितायामभा(वा)व्यवपाठः, Ath Paddh चतसृभिः
 कल्पजा(भिः), Daç Kar कल्पजैः चतुर्भिः The verse AV vi 55 3 is
 therefore not referred to by this pratika, cf the verses following,
 as also TS v 7 2 4 and Weber, Naksatra ii 29, note 1

इदावत्तराय परिवत्तराय संवत्तराय^१ प्रतिवेदयाम
एनत्^२ ।

यद्वत्तेषु दुरितं निजग्मिमो दुर्हार्दं तेन शमलेनाञ्जमः^३ ॥

यन्मे व्रतं व्रतपते लुलोभाहोरात्रे^४ समधातां^५ म एनत् ।

उद्यन्पुरस्ताद्विषगस्तु चन्द्रमाः सूर्यो रग्मिभिरभिगृणा-

यद्व्रतमतिपेदे चित्त्वा^६ मनसा हृदा । [त्वेनत् ॥

आदित्या रुद्रास्तन्मयि वसवश्च समिन्धताम् ॥

व्रतानि व्रतपतय उपाकरोम्यग्नये ।

स मे द्युम्नं बृहद्यशो दीर्घमायुः कृणोतु म इति^७

व्रतसमापनीरादधाति^८ । १७ । चिरात्रमरसाशी^९ स्ना-

तव्रतं चरति^{१०} । १८ । निर्लक्ष्म्यमिति^{११} पापलक्षणाया^{१२}

मुखमुक्षत्पन्वृचं^{१३} दक्षिणात्केशस्तुकात् । १९ । पलाशेन^{१४}

फलीकरणान्हुत्वा शेषं प्रत्यानयति^{१५} । २० । फलीकरणतु-

^१ Wanting in Ch. — ^२ Ch B: एनत् — ^३ So emended, E B: शमलेनायम्, E Ch *नाय, P Bh *नाय, Bu *नायम् — ^४ So emended, Bū B: P नुलोभा°, Ch नलोभा°, E नुलोभा°, L नुलोभा अहोरात्रे, Bh नुलोभा अहोरात्रे, Daç Kar लाभा आहो — ^५ समा धाता, Daç Kar समिधाता — ^६ MSS चित्त्वा — The protika of this verse occurs Kauç 6 19, where Darila designates it as कल्पजा, also Yañt Su 4 22 — ^७ D (schol) समिध इति समिधानात् — ^८ D (schol) प्रथमाह आरभ्य चीष्णहानि रसवर्जमग्राति। लवणरहित — ^९ Ch E D (schol) स्नातकव्रत, 4th Paddh adds यक्षात्कीशादिति (xix 72 1) जपेत् — ^{१०} 18 1 — ^{११} K Bu Ch (see man) D (text) पापलक्षणाया, D (schol) या स्त्री पापलक्षणा अनिष्टफलमूचक (') चिह्न यस्या सा पापलक्षणा (') दर्भगेति केचित् । तस्या मुख सिञ्चत्युदकेन दक्षिणात्केशस्तुकादारभ्य निर्लक्ष्म्यमिति मूलेनान्वृच सूक्तक्रमभेदः अर्थात्पापनाधिकारनिवृत्त्यर्थः । तस्यादधर्मत चणफलमिदं कर्म अहोमत्तादन्तु चवचन — ^{१२} Ch उच्यति E उच्यति ^{१३} D (schol) पलाशेन पात्रेण प्रकृतेन मूलेन. — ^{१४} D (schol) फलीकर (') कुङ्कुमा (Cod

पवुसावतक्षणानि सव्यायां पादपाष्ण्यां^१ निदधाति । २१ ।
अपनोदनापाधाभ्यामन्वीक्ष्य प्रतिजपति^२ । २२ । दीर्घायु-
त्वायेति^३ मन्त्रोक्तं वधाति^४ । २३ । ॥ ६ ॥ ॥ ४२ ॥

कर्शफस्येति^५ पिशङ्गसूचमरलुदण्डं यदायुधम^६ । १ ।
फलोकरणैर्धूपयति^७ । २ । अति^८ धन्वानीत्यवसाननिवे-
शनानुचरणानि^९ निनयनेज्या^{१०} । ३ । वास्तोष्पतीयैः^{११}

कुकु^{१२}) एवमेव वुसस्य होम । प्रत्यानयने एकमेव तत् चणहोम ।
चतु सूक्तस्यावृत्तिं द्रव्यभेदात् —

^१ Ch 'पाष्ण्यां, D (schol) पापलक्षणाया — ^२ D (schol) अरि
सावित्यपनोदनानां (s 26 1, cf Kauç 14 14) अप न शोमुचद
घमित्यपाघप्रतीकविकल्पो (ii 33 1) अपनोदनक्रमविधानात् — So
K only, Ch E Bu D (text) अन्वीक्ष्यम्, P Bh B₁ अन्वीक्ष्य — ^३ ॥
4 1 — ^४ D (schol) जग्मिदमणि जग्मिडो अर्जुन पिशाचचातनमज-
लिगत्वात् — ^५ iii 9 1 — ^६ D (schol) पिशङ्गकपिलावर्णवद्वर्णो
(^१) दासक (^१) स्थात् । अरलुक इति प्रसिद्धाभिधान । पिशाचनाशन
दृढ विमुञ्च्य (^१for 'मुञ्च्य' cf Kauç 23 11) धारयति । भूदडमरलु
कदड (^२Cod भूदड अ^०) सपातवत विमुञ्च्य धारयतीत्येकोदशग्रहणात् ।
यदायुध धारयति तत्सपातवत विमुञ्च्य धारयति । विष्कधदूषण (Cod
'भूषण) — ^७ D (schol) विष्कध (^१) धूषण जुष्ट (^१) धूपने मत्र । फली
करणा कथिता (^१) मचनियमात् दोषनाशन — ^८ iii 41 1 — ^९ K
(sec man) Ch (sec mat) D (text and schol) 'वशान' — ^{१०} Thus
emended MSS (with haplographia?) 'चरणानिनयनेज्या, D (schol)
अति धन्वानीति द्वार्च इहिव ध्रुवामित्यष्टभिर्धारयति (ii 12 1,
cf Kauç 9 23) । अति धन्वानीति कक्षादुच्यते । ईडाया (^१) वशाशम
नार्थत्वात् । एवस्थिते (Cod एव^०) निनयनानुचरणायार्थसास्यत्वात्
(^१) अवशान (^१) निधानदेशनिवेशन गृह । अवशाने (^१) अनुचरण । निवेशन
निनयन अनुचरण । शान्त्युदकेन समोचणनिनयनमुदकावर्जन (Cod
'नियन^०) । ईडाया श्वेनदेवता मचलिगात् । एवमस्य सक्तस्य प्रयोगात्
गृहस्थानि श्वेननेज्याति धन्वानीति द्वाभ्या होम । पाकयज्ञतवे Ath
Paddh अथ बृहह्कानाकर्म चक्षते (cf Kauç 23 6) । अ^० ध^० इति उद-
पात्रमभिमज्ज्य भूमा निनयति । यत्र गृह करिष्यति तत्र विघ्न शमयति ।
श्वेनदेवतापाकयज्ञविधानेनाज्यभागात् (MSS सेन^०) कृत्वा । चर जु-
होति । भूमिस्थाने यत्र गृह करिष्यति । अथवा नवे गृहे श्वेनयोग
कर्तव्य — ^{१२} For the वास्तोष्पतीयगण see Kauç 8 23 —

कुलिजकृष्टे^१ दक्षिणतो ऽग्नेः संभारमाहरति^२ । ४ । वास्तो-
 प्त्यादीनि^३ महाशान्तिमावपते^४ । ५ । मध्यमे गते^५ दर्भेषु^६
 व्रीहियवमावपति । ६ । शान्त्युदकशष्पशर्करामन्येषु^७ । ७ ।
 इहैव ध्रुवामिति^८ मीयमानामुच्छ्रियमाणामनुमन्त्र-
 यते^९ । ८ । अभ्यज्यतेनेति^{१०} मन्त्रोक्तम्^{११} । ९ । पूर्णं^{१२} ना-
 रीत्युदकुम्भमग्निमादाय प्रपद्यन्ते^{१३} । १० । ध्रुवाभ्यां^{१४} दृंह-
 यति । ११ । शंभुमयोभुभ्यां^{१५} विषन्दयति^{१६} । १२ ।

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान्स्वावेशो अन्नमीवो न
 एधि ।

^१ B5 कुलिज° D (schol) अपेक्षां विणत कुलीयेन (°) कर्षति, B1 has
 a colon here — ^२ D (schol) व्रीहियवपक्षिण्युणादि सभारादि
 अभिमन्त्र्य स्थापयति — ^३ D (schol) इहैव ध्रुवामित्यादीनि (cf Kauç.
 8 १३) पक्ष्मणानां तन्मन्त्रतोनि (° f r मातृमन्त्र°) प्रतीकान्यावपते, Ath
 Paddh अत्र स्थाने इहैव ध्रुवामित्यवमादीनि चत्वारि (° गणैः कौशिकोक्तिः
 (the four gānis beginning with the वास्तोष्पतीय Kauç १ २३) —
^४ D (schol) नदमा रोहेति (xu 2) अनुवाक महाशान्तिमावपते (cf
 Kauç 9 6 note, 3) 27, 44 6) . शान्त्युदके शान्त्युदकस्योत्तरतववचनात्,
 Ath Paddh ततः सावित्री पुनः शर्मा देवी (ii 23 1, cf Kauç 9 7)
 शान्त्युदकेन तेन शाक्षा संप्रोचति — D (schol) प्रधानस्थूणागते ।
 दर्भेषामुपरि — ^५ D (text) शर्कराम° D (schol) शान्त्युदक
 विरुद्धशर्करायावपति, Ath. Paddh अन्येषु स्थूणागतेषु प्रविषति —
^७ iii 12 1 — ^८ K P Bh D (text) मीयमानाम् D (schol) मध्य-
 मस्थूणा, Ath Paddh मीयमाना शाला — ^९ Ch °होयमाणामनु° —
^{१०} K P Bh अभ्यज्यतेति, Ch ऽभ्यज्यतेति, iii 1१ 6 — ^{११} D (schol) वश-
 मारोपयति, Ath Paddh स्थूणावशावारोपयति (Cod °वशारो°) —
^{१२} iii 1१ ६ — ^{१३} D (schol) एकया उदकपूर्णघटं शृणाति । उत्तर
 नदीः . . . . . ११९ D ११६

क्षेदयति गृहभुव, Ath. Paddh उदकं गृह आकादयति —

यत्त्वेमहे^१ प्रति नस्तज्जुपस्व चतुष्पदो द्विपद आ वे-
श्येह^२ ॥

अनमीवो^३ वास्तोष्पते विश्वा रूपारण्याविशन^४ ।

सखा सुशेव एधि न इति^५

वास्तोष्पतये द्यौरौदनस्य जुहोति । १३ । सर्वान्नानि
ब्राह्मणान्भोजयति । १४ । मङ्गल्यानि^६ । १५ । ये अग्नय
इति^७ क्रव्यादनुपहत इति पालाशं^८ वध्नाति । १६ । जु-
होति^९ । १७ । आदधाति^{१०} । १८ । उदञ्चनेनोदपात्र्या^{११}
यवानद्भिरानीयोस्त्रोपम्^{१२} । १९ । ये अग्नय^{१३} इति पाला-
श्या द्रव्या मन्यमुपमथ्य काम्पोलीभ्यामुपमन्थनी-
भ्याम्^{१४} । २० । शमनं च । २१ । ॥ ७ ॥ ॥ ४३ ॥

य आत्मदा इति^{१५} वशाशमनम्^{१६} । १ । पुरस्तादग्नेः

^१ Thus emended; MSS यत्त्वेमहे — ^२ Cf RV vii 54 1; TS iii 4 10 1; Çāṅkh Gr. ii 16 1, Par Gr iii 4 7; Âçv Gr ii 9 9, Çāṅkh Gr. ii 14 5, iii 4 8, Gobh iv 7 82; Mantrabrāhmana ii 6 1, Ath Paddh, designates this and the next verse as शाखाधिकीये ऋचे, also as कल्पजे — ^३ KP Ath. Paddh अनामीवा. — ^४ Ch ऋचिश्च — ^५ Cf. RV, vii. 55. 1, Nirukta 10. 17, Par Gr. iii. 4 7, Çāṅkh. Gr iii. 4 7 — ^६ D (schol) ब्राह्मणस्त्रिवाचन । बहुधान्यबहुपुत्रआयुष्य-वर्चस्त्रिवादि (I) । वलादारकादीन्यपि (Cod ऋचिश्च) वाचयेयुः. — ^७ iii. 21 1. — ^८ Bū पलाश, D (schol) सप्त ऋग्मि । पालाशमणि वध्नाति । ऋचिश्च — ^९ D (schol) अथवा-
? . . . . . E B; Ch
? . . . . . (schol)

उलोप आलोपात्र्या (for आलोड्य पात्र्या?) यवा जुहोति । क्रव्यादनुपहत इत्येव. — ^{१५} K D (text) अग्नय, iii 21. 1 — ^{१६} D (schol) पूर्वैवेव निमित्तप्रतीकयद्वय सङ्गार्थ — ^{१७} iv 2 1. — ^{१८} D (schol.) वशाया अतश्चार्थतत्त्वनिर्णययोग शातत्वात् . वशा गीर्था गर्भे न शू-
कृति तस्या दोषशमनार्थं पाकयज्ञिकं तच्च —

प्रतीचीं धारयन्ति^१ । २ । पश्चादग्नेः प्राङ्मुख उपविश्या-
 न्वारब्धायै^२ शान्त्युदकं करोति^३ । ३ । तत्रैतत्सूक्तमनुयोजय-
 ति^४ । ४ । तेनैनामाचामयति च संप्रोद्यति च^५ । ५ । तिष्ठन्ति-
 षन्तीं महाशान्तिमुच्चैरभिनिगदति^६ । ६ । य ईशे पशुपतिः
 पशूनामिति^७ हुत्वा^८ वशामनक्ति शिरसि ककुदे जघनदेशे
 । ७ । अन्यतरां स्वधितिधारामनक्ति^९ । ८ । अक्तया^{१०} वषामु-
 त्खनति । ९ । दक्षिणे पार्श्वे दर्भाभ्यामधिष्ठिपत्यमुष्मै त्वा
 जुष्टमिति यथादेवतम्^{११} । १० । निस्सालामित्युत्सुकेन^{१२}
 चिः^{१३} प्रसव्यं परिहरत्यनभिपरिहरत्वात्मानम्^{१४} । ११ । द-
 र्भाभ्यामन्वारभते^{१५} । १२ । पश्चादुत्तरतो ऽग्नेः प्रत्यक्शीर्षी-
 मुदकपादी^{१६ १७} निविध्यति^{१८} । १३ । समस्यै तन्वा भवेत्य-

^१ D (schol.) आन्यभागतः पूर्वस्मिन्देशे अग्नेः पश्चात्मुखी धारयति प्रियकृता — ^२ D (schol.) वशामनयनादुपविशतिवचन (Cod. *विध्य*) —
^३ Cf Kauç. 53 6 — ^४ D (schol.) तस्मिन् शान्त्युदके एतच्च आत्मदा (iv 2 1) इति — ^५ D (schol.) तेन शान्त्युदकेनैता न कारयितार. — ^६ D (schol.) ता तिष्ठन् मूर्ध्नी ऽवस्थितलिङ्गतो वशा कृत्वा महाशान्तिमुच्चैः प्रकपेण अभिनिगदनादिकथ्यता, cf Kauç. 9 6, note, 39 27, 43 5 —
^७ ii 34 1 — ^८ E inserts here जुष्टमिति यथादेवतम्, cf १० 10 —
^९ D (schol.) उभयधाराया क्षुरिकाया अन्यतरा धारा प्रविपति —
^{१०} h. P B D (text) उक्तया, D (schol.) अक्षितया (1 for अधिविपत्तया) धारया वशाया वषामुद्धरति — ^{११} D (schol.) वशाया (Cod वशा) दक्षिणे पार्श्वे दर्भाभ्यामाहति प्रजापतये त्वा जुष्टमधिष्ठिपामीति —
^{१२} ii. 14. 1 — ^{१३} Bū Ch *चिः — ^{१४} D (schol.) वशा परिहरति । प्रसव्य आत्मनो वशा पश्चातरेणोत्सुकहरण । . परिहार्यं वशा सक्ता-
 र्थत्वात् — ^{१५} D (schol.) शामिचदेश नीयमाना पश्चादवस्थिता दर्भाभ्या
 सुश्रुति । परिभोजनीयाभ्या — ^{१६} Ch (prim man) *शीर्षा, P Bb
 *शीर्ष, D (schol.) पश्चिर्माशिरसाम्(1). — ^{१७} D (text and schol.)
 *पादा. — ^{१८} D (schol.) पातयति —

न्यतरं दर्भमवास्यति^१ । १४ । अथ प्राणानास्यापयति प्र-
जानन् इति^२ । १५ । दक्षिणतस्तिष्ठन्क्षोहणं जपति^३ । १६ ।
संज्ञप्रायां जुहोति

यद्वशा मायुमक्रतोरो^४ वा पङ्क्तिराहत^५ ।

अग्निर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वंहस इति^६ । १७ ।

उदपात्रेण पत्न्यभिव्रज्य मुखादीनि गात्राणि प्रक्षा-
लयते । १८ । मुखं शुन्यस्व देवयज्याया इति । १९ । प्रा-
णानिति नासिके^७ । २० । चक्षुरिति चक्षुषी । २१ । श्रो-
त्रमिति कर्णे । २२ । यत्ने क्रूरं यदास्थितमिति^८ समन्तं
रज्जुधानम्^९ । २३ । चरिवाणीति पादान्समाहृत्य^{१०} । २४ ।
नाभिमिति नाभिम् । २५ । मेढ्रमिति मेढ्रम् । २६ । पा-
युमिति पायुम् । २७ । यत्ने क्रूरं यदास्थितं^{११} तच्छुन्यस्वे-
त्यवशिष्टाः^{१२} पार्श्वदेशे ऽवसिच्य यथार्थं व्रजति^{१३} । २८ ।

^१ D (schol) यावद्दर्भमभा वशांश्चान्तरा (Cod वशांश्चान्तरा) तद्यो-
रन्यतरं (1) दर्भविधि कार्यं । वशाया अध विपति — ^२ ॥ ३१ ५ —

^३ D (schol) मार्गमाणाया दक्षिणत उर्ध्वं सन् रक्षोहणमनुवाक (the
anuvaka beginning with viii ३ १, cf Kauç ३ २५) जपति । सद्य-
थमानाया — ^४ Bu E मायुमक्र०, Cb B P Bh मायुमक्र०, D cites only
the pratika यद्वशा मायुरिति (1) — ^५ K Ch E पाङ्क्तिराहत — ^६ Bu Ch
(see man) ०हत — ^७ Cf TS iii १ ४ ३, Katy Cr xxv १ १२, Çankh.
Cr iv १७ १०, Gobh iii १० २३, Mantrabr ii २ ३ — ^८ D (schol) प्राणा-

निति नासिकाप्राणान् शुन्यस्व देवयज्याया इति (so also the following
passages are filled out) सर्वबोद्धकः साकायत्वात् । यथार्थमुद्धर्कानिति व-
चनात् (Kauç ३ २५) — ^९ D (schol) शुन्यस्व देवयज्यायै, cf VS vi १० fg —

^{१०} D (schol) योवाया वधनस्थान (Cod वधन०) समन्त सर्व इत्यर्थः —
^{११} D (schol) एव पादान्निकीकृत्य प्रचारयति सकृत् — ^{१२} Cf VS
vi १५ । — ^{१३} D has a colon here though it continues the sūtra

to व्रजति so also K P Bh — ^{१४} D (schol) तत शुन्यस्व देवयज्याया
इति अनेनावशिष्टा अप (Cod आप) पार्श्वदेशे ऽवसिच्य कर्ता यथाप्रयो-
जनमवश्यकार्यार्थं यच्छति —

देवस्त्वा सविता अपयत्विति अपयति । ३९ । सुशृतां
करोति । ४० । ॥ ८ ॥ ॥ ४४ ॥

यद्यष्टापदी स्याद्गर्भमञ्जली सहिरण्यं सयव वा य आ-
त्मदा इति^१ खदायां^२ अरत्नावभौ सकृज्जुहोति । १ । वि-
शस्य समवत्तान्यवद्येत् । २ ।

हृदयं जिह्वा श्येनश्च दोषी पार्श्वे च तानि षट् ।

यकृद्बृक्षौ गुदश्रोणी^३ तान्येकादश देवतानि^४ । ३ ।

दक्षिणः कपिललाटः सव्या श्रोणिर्गुदश्च यः ।

एतानि चीणि^५ अङ्गानि स्विष्टकृद्भाग एव^६ । ४ ।

तदवद्य^७ प्रज्ञातानि अपयेत् । ५ । होषण्दिर्द्विदेवतानाम-
वद्येत्^८ । ६ । सकृत्सकृत्सौविष्टकृतानाम् । ७ । वषायाः
समिध^{१०} ऊर्ध्वा अस्येति^{११} जुहोति । ८ । युक्ताभ्यां तृती-
याम् । ९ । शानुमती^{१२} चतुर्थीम् । १० ।

जातवेदो वषया गच्छ देवास्त्व हि होता प्रथमो बभूव^{१३} ।

^१ D (t xt) सुशृत — ^२ ३१ ० १ — ^३ D (chol) खदा गर्त —
^४ Cl. गुद — ^५ All MSS except D देवतानि — ^६ Cf Kar. Cr.
v. 7 6 D (chol) तान्येकादशान्यमानि । अन्यतरयोर्द्वयो श्रोणी । स्वि-
ष्टकृतयोगादेकादशत्वं the last pada is hypercatalectic — ^७ D (sch 1)
एवयोगाद्देवता (Cod एवयोगादेः) भङ्गे । अतय (Cod अनय) द्विदेवता
नामपि हविः । एतेषा सम्ययवृक्षयोर्भेद एकादशत्वात् । दक्षिणकपिललाटो
बाहु सव्यश्रोणी सक्थिनी गुहश्च एतानि चीणि अङ्गसङ्गानि वितानव-
त्तितानि the last pada is catalect c — ^८ So all MSS, is the
word to be emended to अवदाय or अवदाय्य? D (schol) सचिङ्गानि
अपयेत् । एकस्या स्यान्वा अवयति देवतानि (l) आविष्कृताणि चेति यथा
स्थान् — ^९ MSS अपयिष्ये D (schol) हवनकाले हृदयोर्द्वि द्वि-
द्विरवच्छेदयेत् — ^{१०} k Bu E P B. समिध — ^{११} v 12 1 (et al.),
27 1 — ^{१२} D (schol) अनुमति सर्वमित्यनया vii 20 6 ^{१३} Bu K
(prim man) बभूव —

घृतस्याग्ने तन्वा^१ सं भव सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः
स्वाहा^१ । ११ ।

ऊर्ध्वं नभसं मारुतं गच्छतमिति वषाथपण्यावनुग्रहरति
। १२ । प्राचीमेकशृङ्गा^२ प्रतीचीं द्विशृङ्गाम्^३ । १३ । पित्र्येषु
बह्वेषां जातवेदः पितृभ्यो यच्चैतान्वेत्य^४ निहितान्प-
राके ।

मेदसः कुल्या उप तान्स्रवन्तु^५ सत्या एषामाग्निषः
सन्तु कामाः^६

स्वाहा स्वधेति वषायास्त्रिजुहोति^७ । १४ । समवच्चा-
नाम्^८ । १५ । स्थालीपाकस्य सम्राडस्थधिश्ययणं नाम
सखीनामभ्यहं^९ विश्वा ज्ञाशाः साक्षीय । कामो ऽसि
कामाय त्वा सर्ववीराय सर्वपुरुषाय सर्वगणाय सर्वका-
भाय जुहोमि^{१०} ।

अन्वद्य नो ऽनुमतिः^{११} पूषा सरस्वती मही ।

यत्करोमि तदृध्यताम-

नुमतये स्वाहेति जुहोति । १६ । क इदं कस्मा अदात्का-

^१ Ch E तन्वाः; P Bb तन्वाः; K तन्वा — ^२ Pādas ab occur in TS. in. 1. 4. 4; D (schol.) स्रहाकारान्वाया सकृदाज्य जुहोति — ^३ Ch E D (text) प्राचीनमे; D (schol.) प्रागयम्. — ^४ K Ch E द्विशृङ्गा D (schol.) to the entire sūtra, कर्षी विपति. — ^५ P P; Bb यच्चैतान्. — ^६ K P B; Bb Bb ता, Ch ता, D ता — ^७ CL Vb xxxv 20, Agv Gr. 11. 4. 13; Çaṅkh Gr. 11. 13. 3; Par Gr. 11. 3. 9, Gobh. iv 4. 22; Mantrabr. 11. 3. 16, Kāuṣ. 31. 1. — ^८ D (schol.) इमं यमेति (xviii 1. 60) वसाय (for यमाय?) चतुर्थीमिति — ^९ D (schol.) समवच्चेभ्यः जुहोति. — ^{१०} So emended after Ch E सखीनामभ्यहं, KBaB; P सखीनामभ्यहं. — ^{११} So Ch only; the rest जुहोति. — ^{१२} CL vii. 20 1.

मस्तदये यदन्नं पुनर्मैत्रिन्द्रियमिति^१ प्रतिगृह्णाति । १७ ।
उत्तमा सर्वकर्मा^२ । १८ । वगया^३ पाकयज्ञा व्याख्या-
ताः । १९ । ॥ ९ ॥ ॥ ४५ ॥

उतामृतासुः जिवास्त^४ इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति^५ । १ ।
द्रुघणशिरः^६ रज्ज्वा वध्नाति । २ । प्रतिरूपं पलागयोली-
हहिरण्यानाम्^७ । ३ । येन सोमेति^८ याज्ञयिष्यन्सारूपव-
त्समन्नाति^{९ १०} । ४ । निधने यजते^{११} । ५ । यं याचामि यदा-
शसेति^{१२} याचिष्यन्^{१३} । ६ । मन्वोक्तानि पतितेभ्यो देवाः
कपोतं चूचा कपोतममूहेतिरिति^{१४} महागान्तिमाय-

^१ D (schol.) क इदमिति हे । कामस्तदय इति सूक्त । यदन्नमिति
सूक्त । पुनर्मैत्रिन्द्रियमित्येको, iii 29. 7, 8; xix 52 1, १; 71. 1, vii. 67.
1 — ^२ Ch E P B सर्वकर्मा, D (text) सर्वकर्मासु (l), D (schol.) पु-
नर्मैत्रिन्द्रियमिति (vi 67 1) य (l) सर्वकर्म यावति विधिकर्माणि सर्वाङ्ग-
स्था भवति विधिकर्माणि — ^३ So Ch (prim man) D (text), Ch (sec.
man) and the rest वगयाः; D (schol.) अनया वगया पशुपाकयज्ञाः
कथिता वेदितव्या इति. — ^४ v 1 7, vi 43 1 (et al.). — ^५ D (schol.)
प्रतिषिद्धकर्मकर्तुं त्वनाभिगच्छ अभाष्यात् तथै मयनो (! for मयौदनो?
cf Kāuc 7 7) प्रयच्छति प्रायश्चित्त — ^६ D (schol.) द्रुघण रथकारो-
पम्कर । द्रुममयो घनः (cf. Nirukta 9 23) — ^७ D (schol.) द्रुघण-
शिरःसदृशः पालाश (?) प्रसिद्धः । अयः कृष्णलोह । ताम्रं हिरण्यः (?) नृवर्ण-
मतेभ्य द्रुघणशिर इव कृत्वा वध्नाति । अभाष्यात्प्रायश्चित्तं — ^८ vi.
7 1 — ^९ D (schol.) आर्त्तिं ज्ञ करिष्यन् — ^{१०} D (schol.) adds:
आश्रयतेष्वेण याज्ञनकृतमेनः स्पृशति । आ नो मरेत्यनुक्ता (v 7 1) येन सो-
मेति अथ विधाने क्रमभेदः ईकसर्थे उच्यते । आ नो मरेत्यस्य यवतपस्वस्य
सूक्त सप्रत्ययार्थः । नाग्य यहणमा यहणादि(ति) निवृत्तिः (cf Kāuc. 8. 21). —
^{११} D (schol.) याज्ञनसमाप्तौ यजते सोमो देवता सजनिगात् । नादि-
त्यादिभ्यो नैषट्कत्वात् — ^{१२} D (schol.) य याचामीत्यत आरभ्य सू-
क्तशेषेण (v 7 १ 10) यदाशसेति द्वे (vii 57 1, 2) — ^{१३} P Bb या-
चिष्यन्, D (schol.) प्रायं करिष्यन् . अनयोरभ्यतरेण प्रतिग्रह(ह)कृ-
तमेनः स्पृशति । निधने याचनवचनात्. — ^{१४} vi. 27 1; 28. 1;
29. 1 —

पते^१ । ७ । परीमे ऽपिमित्यपि^२ गामादाय निशि कार-
यमाणस्त्रिः शालां परिणयति^३ । ८ । परो ऽपेहि यो न
जीव इति^४ स्वप्नं दृष्ट्वा मुखं विमार्ष्टि^५ । ९ । अतिघोरं दृष्ट्वा
मैश्रधान्यं पुरोडाशमन्याशाया^६ वा निदधाति । १० ।
पर्यावर्त इति^७ पर्यावर्तते^८ । ११ । यत्स्वप्न^९ इत्यशित्वा
वोक्षते^{१०} । १२ । विद्या ते स्वप्नेति^{११} सर्वेषामप्ययः । १३ । नहि
ते अग्रे तन्व^{१२} इति ब्रह्मचार्याचार्यस्यादहन उपसमाधाय
चिः^{१३} परिक्रम्य पुरोडाशं जुहोति^{१४} । १४ । चिराच्चमपर्याव-

^१ D (schol.) मन्त्रोक्तायं चतुर्लोकयोः तैश्च अनुचितदेशगतिभ्यो पद-
श्रमात् (1) निष्क्रियायेदमुच्यते । कृत्याप्रतिहरणवत् । तत्तुच्यनिर्देशयो-
भयो समानकर्मत्वात् । विषये (1 for विश्वे cf Kauç 8 10) यद्यन्त-
रमिति तस्मादयत्त प्रोचन्नित्यादि- (Kauç 39 8) कृत्याप्रतिहरणमा भू-
दिति (1 cf 39 9, end) अस्मात् — ^२ vi 28 2 — ^३ D (schol.)
कारयमाणो ऽपि गा चाददाति (Cod. च०) । मचस कर्तुं सामर्थ्यात् ।
निशीत्यवयवग्रहण कृत्याप्रतिहरण ययस्य निशुपमस्य (Kauç 39 ९)
इत्यादि मा भूदित्यकस्मात् (1 cf 39 9, end) कर्तुं सोमो यस्या (1) मचोक्ता
नि पतन — ^४ vi 40 1 46 1 these and the following pratikas
occur in the दुःस्वप्ननाशनगण in the ganamala (Ath Parç 84 8)
दुष्पञ्च दौर्धीवित्य परो ऽपेहि यो न जीवो ऽपि पर्यावर्ते दुष्पञ्चाय
तस्मिन् अन्नमन्नामि यो न स्नायद्दिप्सति यो न सुप्ता जायतो यन्मे मनसो
दुष्पञ्च काम स्वप्न सुप्ता विद्य तेति (1) चय पर्याया दुःस्वप्ननाशनानि ॥ ८ ॥
The pratikas are, ix 17 5, vi 45 1, 46 1, vii 100 1 101 1 103
1 2, ix 2 2 3, x 3 6 vi 46 2 or xvi 5 1-3 — ^५ Ch E अन्याशा-
लाया, D (schol.) शत्रुचेवे वा मचसिनात् । यथासस्य विमार्जनेन योग ।
ग्रहणस्यान्याय(त्वा)त् । सायामिकवत् cf su 14 note — ^६ vii 100 1 —
^७ D (schol.) येन पार्थेन सुप्तेन दृष्टं ततो ऽन्येन पार्थेन श्रेते । नहि ते अग्र
तन्व (vi 49 1) इत्युक्ता वा पर्यावर्तते इत्यस्योच्यते स्वप्नसामान्यात् —
^८ vii 101 1 — ^९ K मोचते, D (schol.) मचति निहालयते । (1 for
निद्रा लभते?) अन्नमिव भुक्ता — ^{१०} vi 46 2 (or xvi 5 1), D
(schol.) अस्य पर्यायस्य (cf the end of the दुःस्वप्ननाशनगण, above su. 9
note) सर्वाणि स्वप्नप्रायश्चित्तानि भवन्ति । अनुक्रमेण भिद्विशेषसामान्यादिव —
^{११} vi 49 1 — ^{१२} Bu Bh विषय — ^{१३} D (schol.) जुहोतिग्रहण
अन्याशाया वा निदधातीति मा भूत् —

तमानः शयीत^१। १५। नोपशयीतेति^२ कौशिक^३। १६। स्नानी-
याभिः^४ स्नायात् । १७। अपर्यवेतव्रतः प्रत्युपेयात्^५। १८।
अवकीर्णिने दर्भशुल्बमासज्य यत्ते^६ देवीत्यावपति^७। १९।
एव सपातवतोदपावेणावसिच्य^८। २०। मन्त्रोक्तं गान्त्यु-
दकेन समोक्ष्य^९। २१। स समिदिति^{१०} स्वयमज्जलिते
ऽग्नि^{११}। २२। अग्नी रक्षासि सेधतीति^{१२} सेधन्तम्^{१३}। २३।
यदस्मृतीति^{१४} सदेगमपर्याय^{१५}। २४। प्रत्नो हीति^{१६} पाप-
नक्षत्रे जाताय मूलेन^{१७}। २५। मा ज्येष्ठ तृते देवा इति^{१८}
परिविन्तिपरिविविदानाबुदकान्ते मीञ्जिः पर्वसु बद्धा पि-
ञ्जलीभिराग्रावयति^{१९}। २६। अवसिञ्चति । २७। फेनेपूत-

^१ D (schol) गुरुपात्रेनेत्यर्थः । आदहनाभिमुखो (Cod ०७३) गौरवात् ।
आदहनसमीप उपशब्दात् — ^२ D (schol) तस्माद्भोवेणाभिधानं कृतं अमु-
चित्वात् — ^३ K Bu Cl 1 D (t xt) स्नानीयाभिः, D (schol) अपो दि-
द्या (vi 89 1 et al) इत्यामा — ^४ D (schol) असमाप्रवृत्तचार्यं (Cod
असमाप्र) पुनरुपनयनं कारयेत् — ^५ Cl अवकीर्णं — ^६ vi
८३ 1 — ^७ D (schol) योवाया आवपति । ब्रह्मयवतिनाना अन्यतम
विकल्पेन (cf Kauç 7) — ^८ D (schol) यत्ते देवीति अह्नेन
उदपावे दर्भशुल्बमेवामय्य (Cod ०७३) योवायामावपति —
^९ D (schol) शुल्ब इत्युदकेनोपसिच्य । यत्ते देवीत्यत्र विमोक्तं उक्तम्
करोति । तत्ते विद्यामोति (vi 63 1) पूर्वं शान्त्युदकेनोपसिच्य यो-
वाया शुल्ब — ^{१०} vi 63 4 — ^{११} D (schol) अनया यदि
काष्ठैर्विनागारावस्य ज्वलति ततः अग्नी सकृज्जुहोति — ^{१२} vi 3 26 —
^{१३} D (text and schol) अग्नी रक्षासि सेधतीति सेध (1) हस्तं तमिवा-
ग्निमुपतिष्ठते — ^{१४} vi 106 1 — ^{१५} D (schol) अपिमुपतिष्ठते —
^{१६} vi 110 1 — ^{१७} D (schol) मूलेन कर्म व्याख्यातं मूलवा (!) फलवानिति
एत (!) मूलजातस्येदमेव पापनक्षत्रत्वात् जिष्ठादीनि पापनक्षत्राणि — ^{१८} vi
112 1 113 1 — ^{१९} Ch L D (t xt) परिर्विविदानाबुदकान्ते, D (schol)
परिविन्तिष्ठ (for परिविन्तिष्ठ) परिविविदानं कनोयाम्परिणीतं (Cod
एत) ज्येष्ठेनापरिणीतेन उदकसमीपे मीञ्जि पात्रे शरीरमाधुषु बद्धा
सपाताभिरद्विपिञ्जलीभिराग्रावयति —

रान्पाशानाधाय नदीनां फेनानिति^१ प्रप्लावयति^२ । २८ ।
 मवैश्च प्रविश्यापां सूक्तैः^३ । २९ । देवहेडनेन^४ मन्त्रो-
 क्तम्^५ । ३० । आचार्याय^६ । ३१ । उपदधीत^७ । ३२ । खदा-
 शयस्यावपते^८ । ३३ । वैवस्वतं यजते^९ । ३४ । चतुःशराव
 ददाति^{१०} । ३५ । उत्तमर्णे मृते तदपत्याय प्रयच्छति^{११} । ३६ ।
 सगोत्राय^{१२} । ३७ । श्मशाने निवपति^{१३} । ३८ । चतुष्पथे
 च^{१४} । ३९ । कक्षानादीपयति । ४० । दिवो नु मामिति^{१५}
 वीध्रविन्दून्प्रक्षालयति^{१६ १७} । ४१ । मन्त्रोक्तैः स्पृशति^{१८} । ४२ ।
 यम्योत्तमदन्तौ पूर्वां जायेते यौ^{१९} व्याघ्रावित्यावपति । ४३ ।
 मन्त्रोक्तान्दशयति^{२०} । ४४ । शान्त्युदकशृतमादिष्टानामाश-^{२१}

^१ v. 113 ०० — ^२ D (schol) नदीफेनेषु तान्नीजान्पाशानाह्वा-
 पयति (Cod तन्नी०) । कथं उत्तरोत्तरपाशयोर्धन्य (Cod ०पाशोय-
 र्धन्य) पाशमित्यशेषकिल्विषयप्रवणस्य (Cod ०वाणस्य) — ^३ D
 (schol) अवयो यन्तीति गण (1 4 1 etc. cf Kau. 7 14 note) नि-
 वेशनं प्रविश्य कर्ताप्लावयति — ^४ D (schol) यद्देवा देवहेडनमिति
 सर्वो ऽनुवाकनाम्नाभिधानात् v. 114 1 f. cf Kau. 10 — ^५ D
 (schol) कुर्यादिति शेषः । मेदस्तता स्रवाज्यं शृहीति (1 1 114 ३)
 गार्हपत्ये मातापितृचोदित्यामारोप्यमाणयोर्जिहोमिमेति (for जिहिसिमे-
 ति^१ 1 १ 1 १ १) जिगात् — ^६ D (text and schol) आचार्याय च ।
 मवोक्तं कथाद्वचनाच्चतुर्थनिर्देशादिति गार्हपत्ये अथ जीवति स्यात् —
^७ D (schol) हविषामन्यतमं जुहुयात् । देवहेडनेन — ^८ D (schol)
 खदाया (Cod वेदाय) शेते (Cod ०ति) यद्वान्य (Cod ०द्वान्य) — ^९ D
 (schol) विवस्वते खदाशयचरं कुर्यात् — ^{१०} D (schol) खदाशयधान्यस्य
 ब्राह्मणाय दद्यात् । खदाशयस्य कर्माणि वीणि आवापादीनि —
^{११} D (schol) देवहेडनेन अभिसन्ध्य — ^{१२} D (schol) अपत्याभावे —
^{१३} D (schol) सगोत्राभावे — ^{१४} D (schol) श्मशानाभावे —
^{१५} v. 1 4 1 — ^{१६} K P Bu B ०ते — ^{१७} D (schol) विगताक्ष-
 विन्दून् पतितं शरीरे प्रक्षालयति द्वाभ्यां — ^{१८} D (schol) अथवा
 वृक्षोत्पतितैर्फलैः आम्नादिभिः (Cod आम्ना०) — ^{१९} v. 140 1 —
^{२०} D (schol) ब्रौह्मादीन् — ^{२१} ब्रौह्मादीनामन्यतम —

यति। ४५। पितरौ च। ४६। इदं यत्कृष्ण^१ इति कृष्णशकुनिना-
धिक्षिप्त^२ प्रक्षालयति। ४७। उपमृष्ट^३ पर्यैग्रि करोति। ४८।
प्रतीचीनफल^४ इत्यपामार्गध्मे ऽपामार्गीरादधाति^५। ४९।
यद्वाचीनमित्याचामति^६। ५०। यत्ते भूम^७ इति विखनति
। ५१। यत्त ऊनमिति^८ संवर्पति^९। ५२। मेहि प्र हरेति का-
पिञ्जलानि^{१०} स्वस्त्ययनानि भवन्ति। ५३।

मेहि प्र हर वा दावान्गृहेभ्यः^{११} स्वस्त्ये।

कपिञ्जल प्रदक्षिणं शतपक्षाभि नो वद ॥

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद।

भद्रं पुरस्ताच्चो वद भद्रं पश्चात्कपिञ्जल ॥

शुनं^{१२} वद दक्षिणतः शुनमुत्तरतो वद।

शुनं पुरस्ताच्चो वद शुनं पश्चात्कपिञ्जल ॥

भद्रं वद पुत्रैर्भद्रं वद गृहेषु च^{१३}।

भद्रमस्माकं वद भद्रं नो अभयं वद ॥

आवदस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं

चिकिद्धि नः^{१४}।

^१ vii 64 1 — ^२ D (text) अनाधिप्त, D (schol) कृष्णशकुनि काकः अधिचिप — ^३ Ch Bb अपमृष्ट, E अमृष्ट D (text) अमृष्ट, D (schol) कृष्णशकुनिमृष्ट — ^४ vii 65 1 — ^५ D (schol) अपामार्गसमिध — ^६ x 5 22, D (schol) अनृतमुष्का. — ^७ xii 1 35 — ^८ xii 1 61 — ^९ D (schol) अनया गर्तादिपूरण। मृदन्तरयोगात्। पु-
थिव्यनप्रतिपूरणे प्रायश्चित्तस्य — ^{१०} K कपिञ्जलानि, D (schol) कपि
ञ्जल तित्तिरे ( ) सदृश। तित्तिरिर्वैत्यपरे कपिञ्जलवासितानि तान्य
शोभनानि अपि शास्यत एव यदा न श्रमितानि तानि तदा स्वस्त्ययनानि
भवन्ति The Naksatrakalpa kandikā 36, has the following passage
सेना चेदभ्युत्थिता कपिञ्जल प्रतिवदेद्भद्रं वदेति तिस्र कपिञ्जलानि
स्त्वनानि वदेति — ^{११} Thus emended all MSS दावा — ^{१२} Ch E
here, and in the following padas, शुभ — ^{१३} Bū न — ^{१४} Cf RV.
ii. 43 3 —

यदुत्पतन्वदसि कर्करिर्यथा बृहद्वदेम विदधे सुवीराः^१ ॥

यौवनानि मह्यसि जिग्युषामिव दुन्दुभिः ।

कपिञ्जल प्रदक्षिणं शतपत्ताभि नो वदेति

कापिञ्जलानि स्वस्त्ययनानि भवन्ति । ५४ ।

यो अभ्यु बभ्रुणायसि^२ स्वपन्तमत्सि^३ पुरुषं शयानम-
गत्स्वलम्^४ ।

अयस्सयेन ब्रह्मणाश्ममयेन वर्मेणा पर्यस्मान्वरुणो
दधदित्यभ्यवकाशे^५ संविशत्यभ्यवकाशे संविशति^६ । ५५ ।

॥ १० ॥ ॥ ४६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे पञ्चमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ Cf. RV II 1 16, etc — ^२ So Naksatrakalpa, karpika 86, in two codices from Pūna and in the Berlin MS orient fol 973, the Chambers codex of the Naksatrakalpa, as also B₁ Cb K (prim man.), यो अभ्यवभ्रुणायसि, E K (sec man) यो अभ्यवभ्रुणायसि B₂ यो भ्यवभ्रुणायसि, Bb यो अभ्यवभ्रुणायसि, D या अभ्यवभ्रुणायसि —

^३ So Ch alone, Naksatrakalpa, ibid (all MSS) and B₂ *मत्स, E *मुत्स, B₁ *मत्स, K P Bb *मत्स — ^४ So K Bu Bb, Cb E B₁ P

and all MSS of the Naksatrakalpa, *गत्स्वलम्, is the pada to be emended to शयानमागत्स्वलम् — ^५ E दधादि* — ^६ D (schol) पुन

कापिञ्जलानि स्वस्त्ययनानि भवन्ति । या अभ्यवभ्रुणायसि(!) अभ्यवकाशे
अवरे आकाशे च अन्यस्मिन् वा लोकगर्हिते दोषसयोगात् । दोषशमनाः(!)
यस्या जपः —

॥ अ० ॥

उभयतः परिच्छिन्नं शरमयं वहिराभिचारिकेषु^१ । १ ।
दक्षिणतः संभारमाहरत्याङ्गिरसम्^२ । २ । इङ्गिडमाज्यम्^३ । ३ ।
सव्यानि^४ । ४ । दक्षिणापवर्गाणि^५ । ५ । दक्षिणाप्रवण
ईरिणे^६ दक्षिणामुखः प्रयुङ्क्ते । ६ । सायोनि^७ । ७ । अग्रे

^१ D introduces this adhyaya as follows. विधिर्नैमित्तिकः (Cod. विधिर्नै*) प्रोक्तः संहिताक्रमहेतुकः । क्रमप्राप्तौ ऽभिचारस्य संहिताया इहोच्यते । ननु च परविनाशप्रतिषेधादकर्तव्यस्योपदेशो वक्तव्यः । न चाभिचारः प्रतिषिध्यते प्रत्युत विधीयते । न ब्राह्मणो वेदयतेत्यादि मनु पठति; D (schol) to the sūtra वहिर्वेदिसरणार्थः । अन्यत्र दर्भ-शब्दप्रयोगात् । अपरेणापेर्दर्भानास्तीयेत्यादि (Kāuṣ 1. 36) अतश्च परि-भोजनीयान् दर्भानेव । उभयतः सर्वच्छिन्नमूलाद्याभिप्राया शराः प्रसिद्धाः । तन्मय वेदिसरणाय स्यात् (Cod. स्या) अभिचारप्रयोजनान्याभिचारि-काणि कर्माणि आभिचारिकेष्वज्यतंत्रं पुरस्तादोमादयो मचातराज्यात् (for *तराज्यानात्) । जाड्यायने (cf Kāuṣ 3 2) सपाताभावः शातानामिति विशेषणात् (cf Kāuṣ 3 20) सवर्हिः साज्या इति या विशेषविधानात् । अत्र चर्वादिभि (Cod. चरा*) संभारे सामान्यार्थकारणात् प्रसव्यं क्षरणं प्रसव्यानीति (for सव्यानीति, see sū 4) । न पार्वणसमुदिकाम्याः शा-तानामिति विशेषणसामर्थ्यात् Cf Kāuṣ 116 4. — ^२ D (schol) कल्य-वहिरर्थायपठित (for *वर्हि*) आंगिरसः सप्तवर्गपठितः कल्यः वहि-रर्थायिक्तज्ञातनारभ्यवादात् (1) । ननु वेदिकरणवचनात् । दक्षिणस्यां दिशि अंगिरसः (1) अप्रिनियमादसिद्धत्वं । यथावितानमिति वचनात् (Kāuṣ 137 1) । घोरद्रव्याणां चाहरणविधानात् — ^३ D (schol) अलोहितादिप्रसंगे इगिडनियमाच्च वर्षावस्तंबनिवृत्तिः (1) नोत्पन्नं कर्म-मध्यसयोगात् । यथादिष्टं वर्हिः प्रक्षीयेत्यनोत्पन्नविधिः — ^४ D (schol) अभिचारिकाणि — ^५ D (schol) दक्षिणस्यां दिशि परिसमापनीयानि — ^६ D (schol) दक्षिणानिन्द्रदेशे ईरिणे वा । उभयविशिष्ट इति के-चित्. — ^७ K सायीति, D (schol) किं चान्यदाभिचारिकाणां आह ।

यत्ते तप' इति पुरस्ताद्धोमाः । ८ । तथा तदमे कृणु जात-
वेद' इत्याज्यभागौ । ९ । निर्मं नुद इति' संस्थितहो-
माः । १० । कृत्तिकारोकारोधावाप्येषु' । ११ । भरद्वाजप्रव्रस्के-
नाङ्गिरसं दण्डं वृश्चति' । १२ । मृत्योरहमिति' बाधकीमा-
दधाति' । १३ । य इमामय वज्र इति' द्विगुणामेकवीरा-
न्तनह्य' ^{१०} पाशान्निमुष्टितृतीय' ^{११} दण्ड' सपातवत्' । १४ ।
पूर्वाभिर्वधीते' । १५ ।

सापीनि । न सर्वाणि यानि सापीनि अन्यत्र वचनेत्य (!) नियमः । यद्यो-
पलोत्थादि च नियमात् । न चाभिचारिकाणि पित्र्याणि —

^१ ॥ १९ १, D (schol) पक्ष सूक्तानि (॥ १९-१३), cf the पक्षापत्यगय, Ath
Paris ३४ ३१, अमे यदिति पक्ष सूक्तानि पक्षापत्यानि पाचञ्चानि भवति
Cf Kauç ३ १९ note — ^२ ॥ २९ २ D (schol) द्वे ऋचे (॥ २९ १ ३)
cf Kauç ३ १९, note — ^३ ॥ १० १ D (schol) मङ्ग cf Kauç ३ १९
note — ^४ D (text) omits the syllables *कारो D (schol) यभि
चारप्रयोगकालविधिः । कृत्तिकाम् नक्षत्रे अरोध कृष्णपक्ष अरोधक अ
वाप्य समावास्या ('for सा') एष कानिष्वभिचार कार्य कृत्तिकाम् चा
रोधे च ('Cod कृत्तिकामुवरोधेचारीधे वा') अवाप्यग्रहणमा विधाना
त्तमाप्ते ('for *नसमाप्ते') अवाप्यग्रहणमा अत्यविमोकात् — D
(schol) वावाप्यविधी उर्वतरिषमिति सूक्त (॥ ११) भरद्वाजप्रव्रस्क भर-
द्वाजसप्रत्ययार्थः । आगिरसग्रहण एव चकार असप्रयोग अगिरसप्रम
यादेव सूक्त दद्याति (॥ १२ १) ज्वेदन तृतीयायावणात् (॥ १२ ३) —
^५ ॥ १३३ ३ — ^६ D (schol) व्याधिघातिकममिधमादधाति ये
ऽमावास्यामिति (॥ १६ १ cf su २३) च क्रमकोप प्रधानादित्वादस्या
नत्वात्, cf su ४९ — ^७ ॥ १३३ १ (३१ १) — E Bt एक
वीरात्, K Ch D (text) *वीरान् P *वीरान्त* F *वीरा —
^{१०} सनह्य only in E and D (text) cf the word सनहा ॥ १३३ १,
the rest मय्यह्य — ^{११} So K P Bh Bu Bt D (text) पाशा निमुष्टि* Cf E
पाशान्य* which is followed in D by the gloss मुष्टहन् — १२ words
तृतीय दण्ड are wanting in D (text) — ^{१३} D (schol) उभय Cod
*य) मेवला (Cod *ला) दण्ड च य इमा इति मङ्गल मेवला । अय वज्र
इति मङ्गल दण्ड सपातवत् करोति — ^{१४} D (schol) मेवला य इमा-
मिति तिमृभिर्वधीति (॥ १३३ १-३) स्त्रीनिर्गन्देशात् —

वज्रो ऽसि सपत्नहा त्वयाद्य वृचं साक्षीय ।

त्वामद्य वनस्पते वृक्षाणामुदयुष्महि^१ ॥

स न इन्द्र पुरोहितो विश्वतः पाहि रक्षसः^२ ।

अभि गावो^३ अनूपताभि द्युम्नं बृहस्पते ॥

प्राणं प्राणं त्रयस्वासो असवे मृड ।

निर्वृते निर्वृत्या नः पाशेभ्यो मुञ्च^४ ॥

इति दण्डमादत्ते। १६। भक्तस्याहुतेन मेखलाया^५ यन्थिमा-
लिम्पति^६ । १७। अयं वज्र इति^७ बाह्यतो दण्डमूर्ध्वमवा-
गयं तिसृभिरन्वृचं निहन्ति^८ । १८। अन्तरूपस्पृशेत्^९ । १९।
यदध्रामीति^{१०} मन्त्रोक्तम्^{११} । २०। यत्पात्रमाहन्ति फट्ठतो^{१२}
ऽसाविति^{१३} । २१। इदमहमामुष्यायणस्यामुष्याः^{१४} पुत्रस्य प्रा-
णापानावप्यायद्यामीत्यायछति^{१५} । २२। ये ऽमावास्यामि-^{१६}

^१ K वृक्षाचाम् — ^२ Thus emended, MSS रक्षत (cf विश्वत in the same pāda). — ^३ Cf for this pada RV ix 32 5^a — ^४ K प्राण — ^५ So only K (see man) and AV, K (prim man) Bu Bh Ch E P B; मुञ्चत; the verse ending here occurs at xix 44 4 — ^६ So emended, all MSS except D मेखलाया, D (text and schol) मेखला — ^७ Ch *लिम्पयति, D (schol) मेखलायथो (I) सुष्ठु लिपति । अथ्यालेपनादि प्रत्यह — ^८ vi 134 1 — ^९ D (schol) प्रेरयत्यद्य — ^{१०} D (schol) सद् प्रविश्य उदकमुपस्पृशेत् — ^{११} vi 135 1 — ^{१२} D (schol) अशन पान च कुर्यात् । यथार्थलिगप्रयुक्तस्य भक्तस्याहुतेनेत्येवमादि आदी तु सकृत् । दण्डदानत्वं प्राग्योगात् । अये व्रतपत इति (Kauç 6 19, 42 16) योगविमुक्तस्य पुन सर्वो (I) आह च आचमन सकृद्योगात् । भक्तादिप्रत्ययपरिविमुक्तस्य पुन सर्वं सर्वोर्णे ऽपि विधौ तदा — ^{१३} K Ch Bh P फट्ठतो, Bū फठतो, E फटतो — ^{१४} D (schol) यज्ञोजनपात्र तदाहति । फठतो (I) राम इत्यमुना — ^{१५} K Bu Ch P B; Bh *ममुष्यायण*, cf x. २ 36, Kauç. 41 २ — ^{१६} D (schol) दण्ड गृह्णाति । इदमह रामस्य. प्राणापाना-
वप्यायद्यामीति .. — ^{१७} 15 1 —

ति संनह्य सीसचूर्णानि भक्ते ऽलंकारे^१ । २३ । पराभूतवे-
 शोर्यष्ट्या बाहुमाच्यलंकृतयाहन्ति^२ । २४ । द्यावापृथिवी
 उर्विति^३ परशुपलाशेन दक्षिणा धावतः पद वृश्चति^४ । २५ ।
 अन्वक्तिस्तिर्यक्तिः^५ । २६ । अक्षण्या^६ सस्याय । २७ । आब्र-
 स्कान्यांशून्पलाशमुपनह्य^७ भष्ट्रे^८ ऽभ्यस्यति । २८ । स्फोटत्तु
 स्तनः^९ । २९ । पश्चादग्नेः कर्ष्वा^{१०} कूद्युपस्तीर्णया द्वादशरात्रम-
 पर्यावर्तमानः शयीत^{११} । ३० । तत उत्थाय त्रिरह^{१२} उदवजा-
 महरति^{१३} । ३१ । नद्या अनामसपत्न्याया अशमानं प्रास्य-

^१ D (s hol) सीसानि कथितानि (Kauç १ 1०) । तानि चूर्णैक्य
 पुटे बद्धानि तानि भक्त आवर्षेद्वेद्यस्य । अथवा द्वेषानकारे — ^२ D (chol)
 द्वेष — ^३ ॥ 12 1 — ^४ D (chol) पलाश कूटारमृग दक्षिणाया
 दिशि धावत द्वेषस्य पादस्यान हिनति — ^५ D text and chol)
 छिदनविधिमाह । अन्वक्ति । अनुपदेखाभि तिर्यक चि (Cod तिर्यक ।
 चि) । पृथुत्वेन चिभि — ^६ So emended Ch (ec man) D (text and
 schol) अक्षण्या, K Bū E P Bī Bh Ch (prim man) अक्षण्या, D
 (schol) अक्ष्य कोण कोणे न समापन कोण द्वित्वा (for कोणे द्वित्वा)
 द्यो रेखयो क्रिया प्रतिरेख (Cod. ०५) सूक्तावृत्ति । सस्यायेति वचन
 प्रतिब्रजनयइत्य मा भूत् — ^७ D (text) आवृत्ता — ^८ P B *यामन्य*,
 Bh *यामन्य* Ch (prim man) *यामन्य* Ch (*c man) *यामन्य*
 D (text) *यामन्य* Is the passage to be emended to आब्रस्कान्यामू
 न्पलाशमुपनह्य? — ^९ So Bu Bh Ch (*ec man), K E P Bī Ch (prim
 man) D (text and schol) भष्ट्रे, cf Darila to Kauç 4- 11 — ^{१०} D
 (text) न्यस्यति D (schol) वृद्धिता अद्वयान् (1) वृद्धिताद्वयान्
 गृहीत्वा बधकपणे (Cod व०) वध्वा भष्ट्रे (1) लोकप्रसिद्धे चिपति चेपते मव
 प्रधानवदभिधानात् — ^{११} So only E Bī K P Bī भूत Bī भूत (1)
 भूत, D (text) भूत, D (schol) शब्द अमुषु भूतो द्वय इति ज्ञेय cf
 su. 3- and 4९ 11 — ^{१२} So emended K Ch P Bī Bh D (text)
 कर्ष्वा, Bu करीवा, F कर्षा — ^{१३} D chol न चेच्छब्द ।

पश्चादग्ने कूद्योपस्तीर्णाति कूदी वदती शयीत प्राप्ते
 सवेशने ऽय विधि भक्तस्याङ्गतेनेति (०५ १) प्रत्यह — ^{१४} Ch E
 तर — ^{१५} D (chol) तत कर्ष्वा चि उदवजान् चिपति । दिवस
 चि कर्मविधि नामधेयात्स्ययमिदृशोऽय इति (५ 5 1 Kauç 49 2)
 यो व आपो ऽपो य वय अपामक्षी वञ्चमिति (५ ७ 1 4१, ७० Kāç
 49 11) महरणमवा । प्रत्यह इदमग्नकर्म, cf al o hā, ७ 2 —

ति' । ३२ । उष्णे ऽस्यतसक्तूननूपमपिताननुद्धृतसन्पिब-
 ति' । ३३ । कपं चीत्स्तीन्काशी-त्तिराचम्' । ३४ । द्वौ द्वौ
 त्तिराचम्' । ३५ । एकैकं षड्राचम्' । ३६ । द्वादश्याः प्रातः
 क्षीरौदनं भोजयित्वा उच्छिष्टानुच्छिष्टं बहुमत्से प्रकिरति' । ३७ ।
 सधावत्सु स्मृतः' । ३८ । लोहितशिरसं कृकलात्तममूह-
 न्नीति हत्वा सद्यः कार्यो भाङ्गे शयने' । ३९ । लोहिता-
 लंकृतं कृष्णवसनमनूक्तं^{१०} दहति । ४० । एकपदाभिरन्यो
 ऽनुतिष्ठति' । ४१ । अङ्गशः^{११} सर्वहुतमन्यम्^{१२} । ४२ । पक्षा-

^{१०} १० emended K Bu P Bb D (text) प्राङ्गति, cf also Darśa 20
 Kanc 45 20 Ch Eb ११ हरति D (schol) दद्यान्वा दिष्टिद्वान्नान्नान्नित-
 स्था दानान्न नृहीला कपरा न समददात् । इतत् विरह प्रवरणात् ।
 द्यावापृथिवी इति नृतेन (u. 1-1 cf sa 20) दृष्टिस्त दृष्टिस्तुष्ट
 इति (see eu 6) दधन्ति — ^{११} १० Ch I u इन्द्रस्य, B i इन्द्र-
 स्य K Bb इन्द्रस्य P इन्द्रस्य E इन्द्रस्य D (text) इन्द्रस्य
 J (schol) इन्द्रस्य पिबति वता — ^{१२} K Bb विश्वेश्वर Bb
 विश्वेश्वर, D (schol) शीरेकैकस्मिन्निति (Cod. दिने) शीरे
 हानि — ^१ D (schol) इन्द्रस्य Cod इन्द्रस्य निबतीत्यादि
 (Cod इन्द्रादि) भक्तस्मृतेनेति (see eu 1) कर्तव्य — D (schol)
 एकैकनुच्छिष्टमहहति एव ददहानि मद्यह दाहानुपिदो (u 1' 1)
 इत्यनुनदणम् — ^२ D (101) शीरेदन भोजयति द्विष्ट . 1
 उच्छिष्ट भोजनपादस्य इच्छिष्ट कुशील बहुदो दरोदवे नत्वा तव प्र-
 वर्धेति विपति — ^३ ३० Bu K (prim man) Ch Bu E D (text)
 नृत K ३०c man) P Bb नृत D (schol) यदि नत्वा यङ्गितो,
 (Cod पा०) घादति । तन्न ततो नत प्रचुरिति द्विष्ट cf eu. ११ and
 45 १ — ^४ D (schol) रत्नदर्शिशिरस दानुद्धृतोति नदर कार-
 दित्वा रुद वादयति नतय । अनिदारिवप्रवरणात् . भागिवशदने
 कृकलाश वरोति cf Tanc. 2 15 — ^५ E १०को — ^६ Ch E
 १०वत्तन D (schol) कृष्णवस्त्रपरिहित — ^७ ३० K Bu P B Ch
 D (1 st) इन्द्रोदयतिष्ठति E इन्द्रोदय D (schol) प्रकृतमैवावसाना
 वादो १) इन्द्रोदयवर्ता १) इन्द्रोदय । रुद्रह रुद्र रुद्रान्वा ननेव इन्द्र
 (Cod. १०) इन्द्रतिष्ठति । दधन दहोपदारोर्धे — ^८ Ch नग्नश् E इ-
 न्द्रश् — ^९ D (schol) रुद्र लोहितशिरस कृकलात् इन्द्रोदयेद
 हत्वा रुद्र वादो (Cod. वाये) —

दमेः शरभृष्टीर्निधायोदम्बजत्या^१ स्वेदजननात्^२ । ४३ । नि-
वृत्य^३ स्वेदालंकृता जुहोति^४ । ४४ । कोश उरःशिरो^५ ऽवधाय^६
पदात्पांसून^७ । ४५ । पश्चादयेर्लवणमृडीचीस्तिस्रो^८ ऽशी-
तोर्विकर्णीः^९ ^{१०} शर्कराणाम्^{११} । ४६ । विष शिरसि^{१२} । ४७ ।
वाधकेनावागयेण प्रणयन्नन्वाह^{१३} । ४८ । पाशे^{१४} स इति^{१५}
कोशे यन्थीनुद्गृह्णाति^{१६} । ४९ । आमुमित्यादत्ते^{१७} । ५० । मर्म-

^१ K P Bh भृष्टीति० — ^२ D (schol) उत्तरतत्रे (Cod *च) प्रवृत्ते
दीर्घा शरा स्फाटिता शरभृष्टा स्थिता शरभृष्टी स्थापयित्वा उद-
रमुखी यावत्प्रसिन्नस्तावद्भवति — ^३ D (text) निवृत्य —
^४ D (schol) अभ्यक्ता शरभृष्टोर्जुहोत्यष्टा प्रवृत्त (। १' १ ९) अ-
भ्यातानति — ^५ Thus emended, MSS उरःशिरो — ^६ h
वधाय, Bh वधाय — ^७ All MSS except E पांसून् D (schol)
अवनीतमासास्त्रिजुक्कलासशरीर (Cod *र) कोश उरः (Cod *र)
शिरस उरःशिर तदुरसि स ('for स) कोशे प्रवेशयति । द्वेयस्य
पादात्पांसून्कोशे ऽवधाय — ^८ E *मृडीची तिस्रो B। *मृडी ।
वास्तिस्रो (!) — ^९ So emended Ch । *शीति वि० D (text)
*शीति वि०, P B। *शीतिवि० h Bu *शीतिवि० — ^{१०} *कर्णी)
emended, MSS *कर्णी — ^{११} D (sel ol) कोशे ऽवधाय । मृडीचीशब्द-
अल्पपर्याय (Cod *पर्याय) लवणकृजका ('for कृजक' cf Pet Lex
sub कृजक end) कल्प ('for अल्प') इत्यर्थः । तिस्र इति सख्या अशीति
रिति च । विकर्णी (!) शर्कराणां चिति सामर्थ्या ( ) विगतकणानां^{१२} Cod
*माणानां च । शर्कराणां तिस्रो ऽशीति ( ) कोशे ऽवधाय — ^{१३} D (chol)
कोशे शिरसि विषमवदधाति । असमास लवणशर्कराणामिति । इदं
संदेहाद्विशेषणसंबन्धार्थं च — ^{१४} E Ch (prim man) D (text) प्रणयनम्
D (schol) काचिपातकदंडेन (cf ५० १) प्रेरयन्मर्म प्रतिकोश अन्वाह ।
प्रकृतेन सूक्तेनावागयेण — ^{१५} h P Bh पाशे — ^{१६} D (sel ol) पाशे
स वद इत्यर्द्धेन ॥ १२ २^० — ^{१७} D (sel ol) पाशाकाशान् (! for
पाशकोशान् । का for को?) कथं तच्च दंडेना ( ) दंड स्यात् । ततः प्रणयन
इत्येव कर्म प्रथम प्रणयन कक्षादुच्यते सूक्ते अनुच्यमाने पाशे स इत्यस्य क्रमे
कथमुद्गृहीयाद् (Cod *ग्रह्णाद्) इत्यस्यादित्य (?) न प्रणयनविधानं प्रथम
गृहीतस्य वनपयनासम्भवात् (?) । तद्देश एवादान् । तमनुवचनात् —
^१ So emended, MSS अमुम्, ॥ १' ४^d, D (schol) वाममादत्त इति ।
अनेन गृह्णाति । दंडेन ततो न य (!) ब्रूयात् । इह सूचन्यासा उद्घातितयदण
(Cod उदय०) यथा स्यात् —

शि' खादिरेण सुवेण गर्तं खनति' । ५१ । बाहुमाचमतीव
य' इति शरैरवज्जालयति' । ५२ । अवधाय संचित्य लोष्टं
सुवेण समोष' । ५३ । अमुमुन्नैषमित्युक्तावलेख-
नीम्^६ । ५४ । छायां वा^७ । ५५ । उपनिनयते^८ । ५६ ।
अन्वाह^९ । ५७ । ॥ १ ॥ ॥ ४७ ॥

भातृव्यक्षयणमित्यरण्ये^१ सपत्नक्षयणीरादधाति^२ । १ ।
याममेत्यावपति^३ । २ । पुमान्पुंस^४ इति मन्त्रोक्तमभिहु-
तालंकृतं बभ्राति^५ । ३ । यावन्तः सपत्नास्तावतः^६ याश-
निद्भिडालंकृतान्संपातवतो ऽनूक्तान्सूत्रांश्चम्या^७ मर्मणि

^१ Ch E D (text and schol) मर्मणि — ^२ D (schol) मर्मणि
मर्षोक्तानि । खादिरसुव तेन गर्तं खनति, cf Kauç. 43 4 — ^३ 11.
12 6 — ^४ D (schol) गर्तं शरैरुपययति मर्षलिगात् — ^५ D (schol)
गर्तं कौशे प्रविष्य । लोष्टं संचयनीकृत्य (Cod लोष्टसचनी) गर्तं । खा
ताम्पान् गते कृत्वा — ^६ १० (अमुमुन्नैषम्) only Bā, Ch E D
(text) अममुन्नै, K P B Bh (समोषा)मुन्नैषम् — ^७ Bā E D (text)
लेखनी, D (text and schol) अममुन्नैषमिति अनेन मर्षेण (where?) ।
उक्तावलेखनी । अस्मै सुक्तस्य प्रतिकृतिमावलेखनीमिति विधातकर्म (see
Kauç 30 १५, 43 23) — ^८ D (text and schol) छाया वा द्वेष्टस्य
(Cod द्वेष्ट) । छाया वा दार्भ्येण विध्यति, see Kauç 32 8, 35 28 —
^९ D (text) उपनीयते, D (schol) द्वेष्टसमीपेनोदकं मार्जयति — ^{१०} D
(schol) भरद्वाजप्रवर्त्तेन (Cod भार), 11 1^३ see 10 13 — ^{११} 11
15 1 — D (schol) समिधं सञ्चानिर्देगात् । अश्वत्यवधनताज-
ङ्गगाह्वादिरेषाराणां समिधस्तत्र विक्षल्य, cf Kauç 16 11 — ^{१२} D
(schol) जनस्थानमागत्य ब्रीहियवतिलानावपति (Kauç 7 5) । तत्रवि-
क्षल्य । प्रत्युच दक्षिणाप्रवणदेव — ^{१३} 11 6 1 — ^{१४} D (schol)
खादिराल्लातो (?) अश्वत्यमणि बभ्राति । अभिज्ञत कृत्वा अभिह्वन ।
सुवदडे वधा (?) होम । अलकरण घृतेन बधनमभिचरत — ^{१५} 50
unended, MSS तावन्त — ^{१६} Bh *द्यावा, D (text) च (I). —

निखनति^१।४। नावि प्रैणान्नुदस्व कामेति^२ मन्त्रोक्तं^३ शाखया
प्रणुदति^४।५। त ऽधराञ्च इति^५ प्रभावयति^६।६। बृहन्नेषा-
मित्यायन्तं^७ शयमानमन्वाह^८।७। वैकङ्कतेनेति^९ मन्त्रोक्तम्^{१०}
।८। ददिहीति^{११} सामीनि^{१२}।९। देशकपटु^{१३} प्रक्षिणाति^{१४}।१०।
ते ऽवदन्ति^{१५} नेतृणां पदं वृश्चति^{१६}।११। अन्वाह^{१७}।१२।
ब्रह्मगवीभ्यामन्वाह^{१८}।१३। चेष्टाम्^{१९}।१४। विचृतति^{२०}।१५।

^१ D (schol) यावतामभिचार (Cod यावताम) कर्तुमिच्छति तावत्प
रिमाणान्पाशानिगडालकृतान् सपातवत्कुर्यात् । प्रकृतेनैव सूक्तानान्
क्ताम्सह सूत्रेण संबध कृत्वा ममांशि (?) निखनति (cf Kauç 47 31) —
^२ III 6 8, 12 2 4 — ^३ D (text) मचीक्ता — ^४ D (schol) पूर्वसूक्तेन
पाशात् सकृत् . (the MS has a lacuna) — ^५ III 6 7 — ^६ D
(schol) . अयत्प्रशाखया (Cod *या) प्रेरयति अनया च्छया नावमु
दकेन परयति — ^७ IV 16 1 — ^८ D (schol) द्वयो यद्वाक्य
माथो अपिमुख आगच्छेत्तत अन्वाह — ^९ V 8 1 — ^{१०} D (text)
joins the word मन्त्रोक्तम् to the next sutra, B1 divides explicitly as
above, D (schol) सूत्रेण होम — ^{११} V 13 1 — ^{१२} So K E
D (text), B1 P B Bb Ch सामि नि D (schol) कर्मातिदेश कानि
तानि । अत्रोपाध्यायवत्सशर्मण पादा पठति । कृकलाशशरभुष्टिसपत्र-
चयश्वावारमणे (?) पाशमन्त्रोक्तहोमाना सामित्वात् (cf Kauç 47 39
to 43 3) — ^{१३} So K Ch P B1 *कपटु E *कपटु Bu the same
or *कपटु, D (text) दशकपटु, D (schol) यथायतम् (Cod यव
यातम्) अहिच्छक तत्रैव विनाशयति सूक्तातेन 311 Bo Lxx sub
पटु 3 — ^{१४} V 17 1 — ^{१५} D (schol) ब्राह्मण (?) गीनेतृणा
वृश्चति । उक्तेन विधानात् । भट्टे (Cod भट्टे) ऽभ्यस्यतीत्यवसत्, cf
Kauç 47 25 28 — ^{१६} D (schol) अथवान्वाह नेतृन् — ^{१७} Here
E inserts the passage य ब्रह्मगवीभ्यामन्वाह P B1 the same words
without य, D (schol) नेता ते देवा इति सूक्ते (V 12 1, 19 1)
एका ब्रह्मगवी, (Cod omits the colon) अमेण तपमेत्यन्या (xx 5 1)
। आभ्या ब्रह्मगवीभ्या नेतृन्वाह — ^{१८} D (schol) अन्वाहेति विशेष
(for वाक्यशेष ?) । चेष्टा हननमारणकितनविश्रमना (Cod *विसना)
धिययणपचनभक्षणाया द्व्यगवि या चेष्टा ब्रह्मगव्याया (for *गवीभ्या)
चेष्टासमाख्यानात् । ब्रह्मगवीति (V 19 42) मार्यमाणामिति (Cod
मार्य, is this a pratika?) च तथा कल्पातरे हतगव्यामनुवचनसयोग ।
जीवत्यजीवत्या (Cod *त्याजीवत्या) भोगसयोगात् — ^{१९} D (schol)
यथे हविः कृतेत्यर्थः (?) । क. क्रिया अन्वाह —

ऊवध्ये^१ । १६ । इमशने^२ । १७ । चिरमूहनस्वेत्याह^३ । १८ ।
 द्वितीययाग्मानमूवध्ये^४ गूहयति^५ । १९ । द्वादशरात्रं स-
 र्वव्रत उपध्याम्यति^६ । २० । द्विरुदिते स्तुतः^७ । २१ । अवा-
 गयेण निवर्तयति^८ । २२ । उप प्रागादिति^९ शुने पिण्डं^{१०}
 पारुणं^{११} प्रयच्छति । २३ । ताड्यं^{१२} वध्नाति । २४ । जुहोति^{१३} । २५ ।
 आदधाति । २६ । इदं तद्युजे यत्किं चासौ^{१४} मनसेत्याहिता-
 यिं प्रतिनिर्वपति^{१५} । २७ । मध्यमपलाशेन फलीकरणाञ्जु-

^१ D (schol) द्विषमनसि कृत्वा सप्तमीनिर्देशात् — ^२ D (schol)
 पाकस्थाने ऊवध्यवत् — ^३ D (schol) चिरिति क्रियाभ्यावृत्तौ प्रत्ययस्युते-
 प्रह्वगवीभ्या धक्तव्य (Cod °व्य) कल्पजामवधश्च चिरिति सख्याया पूर्वाभि-
 धानादमूहनस्वेति चिरित्येव वक्तव्य । कल्पजया सबध एतानमूहनस्वेति ।
 आहुरिति ('for आहुरिति') सबध सम हनस्व राम हनस्वेति प्रदर्शन —
 'Ch इमशानम्, D (schol) इमशाने (see note 6), cf °D 17 — Thus
 (°मवध्ये) emended, MSS °मवध्य — ^४ Ch (sec man) गूहति,
 Bu गूहे, D (text and schol) corruptly, ऊवध्यवेहे ('') इमशाने ('') चो
 भयज्ञानवचन ('') cf schol to sū. 22 — ^५ D (schol) आग्मान
 प्राश्य ('for प्राश्य or प्रास्यति, cf Kauç 47 32 and note) सर्वव्रत
 इत्यर्थ । प्राप्तिनिवृत्तिश्रुत्यापेक्षा । नातिशक्तिर्विधीयते इति वचन (cf
 Kauç 74 end) । उपध्याम्यतीति वचनत्वात्, cf Kauç 41 2 — ^६ °so
 Bū, P Bt Bh K (prim man) ध्वितो k (see man) श्रुतो, D (text)
 स्तुते, Ch श्रुतो E ततो D (schol) द्वादशरात्रादूर्ध्वं द्वि सवितरि उदिते
 (Cod उदिते) नष्ट शत्रुरिति ज्ञेय । ततयानुवचन प्रयोजनाभावात्, cf
 Kauç 47 29 and 38 — ^७ E Ch (sec man) निवर्तयति, D (schol)
 अवागयेण दंडनावपनपत्य-(I) इमानमूवध्ययहाद (? Cod आनम्, cf schol
 to sū 19) द्विरुदिते — ^{१०} vi 37 1 — ^{११} C P Bt Bh पिण्ड —
^{१२} P पाडु D (text) पाड, D (schol) उप प्रागादित्युदितार्थं यथातर-
 वचनात् । पिण्ड ('') भक्तस्य पाड ('') श्वेतलोक (I for °गोल ?) — ^{१३} E
 ताड्यं, D (schol) अस्त्रिकमणि वध्नाति । अभिशप्ते अभिचारो मव
 लिगात् — ^{१४} D (schol) to this and the following sūtra, जुहोति
 अथ चागिरसीरादधाति (Cod °सिर°) । न ताड्यं जुहोति व्यवधा-
 नात् — ^{१५} vi 54 1, vii 70 1 — ^{१६} D (schol) प्रतेर्नवतणार्थत्वाद्-
 द्द्वितामेवत्तरतो दक्षिणामुखत्वा (I) कलातरे द्वेषस्तोत्ररत इति तद्वत् —

होति^१।२८। निरमुभित्यङ्गुष्ठेन त्रिरनुप्रसृणाति^२।२९। शं
 कङ्किन्दुकोष्ठैरनुनिर्वपति^३।३०। लोहिताश्वत्थपलाशेन^४
 विषावध्वस्त^५ जुहोति^६।३१। त्वंवीरुधामिति^७ मूत्रपुरीषवत्स-
 शेष्यायां^८ ककुचैरपिधाप्य^९ संपिष्य^{१०} निखनति^{११}।३२। शेष्या-
 नडे^{१२}।३३। शेष्यायाम्^{१३}।३४। यथा सूर्य^{१४} इत्यन्वाह।३५।
 उत्तरया यांस्तान्पश्यति^{१५}।३६। इन्द्रोतिभिरमे जातान्यो

^१ K Bū *करण, Ch D (text) *करणम् — ^२ vi 75 1 —
^३ D (schol) अग्निपद्यान्निगुणं स्तृणाति — ^४ Ch (prim man) कङ्कि-
 द्विन्दु°, E किद्विन्दु°, D (text) कङ्किन्दु° — ^५ Cl & Bu Bb D (text)
 *कोष्ठैर°, D (schol) शरदिदु (I) शरमय प्रकरण (cf Kau, 47 1)
 तुडुकेति (I for तुण्डिकेति?) प्रसिद्धाभिधानात् । इड (' for इगिड')
 ओष्ठैककोष्ठ (' for ओष्ठिका°) धान्यभाजनमिति पामन्यतमेन निर्वर्तयति
 तमुत्तरवेदिस्थापनात् । पूयक करोति पूर्वेण च होमकारणादुते (Cod
 *देते) अनुप्रसृणानुनिर्वर्तयोस्तु मवे योगार्थं प्रत्यक्ष विधान — ^६ E Ch
 (prim man) *श्वत्थस्य — ^७ So emended, Bu विषावध्वस्त, K B
 विषावध्वस्त, P Bb विषावस्त, Ch विषावध्वस्त, L विषावध्वस्त D
 (text) विषावध्वस्त — ^८ D (schol) अनुनिर्वर्तितेऽपी निरमुभिति
 (vi 75 1) प्रत्यक्ष एवमन्तमेक कर्म लोहिताश्वत्थो लोहितान्धवन —
^९ vi 139 1 — ^{१०} K Bu शेष्याया, Ch (prim nau) शेष्याया
 D (text) शेष्याया, cf note 13 — ^{११} E ककुचैर° D (text
 and schol) ककुचै (I for ककुच°?) — ^{१२} K Ch E D (text) संपिष्य so
 also D (schol) to the next sutra — ^{१३} D (schol) वत्सस्य शेषसवेष्टन
 चर्म वत्सशेष्या (Cod *शेष्या) तस्या अत (I for अन्तर) मूत्रपुरीष कृत्वा
 ककुचै (I) तिमिरफले । अजालोडकाभिर्वातस्याभिमुखं पूरयित्वा वा
 धकेन संपिष्य (Cod संपिष्य) सचूर्णं द्वेष्टस्य चर्मणि खनति (I for म
 र्मणि निखनति? cf Kau, 47 31, 49 4) निखनने मच — ^{१४} K Bu
 D (text and schol) शेष्या° — ^{१५} E *नेडे, D (schol) मूत्रपुरीष
 चूर्णं (I for *पूर्ण?) शेष्यानडेति (I) प्रवेश बाधकेन संपिष्य (I) निखनतीति
 प्रकृतत्वात् — ^{१६} D (schol) नड च मूत्रपुरीषचूर्णं (I for *पूर्ण)
 शेष्याया प्रवेश बाधकेन संपिष्य (I) निखनति — ^{१७} vi 15 1
 D (schol) यथा सूर्यो नक्षत्राणामिति अनया द्वेष्टानन्वाह — ^{१८} D
 (schol) यावतो मा सप्ततानामिति (vi 13) । अनया आगच्छेद्यया
 मनुवचनं कृतं ता कचूमपश्य (I for कचून?) मचीतेन —

न स्तायद्दिप्सति यो नः शपादिति^१ विद्युद्धतीः^२ । ३७ ।
 सांतपना^३ इत्यूर्ध्वशुषीः^४ । ३८ । प्रंसशृतं पुरोडाशं प्रंसवि-
 लीनेन^५ सर्वहुतम् । ३९ । उदस्य^६ श्यावावितीपीकाञ्जि-
 मरूढकं नीललोहिताभ्यां सृचाभ्यां सकक्षं बद्धोष्णोदके
 व्यादाय^७ प्रत्याहुति मरूढकमपनुदत्यभिन्त्युन्नति^८ । ४० । उ-
 पधावन्तमसदग्राव इति^९ काम्पीलं संनस्य क्षीरोत्तिके^{१०}
 पाययति^{११} लोहितानां चैकशम्^{१२} । ४१ । अशिशिपोः^{१३} क्षी-
 रौदनम्^{१४} । ४२ । आमपात्रमभ्यवनेनेक्ति^{१५} । ४३ ॥ २ ॥ ४८ ॥

^१ vii 31 1, 34 1, 108 1, 59 1, vi 37 3 — ^२ Thus emended, MSS विद्यु-
 द्दती, D (schol) विद्युता हुतो वृषो विद्युद्धत तस्याद्विद्युद्धती (I) अरण्य
 आदधाति। घामनेत्यावपति (so 2)। इत्येवमनुमिनसामान्यात्। यो न शपा
 दित्युभयो समाजादित्वात् — ^३ vii 77 1 — ^४ D (schol) ततो राजा
 उर्ध्वशुषीरादधाति। तिसुभि — ^५ Ch L D (text and schol)
 *विस्तीक्षेन, D (schol) उष्णपक्क पुरोडाशमातपविस्तीक्षेन (I) नवनीतेन
 इगिडकार्ये प्रंसविस्तीक्षेन (I) सर्वहुत नावदानहोम — ^६ vii 95 1 —
^७ Bu व्याहाय — ^८ D (schol) मुजेपीकेव रेखा यस्य स ह्यपीकाजिम-
 डक त भोजनलोहितेन च सूचिण सह बद्धा बद्धा (I) उष्णोदके क्षिपति। ..
 क्षीरौदकीमपां कृत्वा नतर तथैवर्चा मरूढक गुदति ततस्तथैवाभिन्त्युन्नत्यु-
 ष्णोदकेन अदर्शनं करोति cf Kāuṣ 32 17, 40 4 — ^९ vii 96 1 —
^{१०} Ch P Bt E D (text) क्षीरोत्तिके — ^{११} Bt and D (text) have a
 colon here — ^{१२} So emended, as vrddhi derivative from चैकश
 (see Kāuṣ 21 14), h P Bt चैकश, Ch Bt Bt चैकश, E चैकश,
 D (text) चैक (I) D (schol) प्रमादयत शत्रु (Cod *बु) यवानां प्रकृता-
 भिचारशान्तिरिय — ^{१३} K P अशिशिपो, D (text) अशिशो —
^{१४} D (schol) भोजयित्वोत्तिष्ठानुत्तिष्ठमित्यर्थः। कर्मकदेशग्रहणात्। उदस्य
 श्यावावित्यस्य सूक्तस्याभिचारिकप्रकरणात् (so 39)। असदग्राव इति
 चास्य प्रकृताभिचारशान्त्यर्थत्वात्। विप्रकरणत्वमिति — ^{१५} D (schol)
 पार्थिवमपचभाजन। उदस्य श्यावाविति शत्रुमभि चिन्नेनेक्ति प्रचालयति।
 अस्य च प्रधानकर्मस्य चापकमशिशिपो क्षीरौदनादीनि (Cod *नादी)
 क्षीणीति (Cod *णिति, cf Kāuṣ 19 20) Here ends the commen ary
 of Dārila —

सपत्नहनमित्यृषभं^१ संपातवन्तमतिसृजति । १ । आश्व-
त्थीरवपन्नाः^२ । २ । स्वयमिन्द्रस्यौज^३ इति प्रक्षालयति । ३ ।
जिष्णवे योगायेत्यपो^४ युनक्ति । ४ । वातस्य रंहितस्यामृ-
तस्य योनिरिति प्रतिगृह्णाति । ५ । उत्तमाः प्रताप्याधराः^५
प्रदायैनमेनानधराचः^६ पराचो ऽवाचस्तपसस्तमुन्नयत^७ ।
देवाः पितृभिः संविदानः प्रजापतिः प्रथमो देवतानामि-
त्यतिसृजति । ६ । इदमहं यो मा प्राच्या दिशो ऽधायुर-
भिदासादपवादीदिषूगुहः^{८ १०} तस्येसौ प्राणापानावपक्रा-
मामि ब्रह्मणा । ७ । दक्षिणायाः प्रतीच्या उदीच्या^९ ध्रुवाया
घ्रध्वाया ऊर्ध्वायाः^{१०} । ८ । इदमहं यो मा दिशामन्तर्देशेभ्य
इत्यपक्रामामीति^{११} । ९ । एवमभिष्टा^{१२} । १० । नापोहननिवेष्टना-
नि सर्वाणि खलु शश्वद्भूतानि । ११ । ब्राह्मणा इजमुद्युजमा-
नाच्छङ्कन्ते^{१३ १४} मां हनिष्यसि^{१५} मा हनिष्यसीति^{१६} तेभ्यो ऽभयं
वदेच्छममये शं पृथिव्यै शमन्तरिक्षाय शं वायवे शं दिवे

^१ ix 2 1 — ^२ So Bū, the rest *वपन्ना before स्वय — ^३ x
5 1 fg — ^४ x. 5 1^b fg — ^५ E Ch (sec man) *धरा —
^६ So K Bū Bī Bb, Ch E P *मेनाधराच — ^७ K *वाचस्त —
^८ So Bū, K तमूनयत, Ch E तमूनयन्ना Bī तमूनयत, P Bb तमू-
चयत — ^९ Bb दिशाधायु — ^{१०} P Bī Bb Bū as above, E इषूगुह,
Ch K (prim man) इषूगुह., K (sec man) इषूगुह. Bū has a colon
after this word, is the passage up to this point metrical (eight
syllables)? Cf v 10 1, iv 40 1 — ^{११} E उदीच्या प्रतीच्या —
^{१२} Cf v 10 2-6, iv 40 2 7, cf Kauç. 116 3 — ^{१३} K Bū Ch
*पक्रामी, E *त्युक्रामामी, cf AV v 10 7, iv 40 8. — ^{१४} So Ch
P B, K Bū E *भिष्टा, is the word to be emended to एवम
निष्टा? — ^{१५} So emended; K Bū Ch P Bī उदाहमाना(श्च); E उच्छ-
यमाना, cf the reading खश् श for खच्छ, Kauç 3 14 E alone
has a colon here. — ^{१६} E न — ^{१७} Ch हनिष्यति — ^{१८} Ch E
हनिष्यतीति —

शंसूर्याय शंसन्दाय शंसद्युचेभ्यः शंसन्धर्वाप्सरोभ्यः शंसर्षे-
 तरजनेभ्यः^१ शिव मह्यमिति । १२ । यो व ज्ञाप्यो ऽपां यं व-
 यमपामसै^२ वज्रमित्यन्वृचमुदवज्जान् । १३ । विष्णोः क्रमो
 ऽसीति^३ विष्णुक्रमान् । १४ । ममायेवर्च^४ इति बृहस्पतिगिरसं
 पृषातकेनोपसित्याभिमन्व्योपनिदधाति । १५ । प्रतिज्ञान-
 न्नानुप्याहरेत्^५ । १६ । उत्तमेनोपद्रष्टारम् । १७ । उदेहि
 वाजिन्नित्यर्धर्चनं^६ नावं मज्जतीम् । १८ । समिद्धो ऽग्निर्ये
 इमे द्यावापृथिवी^७ अजैप्सेत्यधिपाशानादधाति । १९ ।
 पदेपदे पाशान्वृथति^८ । २० । अधिपाशान्वाधकाञ्चद्वं-
 स्तान्संशुद्य संनह्य भष्ट्रे^९ ऽभ्यस्यति^{१०} । २१ । अग्निगिणोः
 द्यौरौदनादीनि घीणि^{११} । २२ । गतेध्मावन्तरेणावलेखनी^{१२ १३}
 स्याणी निबध्य द्वादशराचं संपातानभ्यतिनिनयति । २३ ।
 पष्ठचोदवज्जान्प्रहरति^{१४} । २४ । सप्तम्याचामति^{१५ १६} । २५ ।
 यश्च गामित्यन्वाह^{१७} । २६ । निर्दुर्मण्य^{१८} इति संधाव्याभि-
 मृशति । २७ । ॥ ३ ॥ ॥ ४९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे पष्ठो ऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ B₁ has a colon here — ^२ x. 5 10 42, 50, cf Dārila to Kāuṣ 38 2 47 31 — ^३ x 5 25 — ^४ v 3 1 — ^५ Ch E Bu P प्रतिज्ञानना — ^६ xiii 1 1a — ^७ xiii 1 28 (et al), 3 1 (et al), xvi 6 1 — ^८ Cf Kāuṣ 47 14, 25 — ^९ K B₁ भष्ट्रे, E भष्ट्रे वा (भस्यति), Ch भष्ट्रे वा, cf Kāuṣ 47 28 and Dārila to 48 11 — ^{१०} K B₁ (भष्ट्रे)भ्य स्यति — ^{११} Cf Kāuṣ 48 42 and Dārila to 43 — ^{१२} All MSS गतेध्माव* for गते इध्माव* with double sandhi, see the introduction — ^{१३} For आवलेखनी see Kāuṣ 35 28, 47 54 — ^{१४} x. 5 6, cf Kāuṣ 47 31 — ^{१५} x 5 7 — ^{१६} Ch *चामयति — ^{१७} xiii 1 56 — ^{१८} xvi 2 1 —

॥ ओं ॥

स्वस्तिदा ये ते पन्थान^१ इत्यध्वान दक्षिणेन प्रका-
मति । १ । व्युदस्यत्यसंख्याताः^२ शर्कराः^३ । २ । तृणानि
छित्त्वोपतिष्ठते । ३ । अग्रे ऽमूः पारे पातं नो य एनं
परिषीदन्ति^४ यदायुधं दण्डेन व्याख्यातम्^५ । ४ । दिष्ट्या
मुखं विमाय संविशति । ५ । चीणि यदानि प्रमायोक्षि-
यति । ६ । तिस्रो दिष्टीः^६ । ७ । प्रेतं^७ पादावित्यवशस्य^८ । ८ ।
पाययति । ९ । उपस्थास्त^९ इति चीण्योप्यातिक्रामति । १० ।
स्वस्ति माच इति^{१०} निशुपतिष्ठते^{११} । ११ । इन्द्रमहमिति^{१२}
पण्यं सपातवदुत्थापयति । १२ । निमृज्य^{१३} दिग्युक्ताभ्यां^{१४}
दोषो गाय पातं न इति^{१५} पञ्चानहुह्यो यमो मृत्युर्विश्वजि-

^१ i 21 1, vii 55 1 (xii 1 47) — ^२ B₁ has a colon here —
^३ Cf Kauç 36 22 — ^४ i 26 1, 27 1, vi 3. 1, 76 1, cf the
सस्ययनगण Kauç. 25 36, note, E B₁ have a colon here —
^५ This division in E, cf Kauç 23 11 — ^६ Ch दिष्टा, E दिष्टो —
^७ i 27 4 — ^८ So emended 'reciting down upon 7 MSS अव
सस्य — ^९ xii 1 62 — ^{१०} i 31 4 — ^{११} K Bu Bh *पतिष्ठते
(द्रम) with double sandhi — ^{१२} iii 15 1 — ^{१३} Thus emended, MSS
निमृज्य — ^{१४} D (schol) to Kauç 14 20 ये ऽस्या स्य प्राच्या दिशि
प्राची दिगिति दिग्युक्ते (iii 26 1, 27 1), cf the note ibid., and the
पद्मगण Ath Pariç. 34 16 — ^{१५} vi 1 1, the hymns vi 3 7 —

च्छकधूमं भवाशर्वावित्युपदधीत^१ । १३ । उत्तमेन^२ सारू-
पवत्सस्य रुद्राय चिर्जुहोति । १४ । उपोत्तमेन^३ सुददो
घ्राक्षणस्य शकृत्पिराडान्पर्वस्ताधाय शकधूमं^४ किमद्याह-
रिति पृच्छति । १५ । भद्रं सुमङ्गलमिति प्रतिपद्यते । १६ ।
युक्तयोर्मा नो देवा यस्ते सर्प^५ इति शयनशालोर्वराः^६ प-
रिलिखति । १७ । तृणानि युगतर्धेना संपातवन्ति द्वारे
प्रचृतति । १८ । ऊवध्यं^७ संभिन्नन्ति । १९ । निखन-
ति । २० । आदधाति । २१ । अपामार्गप्रसूनाङ्कुद्रीचीश-
फान्पराचीनमूलान^८ । २२ । ॥ १ ॥ ॥ ५० ॥

उदित इति^{१०} खादिरं शङ्कु^{११} संपातवन्तमुद्गृह्णन्निख-

^१ vi २९ १ १३ १, १०७ १, १२८ १, iv २८ १ (xi २ १, ६ ९) The
दिग्युक्ते सूक्ते (cf p १४५, note १४), three of the pratikas in this sūtra, one
in su. १९ and two in ५१ ७ occur in the रौद्रगण Ath Paris ३४. १७
रौद्र । इद्र कलाधमेपञ्च ये इत्या प्राची दिग्युदितस्त्रयो (two MSS *स्त्रयो
वा) अक्रमन् भवाशर्वा मन्वे वा द्रक्ष्य अद्यानमनात्रा ये सद्वधधार एव
योष्मो हेमन्तो ऋद्व्यस्त्व मह्यमापो वैश्वानरो यमो मृत्युर्या ते इद्र
(Bühler's Codex ends here या तेति रौद्रगण^१) यो यमा इद्रो (this
word is wanting in the Chambers Codex) भवाशर्वा मृदत भवाशर्वा-
विद् प्रमो यस्ते सर्पस्तस्मै प्राच्या दिग्यो अन्तर्देशादिति रौद्रगण ॥ १७ ॥
The pratikas are ii २७ ६ iii २६ १ १, iv ३ १, २२ १, v. ६ १,
v ६ २ v ६ ३ vi २५ २ २९ १, ६१ १ ६२ १ ९३ १, ९० १, vii ८७ १,
vi २ १ ६ ९ xii १ ४६, xv ७ १ — ^२ ii २८ १ (xi २ १, ६ ९) —
^३ vi १२८ १ — ^४ Darja fol ४९^b १ ४ (to Kauç ७ १७) शकधूम (!)
ब्राह्मण, cf also Ath Paddh to Kauç ७६ १९ — ^५ iv २८ १, vi.
१२८ १, vi २६ १, xii १ ४६ For the last cf the रौद्रगण, su. १३,
note — ^६ So all MSS, is the text to be emended to शयनशाला-
मूर्वरा? — ^७ E P B ऊवध्य — ^८ E alone reads *प्रसूनाङ्कु, the
rest *प्रसूनाकु Is the word to be emended to *प्रसूता? — ^९ E
(prim man) गृहीची E (sec man) गृहीवा? Is the word (कुद्रीची)
to be emended to गृह्वी? — ^{१०} iv ३ १ — ^{११} K शङ्कु, B० शकु —

नगा^१ अनुव्रजति । १ । निनयनं समुह्य चारे^२ सारूपव-
त्सस्येन्द्राय चिर्जुहोति । २ । दिश्यान्वलीन्हरति । ३ । प्र-
तिदिशमुपतिष्ठते । ४ । मध्ये पञ्चममनिर्दिष्टम् । ५ ।
शेष निनयति । ६ । ब्रह्म जज्ञानं भवाशर्वावित्यासन्न-
मरण्ये^३ पर्वतं यजते । ७ । अन्यस्मिन्भवशर्वपशुपत्युग्र-
द्रमहादेवेशानानां पृथगाहुतीः । ८ । गोष्ठे च द्वितीयम-
श्नाति^४ । ९ । दर्भानाधाय धूपयति । १० । भूत्यै वः पुष्ट्यै
व इति प्रथमजयोर्मिश्रुनयोर्मुखमनक्ति । ११ । तिस्रो
नलदशाखा वत्सान्पाययति । १२ । शाखयोदकधारया
गाः परिक्रामति^५ । १३ । अश्मवर्म^६ म इति^७ षडश्मनः
संपातवतः स्रक्तियु पर्यधस्ताच्चिखनति^८ । १४ । अलसा-
लेत्यालभेषजम्^९ । १५ । चीणि सिलाञ्जालायाण्युर्वरामध्ये^{१०}
निखनति । १६ । हतं^{११} तर्दमित्ययसा सीसं कर्पेन्नुर्वरा^{१२} परि-
क्रामति । १७ । अश्मनो^{१३} ऽवकिरति । १८ । तर्दमवशिरस^{१४}
वदनात्क्लेशेन^{१५} समुह्योर्वरामध्ये निखनति । १९ । उक्तं

^१ K *नृगन गा Bu निखनन्ता E निखन गा, P निखन् गा —

^२ E चोर — ^३ iv 1 1 (v 6 1), ii 28 1 (xi 2 1 6 9), cf the
रीद्रगण Kauç 50 13, note — ^४ For अश्नाति see Kauç 7 1 — ^५ Cf
Dārila fol 80^a l 7 (to Kāu, १३ 13) संपातितया शाखया उदक
धारा आनयति — ^६ E *मर्म — ^७ K Bū Bh मेति (with double
sandhi), v 10 1 — ^८ Bu स्रक्तिषपर्य — ^९ vi 16 4 For अल
cf Dārila fol १६^a l 9 (to Kāu, १५ 18) अल गोधूम (Cod *मो)
व्याधि — ^{१०} So (सिला^{१०}) emended in accordance with Av vi 16 4,
MSs of the text शिला^{१०} — ^{११} vi 50 1 — ^{१२} K कणु^{१२}, Bu E
कणु^{१२}, Bt कर्पु^{१२}, Cl कर्पेन्नुर्वरान् — ^{१३} K Bu अश्मनो —
^{१४} K Ch P तर्दम^{१४} — ^{१५} Ch E वगनात् —

चारे^१ । २० । बलीन्हरत्याशया आशापतये ऽश्विभ्यां द्ये-
त्रपतये । २१ । यदैतेभ्यः कुर्वीत वाग्यतस्तिष्ठेदास्तम-
यात् । २२ । ॥ २ ॥ ॥ ५१ ॥

ये पन्थान इति^२ परोत्योपदधीत । १ । प्रयच्छति^३ । २ ।
यस्यास्ते यत्ते देवी विषाणा^४ पाशानित्युन्मोचनप्रतिरूपं
संपातवन्तं करोति । ३ । वाचा ब्रह्माय^५ भूमिपरिले-
खम्^६ । ४ । आयन इति^७ शमनमन्तरा हृद्^८ करोति^९ । ५ ।
शाले चार्द्धे। अथकया^{१०} शालां परितनोति । ७ । शय्यमानाय
प्रयच्छति । ८ । निदग्धं प्रक्षालयति । ९ । महीमू प्विति^{११}
तरणान्यालम्भयति । १० । दूराच्चावं^{१२} संपातवतीं नौमणिं
वधाति । ११ । प्रपथ इति^{१३} नष्टैषिणां प्रक्षालिताभ्यक्त-
पाणिपादानां दक्षिणान्पाणीचिमृज्योत्थापयति^{१४} । १२ ।
एवं संपातवतः । १३ । निमृज्यैकविंशति^{१५} शर्कराश्वतुप्पथे
ऽवक्षिप्यावकिरति^{१६} । १४ । नमस्कृत्येति^{१७} मन्त्रोक्तम् । १५ ।
अंहोलिङ्गानामापो^{१८} भोजनहवींष्यभिमर्शनोपस्थानना-

^१ See sū 2 — ^२ vi 55 1 — ^३ Ch has a colon here. — ^४ vi 84. 1, 63 1, 121 1 — ^५ P *न्मोचन* (I) — ^६ So P Bī Bh K (sec. man.) Ch (sec. man.), Bū E K (prim. man.) Ch (prim. man.) ब्रह्माय — ^७ K *लेखन* — ^८ vi 106. 1 — ^९ E Ch (prim. man.) हृद्, P Bh हृदय — ^{१०} Bī has a colon here — ^{११} D (schol.) to Kauç. 40 ८, अथवा शेषवाल (for शेषवाल, cf. शेषालि, शेषालिका, शेषाल and Açv Gr. iv 4 8) — ^{१२} vii 6 2 — ^{१३} Ch दूरा, Bū दूराम् — ^{१४} vii 9 1 — ^{१५} K Bh दक्षिणात् — ^{१६} Ch Bh Bū K पाणी — ^{१७} K P Bh निर्मु* — ^{१८} Thus (ऽवक्षिप्या) emended, E बदक्षिप्य, the rest च क्षिप्य — ^{१९} vii 102 1 — ^{२०} For the अंहोलिङ्गवर्ण see Kauç. 32 27, note, 58 22, etc. —

दित्यस्य । १६ । स्वयं हविषां भोजनम् । १७ । विश्वे देवां
इत्यायुषाणि । १८ । स्थालीपाके घृतपिराडान्प्रतिनीया-
प्नाति । १९ । अस्मिन्वसु यदावधन्नव प्राणानिति^१ युग्म-
कृष्णलमादिष्टानां^२ स्थालीपाक आधाय वध्नाति । २० ।
आशयति । २१ । ॥ ३ ॥ ॥ ५२ ॥

आयुर्दो इति^३ गोदानं कारयिष्यन्सभारान्संभरति^४ । १ ।
अमस्मिमोजोमानीं^५ दूर्वामकर्णमश्ममण्डलमानडुहशकु-
त्पिराडं^६ १ पङ् दर्भप्रान्तानि कंसमहते^७ वसने शुद्धमाज्यं शा-
न्ता ओषधीर्नवमुदकुम्भम्^८ । २ । वाह्यतः शान्तवृक्षस्येधं
प्राञ्चमुपसमाधाय । ३ । परिसमुह्य पर्युक्ष्य परिस्तीर्य व-
र्हिर्हृदपात्रमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं परिचर्य^९ । ४ । नि-
त्याम्पुरस्तादोमान्हुत्वाज्यभागौ च । ५ । पश्चादग्नेः प्रा-

^१ 1. 30 1, cf the आयुष्यगण, Kauç 54 11 note, also 59 1 —
^२ 1. 9 1, 30 1, v 23 1, cf the first चर्वस्वगण Kauç 13 1 note —
^३ Cf D (schol) to Kauç 11 19 — ^४ u 13 1 — ^५ Ath Paddh
अथाब्दिके गोदानिक कर्म, Daç Kar अथ सप्तसरे, both texts treat
the गोदान immediately after the अन्नप्राशन (Kauç 58 11) —
^६ Ch कटिपयन्तः — ^७ So P Bh, Bu B, and Ath Paddh अमस्मिमो,
K अमस्मिमो Ch अमस्मिमो, E अमस्मिमो, cf su 15 and 54 19 —
^८ For अकर्ण cf Kauç. 7 20, and D (schol) ibid — ^९ Ch E Bū
मानडुह, cf Kauç 7 23, and D (schol) ibid — ^{१०} E कस्य —
^{११} Ath Paddh adds as follows इध्माचर्हि १ त्रीहियवी । शमोषचिका
(cf Āçr Gr : 17 3) एतान्सभारान्समुद्रुत्वा । अथचसयेत्यादि (AV
xix 68. 1, MSS अथचसये) गोदानिक तन्त्र — ^{१२} Ath Paddh
तत यदग्ने तपसा तपो ऽग्ने तपस्यामह इति द्वाभ्या (vii. 61 1 2)
परिसमहयति (see Kauç 57 23) । स मा सिचलिति (vii 33 1) निः
पर्युषति (see ibid. su. 22). The passage contained in this and the
next sūtra is repeated at Kauç. 67 20 fig ; 94-31 fig ; 135. 4 fig, etc —

ङ्मुख उपविश्यान्वारध्याय^१ शान्त्युदकं करोति । ६ ।
 तत्रैतत्सूक्तमनुयोजयति^२ । ७ । चिरेवाग्निं^३ संप्रोक्षति^४
 चिः^५ पर्युक्षति । ८ । चिः^६ कारयमाणमाचामयति च
 संप्रोक्षति च । ९ । शकृत्पिण्डस्य स्थालरूपं^७ कृत्वा सुहृदे
 ब्राह्मणाय प्रयच्छति । १० । तत्सुहृद्दक्षिणतोऽग्रेरुद-
 ङ्मुख आसीनो धारयति । ११ । अथास्मा अन्वारध्याय^८
 करोति । १२ । आयुर्दा इत्यनेन^९ सूक्तेनाज्यं जुहन्मूर्ध्नि^{१०}
 संपातानानयति । १३ । दक्षिणे पाणावश्ममण्डल
 उदपात्र उत्तरसंपातान्स्थालरूप आनयति^{११} । १४ ।
 अमग्निमोजोमानो^{१२} चोदपात्रेऽवधाय । १५ । स्थालरूपे
 पूर्वा शान्त्युदकमुष्णोदकं चैकधाभिसमासिच्य^{१३} । १६ ।
 आयमगन्तविता द्युरेणेत्युदपात्रमनुमन्त्रयते^{१४} । १७ ।

^१ Ch E °न्वारध्याये, cf Kauç 44 3 — ^२ Ath Paddh and Daç Kar आयुर्दा इति सूक्तेनानुयोजन — ^३ Daç Kar °धीन्स°, K P Bb °ग्नी — ^४ Ch प्रोक्षति, Daç Kar यन्मातलो (etc, xi 6 23 in full) सर्वा इमा आप ओषधय इति (Kauç 9 9) चिरेवा-
 धीन्सप्रोक्षति (?) — ^५ So K, the rest चिप्य° — ^६ Bb चिष्क° —
^७ E स्थानी° — ^८ K Bb Ch (prima man) अथास्मान्वारध्याय
 (with double sandhi) — ^९ u 13 1 — ^{१०} Ath Paddh
 कुमारस्य मूर्ध्नि — ^{११} Ath Paddh पुनस्तेनैव सूक्तेन जुहुयात् अग्न-
 मण्डले । पुनस्तेनैव जुहुयात् उदपात्रे । तस्मिन्स्थालरूप कृत्वा उत्त-
 रसंपातान्सर्वाणानयति — ^{१२} So P Bb, Bb Bt अममग्नि°, K अम
 ग्निमो°, Ch E अमग्नीमो°, Daç Kar अममग्निमण्डलोर्षहित (?) उदपात्रे,
 Ath Paddh अममग्नीमोजोमानोयसहिते (?) उदपात्रे, cf su 2 and 54 1) —
^{१३} K P Bb चैकधाभि°, cf Kauç 54 19 — ^{१४} vi 8 1, Ath Paddh
 and Daç Kar आयमगन्तविता द्युरेणेत्युदपात्रमनुमन्त्रयते 'But Daç Kar
 in citing the verses in full substitutes vii 2 17 for vi 8 3, cf the
 following sūtras

अदितिः श्मश्रुत्व्युन्दति^१। १८। यत्सुरेणेत्युदकपत्तं^२ श्म-
मद्भि श्रुत्य^३ त्रिः^४ प्रमार्ष्टि^५। १९। येनावपदिति^६ दक्षि-
णस्य केशपक्षस्य दर्भपिञ्जल्या केशानभिनिधाय^७ प्रच्छिद्य
स्थालरूपे करोति। २०। एवमेव द्वितीयं करोति। २१।
एवं तृतीयम्। २२। एवमेवोत्तरस्य केशपक्षस्य क-
रोति^८। २३। ॥ ४ ॥ ॥ ५३ ॥

अथ नापितं समादिश्यक्षखन्वप^९ केशश्मश्रुरोम परि-
वप नखानि च कुर्विति^{१०}। १। पुनः प्राणः पुनर्मैत्रिन्द्रि-
यमिति^{११} त्रिर्निर्मृज्य^{१२}। २। त्वयि महिमानं सादयामीत्य-
न्ततो योजयेत्^{१३}। ३। अथैनमुपकेशश्मश्रुं कृत्तनखमाप्ता-
वयति^{१४}। ४। हिरण्यवर्णा^{१५} इत्येतेन सूक्तेन गन्धप्रवादा-
भिरलंकृत्य^{१६}। ५। स्वक्तं म^{१७} इत्यानक्ति^{१८}। ६। अथैनमहतेन

^१ vi 68 1, K श्मश्रुत्व्यु — ^२ viii 2 17 — ^३ K Bū Bh Ch
(sec. man, उदकपत्तं Bū P Ch (prim man) उदकपात्र, E उदकपात्र —
^४ So all MSS except K which reads 'त्रि श्रुत्य, Ath Paddh चुरश्रुत्येन
करोति — ^५ So K, the rest त्रिष्य — ^६ vi 68 3 — ^७ Ath Paddh दर्भपिञ्ज-
लीसहिताम्केशान् — ^८ Ath Paddh ततो दक्षिणस्य केशपक्षस्य उत्तरस्य
केशपक्षस्य उदन पुन पुन तृप्त (for उत्तर)। सकृत्तकृत्तच — ^९ Ath
Paddh and Daç Kar अथ नापितं प्रेष — ^{१०} Cf Par Gr ii 1 91,
Ar Gr i 1* 17 — ^{११} vi 33 7 vii 6* 1 — ^{१२} KP Bū Bh
निर्मृज्य Ath Paddh and Daç Kar अर्धमुण्डिते शिरसि एताभ्या पुन
चुरसस्कार — ^{१३} Ath Paddh देवदत्तश्मणे त्वयि महिमान (MSS
मयिमाना) सादयामि — ^{१४} Thus emended K Bū Bh P Ch and Daç Kar
कृत° E Bū कृत° — ^{१५} i 30 1 — ^{१६} Ath Paddh and Daç Kar हि
रण्यवर्णा इति सूक्तेन केशोदकमभिमन्त्र्याप्तावयति यस्ते गन्ध इति
तिर्माभि (vi 1 20 3) गन्धपुष्पाद्यभिमन्त्र्य, cf Daç 13 1* —
^{१७} vi 30 1 — ^{१८} Ch 'त्यनक्ति' these two words are wanting in E,
Daç Kar and Ath Paddh कञ्जलमभिमन्त्र्य (MSS काञ्जल) अचिरी (I)
अञ्जन करोति —

वसनेन परिधापयति परि धत्तेति डाभ्याम्^१ । ७ । एह्य-
श्मानमा तिष्ठेति^२ दक्षिणेन पादेनाश्ममण्डलमास्याय
प्रदक्षिणमग्निमनुपरिणीय।८। अथास्य वासो निर्मुष्णाति^३
यस्य ते वास इत्येतया^४ । ९ । अथैनमपरेणाहतेन वसने-
नाद्यादयत्ययं वस्ते गर्भं पृथिव्या इति पञ्चभिः^५ । १० ।
यथा द्यौर्मनसे चेतसे धिय इति^६ महाव्रीहीणां स्याली-
पाकं श्रपयित्वा शान्त्युदकेनोपसिच्याभिमन्त्र्य प्राशय-
ति^७ । ११ । प्राणापानावोजो ऽसीत्युपदधीत^८ । १२ । तुभ्यमेव
जरिमच्चिति^९ कुमारं मातापितरौ विः संप्रयच्छेते^{१०} । १३ ।
घृतपिण्डानाशयतः^{११} । १४ । चूडाकरण^{१२} च गोदानेन ध्या-

^१ ॥ १३ २ ३ — ^२ ॥ १३ ४ — ^३ Pi has a colon here, Daç. Kar आचार्य (१) वस्त्र समर्पयति, Ath Paddh उत्तरपादं च दत्तं गृह्णा-
त्युपाध्याय — ^४ ॥ १३ ५ — ^५ xiii 1 16 20 — ^६ ॥ १३ १,
vi. 41 1 For the first of these pratikas and several others following
in this and the next four chapters of the आयुष्यमय Ath Pariç
34 4 यथा द्यौः प्राणापानावोजो ऽसि तुभ्यमेवापीभ्या ते मुचामि त्वोत्त-
देवा आवतस्त उप प्रियमन्त्रकाय मुद्भव आ रमस्त प्राणाय नमो (MSS
नम) विपासहिमित्यायुषाणि । ४ । The pratikas are ॥ १३ १, १७ १, २३ १,
२३ १ iii ११ १ (i १०. ४) iv १३ १, v ३० १ vii ३१ १, viii १ १, २
१, xi ४ १, xvi १ ५ cf Kauç. 52 १८ ५३ ३१ etc — ^७ Daç Kar
माणवक (Cod माणवक) — ^८ ॥ १६ १, १७ १, cf the preceding
note — ^९ ॥ २८ १, cf note ६. — ^{१०} Daç Kar परस्पर प्र-
यच्छेते (Cod *यच्छति) । प्रथम पिता मातुः । द्वितीय माता पितुः तृतीय
पिता मातुः Ath Paddh घटसूक्तवृत्ति — ^{११} Daç. Kar पुनरनेनैव
सुक्तेन चीन्धृतपिण्डान्प्रत्येकप्रत्येकं सपात्याभिमन्त्र्य कुमारं प्राशयति । ततः
पूर्वोक्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf su. १७ and the notes to Kauç.
56 १६ १७ and १८) इति गोदानं Ath Paddh. कुमारपितुः (Cod. कुमार
पि०) प्राशयति (१) पूर्वोक्तानि च चत्वारि परिदानानि ददाति । इति
गोदानं समाप्त Both paddhais treat the नामकरणं of which cere-
mony the परिदानानि form a part (see Kauç. 58 १८, note), before
the गोदान — ^{१२} Ch K P B चूडाकरण —

ख्यातम् । १५ । परिधापनाश्ममण्डलवर्जम्^१ । १६ । शिवे
ते स्तामिति^२ परिदानान्तानि^३ । १७ । पार्थिवस्य मा प्र
गामेति^४ चतस्रः सर्वाण्यपियन्ति । १८ । अममिमोजो-
मानी^५ च दूर्वा च केशांश्च शकृत्पिण्डं चैकधाभिसमा-
हत्य^६ । १९ । शान्तवृक्षस्योपर्यादधाति । २० । अधिकरणं
ब्रह्मणः कंसवसनं गौर्दक्षिणा । २१ । ब्राह्मणान्भक्तेनीपेप्स-
न्ति । २२ । ॥ ५ ॥ ॥ ५४ ॥

उपनयनम्^७ । १ । आयमगन्निति मन्त्रोक्तम्^८ । २ ।
'यत्क्षुरेणेत्युक्तम्^९ । ३ । येनावपदिति^{१०} सकृदपिञ्जलि^{११} । ४ ।

^१ Ath Paddh adds शिव गोदानवत् । तुभ्यमेवेति (॥ २८ १) अनुयोजन
शान्त्युदके (cf Kauç. ५३ ६), Daç Kar treats the बुद्धाकरण in full
(अथ सवत्सरे द्विसवत्सरे वा बुद्धाकरणमुच्यते) agreeing with the
Ath Paddh in employing ॥ २८. १ in connection with the शा-
न्युदक — ^२ vii १ १४ — ^३ Cf Kauç ५९ १६ note, Daç Kar
इति बुद्धाकरण — ^४ ॥ २९ १, xii १ ५९ cf for the second pratika
the आयुष्यगण sū. ११, note. — ^५ So P Bb, K Bt Bā अमममो*, Ch E
अमममो*, cf Kauç. ५३ २, १० — ^६ Ch E *कधाभि समाहत्य, Bt
*कधाभि, cf Kauç ५३ १६ — ^७ Daç Kar and Ath Paddh
गर्भपक्षमे गर्भाष्टमे वा गोदानिकं तत्र । आश्वभागात् शान्त्युदकं करोति ।
आ यातु मित्र (iii ८ १ cf sū १५) इति सूक्तानुयोजन । मातली
(xi ६ २३) अन्ते । ततो ऽभ्याताजानि जुहोति । तत्र मायवक
आत्मसमीपे प्राहमुख उपविश्य (१) । आयुर्दा इति सूक्तं (॥ १३) आज्य
जुहोति । कुमारस्य मुग्धिं दक्षिणे पाशावस्ममण्डले उदपात्रे । उत्त-
रसपाताग्न्यालक्षणे आनयति । ३ः बुद्धावृत्ति, cf Kauç ५३ ६ fg —
^८ vi ६८ १, Daç Kar and Ath Paddh दूर्वा शान्त्युदकमुप्योदकं चैकधा
कृत्वा आयमगन्निति उदपात्रमनुमचयते, cf Kauç ५३ १६ १७ —
^९ vii. २ १७, Daç Kar and Ath Paddh चुरमार्वजं चण्वेनेति (vi
६८. १^८) उदकं गृह्य । आदित्या इति (vi ६८ १^८) अदिति इत्येकया
(vi ६८. २) उदन, cf Kauç. ५३ १७ fg — ^{१०} vi ६३ ३. — ^{११} Thus Bu
alone, the rest *पिञ्जली, Daç Kar and Ath Paddh चपन करोति
(Ath Paddh केशकेर्दन) सकृत् । दर्भपिञ्जलीवर्ज, cf Kauç ५३ २० —

लौकिकं च समानामा परिधानात्^१ । ५ । उपेतपूर्वस्य
 नियतं सवान्दास्यतो^२ ऽग्नीनाधास्यमानः^३ पर्यवेतघतदी-
 क्षिष्यमाणानाम् । ६ । सीष्णोदक शान्त्युदकं प्रदक्षिणम-
 नुपरिणीय पुरस्तादग्नेः प्रत्यङ्मुखमवस्थाप्य^४ । ७ । आह
 ब्रूहि^५ । ८ । ब्रह्मचर्यमागमुप मा नयस्वेति^६ । ९ । की नामासि
 किंगोत्र इत्यसार्विति^७ यथा नामगोत्रे भवतस्तथा प्रब्रू-
 हि^८ । १० । आर्पेय मा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनय^९ । ११ ।
 आर्पेयं त्वा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनयामीति^{१०} । १२ । ओं
 भूर्भुवः स्वर्जनदोमित्यञ्जलाबुदकमासिञ्चति^{११} । १३ । उत्तरो
 ऽसानि ब्रह्मचारिभ्य इत्युत्तमं पाणिमन्वादधाति^{१२} । १४ । एष
 म^{१३} आदित्यपुत्रस्तन्मे गोपायस्वेत्यादित्येन समीक्षते^{१४} । १५ ।
 अपक्रामन्धौरुपेयादृणान^{१५} इत्येनं बाहुगृहीतं प्राञ्चमव-

^१ Daç Kar and Ath Paddh give the लौकिक in full as at Kauç 54 1 7 अथ नापितमैव (Ath Paddh अथ नापित समादिशति) etc — ^२ E सवा, k Bū Ch P Bh सवा cf Kauç 60 1, 67 6 —

^३ E Bh Ch (sec man) *धास्यमान Is the passage to be emended to ऽग्नीनाधास्यमानश्च? Or are these words an interpolation from Kauç 10 1 (अग्नीनाधास्यमान सवान्वा दास्यन्तवत्तर ब्रह्मोदनिकमपि दीपयति)? — ^४ Ath Paddh उपवेशयति — ^५ Bh ब्रूहि, Ath Paddh. and Daç Kar तावदाचार्यो ब्रूयात् । आह ब्रूहि — ^६ Ath Paddh and Daç Kar ब्रह्मचारी वदति — ^७ Ath Paddh and Daç Kar पुनराचार्यो वदति — ^८ Daç Kar पुन ब्रह्मचारी । अमुकगोत्र अमुकनाम (!) अमुकशर्मो ऽह अमुकप्रवरो ऽह — ^९ Ch (sec man) inserts मा between उप and नय but this is again erased — ^{१०} Ch omits इति — ^{११} Daç Kar and Ath Paddh अञ्जलि पूरयित्वा । आदित्याय अर्घ्यं ददाति — ^{१२} Daç Kar ब्रह्मचारिण पाणी गृहीत्वा, Ath Paddh दक्षिण पाणि गृहीत्वा — ^{१३} So emended, all MSS of the text and Ath Paddh मा, Daç Kar मादित्य — ^{१४} So all MSS, except Ch (sec man) *दित्यमीक्षते, but this correction is again cancelled so that *दित्येन समीक्षते is the final reading of the MS, Daç Kar एष मादित्यपुत्र । चद्वय तमसस्परि (iii 53 7) आदित्य निरोक्षते — ^{१५} vii 10 1 —

स्त्वा हस्ताभ्यां प्रसूतः प्रशिषा प्रतिगृह्णामि । सुश्रवः^१
 सुश्रवसं मा कुर्ववक्रो ऽविश्रुरो ऽहं भूयासमिति प्रतिगृ-
 ह्णाति । ३ । श्येनो ऽसीति^२ च । ४ । अथैन व्रतादानोयाः
 समिध आधापयति^३ । ५ । अग्रे व्रतपते व्रतं चरिष्यामि
 तच्छ्रेयं तत्समापेयं तन्मे राध्यतां तन्मे समृध्यतां तन्मे
 मा व्यनशत्तेन^४ राध्यासं तत्ते प्रव्रवीमि तदुपाकरोमि
 अग्रे व्रतपतये स्वाहा^५ । ६ । वायो व्रतपते । सूर्य व्रत-
 पते । चन्द्र व्रतपते । आपो व्रतपन्थ्यो । देवा व्रतप-
 तयो । वेदा व्रतपतयो । व्रताना व्रतपतयो व्रतमचा-
 रिष^६ तदशक तत्समाप्तं तन्मे राधं तन्मे समृद्धं तन्मे मा^७
 व्यनशत्तेन राद्धो ऽस्मि तद्दः प्रव्रवीमि तदुपाकरोमि
 व्रतेभ्यो व्रतपतिभ्यः स्वाहेति^८ । ७ । अथैन वधमेखलमा-

ह्यामोति माणवकस्य दक्षिणवाङ्मुमुक्षु वामस्तन्धी वै धारय (!) श्येनो
 ऽसि ब्रह्मचारी (Cod ब्रह्मचारिणो) दद प्रतिगृह्णाति सुश्रव
 भूयासम् । तूष्णीं कुप्याज्जिन ददाति Ath Paddh दण्ड प्रतिगृह्णा
 ति ब्रह्मचारी असितर्चनेन (Iboth MSS) ददाति । प्रजापते न त्वदे
 तान्यन्य इति (vn 80 3) —

^१ Thus emended MSs and Daç Kar सुश्रव cf Par Gr n 4 4,
 Açr Gr : 22 21 Gobh Gr n 10 41 — ^२ vi 48 1 — ^३ E
 आधापयति Ath Paddh and Daç Kar पुण्यादिता अजलि (Daç
 Kar पुण्योदकाजलि) पर्यित्वा । आज्येनाभिधायं । ब्रह्मचारिव्रत द्वाद-
 शवर्षिक वा पञ्चवर्षिक वा त्रिवर्षिक वा एकवर्षिक वा अहोरात्र वा रो
 मनप्राधारण । अचारचोरभोजन । अधशयण । यथाशास्त्रविहित यथा
 स्मर्यमाणधर्मक । यथाशक्त्या चरिष्यामि तदपी निवेदयामि । अग्रे
 स्वाहा । तव मे ऽविघ्नमस्तु तथा अस्तु इति प्रदात् । अग्रे स्वाहा । पुनरजलि
 पर्यित्वा उदकेनाभिधायं । यथाप्राकृतं तद्गुरवे निवेदयामि तव मे
 ऽविघ्नमस्तु । एव गुरवे नमः । अग्रे व्रतपत इत्यादि अष्टौ समिध आद-
 धाति — ^४ Daç Kar (twice) व्यनशत्तेन Are the words to be emended
 to विनशत्तेन or नीनशत्तेन? cf sū. 7 — ^५ Cf VS 1 5; 11 28 Maitr 6
 iv 9 24, TS 1 5 10 3, Tait Ār iv 41 3-6, Çankh Çr iv 8.6, 12.8 —
^६ B: अचार्य — ^७ Is the word to be emended to मा? cf. sū. 6. — ^८ Ch has

हितसमित्कं^१ सावित्रीं वाचयति । ८ । पच्छः प्रथमम् । ९ ।
ततो ऽर्धर्चशः । १० । ततः संहिताम् । ११ । अथैनं
संशस्त्यग्रेष्वासि ब्रह्मचारिन्मम चापो ऽशान कर्म कुरुध्व-
स्तिष्ठन्मा दिवा स्वाप्सीः^२ समिध आधेहि^३ । १२ । अथैनं^४
भूतेभ्यः परिददात्यग्रे^५ त्वा परिददामि ब्रह्मणे त्वा परि-
ददाम्युदङ्गाय^६ त्वा शूल्वाणाय^७ परिददामि शत्रुंजयाय त्वा
क्षात्राणाय परिददामि मार्तुंजयाय^८ त्वा मार्तुवाय^९ परि-
ददाम्यघोराय त्वा परिददामि तक्षकाय त्वा वैशालेयाय
परिददामि हाहाहूहूभ्यां त्वा गन्धर्वाभ्यां^{१०} परिददामि यो-

the numbers २ ३ etc before the colons, Daç Kar fills out as follows, in accordance with sūtra ६ वयो व्रतपते (Cod *पतये) व्रत चरिष्यामि वायवे (Cod वाचो) व्रतपतये स्वाहा । २ । सूर्य व्रतपते (Cod *पतये) व्रत च* सूर्याय व्रतपतये स्वाहा । ३ । etc इति अष्टौ व्रतानि, Ath Paddh . इत्यष्टौ मन्त्रा कल्पजा Cf 1S 1 6 6 3 —

^१ E *समित्क — ^२ P B₁ स्वाप्सी — ^३ Daç Kar अथाचार्यं आचारं कथयति । स्वस्थाने उपविश्य अग्रेष्वासि ब्रह्मचारिन्मम गीरघो (I) कुर्या (Cod *यात्) । मा दिवा स्वाप्सी । नित्य भोजनकाले अपो ऽशान कर्म कुरु । जर्ध्वस्तिष्ठन्मा कूप निरीक्षये (Cod *येत्) । मा वृक्षारोहणं कुरु । मा यज्ञाय (I) कुरु । वाङ्मिति । इत्येवमादि आचारान्कथयति । करवाणीति ब्रह्मचारी वदति Cf Açv Gr 1 2° 2, Çankh Gr 11. 4 5, Gobh Gr 11 10 34, Par 11 3 2, Çat Br 11 5 4 5 —

^४ Ath Paddh अथैनं भूतेभ्यः परिददामीति षोडश परिदानानि ददातीति, Daç Kar ततः षोडश परिदानानि ददाति । अथैनं भूतेभ्यः परिददाम्यग्रे etc as above — ^५ Thus emended All MSS and Daç Kar (cf the preceding note) परिददाम्य*, it is probably an old error, due to the subsequent occurrences of the word in the formula —

^६ Ch *ये, Bb *यए — ^७ Daç Kar उदङ्गाय — ^८ KB₁ मृतवाणाय, Daç Kar. शूल्वाणाय — ^९ So emended, KP Bb B₁ मार्तुंजयाय, Ch E B₁ and Daç Kar मार्तुंजयि, Pet Lex emends to मार्तुंजयि (dative of मार्तुंजयी) — ^{१०} So emended, KP Bb B₁ E मार्तुंजयि, Ch B₁ and Daç Kar मार्तुंजयि, this latter reading is emended to मार्तुंजयि by the Pet Lex to match the emended मार्तुंजयि, see the preceding note. Cf also viii 10 23. — ^{११} Ch here inserts स्वा, above the line —

गक्षेमाभ्यां त्वा परिददामि भयाय च त्वाभयाय^१ च^२ परि-
ददामि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः परिददामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः
परिददामि विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यः परिददामि सर्वेभ्यस्त्वा^३
भूतेभ्यः परिददामि सप्रजापतिकेभ्यः^४ । १३ । स्वस्ति
चरतादिहेति मयि रमन्तां ब्रह्मचारिण इत्यनुगृह्णीयात्
। १४ । नानुप्रणुदेत् । १५ । प्रणीतीरभ्यावर्तस्वेत्यभ्यात्म-
मावर्तयति^५ । १६ ।

यथापः प्रवता^६ यन्ति यथा मासा अहर्जैरम्^७ ।

एवा मा ब्रह्मचारिणो धातरायन्तु^८ सर्वदा ॥

स्वाहेत्याचार्यः समिधमादधाति^९ । १७ । ॥ ७ ॥ ॥ ५६ ॥

श्राद्धाया दुहितेति द्वाभ्या^{१०} भाद्रमौर्ज्जीं मेखलां प्रा-
क्षणाय वध्नाति । १ । मौर्वीं श्रुचियाय धनुर्ज्या^{११} वा । २ ।
शौमिकी वैश्याय । ३ । मित्रावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्यां

^१ E and Daç Kar भयाय च त्वाभयाय — ^२ Wanting in E. —

^३ Daç Kar reads the passage beginning here as follows सर्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यस्त्वा । मुख्याणाय (' for श्रुचियाय) त्वा । सप्रजापतिकेभ्य परिद-
दामि । त्रीह्रियवशमीमित्रोदकेन अभिनय्य भर्षि दद्यात् । इति परि-
दान — ^४ Cf Çat Br xi 5 4 3, Açv Gr i 20 8, Çaikh
Gr iv 18 2 — ^५ vi 10 1, Daç Kar and Ath Paddh अधर्चन
आत्मसमुख करोति — ^६ Bu प्रवता Daç Kar पर्वता — ^७ P
•जुर —

^८ Ch धारयन्तु, Daç Kar reads the last two padas as
follows एवा वा ब्रह्मचारिणो धातरायन्ति कल्पता (D), Ath Paddh
यथाप प्रवता चत्येकया कल्पजया Cf Jaitt Ar vii 3 3, Taitt Up
i 4 3 — ^९ Daç Kar and Ath Paddh add here ततः सध्याता
नानि जुहोति । वाताज्जात (iv 10 1, cf Kauç 52 9) इति श्रद्ध
मणि सपात्याभिमन्य योवाया वध्नाति । ततः सध्यावदन करोति. Ath.
Paddh सध्यालोकवद्भूरोनि (' for सध्या वपद्भूरोति?), cf Kauç 37 16,
note — ^{१०} vi 133. 4, 5 — ^{११} Ch B धनुर्ज्या —

प्रसूतः प्रशिषा प्रयच्छामीति पालाशं दण्डं ब्राह्मणाय
 प्रयच्छति । ४ । आश्वत्थं क्षत्रियाय । ५ । न्यग्रोधावरोहं
 वैश्याय । ६ । यद्यस्य दण्डो भज्येत यच्छृते चिदभिधिष' इत्ये-
 तया लभ्याभिमन्त्रयते । ७ । सर्वत्र शीर्णे भिक्षे नष्टे ऽन्यं
 कृत्वा पुनर्मैत्रिन्द्रियमित्यादधीत^२ । ८ । अथ वासांसि । ९ ।
 ऐण्येहारिणानि ब्राह्मणस्य । १० । रौरवपार्षतानि' क्षत्रि-
 यस्य । ११ । आज्ञाविकानि वैश्यस्य । १२ । सर्वेषां
 क्षौमशाणकम्वलवस्त्रम्^५ । १३ । कापायाणि । १४ ।
 वस्त्रं चाप्यकापायम्^६ । १५ । भवति' भिक्षा देहीति ब्रा-
 ह्मणश्चरेत्^{१०} । १६ । भिक्षां भवती ददात्विति क्षत्रियः । १७ ।
 देहि भिक्षां भवतीति वैश्यः । १८ । सप्त कुलानि ब्राह्म-
 णश्चरेत्क्षौणि क्षत्रियो द्वे वैश्यः । १९ । सर्वं यानं चरेद्द्वि-
 स्तेनपतितवर्जम् । २० । मय्यय इति "मञ्चप्रश्नेन जुहो-
 ति । २१ । सं मा सिञ्चन्त्विति" चिः^{१३} पर्युक्षति^{१४} । २२ ।
 यदमे तपसा तपो ऽमे तपस्तप्यानह इति द्वाभ्यां^{१५} परि-

^१ xiv 2 47 — ^२ vii 67 1 — ^३ KE °ददीत — ^४ KP
 Bt Bh °पारिषतानि — ^५ ECh (sec man) °शाण — ^६ Ch °वस्त्र —
^७ K याथका — ^८ KP Bh °कापायो (for °कापाय ओ the latter
 belonging to the next sūtra?) — ^९ Ch P have a colon here perhaps
 misunderstanding भवति as the verb and joining it to the previous
 sūtra? — ^{१०} Ath Paddh and Daç Kar अथ स्थाने सन्ध्यालोकपट्ट-
 रोति (cf Kauç 56 17 note) । भिक्षा च । माता प्रथम भिक्षा ददाति ।
 ओ स्वस्ति गृहीत्वा । भिक्षा ब्रह्मचारी गुरवे निवेद्य । भिक्षा भो इति
 मन्त्रेण । आचार्यं प्रतिगृह्णाति । सुभिक्षा भोरिति (१) — ^{११} vii 62 2 —
^{१२} vii 33 2 — ^{१३} Da Ch E Hr विष्णुः — ^{१४} Ath Paddh and Daç
 Kar ततो अधिकार्यं करोति । अय्ययस्येति (Cod अय्ययस्येति, xiv 65 1)
 क्षपति । सं मा etc as Kauçika — ^{१५} vii 61 1 ° —

समूहयति । २३ । इदमापः प्रवहतेति^१ पाणी प्रक्षालयते^२ । २४ ।
 सं मा सिञ्चन्विति^३ चिः^४ पर्युक्षति^५ । २५ । अग्रे समिध-
 माहार्षमित्यादधाति चतस्रः^६ । २६ । एधो ऽसीत्यूपमक्षं
 भक्षयत्या निधनात्^७ । २७ । त्वं नो मेध^८ इत्युपतिष्ठते^९ । २८ ।
 यदन्नमिति^{१०} तिसृभिर्भैक्षस्य जुहोति । २९ । अहरहः
 समिध आहृत्यैवं सायं प्रातरभ्यादध्यात् । ३० । मेधाजनन
 आयुषैर्जुहुयात्^{११} । ३१ । यथाकामं द्वादशरात्रमरसाशी भ-
 वति^{१२} । ३२ । ॥ ८ ॥ ॥ ५७ ॥

^१ vii 98 3 — ^२ B₁ °क्षालयति — ^३ vii 33 1 — ^४ Bu Ch E B₁
 त्रिय्य° — ^५ Ath Paddh and Daç Kar पुन चि पर्युक्षति । अप्रये
 स्वा जुष्ट प्रोक्षामि — ^६ xix 64 1, Ath Paddh and Daç Kar
 चतसृभि प्रक्षिक समिधमादधाति Then follow in Daç Kar four verses
 corresponding to xix 64 1-4 with the following variants Verse 1st,
 यक्षति for यक्षतु 2nd, भोजय for वर्धय and at the end of the verse
 there is added दीर्घमायु कृणोतु मे, 4th, आचार्याय for आ शसय —
^७ vii 89 4, E निधानात् — ^८ vi 108 1 — ^९ Ath Paddh अपि —
^{१०} vi 71 1-3, Daç Kar cites the verses in full substituting vi 53 2nd
 for vi 71 3rd वैश्वानरी(नो) अदव्यस्तनूपा अन्तस्तिष्ठति दुरितानि वि
 श्वा — ^{११} For the आयुष्यगल see Kauç 54 11 note, for the मेधाजनन
 Kauç 10 1 fg — ^{१२} The Ath Paddh adds a chapter of वेदव्रतानि
 to wit चिधवन । अन्नस्तमिते भोजन । अध शयित्व । मैत्रव्रत (° for मीन°?)
 द्वादशरात्र चरेत् । तत्रभावात् द्विजाना नार्ह इति वचनात् ॥ अथा
 ब्दिके वेदव्रत करोति । स्थण्डिले ऽपि स्थापयित्वा वपन करोति ।
 पुष्पाचित्ताङ्गलि पूरयित्वा आज्येनाभिषार्य । वेदव्रत सातत्सरिक रोम
 नखानि (°) धारण यथाशास्त्रविहित । यथास्मार्द्धमाणधर्मक । यथाशक्त्या
 चरिष्यामि etc (as in Kauç 56 5 note) तथास्त्वित्याचार्यो ब्रूयात् ।
 अप्रये व्रतपतय इत्यष्टौ समिध आदधाति । इति वेदव्रतग्रहण समाप्त ॥
 अथ वेदव्रतदीर्घणमुच्यते । इदावत्सरायेति चतसृभि कौशिकोक्तं (4th 1)
 आज्य जुहुयात् । समिधो ऽभ्यादध्यात् । एतदनन्तर सर्व पूर्ववत्करोति ।
 अभ्यातानाद्युत्तरतः । इति वेदव्रत समाप्त ॥ अथ कल्पव्रत परमासिक करो
 ति । ग्रहणमुद्दीर्घण वेदव्रतवत्करोति ॥ अथ मृगाव्रत (both MSS) उच्यते ।
 षड्रात्रमर्धे अव्यचसद्य (MSS अव्यसद्य, x x 68 1) वपति । स्थण्डिले ऽपि

भद्राय कर्णः क्रोशतु भद्रायाक्षि वि वेपताम् ।

परा दुःष्वभ्य^१ सुव यद्भद्रं तन्न आ सुव ॥

अक्षिवेपं^२ दुःष्वभ्यमार्तिं पुरुषरेषिणीम्^३ ।

तदस्मदश्विना युवमप्रिये प्रति मुञ्चतम्^४ ॥

यत्पार्श्वदुरसो मे अद्वादद्वादववेपते ।

अश्विना पुष्करस्रजा तस्मान्नः पातमहसं

इति कर्णं क्रोशन्तमनुमन्त्रयते । १ । अक्षि वा स्फुरत्^५ । २ ।

वि देवा जस्योत देवा आवतस्त उप प्रियमन्तकाय

मृत्यव आ रभस्व प्राणाय नमो विषासहिमित्यभिम-

न्त्रयते^६ । ३ । ग्राहणोक्तमृषिहस्तश्च । ४ । कर्मणे वां वेपाय वा

सुकृताय वामिति^७ पाणी प्रक्षाल्य । ५ । निर्दुर्मण्य^८ इतिसं-

धाव्या^९ । शुद्धा न आप इति^{१०} निशीष्य जीवाभिराचम्य^{११, १२} । ७ ।

एहि^{१३} जीवमित्याञ्जनमणि बध्नाति । ८ । वाताज्जात^{१४} इति

आपयित्वा वपन करोति । मित्रलायघोषवीतदण्डादान यथोक्त करोति

(Kauç 58 1 fg) । पुष्याचिताञ्जलि पूरयित्वा । मृगाएवत अनस्रमिमे भो

अन । अधश्चित्त विषवण अस्त्रमिमे भोजनं । अचीरभोजन । रोमन-

खानि धारण (!) । यथाशास्त्रविहित etc (like the वेदव्रत above) । इति

मृगाएवत ॥ विषासहिमतं चिराच वा चतुराच यदय चहीषण । मृगाए-

व्रतयत्करोति ॥ यमव्रत द्वादशराच मृगाएवत्करोति । व्रताते धेनुर्दक्षिणा ।

ब्रह्मचारी ददाति — ^१ Ch E P Bt दुष्वभ — ^२ K वेप — ^३ K Bh रेषिणी — ^४ K

सुवता — ^५ K B Ch E Bt पातु* — ^६ Ch स्फुरत्, E स्फुरत् —

^७ in 31 1, iv 13 1, v 30 1 vii 39 1, viii 1 1, 2 1, xi 4 1, xvi 1-5, cf the आयुयगण Kauç 54 11, note — ^८ E has a colon

here. — ^९ VS : 6 TS : 1 4 1, Taitt. Br iii 2 4 1, Maitr S 1 1 4, cf Kauç 1 36 — ^{१०} xvi 2 1 — ^{११} xii 1 30 — ^{१२} D

(schol) to Kauç 3 4 जीवा स्येति चतसृभि (xix 69 1-4) — ^{१३} MSS

*चम्येहि with Vedic sandhi (Whitney 127, end) — ^{१४} iv 9 1 — ^{१५} iv 10. 1, cf the Paddhatis, Kauç. 56. 17 note —

कृशनम्।९। नव प्राणानिति^१ मन्त्रोक्तम्।१०। घृतादुक्षप्रमा
त्वा चृतत्तृभिष्टा मुञ्चामि त्वीत देवा आवतस्त उप प्रि-
यमन्तकाय मृत्यव आ रभस्व प्राणाय नमो विषासहि-
मित्यभिमन्त्रयते^२।११। निर्दुरमेय^३ इति सर्वसुरभिचूर्णैर-
रण्ये ऽप्रतीहारं^४ प्रलिम्पति।१२। अथ नामकरणम्^५।१३।
आ^६ रभस्वेमामित्यविद्धिनामुदकधारामालम्बयति^७।१४।
पूतुदाहं^८ बध्नाति^९।१५। पाययति^{१०}।१६। यत्ते वास^{११}
इत्यहतेनोत्तरसिचा प्रच्छादयति^{१२}।१७। शिवे ते स्तामिति

^१ v 28 1 — ^२ v 28 14, 12, 13, iii 11 1, iv 13 1, vii 13 1, v 30 1, vii 32 1, viii 1 1, 2 1, xi 4 1, xvii 1-5, cf the आयु-
यगण, Kauç 54 11, note — ^३ Ch *मन्त्रयति — ^४ xvi 2 1 —
^५ Ch E Bū प्रति*, cf Kauç 28 13 Or is प्रतीहार the right reading
as in Kauç 29 22? — ^६ Daç Kar and Ath Paddh एकादशे ऽहनि
द्वादशे वा त्रयोदशे वा मासे वा प्रथमवदस्य मातृरूपे। तालुनि सपा-
तानानयति दधिमध्वाशयति (Daç Kar *शमयति, cf Kauç 10 17, 19)
। शतरात्र वा नामकरणमुच्यते। यथाकुन्धमेण वा — ^७ viii 2 1,
cf the आयुयगण Kauç 54 11, note — ^८ K *विद्धिनामु* — ^९ Ath
Paddh and Daç Kar आ रभस्वेत्यर्थमूक्तेन माणवकस्य दक्षिणहस्ते
*धारा निनयति। Then follow in the Daç Kar verses 1-10 of
viii 2 in full — ^{१०} K Ch (prim man) पूत*, cf Kauç 8 15 —
^{११} Daç Kar and Ath Paddh देवदाहमणि (Ath Paddh शालमणि)
सपात्याभिमन्त्र्य निष्ठुय बध्नाति — ^{१२} Daç Kar and Ath Paddh
पाययति। तत पुण्याहते नाम करोति। अचर चतुरचर वा। मन्यसयुक्त
(I for अनुष्य*) देवतासयुक्त वा। हिरण्यमन्त्रधाय पिता माणवकस्य
दक्षिणतश्चरौ (I for *त कर्णे?) नाम कथयति — ^{१३} viii 2 16 —
^{१४} Ath Paddh and Daç Kar यत्ते वास इत्युवा यत्रनिर्मुक्तवस्त्रेण
उदग्दशेन आच्छादयति तत चत्वारि परिदानानि ददाति। शिवे ते
स्तामिति द्वाभ्या (viii 2 14 15, but Daç Kar cites in full only viii 2
14, 15^{ab}, dividing the whole into two verses after ते हृदे, at the end
of the second line of verse 14) पार्थिवस्येति द्वाभ्या (ii 29 1, 2) मा प्र
गमेति द्वाभ्या (xiii 1 59, 60) व्रीहियवौ शमीप्रान्तानि उदक च।
वावापृथिवीभ्या त्वा परिददामि (both MSS of Ath Paddh *ददाति,

कुमारं प्रथमं निर्णयति^१। १८ । शिवौ ते स्तामिति^२ ब्री-
हियवौ प्राशयति^३। १९ । अह्ने^४ च त्वेत्यहोरात्राभ्या परि-
ददाति । २० । शरदे त्वेत्यूतुभ्यः^५ । २१ । उदस्य केतवो
मूर्धाहं विपासहिमित्युद्यन्तमुपतिष्ठते^६ । २२ । मध्यंदिने
ऽस्तं यन्तं सकृत्पर्यायाभ्याम् । २३ । अंहोलिङ्गानामापो
भोजनहवींष्युक्तानि^७ । २४ । उत्तमासु यन्मातली रथक्रीत-
मिति^८ सर्वासां द्वितीया । २५ । ॥ ९ ॥ ॥ ५८ ॥

cf Kauç 54 14 note, 54 17) । कुमारस्य मूर्ध्नि ददाति पुन । शिवौ
ते स्तामिति द्वाभ्या (viii 2 18 19) पार्थिवस्तेति द्वाभ्या मा प्र गामेति
द्वाभ्या ब्रीहियवाभ्या त्वा परिददामि । अह्ने च त्वेत्येकया (viii 2 १०)
पार्थिवस्तेति द्वे मा प्रगामेति द्वे अहोरात्राभ्या त्वा परिददामि । शर-
देत्येकया (viii 2 १२) पार्थिवस्तेति द्वे ब्रीहियवौ शमीपत्रिका उदक च ।
अतुभ्यस्त्वा परिददामि । माणवकस्य मूर्ध्नि ददाति । अभ्यातानाद्युत्त-
रतन्व । इति नामकरण समाप्त —

^१ viii 2 14, Ath Paddh and Daç Kar अथ चतुर्थे मासि
निष्क्रमणमुच्यते । शिवे ते स्तामिति द्वाभ्या कुमारस्य गृहाद्वाहिर्नि क्राम-
यति । उदय तमससरि इत्येकया (vii २३) आदित्यं निरीयते । एव
कुमारस्य पूर्वोक्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf su 17 note) ।
अभ्यातानाद्युत्तरतन्व शुद्ध्यति । निर्णयन समाप्त — ^२ viii 2 13 —

^३ Daç Kar and Ath Paddh अथ षष्ठे (Ath Paddh अष्टमे) मासि अ-
न्नप्राशनमुच्यते । अव्यचसद्य (MSS अव्यसद्य, xix 63 1) इत्याद्यभ्या-
तानान् कृत्वा । भूमे मातरित्येकया (xii 1 63) कुमारं भूम्यामुपवेश-
यति । शिवौ ते सोम etc. आभ्या (viii 2 18 19) ब्रीहियवावाभर्मन्त्र
निधूय पाययति सर्वोन्नाद्यं पूरयति । सूक्लस्य पुस्तकं द्रव्यं ददाति पूर्वो-
क्तानि चत्वारि परिदानानि ददाति (cf sū. 17 note and 20) स्वस्ति न
इन्द्रोमिति (!) कुमारमन्नं प्राश । अभ्यातानाद्युत्तरतन्व । इत्यन्नप्राशन
समाप्त — ^४ viii 2 20 — ^५ viii 2 22, for this and the preceding
sūtra cf sū. 17 note — ^६ xiii 2 1, xvi 3 1, xvii 1-5 —

^७ P *तिष्ठते — ^८ Cf Kauç. 52 16. For the अंहोलिङ्गमण see
Kauç 37 27 note, cf 59 16. — ^९ xl 6 23, cf. the end of the
अहोलिङ्गमण Kauç. 52 27, note. —

विश्वे देवा^१ इति विश्वानायुष्कामो यजते^२ । १ । उप-
 तिष्ठते । २ । इदं जनास^३ इति द्यावापृथिव्यौ युष्टिकामः
 । ३ । संपत्कामः । ४ । इन्द्र जुषस्वेतीन्द्र^४ बलकामः । ५ ।
 इन्द्रमहमिति^५ पण्यकामः^६ । ६ । उदेनमुत्तरं नय यो ऽस्मा-
 निन्द्रः सुत्रामेति^७ यामकामः । ७ । यामसांपदानामण्यः^{८, ९}
 । ८ । यशसं मेन्द्र इति^{१०} यशस्कामः । ९ । मह्यमाप इति^{११}
 व्यचस्कामः । १० । आगच्छत इति^{१२} जायाकामः । ११ ।
 वृषेन्द्रस्येति^{१३} वृषकामः । १२ । आ त्वाहार्षं ध्रुवा द्यौरिति^{१४}
 ध्रौव्यकामः । १३ । न्यमू षु चातारमा मन्दैरिति^{१५} स्वस्त्य-
 यनकामः । १४ । सामास्त्राये ऽभ्यर्चतेत्यग्निं^{१६} संपत्कामः
 । १५ । पृथिव्यामिति^{१७} मन्त्रोक्तम् । १६ । तदिदास धीती^{१८}
 वेतीन्द्रायी^{१९} । १७ । यस्येदमा रजो ऽथर्वाणमदितिद्यौ-
 र्दितेः पुत्राणां बृहस्पते सवितरित्यभ्युदितं^{२०, २१} ब्रह्मचारिणं
 बोधयति^{२२} । १८ । धाता दधातु प्रजापतिर्जनयत्यन्वद्य नो

^१ १ 30 1, cf Kāuṣ 52 18 — ^२ Dārila, fol 5^a l 5 describing the contents of chapter 59, विश्वे देवा इति विश्वानायुष्काम इति काम्यानि —
^३ १ 32 1 — ^४ ५ 5 1 — ^५ ५ 15 1 — ^६ Ch (sec man) पुण्य, cf Kāuṣ 50 12 — ^७ ५ 5 1, 6 1, ५ 91 1 — ^८ Ch यामसांपदानम्, E *संपदानाम् — ^९ Cf Kāuṣ 11 7 — ^{१०} ५ 58 1, cf the first वर्चस्वगण, Kāuṣ 13 1, note — ^{११} ५ 61 1 — ^{१२} ५ 82 1 —
^{१३} ५ 86 1 — ^{१४} ५ 87 1, 88 1 — ^{१५} ५ 85 1, 86 1, 117 1, cf the स्वस्त्ययनगण, Kāuṣ 25 36 note — ^{१६} ५ 6 1, ५ 82 1 —
^{१७} ५ 39 1 — ^{१८} ५ 2 1, ५ 1 1 — ^{१९} E *पि — ^{२०} ५ 33 1, ५ 2 1, 6 1, 7 1, 16 1, for ५ 6 1, as also for ५ 46 1 of the next sūtra of the पञ्चीकृतगण (1), Aṣṭ Parv 34 13 अदितिर्द्वौ सिनीवांसि कुह देवीमिति (५ 47 1) षोडश सूक्तानि पञ्चीकृत । इति पञ्चीकृतगण ॥ १९ ॥ Cf Vāit sū. 1 16 — ^{२१} B has a colon here —
^{२२} E Ch (prim man) *ते —

यन्न इन्द्रो ययोरोजसा विष्णोर्नु कमग्राविष्णू सोमारुद्रा
 सिनीवाल्लि बृहस्पतिर्नो यत्ते देवा अकृण्वन्पूर्णं पश्चा-
 त्रजापते ऽभ्यर्चत को अस्या न इति^१ प्रजापतिम् । १९ ।
 अग्न इन्द्रश्चेति^२ मन्त्रोक्तान्सर्वकामः । २० । य ईशे ये भ-
 क्षयन्त^३ इतीन्द्रामी लोककामः । २१ । अन्नं ददाति^४ प्रथमम्
 । २२ । पशूपाकरणमुत्तमम् । २३ । सवपुरस्ताडोमा^५
 युज्यन्ते । २४ । दोषो गायेत्ययर्वाण^६ समावृत्याश्नाति । २५ ।
 अभयं द्यावापृथिवी श्येनो ऽसीति^७ प्रतिदिशं सप्तर्षीन्भ-
 यकामः । २६ । उत्तरेण^८ दीक्षितस्य वा ब्रह्मचारिणो वा^९
 दण्डप्रदानम् । २७ । द्यौश्च म इति^{१०} द्यावापृथिव्यौ विरि-
 ष्यति^{११} । २८ । यो अयाविति^{१२} रुद्रान्स्वस्त्ययनकामः^{१३} स्व-
 स्त्ययनकामः । २९ । ॥ १० ॥ ॥ ५९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे सप्तमो ऽध्यायः समाप्तः^{१४} ॥

^१ vi 17 1, 19 1, 20 1, 24 1, 25 1, 26 1, 29 1, 46 1, 51 1, 79 1, 80 1, 80 3, 82 1, 103 1, E has a colon here — ^२ vii 110 1 —
^३ vii 110 1 — ^४ ii 34 1, 35 1 — ^५ E has a colon here —
^६ K सर्व*, E सर्व — ^७ Ch *दोमायुज्यन्ते — ^८ vi 1 1, cf Daç Kar and Ath Paddh to Kauç 42 12, note. — ^९ vi 40 1 48 1 cf the first अभयण, Kauç 13. 1, note — ^{१०} vi 48 1 — ^{११} B has a colon here — ^{१२} vi 53 1 — ^{१३} So Ch Bu E B K (prim man), P Bb K (see man) वरिष्यन्निति, cf Kauç 72 20 —
^{१४} vii 87 1 — ^{१५} Ch ends here, E inserts चो, cf Kauç, 20 36, note — ^{१६} K P Bh here divide the text into two halves इति पूर्वार्धं समाप्त —

॥ ओं ॥

अग्नीनाथास्यमानः सवान्वा^१ दास्यन्संवत्सरं ब्रह्मोद-
निकमग्नि दीपयति । १ । अहोरात्रौ वा । २ । याया-
कामी वा । ३ । संवत्सरं तु प्रशस्तम् । ४ । सवाग्निसे-
नाग्नी तादर्थिकौ निर्मथ्यौ वा भवतः । ५ । औपासनी^२
चोभौ हि विज्ञायेते^३ । ६ । तस्मिन्देवहेडनेनाज्यं^४ जुहुयात्
। ७ । समिधो ऽभ्यादध्यात् । ८ । शकलान्वा । ९ । तस्मि-
न्यथाकामं सवान्ददात्येकं^५ द्वौ सर्वान्वा । १० । अपि वै-
कैकमात्माशिषो दातार वाचयति । ११ । पराशिषो ऽनु-
मन्त्रणमनिर्दिष्टाशिषश्च^६ । १२ । दातारौ कर्माणि कुरुतः
। १३ । तौ यथालिङ्गमनुमन्त्रयते । १४ । उभयलिङ्गैरुभौ
पुंलिङ्गैर्दातारं^७ स्त्रीलिङ्गैः पत्नीम् । १५ । उद्वहत्सं प्रैषव-
र्जम्^{८, ९} । १६ । अथ^{१०} देवयजनम् । १७ । तद्यत्समं
समूलमविदग्धं^{११} प्रतिष्ठितं प्रागुदकप्रवणमाकृतिलोष्टव-

^१ Dārila fol 5^a l. 5 अग्नीनाथास्यमानः सवानिति सवा (Cod सर्वा इति सर्वा) — ^२ So Ch B₁ Bu (prim man), KP Bh Bū (sec man) उपासनी — ^३ K विज्ञायेते — ^४ D (schol.) to Kauç 46 30 यद्देवा देवहेडनसिति सर्वो ऽनुवाक (vi 114. 1 fg) — ^५ MSS सवा — ^६ E has a colon here — ^७ Thus emended, MSS पुद्गिनी — ^८ Bh उद्वहत्सः — ^९ Cf an. 20 — ^{१०} E अथैतद — ^{११} Ch has a colon here —

स्मीकेनास्तीर्य दमैश्च लोमभिः पशूनाम् । १८ । अग्ने
जायस्वेति^१ मन्यन्तावनुमन्त्रयते^२ । १९ । पत्नीं मन्त्रं सन-
मयति । २० । यजमानं च^३ । २१ । कृणुत धूममिति^४ धू-
मम् । २२ । अग्ने ऽजनिष्ठा इति^५ जातम् । २३ । समिद्धो
अग्न इति^६ समिध्यमानम् । २४ । परेहि^७ नारीत्युदहतं^८
संप्रेषत्यनुगुप्तामलकृताम् । २५ । एमां^९ अगुरित्यायती-
मनुमन्त्रयते । २६ । उत्तिष्ठ नारीति^{१०} पत्नीं संप्रेषति^{११}
। २७ । प्रति कुम्भं गृभायेति^{१२} प्रतिगृह्णाति । २८ । ऊर्जो
भाग इति^{१३} निदधाति । २९ । इयं महीति^{१४} चर्मास्तृ-
णाति^{१५} प्राग्ग्रीवमुत्तरल्लोम^{१६} । ३० । पुमान्पुंस इति^{१७} च-
र्मारोहयति । ३१ । पत्नीं ह्रयमानम्^{१८} । ३२ । तृतीयस्यामपत्य-
मन्वाह्रयति^{१९} । ३३ । क्षुधिप्रशिष्टेत्युदपाच^{२०} चर्मणि निद-
धाति । ३४ । तदापस्पुत्रास इति^{२१} सापत्यावनुनिप-
द्यते^{२२} । ३५ । ॥ १ ॥ ॥ ६० ॥

प्राचींप्राचीमिति^{२३} मन्त्रोक्तम् । १ । चतसृभिर्हृदपाच-
मनुपरियन्ति^{२४} । २ । प्रतिदिशं ध्रुवेयं^{२५} विराडित्युपति-
ष्ठन्ते । ३ । पितेव पुत्रानित्यवरोह^{२६} भूमिं^{२७} तेनोदकार्था-

^१ x1 1 1 — ^२ Ch E मन्यन्तामनु — ^३ च is wanting in E. —
^४ x1 1 2 — ^५ x1 1 3 — ^६ x1 1 4 — ^७ x1 1 13 —
^८ E *दहत, Ch *हित, B1 has a colon here — ^९ x1 1 14 —
^{१०} x1 1 14^b — ^{११} Ch संप्रेषति, E *प्रेषति — ^{१२} x1 1 14^d —
^{१३} x1 1 15 — ^{१४} x1 1 8. — ^{१५} E has a colon here — ^{१६} MsS
प्रायोव — ^{१७} x11 3 1 (11 6 1) — ^{१८} E ह्रयमान —
^{१९} तृतीयस्या sc. क्षुधि, x11 3. 3^१ — ^{२०} x1 1 15^b — ^{२१} x11
3 4 — ^{२२} So only Bū, K *त्यावनुपद्यते, the rest *नुनिपद्यते —
^{२३} x11 3 7 — ^{२४} x11 3 7-10 — ^{२५} x11 3 11 — ^{२६} x11.
3. 12 — ^{२७} E has a colon here —

ऋकुर्वन्ति । ४ । पवित्रैः संप्रोक्षन्ते । ५ । दर्भायाभ्यां च-
 र्मेहविः^१ संप्रोक्षति । ६ । आदिष्टानां सानजानत्ये^२ प्रयच्छ-
 ति । ७ । तांस्त्रेधा^३ भाग इति^४ व्रीहिराशिषु निदधाति । ८ ।
 तेषां यः पितृणां तं श्राद्धं करोति । ९ । यो मनुष्याणां
 तं ब्राह्मणान्भोजयति । १० । यो देवानां^५ तमये सह-
 स्वानिति^६ दक्षिणं जान्वाच्यापराजिताभिमुखः प्रहो वा
 मुष्टिप्रसृताञ्जलिभिः^७ ^८ कुम्भ्यां निर्वपति । ११ । कुम्भ्या
 वा चतुः । १२ । तान्सप्त मेधानिति^९ मापत्यावभिमृ-
 शतः । १३ । गृह्णामि हस्तमिति^{१०} मन्त्रोक्तम् । १४ ।
 घयो वरा इति^{११} चीन्वरान्वृणीष्वेति । १५ । अनेन
 कर्मणा ध्रुवानिति^{१२} प्रथमं वृणीते । १६ । यावपरी
 तावेव^{१३} पत्नी । १७ । एतौ यावाणावयं यावेत्युलूखल-
 मुसल^{१४} शूर्पं प्रक्षालितं चर्मण्याधाय । १८ । गृहाण^{१५}
 यावाणावित्युभयं गृह्णाति । १९ । साकं सजातैरिति^{१६}
 व्रीहीनुलूखल आवपति । २० । वनस्पतिरिति^{१७} मुसल-

^१ E has a colon here. — ^२ So (सा + अनजानत्ये) K P Bh Ch Bū
 prim man) Bū (sec man) आदिष्टानां, B E आदिष्टाना
 णां — ^३ K P Bb तस्त्रे — ^४ xi 1 5 — ^५ E has a colon
 here after इति and after मुख — ^६ xi 1 6 — ^७ E मुष्टि, Ch
 (prim man) मुष्टि — ^८ K has a colon here, cf Lauç 67 26 —
^९ xii 3 16 — ^{१०} xii 3 17 — ^{११} xi 1 10 — ^{१२} Ihus with
 very doubtful emendation some verb like आमुष्याम् or the like must
 be supplied, if it be correct, K Bb Ch P कर्मणो ध्रुवानिति, B कर्मणा
 देवानिति, E कर्मणा ध्रुवानेति Upon the basis of the last Roth
 suggests, on the margin of E the emendation कर्मणोद्धवानेति, 'may
 I get to be uppermost through this rite' — ^{१३} K Ch E Bh तमेव —
^{१४} xi 1 9, xii 3 14. — ^{१५} xi 1 10 — ^{१६} xi 1 7 — ^{१७} xii 3 13 —

मुच्छयति^१ । २१ । निर्भिन्ध्यंशून्याहिं^२ पाप्मानमित्यवह-
 न्ति । २२ । इयं ते धीतिर्वर्धवृद्धमिति^३ शूर्पे गृह्णाति
 । २३ । ऊर्ध्वं प्रजां विश्वव्यचा^४ इत्युदूहन्तीम्^५ । २४ । परा
 पुनीहि तुषं पलावानिति^६ निष्पुनतीम्^७ । २५ । पृष-
 यूपाणीत्यवक्षिणतीम्^८ । २६ । त्रयो लोका^९ इत्यव-
 क्षीणानभिमृशतः । २७ । पुनरा यन्तु^{१०} शूर्पमित्युद्वपति
 । २८ । उपश्वस^{११} इत्यपवेवेक्ति । २९ । पृथिवीं त्वा पृथि-
 व्यामिति^{१२} कुम्भीमालिम्पति^{१३} । ३० । अये चरुत्थिधि-
 थयति^{१४} । ३१ । अपिः पचन्निति^{१५} पर्यादधाति । ३२ ।
 क्षयिप्रशिष्टेत्युदकमपकर्षति^{१६} । ३३ । शुद्धाः पूताः पूताः
 पवित्रैरिति^{१७} पवित्रे अन्तर्धाय^{१८} । ३४ । उदकमासिञ्चति^{१९} । ३५ ।
 ब्रह्मणा शुद्धाः संख्याता स्लोका^{२०} इत्यापस्तासु^{२१} नि-
 क्ता^{२२} तण्डुलानावपति । ३६ । उरुः प्रथस्वोद्योपन्ती-
 ति^{२३} थपयति । ३७ । प्र यच्छ पर्शुमिति^{२४} दर्भाहाराय दावं

^१ Ch उत्स्रयति — ^२ xl 1 9^b, xii 3 18 — ^३ xi 1 11, xii 3 19^a —
^४ xi 1 9^a, xii 3 19 — ^५ So emended, Bū Bū Ch (see man) *हृती,
 Ch (prim man) *हृती, K *दूहति, E *दहती, P Bb *दूहती —
^६ K Bū Ch Bī पलावानिति — ^७ xi 1 11^a, xii 3 19^a — ^८ K
 निष्पुनती, E *पुनती, Bī Bb पुनती — ^९ xii 3 21 — ^{१०} Ch *वि-
 यती, E *चयती — ^{११} xii 3 20 — ^{१२} xii 3 20^a — ^{१३} xi 1 12,
 Ch उप क्षास्य (cf AV vi 176 1) — ^{१४} xii 3 22 — ^{१५} Ch Bū
 (see man) *लिम्पयति — ^{१६} xi 1 16 — ^{१७} xii 3 24 — ^{१८} xl
 1 15^b — ^{१९} xi 1 17 xii 3 25 — ^{२०} xi 1 18, xii 3 28. —
^{२१} So (इत्यापस्तासु) E only, Ch Bū इत्यापस्तासु. so also D (schol) to
 Kauç 2 9, K P Bb Bī इत्यापस्तासु — ^{२२} So emended, K P Bb Bū
 Bī नीक्ता, E नीक्ता — ^{२३} xi 1 19, xii 3 29 — ^{२४} Ch पर-
 शुमिति, xii 3 31 Cf Kauç 1 24, 3 11 —

प्रयच्छति । ३८ । ओषधीर्दानु पर्वन्नित्युपरि^१ पर्वणां लु-
नाति । ३९ । नवं वहि^२रिति^३ वहि^४ स्मृणाति । ४० ।
उदेहि वेदिं धर्ता^५ ध्रियस्वेत्युद्वासयति । ४१ । अभ्यावर्त-
स्वेति^६ कुम्भी प्रदक्षिणमावर्तयति^७ । ४२ । वनस्पते स्तो-
रमिति^८ वहि^९पि पाची^{१०} निदधाति । ४३ । अमघ्रीमि-
त्युपदधाति^{११} । ४४ । उप^{१२} स्मृणीहीत्याज्येनोपस्मृणाति । ४५ ।
उपास्तरौरित्युपस्तीर्णामनुमन्त्रयते^{१३ १४} । ४६ । ॥ २ ॥ ॥ ६१ ॥

अदितेहस्तां सर्वान्समागा इति^{१५} मन्त्रोक्तम् । १ । तत
उदकमादाय पात्र्यामानयति^{१६} । २ । द्रव्या^{१७} कुम्भ्यां^{१८} । ३ ।
दयिकृते^{१९} तच्चैव प्रत्यानयति^{२०} । ४ । द्रव्योत्तममपादाय^{२१} त-
त्सुद्वदक्षिणतो ऽपेरुदङ्मुख आसीनो धारयति । ५ । अ-
घोदरति । ६ । उद्धृते यदपादाय धारयति तदुत्तरार्ध आ-
दधाति । ७ । अनुत्तरपधरताया ओदनस्य यदुत्तरं तदुत्तर-
मोदन एवोदनः^{२२} । ८ । पृथ्वां गरत्स्विति^{२३} पश्चादपेरुपसाद-

^१ xil. 3. 31^b — ^२ xil. 3. 32 — ^३ xl. 1. 21, xil. 3. 35 —
^४ xl. 1. 22 — ^५ Ch E *दतते — ^६ xil. 3. 33 — ^७ K पाचीभिः —
^८ K P Bh Bu (prim. man.) *उसद्रीमि*, xl. 1. 23^a — ^९ xil. 3. 37 —
^{१०} xil. 3. 38 — ^{११} Ch *स्तीर्णम्* — ^{१२} xl. 1. 24, xil. 3. 35 —
^{१३} B₁ has a colon here, for this and the following five stanzas cf.
Kāṇ. 68. 18-23 — ^{१४} Thus Ch (sec. man.), Ch (prim. man.) and
the remaining MSS द्रव्या, cf. Kāṇ. 68. 19 — ^{१५} K कुम्भा, cf.
Kāṇ. 68. 19 — ^{१६} E दर्वी*, Ch *वृत्ते* — ^{१७} Ch E have a colon
here. — ^{१८} P *मुपादाय, Bh *मपा*, E व्यादाय — ^{१९} Ch *दन
(cf. AV xl. 3. 31), E एवोदन, K P Bh have ॥ here, as at the end
of metrical passages, is the passage beginning with यदुत्तर a half
śloka? — ^{२०} xil. 3. 34 —

यति । ९ । निधि निधिपा इति^१ वीणि कारुडानि करो-
ति । १० । यद्यज्जायेति^२ मन्त्रोक्तम् । ११ । सा पत्यावन्वा-
रभते । १२ । अन्वारब्धेष्वत ऊर्ध्व^३ करोति । १३ । अग्नी
रक्ष इति^४ पर्ययि करोति । १४ । बभ्रेरध्वर्यो इदं प्रापमि-
त्युपर्यापानं^५ करोति । १५ । बभ्रेर्वैह्वचिति^६ ब्रूयादनध्वर्युम्
। १६ । घृतेन गात्रा सिञ्च सर्पिरिति^७ सर्पिषा विष्यन्द-
यति^८ । १७ । वसोर्या धारा आदित्येभ्यो अङ्गिरोभ्य इति^९
रसैरुपसिञ्चति । १८ । प्रियं प्रियाणामित्युत्तरतो^{१०} ऽधे-
न्वादीन्यनुमन्त्रयते । १९ । तामत्यासरत्प्रथमेति यथोक्तं
दोहायित्वोपसिञ्चति^{११} । २० ।

अत्यासरत्प्रथमा^{१२} धोह्यमाणा^{१३} सर्वान्यज्ञान्विभती
वैश्वदेवी ।^{१४}

उप वत्सं सृजत^{१५} वाश्यते गौर्यसृष्ट^{१६} सुमना हिंकृ-
णोति^{१७, १८} ॥

^१ xii ३ ४२ — ^२ xii ३ ३९ — ^३ K Bū ऊर्ध्व — ^४ xii
३ ४३ — ^५ xi १ ३१, xii ३ ४३ — ^६ So K Bū P Ch (prim man),
Ch (sec. man) उपर्यापान Bū उपर्यापान, E उपर्याप्यापन, cf Kauç
६६ ७ — ^७ Modification of xi १ ३१ — ^८ xi १ ३१^६, xii ३ ४३^७ —
^९ P Bū विष्यन्दयति — ^{१०} xii ३ ४१ ४४ — ^{११} xii ३ ४३ —
^{१२} E P दोहायित्वो — ^{१३} Bū प्रथमो — ^{१४} So K, the rest धो-
ह्यमाणा — ^{१५} The colon is wanting in K. — ^{१६} Bu E सृजति,
Ch (prim man) सृजति न, Ch (sec man) सृज न — ^{१७} K P Bū Bb
व्यसृष्ट — ^{१८} P Bb Bu (sec man) Ch (prim man) सुमनाभिहि
कृणोति this perhaps stands for सुमना अभिहिंकृणोति a reading
which goes against the metre, but seems rather more suitable to the
sense Is सुमना हिंकृणोति the product of emendation, arising from
the better metrical feeling of the scribe? — ^{१९} The colon is
wanting in K —

वधान वत्समभि धेहि भुञ्जती निज्य^१ गोधुगुप^२ सीद^३
दुग्धि ।

इरामस्सा ओदनं पिन्वमाना कीलालं घृतं मदम-
न्त्रभागम् ॥

सा धावतु यमराज्ञः सवत्सा सुदुषां पथा^४ प्रथमेह
दत्ता ।

अतूर्णदत्ता^५ प्रथमेदमागन्वत्सेन गां सं सृज विश्व-
रूपामिति ॥ २१ ॥

इदं मे ज्योतिः समप्रय इति^६ हिरण्यमधिदधाति । २२ ।
एषा त्वचामित्यमोतं^७ वासो ज्यतः^८ सहिरण्यं निदधा-
ति । २३ । ॥ ३ ॥ ॥ ६२ ॥

यदक्षेष्ठीति^९ समानवत्सनी^{१०} भवतः । १ । द्वितीयं त-
त्पापचैलं भवति तन्मनुष्याधमाय दद्यादित्येके । २ । शृतं
त्वा हव्यमिति^{११} चतुर श्रार्पेयान्भृग्वह्निरोविद उपसादयति
। ३ । शुद्धाः पूता इति^{१२} मन्त्रोक्तम् । ४ । पक्कं द्येवाद्वर्ष व-
नुष्वेत्यपकर्षति^{१३} । ५ । अग्नौ तुषानिति^{१४} तुषानावपति
। ६ । परः कम्बूकानिति^{१५} सव्येन पादेन फलीकरणानपो-

^१ E निज्ये, Bū निज्य — ^२ Bū गोमधुगुप ^३ K सेद — ^४ E
यथा, Ch (sec. man) पथा, Ch (prim et tert. man) as above, so
also the remaining MSS — ^५ Bī अतूर्णदत्ता or *दत्ता — ^६ xi
1 28, xii 3 50 — ^७ xii 3 51 — ^८ K Bh ज्यतः — ^९ xii
3 52 — ^{१०} K समानवत्सनी — ^{११} xi 1 25 — ^{१२} xl 1 27 —
^{१३} xi 1 28^b, xii 3 53 — ^{१४} xi 1 29 — ^{१५} xi 1 29^b.

हति^१ । ७ । तन्वं स्वर्गं^२ इत्यन्यानावपति^३ । ८ । अग्ने प्रे-
हि समाचिनुष्वेत्याज्यं^४ जुहुयात् । ९ । एष सवानां सं-
स्कारः । १० । अर्थलुप्तानि निवर्तन्ते । ११ । यथासवं^५
मन्त्रं संनमयति । १२ । लिङ्गं^६ परिहितस्य लिङ्गस्यानन्तरं
कर्मकर्मानुपूर्वेण^७ लिङ्गं परीक्षेत^८ । १३ । लिङ्गेन वा^९ । १४ ।
कर्मात्पत्न्यानुपूर्वं^{१०} प्रशस्तम्^{११} । १५ । अतथोत्पत्तेर्यथालि-
ङ्गम् । १६ । समुच्चयस्तुल्यार्थानां^{१२} विकल्पो वा । १७ ।
अथैतयोर्विभागः । १८ । सूक्तेन^{१३} पूर्वसंपातवन्तं करोति । १९ ।
श्राम्यत^{१४} इतिप्रभृतिभिर्वा सूक्तेनाभिमन्याभिनिगद्य^{१५}
दद्याद्वाता वाच्यमानः । २० । अनुवाकेनोत्तरं^{१६} संपातवन्तं
करोति । २१ । प्राच्यै त्वा दिश^{१७} इतिप्रभृतिभिर्वानुवाके-
नाभिमन्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २२ । यथा-
सवमन्यान्पृथग्वेति^{१८} प्रकृतिः । २३ । सर्वे^{१९} यथोत्पत्त्या-
चार्याणां^{२०} पञ्चौदनवर्जम् । २४ । प्रयुक्तानां पुनरप्रयो-
गम्^{२१} । २५ । एके सहिरण्यां^{२२} धेनुं^{२३} दक्षिणां^{२४} । २६ । गो-

^१ K P Bh °हयति — ^२ xii. 3 54 — ^३ K इति तन्वान°; B₁ Ch
(sec mau) इत्यन्वान° — ^४ iv 14 5, xi. 1 36 — ^५ K Ch यथासव —
^६ Ch लिङ्ग — ^७ B₁ has a colon here — ^८ This word is wanting
in K — ^९ K कर्मात्पत्न्या°; B₁ °त्पत्त्या° — ^{१०} K °पूर्वे; B₁ °पूर्व —
^{११} Ch (prim mau) प्रशस्तमम्. — ^{१२} Thus emended; Ch समुच्चयः, the
rest समुच्चय — ^{१३} xi 1 1 — xi 1 37? — ^{१४} xi. 1. 30 fg — ^{१५} Bū
°भिगद्य — ^{१६} xiii. 3 1 — xiii 3 60? — ^{१७} xii 3 53 fg —
^{१८} K पृथक्तेति, B₁ पृथग्मे° — ^{१९} K सर्वे, B₁ has a colon here —
^{२०} MSS यथोत्पत्त्या°. — ^{२१} B₁ पुन प्रयोगम्. — ^{२२} B₁ सहिरण्या —
^{२३} K B₁ धेनुर्द° — ^{२४} K B₁ दक्षिणान्यो°, Bū °शान्यो°. —

दक्षिणां^१ वा कौरुपयिः । २७ । संपातवतो^२ ऽभिमन्या-
भिनिगद्य दद्याद्दाता वाच्यमानः । २८ । एतं भागमेतं
सधस्या उलूखल इति^३ संस्थितहोमाः । २९ । आवपते
। ३० । अनुमन्त्रणं च^४ । ३१ । ॥ ४ ॥ ॥ ६३ ॥

आशानामिति^५ चतुःशरावम् । १ । यद्राजानं^६ इत्य-
वेक्षति^७ । २ । पदस्त्रातस्य पृथक्पादेष्वपूपान्निदधाति^८
। ३ । नाभ्यां पञ्चमम् । ४ । उन्नह्यन्वसनेन^९ सहिरण्य^{१०}
सपातवन्तम् । ५ । आ^{११} नयैतमित्यपराजितादजमानी-
यमानमनुमन्त्रयते । ६ । इन्द्राय^{१२} भागमित्यग्निं परिणी-
यमानम् । ७ । ये नो द्विपन्तीति^{१३} संज्ञयमानम् । ८ ।
प्र पद इति^{१४} पदः प्रक्षालयन्तम् । ९ । अनु ह्यच श्या-
मेनेति^{१५} यथापरु^{१६} विशसन्तम्^{१७} । १० । ऋचा^{१८} कुम्भी-
मित्यधिग्रयन्तम् । ११ । आ^{१९} सिञ्चेत्यासिञ्चन्तम् । १२ ।
अव^{२०} धेहीत्यवदधतम् । १३ । पर्याधत्तेति^{२१} पर्यादधतम्
। १४ । ऋतो^{२२} गच्छत्वित्युद्वासयन्तम् । १५ । उत्क्रामात इति^{२३}

^१ KBb *दक्षिणांवा — ^२ Ch Bū *वन्तो — ^३ vi 122 1, 123 1,
x 9 26 — ^४ Ch वा — ^५ i 31 1 — ^६ iii 29 1 — ^७ Bu
Bi इत्यवे चति, C इत्यविमीक्षते, cf iii 29 1 fg, and the Anu
kramani to the hymn (अदिदेवत्यम् उद्दालको ऽनेन श्रितिपा
दमविमस्तीत्) — ^८ P Bb पृथक्पादेष्व — ^९ Bu पचमनुनह्य, K
पचमुमुन्नह्य, the rest पचममुन्नह्य — ^{१०} P सहिरण्यसने or *सेने —
^{११} ix 5 1 — ^{१२} ix 5 2 — ^{१३} ix 5 2^a — ^{१४} ix 5 3 —
^{१५} ix 5 4 — ^{१६} Ch (prim man) *परु — ^{१७} Ch E *शसन्त —
^{१८} ix 5 5 — ^{१९} ix 5 5^b — ^{२०} Part of ix 5 5^b — ^{२१} Ch
पर्याधत्त इति, ix 5 5^c — ^{२२} ix 5 5^d — ^{२३} ix 5 6 —

पश्चादमेर्देर्भेषूद्धरन्तम् । १६ । उद्धृतमजमनज्मीत्याज्येना-
नक्ति^१ । १७ । पञ्चौदनमिति^२ मन्त्रोक्तम् । १८ । औदना-
न्पृथक्पादेषु निदधाति । १९ । मध्ये पञ्चमम् । २० । दक्षिणं
पश्चार्धं यूपेनोपसिच्य^३ । २१ । शृतमजमित्यनुबद्धशिरः-
पादं^४ त्वेतस्य चर्म । २२ । अजो हीति^५ सूक्तेन संपात-
वन्तं यथोक्तम् । २३ । उत्तरो^६ ऽमोतं तस्यापतः सहि-
रण्यं निदधाति । २४ । पञ्च रुक्मेति^७ मन्त्रोक्तम् । २५ ।
धेन्वादीन्युत्तरतः^८ सोमधानमास्तरणं वासो हिरण्यं च । २६ ।
आ नयैतमिति^९ सूक्तेन संपातवन्तम् । २७ । आज्ञनान्तं^{१०}
शतौदनायाः पञ्चौदनेन व्याख्यातम् । २८ । ॥ ५ ॥ ६४ ॥

अघायतामित्यत्र^{११} मुखमपिनह्यमानमनुमन्त्रयते । १ ।
सपत्नेषु वज्रं यावा त्विष इति^{१२} निपतन्तम् । २ । वेदिष्ट
इति^{१३} मन्त्रोक्तमास्तृणाति । ३ । विंशत्योदनासु अयणीषु^{१४}
शतमवदानानि वध्रीसंनद्धानि^{१५} पृथगोदनेषूपर्यादधति^{१६}
। ४ । मध्यमायाः प्रथमे रन्ध्रिण्यामिक्षां^{१७} दशमे ऽभितः^{१८}

^१ K °मनज्मी°, १४ १४ ६ — ^२ १४ १४ ७ — ^३ K °च यूपेणो°,
Bh यूपेणो° — ^४ B has a colon here — ^५ १४ १४ ९ — ^६ K
Bā Bh °शिरस्याद, cf Kauç. 24 10, 51 23 — ^७ १४ १४ १ (ix
5 13) — ^८ K inserts उक्तम् between this and the preceding word
Is it a gloss? Cf Kauç. 62 23 — ^९ ix 5 20 (25) — ^{१०} Cf Kauç
62 19 — ^{११} १४ ७ १ — ^{१२} Bū (sec. man) अज्ञनान्त, the per-
formances ending with su 17 — ^{१३} x 9. 1. — ^{१४} x 9 1^b, 2^d —
^{१५} x 9 2 — ^{१६} So K Bī Bh (sec. man); Ch अपणीषु; Bū (prim
man) त्रिणीषु, E P Bh त्रेणीषु — ^{१७} So emended; Bū Bh वद्धी°,
the rest वध्री° — ^{१८} K पृथगोदने पर्या° — ^{१९} P °रन्ध्रमिक्षा, Bī
°रन्ध्रमिक्षा, E °रन्ध्रमिक्षा — ^{२०} K दशभित. —

सप्रसन्नापूपान्परिध्रियति । ५ । पञ्चदशे^१ पुरोडाशौ । ६ ।
 अग्रे हिरण्यम् । ७ । अपो देवीरित्ययत^२ उदकुम्भान् । ८ ।
 बालास्त इति^३ सूक्तेन संपातवतीम् । ९ । प्रदक्षिणमग्नि-
 मनुपरिणीयोपवेशनप्रक्षालनाचमनमुक्तम्^४ । १० । पा-
 णाबुदकमानीय । ११ । अथामुष्यौदनस्यावदानानां^५ च
 मध्यात्पूर्वार्धाच्च द्विरवदायोपरिष्टादुदकेनाभिघार्य जुहोति
 सोमेन पूतो जठरे सीद ब्रह्मणामार्षेयेषु नि दध^६ औदन
 त्वेति^७ । १२ । अथ प्राश्नाति । १३ । अग्नेष्ट्वास्येन प्राश्ना-
 मि बृहस्पतेर्मुखेन । इन्द्रस्य त्वा जठरे सादयामि वरुण-
 स्योदरे^८ । तद्यथा हुतमिष्टं प्राश्नीयाद्देवात्मा त्वा^९ प्राश्ना-
 म्यात्मास्यात्मन्नात्मानं मे मा हिंसीरिति प्राशितमनु-
 मन्त्रयते । १४ ।

यो ऽग्निर्नृमणा^{१०} नाम ब्राह्मणेषु प्रविष्टः ।

तस्मिन् एष^{११} सुहुतो ऽस्त्वोदनः स मा मा हिंसीत्परमे
 व्योमन्^{१२} ॥

सो अस्मभ्यमस्तु परमे^{१३} व्योमन्निति दातारं वाचयति
 । १५ । वीक्षणान्तं शतौदनायाः प्रातर्जपेन व्याख्या-
 तम् । १६ । ॥ ६ ॥ ॥ ६५ ॥

^१ Bū °दश, Ch (prim man) °दशेषु — ^२ x 9 27 (i 4. 3) —
^३ x 9 3 — ^४ Bū Bh °चमनमुक्तम् — ^५ MSS °मुष्योदनस्या —
^६ Ch दधत — ^७ x 1 23^c, 33^a — ^८ Cf up to this point VS.
 (Kauva-ṣakḍa) ii 3 5, 7 (p 25 of Weber's edition), Katy Cr. ii
 2 20 — ^९ Thus emended, P Bh Bū देवात्मा (without त्वा), K Ch
 E B₁ देवा त्वा — ^{१०} K नृमणा — ^{११} Ch एतत्सु, Bū एत — ^{१२} The
 colon here only in Bū — ^{१३} The passage from परमे in the pre-
 ceding line up to this word is omitted in K —

वाङ्म आसन्निति^१ मन्त्रोक्तान्यभिमन्त्रयते^२ । १ । वृ-
हता मनो द्यौश्च मे पुनर्मैत्रिन्द्रियमिति^३ प्रतिमन्त्रयते^४ । २ ।
प्रतिमन्त्रिते व्यवदायाश्नन्ति । ३ । शतौदनायां द्वादशं
शतं दक्षिणाः^५ । ४ । अधिकं ददतः^६ कामप्रं संपद्यते । ५ ।
ब्रह्मास्येत्योदने^७ हृदान्प्रतिदिशं^८ करोति । ६ । उपर्यापा-
नम्^{१०} । ७ । तदभितश्चतस्रो^{११} दिश्याः कुल्याः । ८ । ता
रसैः^{१२} पूरयति । ९ । पृथिव्यां^{१३} सुरयाग्निराण्डिकादिवन्ति^{१४, १५}
मन्त्रोक्तानि प्रतिदिशं निधाय । १० । यमोदनमित्यतिमृ-
त्युम्^{१६, १७} । ११ । अनङ्गानित्यनङ्गाहम्^{१८} । १२ । सूर्यस्य
रश्मीमिति^{१९} कर्को^{२०} सान्नुवन्ध्या^{२१} ददाति । १३ । आयं
गौः पृथ्निरयं सहस्रमिति^{२२} पृथ्निं^{२३} गाम् । १४ । देवा इमं

^१ MSS आसन्निति (as in the Atharvan MSS), xix 60 1 —
^२ K मन्त्रोक्तान्यभिमन्त्रयते, Bu E B₁ अभिमन्त्रयते — ^३ v 10 8, vi 53 1
(et al), vii 67 1 — ^४ For this and the next sūtra cf Kauç
63 33 34 — ^५ So दक्षिणा (अधिक), all MSS except Ch (sec.
man.) दक्षिणाधिक — ^६ E ददतः — ^७ K E काम प्र, P B₁ Bb
कामप्र, cf x 9 4 — ^८ iv 34 1 — ^९ K E P हृदान् —
^{१०} Cf Kauç 62 14. — ^{११} Ch E तदभितश्च, K तदभितश्च तिस्रो —
^{१२} P कुल्यासारसी — ^{१३} E Ch (sec man) पृथिव्या — ^{१४} K Ch
E P B₁ सुरया — ^{१५} *राण्डिकादिवन्ति is a doubtful con-
jecture, h Bu (prim man) *राण्डिकादिवन्ति, Bū (sec man) *ह्राण्डो
(l), Ch (sec man) *राण्डिकादिवन्ति Ch (prim man.) *राण्डिकादिवन्ति,
E *राण्डिकादिवन्ति, P *राण्डिकादिवन्ति, Bb *राण्डिकादिवन्ति, B₁ राण्डिका-
दिवन्ति, or is an emendation to *वत्या (cc पृथिव्या) to be preferred?
Cf iv 34 5 — ^{१६} iv 35 1 — ^{१७} P Bb *वत्यातिमृत्युम् — ^{१८} iv 11 1 —
^{१९} iv 38 5 — ^{२०} E P कर्को, B₁ कर्को, Ch कर्को, Bū कर्को —
^{२१} So K Bb, P B₁ सान्नुवन्ध्या Bu सानुवन्ध्या, Ch E and Pet Lex.
sub कर्क read साजी वन्ध्या, cf also Kauç 21 11 — ^{२२} vi 31 1, vii.
22 1 — ^{२३} E Bb Ch (sec man) पृथ्नि —

मधुना संयुतं यवमिति^१ पौनःशिलं^२ मधुमन्थं सहिरण्यं
 संपातवन्तम् । १५ । पुनन्तु मा देवजना इति^३ पविचं
 कृशरम्^४ । १६ । कः^५ पृश्निमित्युर्वराम् । १७ । साहस्रं^६
 इत्यृषभम् । १८ । प्रजापतिश्चेत्यनङ्गाहम्^७ । १९ । नमस्ते
 जायमानस्यै ददामीति^८ वशामुदपाचेण संपातवता सं-
 प्रोक्ष्याभिमन्त्र्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २० ।
 भूमिष्ट्वेत्येनां^९ प्रतिगृह्णाति । २१ । उपमितामिति^{१०} यच्छा-
 लया सह दास्यन्भवति तदन्तर्भवत्यपिहितम् । २२ । म-
 न्त्रोक्तं तु^{११} प्रशस्तम् । २३ । इदस्य ते वि चृतामीति^{१२}
 द्वारमवसारयति । २४ । प्रतीचीं त्वा प्रतीचीनं^{१३} इत्युद-
 पाचमग्निमादाय प्रपद्यन्ते । २५ । तदन्तरेव सूक्तेन संपा-
 तवन्करोति । २६ । उदपाचेण संपातवता शालां संप्रो-
 क्ष्याभिमन्त्र्याभिनिगद्य दद्याद्वाता वाच्यमानः । २७ । अ-
 न्तरा द्यां च पृथिवीं चेत्येनां^{१४} प्रतिगृह्णाति । २८ । उपमि-
 तामिति^{१५} मन्त्रोक्तानि प्रचृत्तानि । २९ । मा नः पाशमित्यभि-
 मन्त्र्य^{१६} धारयति । ३० । नास्यास्यीनीति^{१७} यथोक्तम् । ३१ ।
 सर्वमेनं समादायेत्यङ्गिः^{१८} पूर्णं गर्ते प्रविध्य^{१९} संवपति । ३२ ।
 शतौदनां^{२०} च । ३३ । ॥ ७ ॥ ॥ ६६ ॥

^१ vi 30 1 — ^२ K Bt पौनः — ^३ vi 19. 1. — ^४ K Bb Ch
 (sec man) कृशर, cf Kauç 84 3 — ^५ vii 104 1 — ^६ ix 4. 1. —
^७ ix 7 1 — ^८ x 10 1; xii 4 1. — ^९ iii 29. 8 (v. 28. 5) —
^{१०} ix 3 1. — ^{११} This word is wanting in Ch. — ^{१२} ix 3. 18. — ^{१३} ix
 3. 22 — ^{१४} ix. 3. 15. — ^{१५} ix. 3. 1. — ^{१६} ix. 3. 24. — ^{१७} ix.
 5. 23. — ^{१८} ix 5. 23°. — ^{१९} Ch (prim man.) प्रवृत्त. — ^{२०} Ch
 (prim mau) शतौदना; E शतौदनी. —

संभृतेषु साविकेषु संभारेषु ब्राह्मणमृत्विजं वृणीत । १ ।
 ऋषिमार्षेयं सुधातुदक्षिणमर्नमित्तिकम् । २ । एष ह वा
 ऋषिरार्षेयः सुधातुदक्षिणो यस्य अवरार्थाः^१ पूर्वपुरुषा
 विद्याचरणवृत्तशीलसंपन्नाः । ३ । उदगयन इत्येके । ४ ।
 अथात ओदनसवानामुपाचारकल्पं^२ व्याख्यास्यामः । ५ ।
 सवान्दत्तायीनादधीतं^३ । ६ । सार्ववैदिकं^४ इत्येके । ७ ।
 सर्वे वेदा द्विकल्पाः^५ । ८ । मासपरार्था^६ दीक्षा द्वादशरात्रो^७
 वा । ९ । त्रिरात्र इत्येके । १० । हविष्यभक्षा^८ स्युर्ब्रह्मचा-
 रिणः । ११ । अथः शयीरन् । १२ । कर्तृदातारावा समा-
 पनात्कामं^९ न भुञ्जीरन्संतताश्चेत्स्युः^{१०} । १३ । अहनि स-
 माप्तमित्येके^{११} । १४ । याधार्यं दातारी वा दाता केशश्म-
 श्रुरोमनखानि^{१२} वापयीत । १५ । केशवर्जं पत्नी । १६ ।
 स्नातावहतवसनौ सुरभिणी व्रतवन्तौ कर्मण्यावुपवसतः^{१३}
 । १७ । श्वो भूते यज्ञोपवीती शान्त्युदकं कृत्वा यज्ञवास्तु
 च^{१४} संप्रोह्य ब्रह्मादनिकमयिं भयित्वा । १८ । यद्देवा

^१ Ch त्रिवरार्था, K अवरार्था — ^२ For the variant *पचार* see K. 100
 140 1 — ^३ D (schol.) in the introduction fol. 7^a 1 4, अथ सवान्दत्तायी-
 नादधीतेति तस्या ओदनायामपि संस्कारफलतद्गत्वात् । ब्रह्मोदनवत् ।
 अनगभूतानां स्वर्ग । अन्ये माचवर्णिकं फलमिच्छति पुष्टियदृष्ट्यात् —
^४ B. *वैदिक Bū (see man) सार्ववैदिक — ^५ Ch brackets the
 passage beginning with su 5 and ending here — ^६ Ch सर्ववेदवि —
^७ Bh मासमप — ^८ Thus emended (cf Pāṇini 1. 4. 29), P Bh
 *रात्रि, the rest *रात्री — ^९ E *भक्ष्या — ^{१०} E Ch (prim man)
 समापनात् — ^{११} P सन्तता — ^{१२} K Bh Bū (prim man)
 समाप्त इत्येके — ^{१३} E *सोन — ^{१४} Thus emended, K Ch F
 *वसथ (श्वो), Bū *वसन, the rest *वसथ Cf Kauç. 140 1 —
^{१५} Wanting in K P B. —

देवहेडनं यद्विद्वांसो यदविद्वांसो ऽपमित्यमप्रतीक्षमित्येतै-
 स्त्रिभिः^१ सूक्तैरग्न्याख्ये दातारि पूर्णहोमं जुहुयात् । १९ ।
 पूर्वाह्णे बाह्यतः शान्तवृक्षस्येध्मं प्राञ्चमुपसमाधाय^२
 । २० । परिसमुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य वह्निर्हृदपात्रमुपसाद्य
 परिचरणेनाज्यं परिचर्य । २१ । नित्यान्पुरस्ताद्योमान्हु-
 त्वाज्यभागौ च । २२ । पश्चादग्नेः पत्पूलितविहितमौष्टं
 वानहुहं वा रोहितं चर्म^३ प्राग्योवमुत्तरलोम^४ परिस्तीर्य
 । २३ । पवित्रे कुरुते । २४ । दर्भावप्रदिन्नप्रान्तौ प्रक्षाल्यानु-
 लोममनुमार्ष्टि^५ । २५ । दक्षिणं जान्वाच्यापराजिताभिमुखः
 प्रहो वा मुष्टिना प्रसृतिनाञ्जलिना यस्यां अमयिष्य-
 न्स्यात्तया^६ चतुर्थम्^७ । २६ । शरावेण चतुःशरावं देवस्य
 त्वा सवितुः प्रसव क्षपिभ्यस्त्वार्येभ्यस्त्वेकपये त्वा जुष्टं
 निर्वपामि । २७ । ॥ ६ ॥ ॥ ६७ ॥

वसवस्त्वा गायत्रेण छन्दसा निर्वपन्तु । ऊर्जमक्षित-
 मक्षीयमाणमुपजीष्यासमिति दातारं वाचयति । १ ।
 रुद्रास्त्वा चैष्टुमेन छन्दसा । आदित्यास्त्वा जागतेन छन्द-
 सा । विश्वे त्वा देवा आनुष्टुमेन छन्दसा निर्वपन्तु । ऊ-
 र्जमक्षितमक्षीयमाणमुपजीष्यासमिति^८ दातारं वाचयति
 । २ । निरुप्त सूक्तेनाभिमृशति । ३ । स्वर्गवत्सौदनौ तन्त्रम् । ४ ।

^१ vi 114 1 115 1, 117 1 — ^२ Ch E Bu insert इध्म after प्राञ्चम्;
 cf. Kauç. 53 3 — ^३ E has a colon here — ^४ B has a colon
 here — ^५ K Bb प्राचीव* — ^६ Thus embedded, MSS अप-
 यिष्य — ^७ K Bā ह्योत्तमया Bb ह्यात्तमया, Ch ह्योत्तया —
^८ Cf Kauç 61 11 — ^९ Cf Mātr S iii 12 19, VS xxiii 8, also
 VS i 27, v. 2. —

संनिपाते^१ ब्रह्मोदनमितमुदकमासेवयेद्विभागम्^{२ ३ ४} । ५ ।
यावन्तत्तराडुलाः^५ स्युर्नावसिञ्चेन्न प्रतिपिञ्चेत् । ६ ।
यद्यवसिञ्चेन्मयि वर्चो अथो यश इति^६ ब्रह्मा यजमानं
वाचयति । ७ । अथ प्रतिपिञ्चेत् । ८ । आ प्यायस्व
सं ते पयांसीति द्वाभ्यां^७ प्रतिपिञ्चेत् । ९ ।

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्यम् ।

भवा वाजस्य संगणे ॥

सं ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्यान्यभिमा-
तिपाहः ।

आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमानि
धिष्वेति । १० ।

तत्र चेदुपाधिमात्रायां नखेन न^८ लवणस्य कुर्यात्तेनैवास्य
तद्व्याचं संपद्यते । ११ । अहतं वासो दक्षिणत उपशेते
। १२ । तत्सहिरण्यम् । १३ । तत्र द्वे उदपात्रे निहिते
भवतः । १४ । दक्षिणमन्यदन्तरमन्यत्^९ । १५ । अन्तरं यतो
ऽधिचरिष्यन्भवति । १६ । बाह्यं जाड्यायनम्^{१०} । १७ । तत
उदकमादाय पाच्यमानयति^{११} । १८ । दर्व्या^{१२} कुम्भ्याम्^{१३} । १९ ।

^१ Ch सपाति — ^२ Bū ब्रह्मोदनी^०; E Ch ब्रह्मोदनो^० — ^३ Ch *मित
उदक^० — ^४ P B; *मासिञ्चेद्वि^० — ^५ So Bū F, the rest तराडुला —
^६ vi 69 3 — ^७ RV i 91 16, 18, TS iii 2 5 3, iv 2 7 4, TB
iii 5 12 1, 7 13 4, TAr vi 6 3, VS xu 112, 113, Maitr S ii
7 14, Katb S xvi 14, Kap S xxv 5, Tandya Br i 5 8 —
^८ Ch E and Pet Lex sub उपाधि omitt च, Bū न — ^९ B; *दुत्तर
मन्यत् Is this to be taken into the text? of the next sutra —
^{१०} K जायमानम्, cf Kauç 3 1 — ^{११} For this and the follo-
wing four sutras cf Kauç 62 2-7 — ^{१२} Thus amended, MSS
दर्व्या, cf Kauç 62 3 — ^{१३} K कुम्भ्या, as in Kauç 62 3 —

दर्विकृते तत्रैव प्रत्यानयति । २० । दर्व्योत्तममपादाय
तत्सुहृद्वक्षिणतो ऽमेरुदङ्मुख आसीनो धारयति । २१ ।
अथोद्धरति । २२ । उद्धृते यदपादाय धारयति तदुत्तरार्ध
आधाय रसैरुपसिच्य प्रतिपहीचे^१ दातोपवहति । २३ ।
तस्मिन्नन्वारब्धं दातारं वाचयति^२ । २४ । तन्न सूक्तं पच्छः^३
स्नानेन^४ यौ ते पक्षौ यदतिष्ठः । २५ ।

यौ ते पक्षावजरा पतत्रिणौ याभ्यां रक्षांस्यपहं-
स्योदन^५ ।

ताभ्यां पथ्यास्^६ सुकृतस्य लोकं यत्र क्षुपयः प्रथ-
मजाः पुराणाः^७ ॥

यदतिष्ठो दिवस्पृष्टे व्योमन्नध्योदन^८ ।

अन्वायन्सत्यधर्माणो^९ ^{१०} ब्राह्मणा राधसा सह । २६ ।
क्रमध्वमग्निना नाकं पृष्ठात्पृथिव्या अहमन्तरिक्षमारुहं
स्वर्यन्तो नापेक्षन्त उरुः प्रथस्व महता महिम्नेदं मे
ज्योतिः सत्याय चेति तिस्रः समयय इति^{११} सार्धमेतया
। २७ । अत ऊर्ध्वं वाचिते हुते संस्थिते ऽमू^{१२} ते ददामी-

^१ So emended, MSS प्रतिगृहीत्वे दातो*, cf Pet. Lex sub प्रति-
गृहीतर and प्रतिपहीतर — ^२ E has a colon here — ^३ Bu K E Ch
Bi पच्छ — ^४ Bi has a colon here — ^५ So emended, MSS
स्योदन — ^६ K P Bi Bh पथ्यास्तु*, VS and TS पतेम —
^७ Cf VS xviii 52, TS iv 7 13 1 — ^८ K P Bb *ध्योदन* —
^९ K P Bh Bū अन्वायत्स* — ^{१०} Ch E *धर्माणो* — ^{११} iv
14 2 3, 4, xi 1, 19 28, xii 3 46-48, 50 — ^{१२} E सु, Ch (sec.
man) मू —

ति नामयाहमुपस्पृशेत् । २८ । सदक्षिणं कामस्तदित्यु-
क्तम्^१ । २९ । ये भक्षयन्त^२ इति पुरस्ताद्धोमाः । ३० ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत चाता शिवो भवा वरूथ्यः^३ ।

तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुधाय नूनमीमहे सखिभ्यः^४ ॥

गयस्फानो अमीवहा वसुवित्युष्टिवर्धनः ।

सुमित्रः सुमनो भवे-^५

त्याज्यभागौ । ३१ । पाणावुदकमानीयेत्युक्तम् । ३२ । प्र-

तिमन्त्रणान्तम्^६ । ३३ । प्रतिमन्त्रिते^७ व्यवदायाश्नन्ति

। ३४ । इदावत्सरायेति व्रतविसर्जनमाज्यं जुहुयात्^८ । ३५ ।

समिधो ऽभ्यादध्यात् । ३६ । तत्र ह्योकी ।

यजुषा मथिते अग्नौ यजुषोपसमाहिते ।

सवान्दत्त्वा^९ सवापेस्तु कथमुत्सर्जनं भवेत् ॥

वाचयित्वा सवान्सर्वान्प्रतिगृह्य^{१०} यथाविधि ।

हुत्वा संनतिभिस्तृप्तोत्सर्गं^{११} कौशिको ऽब्रवीत् । ३७ ।

प्राचो^{१२} ऽपराजितां^{१३} वा दिशमवभृषाय व्रजन्ति

। ३८ । अर्पां सूक्तेराग्न्य^{१४} प्रदक्षिणमावृत्याप उप-

^१ RV 52 1 — ^२ RV 35 1 — ^३ RV 7 24 1^{ab}, SV 1 443, 11 457, VS 111 25^a, xv 48^a, xxv 47^a, TS 1 5 6 2, 17 4 4 8, Maitr S 1 5 3, 10, 11 13 S, Kath S 111 1, 8, Kap S 7 1 —

^४ RV 7 24 2^{cd}, VS 111 26^a, xv 48^a, xxv 47^a, TS Maitr S 111 1 — ^५ RV 1 91 12, Maitr S 111 10 4, 12 4, Kath 11 14, TS 11 3 13 5, all with the variant सोम यो for सुमनो —

^६ Cf Kauç 66 2, 3 for this and the following sūtra. — ^७ E प्रतिमन्त्रयते — ^८ For this and the following sūtra of Kauç.

42 15, 16 — ^९ K Bū Bh Ch (sec. man) सवा दत्त्वा — ^{१०} K Bb सवात्स — ^{११} K Bb Ch (prim et tert. man) insert हि after this word —

^{१२} B₁ प्राचो — ^{१३} B₁ पराजिता — ^{१४} For the अर्पा सूक्तानि see Darla to Kauç 7 14. —

स्पृश्यानवेक्षमाणाः^१ प्रत्युदाव्रजन्ति । ३९ । ब्राह्मणा-
 भक्तेनोपेप्सन्ति । ४० । यथोक्ता दक्षिणा यथोक्ता
 दक्षिणा । ४१ । ॥ ९ ॥ ॥ ६८ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे ऽष्टमो ऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ Ch *पेक्षमाणाः; K *वेक्षमाणाः; cf. Kāṇḍ. 7. 14; 140 18. —

॥ ओं ॥

पिच्यमपिं शमयिष्यज्ज्येष्ठस्य^१ चाविभक्तिनं^२ एका-
यिमाधास्यन्^३ । १ । अमावास्याया पूर्वासिन्धुपशाले गा
द्विहायनीं रोहिणीमेकरूपां बन्धयति^४ । २ । निशि शमू-
लपरिहितो^५ ज्येष्ठो ऽन्वालभते । ३ । पत्न्यहतवसना ज्ये-
ष्ठम् । ४ । पत्नीमन्यञ्च इतरे^६ । ५ । अघेनानभिष्याहारयत्य-
ग्निगो शमीध्वम् । नुशमि शमीध्वम् । शमीध्वमग्निगा-
३३ इति^७ ८ पिः^८ । ६ । अयमपिः सत्यतिर्नडमा रोहेत्य-
नुवाक^९ महाशान्ति च शान्त्युदकं ज्ञापयते^{१०} । ७ ।
अये अक्रप्यादिति^{११} भद्रादीप^{१२} धारयति । ८ । भूमेश्चोप-

^१ Thus emended, MSS शमयिष्य Bt has a colon here —
^२ P Bb वा° — ^३ Darja fol ३१ ६, पिच्यमपि शमयिष्यन्निति
क्रत्याध्वमन — ^४ E P बन्धयति — ^५ Thus emended, MSS
सामूल° — ^६ So Bt, Ch E k Bb अवचेतरे P Bb न्वचेतरे
cf the introduction — ^७ K Bt अग्निगा ओ इति Bu P अग्निगा
ओ (or उ) इति Bb अग्निगा उ इति Cb अग्निगाओ इति Nirukta
5 11 अग्निगविति, Ait Br and Aṣṣ Ṣr as above — ^८ Bt has a
colon here — ^९ The formula occurs Tat Br in 6 6 4 Ait
Br in 7 Aṣṣ Ṣr in 3 1 Nirukta 5 11 (commentary p 6°
introduction p xxxviii), cf VS 1 15 TS 1 1 5 2, Mātr S
1 1 6 — ^{१०} vi 6° 1, xii 2 1 (he अनुवाक beginning with this
pratika) — ^{११} Cf Kauṣ 39 7, 43 5 46 7 — ^{१२} xii 2 42 —
^{१३} K भद्रादी°, E भद्रादी°, cf. Kauṣ 47 28, 49 21 —

दग्धं समुत्थाय । ९ । आकृतिलोष्टवल्मीकेनास्तीर्य । १० ।
 शकृत्पिण्डेनाभिलिष्य । ११ । सिकताभिः प्रकीर्याभ्युक्ष्य
 । १२ । लक्ष्णं कृत्वा । १३ । पुनरभ्युक्ष्य । १४ । पञ्चा-
 ल्लक्ष्णस्याभिमन्थनं निधाय । १५ । गोऽश्वज्जावीनां
 पुंसां लोमभिरास्तीर्य ब्रौहियवैश्च शकृत्पिण्डमभिविमृज्य
 प्राञ्चौ दभौ निदधाति । १६ । वृषणौ स्थ^१ इत्यभिप्राण्या-
 रण्यौ^२ । १७ । तयोरुपर्यधरारणिम् । १८ । दक्षिणतो मू-
 लान् । १९ । पश्चात्प्रजननामुर्वेश्यसीत्यायुरसीति^३ । २० ।
 मूलत उत्तरारणिमुपसंधाय^४ । २१ । पृतनाजितमित्याहूय^५
 । २२ । अभिदक्षिणं ज्येष्ठस्त्रिरभिमन्थ्यो^६ भूर्गोयत्रं छन्दो
 ऽनुप्रजायस्व वैष्टुभं जागतमानुष्टुभसो^७ भूर्भुवः स्वर्जनदो-
 मिति^८ । २३ । अत ऊर्ध्वं यथाकामम् । २४ । ॥ १ ॥ ॥ ६९ ॥

मन्थामि त्वा जातवेदः सुजातं जातवेदसम् ।

स नो जीवेष्वा भज^९ दीर्घमायुश्च धेहि^{१०} नः ॥

जातो ऽजनिष्ठा^{१०} यशसा सहाये^{११} प्रजां पशूंस्तेजो रयि-

मस्मासु धेहि^{१२} ।

^१ VS v. 2^b, TS 1 3 7 1; Kāty. Cr v. 1 29; Çat Br. in 4 1. 21. — ^२ So E B; K *प्राखारराखे, Ch P Bu Bh *प्रारण्या-
 रण्यौ. — ^३ VS v. 2^d; TS. 1 3 7. 1; Kāty Cr v. 1. 30; Çat. Br.
 in. 4 1 22 — ^४ Ch E have a colon here, K has a double colon in the
 middle of the word after उत्तरारं. — ^५ vii 63. 1. — ^६ K Bh
 *दोर्मिति — ^७ Cf. VS. v. 2^f, etc, TS 1 3 7 1; Kath in. 4;
 Laty. in 3 5, Kāty. Cr v 1 28; Çat Br in 4. 1 23 — ^८ K Ch
 भजद्दो — ^९ E धेहि — ^{१०} So K B; Ch (sec. man), E Ch (prim
 man.) अनिष्ठा; P Bh अनिष्ठा; Bū अनिष्ठा. — ^{११} K Bū Ch P
 *येः. — ^{१२} Cf. Çaikh Cr. in. 17 8 —

आनन्दिनो मोदमानाः सुवीरा^१ अनामयाः सर्वमा-
युर्गमेम ॥

उद्दीप्यस्व जातवेदो ऽव सेदिं^२ तृष्णां^३ द्युधं जहि ।
अपासन्नम उद्धत्वप ह्रीतमुखो^४ जह्यप दुर्हार्दिशो^५
इहैवैधि धनसनिहि त्वा समिधीमहि । [जहि ॥
इहैधि पुष्टिवर्धन इह त्वा समिधीमहीति । १ ।

प्रथमया मन्थति । २ । द्वितीयया जातमनुमन्त्रयते । ३ ।
तृतीययोद्दीपयति । ४ । चतुर्थ्योपसमादधाति । ५ । यत्त्वा
क्रुद्धा^६ इति चो^७ भूर्भुवः स्वर्जनदोमित्यङ्गिरसां त्वा देवा-
नामादित्यानां घतेना दधे^८ । द्यौर्महासि^९ भूमिर्भूम्ना^{१०} त-
स्यास्ते देव्यदितिरुपस्ये^{११} ऽवादायाचपत्याया^{१२} दधदिति^{१३}
। ६ । लक्षणे प्रतिष्ठापोषोत्पाया । ७ । अयोपतिष्ठते । ८ । अये
गृहपते सुगृहपतिरह त्वयाये गृहपतिना भूयासम् । सु-
गृहपतिस्त्वं मयाये गृहपतिना भूयाः । अस्थूरि णौ गा-

^१ K Ch (prim man) 'वीरा' —

^२ K P Bb सेद, B सेदि —

^३ K B धिष्णा, P धिष्णा, the omission of the word perfects the metre — ^४ E ह्रीत — ^५ So with doubtful emendation, Ch E दुर्हार्दिशो, Bu दुर्हार्दिशो, E दुर्हार्दिशो, P Bb दुर्हार्दिशो, K दुर्हार्दिशो — ^६ xii 2 9, cf TS 1 5 3 1, Mañtr S 1 7 1 — ^७ So all MSS —

^८ K Ra B1 दधे, B1 only has the colon. — ^९ So emended, K Bu Ch मन्नासि, EP B1 Bb मन्नासि, Mañtr S 1 6 1 (end) as above — ^{१०} So emended according to Mañtr S (ibid) and TS 1 5 3 1, MSS भूमिर्भूम्ना —

^{११} So Ch P Bb, K 'दितिरुप', E B1 'दितिरुप', Bb 'दितिरुप' (so also Mañtr S ibid) — ^{१२} So E and Mañtr S, K Bu Ch B1 प्रा-
पत्या, P त्रपतयत्या, Bb त्रपतयत्या — ^{१३} Cf VS iii 5, TS 1 5 3 1, Mañtr S 1 6 1 (end) 2 —

ति^१ कूद्या पदानि योपयित्वा^२ नदीभ्यः । १९ । मृत्योः
 पदमिति^३ द्वितीयया नावः । २० । परं मृत्यो इति^४ प्राग्द-
 क्षिणं कूदीं प्रविध्य । २१ । सप्त नदीरूपाणि कारयित्वा दकेन
 पूरयित्वा । २२ । आ रोहत सवितुर्नावमेतां मुचामाणं
 महीमू ष्विति^५ सहिरण्यां सयवां नावमारोहयति । २३ ।
 अश्मन्वती रीयत उत्तिष्ठता प्र तरता सखाय^६ इत्युदीच-
 स्तारयति । २४ । ॥ ३ ॥ ॥ ७१ ॥

उत्तरतो गते उदकप्रसवणे^७ श्मान निदधात्यन्तच्छि-
 न्नम्^८ । १ । तिरो^९ मृत्युमित्यश्मानमतिक्रामति । २ । ता
 अधरादुदीचीरित्यनुमन्त्रयते^{१० ११} । ३ । निस्सालामिति^{१२} शा-
 लानिवेशनं संप्रोक्ष्य^{१३} । ४ । ऊर्जं विभ्रदिति^{१४} प्रपादयति
 । ५ । वैश्वदेवीमिति^{१५} वत्सतरीमालम्भयति । ६ । इममि-
 न्द्रमिति^{१६} वृषम् । ७ । अनङ्गाहमहोरात्रे इति^{१७} तत्पमा-
 लम्भयति । ८ । आ^{१८} रोहतायुख्यारोहति । ९ । आसीना^{१९}
 इत्यासीनामनुमन्त्रयते^{२०} । १० । पिञ्जलीराजनं सर्पि-
 षि पर्यस्येमा नारीरिति^{२१} स्त्रीभ्यः प्रयच्छति । ११ । इमे

^१ xii 2 29^० — ^२ So emended in accordance with AV xii 2
 29^१ 30, Bu जोपयित्वा, K Cb E P B सोपयित्वा, cf Kauç S6 92 —
^३ xii 2 30 — ^४ xii 2 21 — ^५ xii 2 45^०, vii 6 3, 2 — ^६ xii
 2 26 27 — ^७ Bū *प्रसवणे — ^८ So Bū, B; अन्त छिन्न, Cb
 अत्तच्छिन्न, K P Bb अतच्छिन्न, E अनुच्छिन्न — ^९ xii 2 23^१ — ^{१०} K
 P Bb *दीचीनैरि (cf xii 2 29) — ^{११} xii 2 41 — ^{१२} ii
 14 1 — ^{१३} Cb E संप्रोक्ष्य (cf xii 2 29), K संप्रोक्षी (दर्श). — ^{१४} vii 60 1 —
^{१५} xii 2 28 — ^{१६} xii 2 47 — ^{१७} xii 2 48, 49 — ^{१८} xii 2 24 —
^{१९} xii 2 30^० — ^{२०} So all MSS Is the passage to be emended
 to इत्यासीनामनु? — ^{२१} xii 2 31 —

जीवा अविधवाः सुजामय इति^१ पुंभ्य^२ एकैकस्मै तिस्र-
स्तिस्रस्ता^३ अध्यध्युद्धानं^४ परिचृत्य^५ प्रयच्छति । १२ । परं
मृत्यो व्याकरोम्या रोहतान्तर्धिः प्रत्यञ्चमर्कं ये अययो
नमो देववधेभ्यो ऽग्ने^६ ऽभ्यावर्तिन्नमे जातवेदः सह रय्या^७
पुनरुर्जेति^८ । १३ ।

अग्ने ऽभ्यावर्तिन्नभि न आ ववृत्स्व ।^९

आयुषा वर्चसा सन्या^{१०} मेधया प्रजया धनेन ॥

अग्ने जातवेदः^{११} शतं ते सहस्रं त उपावृतः ।

अधा^{१२} पुष्ट्येशानः पुनर्नो रयिमा कृधि ॥

सह रय्या नि वर्तस्वामे पिन्वस्व धारया ।

विश्वस्त्या विश्वतस्परि ॥

पुनरुर्जा ववृत्स्व^{१३} पुनरय^{१४} इपायुषा^{१५} ।

पुनर्नः पाह्यंहसः^{१६} ॥ १४ ।

^१ Cf xii 2 22, 31*, the passage seems to be a jagati pada from an unknown source — ^२ Bū E Ch (prim man) कुभ्य — ^३ Ch तिस्रस्तिस्रस्तिस्रस्ता (so also Pet. Lex. sub वर्त+परि), Bū तिस्रस्तिस्रस्तिस्रस्ता, E तिस्र स्तिस्रस्ता, Bh तिस्र स्तिस्र स्ता — ^४ So only K, the rest अध्यध्युद्धान, the Pet. Lex. ibid, अध्युद्धान — ^५ Bū E Ch (sec man) परिचृत्य — ^६ Ch Bb अग्ने — ^७ Ch (sec. man) रय्या, E रय्या — ^८ xii 2 21, 32 24 (48), 44, 55, iii 21 1, vi 13 1, TS iv 2 1 2, 3, VS xii 7-10, Mātr S 1 7 1, ii 7 8, Kath S xvi 8, xix 11, xxii 12, Laty iii 5 11 — ^९ So K B, the rest, as also TS and VS, omit the colon and the vowels coal-sce — ^{१०} Ch सन्या, Bū सन्या — ^{११} The reading of TS VS and Mātr S (चङ्गिरः) perfects the metre — ^{१२} Ch अध — ^{१३} TS VS and Mātr S read नि वर्तस्व for आ ववृत्स्व — ^{१४} E पुनरय — ^{१५} E Bū (prim man) इपा (omitting °युषा) — ^{१६} K पाह्यंहसः —

शर्करांस्वयमातृणाञ्छणरज्जुभ्यां^१ विवध्य धारयति । १५ ।
 समया खेन जुहोति^२ । १६ । इमं जीवेभ्य इति^३ द्वारे नि-
 दधाति । १७ । जुहोत्येतयर्चा । आयुर्दावा धनदावा बल-
 दावा पशुदावा पुष्टिदावा प्रजापतये स्वाहेति । १८ ।
 षट्संपातं माता पुत्रानाशयते^४ । १९ । उच्छिष्टं जायाम्
 । २० । संवत्सरमग्निं^५ नोवायान्न हरेन्नाहरेयुः । २१ । द्वाद-
 शरात्र इत्येके । २२ । दश दक्षिणा । २३ । पश्चादग्नेर्वाग्यतः
 संविशति । २४ । अपरेद्युरग्निं चेन्द्रामी च यजेत^६ । २५ ।
 स्थालीपाकाभ्यामग्निं चाग्नीषोमी च पौर्णमास्याम् । २६ ।
 सायंप्रातर्ग्रीहीनावपेद्यवान्वाग्रये स्वाहा प्रजापतये स्वा-
 हेति । २७ । सायं सूर्याय स्वाहा प्रजापतये स्वाहेति । २८ ।
 प्रातर्द्वादशरात्रे ऽग्निं पशुना यजेत^७ । २९ । स्थालीपाकेन^८
 वोभयोर्विरिषति^९ । ३० । संवत्सरतम्यां^{१०} शान्त्युदकं कृत्वा^{११}
 । ३१ । घृताहुतिर्नो^{१२} भवापे^{१३} अक्रव्याहुतिर्घृताहुतिं त्वा च-
 यमक्रव्याहुतिमुपनिषदेम^{१४} जातवेद इति चतुर उदपाचे
 संपातानानीय । ३२ । तानुल्लप्य । ३३ । पुरस्तादग्नेः प्रत्यङ्गा-
 सोनो जुहोति ।

^१ K Bū Bī E P *तृणा शण*, Bn *तृणां शण*, Ch *तृणाशण* —
^२ Cf Kauç 15 4 — ^३ xn 2 23 — ^४ E Bī *ति, P पुत्रां प्रा-
 शयते — ^५ P Bī Bb *दि(नो) — ^६ E यजेत् — ^७ E यजेत् —
^८ Ch E स्थालीपाकेनोभयो — ^९ So K P Bb Bī, Bū *विरिषति,
 Ch E *विरिषति, cf Kauç 59 28 — ^{१०} E Bū Ch (see man)
 *तस्या — ^{११} K Bū (prim man) omit this word — ^{१२} Ch E Bu
 घृताहुति नो — ^{१३} E भवापेयः क्रव्या — ^{१४} Ch E *हुतिर्न्यनि-
 षदेम —

हुते रमस्व हुतभाग एधि मृडास्मभ्यं मोत हिंसीः प-
शून् इति^१ । ३४ ।

यद्युवायाद्भस्मनारणिं^२ संस्पृश्य तूष्णीं मथित्वोहीष । ३५ ।
पूर्णहोमं हुत्वा । ३६ । संनतिभिराज्यं^३ जुहुयाद्वाहतिभिर्वा
। ३७ । संस्पृष्टे चैवं जुहुयात् । ३८ । अग्रावनुगते जायमाने^४
। ३९ । अन्नानुहेन शकृत्पिरडेनाग्न्यायतनानि^५ परिलिप्य । ४० ।
होन्यमुपसाद्य । ४१ । प्राणापानाभ्यां स्वाहा समानव्या-
नाभ्यां स्वाहोदानरूपाभ्या स्वाहेत्यात्मन्येव^६ जुहुयात् । ४२ ।
अथ प्रातरुत्थायायिं निर्मथ्य यथास्थान प्रणीय यथा-
पुरमग्निहोचं जुहुयात् । ४३ । सायमाशप्रातराशी यज्ञावृ-
त्तिजौ^७ । ४४ । ॥ ४ ॥ ॥ ७२ ॥

पुरोदयादस्तमयाच्च पावकं प्रचोधयेदृहिणीं शुद्ध-
हस्ता ।

समतीते संधिवर्णे ऽथ हावयेत्सुसमिद्धे^९ पावक आ-
हुतीषहिः^{१० ११} । १ ।

^१ Some of the verses cited in full in this chapter, according to Roth, *Der Atharva Veda in Kaschmir*, p 23 are found in the Kashmir *ṣakha* of the Atharvan — ^२ E *ज्जायाभक्ष*, Ch (prim man) *ज्जायाद्भक्ष* — ^३ E For the *संनति* verses of Kau, 5 8 — ^४ K (prim man) जायमाने (अन्नानुहेन) Ch (prim man) जयमाना, Ch (sec. man) जयमान — ^५ So K E Bh, the rest *यतन* — ^६ So Bū E K omits these two words reading *रूपाभ्या स्वाहेति जुहुयात्*, the rest *आत्मन्येव* Cf Lity iv 11 1^३ for the entire passage — Ch *वृत्तिजौ* — ^७ K Ch E P Bh गृहणी — ^८ E हावयेत् सु — ^९ E आहुतिः, Bu सहि — ^{१० ११} The passage is metrical, four times twelve syllables —

अग्रे च प्रजापतये च राचावादित्यश्च दिवा प्रजा-
पतिश्च^१ ।

उदकं च समिधश्च होमेहोमे पुरो वरम्^{२ ३} । २ ।

होम्यैः^४ समिद्धिः पयसा स्थालीपाकेन सर्पिषा ।

सायंप्रातर्होम^५ एतेषामेकेनापि सिध्यति^६ । ३ ।

अभ्युद्धृतो हुतो^७ ऽग्निः प्रमादादुपशम्यति ।

मथिते व्याहृतीर्जुहुयात्पूर्णहोमौ यच्चवृत्तिजौ^{८ ९} । ४ ।

वनस्पतिभ्यो वानस्पत्येभ्य ओषधिभ्यो वीरुह्यः सर्वेभ्यो
देवेभ्यो देवजनेभ्यः पुण्यजनेभ्य इति^{१०} प्राचीनं तदुदकं
निनीयते । ५ । स्वधा प्रपितामहेभ्यः स्वधा पितामहेभ्यः
स्वधा पितृभ्य^{११} इति दक्षिणतः । ६ । ताक्ष्यायारिष्टनेमये
ऽमृतं मह्यमिति पश्चात् । ७ । सोमाय सप्तर्षिभ्य इत्युक्त-
रतः । ८ ।

परिमृष्टे परिलिप्ते च^{१२} पर्वणि घ्रातपतं हावयेदन्नमयौ।
भूयो दत्त्वा^{१३} स्वयमल्पं च भुक्त्वापराहेन व्रतमुपैति
याज्ञिकम्^{१४} । ९ ।

^१ Metrical: 12 + 11 syllables. — ^२ Bū वरम् ('without colon). —

^३ Metrical: 8 + 8 syllables — ^४ E होम्यै, P होम्यै., Bū has a colon after the word — ^५ E होमि. — ^६ Metrical: four times eight syllables — ^७ Bū अभ्युद्धृतो हुतो — ^८ So with doubtful emendation, MSS here and in verse 13, यवृत्तिजौ. So also Dārila to Kauç 6 22 (fol 30^b 1 3 fg) Or is यावृत्तिजौ the correct reading? Compare furthermore Kauç 72 44 — ^९ The first line is metrical: 8 + 8,

the second seems to contain one hypercatalectic and one regular pāda of the same metre — ^{१०} Cf viii 8 14; xi 9 24. — ^{११} P here inserts the word स्वधा. — ^{१२} E च. — ^{१३} MSS. दत्त्वा. —

^{१४} Metrical: 12, 11 11 12.

अनशनं ब्रह्मचर्यं च भूमौ शुचिरग्निमुपशेते^१ सुग-
न्धिः^२ । १० ।

अग्नीषोमाभ्यां दर्शने इन्द्राग्निभ्यामदर्शने ।

आग्नेयं तु पूर्वं नित्यमन्वाहार्यं प्रजापतेः^३ । ११ ।

अर्धाहुतिस्तु^४ सौविष्टकृती सर्वेषां हविषां स्मृता ।

आनुमती^५ वा भवति^६ स्थालीपाकेष्वथर्वणाम्^{७ ८} । १२ ।

उभौ च संधिजौ यौ वैश्वदेवौ यथञ्चत्विजौ^९ ।

वर्जयित्वा सबर्हिषः साज्या^{१०} यज्ञाः सदक्षिणाः^{११ १२} । १३ ।

यथाशक्ति^{१३} यथाबलं^{१४} हुतादो ऽन्ये^{१५} अहुतादो ऽन्ये^{१६ १७} ।

वैश्वदेवं हविरुभये संचरन्ति^{१८ १९} । १४ ।

ते सम्यञ्च इह मादयन्तामिषमूर्जं यजमाना यमिच्छत^{२०} ।

विश्वे देवा इदं हविरादित्यासः सपर्यत ।

^१ K has a double colon after the syllables शुचिर° — ^२ Metrical 11, 11 — ^३ Metrical four times eight syllables — ^४ E आर्ध इतिपु, P आर्धइतिपु — ^५ K अनु° — ^६ B1 has a colon here — ^७ E स्थालीपाके द्व° — ^८ Metrical anustubh padas, the first is irregular — ^९ So emended hesitatingly, cf verse 4 B धर्त्विजौ, E यथञ्चत्विजौ the rest here as also in verse 4, and in Darila to Kauç. 6 22 यथञ्चत्विजौ Cf also Kauç. 72 41 — ^{१०} So B1 only, Bu साज्या, K E Ch Bb P, and Darila to Kauç. 6 23 साज्या — ^{११} D (schol.) to Kauç. 6 30 (fol 32^b l 6) cites the beginning of this verse अपिहीचवैश्वदेवयो नाज्येनेति कर्तव्यताविशेषः । उभौ च संधिजायति प्रतिषेधात्, cf also Kauç. 10 2 note — ^{१२} Metrical four anustubh padas — ^{१३} So emended, MSS यथाशक्तिर्य° — ^{१४} Ch B1 have a colon here — ^{१५} Ch E द्वे — ^{१६} Ch E द्वे — ^{१७} Cf TS ४ ५ 1, 5 10 ३, Vaitr S 1 4 6, At Br 7 19, Gop Br 11 1 6 — ^{१८} E संचरिष्यति — ^{१९} Metrical the first line 8 8, the second would be a pada of eleven syllables if the word हविर° is omitted — ^{२०} K यमिच्छ B1 यमित्तत —

असिन्यज्ञे मा व्यधिष्यमृताय^१ हविष्कृतम्^२ । १५ ।
 वैश्वदेवस्य हविषः सायंप्रातर्जुहोति ।
 सायमाश्वप्रातराशौ^३ यज्ञावेतौ स्मृतावुभौ^४ । १६ ।
 अप्रतिभुक्तौ शुचिकार्यौ^५ च नित्यं वैश्वदेवौ जानता
 यज्ञश्रेष्ठौ^६ ।
 नाथोचियो नानवनिक्तपाणिर्नामन्त्रविज्जुहुयान्नावि-
 पश्चित्^७ । १७ ।
 वीभत्सवः शुचिकामा हि देवा नाश्वहधानस्य हवि-
 र्जुषन्ते ।
 घ्रासणेन ब्रह्मविदा तु हावयेन्न स्त्रीहुतं शूद्रहुतं च
 देवगम्^८ । १८ ।
 यस्तु विद्यादाज्यभागौ यज्ञान्मन्त्रपरिक्रमान्^९ ।
 देवताज्ञानमावृत^{१०} आशिषश्च कर्म स्त्रिया अप्रति-
 विद्धमाहुः^{११} । १९ । ॥ ५ ॥ ७३ ॥

तयोर्वलिहरणम् । १ । असय इन्द्रायिभ्यां वास्तोष्य-

^१ E व्यधिष्यन्नमृताय, B व्यधिष्यमृताय — ^२ These three lines contain a mantra-citation tristubh and jagati pādas in the first line; anustubh in the remaining two lines. — ^३ Ch has a colon here. — ^४ Metrical eight syllables; the second pāda catalectic — ^५ So E; the rest शुचिः कार्यौ — ^६ K यज्ञः. — ^७ Four tristubh-pādas, the first hypercatalectic — ^८ So emended; MSS देवगं. — ^९ Metrical: 11, 11, 12, 12 — ^{१०} B: °क्रमात्, Ch यज्ञान्मन्त्रपरिक्रमात्; E यज्ञा-
 म्परिक्रमान् — ^{११} P °वृत्त — ^{१२} Metrical, the first line 8, 8; the second line 11, 11, with crasis of °वृत and आशि° in the first pāda. —

तये प्रजापतये ऽनुमतय इति हुत्वा । २ । निष्क्रम्य बहिः^१
 प्रचीनं^२ ब्रह्मणे वैश्वरण्याय^३ विश्वेभ्यो देवेभ्यः^४ सर्वेभ्यो
 देवेभ्यो विश्वेभ्यो भूतेभ्यः सर्वेभ्यो भूतेभ्य इति^५ बहुशो
 बलिं^६ हरेत् । ३ । द्विः^७ प्रोक्षन्नदक्षिणमावृत्यान्तरुपातीत्य
 द्वारे । ४ । द्वार्ययोर्मृत्यवे धर्माधर्माभ्याम्^८ । ५ । उदधाने
 धन्वन्तरये समुद्रामौषधिवनस्पतिभ्यो द्यावापृथिवीभ्या-
 मिति । ६ । स्थूणावंशयोर्दिग्भ्यो ऽन्तर्देशेभ्य इति । ७ ।
 सक्तिषु वासुकये चित्रसेनाय चित्ररथाय तद्योपतक्षा-
 भ्यामिति । ८ । समन्तमयेराशायै श्रद्धायै मेधायै श्रियै
 ह्रियै विद्याया इति^९ । ९ । प्राचीनमयेः^{१०} गृह्याभ्यो^{११} देव-
 जामिभ्य इति^{१२} । १० । भूयो ऽभ्युदृत्य^{१३} घ्राह्यणाम्भोज-
 येत् । ११ । तदपि श्लोको वदति^{१४} ।

मात्राह्मणायतःकृतमग्नीयाद्विषवदन्नमन्नकाम्या^{१५ १६} ।

^१ B has a colon here — ^२ Ch वैश्वरण्याय — ^३ E has a colon here. — ^४ B has a colon here — ^५ Cf for this and the following sūtras Çankh. Gr n 14. 4, Par Gr 1 12 3, n 9 Açv Gr 1 2 1, Gobh Gr 1 4 4, 9, Kath Gr xlii 2 fg, Vi n 67 3, Man Gr n 12 (cf Jolly, Das Dharmasūtra des Viṣṇu und das Kāthakagrhya pp 31 and 80). — ^६ Ch बलीनह, E बलीनह. Bh बलि — ^७ So (हृदि) प्रो, E only, the rest 'द्विप्रो' — ^८ Ch 'धर्माभ्यामुद' — ^९ B has a colon here — ^{१०} Ch has a colon here — ^{११} B गृह्याभ्यो — ^{१२} B has a colon here — ^{१३} P B 'दृत्य' — ^{१४} So Ch E, the rest 'श्लोको वदति' — ^{१५} Thus emended according to Ch, which reads 'यत', E 'यतमग्नी', the rest 'यकृतमग्नी'. Ch's reading is accepted as the basis of the reading above, as it makes good metre, after 'अन्नकाम्या' which is apparently a later gloss, is removed — ^{१६} E 'विषवदन्नमन्नकाम्या', the rest as above, 'अन्नकाम्या' is a gloss, metrically superfluous —

देवानां देवो ब्राह्मणो भावो नामैष देवतेति । १२ ।
 आययणे शान्त्युदकं कृत्वा ययर्तुं तण्डुलानुपसाद्य । १३ ।
 अप्सु स्थालीपाकं अययित्वा पयसि वा । १४ । सजूर्क्ष-
 तुभिः सजूर्विधाभिः सजूरग्ये स्वाहा^१ । सजूरिन्द्राग्निभ्या
 सजूर्द्यौवापृथिवीभ्या सजूर्विश्वेभ्यो देवेभ्यः सजूर्क्षतुभिः
 सजूर्विधाभिः सजू सोमाय स्वाहेत्येकहविर्वा^२ स्यान्नाना-
 हवीषि वा । १५ । सौम्य तन्वच्छयामाकं^३ शरदि । १६ ।
 अथ यजमानः प्राशित्रं गृह्णीते^४ । १७ । प्रजापतेष्टु^५
 यहं गृह्णामि^६ । मह्य भूत्यै मह्य पुष्ट्यै मह्यं श्रियै मह्य
 द्वियै मह्य यशसे मह्यमामुषे मह्यमन्त्राय मह्यमन्त्राद्याय
 मह्यं सहस्रपोषाय मह्यमपरिमितपोषायेति^७ । १८ । अथ
 प्राश्नाति ।

भद्राक्षः श्रेयः समनैष्ट^८ देवास्त्वयावसेन^९ समशीमहित्वा ।

स नः पितो^{१०} मधुमा^{११} आ विवेश शिवस्तोकाय तन्वो
 न एहीति^{१२ १३} । १९ ।

^१ The colon is exhibited in KPChE — ^२ Cf. Āçv. Gr. II 24 —

^३ So emended, MSS. तन्वच्छयामाक — ^४ Ch. गृह्णीते E. गृह्णीते —

^५ Ch. (prim. man.) यजपते ध — ^६ The colon appears in KP — ^७ Cf.

Çankh. Gr. III 8 2 — ^८ So emended according to TS etc. (see

note 13) P. B. B. समन इष्ट, K. समनसा इष्ट, E. समन इष्ट, Ch.

समन्न इष्ट — ^९ Ch. E. वयेन of the critical note to Çankh. Gr.

III 8 3 — ^{१०} So all MSS. including Ch. (prim. man.), Ch. (sec.

man.) सुतो — ^{११} Ch. E. मधुम — ^{१२} Ch. E. नयेहीति, cf. Ind.

Stud. IV 252 — ^{१३} Cf. TS. v 7 2 4; Tail. Br. II 4 8 7, Āçv.

Çr. II 9 10 Çankh. Gr. III 8 3, Pār. Gr. III 1 4, Gobh. Gr.

III 8 16 —

प्राशितमनुमन्त्रयते ।

अमो ऽसि^१ प्राण तद्वतं ब्रवीम्यमासि^२ सर्वाङ्गसि
प्रविष्टः ।

स मे जरां रोगमपनुद्य शरीरादनामयैधि^३ मा रिषाम^४
इन्दो^५ इति^६ । २० ।

वत्सः प्रथमजो यीप्से वासः^७ शरदि दक्षिणा । २१ । श-
क्त्या वा दक्षिणा दद्यात् । २२ । नातिशक्तिर्विधीयते ना-
तिशक्तिर्विधीयत इति^८ । २३ । ॥ ६ ॥ ॥ ७४ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे नवमोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ So Ch (see man) Aqr Cr and Çankh Gr (see note 7),
K E B1 Ch (prim man) आङोसि Bu आङोसि, P आङो, or आ
ङो Bh आङो — ^२ E ब्रवीत्य — ^३ So all MSS of Kāuṣ
and Aqr Cr, Çankh Gr *मोसि — ^४ So emended on the
supposition that अनामयैधि is for अनामय एधि with double sandhi,
cf the introduction The MSS unanimously read अनामयैधि which
might be emended in accordance with Aqr Cr and Çankh Gr to
अमा मयैधि (for अमा म एधि) the latter representing the peculiar
sandhi of मे wh ch is paralleled by the reading of Ch E in sūtra 19
(नयेहि for न एहि) cf also Kau. 135 9 (the reading *स्तायिम
for *स्ता इम) and Ind Stud IV 232 — ^५ Ch माष्टोम (?),
E मयोम — ^६ B Ch इन्दो — ^७ Cf Aqr Cr n 9 19 Çankh
Gr m 8 4 — ^८ B1 योप्से वास, both words are wanting in
E — ^९ Ch विधीयते without इति —

॥ श्लो ॥

अथ विवाहः^१ । १ । ऊर्ध्वं कार्त्तिक्या आ वैशाख्याः । २ ।
याथाकामी वा । ३ । चित्रापक्षं तु वर्जयेत् । ४ । मघासु
हन्यन्ते गावः फल्गुनीषु व्युह्यत इति^२ विज्ञायते^३ मङ्गलं
च^४ । ५ । सत्येनोत्तमिता पूर्वापरमित्युपदधीत^५ । ६ । पति-
वेदनं च^६ । ७ । युव भगमिति^७ सभल सानुचरं प्रहिणो-
ति^८ । ८ । ब्रह्मणस्पत इति^९ ब्रह्माणम्^{१०} । ९ । तद्विचू-

^१ Daç Kar and Ath Paddh अथ विवाह उच्यते ।, the former continues तत्र सभारान्तभृत्य । आगमकुशर । सपुट । श्वशाखा । कलश । सर्वापधि । दधि । ज्येष्ठीमधु (1 for यथीमधु^२) । विष्टरास्त्रय । अर्घपात्र । मधुपर्कपात्र । धुसद (1 for धूसर?) । ओत्र (1 for ओक्त) । एतान्सभारान्तभृत्य । अव्यसयेति (1 for अव्यचसयेति xiv 68 1) बर्हिर्लवणादि । अभ्यातानात् कृत्वा — ^२ xiv 1 13rd — ^३ Ch has a colon here — ^४ B₁ has a colon here — ^५ xiv 1 1 23 Daç Kar and Ath Paddh सत्येनोत्तमिता इति षोडश (xiv 1 1-16) पूर्वापरमिति द्वाभ्यां (xiv 1 23, 24) एताभिरष्टादशभिराज्यं जुहुयात् । उपदधीतेति वचनात् — ^६ Daç Kar and Ath Paddh आ नो अप इति मूक्तेन आगमकुशरम् (Ath Paddh परगृहात् भक्त तिलमिश्रितमाहृत्य) सपात्याभिमन्त्र्य कुमारीभक्त (1 for ०री भक्त) प्राशयति, cf Kauç 34 12 fg — ^७ xiv 1 31^a — ^८ K प्रहिणोमि — ^९ Daç Kar अर्धर्चेन सपुटमभिमन्त्र्य सानुचरं वरं प्रतिप्रेषयति, Ath Paddh अर्धर्चेन शोभनमलकृतं पुरुषं (? Cod पुरीष) सचरहस्तं (?) सानुचरं प्रहिणोति — ^{१०} xiv 1 31^c — ^{११} Daç Kar अर्धर्चेन ब्रह्माणं प्रेषयति कुमारीसमीपे वरस्य गुणान्कथयति Ath Paddh अर्धर्चेन ब्रह्माणं । कुमारीपार्श्वे गत्वा वरस्य गुणान्कथयति —

हाच्छङ्कमानो^१ निशि कुमारीकुलाद्वलीकान्यादीय^२ । १० ।
 देवा अय इति^३ पञ्चभिः सकृत्पूल्यान्यावापयति^४ । ११ ।
 अनृक्षरा इति^५ कुमारीपालं ग्रहिणीति^६ । १२ । उदा-
 हारस्य प्रतिहितेपुर्यतो जघनतो ब्रह्मा^७ । १३ । यो अ-
 निध्म^८ इत्यप्सु लोग^९ प्रविध्यति^{१०} । १४ । इदमहमित्य-
 पोह्य^{११} । १५ । यो भद्र^{१२} इत्यन्वीपमुद्व्य^{१३} । १६ । आस्यै
 ब्राह्मणा^{१४} इति प्रयच्छति^{१५} । १७ । आव्रजतामयतो ब्रह्मा
 जघनतो ऽधिज्यधन्वा^{१६} । १८ । बाह्यतः स्रक्षोदुम्बरस्योत्त-
 रतो ऽग्नेः शाखायामासजति^{१७} । १९ । तेनोदकार्थान्कुर्व-
 न्ति^{१८} । २० । ततश्चान्वासेचनमन्येन^{१९} । २१ । अन्तरूपाती-

^१ P विवृहा°, Bu has a colon after the syllables विवृहा° —

^२ Ch (prim man) °कुलोकात्या° ^३ xiv 2 39—36 — ^४ Ath Paddh कुमारी एकामाहुति पृथ्या जुहोतीति for Daç Kar see note 7 — ^५ xiv 1 34° — ^६ k P Bb ग्रहिणीमीति Ch (prim man) ग्रहिणीमिति. Ch (sec nan) °योमीति Ch (tert. man) as above — ^७ Daç Kar अर्धर्चेन कुमारीरचार्य प्रिययति । यदि वा दशवर्षाधिका कन्या तदा देवा अये पञ्चभिः कुमारी एकामाहुती लाजा जुहोति (cf su 11), Ath Paddh कुमारीरचार्य धनुर्धर पुरुष ग्रहिणीति — ^८ Daç Kar (अग्ने) धनुर्धर पृष्ठे आचार्यो मध्ये उदकहार, Ath Paddh उदकहरणाय पुरुषस्य (Cod पुरुषो, गच्छत अग्ने धनुर्धरो भवति । पृष्ठत आचार्यो मध्ये उदकहार, cf Kauç 26 4 82 5 — ^९ xiv 1 37 — ^{१०} Ch k Ka लोट — ^{११} Ath Paddh and Daç Kar उदकसमीपे गत्वा एकया मृत्तिका प्रविर्पाति — ^{१२} xiv 1 35° — ^{१३} xiv 1 38° — ^{१४} k P Bb °द्व्य, Daç Kar and Ath Paddh अर्धर्चेन घटमुदकेन पूरयति — ^{१५} xiv 1 39° — ^{१६} Daç Kar and Ath Paddh उदकहाराय — ^{१७} Daç har and Ath Paddh मध्ये उदकहार — ^{१८} Bb °सजति Daç har and Ath Paddh वेदिबाह्यत स्रक्षशाखोपरि कलश स्थापयति — ^{१९} Bb उदकार्थान्कुर्व°, Daç Kar and Ath Paddh तेनोदकेन सर्वाण्युदकार्थानि करोति — ^{२०} Daç Kar and Ath Paddh यदि स्वल्पो दक कलशे भवति तदान्येनोदकेनावसिञ्चति —

त्यार्यमणमिति^१ जुहोति । २२ । प्र त्वा मुञ्चामीति^२ वेष्ट
विचृतति^३ । २३ । उशतीरित्येतया^४ त्रिराधापयति^५ । २४ ।
सप्तभिरुष्णा^६ सपातवतीः करोति । २५ । यदासन्ध्या-
मिति^७ पूर्वयोरुत्तरस्या सक्त्या तिष्ठन्तीमाप्तावयति^८ । २६ ।
यच्च वर्चो यथा^९ सिन्धुरित्युत्क्रान्तामन्येनावसि-
ञ्चति^{१०} । २७ । ॥ १ ॥ ॥ ७५ ॥

यदुष्कृतमिति^{११} वाससाङ्गानि प्रमृज्य कुमारीपालाय
प्रयच्छति^{१२} । १ । तुष्यदण्डेन^{१३} प्रतिपाद्य^{१४} निर्व्रजेत् । २ ।
तद्वन आसजति^{१५} । ३ । या अकृन्तस्त्वष्टा वास^{१६} इत्यह-
तेनाद्यादयति^{१७} । ४ । कृचिम इति^{१८} शतदत्तपीकेण^{१९} कङ्क-

^१ Daç. Kar and Ath Paddh (to अन्तरपातीत्य), वेष्टा प्रविशति —
^२ xiv 1 17 — ^३ xiv 1 19 — ^४ Daç. Kar कुमारी केशान्नेष्ट
यति — ^५ xiv 2 62 — ^६ Ath Paddh तिस्र समिध आधापय
ति । सप्तभि कुमारी — ^७ Daç. Kar and Ath Paddh उशतीरिति
सप्तभि x v 2 52 58 — ^८ Ch (sec. man) उष्णी, Ch (prim man)
and the remaining MSS as above — ^९ xiv 2 65 — ^{१०} Ch
ते — ^{११} Ath Paddh पूर्वोत्तरकोणे अक्त्यामूर्ध्वस्तिष्ठन्कुमारी (Cod
री) स्थापयति — ^{१२} xiv 1 33 43 — ^{१३} Ath Paddh तस्य
स्थानादुत्क्रान्तामन्यस्थाने शीतोदकेनावसिञ्चति — ^{१४} xiv 2 66 —
^{१५} Ath Paddh यदुष्कृतमिति द्वाभ्या (१) वस्त्रेण अगानि प्रमृज्य शिर
प्रभृति कुमारी — ^{१६} So K Ch Daç Kar and Çantikarpa 22. 1,
Bu तुष्यद^{१७} Ath Paddh तुष्यद^{१८}, B^{१९} Ku तुष्यद^{२०}, I^{२१} उदुष्यद^{२२}, E औ
दुष्यद^{२३}, cf Ind Stud v 383 note 1 — ^{२४} Daç Kar and Ath
Paddh तद्वन तुष्यदण्डेन कृत्वा कुमारीपालाय प्रयच्छति — ^{२५} Daç
Kar कुमारी वन गत्वा त प्रविशति — ^{२६} xiv 1 45 53 — ^{२७} Ath
Paddh अन्यवस्त्रमभिमृज्य यज्ञोपवीतवद्वाङ्गं बध्नाति — ^{२८} xiv 2 68 —
^{२९} So emended, K Bu B^{३०} शतदत्त इपी^{३१}, P Bb शतदत्त इपी^{३२}, Ch Ku
शतदत्तपी^{३३}, E शतदत्तपी^{३४} — ^{३५} So emended, MSS पीकेण —

तेन सकृत्प्रलिख्य^१ । ५ । कृतयाममित्यवसृजति^२ । ६ ।
 आशसाना सं त्वा^३ नह्यामीत्युभयतः पाशेन योक्त्रेण संन-
 हति^४ । ७ । इयं वीरुदिति^५ मदुघमणि^६ लाक्षारक्तेन सूत्रेण
 वियथ्यानामिकायां^७ बध्नाति^८ । ८ । अन्नतो ह मणिर्भ-
 वति बाह्यो यन्त्रिः^९ । ९ । भगस्वेत इति^{१०} हस्तेगृह्य^{११} नि-
 र्णयति^{१२} । १० । शाखायां युगमाधाय दक्षिणतोऽन्यो
 धारयति^{१३} । ११ । दक्षिणस्यां युगधुर्युत्तरस्मिन् युगतर्ज्जनि
 दर्भेण वियथ्य^{१४} श त इति^{१५} ललाटे हिरण्यं संस्तभ्य जप-
 ति । १२ । तर्ज्ज-समयावसिञ्चति^{१६} । १३ । उपगृह्योत्तर-
 तो^{१७} ऽपेरङ्गादङ्गादिति^{१८} निनयति । १४ । स्योनमिति^{१९}
 शकृत्पिण्डं ऽश्मानं निदधाति । १५ । तमा^{२०} तिष्ठेत्यास्या-

^१ Ath, Paddb शतदंतमय ककत कृत्वा सकृत्केशाग्रप्रलिख्य, Daç. Kar
 हृषीकमय ककत कृत्वा — ^२ Daç. Kar प्रविपति — ^३ xiv
 1 42, 2 70 — ^४ Daç. Kar. कटिप्रदेशे बध्नाति — ^५ 41 84 1
 (vu 56 2) — ^६ Ch मदुघ — ^७ So emended, Daç. Kar विगृह्य
 MSS विगृह्य — ^८ Daç. Kar पुष्पाहाते बध्नाति — ^९ Daç. Kar
 and Ath Paddb here interrupt the account of the विवाह with the
 अर्घ (Kauç 90-93), cf Jolly, Das Dharmasutra des Visnu und das
 Kathakagrhyasutra p 76 — ^{१०} xiv 1 20 So also Ath Paddb, but
 Daç. Kar भगसे हस्तेमयहीत etc. (xiv 1 51) — ^{११} So Ka Bū,
 the rest गृह्य — ^{१२} Daç. Kar and Ath Paddb आचार्यं कुमारी
 दक्षिणे हस्ते गृहीत्वा कौतुकगृहाद्ग्रहि नि कामयति — ^{१३} Bi धार
 याति — ^{१४} So only Bū; the remaining MSS of the text विगृह्य
 (cf su 8) Daç. Kar उत्तरस्या युगदिद्रेण हिरण्यदर्भेण विगृह्य (!),
 Ath Paddb वरदागत्य विसामुपरि उत्तरस्या युगदिद्रेण हिरण्यदर्भेण
 विकृष्य (the second MS विकृष्य) युगदिद्रेण मर्धं नीत्वा — ^{१५} xiv
 1 40, Ath Paddb श ते हिरण्यमिति दाढ्या (xiv 1 40 41) —
^{१६} K Bū Bi Bb P प्रमया — ^{१७} Daç. Kar and Ath, Paddb
 तमुदक गृहीत्वा — ^{१८} xiv 2 69 — ^{१९} xiv 1 47^a — ^{२०} xiv 1 47^c —

य^१ । १६ । इयं नारीति^२ ध्रुवां तिष्ठन्तीं^३ पूत्यान्यावाप-
यति^४ । १७ । चिरविद्विन्दती^५ चतुर्थी^६ कामाय^७ । १८ ।
येनाग्निरिति^८ पाणिं ग्राहयति^९ । १९ । अर्यम्ण^{१०} इत्यग्निं
चिः^{११} परिणयति^{१२} । २० । सप्त मर्यादा^{१३} इत्युत्तरतो ऽग्नेः
सप्त लेखा लिखति प्राच्यः^{१४} । २१ । तासु पदान्युत्क्रामय-
ति । २२ । इषे त्वा सुमङ्गलि प्रजावति सुसीम^{१५} इति प्रथ-
मम्^{१६} । २३ । ऊर्जे त्वा रायस्योषाय त्वा सौभाग्याय त्वा
साम्राज्याय त्वा संपदे त्वा जीवातवे त्वा सुमङ्गलि प्रजा-
वति सुसीम^{१७} इति सप्तमं^{१८} सखा सप्तपदी भवेति । २४ ।
आ रोह तस्यं भगस्ततश्चेति^{१९} तस्य उपवेशयति^{२०} । २५ ।

^१ Daç. Kar. and Ath Paddh कुमारीं स्थापयति — ^२ xiv. 2. 63 — ^३ Daç Kar ऊर्ध्वस्थिता लाजान्नावययति; Ath Paddh. ऊर्ध्वस्थिण् (!) पूत्यान्यावययति चिः — ^४ So emended, E चिद्व-
द्विन्ती, P चिरवद्विन्ती, Ath Paddh चिरवद्विन्ती; the rest *वि-
द्विन्ती. — ^५ B; चतुर्थी. — ^६ Daç Kar चिरवद्विन्तीधारा
विर्मन्तावृत्तिः कामाय स्वाहा चतुर्थी — ^७ xiv 1 48. — ^८ Daç
Kar सुवयहण (?) Cod सुव*) करोति । अथ स्थाने सूर्यापाठ (?) Cod.
सूर्य*) पठति, Ath Paddh. येनाग्निरिति पचभिर्चर्चिभ (!) उपास्तिय-
हण करोति । अथ स्थाने चत्वारः शकधमाः (cf. Kauç. 8. 17; 50 15)
सूर्यापाठ (?) MSS सूर्य*) कुर्वन्ति — ^९ xiv. 1. 39; Daç. Kar. adds
श ते हिरण्य etc, xiv 1 40. — ^{१०} So Ch Ka; the rest विष्णु*. —
^{११} Daç. Kar and Ath. Paddh वरो मन्त्रं वृषात्. — ^{१२} v. 1. 6 —
^{१३} So all MSS and the Paddhatis; Haas, Ind. Stud. v 384, suggests
प्राची. or प्राच्याः, see however Lanman, Noun-inflection p. 396,
top. — ^{१४} So emended, MSS. of the text and the Paddhatis सुशी-
ममिति. Cf. the next sūtra, and Kauç 24. 13, 39 9 — ^{१५} Ath.
Paddh अनेन मन्त्रेण प्रथमलेखाद्योपरि (!) दक्षिण पादं ददाति — ^{१६} So
emended, MSS of the text and the Paddhatis सुशीममिति Cf the
preceding sūtra. — ^{१७} Daç Kar inserts the numbers २-७, be-
ginning after ऊर्जे त्वा and ending after सप्तम — ^{१८} xiv. 2 31; 1 60
(KChEP Bb ततश्चेति) — ^{१९} Ath Paddh. and Daç Kar. तस्यमुप* —

उपविष्टायाः सुहृत्पादौ प्रक्षालयति । २६ । प्रक्षाल्यमा-
नावनुमन्त्रयते ।

इमौ पादौ सुभगौ सुशेवौ सौभाग्याय कृणुतां नो^१
अघाय ।

प्रक्षाल्यमानौ^२ सुभगौ सुपत्न्याः^३ प्रजा पशून्दीर्घ-
मायुश्च धत्तामिति ॥ २७ ॥

अहं वि प्यामि प्र त्वा मुञ्चामीति^४ योक्तुं विवृतति^५ । २८ ।
अपरस्मिन्भृत्याः^६ संरभन्ते । २९ । ये जयन्ति^७ ते बलीयांस^८
एव मन्यन्ते । ३० । बृहस्पतिनेति^९ सर्वसुरभिचूर्णान्यव-
चा^{१०} काम्पोलपलाशेन मूर्धन्यावपति^{११ १२} । ३१ । उद्यच्छ्वं
भगस्ततश्चाभ्रातृघ्नोमित्येकैकयोत्थापयति^{१३} । ३२ । प्रति
तिष्ठेति^{१४} प्रतिष्ठापयति^{१५} । ३३ । ॥ २ ॥ ॥ ७६ ॥

सुकिशुक रुक्मप्रस्तरणमिति^{१६} यानमारोहयति । १ ।

^१ Bū Bī औ the rest and the Paddhatis as above — ^२ Daç Kar *वाच्यमाणौ — ^३ E सुपत्ना, ChBīKa सुपत्न्या Haas Ind Stud v p 384 would emend to सुपत्न्या or सपत्न्या — ^४ xiv 1 57 59 — ^५ Daç Kar विसृजति, Ath Paddh विवृतत्युपाध्याय — ^६ Bu अपर-
स्मिन् हि भृत्या Ch (sec man) अघरस्मिन्भू, Ch (prim man) the
remaining MSS and Daç Kar as above — ^७ E यजते — ^८ Ch
बलीयान्स, Ath Paddh यो योक्तुं गृह्णाति ते बलीन् (?) — ^९ xiv
2 53 — ^{१०} Ku Ch (prim man) चूर्णान्यवचा, E *चा Bī चूर्णा
न्यवचा — ^{११} Ch f मूर्ध्ना — ^{१२} Ath Paddh काम्पोलपलेण
मूर्ध्नि आवपति प्रत्युच वधू — ^{१३} xiv 1 59 60 62 — ^{१४} xiv 2 13 —
^{१५} Ath Paddh (to this and the preceding sa ra) उद्यच्छ्वमित्येकया
उत्थापयति । प्रतिष्ठेति प्रतिष्ठापयति । तु पुन भगस्तत इत्येकया उत्था* ।
प्र तिष्ठेति प्रतिष्ठा* । अपर चाभ्रातृघ्नोमित्येकयोत्था* । प्र तिष्ठेति प्रतिष्ठा* ।
अभ्रातृनादि उत्तरतश्च । स्वस्तिवाचकाय आचार्याय गौर्दक्षिणा । इति
विवाह समाप्त । अथ चतुर्थिकाकर्म उच्यते (Kauç 79 1fg) — ^{१६} xiv
1 61, 2 30 —

एवं पन्थां ब्रह्मापरमित्ययतो^१ ब्रह्मा प्रपद्यते । २ । मा
विदन्नृक्षरा अध्वानमित्युक्तम्^२ । ३ । येदं पूर्व्वेति^३ तेनान्य-
स्यामूढायां^४ वाधूयस्य दशां चतुष्पथे दक्षिणैरभितिष्ठ-
ति^५ । ४ । स चेदुभयोः शुभकामो भवति सूर्यायै देवेभ्य^६
इत्येतामृचं जपति^७ । ५ । समृद्धतं स्वपथो^८ ऽनवयन्तः^९
सुसीमकामाबुभे^{१०} विराजाबुभे^{११} सुप्रजसावित्यतिक्रमयतो^{१२}
ऽन्तरा^{१३} ब्रह्माणम् । ६ । य ऋते चिदर्भिश्चिप इति^{१४} यानं
संप्रोक्ष्य विनिष्कारयति । ७ । सा मन्दसानेति^{१५} तीर्थे
लोग^{१६} प्रविध्यति । ८ । उदं सु म इति^{१७} महावृक्षेषु जप-
ति । ९ । सुमङ्गलीरिति^{१८} बध्नीक्षीः^{१९} प्रति जपति । १० ।
या श्लोपधय^{२०} इति मन्त्रोक्तेषु । ११ । ये पितर^{२१} इति षम-
शानेषु । १२ । प्र बुध्यस्वेति^{२२} सुप्तां प्रबोधयेत्^{२३} । १३ ।
सं काशयामीति^{२४} गृहसंकाशे जपति । १४ । उड ऊर्मि-
रिति^{२५} यानं संप्रोक्ष्य विमोचयति । १५ । उन्निष्टे^{२६} इति

^१ xiv 2 8 1 64 — ^२ xiv 2 11, 1 34, so (without इति after the pratikas) Bu Ku; the rest नृक्षराध्वानमित्युक्त It seems that इति is omitted because the second इति follows immediately upon it (a sort of haplographia) The phrase अध्वानमित्युक्त seems to refer to Kauç 50 1 fg — ^३ xiv 2 74. — ^४ P मूढाया, Bu मूढाया — ^५ Bū दक्षिणैरभितिष्ठति — ^६ xiv 2 46 — ^७ K तानृच — ^८ K जपे(कमृद्धत), Ku जपेत्समृ. — ^९ See the preceding note — ^{१०} Ch (see man) स्वपथो, E चपथो — ^{११} So (but without avagraha) all MSS, Haas Ind stud v 391 reads the passage समृद्धत( ) स्वपथो जावयात, the last by conjecture — ^{१२} So emended, MSS सुसीमं Cf Kauç 76 23 — ^{१३} Ch E Ku भिराजा — ^{१४} P Bh सुप्रजावि — ^{१५} K P Bh क्रमयतीन्तरा, B क्रमयतातरा — ^{१६} xiv 2 47 — ^{१७} xiv 2 6 — ^{१८} Ku Ch E लोष्ट, P Bh लोक — ^{१९} xiv 2 9 — ^{२०} xiv 2 28 — ^{२१} Ch (see man) बध्नीक्षी, Ch (prim man) बध्नीक्षी — ^{२२} xiv 2 7 — ^{२३} xiv 2 73 — ^{२४} xiv 2 75 — ^{२५} E प्रति — ^{२६} xiv 2 12 — ^२ xiv 2 15 — ^{२७} xiv 2 19 —

पत्नी शालां^१ संप्रीक्षति । १६ । स्योनमिति^२ दक्षिणते-
वलीकानां शकृत्पिण्डे ऽश्मानं निदधाति । १७ । तस्यो-
परि मध्यमपलाशे^३ सर्पिषि चत्वारि दूर्वायाणि । १८ ।
तमा^४ तिष्ठेत्यास्थाप्य । १९ । सुमङ्गली प्रतरणीह^५ प्रियं
मा हिंसिष्टं ब्रह्मापरमिति^६ प्रत्यूचं^७ प्रपादयति । २० । सु-
हृत्पूर्णकंसेन^८ प्रतिपादयति । २१ । अघोरचक्षुरित्यग्निं^९
चिः^{१०} परिणयति । २२ । यदा गार्हपत्यं सूर्यायै देवेभ्य^{११} इति
मन्त्रोक्तेभ्यो नमस्कुर्वतीमनुमन्त्रयने । २३ । ॥ ३ ॥ ॥ ७७ ॥

शर्म वर्मेति^{१२} रोहितचर्मोहरन्तम् । १ । चर्म^{१३} चोप-
स्तृणीयनेत्युपस्तृणन्तम् । २ । यं वस्वजमिति^{१४} वस्वजं
न्यस्यन्तम् । ३ । उप^{१५} स्तृणीहीत्युपस्तृणन्तम् । ४ । तदा^{१६}
रोहत्वित्यारोहयति । ५ । तत्रोपविश्येत्युपवेशयति^{१७} । ६ ।
दक्षिणोत्तरमुपस्थं कुरुते । ७ । सुन्यैष्ठ्य^{१८} इति कल्याणना-
मानं ब्राह्मणायनमुपस्थ उपवेशयति । ८ । वि तिष्ठन्ता-
मिति^{१९} प्रमदनं प्रमायोत्थापयति । ९ । तेन भूतेन तुभ्य-
भये शुम्भनी^{२०} अग्निर्जनविन्मह्यं जायामिमामदात्सोमो
वसुविन्मह्यं जायामिमामदात्पूषा जातिविन्मह्यं जाया-

^१ So E Bt, the rest शाल — ^२ xiv. 1 47. — ^३ K P Bb *पलाशेन —
^४ xiv. 1. 47^c — ^५ Cb प्रतरणीरिह — ^६ xiv. 2 26, 1 21, 63,
64 — ^७ So emended, all MSS except Bū read ब्रह्मापरमित्यूच,
Bū *मित्यूच — ^८ Bt Bb *कंसेन — ^९ xiv. 2 17. — ^{१०} MSS चिष्य* —
^{११} xiv. 2 20, 46. — ^{१२} xiv. 2 21. — ^{१३} xiv. 2 22^b. — ^{१४} xiv. 2
22 — ^{१५} xiv. 2. 23. — ^{१६} xiv. 2. 22^c. — ^{१७} xiv. 2 23^c —
^{१८} xiv. 2. 24^d. — ^{१९} xiv. 2. 25. — ^{२०} vl. 73 1, xiv. 2 1, 45;
K Bū have a colon here. —

अभि त्वेत्यभिच्छादयति^१ । ७ । सं पितराविति^२ समावेश-
यति^३ । ८ । इहेमाविति^४ चिः संनुदति^५ । ९ । मदुघम-
णिमौक्षे ऽपनीयेयं^६ वीरुदमो ऽहमिति^७ संस्पृशतः^८ । १० ।
ब्रह्म^९ जज्ञानमित्यङ्गुष्ठेन व्यचस्करोति^{१०} । ११ । स्योनाद्यो-
नेरित्युत्थापयति^{११, १२} । १२ । परिधापनीयाभ्यामहतेनाद्या-
दयति^{१३} । १३ । बृहस्पतिरिति^{१४} शष्पेणाभिघार्य^{१५} व्रीहि-
यवाभ्यामभिनिधाय दर्भपिञ्जल्या सीमन्तं विचृतति^{१६}
। १४ । शण्णकलेन परिवेष्ट्य तिस्रो रात्रीः प्रति सुप्तास्ते^{१७}
। १५ । अनुवाकाभ्यामन्वारव्याभ्यामुपदधीत^{१८} । १६ ।

^१ vii 37 1, Daç Kar and Ath Paddh अभि त्वा मनुजतिन etc.
वस्त्रेणाद्यादयति ती — ^२ xiv 2 37, Daç. Kar cites here the

three verses 37, 38 and 39, Ath Paddh. सं पितराविति चतसृभिः (1) —

^३ Daç Kar and 1th Paddh समुख करोति — ^४ xiv 2. 64 —

^५ Ath Paddh एकदा परस्पर कठग्रहण करोति । चोन्वेनाया तवाह
पिटीनसि । चोन्वेनाया । आचपेत्सुरभिगन्धान् चौरसर्पियधोदक (1) ।
एतदेवमित्याहुर्नर (for *रौच) तु मधुना सह, Daç Kar has a
metrical passage too corrupt to report, corresponding to the last part
of this extract, this also seems to be ascribed to Paribhasan. —

^६ Bu Bi पिनीये, E *मीचेपनीये — 1 34 1, xiv 2 71 — ^७ Daç.
Kar. and Ath Paddh त मदुघमणि पिष्टा सुगन्धमध्ये (Ath Paddh
अयुतमध्ये) प्रचिष्य चतुर्येत इय वीरुदिति सूक्तेन । अमो ऽहमिति द्वा-
भ्या अवतमभिमन्त्र परस्पर कठग्रहण करोति — ^८ iv 1. 1 (v. 6 1) —

^{१०} Daç. Kar and Ath Paddh अङ्गुष्ठेन नाभिदेशे (VSS. अङ्गुष्ठेना-
भिदेशे) व्यचस्करोति वरः — ^{११} xiv 2 43 — ^{१२} E *त्युपस्थाप-
यति, Daç Kar. उत्थापयति वरवधू(1). — ^{१३} Daç Kar and Ath.

Paddh. या अकृतग्वष्टा वासो (xiv 1 45, 53) द्वाभ्या — ^{१४} xiv. 1 55;
Ath Paddh बृहस्पतिरिति द्वाभ्या (xiv 1 55, 56) — ^{१५} Ch (prim-
man) शिष्येणा, Bb शिष्येणा — ^{१६} Daç. Kar कचक (1 for कचु?)

मूर्ध्नि दधाति । ब्रीहियवी शिर (1) दर्भपिञ्जलीमहित, Ath Paddh.
कदक(1) मूर्ध्नि दधाति. — ^{१७} E सुप्तोक्ते, P Bb सुप्तोक्ते — ^{१८} Ath
Paddh. to this and the preceding sūtra, शष्पेन परिवेष्ट्य । सत्वेनोक्त-

इहेदसायेत्येतया^१ शुल्कमपाकृत्य^{२ ३} । १७ । द्वाभ्यां नि-
वर्तयतीह मम राध्यतामत्र तवेति^४ । १८ । यथा वा
मन्यन्ते । १९ । परा देहीति^५ बाधूयं ददतमनुमन्त्रयते^६
। २० । देवैर्दत्तमिति^७ प्रतिगृह्णाति । २१ । अपासन्नम
इति^८ स्थाणावासजति^९ । २२ । यावतीः कृत्या इति^{१०}
व्रजेत्^{११} । २३ । या मे प्रियतमेति^{१२} वृक्ष प्रतिच्छादयति^{१३}
। २४ । शुम्भन्याप्नुत्य^{१४} । २५ । ये अन्ता^{१५} इत्याद्यादयति^{१६}
। २६ । नवं वसान^{१७} इत्याव्रजति^{१८} । २७ । पूर्वापर^{१९} यत्र
नाधिगच्छेद्वसापरमिति^{२० २१} कुर्यात्^{२२} । २८ । गौर्देक्षिणा

भित्ति (xiv 1 1) सर्वेषु षाण्डिषु चाग्न्य जुहोति तवे चाग्न्य वा समिधो
वा पुरोडाश वा ग्रीहियवतिस्त्रादि वा जुहोति विकल्पः । सधिनोत्तमि
तेति द्वा° अनुवा° (xiv 1 1 2 75) आग्न्यादयस्त्रयोदश हवीषि मध्ये
एकमावर्षति । तिस्रो रात्रीर्मध्ये यदाप्रसक्ता भवन्ति तदा इदं प्रार्थयित्त
करोति —

^१ xiv 1 32, Daç Kar and Ath Paddh द्वाभ्यामुभ्या (xiv 1
32 33) — ^२ EBu Ke शुल्क — ^३ Bu Bi °मुपकृत्य, Daç Kar and Ath
Paddh शुल्कं दिधा करोति — ^४ Ath Paddh वरवधौ ददाति(I) —

^५ xiv 1 25, Ath Paddh द्वाभ्या — ^६ Ath Paddh and Daç Kar

तृतीय वस्त्रमभिमन्त्र्य (cf Kāuṣ 76 1 4) वरो ददाति —

^७ xiv 2 41, Daç Kar and Ath Paddh add verse 42 also —

^८ xiv 2 48 — ^९ Ath Paddh स्यात्तौ (bo t VSS छाया) परि

वस्त्रं प्रचिर्षति — ^{१०} xiv 2 49 — ^{११} t Bi व्रजेत् Daç Kar

and Ath Padob वस्त्रं गृहीत्वा आव्रजति — ^{१२} xiv 2 50 —

^{१३} Bu °च्छादयते — ^{१४} xi 2 41 Bu Ct (prim man) शुम्भन्या°,

Ch (sec mau शुम्भनी इत्या°, Ath Paddh शुम्भनीत्येकया त वस्त्रमु

दक्षेन समोचति cf Kāuṣ 78 13 — ^{१५} xiv 2 51 — ^{१६} Ath

Paddh and Daç Kar आशान आचार्य — ^{१७} xiv 2 44 —

^{१८} Daç Kar आचर्य — ^{१९} xiv 1 23, cf Kāuṣ 75 6 —

^{२०} E P Bi Ch (sec man) नामि° — ^{२१} xiv 1 64 — ^{२२} Ath.

Paddh पूर्वापर आचार्यो न आचार्यः । तदा ब्रह्मापरमित्यभया च्छदा

करोति । अन्धातानाद्युत्तरतश्च । सर्वत्र ह्यसह्यमान् । मत्रविकल्पः । यदि

प्रतीवाहः । २९ । जीवं रुदन्ति यदीमे कोशन^१ इति जु-
होति । ३० । एष सौर्यो^२ विवाहः । ३१ । ब्रह्मापरमिति^३
ब्राह्म्यः^४ । ३२ । आवृतः प्राजापत्याः प्राजापत्याः^५ । ३३ ।
॥ ५ ॥ ॥ ७९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे दशमोऽध्यायः समाप्तः ॥

प्रर्वस्यद्विले ऽपि करोति तदा उत्तरतव करोति । कामस्तदय इति का-
मेसूक्त (xix 52) अपेत् । इति चतुर्थिकाकर्म समाप्तः (!) Here follows in
the Ath Paddh the ceremony called मधुघमणिप्रायश्चित्त, see Ath
Paris 23 9 (समुच्चयप्रायश्चित्तानि) cf Ind Stud v 404

^१ xiv 1 46, 2 59 — ^२ Cb E सूर्यो — ^३ xiv 1 64 —

^४ Bu Ku ब्राह्म — ^५ So emended with Haas Weber Ind Stud v 400
(cf also 402 and 410), MS आवृता प्राजापत्य प्राजापत्य, E P B
fail to repeat the word प्राजापत्य —

॥ श्रीं ॥

अथ पितृमेधं व्याख्यास्यामः । १ । दहननिधानदेशे^१
परिवृष्टाणि निधानकाल इति ब्राह्मणोक्तम्^२ । २ । दुर्व-
लीभवन्तं^३ शालातृणेषु दर्भानास्तीर्य स्योनासै^४ भवे-
त्यवरोहयति । ३ । मन्त्रोक्तावनुमन्तयते । ४ । यत्ने कृष्ण^५
इत्यवदीपयति । ५ । आहितासी^६ प्रेते संभारान्संभरति^७
। ६ । आज्यं च पृषदाज्यं चाजं^८ च गां च । ७ । वसनं
पञ्चमम् । ८ । हिरण्यं षष्ठम्^९ । ९ । शरीरं नान्वालभते^{१०} । १० ।
अन्यं चेष्टन्तमनुमन्तयते । ११ । शान्त्युदकं करोत्यसकलं^{११}
चातनानां चान्वावपते^{१२} । १२ । शान्त्युदकोदकेन^{१३} के-

^१ E °निधानोः. — ^२ Bā Ch (prim. man.) °देश. — ^३ Ath. Paddh दहननिधानदेशे परिवृष्टाणि इति कौशिकसूत्रमाह । दहनस्थाने वृक्षवर्जिते देशे निधानकाल इति ब्राह्मणोक्त. — ^४ Ath. Paddh दुर्वलीशब्देन मृत्. — ^५ xviii 2 19 — ^६ xviii. 3 55 — ^७ B. °पा; Bb °पि — ^८ Antyesth. तत्र उपहारः । मुदो ऽपि । दर्भः । तिलाः । घृत । हिरण्यशकलाः ७ । चदनकाष्ठ । गोपीचंदन । तुलसी । पिष्ट । ताम्रपात्र २ । गोमय । खनिच । अहतवस्त्र । सूत्र । इत्यादिदुग्ध । पक्षाशशाखा. — ^९ K B. वा. — ^{१०} K P Ch (prim. man) पृष्ठं; Bb पृष्ठ — ^{११} So Bā only; P P Bb शरीरमोन्वा, Ch Ka शरीर नोन्वा; E शरीरमन्वाचते — ^{१२} So Ch (sec man.); Ch (prim. man) °सकलो, E Ka °सकल, P Bb °सकले; Bā B. °शकल; K °शकले. — ^{१३} K Ka वा. — ^{१४} K Bb °न्वापयते. — ^{१५} Bā शान्त्युदकेन —

शश्मश्रुरोमनखानि संहारयन्ति । १३ । आघ्रावयन्ति । १४ ।
 अनुलिम्पन्ति । १५ । सज्जो ऽभिहरन्ति । १६ । एवंस्ना-
 तमलंकृतमहतेनावाग्दशेन^१ वसनेन प्रज्ञादयत्येतत्ते देव
 एतस्त्वा वासः प्रथमं न्वागन्निति^२ । १७ । अपेममित्य-
 ग्निषु^३ जुहोति । १८ । उखाः^४ कुर्वन्ति । १९ । ताः शकृ-
 दाभ्यन्तरं^५ लिम्पन्ति^६ शुष्केण वा पूरयन्ति^७ । २० । ताः
 पृथगग्निभिः संतापयन्त्या शकृदादीपनात्^८ । २१ । तेषा
 हरणानुपूर्वमाहवनीयं प्रथमं ततो दक्षिणाग्निं ततो गा-
 र्हपत्यम् । २२ । अथ विदेशे^९ प्रेतस्या रोहत जनित्री
 जातवेदस^{१०} इति पृथगरणीष्वग्नीन्समारोपयन्ति । २३ ।
 तेषु यथोक्तं करोति । २४ । अपि वान्यवत्साया^{११} वा सं-
 धिनीक्षीरेणैकशलाकेन^{१२} वा मन्धेनाग्निहोत्रं जुहोत्या^{१३}
 दहनात् । २५ । दर्शपूर्णमासयोः कृष्णकतरादुलानां^{१४} तस्या
 आज्येन नान्तं न वहिः^{१५} । २६ । पलालानि वहिः । २७ ।
 तिल्यञ्ज्या^{१६} इध्माः । २८ । यहानाज्यभागौ पुरस्ताद्धो-

^१ E सज्जोभिर्हहरन्ति, K Bū सज्जोभिर्हहरन्ति, P Bī Bh सज्जोभिर्ह-
 रति, Ch (prim man) सज्जोभिरहरति, Ch (sec man) as above —
^२ K Bh Ch (prim man) *रदेशेन — ^३ xviii, 4 31, 2 5 —
^४ xviii 2 27 — ^५ K Bū E Bī Bh Ch (prim man) उपा —
^६ Ch Bb सकृदा, P ता त्सकृदा — ^७ K P B Bb Ch (prim man)
 लिखति — ^८ K पूरयति — ^९ Ku Bu Ch P Bī Bb सकृदा —
^{१०} Ch (गार्हपत्य)मथवेदेशे, Bb (गार्हपत्य)मथ विदेशे, Bū वेदेशे —
^{११} xiii 4 1 — ^{१२} Cf Kāuc 82 22 — ^{१३} Ch (prim man)
 सन्निधीनि, Ch (sec man) शरीनि — ^{१४} Bū *वेदिण वेक —
^{१५} Bū जुहुत्या — ^{१६} K P E कृष्णतरादु, Bb कृष्टतरादु — ^{१७} K
 वहिष्य — ^{१८} K P Bī Bb तिल्याज्या, Ch (prim man) तिल्याज्या,
 E तिल्यज्या, Bū Ch (sec man) as above, cf xii 2 54 —

मसंस्थितहोमानुद्धृत्य । २९ । प्राणापानावरुद्धै^१ निधना-
भिर्जुहुयात् । ३० । अथोभयोरुत्तिष्ठेत्यन्थापयति^२ । ३१ ।
प्र च्यवस्वेति^३ चिः संधापयति^४ यावत्कृत्यश्चोन्थापयति^५
। ३२ । एवमेव कूदी जघने^६ निवध्य । ३३ । इमी युन-
ज्मीति^७ गावौ युनक्ति पुरुषौ वा । ३४ । उत्तिष्ठ मेहि प्र
च्यवस्वोदन्वतीत एते ऽग्नीषोमेदं पूर्वमिति^८ हरिणीभि-
र्हरेयुरति^९ ^{१०} द्रवेत्यष्टभिः^{११} । ३५ । इदं त^{१२} इत्यग्निमयतः
। ३६ । प्रजानत्यष्ट्य^{१३} इति जघन्यं गामेधमग्निं^{१४} परिणीय
। ३७ । स्योनास्मै^{१५} भवेत्युत्तरतो ऽग्नेः शरीरं निदधाति । ३८ ।
अध्वर्येव इष्टिं निर्वपन्ति । ३९ । तस्यां यथादेवतं^{१६}
पुरस्ताद्धोमसंस्थितहोमानुद्धृत्य । ४० । प्राणापानाव-
रुद्धै^{१७} निधनाभिर्जुहुयात् । ४१ । अथोभयोरपेत ददामीति^{१८}

^१ Thus with doubtful emendation, E चरुद्धा, the remaining MSS प्राणापानावरुद्धोर्निः Cf sū 41 — ^२ xviii 3 8 — ^३ xviii 3 9 —
^४ Bā inserts here the word थापयति — ^५ K Bā Bī Bb यावत्कृ-
त्यथो — ^६ K जने — ^७ xviii 2 56, the Antyeṣṭi employs this
verse differently इमी युनक्ति etc चस्त्र कटे बध्नाति । श्व तत ।
प्रघालन । अहतवस्त्रपरिधापन, cf sū. 83 Similarly Ath Paddh
इमी युनज्मीत्येकया कटे बध्ना श्व । ततो दहनस्थाने गत्वा भग्नौ सस्कार
उच्यते — ^८ xviii 3 8, 9, 2 43; 1 61, 2 53, 4 44, K here inserts
the syllables नान्वसामूढाया वाधूयस्त (contamination from Kāṇṇ
77 4) — ^९ Ch हरेयुरित्यति (तिद्रवे) — ^{१०} xviii 2 11-18 —

^{११} In the Antyeṣṭi the verses of this sūtra are employed as follows
उत्तिष्ठ . इदं पूर्व etc. । अग्नेम मवेण कसश्चमुत्ताप । अति द्रवेत्यष्टवेन
अष्टीन्यभिर्मन्त्र (here follow the eight verses in full) † एतामिर्घ-
ग्निभिः हरिणीभिः (I) Cf Kāṇṇ 82 31, 83 20, 34 13 — ^{१२} xviii 3 7 —

^{१३} xviii 3 4, Ch Ks E *प्र — ^{१४} Ch गोसेधमः, P नस्त्रिमः;
cf Kāṇṇ 81 20 — ^{१५} xviii. 2 19 — ^{१६} K Bī Bb *देवत —

^{१७} Thus emended, MSS प्राणापानावरुद्धोर्निः Cf sū 30 — ^{१८} xviii.
1 65, 2 37 —

शान्त्युदकं कृत्वा संप्रोक्षणीभ्यां काम्पीलशाखया^१ दहनं
संप्रोक्ष्य^२ । ४२ । उदीरतामित्युद्धृत्याभ्युक्ष्य^३ लक्षणं कृत्वा
पुनरभ्युक्ष्य प्राग्दक्षिणमेधश्चिन्वन्ति^४ । ४३ । इयं नारीति^५
पत्नीमुपसवेशयति^६ । ४४ । उदीर्घ्वेत्युत्थापयति^७ । ४५ ।
यद्विरण्यं विभक्तिं तद्दक्षिणे पाणावादायाज्येनाभिधार्य
ज्येष्ठेन^८ पुत्रेणादापयतीद हिरण्यमिति^९ । ४६ । स्वर्गं
यत इति^{१०} दक्षिण हस्तं निर्माजयति । ४७ । दण्डं हस्ता-
दिति^{११} मन्त्रोक्तं ब्राह्मणस्यादापयति । ४८ । धनुर्हस्ता-
दिति^{१२} क्षत्रियस्य । ४९ । अष्टामिति^{१३} वैश्यस्य । ५० ।
इदं पितृभ्य इति^{१४} दर्भानेधान्त्सृणोति । ५१ । तत्रैनमु-
त्तानमादधीतेजानश्चित्तमारुह्यार्धमिति^{१५, १६} । ५२ । प्राच्यां
त्वा दिशीति^{१७} प्रतिदिशम् । ५३ । नेत्युपरिविभवः । ५४ ।

^१ Ch and Ath Paddh 'शाखाया — ^२ E Ch E 'प्रोक्ष,
Antyesti and Ath Paddh दहनस्थान मार्जयति — ^३ xviii 1 44 —
^४ E P Bb 'दक्षिणमेधश्चि' — ^५ E Ch (sec man) चिन्वती(य),
Ath Paddh and Antyesti पूर्वदक्षिणाभिमुखकाष्ठानि विचिन्वन्ति —
^६ xviii 3 1 — ^७ Antyesti and Ath Paddh पत्नीं प्रेतेन सह
सवेशयति । भरुणार्धं (?) । ततः पुरास्मोक्तेन विधिना करोति —
^८ xviii 3 2, Antyesti and Ath Paddh अथ यमुत्तिष्ठति तदा उदी-
र्घ्वेति etc. — ^९ Ch ज्येष्ठेण — ^{१०} xviii 4 56, Antyesti and Ath
Paddh add ये च जीवा इति (xviii 4 57) सर्षपा ससृशति —
^{११} xviii 4 56 — ^{१२} xviii 2 59 — ^{१३} xviii 2 60 — ^{१४} Thus
pratika seems to be a modification of one of the two verses immedia-
tely preceding — ^{१५} xviii 1 46 (4 51) — ^{१६} xviii 4 14 —
^{१७} Antyesti and Ath Paddh चित्तोपरि उत्तानं श्वमादधाति ।
अहतवस्त्रपरिधापनं प्रेतं । एतत्ते देव सविता etc । एतत्ता वास etc ।
द्वाभ्यां (xviii 4 31, 2 57, cf sū. 17) प्रेतस्त्राहतवस्त्रं परिधापयति —
^{१८} xviii 3 30 —

अनुमन्त्रयते । ५५ । अथास्य सप्तसु प्राणेषु सप्त हिरण्यश-
कलान्यवास्यत्यमृतमस्यमृतत्वायामृतमस्मिन्नेहीति^१ । ५६ ।
॥ १ ॥ ॥ ८० ॥

अथाहिताग्नेर्देर्भेषु कृष्णाजिनमन्तर्लोमास्तीर्य^२ । १ ।
तत्रैनमुद्गानमाधाय^३ । २ । अथास्य यज्ञपात्राणि पृषदा-
ज्येन पूरयित्वानुरूप^४ निदधति^५ । ३ । दक्षिणे^६ हस्ते जुहूम
। ४ । सव्य उपभृतम्^७ । ५ । कण्ठे ध्रुवां मुखे ऽग्निहोत्रह-
वणीं नासिकयोः^८ सुवम् । ६ । तान्यनुमन्त्रयते जुहूदा-
धार द्या ध्रुव आ रोहेति^९ । ७ । ललाटे प्राशित्रहरणम् । ८ ।
इममग्ने चमसमिति^{१०} शिरसीडाचमसम् । ९ । देवा यज्ञ-
मित्युरसि^{११} पुरोडाशम् । १० । दक्षिणे^{१२} पार्श्वे स्पय सव्य
उपवेधम् । ११ । उदरे पाचीम् । १२ । अधीवतोरुन्मुख-
लमुसलम् । १३ । श्रोणयोः^{१३} शकटम् । १४ । अन्तरेणोरु
अन्यानि यज्ञपात्राणि । १५ । पादयोः शूर्पम् । १६ ।
अपो^{१४} मृन्मयान्युपहरन्ति^{१५} । १७ । अयस्मयानि निदध-

^१ Kom is the syllables *मृतत्वाया* Antyeshj and Ath Paddh आ
दधाति मुखोदिस्रप्रयोचान् — ^२ K P Bh *मन्तर्धानमास्तीर्य* Ch
(pr m man) *मन्तर्लोमानास्तीर्य* Ku E P Bu Ch (sec. man) as above —
^३ Bu *धाप्य* — ^४ So emended, K P Bh पूरयित्वा धूप, Bu रूप, B रूप
E तप, Ku Ch (sec man) *मप्य* Ch (prim man) रूप — ^५ Ch
E B *दधाति* — ^६ K P Bh दक्षिण* — ^७ So E and Ch (prim
man) cf Aqv Gr iv 3 3 the rest, including Ch (sec man)
उपभृत् — ^८ Ch Ku E नासिकयो — ^९ xviii 4 5 6 —
^{१०} xvi 1 3. 53 — ^{११} xviii 4 2 — ^{१२} Bū दक्षिण* — ^{१३} Ch
Ku E श्रोणा — ^{१४} Ch (sec. man.) आपो; Ch (prim et tert. man)
as above — ^{१५} Ch E मृन्मया* —

ति^१ । १८ । अमा पुत्रा च हृषत्^२ । १९ । अथोभयोरपश्यं
युवतिं प्रजानत्यघ्नै^३ इति^४ जघन्या^५ गं प्रसव्यं परिणीयमा-
नामनुमन्वयते^६ । २० । ता नैर्ऋतेन जघनताघ्नन्^७ उप-
वेशयन्ति^८ । २१ । तस्याः पृष्ठतो वृक्षावुद्धार्य^९ पाण्योर-
स्यादधत्यति^{१०} द्रव श्वानाविति^{११} । २२ । दक्षिणे दक्षिणं
सव्ये सव्यम् । २३ । हृदये हृदयम् । २४ । अग्नेर्वर्मेति^{१२}
वपया सप्तछिद्रया मुखं प्रच्छादयन्ति^{१३} । २५ । यथागात्र
गात्राणि । २६ । दक्षिणैर्दक्षिणानि सव्यैः सव्यानि । २७ ।
अनुवद्धशिरःपादेन^{१४} गोशलां चर्मणावच्छाद्य^{१५} । २८ ।
अजो भाग उज्वा वहन्विति^{१६} दक्षिणतो ऽजं वध्नाति
। २९ । अस्माद्वै^{१७} त्वमजायथा अयं त्वदधि^{१८} जायतामसौ^{१९}
स्वाहेत्युरसि^{२० २१} गृह्ये^{२२} जुहोति । ३० । तथाग्निपु^{२३} जुहोत्य-
मये स्वाहा कामाय स्वाहा लोकाय स्वाहेति^{२४} । ३१ ।

^१ Ch निदधाति B₁ °दधति — ^२ So Bu only, the rest धृषत् The text of this sūtra is doubtful, cf दृषत्युव and Aqr Gr 17 3 18 —
^३ Ch KuE °घ्न — ^४ xviii 3 3 4 — ^५ K Bā जघन्य, cf Kāṇḍ. 80. 37 —
^६ K P °णीयमानम्, cf Kāṇḍ 80 37 — ^७ So (with double sandhi) all MSS, except Bu which resolves to जघनत आघ्नन्, see the introduction — ^८ So Bu, the rest °यति — ^९ P B₁ वृषावुः — ^{१०} So Bā, the rest °दधात्यति — ^{११} xviii 2 11 — ^{१२} xviii 2 58 — ^{१३} E Ch (prim man) °यति — ^{१४} K Bu E P B₁ °शिरसादेन, cf Kāṇḍ 24 10, 64. 22 — ^{१५} K E P B₁ Bb Ch (prim man) °वत्साद्य — ^{१६} xviii 2 3, 22, the second pratika is wanting in K and P B₁ Bb have instead of it एतत्त्वा वास (xviii 2 57) — ^{१७} K (वध्नाति)यस्मादे, Bū (वध्नाति)स्मादे, P (वध्नात्य)स्मादे — ^{१८} So Ka and Aqr Gr 17 3 27, K अयत्तदधि, Bu अयत्तदधि, the rest अय तदधि — ^{१९} K P Bb जायथा इत्यसी. — ^{२०} Cf Tāt. Ār vi 2 1, 4. 2, Aqr Gr 17 3. 27 — ^{२१} P Bb °पुत्तरसि — ^{२२} So Bū Ku Ch E, K P B₁ Bb गृह्ये, is the passage to be emended to उरसिगृह्य (gerund)? Cf Kāṇḍ. 76. 10. — ^{२३} K Bb B₁ यथा — ^{२४} Cf Aqr Gr 17 3 26. —

दक्षिणायावित्येके । ३२ । मैनमये वि दहः^१ शं तप आ रभस्व
 प्रजानन्त इति^२ कनिष्ठ आदीपयति^३ । ३३ । आदीप्ते सु-
 वेण यामान्होमाञ्जुहोति^४ परेयिवास प्रवतो महीरिति^५
 । ३४ । यमो नो गातु प्रथमो विवेदेति^६ द्वे प्रथमे^७ । ३५ ।
 अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा इति^८ संहिताः सप्त । ३६ ।
 यो ममार प्रथमो मर्त्याना ये नः पितुः पितरो ये पिता-
 महा इत्येकादश^{१०} । ३७ । अथ सारस्वताः । ३८ । सरस्वतीं
 देवयन्तो हवन्ते सरस्वती पितरो हवन्ते सरस्वति या
 सरथ ययाथ सरस्वति व्रतेषु त इद ते हव्य घृतवासरस्व-
 तीन्द्रो^{११} मा मरुत्वानिति^{१२} । ३९ । दक्षिणतोऽन्यसिचनु-
 ष्ठाता जुहोति । ४० । सर्वैरुपतिष्ठन्ति चीणि प्रभृति-
 भिर्यो^{१३} । ४१ । अपि चानुष्ठानीभिः । ४२ । एता अनु-

^१ The words वि दह are wanting in K, Ch Ku E P B₁ Bh दह —

^२ xviii 2 4 36 3 71 (et al), u 34 5 — ^३ Antyesaṁ तत अपि-
 स्थापन । ऋग्यादमपि etc (xii 2 8 10 cf Kāuṣ 71 12) । मैनमये etc.
 (xviii 2 4 7) । शं तप etc । आ रभस्व जातवेद etc । प्रजानत्यङ्ग्ये etc.
 (xviii 3 4), एतमं वै पुत्र । गोचिणो वा । अन्यो ब्राह्मणो वा । अपि
 दीपयति । अस्मात्त्वमभिजातोऽसि स्वदय जायता पुन (cf sū 30) अ-
 मुकसगोच । अमुकप्रेत । स्वर्गाय लोकाय स्वाहा (cf sū 31) । स्त्री चेत ।
 गोवा । प्रिता (i e अमुकसगोवा, etc.) । इति दहनविधि समाप्त । Ath
 Paddh deals with this sūtra essentially as the Kāuṣika, but like
 the Antyesaṁ employs मैनमय इति चतसृभिः (xviii 2 4-7) and प्रजा-
 न्त्येका (xviii 3 4) — ^४ Ch Ku E याम्यान्हो — ^५ K होमान्,
 Bu Bh Ku Ch (prim man) होमा — ^६ xviii 1 49 — ^७ xviii 1
 50, the word द्वे is wanting in B — ^८ This word is wanting in K Bh —
^९ xviii, 1 58. — ^{१०} xviii 3 13, 2 49 — ^{११} K घृतवस्तुहोतीन्द्रो —
^{१२} xviii 1 41, 42, 43, vii 68 1, 2, xviii 3 25 — ^{१३} K Bh वा
 (अपि), the rest वा(पि) —

ष्ठान्यः । ४३ । सैनमये वि दह इतिप्रभृत्यव सृजेति वर्ज-
यित्वा सहस्रनीथा इत्यातः^१ । ४४ । आ रोहत जनित्रीं
जातवेदस इति पञ्चदशभिराहिताग्निम्^२ । ४५ । मित्रा-
वरुणा परि मामधातामिति^३ पाणी प्रक्षालयते । ४६ ।
वर्चसा^४ मामित्याचामिति । ४७ । विवस्वान् इत्युत्तरतो
ऽन्यस्मिन्ननुष्ठाता जुहोति । ४८ । ॥ २ ॥ ॥ ८१ ॥

यवीयःप्रथमानि कर्माणि प्राङ्मुखाना यज्ञोपवीतिनां
दक्षिणावृताम् । १ । अघेयां सप्तसप्त शर्कराः प्राणि-
ष्वावपते^१ । २ । तासामेकैकां सव्येनावचीनहस्तेनाव-
किरन्तो ऽनवेक्षमाणा^२ व्रजन्ति^३ । ३ । अपाघेनानुमन्त-
यते^४ । ४ । सर्वे ऽयतो^५ व्रक्षणे^६ व्रजन्ति । ५ । मा प्र गा-
मेति^७ जपन्त^८ उदकान्ते व्यपाद्ये^९ जपन्ति^{१०} । ६ । पश्चा-
दवसिञ्चति । ७ । उदुत्तममिति^{११} ज्येष्ठः । ८ । पयस्वती-
रिति^{१२} व्रक्षोक्ताः^{१३} पिञ्जलीरावपति^{१४} । ९ । शान्त्युदकेना-

^१ xviii 2 4-18, omitting verse 10, cf Kāṇḍ. 85 26, 86 17 87 30, E reads इत्यत — ^२ xviii 4 1-15 — ^३ xviii 3 12 — ^४ xviii 3 10 (11) — ^५ xviii. 3. 61 — ^६ Bū *वपति — ^७ K *वेक्षमाणा, Bū *देक्षमाणा — ^८ Ch E Bu Ku व्रक्षणेत्(पावेना*) — ^९ K अपा-
पाघेना*, B अपापाघेना*, cf D (schol.) to Kāṇḍ. 42 22, अप ज
श्रीमुचदधमित्यपाघप्रतीक (iv. 33 1). Perhaps अपाद्य is to be read
both here and at 42 22 the MSS confuse च and द्य hopelessly —
^{१०} Ku Ch E यतो — ^{११} Ku Ch E Bū व्रक्षणे, the rest ब्राह्मणा, cf
Kāṇḍ. 26 4, 75 13 — ^{१२} xii. 1 59 — ^{१३} K P वपन्त्यु — ^{१४} So K
Bh and Ch (sec man), Ku Ch (prim man) व्यपापाद्ये, E व्यापापाद्ये,
P व्यापाद्ये, Bū व्यापाद्ये, cf sū. 19 Is the word to be emended to
अपाद्ये (or अपाद्ये sc. सुक्ते) the two hymns iv 33-34? cf अपाघेन
(अपाघेन?), sū. 4 — ^{१५} Ku Ch E Bū वपति — ^{१६} xviii 4. 69 —
^{१७} xviii 3 56 (nt al). — ^{१८} E ब्राह्मणोक्ता, Bā व्रक्षोक्त — ^{१९} Ch
Ku पिञ्जलीभिः, E पिञ्जलिभिः —

चम्याभ्युक्ष्याश्वावतीमिति^१ नदीं तारयते^२ । १० । नक्षत्रं
दृष्टोपतिष्ठते नक्षत्राणां मा संकाशश्च प्रतीकाशश्वावता-
मिति^३ । ११ । शम्याकीः^४ समिध आधायायतो^५ ब्रह्मा
जपति । १२ ।

यस्य त्रया गतमनुप्रयन्ति^६ देवा मनुष्याः पशवश्च सर्वे^७ ।

तं नो^८ देवं मनो अग्निं ब्रवीतु^९ सुनीतिर्नो^{१०} नयतु^{११}

द्विषते^{१२} मा रधामेति^{१३}

शान्त्युदकेनाचम्याभ्युक्ष्य^{१४} । १३ । निस्सालामिति^{१५} शा-

लानिवेशनं संप्रोक्ष्य । १४ । ऊर्जं विभ्रदिति^{१६} प्रपादय-

ति^{१७} । १५ । नदीमालम्भयति^{१८} गामग्निमश्मानं च । १६ ।

यवो ऽसि यवयास्मद्वेपो^{१९} यवयारातिमिति^{२० २१} यवान् । १७ ।

खल्वकास्येति^{२२} खल्वान्खलकुलांश्च^{२३} । १८ । व्यपाद्याभ्या^{२४}

शम्याकीराधापयति । १९ । तासां धूमं भक्षयन्ति^{२५} । २० ।

^१ xvii 2 31 — ^२ P Bh तारयति; cf Kauç 86 27. — ^३ Cf
Yait. Sū 11 13 — ^४ K Ch (prim. man) *काः, Bh Ch (sec. man)
*का. — ^५ Bū E आदाया — ^६ Ch *यन्ते — ^७ The colon
in Bī only — ^८ So emended, MSS तन्नो — ^९ So Bū; E
ब्रवीति, K P Bh Bī Ch ब्रवीतु* — ^{१०} So emended; K Bū E
Ch सुनीतिर्नो, P Bh सुनोतन्नो; Bī सुनानुतिर्नो, Ku सुनोन्नो —
^{११} So Ch, Bū E न एतु, K P Bh Bī न एति, cf Kauç 74 19; 130 9 —
^{१२} K द्विषतो — ^{१३} Not found in any known Saṃhitā. — ^{१४} Ch
E *भ्युच — ^{१५} ii 14 1 — ^{१६} vii 60 1 — ^{१७} K पादयति, Bī
प्रतिपा* — ^{१८} Bū नादीमा* — ^{१९} K Bū Bī E Ku *स्यद्विपो; P
*स्यद्विपो — ^{२०} K यवया अरातीरिति, cf the versions of the verse
cited in the next note — ^{२१} Cf VS. v 26; Gobhila's Çrāddhakalpa
ii 9, Yājñav 1 230 — ^{२२} Bū खल्वकस्येति; is it to be emended to
खल्वकासीति? Cf the mantra in the preceding sūtra — ^{२३} K
*कुलश्च — ^{२४} So K P Bh Bī; Ch E Bū व्यपाद्याभ्या, Ku व्यपा-
पादाभ्या For द read perhaps च, cf sūtras 4 and 6 — ^{२५} K
भक्षयति. —

यद्यत्क्रव्याद्बृहद्यदि^१ क्रव्यादा^२ नान्ते^३ उपरेद्युः^४ ।

दिवो^५ नभः शुक्रं पयो^६ दुहाना इयमूर्जं पिब्वमानाः ॥
अपां योनिमपाध्वं स्वधा याश्चकृषे जीवंस्तास्ते^७ सन्तु
मधुश्रुतः^८ इत्यग्नौ स्थालीपाकं निपृणति । २१ । आदहने
चापि^९ वान्यवत्तां^{१०} दोहयित्वा तस्याः पृष्ठे जुहोति वैश्वा-
नरे हविरिदं जुहोमीति^{११} । २२ । तस्याः पयसि । २३ । स्था-
लीपाक इत्येके । २४ । ये अग्नय इति^{१२} मालाश्या दृष्या
मन्यमुपमथ्य काम्प्रीलीभ्यामुपमन्यनीभ्यां तृतीयस्याम-
स्थीन्यभिजुहोति । २५ । उप द्यां^{१३} शं ते नीहार इति^{१४}
मन्त्रोक्तान्यवदाय^{१५} । २६ । क्षीरोत्तिक्तेन^{१६} घ्रासणस्याव-

^१ So K P Bb B₁, Ka *बृहद्यदि, E *बृहद्यदि, Bū *बृहद्यदि Ch *बृहद्यदि — ^२ Bu Ku Ch E क्रव्या — ^३ MSS नन्ति (for नान्ते?) —
^४ MSS without avagraha The entire line seems hopelessly corrupt —
^५ Bu दिवो — ^६ Wanting in Ch Ku EP Bb — ^७ So Ch (prim
man), Bu जीवन्ता*, Ku जीवन्तास्ते K EP B₁ Bb Ch (sec.
man) जीवन्ता* — ^८ K *श्रुत Bū *श्रुत — ^९ The passage from
स्वधा occurs in xviii 2 20* but note the सकलपाठ — ^{१०} E Bu
चापि, B₁ चोपि — ^{११} Bū *वशा, E *वशा P Bb *वसा गा, cf
Kāṇṣ. 80 25 — ^{१२} xviii 4 35 — ^{१३} iii 21 1 — ^{१४} Ch adds
उप वेतस (the words following the pratika) — ^{१५} xviii 3. 5 60 —
^{१६} Antyesti and Ath Paddh to this and the following sūtra, अप
तृतीये इहिन चतुर्थे वा अस्त्रिसचयन कुर्यात् । उप यामिति द्वाभ्या च
(xviii 3 5 6) हिरण्यपाणिमिति तिसुभि (iii 21 8 10, cf Kāṇṣ.
71 8) । शं ते नीहार इत्येकया मन्त्रोक्तानामोषधीना उदकं क्षीरं चैक-
कृत्वा घ्रासणस्याग्नीनि शिचति । मधुत्तिक्तेन च वियस्यादत्तेन वैश्वस्य ।
मन्त्रोक्ता ओषधीश्चयते (I) । शमीशाखा । दुग्ध । शतपत्र । पलाशपत्र ।
वेतसश्च । कर्णश्च । नदीफेन च (Ath Paddh सोम च, cf Kāṇṣ.
8 16) । अदका च । अगुरु । हेमका च । बृहदूर्वा च आकाशफेन च ।
मण्डूकपण्यो च । मुक्तिका च (Ath Paddh मूक्तिक च) । एता मन्त्रोक्ता
ओषधयः — ^{१७} Ch B₁ क्षीरोत्ति* —

सिञ्चति^१ मधूत्तिक्तेन क्षवियस्योदकेन वैश्यस्य । २७ ।
 अथ सृजेत्यनुमन्वयते^२ । २८ । मा ते मनो यज्ञे अङ्ग-
 मिति^३ संचिनोति^४ पच्छः^५ । २९ । प्रथमं शीर्षकपालानि
 । ३० । पश्चात्कलशे समोष सर्वसुरभिचूर्णैरवकीर्योत्थाप-
 नीभिरुत्थाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^६ । ३१ । मा त्वा वृक्ष इति^७
 वृक्षमूले निदधाति^८ । ३२ । स्योनासौ भवेति^९ भूमौ चि-
 राचमरसाशिनः कर्माणि कुर्वते^{१० ११} । ३३ । दशरात्र इत्येके
 । ३४ । यथाकुलधर्मं वा^{१२} । ३५ । ऊर्ध्वं तृतीयस्या^{१३} विव-
 स्वतं स्थालीपाकं अर्पयित्वा विवस्वान् इति^{१४} जुहो-
 ति । ३६ । मुक्ताभ्या^{१५} तृतीयाम् । ३७ । आनुमतीं
 चतुर्थीम् । ३८ । शेषं शान्त्युदकेनोपसिच्य अभिमन्त्र्य प्रा-

^१ Ch E Bū and Ath Paddh ब्राह्मणस्य सिञ्चति — ^२ xviii 2 10, K Ch Ku P Bh read अवसिञ्चत्यनु, Antyesti तत् अस्तीत्यभिमन्त्रयेत् । अथ मृज etc — ^३ xviii 2 24 26 (et al) — ^४ Antyesti अस्तीत्यभिमन्त्र्य कलशे निदधाति । एताश्चपत्रेण — ^५ K P Bh Ch (prim man) पत्स, Ch (sec mar) पत्स, Bu पत्स, E पत्स, Antyesti पत्स पादत — ^६ Antyesti मयात्सर्वचूर्णानि कलशे निदधाति कलशमुत्थाप्य । उत्तिष्ठ etc (xviii 3 8) । प्र अथवस्व etc (xviii 3 9) । उद्वन्ती etc (xviii 2 48) । इत एत etc (xviii 1 61) । अप्रीषोमा etc (xviii 2 53) । इदं पूर्व etc (xviii 4 44) । अनेन मन्त्रेण कलशमुत्थाप्य । अति द्रव etc (xviii 2 11—18) । एताभिर्चूर्णैर्म । हरिणीभी (I) । अभिमन्त्र्य Cf Kauç 80 35, 83 20, 84 13 The gaṇamālā (Ath Pariç 34 25) also contains an उत्थापनमन्त्र which exhibits however a very different et of pratikas, see Kauç 41 8 — ^७ xviii 2 25 — ^८ Antyesti कलशं मूले गिखनयति — ^९ xviii 2 19 — ^{१०} E Ks Ch (sec man) कुर्वन्ति, Ch (prim et tert man) and the rest, as above — ^{११} Antyesti स्तीना etc । इति मन्त्रेण मुस्यकृष्णं खातमध्ये निचिष्य । तस्योपरि मृत्तिकां परयेत् । तस्योपरि पिण्डदानं कर्तव्यं — ^{१२} Ch E चो(र्ध्वं) — ^{१३} So Ku Bu, K E P B Bh तृतीयस्या(दिवस्व) Ch तृतीयास्या(दिवस्व) — ^{१४} xviii 3 61 — ^{१५} xviii 3 61, 62 —

शयति । ३९ । आ प्र च्यवेधामिति' गावावुपयच्छति'
 । ४० । एयमगन्निति' दशगवावरार्घ्या दक्षिणा । ४१ ।
 द्वादशरात्रं कर्त्ता यमवतं चरेत् । ४२ । एकचैलस्त्रिचैलो
 वा । ४३ । हविष्यभक्षः । ४४ । सायप्रातरुपस्पृशेत् । ४५ ।
 ब्रह्मचारी ब्रह्मधः शयीत' । ४६ । स्वस्त्ययनानि प्रयु-
 ज्जीत' । ४७ । ॥ ३ ॥ ॥ ८२ ॥

पितृन्निधास्यन्संभारान्सभरति' । १ । एकादश चहृच्च-
 क्रकृतान्कारयति' । २ । शतातृषसहस्रातृषी' ^{१०} च पा-
 शीमूष' ^{११} सिकताः शङ्ख' ^{१२} शालूकं सर्वसुरभिश्मीचूर्णकृतं
 शान्तवृक्षस्य नावं विपादकम् । ३ । द्वे निःशीयमाने
 नीललोहिते' ^{१३} सूत्रे सथरज्जुं शान्तवृक्षस्य चतुरः शङ्खचतुरः
 परिधीन्वारणं शमीलमौदुम्बरं पालाश वृक्षस्य' ^{१४} शा-
 न्तीयधीः' ^{१५} । ४ । माघे' ^{१६} निदध्यान्माघं' ^{१७} भूदिति । ५ ।

^१ xviii 4 49 — ^२ So Ku Bū, E गावा उप, K P Bb Bī Ch (sec. man) गावोनुपयच्छत्य(एयमगन्निति), Ch (prim man) गावावुपय —

^३ xvii 4 50 — ^४ Bī शयान — ^५ Cf Kāu. 25 36 and note —

^६ Ch E Bu *धास्य — ^७ P Bb here insert the words न भवत्ये(का-
 दश) —

^८ So emended hesitatingly, K चहृच्चक्रकृतान्कारयति with the syllable कृ cancelled, Bū चहृच्चक्रकृता Ch चहृच्चक्रकृता E चहृच्च-
 चक्रकृता, P Bb चहृच्चक्रकृता, Ku चहृच्चक्रकृतान्, Bī चहृच्चक्र-
 कृताम् Cf Yājñav iii 146 —

^९ So emended K Ch Ku E P Bb Bī शता-
 तृष, Bū शतातृष — ^{१०} So emended K P Bb Bī सहस्रातृषी Ch *सह-
 स्रतृषी, Ku Bū सहस्रा, E *सहस्रास्तृषी —

^{११} KB पाश P Bb पाशो,
 E पाशी, cf Kāu. 45 19 — ^{१२} K P Bb *मूष Ku Ch (= sec man) *मषक —

^{१३} K Bb शङ्ख — ^{१४} K *लोहित — ^{१५} Bu द्वयाश Bī वृक्षद्वयो —

^{१६} So emended, Ch Ku शान्तीयधी perhaps for शान्त्या शोयधी
 (with double sandhi), cf the introduction, the rest शान्त्यो Cf
 Kāu. 8 15 16. —

^{१७} K Ch (prim man) माघो, Bb Ch (sec. man)
 मापो — ^{१८} K Bb Ch (sec. man) *माघ —

शरदि निदध्याच्छाम्यत्वधमिति । ६ । निदाघे निदध्या-
 न्निदह्यतामधमिति । ७ । अमावास्यायां निदध्यादमा हि
 पितरो भवन्ति^१ । ८ । अथावसानम् । ९ । तद्यत्समं
 समूलमविदग्धं^२ प्रतिष्ठितं प्रागुदक्प्रवणम् । १० । यत्रा-
 कण्डका वृक्षाश्चौपधयश्च । ११ । उच्चतं^३ स्वर्गकामश्च^४ । १२ ।
 श्वो ऽमावास्येति गां^५ कारयते^६ । १३ । तस्याः सद्यं चा-
 पघनं^७ प्रपाकं च निधाय^८ । १४ । भिक्षां^९ कारयति^{१०}
 । १५ । यामे यामसारस्वतान्होमान्हुत्वा^{११} । १६ । संप्रोक्ष-
 णीभ्यां काम्पीलशाखया निवेशनमनुचर्य^{१२} । १७ । प्राग्द-
 क्षिणं^{१३} शाखां प्रविध्य सीरेण कर्षयित्वा शाखाभिः परि-
 वार्य^{१४} । १८ । पुनर्देहीति^{१५} वृक्षमूलादादत्ते । १९ । यत्ते कृष्ण
 इति^{१६} भूमेर्वसने समोष^{१७} सर्वसुरभिचूर्णैस्त्वकीर्योत्थाप-
 नीभिरुत्थाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^{१८} । २० । अविदन्तो देश-
 त्पांसून्^{१९} । २१ । अपि वोदकान्ते वसनमास्तीर्यासाविति
 ह्येते^{२०} । २२ । तत्र यो जन्तुर्निपतेत्तमुत्थापनीभिरुत्थाप्य^{२१}

^१ Ch भवति — ^२ B: सप्तमल* — ^३ P Bh (*वधय)धीर्ज्ञत —
^४ Bū Ku Ch स्वर्गकामश्च — ^५ K P Bh लिगा — ^६ K कारयति —
^७ Ch चापघन, E वापघन — ^८ So Bū E, Ku निधानाय, the re-
 maining MSS निधनाय The latter reading may be a corruption
 due to the subject matter निधाय death — ^९ So Bū, K P Bh
 भिक्षा न, Ku भिक्षा न, the rest भिक्षांश्चा* — ^{१०} P Bh यति —
^{११} Ch here inserts कृत्वा — ^{१२} P Bh *ष्टा — ^{१३} Ch परिषर्यं,
 wanting in B: — ^{१४} xviii 3 70 — ^{१५} xviii 3 55 — ^{१६} K
 समाप्य — ^{१७} For the उत्थापनी and हरिणी verses see sū. 23 and
 Kauç. 80. 35, 82 31, 84. 13 — ^{१८} K P Bh विदन्तो देशाभ्यासून् —
^{१९} E B: ऊयेत् — ^{२०} Ch योर्बतु तिप*, K E P Ku B: Bb योर्बनु
 तिप*, on y Bu as above. —

हरिणीभिर्हरेयुः^१ । २३ । अपि वा वीणि षष्टिशतानि पला-
शत्सरूणाम्^२ । २४ । यामे दक्षिणोद्वारं विमितं^३ दभै-
रास्तारयति । २५ । उत्तरं जीवसंचरो दक्षिणं पितृसचरः
। २६ । अनस्तमित आ^४ यातेत्यायापयति । २७ ।
आच्या^५ जान्वित्युपवेशयति । २८ । सं विशन्विति^६ संवे-
शयति^७ । २९ । एतद्वः पितरः पात्रमिति^८ वीण्युदकंसा-
न्निनयति । ३० । चीन्त्रातानुलिप्तान्ब्राह्मणान्मधुमन्थं पा-
ययति । ३१ । ब्रह्मणे मधुपर्कमाहारयति^९ । ३२ । गां वेद-
यन्ते^{१०} । ३३ । कुरुतेत्याह । ३४ । तम्या^{११} दक्षिणमर्धं^{१२} ब्रा-
ह्मणाभोजयति सव्यं पितृन् । ३५ । ॥ ४ ॥ ॥ ८३ ॥

वह वपां जातवेदः पितृभ्यो यवेतान्वेत्थ निहि-
तान्पराके ।

मेदसः कुत्या उप तान्स्रवन्तु^{१३} सत्या एषामाशिषः
सन्तु कामाः^{१४}

स्वाहा स्वधेति वपायास्त्रिजुहोति । १ । इमं यमेति^{१५}

^१ For the उत्थापनी and हरिणी verses see sū. 20 — ^२ Cf for this sūtra Katy Cr xxv 8 15, Çankh Cr iv 15 9 — ^३ Bū विमिति — ^४ xviii 4 62 — ^५ xviii 1 52 — ^६ xviii 2 29 — ^७ Ch Bū सवेष्टयस्तेति — ^८ Cf VS ii 32^b, Visṣus(mrti) 73 12 — ^९ Bu *माहारयिष्यन्, cf Kauç 90 1 — ^{१०} Bu वेद-यन्ते — ^{११} Ch तस्या, Bū तस्य — ^{१२} P Bī दक्षिणाम् — ^{१३} So Bū and VS xxxv 20, K P B Bh ता, E Ka Ch (sec. man) ता, Ch (prim man) तै — ^{१४} See Kauç. 45 14 and cf VS xxxv 20, Açv Gr ii 4 13, Çankh Gr iii 13 3, Par Gr iii 3 9, Gobh iv 4 22, Mantrabr ii 3 16 — ^{१५} xviii 1 60. —

यमाय चतुर्थीम् । २ । एकविंशत्या यवैः कृशरं रन्धयति
 युतमन्यत्रपाकं च । ३ । सयवस्य जीवाः प्राश्रन्ति । ४ । अथे-
 तरस्य पिरुडं निपृणाति । ५ । य ते मन्थमिति मन्त्रोक्तं
 विमिते निपृणाति । ६ । तदुद्धतोप्पहर्तारो दासा भुञ्जते^६
 । ७ । वीणा वदन्वित्याह^७ । ८ । महयतं पितृनिति रिक्त-
 कुम्भं विमितमध्ये^{१०} निधाय तं^{११} जरदुपानहाम्नाति^{१२} । ९ ।
 कस्ये मृजाना इति^{१३} त्रिः^{१४} प्रसव्यं प्रकीर्णकेश्यः^{१५} परिय-
 न्ति दक्षिणानूरुनाम्नानाः । १० । एवं मध्यरात्रे ऽपररात्रे च
 । ११ । पुरा विवाहात्समांसः^{१६} पिरुडपितृयज्ञः । १२ । उत्था-
 पनीभिस्तथाप्य हरिणीभिर्हरेयुः^{१७} । १३ । अथावसायेति प-
 ष्चात्पूर्वकृतेभ्यः पूर्वाणि पूर्वभ्यो ऽपराणि^{१८} यवीयसाम्
 । १४ । प्राग्दक्षिणां^{१९} दिशमभ्युत्तरामपरां दिशमभितिष्ठन्ति^{२०}
 । १५ । यथा चित्तिं^{२१} तथा श्मशानं दक्षिणापरां दिशमभि-
 प्रवणम् । १६ । ॥ ५ ॥ ॥ ८४ ॥

^१ Bū कृशर, the rest कृशर, cf Kāṇḍ 66 16 — ^२ So Ch E Ku, the rest यवस्य — ^३ xviii 4 42 — ^४ So Bū (cf sū 9, and S3 25), the rest विमित — ^५ E *द्वतोहर्तारो, Ku Ch (prim man) *द्वतोमहर्तारो, B1 *द्वताप्पहर्तारो — ^६ K P B1 Bh भुञ्जन्ति — ^७ K P Bh वाद° — ^८ Ch महयत — ^९ So Bū, K P B1 Bh चक्र°, Ch Ku E रक्त° — ^{१०} K P Bh विमित — ^{११} E Ch (prim man) निधारयत Ch (sec nan) निधाय° — ^{१२} Ch *पनह्ये-
 नेति E *पानह्यमि — ^{१३} xviii 3 17 — ^{१४} Bū त्रिष्ण° — ^{१५} K प्रकीर्ण — ^{१६} Bū विवासान्त्°, Ch विवाहान्त्°, P विवाहा स°, E विवाहसान् — ^{१७} For the उत्थापनी and हरिणी verses see Kauṣ 80 30, 82 31, 83 0 03 — ^{१८} E पराणी — ^{१९} E प्राग्द-
 क्षिणाना, B1 प्राग्दक्षिणा, P प्रदक्षिणापरा, Bh प्रदक्षिणा — ^{२०} Bū *भिनिक्षिष्टति, K Bh *भिनिष्ठन्ति — ^{२१} Bū चित्ति, Ku चित्त, Ch चित्त, E चित्ति —

अथ मानानि । १ । दिष्टिकुदिष्टिवितस्तिनिमुष्ट्यरन्ति-
 पदप्रक्रमाः^{१ २ ३} । २ । प्रादेशेन धनुषा चेमां^४ माचां मिमी-
 मह इति^५ । ३ । सप्त दक्षिणतो मिमीते सप्तोत्तरतः पञ्च^६
 पुरस्तात्तीणि पश्चात् । ४ । नव दक्षिणतो मिमीते नवो-
 त्तरतः सप्त पुरस्तात्पञ्च पश्चात् । ५ । एकादश दक्षिणतो
 मिमीत एकादशोत्तरतो नव पुरस्तात्सप्त पश्चात् । ६ ।
 एकादशभिर्देवदर्शिनाम्^७ । ७ । अयुग्ममानानि परिम-
 ण्डलानि चतुरस्राणि वा शौनकिनाम् । ८ । तथा हि
 दृश्यन्ते । ९ । यावान्पुरुष^८ ऊर्ध्वबाहूस्तावानग्निश्चितः^{९ १०}
 । १० । सव्यानि दक्षिणाद्वारण्ययुग्मशिलान्ययुग्मेष्टिका-
 नि^{११} च^{१२} । ११ । इमां माचां मिमीमह इति^{१३} दक्षिणतः
 सव्यरज्जुं मीत्वा । १२ । वारयतामघमिति वारणं परिधिं^{१४}
 परिदधाति^{१५} शङ्कुं च निचृतति^{१६} । १३ । पुरस्तान्मीत्वा श-
 मेभ्यो ऽस्त्वघमिति^{१७} शमीलं परिधिं परिदधाति^{१८} शङ्कु

^१ K वितस्ती, Bā वितस्ति — ^२ Bā निमुष्टिरन्ति, Cb (prim
 man) निर्मुष्ट्यरन्ति, Cb (sec man) निमुष्ट्यरन्ति, E निमुष्ट्यरन्ति —
^३ Bā पदक्रमा — ^४ Bu चेमा — ^५ xviii 2 33 — ^६ K omits
 the passage beginning here and ending with the word पञ्च in the
 next sūtra — ^७ K P देवदर्शनाम् — ^८ Ch Ku यावत्पु, Bb
 यावा — ^९ Sc (*स्तावान्) emended, K P Bī Bb *स्तावान्, Bā Cb
 Γ Ku *स्तावद् — ^{१०} Thus emended Bu *मिचित, P Bī *मिचित
 the rest *मिचित — ^{११} K E *शिलीख, Ch P *शिलाख —
^{१२} Bu वे मा) — ^{१३} xi 1 2 32 — ^{१४} This word is wanting in
 K — ^{१५} E परिदधाति K P परिदति, Ku परिदति, Bī परिति —
^{१६} Bā Ku निचृतति — ^{१७} So Ch E Ku Bu, K P Bb Bī त्वघमि-
 ति — ^{१८} Ch Ku E परिदधाति so also in the next sūtras —

च निचृतति^१ । १४ । उद्धरतो मीत्वा शाम्यत्वघमित्यौदुम्बरां^२
 परिधिं परिदधाति शङ्कुं च निचृतति । १५ । पश्चान्मीत्वा
 शान्तमघमिति^३ पालाशं परिधिं परिदधाति शङ्कुं च
 निचृतति^४ । १६ । अमासीत्यनुमन्त्रयते^५ । १७ । अद्वयया^६
 लोहितसूत्रेण निवध्य । १८ । स्तुहि श्रुतमिति^७ मध्ये गर्तं
 खात्वा पाशिसिकतोपोदुम्बरशङ्कुशालूकसर्वसुरभिश्मोचू-
 र्णानि^{८ ९ १० ११} निवपति । १९ । निःशीयतामघमिति निः-
 शीयमानमास्तृणाति । २० । असंप्रत्यघम्^{१२} । २१ । वि लु-
 म्पतामघमिति परि चैलं^{१३} दूर्शं विलुम्पति । २२ । उक्तो
 होमो दक्षिणत^{१४} स्तरणं च । २३ । एतदा रोह ददामीति^{१५}
 कनिष्ठो निवपति । २४ । एदं बर्हिर्हरिति^{१६} स्थितसूनुयथा-
 प^{१७ १८} संचिनोति^{१९} । २५ । मा ते मनो यत्ते अद्भिमिन्द्रो
 मोदपूरित्यातो^{२० २१ २२} अनुमन्त्रयते । २६ । धानाः सलिङ्गाभि-
 रावपति^{२३ २४} । २७ । ॥ ६ ॥ ॥ ८५ ॥

^१ Bū Ku निचृतति so also in the next sūtras — ^२ E शाम्यत्व° —
^३ P शाम्यत्वघमिति, B शाम्यत्वघमिति — ^४ This sūtra is wanting in
 K — ^५ xviii 2 45 — ^६ Bū यद्वयया — ^७ xviii 1 40 — ^८ So
 (पाशि°) all MSS, cf Kauç 83 3 — ^९ E Ch (prim man) (पाशि)
 शिकतो°, Ch (sec man) °शितो° ~ ^{१०} All MSS except Bū Ku omit
 the syllable °पो°, cf the word ऊष in Kauç 83 3 — ^{११} K °शालूक,
 P Bh °सालूक — ^{१२} So emended hesitatingly P Bī Bh Ku °प्रत्यग,
 K Ch E Bū °प्रत्यग — ^{१३} Ch परिचैल, Ku परिचैल — ^{१४} Bu °त —
^{१५} xviii 3 73, 2 37 — ^{१६} xviii 4 52 (et al) — ^{१७} Ch E स्थितस्तनु°, cf
 the word तन्व in xviii 4 52 — ^{१८} So emended, K यथाप, the rest
 यथाप, cf Kauç 64 10 — ^{१९} Cf Kauç 82 29 — ^{२०} So (अद्भिमिन्द्रो
 मोदपूरित्यातो) only Bū, E °मिन्द्रो मा माह्वोदपूरित्यातो (cf xviii 3 25)
 K Ch Ku P Bī °मिन्द्रोदपूरित्यातो — ^{२१} xviii 2 24, 26, 3 25-37 —
^{२२} For इत्यातो cf Kauç 81 44, 86 17 — ^{२३} K सलिङ्गानिरा° Cf xviii
 3 69, 4 26, 43, 4 32 fg — ^{२४} Ch E °वपते, K Bī Bh °वपति —

इदं कसाम्बुति^१ सजातानवेक्ष्यति । १ । ये च जी-
वा ये ते पूर्वे परागता इति^२ सर्पिर्मधुभ्यां चरुं^३ पूरयित्वा
शीर्षदेशे निदधाति । २ । अपूपवानिति^४ मन्त्रोक्तं दिव्य-
ष्टमदेशेषु निदधाति । ३ । मध्ये पचन्तम्^५ । ४ । सहस्र-
धारं शतधारमित्यङ्गिरभिविष्यन्ध^६ । ५ । पर्णो राजेति^७
मध्यमपलाशैरभिनिदधाति^८ । ६ । ऊर्जो भाग^९ इत्यश्मभिः
। ७ । उक्ते स्तभ्रामोति^{१०} लोगान्यथापरु^{११ १२} । ८ । निः-
शीयतामघमिति निःशीयमानेनावह्राद्य दभैरवस्तीर्य^{१३} । ९ ।
इदमिद्धा उ नोप सर्पासौ हा इति^{१४} चिन्वन्ति । १० ।
यथा यमायेति^{१५} सञ्चित्य^{१६} । ११ । ऋणात्वघमित्युपरिशिर^{१७}
स्तम्बमादधाति । १२ । प्रतिषिद्धमेकेयाम् । १३ । अकल्मा-
षाणां^{१८} काण्डानामष्टाङ्गुली^{१९ २०} तेजनीमन्तर्हितमर्घमि-
ति^{२१} यामदेशदुच्छ्रयति^{२२} । १४ । प्रसव्यं परिषिच्य कुम्भा-

^१ XVIII 4 37 — ^२ XVIII 4 57, 3 72 — ^३ Bā Ch E चरु K च
चरु — ^४ XVIII 4 16 — ^५ So K P Bh Ka पचत, Ch Bā पवन्त,
E वपन्त, Bī एव त — ^६ XVIII 4 36 (P omits the word शतधार) —
^७ Ch E P Bī Bb *ष्यद्य — ^८ XVIII 4 ३३ — ^९ For मध्यमपलाश cf
Kauc १1 2 — ^{१०} XVIII 4 54 — ^{११} XVIII 3 52 — ^{१२} So Bā, Ch Ku Bb
लोकान्य* KEPBī लोकान्य* — ^{१३} Thus emended, E *पर, the rest *पर —
^{१४} XVIII 2 50 3.49 4 66, P Bī सर्प मातारमिति (continuing the second
pratika and omitting the third) — ^{१५} XVIII 4 ३५ — ^{१६} So Ku
Bī सञ्चित्य E Ch (sec man) सञ्चित्य, Ch (prim man) सञ्चित्य K P Bh
सञ्चित्य, Bu सञ्चित्य — ^{१७} P Bh *शिर — ^{१८} So Bu Ku, K (*केयाम,
कल्माषाणा Ch (*केया) कल्माषाणा, the rest (*केया) कल्माषाणा —
^{१९} E काण्डानाम* — ^{२०} Thus emended, K Ch E P Bī Ku *ष्टाङ्गुदी
Bā Bb *ष्टाङ्गुदी — ^{२१} K Ch *हिताम* — ^{२२} So Ch Ku E (cf
Katy Cr २२ 3 27), K P Bī Bb *देशा उच्छ्रयति, Bu *देशावुच्छ्रय
ति —

भिन्दन्ति^१ २ । १५ । समेतेत्यपरस्यां^३ श्मशानसक्त्यां ध्रुव-
नान्युपयच्छन्ते^४ ५ । १६ । पश्चादुत्तरतो ऽग्नेर्वर्चसा^६ मां वि-
वस्वानिन्द्र क्रतुमित्यातः^७ । १७ । समिन्धत^८ इति पश्चा-
त्संकसुकमुहोपयति । १८ । असिन्धयं यद्रिप्रं सीसे मृद्भु-
मित्यभ्यवनेजयति^९ १० । १९ । कृष्णोर्णया पाणिपादान्नि-
मृज्य^{११} । २० । इमे जीवा उदीचीनैरिति^{१२} मन्त्रोक्तम् । २१ ।
चिः सप्तेति^{१३} कूद्या पदानि योपयित्वा^{१४} श्मशानात्^{१५} । २२ ।
मृत्योः पदमिति^{१६} द्वितीयया नावः । २३ । परं मृत्यो
इति^{१७} प्राग्दक्षिणं कूदीं प्रविध्य । २४ । सप्त नदीरूपाणि
कारयित्वात्केन पूरयित्वा । २५ । आ रोहत सवितुर्नाव-
मेता सुत्रामाणं महीमू प्विति^{१८} सहिरण्यां सयवां ना-
वमारोहयति । २६ । अश्मन्वती रीयत उत्तिष्ठता प्र

^१ So Bu only, Ch (sec man) कुम्भा, K E P Ku Bī Bh Ch (prim man) का (for कुम्भिका?) — ^२ K P Bb भिदति, Ch भिदति — ^३ Thus emended so as to yield the pranks of vii 21 1, Ch Bā Ku श्मेतेत्यः; E श्मयस इत्यः, K P Bī Bh श्मोत्यः — ^४ K P Ch Bb ध्रुवाः — ^५ So Bā Ku Ch *नान्युपयच्छन्ते, K P Bb *नान्युपयच्छन्ते, Bī *नान्युपयच्छन्ते, E *नान्युपयच्छन्ते — ^६ Bā पश्चादुत्तरतो वर्चसा — ^७ xviii 3 10, 61-67, cf Kauç 81 44, 82 26 — ^८ xviii 4 41 (et al) — ^९ xii 2 13, 40, 19, MSS मृद्भुम् — ^{१०} The passage beginning here, and continued to su 27 occurs also with slight modifications in Kauç 71 16-24 — ^{११} Bu Bī निर्मृज्य — ^{१२} xii 2 23 29 — ^{१३} xii 2 29^c — ^{१४} So emended in accordance with xii 2 29^c, 30, Ch E Bū लोपयित्वा, Ku लापयित्वा, h P Bī Bh लोपयित्वा, cf Kauç 71 19 — ^{१५} K श्मशानाना, Bu श्मशान, Ch (prim man) श्मशानान्नुः, Ch (sec man) श्मशानान्मुः, E श्मशानान्मदीभ्यो, Ku श्मशानान् । नदीभ्यो (cf the last word in Kauç 71 19) — ^{१६} xii 2. 30 — ^{१७} xii 2 21 — ^{१८} xii. 2. 48^c, vii 6 3, 2 —

तरता सखाय^१ इत्युदीचस्तारयति । २७ । शर्कराद्या समि-
दाधानात्^२ । २८ । वैवस्वतादि समानम्^३ । २९ । प्राप्य
गृहान्तसमानः^४ पिरडपितृयज्ञः । ३० । ॥ ७ ॥ ॥ ८६ ॥

अथ पिरडपितृयज्ञः । १ । अमावास्यायां सायं न्यहे
ऽहनि^५ विज्ञायते^६ । २ । मित्रावरुणा परि मामधातामिति^७
पाणी प्रक्षालयते । ३ । वचंसा^८ मामित्याचामति^९ । ४ ।
पुनः सव्येनाचमनादपसव्य^{१०} कृत्वा प्रैषकृतं^{११} समादिशति
। ५ । उलूखलमुसलं शूर्पं चरुं कंसं^{१२} प्रक्षालय^{१३} वहिर्हृ-
दकुम्भमा हरेति । ६ । यज्ञोपवीती^{१४} दक्षिणपूर्वमन्तर्देशम-
भिमुखः शूर्पं एकपविचान्तर्हिताहविष्यान्निर्वपति । ७ ।
इदमग्नये कव्यवाहनाय^{१५} स्वधा पितृभ्यः पृथिविपद्म^{१६}
इतीदं^{१७} सोमाय पितृमते स्वधा पितृभ्यः सोमवद्मः पि-
तृभ्यो वान्तरिक्षसद्म^{१८} इतीदं यमाय पितृमते स्वधा पि-
तृभ्यश्च दिविधद्म इति^{१९} चीनवाचीनकाशीन्निर्वपति^{२०} ॥ ८ ॥

^१ xii 2 26 27 — ^२ See Kauç 82 2-19 — ^३ Cf Kauç
८० ३० — ^४ So Ku Bu B, E रहान्, Ch (prim man) मुहान् h P
Bh Ch (sec man) महान् — ^५ So Bu P Bh, K सायं न्यहे हनि,
B सोय न्यहे हनि, L सायान्हयपराहहे हनि, Ku साया न्हयपराहहे
हनि, Ch (prim man) साय न्यन्य हनि Ch (sec man) साय न्यहनि,
Ch (tert man) साय न्हयपराहहे हनि (cf the reading of Ku E) —
^६ Ch Ku *ति — ^७ xviii 3 12 — ^८ xviii 3 10 (11) — ^९ Ch
*चमति — ^{१०} Bu E Bh Ch (sec man) *चमनापसव्य Ch (prim
man) *चमनामपसव्य, Ku *चमन्लपसव्य Is the passage to be
emended to सव्येनाचमनामपसव्य? — ^{११} Ch *कृते — ^{१२} K
P B, Bh काञ्च — ^{१३} E प्रक्षालय — ^{१४} Ku Ch E यज्ञोपवीति —
^{१५} Ch कव्यवाहनायेति, xviii 4 71 — ^{१६} Ku E पृथिवी* (cf Gobh
iv 3 10), xviii 4 73 — ^{१७} So only Ch Ku E the rest पृथिविपद्म
इदं — ^{१८} xviii 4 73 73 — ^{१९} xviii 4 74 ८० — ^{२०} Ch *वाची,
E *वाचीन् — ^{२१} Bu E Ch Ku *काशी, K *काशी, B *काशीन् —

उलूखल ओष्य चिरवहन्तीदं वः पितरो हविरिति । ९ ।
 यथा हविस्तथा परिचरति । १० । हविर्होव' पितृयज्ञ' । ११ ।
 प्रैषकृत समादिशति चरुं प्रक्षालयाधिष्ण्याप' ओष्य त-
 ण्डुलानावपस्व नेक्षणेन योधयन्नास्व' मा गिरो ग्रही' ।
 १२ । शिरोग्रहं परिचक्षते' । १३ । वाह्येनोपनिष्क्रम्य'
 यज्ञोपवीती दक्षिणपूर्वमन्तर्देशमभिमुख उदीरतामिति'
 कर्पू खनति प्रादेशमाची तिर्यग्द्गुरिम्' । १४ । अवाग-
 द्गुरि पर्वमाचीमित्येके' । १५ । अपहता'^{१०} असुरा रक्षसि
 ये पितृपद इति'^{११} प्राग्दक्षिणं पांसूनुदूहति'^{१२} । १६ । कर्पू
 च पाणी'^{१३} च प्रक्षाल्यैतद्वः पितरः पाचमिति कर्पूमुदकेन
 पूरयित्वा । १७ । अन्तरुपातीत्य मस्तुना नवनीतेन वा
 प्रतिनीय दक्षिणाञ्चमुद्धास्य'^{१४} । १८ । द्वे काष्ठे गृहीत्वोशन्त'^{१५}
 इत्यादीपयति । १९ । आदीप्तयोरेकं प्रतिनिदधाति । २० ।
 इहैवेधि धनसनिरित्येक'^{१६} इत्वा'^{१७} । २१ । पांसुष्वाधायोपस-
 मादधाति'^{१८} ये निष्ठाताः समिन्धते ये तातृपुये सत्तास

^१ E हविस्तर्होव — ^२ So K Bu E P Bh Ch (prim man) Ch (sec man) *अपया Bi *अपयो — ^३ So Bi Ba Ka Ch योधयन्नास्व E योधयन्नास्व K योधयन्नास्व P योधयन्नास्व — ^४ K P have a colon here — ^५ K P प्रतिचक्षते Bi प्रचक्षते — ^६ E परिष्क्रम्य — ^७ xviii 1 44 — ^८ P B *द्गुरि E *द्गुरि — ^९ Ch पर्वमाचमि — ^{१०} E अपहता — ^{११} Cf VS ii 29, Katy Cr iv 1 8, Āśv Cr ii 6 9, Çāṅkh Cr iv 4 2 Āp Cr i 7 13, Gobh iv 3 2 — ^{१२} K Ch पांसू — ^{१३} K Bu Ba पाणी — ^{१४} E दक्षिणाञ्चमु — ^{१५} xviii 1 56 — ^{१६} xviii 4 38 — ^{१७} B2 Ch इत्वा, Ka इत्वा — ^{१८} K पांसुष्वा —

इति^१ । २२ । संभारानुपसादयति^२ । २३ । पर्युक्षणीं बहिर्ह-
 रुदकुम्भं कंसं^३ दर्विमाज्जमायवनं चरुं वासांस्याञ्जनम-
 भ्यञ्जनमिति । २४ । यदचोपसमाहार्यं भवति तदुपसमा-
 हृत्य । २५ । अतो यज्ञोपवीती^४ पित्र्युपवीती बहिर्गृहीत्वा^५
 विचृत्य संनहनं दक्षिणापरमष्टमदेशमभ्यवास्येत् । २६ ।
 बहिर्हरुदकेन संप्रोक्ष्य^६ बहिर्षदः पितर उपहूता नः पि-
 तरो ऽपिष्वाह्ताः पितरो ये नः पितुः पितरो ये ऽस्माक-
 मिति^७ प्रस्तृणाति । २७ । आयापनादीनि त्रीणि^८ । २८ ।
 उदीरतामिति^९ तिसृभिरुदपाचाण्यन्वृचं निनयेत् । २९ ।
 अतः^{१०} पित्र्युपवीती^{११} यज्ञोपवीती ये दम्यव^{१२} इत्युभयत
 आदीप्रमुत्सुक विः^{१३} प्रसव्यं परिहृत्य निरस्यति । ३० ।
 पर्युक्ष्य । ३१ । ॥ ८ ॥ ॥ ८७ ॥

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया
 चरन्ति ।

त्वं तानये अप सेध दूरात्सत्या^{१४} नः पितॄणां स-
 न्वाशिपः^{१५}

^१ xviii 2 34, 4 41 (et al), 3 47, 43 — ^२ Ch *नपसादयति —

^३ K P कांस — ^४ Bu *वीति — ^५ Bu बहिर्, Ku बहिर्गृ —

^६ The passage up to this word is wanting in K — ^७ xviii 1 51,

3 45 44, 46, 4 63 — ^८ See Kauç 83 27 29 — ^९ xviii 1

44 46 — ^{१०} So Ch, K Ku Bu E P B₁ (निनयेद्)त, cf Kauç 83 29

आत *seems to be a reading contaminated by 81 44. 85 26, 86 17 —

^{११} Bu Ku Ch *वीति — ^{१२} xviii 2 23 — ^{१३} Bū Ch K₂ विष्णु —

^{१४} K दूरात्स, Bu दूर, the rest दूरा — ^{१५} Cf VS. ii 30, Katy Çr

iv 1 9, A₁ Çr ii 6 2, Çāṅkh Çr iv 4 5, Ap Çr i 8 7, Gobh

iv. 4 3. —

स्वाहा स्वधेति हुत्वा कुम्भीपाकमभिघारयति । १ । अग्रये
 कव्यवाहनायेति' जुहोति । २ । यथानिरुप्त' द्वितीयाम् । ३ ।
 यमाय पितृमते स्वधा पितृभ्य इति' तृतीयाम् । ४ । यज्ञो
 अग्निरिति' सायवनांस्तरुडुलान्' । ५ । सं वहिर्हरिति' सद्-
 भोस्तरुडुलान्पर्युक्ष्य । ६ । अतो यज्ञोपवीती' पिच्युपवीती
 दर्व्योद्धरति । ७ । द्यौर्दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता सा
 यथा' द्यौर्दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्तैवा' प्रततामहस्येयं
 दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता । ८ । अन्तरिक्षं दर्विरक्षि-
 तापरिमितानुपदस्ता सा यथान्तरिक्षं दर्विरक्षितापरिमि-
 तानुपदस्तैवा'^{१०} ततामहस्येयं दर्विरक्षितापरिमितानुपद-
 स्ता । ९ । पृथिवी दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्ता सा यथा
 पृथिवी दर्विरक्षितापरिमितानुपदस्तैवा'^{११} ततस्येयं दर्विर-
 क्षितापरिमितानुपदस्तेति । १० । उद्धृत्याज्येन संनीय घी-
 न्पिण्डान्संहतान्विदधान्येतत्ते प्रततामहेति'^{१२} । ११ । दक्षि-
 णतः पत्नीभ्य इदं वः पत्न्य'^{१३} इति । १२ । इदमाशंसूना-
 मिदमाशंसमानानां'^{१४} स्त्रीणां पुंसां प्रकीर्णावशीर्णानां'^{१५}

^१ xviii 4 71 — ^२ K inserts here on the margin सोमाय पितृ-
 मतेति (^१ xviii 4 72 this is probably a gloss based upon Kauç 87 8) —
^३ xviii 4 74 78 — ^४ xviii 4 64 — ^५ KB̄ EPB सायवनस्त० — ^६ vii
 98 1 — ^७ E *वीति — ^८ K omits the passage beginning here with
 the word द्यौर् and ending with यथा' in the next sūtra — ^९ E *व,
 B1 *व — ^{१०} P *व — ^{११} K Ku Ch *व — ^{१२} xviii 4 75 — ^{१३} So
 emended, MSS पत्न्या — ^{१४} K *ग्रन्थुनामि०. — ^{१५} E *वक्षी-
 र्णाना —

येषां वयं दातारो ये चास्माकमुपजीवन्ति । तेभ्यः सर्वेभ्यः
 सपत्नीकेभ्यः स्वधावदक्षय्यमस्त्विति^१ चिः^२ प्रसव्यं तरङ्गलैः
 परिकिरति । १३ । पिञ्जलीराञ्जनं^३ सर्पिषि पर्यस्याङ्गु^४ पितर
 इति न्यस्यति । १४ । वङ्गु^५ पितरो मा वो ऽतो^६ ऽन्यत्पि-
 तरो योयुवतेति^७ ^८ सूचाणि । १५ । अञ्जते व्यञ्जत^९ इत्यभ्य-
 ञ्जनम् । १६ । आज्येनाविच्छिन्नं पिरडानभिधारयति ये च
 जीवा ये ते पूर्वं परागता इति^{१०} । १७ । अत्र पितरो मा-
 दयध्वं यथाभागं यथालोकमावृषायध्वमिति^{११} । १८ । अत्र
 पत्न्यो मादयध्वं यथाभागं यथालोकमावृषायध्वमिति । १९ ।
 यो ऽसावन्तरिर्भवति तं प्रदक्षिणमवेष्ट्य तिस्रस्तामी-
 स्तामर्याति । २० । प्रतिपर्यावृत्यामीमदन्त पितरो^{१२} यथाभागं
 यथालोकमावृषायिषतेति^{१३} ^{१४} । २१ । अमीमदन्त पत्न्यो
 यथाभागं यथालोकमावृषायिषतेति^{१५} । २२ । आपो^{१६} अग्नि-
 मित्यद्भिरग्निमवसिच्य । २३ । पुत्रं^{१७} पौत्रमभितर्पयन्तीरि-

^१ K स्वधावदक्षय्यमस्त्वचय्यमस्त्विति — ^२ Bū चिप्र० — ^३ Ch *झम. —

^४ K Ch P Bī Ku *स्याध्व, Bū *स्याध्व, E *स्याङ्गुध्व — ^५ MSS वध्व —

^६ So emended in accordance with Aq Cr II 7 6, MS. वोचो —

^७ Bū योयुवतेति, P E योयुवति — ^८ Cf VS II 32^a, Katy Cr II

1 16, Aq Cr II 7 6, Çāṅkh Cr IV 5 2, Donner, Pindapitr-

jajna p 26 — ^९ xviii 3 18 — ^{१०} xviii 4 57, 3 72 — ^{११} Cf TS

1 8 5 1, VS II 31^a Maitr S I 10 3 19, Katy Cr IV 1 13, Aq Cr II

7 1, Laty Cr II 10 4, Çāṅkh Cr IV 4 11, viii 2 13, Gobh IV.

3 11 — ^{१२} Bū E Ch (prim man) here insert मादयध्व — ^{१३} K Bū

*वृषारुषतेति — ^{१४} Cf TS I 8 5 2, VS II 31^a, Maitr S I 10 3,

19, Kath S IX 6, Kap S viii 9, Katy Cr IV 1 14, Aq Cr II

7 2, Laty Cr II 10 5, Çāṅkh Cr IV 4 14, Gobh IV. 3 12 — ^{१५} KBū

*वृषारुषतेति — ^{१६} xviii 4 40. — ^{१७} xviii 4 39 —

त्याचामत मम प्रततामहास्ततामहास्तताः सपत्नीकास्तृ-
 ष्यन्त्वाचामन्विति^१ प्रसव्यं परिषिच्य । २४ । वीरान्मे प्रत-
 तामहा दत्त वीरान्मे ततामहा दत्त वीरान्मे पितरो दत्त
 पितृन्वीरान्याचति^२ । २५ । नमो वः पितरं^३ इत्युपनिष्ठते
 । २६ । अष्टन्नित्युत्तरसिचमवधूय^४ । २७ । परा यातेति^५
 परायापयति । २८ । अतः^६ पित्र्युपवीती^७ यज्ञोपवीती
 यन्न इदं पितृभिः सह मनो ऽभूत्तदुपाह्वयामीति मन
 उपाह्वयति^८ । २९ । ॥ ९ ॥ ॥ ८८ ॥

मनो न्वा ह्यामहे^९ नारणसेन स्तोमेन ।

पितृणां च मन्मभिः^{१०} ॥

आ न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे ।

ज्योक्च सूर्ये^{११} दृशे ॥

पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यः^{१२} जनः ।

जीवं वातं^{१३} सचेमहि ॥

वयं सोम व्रते तव मनस्तनू-षु^{१४} बिभ्रतः ।

प्रजावन्तः सचेमहि ॥

^१ Cf Åçv Çr n 6 14 — ^२ Ku *राव्याचयति, Ch *राव्याचति, Bt *राव्याचते — ^३ xviii 4 81 etc — ^४ xviii 4 61 — ^५ xviii 4 63 —
^६ So emended, MSS (परायापयत्य)त, cf Kāçç 87 39, also 81 44, 85
 26, 86 17 — ^७ Ku पित्र्युपवीती, Bu पित्र्युपवीति — ^८ So we emend
 the passage beginning with भूत्तः, K P Bt भूत्तमुपाह्वयामीति मन
 उपाह्वयति, Ch Ku भूरिति तदुपाह्वयामि मन उपाह्वयति, E भूरिति
 तदुपाह्वयामि(ः)मनु उपाह्वयति, Bu भूरिति मन उपाह्वयति, cf Vait Su
 38 4 — ^९ K Bu P *महि — ^{१०} Ch E Bū P मन्मभिः — ^{११} K P Bt Bu
 सूर्याय — ^{१२} K दैव्य — ^{१३} Bū वात — ^{१४} Ch Bū तनूषु —

ये सजाताः सुमनसो^१ जीवा जीवेषु मामकाः^२ ।

तेषां श्रीर्मेयि कल्पतामस्मिन्गोष्ठे शतं समा इति^३ । १ ।
यच्चरुस्थाल्यामोदनावशिष्टं भवति तस्योष्मभक्षं^४ भक्षयि-
त्वा ब्राह्मणाय दद्यात् । २ । यदि ब्राह्मणो न लभ्येताम्स्व-
भ्यवहरेत्^५ । ३ । निजाय दासायेत्येके^६ । ४ । मध्यमपिरड^७ पत्न्यै
पुत्रकामायै प्रयच्छति । ५ ।

आ धत्त पितरो गर्भं कुमार पुष्करस्रजम्^८ ।

यथेह पुरुषो ऽसत्^९ ॥

आ त्वारुक्षद्वृषभः^{१०} पृश्निरयियो^{११} मेधाविनं^{१२} पितरो
आ त्वायं पुरुषो गमेत्पुरुषः पुरुषादधि । [गर्भमा दधुः ।
स ते श्रैष्ठ्याय जायता स सोमे साम गायत्विति । ६ ।
यद्यन्या^{१३} द्वितीया भवत्यपर^{१४} तस्यै । ७ । प्रायतमं श्रोचि-
याय । ८ । अथ यस्य भार्या दासी वा प्रद्राविणी भवति
येऽमी^{१५} तरुदुलाः प्रसव्यं परिकीर्णा भवन्ति तांस्तस्यै^{१६} प्रय-
च्छति । ९ ।

^१ K सुमनसो cf VS and Çankh Gr (see note 3) — ^२ E कामका — ^३ Cf RV x 57 3 6, VS iii 53-56, xix. 46 TS i 8 5 2, Tait Br ii 6 3 5, Maitr 2 10 3, Kath. ix 6 Kap S viii 9 Vait. Sū 20 9, Laty Çr v 2 11, iii 2 10, Açv Çr ii 7 8, Çankh Gr v 9 4. — ^४ Ch तस्योष्म — ^५ So emended, Ku *प्सु अभ्यवहरे*, the remaining MSS *प्सुभवहरे* — ^६ Bū दासायेत्येके, Ch दासायेत्येके — ^७ Bū मध्यम — ^८ K पुष्कर — ^९ Cf VS ii 33, Katy Çr iv 1 32 Çankh Çr iv 5 8, Açv Çr ii 7 13, Gobh ii 3 27 — ^{१०} Ch E *इवत् — ^{११} K Ku Bū *पियो — ^{१२} Ch मेधाविनो — ^{१३} K यद्यन्या — ^{१४} K Bū भवत्य — ^{१५} Bū Ch Ku E मी, the rest वे — ^{१६} Ch ता तस्यै, Bū तास्तस्यै, Bī तस्तस्यै —

अर्वाच्युपसंक्रमे^१ मा पराच्युप वस्तथा^२ ।

अन्नं प्राणस्य बन्धनं तेन बध्नामि त्वा मयीति । १० ।
पर्युष्णणी समिधश्चादाय मा प्र गामेत्याव्रज्योर्जं विभ्रदि-
ति^३ गृहानुपतिष्ठते । ११ ।

रमध्वं मा विभीतनासिङ्गोष्ठे करीषिणः ।

ऊर्जं दुहानाः^४ शुचयः शुचिप्रता^५ गृहा जीवन्त उप
ऊर्जं मे देवा अददुर्ऊर्जं मनुष्या उत । [वः सदेम^६ ॥

ऊर्जं पितृभ्य आहार्षमूर्जस्वन्तो गृहा मम ॥

पयो मे देवा अददुः पयो मनुष्या उत ।

पयः पितृभ्य आहार्षं पयस्वन्तो गृहा मम ॥

वीर्यं मे देवा अददुर्वीर्यं मनुष्या उत ।

वीर्यं पितृभ्य आहार्षं वीरस्वन्तो गृहा ममेति । १२ ।

अन्नरूपातीत्य समिधो ऽभ्यादधाति ।

अयं नो अग्निरध्यतो ऽयं नो^७ वसुवित्तमः ।

अस्योपसद्ये मा रिपामायं^८ रक्षतु नः^{१०} प्रजाम्^{११} ॥

अस्मिन्सहस्रं पुण्यास्मिधमानाः^{१२} स्वे गृहे ।

इमं समिन्धिपीमह्यायुप्मन्तः^{१३} सुवर्चसः^{१४} ॥

^१ Ku Ch E Bū *क्राम (= क्रमे?) — ^२ Bū वस्तथा — ^३ xiii 1 59; vii 60 1 — ^४ P दुहाना — ^५ B₁ *प्रता — ^६ E सदेम — ^७ Cf VS iii 41, Çaṅkh Çr ii 12 1, Çaṅkh Gr. iii 7. 2; Lāty. Çr iii 3 1. A₁ Çr ii 5 17 — ^८ K B₁ *ध्यवयन्तो; P *ध्यवयन्तो; E *ध्यवयन्तो — ^९ K *या — ^{१०} Ch सचत न; E रचतनुः; B रच पुन — ^{११} Cf Çaṅkh Gr. iii 7 3 — ^{१२} So emended; K Ku Bū Ch E पुण्यास्मिधमाना, P तुण्या*, B₁ पुण्याम सधमाना — ^{१३} Ch P समिधि*. — ^{१४} Cf Çr Br xiv 9 4. 23. —

त्वमय ईडित आ त्वाग्र इधीमहीति^१ । १३। अभूहूत^२ इत्य-
भिं प्रत्यानयति । १४ । यदि सर्वः^३ प्रणीतः^४ स्याद्दृष्टिणा-
ग्री त्वेताहिताग्नेः^५ । १५ । गृह्येष्वनाहिताग्नेः^६ । १६ ।

इदं चिन्मे कृतमस्तीदं^७ चिच्छक्नुवानि^८ ।

पितरश्चिन्मा वेदञ्चिन्ति । १७ ।

यो ह यजते तं देवा विदुर्यो ददाति तं मनुष्या यः श्रा-
द्धानि कुरुते तं पितरस्तं पितरः । १८ । ॥ १० ॥ ॥ ८९ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्र एकादशोऽध्यायः समाप्तः ॥

^१ xviii ३ ४^१, ४ ८३ — ^२ xviii ४ ६५ — ^३ Ch Eu सर्व — ^४ K
Ch E P B; प्रणीत. — ^५ K त्वेताद — ^६ K P गृह्येष्व B; गृह्येष्व
B; गृह्येष्व — ^७ So E, the rest कृतमस्तीदं — ^८ K P चिच्छक्नुवा-
निति, B; B; Eu Ch चिच्छक्नुवानि —

॥ ओं ॥

मधुपर्कमाहारयिष्यन्दर्भानाहारयति^१ । १ । अथ विष्टरा-
न्कारयति । २ । स खल्वेकशाखमेव प्रथमं पाद्यं द्विशाख-
मासनं त्रिशाखं मधुपर्काय । ३ । स यावतो मन्येत तावत
उपादाय विविच्य^२ संपर्याष्य मूलानि च प्रान्तानि च
यथाविस्तीर्णं इव स्यादित्युपोत्कृष्य^३ मध्यदेशे ऽभिसंनह्य-
ति^४ । ४ । ऋतेन त्वा सत्येन त्वा तपसा त्वा कर्मणा त्वेति
संनह्यति^५ । ५ । अथ ह सृजत्यतिसृष्टो द्वेष्टा यो^६ ऽस्मान्द्वे-
ष्टि यं च वयं द्विष्मः^७ । ६ । अस्य च दातुरिति दातारमी-

^१ Daç Kar. and Ath. Paddh place the description of the अर्घ्य ceremony into the middle of the विवाह (Kauç 76 9); cf Jolly, Das Dharmasûtra des Viçnu und das Kathakagrhya. Both paddhatis introduce it with the words अथ स्थाने मधुपर्कं उच्यते. Then Daç Kar आचार्यो गृहगतं कर्म करोति । पुन. आचार्यो^(१) वेदिकामध्ये स्वस्ति-वाचनं करोति (cf Kauç. 137 4, note), Ath Paddh आचार्यो गृहागते इदं कर्म कुर्वीत । पर आगत्य । ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयित्वा । वराय मधुपर्कं ददाति । मधुपर्कमाहारयिष्यन् । दर्भानाहारयति । पुनर्दाता वदति । आचार्यो वदति — ^२ B₁ उपादायाधिविविच्य^(१) — ^३ Ch स्यादुपोत्कृष्य — ^४ K P B₁ पिसनह्यति — ^५ Ath Paddh ऋतेन त्वा etc. । इति मध्यादभिसनह्यति । मध्ये ग्रंथीष्करोति, Daç Kar विष्टरचय कृत्वा । साधु भवानास्तामर्चयिष्यामो भवन्मिति दाता वदति । विष्टरा भोः प्रतिगृह्यता^(१) । प्रतिगृह्णामि । ऋतेन त्वा etc. इति मध्ये देशे ऽभिसंनह्यति — ^६ B₁ द्वेष्ट्या; cf ss. 15 — ^७ Ath Paddh. अति-सृष्टो द्वेष्टेति भवेण विष्टराष्करोति; Daç Kar. वरो वदति । अति-सृष्टो etc. —

द्यते । ७ । अथोदकमाहारयति पाद्यं भो^१ इति^२ । ८ । हिर-
ण्यवर्णाभिः प्रतिमन्त्र्य^३ दक्षिणं पाद प्रथमं प्रकर्षति ।
मयि ब्रह्म च तपश्च धारयाणीति । ९ । दक्षिणे प्रक्षालिते^४
सव्य प्रकर्षति । मयि द्युचं च विशश्च धारयाणीति । १० ।
प्रक्षालितावनुमन्त्रयते ।

उमौ पादाववनिक्तौ ब्राह्मणं यशमावताम् ।

आपः पादावनेजनीर्द्धिपन्तं^५ निर्दहन्तु मे^६ ॥ ११ ॥

अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते । १२ । अथासनमाहार-
यति । सविष्टरमासनं भो^७ इति^८ । १३ । तस्मिन्प्रत्यङ्मुख
उपविशति । १४ । विमृग्वरीं पृथिवोमित्येतया^९ विष्टरे
पादां प्रतिष्ठाप्याधिष्ठितो द्वेष्टा यो^{१०} ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं
द्विष्मः^{११} । १५ । अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते । १६ ।
अथोदकमाहारयत्यर्घ्यं भो^{१२} इति^{१३} । १७ । तत्रप्रतिमन्त्रयते ।
अन्नानां मुखमसि मुखमहं श्रेष्ठः समानानां भूयासम् ।
आपो ऽमृतं स्यामृतं मा कृणुत^{१४} दासास्माकं^{१५} वहवो

^१ K P भो३ — ^२ Daç Kar पाद्यं भो इति दाता वदति प्रतिगृ-
ह्यता प्रतिगृह्णामि वरो वदति — ^३ Ath Paddh and Daç
K r हिरण्यवर्णा इत्यस्मिन्नेन (i. 33, उदक वरस्य प्रति अभिमवयते —
^४ Ath Paddh वरस्य पादा यजमान (Cod *न) प्रक्षालयति — ^५ Bū
Ch *नेजनीर्द्धि — ^६ Daç Kar द्विषित — ^७ Daç Kar निर्दहतं तु
मे — ^८ Cf At Br १ 27 — ^९ K P भो३ — ^{१०} Ath Paddh
दाता वदति — ^{११} xii 1 29 — ^{१२} B द्वेष्टा; cf s9 6 — ^{१३} Ath
Paddh विमृग्वरीमिति द्विषाण विष्टरमासनं निदधाति । एकशाख पादां
निदधाति । अधिष्ठितो (tc. — ^{१४} K P भो३ — ^{१५} Ath, Paddh,
दाता प्रेष ददाति — ^{१६} KChEPK and Daç Kar कृणुत — ^{१७} So
(with double *and*) all MSS and Daç Kar ; cf the introduction —

भवन्त्वश्वावज्ञोमन्मयस्तु^१ पुष्टमो^२ भू-भुवः स्वर्जनदोमि-
ति^३ १८ । तूष्णीमध्यात्मं^४ निनयति^५ १९ । तेजो ऽस्यमृ-
तमसीति ललाटमालभते^६ । २० । अथोदकमाहारयत्या-
चमनीयं भो^७ इति^८ २१ । जीवाभिराचम्य^{१०} २२ । अथासौ म-
धुपर्कं वेदयन्ते द्यनुचरो मधुपर्को भो^{११} इति^{१२} २३ । द्वाभ्यां
शाखाभ्यामधस्तादेकयोपरिष्ठात्तापिधानम्^{१३} । २४ । मधु
वाता ऋतायत इत्येताभिरेवाभिमन्त्रणम्^{१४} । २५ । तथा
प्रतिमन्त्रणम् । २६ । ॥ १ ॥ ॥ ९० ॥

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः ।

माधीर्गावो भवन्तु नः^{१५} ॥

मधु नक्तमुतोपसो मधुमत्पार्थिवं रजः ।

माधीर्नः सन्त्वोष्धीः ॥

^१ K Ku B: भवन्त्य — ^२ So emended, MSS पुष्टो — ^३ P •दो३-
मिति — ^४ Ath Paddh दाता अर्घ्यमभिमन्त्रयति वरस्य प्रति —

^५ Ku Bu P •ध्यात्मनि, E •ध्यात्मनि, Ka भ्यात्म — ^६ Ath Paddh
वरस्यार्जनि दाता तूष्णीं निनयति (1) — ^७ Daç Kar मुखं विमार्ष्टि —

^८ K P भो३ — ^९ Ath Paddh दाता वदति त्रैष कर्तार (Cod कर्ता) प्रति —

^{१०} Ath Paddh and Daç Kar क्षीया स्वेति सूक्तेन (xix 69 1 fg cf
Darila to kâuç 3 4, Vait Sû 1 19) चिराचमन करोति वर —

^{११} K P भो३ — ^{१२} Ath Paddh दाता वदति — ^{१३} Ath Paddh and
Daç Kar विशाख मधुपर्काय (cf sū 3) द्वाभ्या etc १९ in Kâuç —

^{१४} Ath Paddh मधु etc इति त्रिभिरिताभिरेव वराभिमन्त्रण Cf RV
1 90 6 8 Mātr S 11 7 16 (Vol 11 p 99), VS xiii 27, Çat Br
xiv 9 3 11 13, Kauç 118 1 These mantras occur also in the

Kashmir çakṣā (cf Roth Der Atharvaveda in Kaschmir, p 23) The
verses are given in full at the beginning of the next kṛdika —

^{१५} E interchanges this pada with the third pāda of the next verse
like RV, VS and Mātr S arrange the pādas still differently —

मधुमाक्षो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यैः ।

मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥ १ ।

तत्सूर्यस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्ष^१ इति^२ प्रतीक्षते^३ । २ ।
अयुतो ऽहं देवस्य त्वा सवितुरिति^४ प्रतिगृह्य पुरोमुखं
प्राग्दण्डं निदधाति । ३ । पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्य-
दित्या उपस्य इति^५ भूमौ प्रतिष्ठाप्य । ४ । इध्यामङ्गु-
लिभ्यां प्रदक्षिणमाचाल्यानानिकयाङ्गुल्याङ्गुलेन च
संगृह्य प्राप्नाति^६ । ५ । ओं भूस्तत्सवितुर्वरेण्य भूः स्वा-
हेति प्रथमम् । ६ । भर्गो देवस्य धीमहि^७ भुवः स्वाहेति
द्वितीयम् । ७ । धियो यो नः प्रचोदयात्स्यः^८ स्वाहेति
तृतीयम् । ८ । वयं देवस्य धीमहि जनस्वाहेति चतुर्थम्
। ९ । तुरं देवस्य भोजन वृधत्स्वाहेति पञ्चमम् । १० ।
कण्ठस्वाहेति षष्ठम् । ११ । रुहत्स्वाहेति सप्तमम् । १२ ।
महत्स्वाहेत्यष्टमम् । १३ । तत्स्वाहेति नवमम् । १४ ।
शं स्वाहेति दशमम् । १५ । ओमित्येकादशम् । १६ ।
तूष्णीं द्वादशम् । १७ । तस्य भूयोमाचमिव भुञ्जा वा-

^१ K and Daç Kar प्रतीक्षत — ^२ Cf VS (Kanaçakha II p 38 of Weber's edition) Katy Çr II 2 13, Ity Çr II 11 10, V ut Sū 3 8, Cop B 1 1 — ^३ Ath Paddh मधुपर्कमीचते —
^४ xix 51 1 2, Ath. Paddh अयुतो ऽहमिति सूक्तेन देवस्य त्वेति चक्षु —
^५ Cf VS (Kanaçakha II p 38 of Weber's edition), Katy Çr II 2 17, Çaukh Çr IV 7 6, Ity Çr IV 11 12, Gop Çr II 1 2 V ut Sū 3 10, cf Ind Stud II 307 — ^६ Ath Paddh भोजनवत
^७ RV III 62 10^a, and in other Samhitās — ^८ RV III 6^a 10^b etc —
^९ RV III 62 10^c, etc. —

हृणाय श्रोत्रियाय प्रयच्छेत् । १८ । श्रोत्रियालाभे^१ वृष-
लाय प्रयच्छेत् । १९ । अथाप्ययं^२ निगमो भवति ।

सोममेतत्पिवत^३ यत्किं चाग्नीत ब्राह्मणाः ।

मात्राहृणायोद्धिष्टं दात मा सोमं पात्वसोमप इति^४

। २० । ॥ २ ॥ ॥ ९१ ॥

दधि च मधु च ब्राह्मो^५ मधुपर्कः । १ । पायस ऐन्द्रो
मधुपर्कः । २ । मधु चाज्यं च सौम्यो मधुपर्कः । ३ । मन्थ-
द्याज्यं च पौष्णो^६ मधुपर्कः । ४ । द्धीरं चाज्यं च सारस्वतो
मधुपर्कः । ५ । सुरा चाज्यं च मौसलो मधुपर्कः । ६ ।
स खल्वेप^७ इये भवति सौचामण्यां^८ च राजमूये च । ७ ।
उदकं चाज्यं च वारुणो मधुपर्कः । ८ । तैलं चाज्यं च
श्रावणो मधुपर्कः । ९ । तैलश्च पिण्डश्च पारिव्राजको^९
मधुपर्कः । १० । इति^{१०} खल्वेप नवविधो मधुपर्को भवति
। ११ । अथास्मै गां वेदयन्ते गौर्भो^{११} इति^{१२} । १२ । तान्प्र-
तिमन्त्रयते^{१३} ।

भूतमसि भवदस्यन्नं प्राणो बहुर्भव ।

ज्येष्ठं यन्नाम नामत

^१ E श्रोत्रियस्यालाभे — ^२ Bū अथाप्ययमिगमो, K P अथाप्यय
निगमो, Ku अथाप्ययि निगमो, Ch अथाप्ययिगमो, Bī अथाप्यय चि
गमो — ^३ K P Ch पिवति, Bī ते — ^४ K P Bī सोमप
मिति Ch सोममिति — ^५ Cf Laty Cr n 12 17, Ind Stud
x 61-63 — ^६ K E Bī and Ath Paddh ब्राह्म्यो, Bū Ku Ch P
as above — ^७ E पौष्णो — ^८ So E, Bū खल्वेप, K Ku Ch
P Bī खल्वेक — ^९ P सौचामण्या — E P परि —
^{१०} Here P inserts स — ^{११} K P भोऽ — ^{१२} Daç kar दाता
ब्रूयात् — ^{१३} Daç Kar आचार्यो गा (Cod गौ) प्रतिमन्त्रयेत्,

श्रीं भूर्भुवः स्वर्जनदोमिति^१ । १३ । अतिसृजति^२ ।

मातादित्यानां दुहिता वसूनां स्वसा रुद्राणाममृतस्य
नाभिः ।

प्र णो^३ वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदिति^४
वधिष्ट^५ ॥

श्रीं^६ तृणानि गौरस्त्रित्याह^७ । १४ । मूयवसादिति^८ प्रति-
ष्ठमानामनुमन्त्रयते । १५ । नालोहितो मधुपर्को भवति^९
। १६ । नानुज्ञानमधोमह^{१०} इति कुरुतेत्येव^{११} द्रूयात् । १७ ।
स्वधिते मैत्रं हिंसीरिति शस्त्र प्रयच्छति^{१२} । १८ । पाप्मान
मे ऽप जहीति कर्तारमनुमन्त्रयते । १९ । आग्नेयीं वषा कुर्युः
। २० । अपि वा^{१३} ब्राह्मण एव प्राग्नीयास्तद्देवतं^{१४} हि तद्विर्भ-
वति । २१ । अथासौ स्नानमनुलेपनं मालाभ्यञ्जनमिति^{१५}
। २२ । यद्वोपसमाहार्यं भवति तदुपसमाहृत्य^{१६} । २३ । अघो-
पासकाः प्रायोपासकाः सो^{१७} भो^{१८} इति वेदयन्ते^{१९} । २४ ।

^१ KP *दोऽमिति — ^२ Ath Paddh या विसर्जयति आत्मार्यो द्रूते —
^३ So all MNS (except Ka) ant Daç Kar, Ku सु — ^४ RV viii 101 10,
Aç Gr 1 24 3^१, P r Gr 1 3 7, Goth Gr ii 10 9 Latv Gr
1 2 13 — ^५ KBū Ch वधिष्टो, LPB Ku वधिष्टो Dn, K, वसिष्ट (?) —
^६ Ath Paddh गीर्णानि (?) ददाति — ^७ viii 3 11 — ^८ 11
word is wanting in K Bū Bū P. — ^९ Ch जालुज्ञान*, Γ जानदु-
ज्ञातम् — ^{१०} Cf Çākh Gr ii 10 3; Aç Gr 1 24 31 P r
Gr 1 3 30, Gobh Gr iv 10, 22, Latv Gr 1 2 1^० — ^{११} Ci
Kauç 44 30 — ^{१२} E *पीव — ^{१३} KE *द्वित — ^{१४} E Ku मात्या*
Ch मात्याभ्या* — ^{१५} PB Bū ख — ^{१६} K भोऽ — ^{१७} Ath
Paddh वस्त्राहकारादि सर्वं समाहृत्य ददाति । प्रायोपासका सो भो
इति दाता वदति —

तान्प्रतिमन्त्रयते^१ । भूयांसो^२ भूयास्स ये च नो भूयसः^३ का-
 र्थापि^४ च नो ऽन्ये^५ भूयांसो जायन्ताम् । २५ । अस्य च दातु-
 रिति दातारमीक्षते^६ । २६ । अथान्नाहाराः प्राथान्नाहाराः
 स्मो^७ भो^८ इति वेदयन्ते । २७ । तान्प्रतिमन्त्रयते^९ । अन्नादा
 भूयास्स ये च नो ऽन्नादा^{१०} कार्थापि^{११} च नो ऽन्ये^{१२} ऽन्नादा
 भूयांसो जायन्ताम् । २८ । अस्य च दातुरिति दातारमीक्षते
 । २९ । आहते^{१३} ऽन्ने जुहोति यत्काम कामयमाना इत्ये-
 तया^{१४} । ३० ।

यत्काम कामयमाना इदं कृणुमसि ते हविः ।

तन्नः सर्वं समृध्यतामथैतस्य हविषो वीहि स्वाहेति । ३१ ।
 एष आचार्यकल्प एष ष्टुतिकल्प एष संयुक्तकल्प एष
 विवाहकल्प एषो ऽतिथिकल्प एषो ऽतिथिकल्पः । ३२ ।
 ॥ ३ ॥ ॥ ९२ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे द्वादशे अध्यायः समाप्तः ॥

^१ Ath Paddh and Daç Kar आचार्य — ^२ So emended, MSS of the text and Paddhatis भूयसो, cf sū 28 — ^३ Daç Kar has a colon here. — ^४ E B काष्ठापि, Daç Kar काष्ठापि. Is the passage to be read ये च नो भूयास काष्ठापि etc ? — ^५ K B ने — ^६ Daç Kar. आचार्य. — ^७ K Bū P and Ath Paddh स्म — ^८ K P भोः — ^९ K दात्वन्त्रयते; Ath Paddh आचार्यो मन्त्रयते; Daç Kar दाता वदति. — ^{१०} So emended; MSS. of the text and Daç Kar द्वादा का; cf the accusative भूमसो in sū 25. — ^{११} E काष्ठापि; Daç Kar काष्ठापि Is the passage to be read ये च नो ऽन्नादा काष्ठापि etc ? — ^{१२} K छे. — ^{१३} E and Daç Kar. आहते, B आहते — ^{१४} xix 52 5, but note the सकलपाठ in the next sūtra, Ath Paddh यत्काम इत्येकया विवाहे वस्त्राग्नी अम्यच हस्तहोम. । ... अभागे आचार्यो (१) विवाहे वराय मधुपर्कं देयः । अन्येभ्यस्तुर्वर्णकेभ्यो द्रव्यान्नेभ्यस्तुराग्रमोणेभ्यश्च गृहागते मधुपर्कः देयः । मधुपर्कः समाप्तः. —

॥ ओं ॥

अथाहुतानि । १ । वर्षे । २ । यष्टेषु । ३ । गोमायु-
वदने । ४ । कुले कलहिनि । ५ । भूमिचले । ६ । आदि-
त्योपप्रवे । ७ । चन्द्रमसश्च^१ । ८ । औपस्यामनुद्यत्याम्^२
। ९ । समायां दारुणायाम् । १० । उपतारकशङ्कायाम्
। ११ । घ्राहणेष्वायुधिषु । १२ । देवतेषु^३ नृत्यत्सु च्योतत्सु
हसत्सु गायत्सु । १३ । लाङ्गलयोः संसर्गे । १४ । रज्ज्वो-
स्तन्त्रोश्च । १५ । अग्निसंसर्गे । १६ । यमवत्सायां गवि
। १७ । वडवागर्दभ्योर्मानुष्यां च । १८ । यव धेनवो
लोहितं दुहते । १९ । अनडुहि^४ धेनुं धयति । २० ।
धेनौ^५ धेनुं धयन्त्याम्^६ । २१ । आकाशफेने । २२ । पिपी-
लिकानाचारे । २३ । नीलमद्यानाचारे । २४ । मधुमद्या-
नाचारे । २५ । अनाज्ञाते^७ । २६ । अवदीर्णे^८ । २७ । अनु-
दक उदकोन्मीले । २८ । तिलेषु समतिलेषु^९ । २९ । हविः-

^१ So (चन्द्रमसशीपः) K K_u B_u B_i P E, Cf चन्द्रमसाक्षीपः -- ^२ So emended, K P Ch (prim man) *नृदत्या, E B_i *नृदिद्या, K_u Ch (sec. man) *नृदिद्या, B_u *नृदत्या — ^३ So emended, MSS देवतेषु, cf Kauç 6 34 105 1 — ^४ E अनडुहे, K_u B_i अनडुहि — ^५ So emended, MSS धेनुर्धे — ^६ So emended. MSS धयन्त्यः. Ch on the margin धेनुर्धेनु धयति — ^७ K (*चारे)नाज्याते — ^८ E विदीर्णे — ^९ Ch (prim man) *त्रिलेषु सतिलेषु —

ध्वभिमृष्टेषु । ३० । प्रसयेष्वावर्तेषु । ३१ । यूषे^१ विरोह-
ति । ३२ । उल्कायाम् । ३३ । धूमकेतौ^२ सप्तर्षीनुपधू-
पयति । ३४ । नक्षत्रेषु पतापतेषु । ३५ । मांसमुखे^३ नि-
पतति । ३६ । अन्पाववभासे^४ । ३७ । अग्नौ^५ श्वसति^६
। ३८ । सर्पिषि तिले मधुनि च विषन्दे^७ । ३९ । ग्राम्ये ऽग्नौ^८
शाला^९ दहति । ४० । आगन्तौ च । ४१ । वंगे^{१०} स्फोटति
। ४२ । कुम्भोदधाने^{११} विकसन्पुष्पायां सक्तुधान्यां च । ४३ ।
॥ १ ॥ ॥ ९३ ॥

अथ यच्चैतानि वर्षाणि वर्षन्ति घृतं^{१२} मांसं मधु च
यद्विरिण्यं^{१३} यानि चाप्यन्यानि^{१४} घोराणि वर्षाणि वर्षन्ति^{१५}
तत्पराभवति कुलं वा ग्रामो वा जनपदो वा । १ । तत्र
राजा भूमिपतिर्विंशसं ब्रह्माणमिच्छेत्^{१६} । २ । एष ह वै
विद्वान्यद्भृग्वङ्गिरोवित । ३ । एते ह वा अस्य सर्वस्य
शमयितारः^{१७} पालयितारो यद्भृग्वङ्गिरसः^{१८} । ४ । स आ-

^१ So emended, MSS यूषो — ^२ K P E B₁ धूमकेतु — ^३ So
emended, MSS मुखो — ^४ So emended, MSS अन्पावभासे Cf
Kāuṣ 120 1 — ^५ Ch B₁ अग्नी — ^६ K श्वसति, E चसति —
^७ So Ku P, B₁ विषन्दे, Bā Ch E विषन्दे, K विषन्दे, cf Kāuṣ 132 1 —
^८ So emended, K Ku P B₁ Bū E Ch (sec man) ग्राम्यो ऽग्नि, Ch
(prim. man) ग्राम्ये ऽग्नि — ^९ Ch शाला — ^{१०} K P वङ्ग — ^{११} Thus
with double sandhi (for कुम्भोदधाने) all MSS see the introduction —
^{१२} K पक्व, cf the first stanza of the mantra, su 14. — ^{१३} Ch (prim man)
यद्विरिण्य, Ch (sec man) यद्विरिण्य, cf the first stanza of the mantra,
su 14, P Bū have a colon here, as .n su 14. — ^{१४} K ग्राम्यन्यानि —
^{१५} The passage beginning with the word घृत and ending here is
wanting in B₁, the first part of it is metrical as in the mantra,
su 14 — ^{१६} Ch (prim man) ब्रह्माणम् — ^{१७} Bū शमयितारः —
^{१८} The passage beginning with एते and ending here is wanting in

होपकल्पयध्वमिति । ५ । तदुपकल्पयन्ते कंसमहते वसने
 शुद्धमाज्यं शान्ता ओषधीर्नवमुदकुम्भम् । ६ । त्रीणि^१
 पर्वाणि कर्मणः^२ पौर्णमास्यमावास्ये पुण्यं नष्टत्रम् । ७ ।
 अपि चेदेव यदा कदा चिदार्ताय कुर्यात् । ८ । स्नातो
 ऽहतवसनः सूरभिर्यतवान्कर्मण्य^३ उपवसत्येकरात्रं चिरात्रं
 षड्रात्रं द्वादशरात्रं वा । ९ । द्वादश्याः^४ प्रातर्यज्ञैवाहः पतितं
 भवति तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय । १० । परिसमुह्य
 पर्युक्ष्य परित्सीये बर्हिर्दपात्रमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं
 परिचर्य । ११ । नित्यान्पुरस्तादोमान्हुत्वाज्यभागौ च । १२ ।
 अथ जुहोति । १३ ।

घृतस्य धारा इह^५ या वर्षन्ति पक्कं मांसं मधु च यद्धि-
 रायम्^६ ।

द्विषन्तमेता अनु यन्तु वृष्टयो ऽपां वृष्टयो बहुलाः^७
 सन्तु मद्यम् ॥

लोहितवर्षं मधुपांसुवर्षं यडा वर्षं धोरमनिष्टमन्यत ।

द्विषन्तमेते अनु यन्तु सर्वे पराज्ज्ञो यन्तु निवर्तमानाः ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । १४ । दिव्यो गन्धर्व इति^८ मातृनाम-

K P it is probably a gloss. The same passage is interpolated in Bt before उपवसति below, su 9 —

^१ K omits the passage beginning here and continuing through the next three sutras, but reads instead बाह्यतः शान्तवृक्षेभ्यः प्राधुमुपसमाधाय परित्सीये etc., as in su. 11 — ^२ Bū कर्मणः — ^३ P कर्मणां, T कर्मण्युप — ^४ Bū द्वादश्या — ^५ Pū अग्नि — ^६ Ch (prim man) यद्धिरिष्टम्, Ch (sec man) यद्धिरिष्टम्, cf su. 1 —

^७ So all MSS., Weber Omnia und Portenta, p 249 reads बहुल —

^८ ii 2 1. For the मातृनामानि (सूक्तानि) and the मातृगण of the gaṇamālā, Ath. Pari. 34 4, see Kauṣ. ९ 24, and note —

भिर्जुहुयात् । १५ । वरमनङ्गाहं ब्राह्मणः कर्त्तुं दद्यात् । १६ ।
 सीरं वैश्यो ऽश्वं प्रादेशिको यामवरं^१ राजा । १७ । सा
 तत्र प्रायश्चित्तिः । १८ । ॥ २ ॥ ॥ ९४ ॥

अथ यज्ञेयानि यज्ञाणि दृश्यन्ते तद्यथेतन्मर्कटः श्वा-
 पदो^२ वायसः पुरुषरूपमिति तदेवमाशङ्क्यमेव भवति । १ ।
 तत्र जुहुयात् । २ ।

यन्मर्कटः^३ श्वापदो वायसो यदीदं राष्ट्रं^४ जातवेदः प-
 पुरुषरक्षसमिषेरं यत्पताति^५ । [ताति

द्विपन्तमेते अनु यन्तु सर्वे पराज्वा यन्तु निवर्तमानाः॥
 अग्रये स्वाहेति हुत्वा । ३ । दिव्यो गन्धर्व इति मातृनाम-
 भिर्जुहुयात् । ४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ ३ ॥ ॥ ९५ ॥

अथ ह गोमायू नाम मण्डूकौ यत्र वदतस्तद्यन्मन्यन्ते^६
 मां प्रति वदतो मां प्रति वदत इति तदेवमाशङ्क्यमेव
 भवति । १ । तत्र जुहुयात् । २ ।

यज्ञोमायू वदतो जातवेदो ऽन्यया^७ वाचाभि^{१०} जज्ञ-
 भातः^{११} ।

^१ B1 E चर — ^२ E पदो — ^३ K मर्क — ^४ Ch (prim man) यदीदं, the rest, as above, Weber, *ibid* p 354 emends to यदिद् —
^५ h राष्ट्र — ^६ So emended, MSS य पताति, the pāda disturbs the
 metre of the stanza, which is without a good tristubh — ^७ ॥ २ ॥. For
 the मातृनामानि (सुज्ञानि) and the मातृयज्ञ or the gāṇamālā, Ath Par ५
 34 4 see Kaṇṇ 8 24, and note. — ^८ So emended with Weber, *ibid*
 p 306 MSS वदतस्तद्यन्मन्यन्ते — ^९ B1 अथा or न्यथा — ^{१०} Thus
 emended, MSS. वाचामभि The words are to be read metrically
 वाचा अभि — ^{११} So emended with Weber, as third person dual
 subjunctive of the intensive. MSS. जज्ञमान- CL Kaṇṇ. 114 2. —

रथंतरं बृहच्च सामैतद्विषन्तमेतावभि^१ नानदैताम्^२ ॥

रथंतरेण त्वा बृहच्छमयामि बृहता^३ त्वा रथंतरं शम-
यामि ।

इन्द्राग्नी त्वा ब्रह्मणा वावृधानावायुष्मन्तावुत्तमं^४ त्वा
कराथः ॥

इन्द्राग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । ३ । दिव्यो गन्धर्व इति
मातृनामभिर्जुहुयात्^५ । ४ । सा तच्च प्रायश्चित्तिः । ५ ।
॥ ४ ॥ ॥ ९६ ॥

अथ यच्चैतत्कुलं कलहि भवति तन्निर्घृतिगृहीतमि-
त्याचक्षते । १ । तच्च जुहुयात् । २ । आरादरातिमिति^६
हे^७ । ३ ।

अयाश्वाये ऽस्यनभिशस्तिश्च सत्यमिच्चमया^८ असि ।

अयासा मनसा कृतो ऽयास्यं^९ हयमूहिषे^{१०} ।

^१ E *वमो — ^२ Thus emended with Weber, Omina und Portenta p 306 as subjunctive third dual middle with secondary ending of the intensive, K Bū नानुदैताम्, Ch P Bī Ka नानुदैवताम्, E नानुदैवतम् — ^३ K P Bū बृहदा, E जुहता — ^४ E *न्ता उत्तम as 'त Kauç 97 6 — ^५ u 2 1 For the मातृनामानि (भूक्तानि) and the मातृगण of the ganamala, Ath Parç. 34 4, see Kauç 8 24, and note — ^६ E B *मिते — ^७ vii 2 12 13 — ^८ Thus emended, MSS *त्वमया Cf Kauç 5 13 — ^९ Thus emended, Ch E Bī Bū Bh यास्य (so also in Kauç 5 13) K यासा (so also in Kauç 5 13), P reads यासा here, but यसा in kapçika 5, Ka यास्यम्, Antyepp यासा, Vaitr ३ ऽया सन्, Çankh Çr यास, Weber, Omina und Portenta, p 307 conjectures ऽयास्य — ^{१०} MSS of the text *मूहिष (आ), Antyepp *मूहिष १, Ath Paddh *मूहिष १, cf Kauç. 5 13. —

अया नो धेहि^१ भेषजं ॥

स्वाहेत्यसौ हुत्वा । ४ । तच्चैवेताहोमाञ्जुहुयात्^२ । ५ ।

आरादग्निं क्रव्यादे निरूहञ्जीवातवे^३ ते परिधिं द-
धामि^४ ।

इन्द्राग्नी त्वा ब्रह्मणा^५ वावृधानावायुष्मन्नावुत्तमं^६ त्वा
करायः ॥

इन्द्राग्निभ्यां स्वाहेति हुत्वा । ६ । अपेत एतु निर्घृतिरि-
त्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ७ ।

अपेत एतु निर्घृतिर्नेहास्या^७ अपि^८ किं चन ।

अपास्याः^{१०} सत्वनः^{११} पाशान्मृत्यूनेकशतं नुदे^{१२} ॥

ये ते पाशा एकशतं मृत्यो मर्त्याय हन्तवे ।

तांस्ते यज्ञस्य मायया सर्वा^{१३} अप^{१४} यजामसि ॥

^१ Thus emended, Antyasts अया धेहि MSS of the text and Ath Paldh अ नो धेहि, Maitr S Kāty Cr and Çankh Cr अया नो धेहि (t Kanç ७ 13 — ^२ The verse occurs in Kanç 5 13 and with more or less variation at Maitr S 1 4 3, Kath ७ v 4, Kāty Cr २२१ 1 11, and Çankh Cr ३ १९ ३ — ^३ Ch E P Bī Ka होमान्, the rest होमा — ^४ K Bū P Ka निरूह, Ch E Bī निरूह, cf viii 2 9° — ^५ Ch (prim man) परि दधामि, E P B दधामि, the two padas ending here are identical with ३ २ १^o — ^६ K ब्रह्मणा — ^७ E ता उत्तम १३ ११ Kanç 96 ३, Ch (prim man) धा नायुवाप्सतायुत्तम — ^८ K अस्या P स्या^{१३} — ^९ Thus emended with Weber Oumta and Portenta p 3०8 MSS अप Possibly the entire pada originally stood as it flows नेहास्या^{१०} आप किं चन. Cf note 8 — ^{१०} K अपस्यात्, Bū अपास्यात्, E आपास्या, P अपस्या — ^{११} E सत्वन — ^{१२} The pratika of this stanza occurs at Vait ५० ३८ १ — ^{१३} Weber, *ibid* reads सर्वाणप —

निरितो यन्तु नैर्ऋत्या^१ मृत्यव एकशतं परः^२ ।

सेधामैषां^३ यत्तमः^४ प्राण ज्योतिश्च दध्महे^५ ॥

ये^६ ते शतं वरुण ये सहस्र यज्ञियाः पाशा वितता
महान्तः ।

तेभ्यो अस्मान्वरुणः सोम इन्द्रो^१ विश्वे मुञ्चन्तु महतः
स्वर्काः^२ ॥

ब्रह्म भ्राजदुदगादन्तरिक्ष दिव च^{१०} ब्रह्मावाधूष्टामृतेन^{११}
मृत्युम् ।

ब्रह्मोपद्रवा सुकृतस्य साक्षाद्ब्रह्मासदप^{१७} हन्तुं शमलं
तमश्च^{१८} ॥ ६ ।

वरमनङ्गाहमिति समानम्" । ९ । ॥ ५ ॥ ॥ ९७ ॥

अथ यत्रैतद्गमिचलो भवति तथ जुहुयात् । १ ।

अच्युता" द्यौरच्युतमन्तरिक्षमच्युताभूमिर्दिशो अच्युता
इमाः ।

¹ K E P Bu निर्वाह्या, Bu निर्वहता — ² This division is according to Ch K Bu L Lu Weber, and joins this word to the next pada.

cf. note 4 — ² Thus emended, MSS सधामेया — ⁴ Weber, *ibid.* having placed the word पर at the head of this pada, emends

यत्तम to तम *metra causa*, cf. note 2. E reads य उत्तम, Ka यतम — ¹ K B दसहे P दसहे — ¹ E डये — ¹ Bu इन्दी —

⁹ Cf. for the same *kraty* Cr xxv 1 II — ¹⁰ The words *दिव* *च*, which dist. rh. the metre appear in all MSS — Thus emended,

K.Cb ब्रह्मावाधूह्वा° Ku° धूह्वा° Bu° धोह्वा° Bi° धीह्वा°, E° धूह्वा°, P° ब्रह्मावाह्वा° — ¹¹ K P B सत्य Bu° सत्य — ¹² K° सतप, by

cancelling the syllable **सद्** and reading ब्रह्मपदोक्तं तुल्यं मन्त्रेण
may be constructed — ¹³ Ch तपस्य — ¹ C) Kāṇṇ 94 16 fg —

¹⁵ The pratika of this hymn seems to be employed in Hânç 35 12, a fact not noted there —

अच्युतो ऽयं रोधावरोधाध्रुवो^१ राष्ट्रे प्रप्ति तिष्ठाति
जिष्णुः ॥

यथा सूर्यो दिवि रोचते यथान्तरिक्षं मातृष्ट्वाभि-
वस्ते^२ ।

यथाग्निः पृथिवीमा विवशैवायं^३ ध्रुवो अच्युतो अस्तु
जिष्णुः ॥

यथा देवो दिवि स्तनयान्व राजति यथा वर्ष वर्ष-
कामाय वर्धति ।

यथापः पृथिवीमा विविशुरेवायं^४ ध्रुवो अच्युतो^५
अस्तु^६ जिष्णुः^७ ॥

यथा पुरीषं^८ नद्यः समुद्रमहोरात्रे अप्रमादं क्षरन्ति ।

एवा विशः संमनसो हवं मे ऽप्रमादमिहोपा यन्तु^९
सर्वाः ॥

^१ Thus Ch (sec. man), P B: रोधावरोधाध्रुवो, Bā राधावारा-
क्षाध्रुवा, Ch (prim. man) रोधाध्रुवो, Ka रोधाध्रुवो, K L रोधा-
वरोधाध्रुवो Weber, *Omnia und Portenta* p 309, note 1, suggests
hesitatingly रोधनाद्वरोधाध्रुवो in order to fill out the tristubh pāda
Cf also the Pet Lex sub voce १ रोध — ^२ Ch वास्त, Ku वास्ता —

^३ Thus emended, Ch Bā E •वैशैवाय, K P B: •वैशैवायु, Ku •वैशै-
वाय — ^४ So Bu, Ch B: •वैशुरेवाय, Ku •वैशुरेवायु, K P •वै-

शिरैवायु, E पृथिवीमाविशैश्वरेवाय — ^५ This word is wanting in K —

^६ E अस्ति — ^७ Bā जिष्णु — ^८ Thus emended, K Ku Ch P B:

पुरीषा, L परीषा, Bā पुरीषा The sense would be 'As the rivers
pour their sediment into the sea (or Indus) etc, cf Roth in Kuhn's
Zeitschrift, xxvi, p 62fg Weber, *ibid* emends to the adjective पुरीषा,
which may be supported by RV v 53 9, ना व परिष्ठात्सरयु पुरी-
षिणी — ^९ So all MSS Weber, *ibid* reads •होपयान्तु —

हंतां देवीं सह देवताभिर्ध्रुवा दृढाच्युता^१ मे अस्तु
भूमिः ।

सर्वपाप्मानमपनुद्यासदमिचान्मे^२ द्विषतो ऽनु^३ वि-
ध्यतु^४ ॥

पृथिव्यै स्वाहेति हुत्वा । २ । आ त्वाहार्यं ध्रुवा द्यौः
सत्यं बृहदित्येतेनानुवाकेन^५ जुहुयात् । ३ । सा तत्र
प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ ६ ॥ ॥ ९८ ॥

अथ यच्चैतदादित्य तमो गृह्णाति तत्र जुहुयात् । १ ।
दिष्यं चित्रमृतूया^६ कल्पयन्तमृतूनामुग्र भ्रमयन्नुदेति^७ ।
तदादित्यः प्रतरन्नेतु सर्वत^८ आप इमां^९ लोकाननुसं-
चरन्ति ॥

ओषधीभिः संविदानाविन्द्राणी त्वाभि रक्षताम्^{१०} ।

घृतेन^{११} सत्यवाकेन तेन सर्वं तमो जहि ॥

आदित्याय स्वाहेति हुत्वा । २ । विषासहि सहमानमि-

^१ So Ku, the rest देवी — ^२ Thus emended MSS दृढा अच्युता
contrary to sandhi and the demands of the metre — ^३ K P Bu

सर्व — ^४ Thus Ch (sec man), E Ch (prim man) *पृथिव्या अस्मद्*,
K P Bu Bi *पनुद्यासद्*, Ku सर्वपाप्मानमपनुद्यानुद्या अस्मद्* —

^५ Thus emended with Weber Omna and Portenta p 359, MSS
द्विषते न — ^६ Thus emended, Ch E P Bi Ku विध्यतीति, K Bu
विध्यति — ^७ vs 87 1, 88 1, the anuvaka beginning at xii 1 1 —

^८ So K and Bu the latter of which has the word twice दिष्य
चित्रमृतूया कल्पयन्तमृतूया कल्पयन्तम् (1), Ch E P Bi and Bu once

*मृतूया Ku *मृया, Weber Omna and Portenta, p 361, note 1, emends
to *मृतूया — ^९ K भ्रमयन्नुदेति, Weber, ibid. note 2, points out

the fact that भ्रमयन्नुदेति is to be expected in accordance with the
rules of grammar — ^{१०} Ch सर्वत — ^{११} Read चायेमा — ^{१२} Thus all

MSS, Weber, ibid reads रक्षताम्. — ^{१३} Ch घृतेन —

त्येतेन सूक्तेन^१ जुहुयात् । ३ । रोहितैरुपतिष्ठते^२ । ४ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ ७ ॥ ॥ ९९ ॥

अथ यच्चैतच्चन्द्रमसमुपप्रवति^३ तत्र जुहुयात् । १ ।

राहू राजानं त्सरति स्वरत्नमेनमिह^४ हन्ति पूयः ।

सहस्रमस्य तन्व उह नाश्याः^५ गत तन्वो वि नश्यन्तु ॥
चन्द्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । शकधूम नदावाणीत्येतेन^६
सूक्तेन^७ जुहुयात्^८ । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ ८ ॥ ॥ १०० ॥

अथ यच्चैतद्दीपसी^९ नोदेति तत्र जुहुयात् । १ ।

उदेतु श्रीरुपसः कल्पयन्ती^{१०} पून्याकृत्वा पलित एतु
चारः ।

घृतून्विभ्रती बहूधा विरूपान्मह्यं भयं विदुषो क-
ल्पयाति ॥

श्रीपस्यै^{११} स्वाहेति हुत्वा । २ । दिव्यो गन्धर्व इति मा-

^१ xvii 1. — ^२ The रोहित hymns (cf. AV xix 23 24) are the hymns of the thirteenth book of the AV (xiii 1 4 — ^३ Bū

प्रवति — ^४ Bū त्सरतमै — ^५ Thus acc. rdg. to a suggestion of Böhtlingk. The reading उह नाश्या has also been thought of. Ch K Bū P B इहानाश्या, E इहनाश्या, Ku इहानाश्या. Weber, Omina und Portenta, p. 262 emends to इहानाश्या and suggests, ibid. note 2 इहानाश्या as another possibility. The last emendation would however render the pada hypercatalectic — ^६ Thus emended, MSS गच्छतु — ^७ vi 128 1 — ^८ L सूत्रेण —

^९ Ku Bu E here insert the words रोहितैरुपतिष्ठते, Ch has them on the margin apparently erased by a second hand, they seem to be borrowed from the preceding kṛdika, sūtra 4 — ^{१०} So Ku, Ch F *दो पसि, K Bū Bū P *दीपदी, cf. Kauç 93. 9 — ^{११} K P B कल्पयन्ति —

^{१२} So Ku, the rest श्रीपदी —

तृनामभिर्जुहुयात्^१ । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।
॥ ९ ॥ ॥ १०१ ॥

अथ यच्चैतत्समा दारुणा भवति^२ तत्र जुहुयात् । १ ।
या समा रुशत्येति प्राजापत्यान्वि धूनुते^३ ।
तृप्तिं यां देवता^४ विदुस्तां त्वा सं कल्पयामसि ॥
व्याधकस्य मातरं हिरण्यकुक्षीं^५ हरिणीम् ।
तां त्वा सं कल्पयामसि ॥

यत्ते घोरं यत्ते विषं तद्विषत्सु नि दध्मस्यमुष्मिन्निति^६
घूयात् । २ । शिवेनास्माकं समे^७ शान्त्या सहायुषां^८
समायै स्वाहेति हुत्वा । ३ । समास्त्वाम्^९ इत्येतेन सूक्तेन
जुहुयात् । ४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ५ । ॥ १० ॥ ॥ १०२ ॥

अथ यच्चैतदुपतारकाः शङ्कन्ते तत्र जुहुयात् । १ ।
रेवतीः शुभ्रा डधिरा मदन्तोस्त्वचो धूममनु ताः सं
विशन्तु ।
परेणापः पृथिवीं सं विशन्त्वाप^{१०} इमां लोकाननु-
संचरन्तु^{११} ॥

अद्भ्यः स्वाहेति हुत्वा । २ । समुत्पतन्तु प्र नभस्वेति^{१२} व-
र्षीर्जुहुयात्^{१३} । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ ११ ॥ ॥ १०३ ॥

^१ ॥ २ १ For the मातृगामानि (सुक्रानि) and the मातृगण of the gāṇa
māla see Kauç ४ २, and note — ^२ K P B भवति — ^३ So emended, Ku
प्राजापत्य, the rest *पत्या — ^४ Ku Bū देवता — ^५ Thus the MSS, Weber,
Omina und Portenta p 365, reads *कुक्षि — ^६ Ch K Bū दधात्य —
^७ E शमे, Weber, ibid, emends to सा मे — ^८ K P समायुषः —
^९ ॥ ६ १ — ^{१०} K विशन्त्वाप — ^{११} So K P, the rest *चरत्य(द्भ्य) —
^{१२} ॥ १५ १; vii १९ १ — ^{१३} So K B P Bū, E वर्षी, K० वर्ष्या, Ch
वर्षी. —

अथ यच्चैतद्वाहना आयुधिनी भवन्ति तत्र जुहु-
यात् । १ ।

य^१ आसुरा^२ मनुष्या^३ आत्तधन्वः^४ पुरुषमुखाश्चरानिह^५ ।
देवा वयं मनुष्यास्ते देवाः प्र विशामसि^६ ॥

इन्द्रो नो अस्तु पुरोगवः स नो रक्षतु सर्वत ।

इन्द्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । मा नो विदत्तमो देववधेभ्य^७
इत्येताभ्यां सूक्ताभ्यां जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्ति^८
। ४ । ॥ १२ ॥ ॥ १०४ ॥

अथ यच्चैतद्देवतानि^९ नृत्यन्ति च्योतन्ति हसन्ति गायन्ति
चान्यानि^{१०} वा^{११} रूपाणि कुर्वन्ति^{१२} य आसुरा^{१३} मनुष्या मा

^१ So Ku Bū E Ch (sec man), KP Bī Ch (prim man) या —

^२ P Bī असुरा, cf. Kāṇṇ 100 1, note 12 — ^३ Ch मनुष्या — ^४ So with KP Bī Bū as Vedic nominative plural masculine, Ch E Ku धन्, wh ch is feminine. The entire pāda may perhaps originally have referred to female demons या आसुरा मनुष्या आत्तधन्, cf. note 1. Weber, Omens and Portents, p. 367, reads य आसुरा मनुष्या आत्तधन् — ^५ So emended, MSS चरानिह Weber ibid, note 3 suggests that पुरुष be read as a dissyllable for the sake of the metre — ^६ E शविशीमाहि, Ch (prim man) शविशामहि —

^७ 1 19 1, vs 13 1. These pratikas, along with the pratika of the mantra employed in this kṛdika in सकलपाठ constitute the second अभयगण of the gaṇamālā (Ath. Pariṣ 34 29) या असुरा (two MSS, in accordance with the variants in notes 1 and 2 two other MSS सासुरा) मनुष्या मा नो विदत्तमो देववधेभ्य इत्यभयगण ॥ २९ ॥ For the first अभयगण see Kāṇṇ 16 8, note. Cf. also Kāṇṇ 105 1 —

^८ So emended MSS देवतानि, cf. Kāṇṇ 6 34, 93 13 — ^९ So Ku Bū E, KP गायत्यन्यानि, Ch गायन्ति चान्यानि, Bī गायन्ति चान्यानि — ^{१०} This word is wanting in Ch Bī — ^{११} Cf. the corresponding passages in the उग्रनसाहुतानि and the महाहुतानि, Ath. Pariṣ 73 12, 74 4 — ^{१२} KP Bī य असुरा, cf. Kāṇṇ 104 2, notes 1 and 2 —

नो विदन्मो देववधेभ्य^१ इत्यभयैर्जुहुयात् । १ । सा तत्र
प्रायश्चित्तिः । २ ॥ ॥ १३ ॥ ॥ १०५ ॥

अथ यच्चैतल्लाङ्गले संसृजतः पुरोडाशं प्रपयित्वा । १ ।
अरण्यस्यार्धमभिव्रज्य^२ । २ । प्राचीं^३ सीतां स्थापयित्वा
। ३ । सीताया मध्ये प्राञ्चमिध्ममुपसमाधाय । ४ । परि-
समुह्य पर्युक्ष्य परिस्तीर्य वह्निः शम्याः परिधीन्कृत्वा । ५ ।
अथ जुहोति । वित्तिरसि पुष्टिरसि श्रीरसि^४ प्राजापत्या-
नां ता^५ त्वाह मयि पुष्टिकामो जुहोमि स्वाहा । ६ ।

कुमुद्वती पुष्करिणी सीता सर्वाङ्गशोभनी ।

कृषिः^६ सहस्रप्रकारा^७ प्रत्यष्टा^८ श्रीरिय^९ मयि^{१०} ॥

उर्वी^{११} त्वाहुर्मनुष्याः धियं त्वा मनसो^{१२} विदुः ।

छाशये ऽन्नस्य नो धेह्यनमीवस्य शुष्मिणः^{१३} ॥

^१ The first pratika refers to the msotra, which is employed in सकलपाठ in Kauç 104 2, the others are of 19 1 and vi 13 1, the entire group makes up the second अभययण, Ath Paris 34 99, cf Kauç 104 3 note — ^२ E *साधर्मज्ञिवत्, cf Kauç 126 3 — ^३ So all MSS, Weber Omnia und Portenta p 368, omits these two words — ^४ Thus with doubtful emendation, the MSS divide themselves into two classes one reading what seems intended for प्राजापत्यास्ता (so Bu, K P प्राजापत्यास्ता B प्राजापत्यास्त) the other what is intended to be प्राजापत्याना (so Ch E Ku प्राजापत्याना) The reading accepted above is a syncresism of the two Weber ibid reads प्राजापत्याना alone — ^५ h Ka Ch (acc man) क्षि, cf p 260 n te 11 — ^६ So Bu alone the rest प्रकारा, cf p 260 note 12 — ^७ Bu प्रत्यष्टा K प्रत्यष्टा P प्रत्यष्टा cf p 260, note 13 — ^८ Ku and Ch on the margin श्रीरिय h श्रीरिय, cf p 260, note 14. — ^९ Ch E Ku महि cf p 260 note 15 — ^{१०} Ch E Bū Bū उर्वी, Ku उर्वी — ^{११} So all MSS Weber b d emends to मनसो — ^{१२} For this stanza cf Açv Gr i 16 5 Çākh Gr i 7 7 —

पर्जन्यपत्नि^१ हरिण्यभिजितास्यभि^२ नो वद ।
 कालनेत्रे^३ हविषो नो जुपस्व तृप्तिं^४ नो धेहि द्विपदे
 चतुष्पदे ॥
 याभिर्देवा असुरानकल्पयन्त्यातून्मनून्गन्धर्वान्राक्षसांश्च^५ ।
 ताभिर्नो अद्य सुमना उपा गहि सहस्रापोषं^६ सुभगे
 रराणां ॥
 हिरण्यस्रक्पुष्करिणीं^७ श्यामा^८ सर्वाङ्गशोभनी ।
 कृषिर्हिरण्यप्रकारा^९ १३ प्रत्यष्टा^{१०} श्रीरियं^{११} मयि^{१२} ॥
 अश्विभ्या देवि सह संविदानां^{१३} इन्द्रेण^{१४} राधेन सह
 पुष्ट्या न ज्ञा गहि^{१५} ।
 विशस्त्वा रासन्तां^{१६} प्रदिशे ऽनु सर्वा^{१७} अहोरात्रार्धमा-
 समासा^{१८} २२ शान्तवा चतुभिः सह^{१९} ॥

^१ K पर्जन्यपत्नि, Ku पर्जन्यपत्ने Ch (prim man) पर्जन्यपत्न्य, Ch (sec man) पर्जन्यपत्नि — ^२ Ch (prim man) अजितस्याभि — ^३ K का लनेत्रे — ^४ Ch (sec man) तृप्ति — ^५ Ch omits the word मनून्, E reads मनू, Ku कल्पयन्त्यातून्गन्धर्वान् etc. — ^६ Bu सहस्र — ^७ E पोष, B पोषे — ^८ The last two padas of this verse are identical with vii 48 2nd — ^९ K Bu हिरण्यस्रं Ch (sec. man) स्रं — ^{१०} So E Bu, Ch K P B₁ K₁ श्यामा cf Kanç 3 20 note 15 11 4, note 3, also AV 1 24 4 (श्यामा for श्यामा) — ^{११} K Ch (sec man) चृषि, cf p 259, note 5 — ^{१२} Ch K E Ku प्रकारा, cf p 259, note 6 — ^{१३} K P प्रत्यष्टा E प्रत्याष्टा cf p 259 note 7 — ^{१४} Ch श्रीरिय, cf p 259 note 8 — ^{१५} Ch E Ku महि, cf p 259 no 29 — ^{१६} So Ku, the rest वि दान — ^{१७} Weber ibid p 369 suggests the insertion of the word सह at this point the result would be one tristubh and two anustubh padas — ^{१८} Ch E नागहि Ku नगहि — ^{१९} Thus extended, MSS रासता — ^{२०} Ch E Ku सर्वाहो — ^{२१} Bu रात्र चर्ध — ^{२२} K मासमास, P मास (with haplographia), E B₁ मास (with haplographia) — ^{२३} This line may be considered as consisting of one hypercatalectic tristubh pāda, ending at सर्वा and two anustubh padas, the first of which is also an —

भर्त्री देवानामुत मर्त्यानां भर्त्री प्रजानामुत मानु-
हस्तिभिर्गिरासैः^१ श्वेत्सारथिभिः सह । [षाणाम् ।

हिरण्यैरश्वैरा^२ गोभिः प्रत्यष्टा^३ श्रीरियं^४ मयि^५ ॥ ७ ।

अथ शुनासीराण्यनुयोजयेत्^६ । ८ । वरमनङ्गाहमिति स-
मानम्^७ । ९ । ॥ १४ ॥ ॥ १०६ ॥

अथ यवैतत्सृजन्त्योर्वा कृन्तन्त्योर्वा^८ नाना तन्तू^९ संसृ-
जतो मनायै तन्तुं प्रथममित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ ।

मनायै तन्तुं प्रथमं पश्येदन्त्या^{१०} अतन्वत ।

तच्चाः^{११} प्र घवीमि वः साध्वीर्वः^{१२} सन्तूर्वरीः^{१३} ॥

साधुर्वस्तन्तुर्भवतु साधुरेतु^{१४} रथो वृतः^{१५} ।

अथो होर्वरीर्युयं^{१६} प्रातर्वोढवे धावत^{१७} ॥

^१ So all MSS ; Weber, *Omina und Portenta* p 369 emends to *तरारवैः, and translates 'mit bunt rufenden Feldwagnienkern im Verein' Does it mean 'with elephants having variegated seats ? And is the text perhaps to be emended to इतरासैः wh h would fill out the metre? — ^२ K Ch E *श्वैरा, Bū Bī *श्रीरा — ^३ K P प्रत्यष्टा; Bū प्रत्यष्टाः, cf p 259 note 7, and p 260, note 13. — ^४ E Ku श्रीरिय, K श्रीरयः; cf p 259, note 8, and p 260, note 14 — ^५ Ch E Ku मयि; cf p 259, note 9, and p 260, note 15 — ^६ Cf Kauç 1 fg — ^७ Cf Kauç 94 16 fg — ^८ So emended; Ch E Bū K P Bī कृत्योर्वा, Ku कृत्योर्वा. — ^९ So emended, Ch E P Bū तन्तु, K ततन्, Bī ततन् Ku तन्तु Cf Kauç. 93 15 — ^{१०} Ch (prim. man) पश्येदन्त्या The Pet Lex. sub मना emends to जज्ञेदन्त्या — ^{११} P Bū Bī साध्वीर्व Ku Ch साध्वीर्व — ^{१२} E *र्वरा. The entire stanza is wanting in K — ^{१३} K P Bū *रुतु Is this to be emended to *रुतु (infinitive from वा 'to weave') and to be taken into the text? — ^{१४} Thus emended, Ch E Ku वृतः, K Bū P Bī वृता. — ^{१५} Thus K P Bī Bū, Ch E Ku अथो होर्वरीर्युय, Weber, *Omina und Portenta*, p 372. emends to अथाहोर्वरीर्युय — ^{१६} Ch (prim. man) धावतो. —

खर्गला इव पत्नरीरपामुग्रमिवायनम्^१ ।

पतन्तु^२ पत्नरीरिवोर्वरीः साधुना पथा^३ ॥

अवाच्यो^४ ते तोतुद्येते^५ तोदेनाश्वतराविव^६ ।

प्र स्तोममुर्वरीणां शश्यानामस्ताविषम्^७ ॥

नारी^८ पञ्चमयूखं^९ सूचवत्कृणुते^{१०} वसु^{११} ।

अरिष्टो अस्य वस्ता^{१२} प्रेन्द्र^{१३} वास उत्तोदिर^{१४ १५} ॥ २ ।

वासः कर्षे दद्यात् । ३ । सा तव प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ १५ ॥ ॥ १०७ ॥

अथ यच्चैतदग्निनामिः संसृज्यते^{१६} भवतं नः समनसौ
समोकसावित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ ।

^१ So KB^१ PB^१, EK^१ Ch (sec. man) °रपामुग्रमपायन, Ch (prim man) °रपामुग्रमपायने, Weber, Omnia und Portenta p 374, emends to पत्नरीरपमुग्रमपायने 'beim wegziehen gegen morgenroth', comparing उपमुग्रम् in Pancav Br xxi 3 (cf Katy Cr xxi 3 13). —

^२ Ch पतन्तु, K^१ च त्तु — ^३ Ch (sec man) पाथ, K^१ यथा —

^४ KP Ch (sec man) अवाच्यो — ^५ So following the emendation of the Pet Lex, Weber, ibid, reads ते अनुद्योते and translates 'die beiden einschlag folgsam sind' E तैनुद्योते, the rest तोनुद्योते —

^६ K °देना श्वतराविव — ^७ So E Bū B^१ K^१, K Ch P शश्यानाम°, which is accepted by Weber, ibid, and translated by 'eilig, prustend' —

^८ Thus all MSS, Weber, ibid reads नारीय, which fills out the metre (anushtubh) —

^९ So Bū only, E P B^१ पञ्चमयूष, K Ch K^१ पञ्चमयूष —

^{१०} Thus emended, K^१ सूचवत्कृणुते, the rest सूचवत्कृणुत —

^{११} Ch (prim man) वसु (correct reading?), P B^१ वसु —

Is the whole passage perhaps to be reconstructed in the dual नारी पञ्चमयूष सूचवत्कृणुत वसु (वसु)? Cf the duals सूजन्यो and कृत्तन्यो in sūtra 1 —

^{१२} K वस्त्या — ^{१३} Ch (prim man) प्रेन्द्र, K P प्रेन्द्र —

^{१४} Thus is the unintelligible reading of Ch E, K^१ उत्तोदेरा, P B^१ उत्तोदिर, Bū उत्तोदे, K उत्तोदि —

^{१५} According to Roth, Der Atharva Veda in Kaschmir, p 23 this group of mantras occurs in the Kashmirian śakha of the Atharva-Veda —

^{१६} Ch E °सृजते —

भवतं नः समनसौ समोक्तावरेणसौ ।

मा हिंसिष्टं^१ यज्ञपतिं मा यज्ञं ज्ञातवेदसौ^२

शिवौ भवतमद्य नः^{३ ४} ॥

अग्निनामिः संसृज्यते^५ कविर्वृहस्पतिर्युवा^६ ।

हव्यवाहं जुह्वास्यः^{७ ८} ॥

त्वं ह्यग्ने^{१०} अग्निना^{११} विप्रो विप्रेण सन्सता ।

सखा सख्या समिध्यसे^{१२} ॥

पाहि नो अय एकया पाहि न उत^{१३} द्वितीयया ।

पाहि गीर्भिस्त्रिसृभिर्ह्यर्जो^{१४} पते पाहि चतसृभिर्वसो^{१५} ॥

समीची माहनो पातामायुष्यत्या^{१६} च्छचो मा सत्सि^{१७} ।

^१ So Ku, the rest insert the word मा at this point. — ^२ Thus emended, MSS ज्ञातवेदसः, cf VS v 3 — ^३ KP B; नो without the colon, Ch Ku also omit the colon — ^४ This stanza occurs

with several variants at VS v 3 xii 60, TS i 3 7 i-2 iv 2 5 1, vi 3 5 4, Maitr. S i 8 8 ii 7 11 iii 2 3, iii 9 5, Kath S iii 4, xvi 11, xxvi 7, Kap S ii 11, xxv 2, xli 5 — ^५ K has a colon here — ^६ So Ch E Ku, K B; P Bū *गृहपतिः, in accordance with the parallel texts cited in note 9 — ^७ Ku सव्यवाह —

^८ Bū B; जुह्वास्यः — ^९ Cf RV i 12 6, SV ii 194 TS i 4 46 3, iii 5 11 5, v 5 6 1, Tait. Br ii 7 13 3, Maitr S iv 10 2 (3), Kath S xv 12 xx 14, xxxiv 19, Kap S vii 6, xlviii 1 — ^{१०} Bū ह्यग्नि —

^{११} KP Bu B; अग्निरग्निना — ^{१२} Cf RV viii 43 14, Tā. i 4 46 3, iii 5 11 5, Maitr S iv 10 2 (3) Kath S. xv 12 —

^{१३} Thus all MSS, Weber, Omnia and Portenta, p 376 reads पाहि उत for the sake of the metre, and in accordance with the parallel texts cited in note 15 The metre is satisfied by reading नोत with double sandhi —

^{१४} So all MSS Weber, ibid suggests for the sake of the metre गीर्भिर्नस्त्रिसृभिः, cf however the parallel passages cited in the next note — ^{१५} Cf RV viii 43 3 SV i 46, ii 43, VS xxvii 43 — ^{१६} Bū *युष्यत्या — ^{१७} So P B Ch (see man),

K माप सत्सि F ना शित्त (नपा) Bū मा सत्सि Ch (prim man) मा सित्सि, Ku मा सित्सि, K Bū P only have the colon here —

तनूपात्तासो^१ वसुविदं लोकमनुसंचराणि^२ ॥ २ ।

रुक्मं कर्त्वे दद्यात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ । ॥ १६ ॥ ॥ १०८ ॥

अथ यच्चैतदयमसूर्यमौ^३ जनयति तां शान्त्युदकेनाभ्युक्ष्य
दीहयित्वा । १ । तस्या एव गोर्दुग्धे^४ स्थालीपाकं श्रपयि-
त्वा । २ । प्राञ्चमिधममुपसमाधाय । ३ । परिसमुक्ष्य पर्युक्ष्य
परिस्तीर्य बर्हिरुदपात्रमुपसाद्य । ४ । एकैकयैषा सृष्ट्या^५
सं बभूवेत्येतेन^६ सूक्तेनाज्यं जुह्वन्^७ । ५ । उदपात्रे संपाताना-
नयति । ६ । उत्तमं संपातमोदने प्रत्यानयति । ७ । ततो
गां च प्राशयति वत्सौ चोदपात्रादेनानाचामयति^{८ १०} च
संप्रोक्षति च । ८ । तां तस्यैव दद्यात् । ९ । सा तत्र प्राय-
श्चित्तिः । १० । ॥ ११ ॥ ॥ १०९ ॥

अथ चेद्गवा वा^{११} गर्दभी^{१२} वा स्यादेवमेव प्राञ्चमिधम-
मुपसमाधाय । १ । एवं परिस्तीर्य । २ । एवमुपसाद्य । ३ ।
एतेनैव सूक्तेनाज्यं^{१३} जुह्वन्^{१४} । ४ । उदपात्रे^{१५} संपातानान-

^१ Thus KPBz, Ch EKn तनूपासासो, Bū तनूपा त्सासो, cf the parallel passage from the TS cited in note 3 Weber, Omnia und Portenta p 376 reads तनूपा — ^२ Bū साकमनुचराणि (I) —
^३ Cf TS III 2 7 1, Çankh Çr vi 8 6, Vait Su 17 4, Açv Çr v 2 14 — ^४ K Ch EKn *सूर्यमौ — ^५ E गोर्दुग्धे — ^६ K समृष्ट्या — ^७ in 28 1 — ^८ So (जुह्वसुदपात्रे for जुह्वदु?) all MSS, the same form is repeated in Kāuṣ 71 7, 110 4, 111 5, 126 9 — ^९ Ch prim man) वोदपा — ^{१०} B *देना आचा —
^{११} So K Bū, the rest omit the word वा (by haplographia) — ^{१२} E दर्भगर्दभी (I) — ^{१३} in 28 1 — ^{१४} So (जुह्वसुदपात्रे for जुह्वदु?) all MSS, the same form is repeated in Kāuṣ 71 7, 109 5, 111 5, 126 9 — ^{१५} K here inserts सपात्रे —

यति । ५ । उदपाचादेनानाचामयति^१ च संप्रोक्षति^२ च । ६ । तां तस्यैव दद्यात् । ७ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ८ । ॥ १८ ॥ ॥ ११० ॥

अथ चेन्नानुषी स्यादेवमेव प्राञ्चमिधममुपसमाधाय । १ । एवं परिलीर्य । २ । एवमुपसाद्य । ३ । उपस्थे जातकावाधाय । ४ । एतेनैव सूक्तेनाज्यं^३ जुह्वन्^४ । ५ । अमीषां मूर्ध्नि स मातुः पुत्रयोरित्यनुपूर्वं^५ संपातानानयति । ६ । उदपाचं^६ उत्तरान्संपातान् । ७ । उदपाचादेनानाचामयति च संप्रोक्षति^७ च । ८ । तां तस्यैव दद्यात् । ९ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १० । तस्या निष्क्रयो^८ यथाहं यथासंपद्वा^{१०} । ११ । ॥ १९ ॥ ॥ १११ ॥

अथ यच्चैतद्धेनवो लोहितं दुहते यः पौरुषेयेण क्रविषा समङ्गः^{११} इत्येताभिश्चतसृभिर्जुह्वयात्^{१२} । १ । वरा धेनुं कर्त्वे दद्यात् । २ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ३ । ॥ २० ॥ ॥ ११२ ॥

^१ E *देना चाच* — ^२ K reads संप्रोक्षति and omits the च following, cf Kauç 111 8, note — ^३ in 23. 1 — ^४ So (जुह्वन्मीषा) all MSS, the same grammatical peculiarity is repeated at Kauç. 71 7, 109 3, 110 4, 126 9 — ^५ Weber, Omnia und Portenta, p 378, fittingly regards the words मातुः पुत्रयोरित्यनुपूर्वं as a gloss, incorporated into the text — ^६ E *पाचिन* — K संप्रोक्षति, cf Kauç. 110 6, note — ^७ Ch त — ^८ B नि क्रयो — ^{१०} With the contents of this and the preceding two chapters of Ait. Br vii 9, Çankh Çr iii 4 14, 10 4, Kāty Çr xxv 4 30, Açv Çr iii 13. — ^{११} K Bū समङ्गत — ^{१२} vii 3. 15-18. —

अथ यच्चैतदनद्वान्धेनुं^१ धयति तत्र जुहुयात् । १ ।

अनद्वान्धेनुमधयदिन्द्रो^२ गो रूपमाविणत्^३ ।

स मे भूतिं च पुष्टिं च दीर्घमायुश्च धेहि नः ॥

इन्द्राय^४ स्वाहेति हुत्वा । २ । मा नो विदन्मो देववधेभ्य^५
इत्येताभ्यां सूक्ताभ्यां जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः
। ४ । ॥ २१ ॥ ॥ ११३ ॥

अथ यच्चैतद्वेनुर्धेनुं धयति तत्र जुहुयात् । १ ।

योगक्षेमं धेनुं वाजपत्नीमिन्द्रायिभ्यां^६ प्रेषिते^७ जज्ञ-
भाने^८ ।

तस्मान्नामये परि पाहि घोरात्त्र नो^९ जायन्तां^{१०}
मिथुनानि रूपशः^{११} ॥

इन्द्रायिभ्यां स्वाहेति हुत्वा । २ । दिव्यो गन्धर्व^{१२} इति
मातृनामभिर्जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।
॥ २२ ॥ ॥ ११४ ॥

^१ Thus emended, MSS अनद्धा — ^२ Bc धेनुर्धे — ^३ Ch E Bc K PBc अनद्धा — ^४ E अयदि Ku धृयदि — ^५ Thus emended, Ku Ch (prim man) वोरूपमा the rest वोरूपमा Weber, Omina und Portenta p 379 adopts the reading वोरूपमा and translates 'den breit trinkenders' १ २ 'ahn der gier g schlürft — ^६ Bc E Bc Ch (prim man) विष्णु — ^७ P Bc इन्द्रायिभ्या, cf. Kauç 114 २ — ^८ १ १३ १, vs 13 १, cf Kauç 104 3 note — ^९ Bc राज°, Bu अपत्नीरि° — ^{१०} K प्रेषिते, Ku प्रषिते, Ch प्रेषिते, P प्रेषिते — ^{११} Ku जतमाने, Weber, Omina und Portenta p 379 emends to जज्ञभाने, cf the corresponding emendation in the mantra at Kauç 96 3 — ^{१२} K घोरात्त्र, Ku Ch (prim man) अत्रहो — ^{१३} Thus emended, MSS अयता, cf Kauç 125 2 — ^{१४} K रूप This line occurs also in the mantra at Kauç. 125 2. — ^{१५} u 2 1 For the मातृनामानि (सूक्तानि) and the शतुगण of the gapamala Ath Parç 34. 4, see Kauç 8 24, and note. —

अथ यच्चैतद्गोर्वाश्वो वाश्वतरो^१ वा पुरुषो वाकाशफे-
नमवगन्धयति^२ तच्च जुहुयात् । १ ।

पयो देवेषु पय ओषधीषु पय आशासु पयोऽन्तरिक्षे^३ ।
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभि-
सगृणन्तु ॥

पयो यदप्सु पय उस्त्रियासु^४ पय उत्सेषूत^५ पर्वतेषु^६ ।
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभिस-
गृणन्तु^७ ॥

यन्मृगेषु पय आविष्टमस्ति यदेजति पतति यत्पत-
तच्चिषु^८ ९
तन्मे धाता च सविता च धत्तां विश्वे तद्देवा अभि-
संगृणन्तु^{१०} ॥

यानि ययांसि दिव्यार्पितानि^{११} यान्यन्तरिक्षे^{१२} बहुधा
बहूनि ।

^१ K (द्यौ) श्वतरो — ^२ This doubtful reading is based upon the authority of Ko, and is in part supported by E, which reads वाकाशमवगन्धयति, K Bu Ch P Bi read वाकाशमवफेनगन्धयति which is emended by Weber, *Omnia und Portenta* p 380, to वाकाशमवफेन गन्धयति Weber translates "Wenn ein Rind etc. Schaum in der Luft schnopert" (? 'die Luft als eine Schaum herabseuende nicht) Cf Kauç. 93. 22 — ^३ K अन्तरिक्षे Cf VS xviii 36, TS iv 7 12 2, Matr S ii 12 1, Kaśh S xviii 13 — ^४ K उस्त्रियासु, Ko उत्स्रियासु — ^५ Thus emended upon the supposition that the reading उत्से is Prakṛite for उत्से*, Bi उत्सेषूत, P Ch (sec. man) उत्सेषूत, K उत्सेषूत E Ch (prim man) उत्सेषूच, Ko उत्सेषूच, Weber, *ibid.* reads उत्सेषु न — ^६ So P Bi Bū, Ko Ch पूर्वधेषु (Webers reading), E पूर्वधु K पूर्वधेषु — ^७ This line is omitted in E. — ^८ E तेत्य* — ^९ K E Ch पततृषु — ^{१०} The two lines ending here are omitted in Bū — ^{११} Bi दिव्यान्वार्पितानि — ^{१२} K याश्वतरिक्षे —

तेषामीशानं^१ वशिनीं^२ नो अद्य प्रदत्तां^३ द्यावापृथिवी
अहणीयमानां^{४,५}

इत्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । २ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ३ ।

॥ २३ ॥ ॥ ११५ ॥

अथ यच्चैतत्पिपीलिका अनाचाररूपा^६ दृश्यन्ते तत्र
जुहुयात् । १ । भुवाय स्वाहा भुवनाय स्वाहा भुवनपतये
स्वाहा भुवां पतये स्वाहावोषाय^७ स्वाहा विनताय स्वाहा^८
शतारुणाय^९ स्वाहा । २ ।

यः प्राच्यां दिशि श्वेतपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो दक्षिणायां^{१०} दिशि कृष्णपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

^१ E *शानो — ^२ K वशिनी — ^३ P प्रमत्ता; Ku प्रदत्ता. —

^४ Thus Ku Ch, K *माना; Bā *मान; E अहणीयमाना, B आहूय-
माना; P आहूयमान. —

^५ I have taken into the text the best supported readings of the MSS., without however meaning to imply that the text does not stand in need of emendation. Weber, *ibid.* restores as follows: तेषामीशानि वशिनी नो अद्य द्यावापृथिवी अहणीयमाने, which involves the omission of प्रदत्ता, in accordance with the demands of the metre. He then translates: 'Ueber die all herrschen heut als Gebieter bereitwillig Himmel und Erde für uns'. In a note, *ibid.*, he also suggests the following reading and translation: तेषामीशान (or *शानान) वशिनी नो अद्य प्रदत्तां द्यावापृथिवी अहणीयमाने, 'als deren Herr mögen uns heut gebietend, bereitwillig Himmel und Erde setzen'. According to Roth, *Der Atharva-Veda in Kaschmir*, p. 23, the entire hymn occurs in the Kashmirian śakha of the Atharvan. — ^६ K अनाचार(दृश्यन्ते) —

^७ K omits the passage beginning with भुवनाय and ending here. —

^८ K शतारुणाय — ^९ K दक्षिणायां. —

यः प्रतीच्यां दिशि रजतपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

य उदीच्यां दिशि रोहितपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो ध्रुवायां दिशि बभ्रुपिपीलिकाना राजा तस्मै
स्वाहा ।

यो व्यधायां दिशि हरितपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा ।

य ऊर्ध्वायां दिश्यरूपपिपीलिकानां राजा तस्मै
स्वाहा । ३ ।

ताद्येदेतावता' न शाम्येयुस्तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय
। ४ । शरमयं' बर्हिर्भुभयतः परिधिञ्च प्रसथ्यं परिस्तीर्य
। ५ । विषावध्वस्तमिद्भिडमाज्यं' शाकपलाशेनोत्पूत बा-
धकेन सुवेण जुहोति । ६ ।

उत्तिष्ठत निर्द्रवत' न व इहारित्वत्यञ्चनम्' ।

इन्द्रो वः सर्वासां साकं गर्भानाण्डानि' भेत्स्यति' ।

¹ K ताद्येदेवता, Ch ताद्येदेव तापता, Ku ताद्येदेव तातान —
² Bu शरमय — ³ K E विषावध्वस्त° P विषावध्वस्त°, B₁ विषा-
वध्वस्त° — ⁴ So Ku the rest उत्तिष्ठत निर्द्रवत — ⁵ B₁ न वदा-
स्तित्यचन Ku नेव इहारित्वत्यञ्चन Probably the pāda is to be restored
as follows न व इहारित्वत्यञ्चन — ⁶ So Bū alone B₁ P Ch E Ku गर्भा-
नाण्डानि K गर्भानाण्डानि Weber *Daunas and Parents*, p. 392 reads
गर्भानाण्डानि on the basis of the reading of the Chambers MS (गर्भा-
नाण्डानि) — ⁷ Thus Ku, K Ch (see man) भेत्ति, Ch (prim
man) भिहति, P B₁ भेत्ति, E भेहति, Bū भिहति —

फहुताः^१ पिपीलिका इति^२ ॥ ७ ।

इन्द्रो वो यमो वो वरुणो वो ऽपिर्वो^३ वायुर्वः सूर्यो व-
श्चन्द्रो^४ वः प्रजापतिर्व ईशानो^५ व इति^६ । ८ । ॥ २४ ॥
॥ ११६ ॥

अथ यच्चैतन्नीलमक्षा अनाचाररूपा दृश्यन्ते^७ तत्र जुहु-
यात् । १ ।

या मत्यैः^८ सरथं^९ यान्ति^{१०} घोरा^{११} मृत्योर्दूत्यः^{१२} कविशः^{१३}
सं^{१४} बभूवुः^{१५ १६} ।
शिव चक्षुरुत घोषः^{१७} शिवानां शं नो अस्तु द्विपदे शं
चतुष्पदे ॥

^१ P B₁ Ku Ch B₂ फहुता (1 e two ह one being written under the other), K E फहुता — ^२ MSS इतीन्द्रो — ^३ Thus Ku B₂, the rest वो अपिर्वो — ^४ K P E व चन्द्रो — ^५ K ईशानो — ^६ The usual ending, सा तत्र प्रायश्चित्ति, is wanting in all MSS so also in kāndikas 119 122 and 127 — ^७ K दृश्यते — ^८ P मत्यै, E मित्यै, the rest मत्यै Is the word to be emended to मत्यै? — ^९ E सरथ — ^{१०} So K, the rest यान्ति — ^{११} Thus emended, E घोरन(1), the rest घोरान् — ^{१२} Thus emended, E मृत्युर्दूत्य, the rest मृत्युर्दूत्य — ^{१३} So KB₂PB₁, E कविश, Ch Ku कविश Is the word to be emended to कविश? — ^{१४} Wanting in Ch Ku — ^{१५} K बभूव — ^{१६} I have taken into the text the best supported readings of the MSS, emending only where the correction seemed obvious the word कविश and perhaps also मत्यै are thus left open to correction Weber, *Omina und Portenta*, p 383, restores upon the basis of Ch alone (या मत्यै सरथ यान्ति घोरा मृत्युर्दूत्य कविश बभूवु) as follows या मरुद्भि सरथ यान्ति घोरा मृत्योर्दूत्य कविभि शबभूवु, 'Die mit dem Wind ein Zug hinziehen, die grausen Tod's Botinnen zählten sich durch die Weisen' In the note, *ibid*, the observes that मत्यै and बभूवु would be simpler emendations, which however yield no good sense — ^{१७} K घोष —

शान्त^१ चक्षुःरुत वायसीना या चासा^२ घोरा^३ मनसो
विसृष्टिः ।

मनसस्पते तन्वा^४ मा पाहि घोरात्मा वि रिक्षि^५
तन्वा मा प्रजया

मा^६ पशुभिर्वायवे^७ स्वाहेति हुत्वा । २ । वात आ वातु
भेषजमित्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ३ ।

वात आ वातु भेषज शम्भु मयोभु नो हृदे^८ ।

प्र ए आयूंषि तार्येत्^९ ॥

उत वात पितासि न उत धातोत नः सखा ।

स नो जीवातवे कृधि ॥

यददो वात ते गृहे निहितं भेषजं गुहा ।

तस्य नो धेहि जीवस

इत्येतेन सूक्तेन^{१०} जुहुयात् । ४ । सा तव प्रायश्चिन्तिः । ५ ।

॥ २५ ॥ ॥ ११७ ॥

^१ Weber, *Omina and Portents*, p 383, plausibly supplies for the sake of the metre the word च after this word (haplographia), the MSS do not exhibit it — ^२ P Ku चासा — ^३ K घोरा — ^४ Ku तन्वा, the rest as above Weber *ibid* emends to तन्वा — ^५ Thus emended, as first person singular middle of the s aorist of the root रिष्, Ch Ku रीषि, K राष, E रिष्ट, P B₁ Bu रीष्य Weber, *ibid.*, emends to रषि, as first person singular middle of the s aorist of root रष्, also translating 'Nicht moge Schaden leiden ich — ^६ K Ku omit this word — ^७ The words मा पशुभिर् may perhaps be regarded as a later addition, as the preceding line makes fairly good metre without them (the first pāda hypercatalectic) — ^८ Ch हृदे — ^९ So all MSS The reading of RV x. 186 1, 5V 1. 184, u 1190, TB u 4 1 9, etc is तारिषत्, which suits the metre more directly — ^{१०} Cf RV x 186 1-3, Sv u 1100 2, TB u 4 1 8-9, TA iv 42 2, Nirukta x. 35, Y&it. sū. 38. 1 —

अथ यच्चैतन्मधुमक्षिका^१ अनाचाररूपा दृश्यन्ते मधु
वात चृतायत इत्येतेन सूक्तेन^२ जुहुयात् । १ । सा तत्र
प्रायश्चित्तिः । २ । ॥ २६ ॥ ॥ ११८ ॥

अथ यच्चैतदनाज्ञातमद्भुतं दृश्यते^३ तत्र जुहुयात् । १ ।
यदज्ञातमनाम्नातमर्थस्य^४ कर्मणो^५ मिथः ।
अग्ने त्वं नस्तस्मात्पाहि स हि वेत्थ यथायथम् ॥
अग्नये स्वाहा । २ । वायो^६ सूर्यं चन्द्रेति^७ च । ३ ।
पुरुषसंमितो ऽर्थः^८ कर्मार्थः^९ पुरुषसंमितः^{१०} ।
वायुर्मा तस्मात्पातु स हि वेत्थ यथायथम्^{११} ॥
वायवे स्वाहा । ४ । अपिर्मा सूर्यो मा चन्द्रो मेति च^{१२}
। ५ । ॥ २७ ॥ ॥ ११९ ॥

अथ यच्चैतद्गामे वायसाने वाग्निशरणे वा समज्याया^{१३}

^१ Ku *मषा, Bū *मषा — ^२ The hymn, whose pratika is cited here, is not written out in full in the text, as it has been previously given in *सकलपाठ* at Kaṣ. 90 24, 91 1 Cf also RV 1 90 6-8, Mātr S 11 7 16 (Vol 2, p 99), Kāth S xxxix 3, TS iv 2 9 3, v 2 8 6, VS xiii 17, Çat Br xiv 9 3 11-13 It occurs also in the Kashmir cākha according to Roth, *Der Atharva-Veda in Kaschmir*, p 23 — ^३ KBū वृक्षते — ^४ Thus emended with Weber *Omne und Portenta*, p 385, Ch यदाघात*, K- यदावात*, the rest यदाघात* — ^५ Bū कर्मिणो — ^६ KP वायो — ^७ KBū चन्द्रेति — ^८ Bū चर्थ, in accordance with the metre — ^९ K कामार्थ, Bū inserts here the word कर्म, B₁ inserts कर्म — ^{१०} EB₁Bū समित, cf the word चर्म inserted by Bū B₁ after कर्मार्थ see the preceding note — ^{११} K यथायथ — ^{१२} The ending usual in this adhyaya सा तत्र प्रायश्चित्ति, is wanting in all MSS, so also in kaṣṭikā 116 122, and 127. — ^{१३} K P B₁ समज्याया. —

वावदीर्येत^१ चतस्रो धेनव उपकृप्ता^२ भवन्ति श्वेता कृष्णा
 रोहिणी सुरूपा^३ चतुर्थी । १ । तासामेतद्वादशरात्रं संदुग्धं
 नवनीतं निदधाति^४ । २ । द्वादश्याः प्रातर्यज्ञैवादो ऽवदीर्णं
 भवति तत उत्तरमग्निमुपसमाधाय । ३ । परिसमुह्य
 पर्युह्य परिस्तोर्यं बर्हिः^५ श्वेताया आज्येन संनीय
 । ४ । अग्निर्भूम्यामिति^६ तिसृभिरभिमन्त्र्यालभ्य । ५ । अथ
 जुहुयात् । ६ । तथा दक्षिणार्धे^७ । ७ । तथा पश्चार्धे
 । ८ । उत्तरार्धे संस्थाप्य वास्तोष्पत्यैर्जुहुयात्^८ । ९ ।
 अवदीर्णं संपातानानीय संस्थाप्य होमान् । १० । अव-
 दीर्णं^{१०} शान्त्युदकेन संप्रोह्य । ११ । ता एव ब्राह्मणो दद्यात्
 । १२ । सीरं वैश्यो ऽश्वं प्रादेशिको ग्रामवरं राजा । १३ ।
 सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १४ । ॥ २८ ॥ ॥ १२० ॥

अथ यत्रैतदनुदक उदकोन्मीलो भवति हिरण्यवर्णो^{११}
 इत्यपां सूक्तैर्जुहुयात्^{१२} । १ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । २ ।
 ॥ २९ ॥ ॥ १२१ ॥

^१ B3 °दीर्येत, B1 °दीर्येत — ^२ E उपकृप्ता — ^३ So all MSs, Weber, *Omnia und Portenta*, p 386, emends to सुरूपा cf also Kauç 126 — ^४ A P B1 भवति — ^५ Ch बर्हि Ku बर्हि — ^६ xii 1 19 1 — ^७ K °णार्धे, Ch °दार्धे — ^८ K has a colon here — ^९ For the वास्तोष्पतीयानि see सूक्तानि and the वास्तुमण see Kauç 8 १३ and note Cf also Kauç 23 4 where the term is also वास्तोष्पतीयै instead of वास्तोष्पत्यै as at Kauç 8 23 — ^{१०} A Ch E Ku °दीर्ण — ^{११} 1 33 1 — ^{१२} For the अपा सूक्तानि see Kauç 7 14, and Dānīa ibid In the list there given the two pratikas 1 4 1; 5 1 precede 1 23 1 —

अथ यच्चैतत्तिलाः समतैला भवन्ति तत्र जुहुयात् । १ ।
 अनूनाय^१ स्वाहा । अक्षिताय स्वाहा । अपरिमिताय
 स्वाहा । परिपूर्णाय स्वाहा । २ । स य^२ द्विषाक्षस्याशयां
 लोहितं ते प्र सिञ्चामीति दक्षिणामुखः^३ प्रसिञ्चेत्^४ । ३ ।
 ॥ ३० ॥ ॥ १२२ ॥

अथ यच्चैतद्वपां वा हवीं^५पि वा वयांसि^६ द्विपदच-
 तुष्पद^७ वाभिमृश्यावगच्छेयुर्ये^८ अययो नमो देववधेभ्यः^९
 इत्येताभ्या मूक्ताभ्यां जुहुयात् । १ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः
 । २ । ॥ ३१ ॥ ॥ १२३ ॥

अथ यच्चैतत्कुमारस्य कुमार्या वा दावावर्तो मूर्धन्यौ
 भवतः सव्यावृदेको देशावर्तस्तत्र^{१०} जुहुयात् । १ ।

तथा रूपाणि बहुधा विकुर्वन्नयन्प्रजा बहुधा वि-
 श्वरूपाः ।

स मे करोत्वविपरीतमस्माननुपूर्व^{११} कल्पयतामिहैव ॥
 त्वष्ट्रे स्वाहा । २ ।

^१ Thus K only, E अनुयाय, the rest अनुनाय — ^२ Thus emended Ch E Bu B₁ K P स्वाय Ku य — ^३ E दक्षिणाभिमुख —

^४ The ending usual in this adhyaya, सा तत्र प्रायश्चित्तिः is wanting in all MSS so also at the end of kaṇḍakās 116 119 and 127 —

^५ Ch वपांसि, Ku वयांसि — ^६ E द्विपदचतुष्पद, B₁ द्विपद चतुष्पद —

^७ E चाभिः — ^८ in 21 1, vi 13 1, cf the second अभयगण at Kauç 104 3 —

^९ Thus with double sandhi for देश आवर्त^{१०} all MSS, cf Kauç. 6 17 (p 19 note a), 6 24 (p 21, note 6) etc See also the introduction, and Weber Omma und Portenta p 370 note 3 Weber, ibid p 391, note 4 characterizes the words सव्यावृदेको देश आवर्त^{११} as originally a marginal gloss — ^{११} Ch अपरितम —

अन्तर्गर्भेषु बहुधा स तनोति^१ जनयग्रजा बहुधा वि-
श्वरूपाः ।

स मे करोत्वविपरीतमस्माननुपूर्व कल्पयतामिहैव ॥

त्वष्ट्रे स्वाहा । ३ ।

यद्युन्मृष्टं^२ यदि वाभिमृष्टं^३ तिरश्चीनर्थं उत मर्मजन्ते^४ ।

शिवं तद्देवः सविता कृणोतु प्रजापतिः प्रजाभिः^५ सं-
त्वष्ट्रे स्वाहा । ४ । [विदानः ॥

सव्यावृत्तान्युत या विश्वरूपा^६ प्रत्यग्वृत्तान्युत या ते
परुषु^७ ।

तान्यस्य^८ देव^९ बहुधा बहूनि स्योनानि शग्मानि शि-
वानि सन्तु ॥

त्वष्ट्रे स्वाहेति हुत्वा । ५ । त्वष्टा मे दैव्यं वच^{१०} इत्येतेन मूक्तेन
जुहुयात् । ६ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ७ । ॥ ३२ ॥ ॥ १२४ ॥

^१ E चस्रनोति, B₁ Ku स्रनोति, P संनोति — ^२ Ch *मृष्ट, E Ku *मृष्ट — ^३ So Ku alone, K P B₁ Bu अमृष्ट, Ch E अमिष्ट —

^४ The reading of this pada as taken into the text represents merely the best supported MS authority without emendation (barring the last word), of which it evidently stands much in need, B₁ B₂ read तिरश्चीनर्थं उत मसृजते, K तिरश्चीनर्थं उत मसृजते, P तिरश्चीनर्थं उत मसृजते Ku तिरश्चीनर्थं उत मसृजते E Ch (sec man) तिरश्चीनर्थं उत मसृजते, Ch (prim man) तिरश्चीनर्थं उत मसृजते Weber ibid, emends to तिरश्चीन यदुत मसृज ते translating was seitwärtsgebend dir und was oft zu *streichen — ^५ Bu प्रजया — ^६ B₁ Ch (prim man) *रूपा —

^७ So Ku, K P B₁ Bu परुषु, E Ch परुषु, Bu परुषु, Ch (prim man) परुषु Ch (sec man) परुषु, Weber, ibid p 291 emends to परुषि — ^८ Ch Ku *स्या — ^९ Thus emended, MS देवी — ^{१०} vi 4 1 —

अथ यच्चैतद्यूपो विरोहति तत्र जुहुयात् । १ ।

यूपो विरोहञ्छतशाखो^१ अध्वरः समावृतो^२ मोहयि-
ष्यत्यजमानस्य^३ लोकान् ।

वेदाभिगुप्तो ब्रह्मणा^४ परिवृतो ऽयर्वभिः शान्तः सुकृ-
तामेतु^५ लोकम् ॥

यूपो ह्यरुक्षद्विषतां वधाय न मे यज्ञो यजमानश्च रि-
ष्यात्^६ ।

सप्तपीणां^७ सुकृतां यत्र लोकस्तत्रैवं यज्ञं यजमानं च
धेहि^८ ॥

वनस्पतये स्वाहेति हुत्वा । २ । वनस्पतिः सह देवेन
आगन्निति^९ जुहुयात्^{१०} । ३ । सा तत्र^{११} प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ ३३ ॥ ॥ १२५ ॥

अथ यच्चैतद्विवोल्का पतति तदयोगक्षेमाशङ्कं भवत्य-
वृष्ट्याशङ्कं वा । १ । तत्र राजा भूमिपतिर्विद्वांसं ब्रह्मणं
वृणीयात् । २ । स वृतो ऽरण्यमार्थमभिव्रज्य तत्र दाद-
शराचमनुष्येत^{१२} । ३ । स खलु पूर्य नक्षत्रमाख्यशा-

(C) Ka E *रौह श* — ^१ KP B₁ B₂ समावृतो Possibly this
or ceu 3 word represents a later gloss obtained by the removal of either — ^२ Ch (see māt, मोहयि-
^३ K F ब्रह्मण — ^४ K *मेतु — ^५ B₂ रिष्यात् — ^६ K सप्तपि-
ष्यात् — ^७ The same ardharea occurs in Katv (1) 11 2 8 —
^८ 11 3 13 — ^९ The customary word जुहुयात् is supplied by emen-
dation 1 9 wanting in all VSS, cf. K 10 120.3, 131.3 and the next
11 — ^{१०} The words सा तत्र are wanting in K B₁ and in K₂ 10 131.8
of the preceding note — ^{११} P *रिष्येत —

कमूलफलभक्षश्चाथोत्तरं चिरावं नान्यदुदकात् । ४ । श्वो
भूते सप्त धेनव उपेकृप्ता^१ भवन्ति श्वेता कृष्णा रोहिणी
नीली पाटला सुरूपा^२ बहुरूपा सप्तमी । ५ । तासामेत-
द्वादशराव संदुग्धं नवनीतं निदधाति^३ । ६ । द्वादश्याः
प्रातर्यत्रैवासी पतिता^४ भवति तत उत्तरमग्निमुपसमा-
धाय । ७ । परिसमुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य बर्हिः । ८ ।
अथामुं नवनीतं^५ सौवर्णे पात्रे विलाप्य^६ सौवर्णेन
सुवेण रक्षोभिश्च^७ सूक्तैर्यामाहुस्तारकैषा विकेशीत्येतेन^८ सू-
क्तैनाज्यं जुह्वन्^{१०} । ९ । अवपतिते^{११} संपातानानीय सं-
स्थाप्य होमान्^{१२} । १० । अवपतितं शान्युदकेन संप्रोह्य
। ११ । ता एव घ्रासणो दद्यात् । १२ । सीरं वैश्यो ऽर्घ्यं
प्रादेशिको यामवरं राजा । १३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । १४ ।
॥ ३४ ॥ ॥ १२६ ॥

^१ K *मारुत शाकमलकमण्डू*, P *भक्षस्था* — ^२ Ch *क्रिप्ता* —

^३ Weber, *Omina und Portenta*, p 394 emends this to सुरूपा MSS as above Cf Kauç 120 1, where Weber emends in the same way —

^४ K P भवति — ^५ K P पतित — ^६ K *वामुद्रवनीत,

Bū *वामुद्रवनीत*, the rest as above अमु with a neuter noun, for सदो Or is the passage to be emended to अरासा or अथामुपा (cc. धेनूना) नवनीत? — ^७ Thus Ku alone, K P Ch (sec man)

विलाप्यमान, Ch (sec. man) विजाप्य, E विलाप्ये, Bu विलाप्य B: विलाप्य Perhaps विलाप्यमान is to be taken into the text upon

the basis of K P Ch (sec. man) — ^८ No gāya of hymns corresponding to this is to be found in the *gāyatrī* (Ath Paris 34), or the AV Anukraman — ^९ v 17 4 — ^{१०} So (बुद्धवप) all MSS, the

same grammatical peculiarity is repeated at Kauç 71 7, 109 5, 110 4, 111 5 — ^{११} K P B: *पतितं* — ^{१२} E होमान् —

अथ यच्चैतद्धूमकेतुः सप्तर्षीनुपधूपयति तदयोगक्षेमा-
 गङ्कमित्युक्तम्^१ । १ । पुञ्च पशवस्तायन्ते^२ वारुणः^३ कृष्णो^४
 गौर्वाजो वाविर्वा^५ हरिर्वायव्यो^६ बहुरूपो दिश्यो मा-
 रुती मेष्वाग्नेयः प्राजापत्यश्च^७ क्षीरैदनो^८ ऽपां नप्त उद्रः^९
 । २ । उतेयं भूमिरिति^{१०} चिर्वेरुणमभिष्टुय^{११} । ३ । अप्सु
 ते राजन्निति^{१२} चतसृभिर्वारुणस्य जुहुयात् । ४ ।

वायवा^{१३} रुद्धि^{१४} नो मृगानसभ्यं मृगयद्वा^{१५} ।

स नो नेदिष्टमा^{१६} कृधि वातो हि रग्नाकृत^{१७}

इति वायव्यस्य । ५ । आशानामिति^{१८} दिश्यस्य^{१९} । ६ ।

प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीधाय प्र हूयसे ।

मरुद्भिरस्य आ गहीति^{२०}

मारुतस्य^{२१} । ७ । अपामयिरित्याग्नेयस्य^{२२} । ८ । प्रजापतिः

^१ K B J B₁ P *शक्व* — ^२ Bu *यते* — ^३ K पशवस्तायन्ते । —
^४ K P कृष्ण — ^५ K वादिर्वा — ^६ Thus the not altogether
 trustworthy reading of E Ku, the remaining MSS read हविर्वायव्यो
 Weber, Omina und Portenta p 396, simply drops the word हविर्
 from the text as reported by the Chambers codex, and it does indeed
 seem possible that it represents another alternative added by a later
 scribe — ^७ K P प्राजापत्यश्च, E प्रजापत्यश्च — ^८ K P *नो, Ku *नो —
^९ Thus emended, Ch P B₁ नप्त उद्रः (उतेय), K नप्त उद्रः, Ku नप्त उद्रः, E
 मय्य उद्रः, Bū नन उद्रः — ^{१०} 17 16 3 — ^{११} So B₁ Bu, K भिष्टु-
 तायाप्सु, Ch Ku भिष्टुयाप्सु, E भिष्टुयाप्सु, P भिष्टुयाप्सु The reading
 of P seems to represent भिष्टुयाप्सु and Weber, ibid, also emends
 the reading of the Chambers MS to भिष्टुयाप्सु — ^{१२} vii
 83 1-4. — ^{१३} Ku वायवा — ^{१४} MSS रुद्धि — ^{१५} Thus
 emended, MSS मृगयद्वा — ^{१६} K Ku Bū नेदिष्टमा — ^{१७} K
 कृतमिति — ^{१८} Ch Ku *आशानामिति, i 31 1 — ^{१९} Ch E
 दिश्यस्य, K P दिश्यस्य — ^{२०} Cf RV i 19 1 — ^{२१} Bū मा
 रुतस्य — ^{२२} 17 15. 10. —

उलादिति^१ प्राजापत्यस्य । ९ । अपां^२ सूक्तिर्हिरण्य-
लेन सहोद्रमप्सु^३ प्रवेशयेत् । १० । प्र हैव वर्षति । ११ ।
स्वं तच्च दक्षिणा । १२ । तस्य निष्कयो^४ यथाहं यथा-
ह्वा । १३ । ॥ ३५ ॥ ॥ १२७ ॥

अथ यच्चैतन्नक्षत्राणि पतापतानीव भवन्ति तच्च जुहु-
त् । १ ।

यन्नक्षत्रं पतति जातवेदः सोमेन राज्ञेषिरं^५ पुरस्तात्^६ ।
नस्मान्मामग्ने^७ परि पाहि घोरात्प्र णो जायन्तां^८ मि-
थुनानि रूपशः ॥

गमिभ्यां स्वाहेति हुत्वा । २ । सोमो राजा सविता च
त्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । ३ ।

सोमो राजा सविता च राजा भुवो राजा भुवनं च
राजा ।

शर्वो राजा शर्म च राजा त उ नः शर्म यच्छन्तु देवाः^९ ॥

आदित्यैर्नो बृहस्पतिर्भगः सोमेन नः सह ।

iv 1b 11 — ^१ For the अपां सूक्तानि see Kauç 7 14, and
la ibid Cf also note 11 at Kauç 121 1 — ^२ Ch E P सहो-
द्रम, B1 सहोद्रम — ^३ Ch E Ku निष्कयो — ^४ Thus emended,
P B1 Ch (sec. man) राजा इषिर, in accordance with the de-
tails of the metre, Bū Ch (prim man) राजा इषिर, Ku राजा
इषिर Weber Omina und Portenta, p 299, upon the basis of Ch
(man) has taken राजा इषिर into the text, without noting the
necessity of the sandhi — ^५ So KBū B1 P E (prim man), Ch Ku E
(man) and Weber, ibid, परस्तात् — ^६ Ku तस्मात्, Ku तस्मान्वा-
ग्ने — ^७ Ku अयता, the rest अयतां — ^८ The metre of these
lines is in the style of the ekapada vṛjā: the syllable after the
āra is wanting in each pada, considered from the point of view
of tristubh —

विश्वे देवा उर्वन्तरिक्षं त उ नः^१ गर्भे यद्धन्तु देवाः^२ ॥

उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नी यथायथम्^३ ।

मा नो^४ विश्वे देवा मरुतो हेतिमिच्छतः^५ ॥ ४ ।

रुक्मं^६ कर्त्तुं दद्यात् । ५ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ६ । ॥ ३६ ॥

॥ १२८ ॥

अथ यचेतन्मांसमुखो निपतति तत्र जुहुयात् । १ ।

घोरो वज्रो देवसृष्टो न आगन्पद्मा गृहान्घोरमुता

जगाम^७ ।

तन्निर्जगाम^८ हविषा घृतेन शं नो अस्तु द्विपदे शं

चतुष्पदे ॥

रुद्राय स्वाहेति हुत्वा । २ । भवाश्चर्वो मृडतं माभि यात-

मित्येतेन^{१०} सूक्तेन जुहुयात् । ३ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः । ४ ।

॥ ३७ ॥ ॥ १२९ ॥

^१ P B₁ त उत न — ^२ The metre of this ardharcā is in the style of śhapada śraja, cf. note 9 on the preceding page — ^३ I am unable to restore this very corrupt line the text above represents merely the best supported readings of the MSS taken collectively K reads 'उताविद्वान्निष्कृतादयाथोस्रघ्नी यथायथ', B₁ उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नी etc, B₂ उताविद्वान्निष्कृदयास्रघ्नी etc, E उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नीया etc, P उताविद्वान्निष्कृतादयाथोस्रघ्नी etc, Ku उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नी etc, Ch (prim. man) उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नीया, Ch (sec. man) उताविद्वान्निष्कृदयाथोस्रघ्नीया etc — ^४ So K P B₁ B₂, the rest मनी — ^५ So (हितम्) KB₁ EP B₁ Ch (prim. man); Ku Ch (sec. man) हिति — ^६ Ch Ku E मर्कतः — ^७ Ku रुचत — ^८ Thus emended, MSS 'रमुत आजगाम' This pāda and the following ardharcā recur at Kāṇḍ 13. 9 — ^९ B₁ त चि-यंजामो, K तं निर्जगाम, Ku त निर्जगातो. — ^{१०} xi 2 1 —

अथ यच्चैतदनप्राववभासो^१ भवति तत्र जुहुयात् । १ ।

या ते ऽवदीप्तिरंरूपा^२ जातवेदो ऽपेतो^३ रक्षसां भाग

एषः ।

रक्षांसि तया दह^४ जातवेदो या नः प्रजां मनुष्या^५ सं

सृजन्ते ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । २ । अग्नी रक्षांसि सेधतीति^६ प्रा-

यश्चित्तिः^७ । ३ । ॥ ३८ ॥ ॥ १३० ॥

अथ यच्चैतदग्निः^८ अस्मत्तीव^९ तत्र जुहुयात् । १ ।

श्वेता^{१०} कृष्णा रोहिणी^{११} जातवेदो यास्ते तनूस्तिरश्ची-

ना^{१२} निर्दहन्तीः^{१३} अस्मन्तीः^{१४} ।

रक्षांसि ताभिर्दह जातवेदो या नः प्रजां मनुष्या^{१५} सं

सृजन्ते ॥

अग्नये स्वाहेति हुत्वा । २ । अग्नी रक्षांसि सेधतीति^{१६} प्रा-

यश्चित्तिः^{१७} । ३ । ॥ ३९ ॥ ॥ १३१ ॥

^१ Thus emended assuming haplography, E यच्चैतदप्राववभासो, the remaining MSS नप्राववभासो Cf Kauç 93 37 — ^२ Cb ते च दीप्ति — ^३ K रूपो E दीप्तिरंरूपा — ^४ E यतो — ^५ K ह — ^६ So K Bu the rest प्रजान्मनुष्यान्स cf Kauç 131 2 — ^७ viii 3 26 — ^८ This unusual ending of the *kandika* is exhibited by all MSS cf Kauç 131 3 as also the reading of K Bu in Kauç 125 4 — ^९ Ch E ऽग्नि — ^{१०} K here inserts the word भवति — ^{११} Bū श्वेता — ^{१२} Ch Au हरिणी — ^{१३} Cb Au तनू E तस्ते तनूस्ते to be emended to तनूस्ते? — ^{१४} K ऽश्वोना — ^{१५} Ch Ku E P K अहन्ती — ^{१६} So K Bu Ch E P B, K ऽतो (रक्षांसि) Weber, *Omina and Portenta* p 402, reads निर्दहन्ती अस्मन्ती — ^{१७} Thus emended K प्रजा मनुष्यान्स, Bu प्रजा मनुष्यात्स, the rest प्रजान्मनुष्यान्स, cf Kauç. 130 2 — ^{१८} viii 3 26 — ^{१९} This

अथ यच्चैतत्सर्पिर्वा^१ तैलं वा मधु वा विष्यन्दति^२
यद्यामं चक्रुर्निखनन्त^३ इत्येतेन सूक्तेन जुहुयात् । १ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । २ । ॥ ४० ॥ ॥ १३२ ॥

अथ यच्चैतद्गाम्यो ऽग्निः शालां देह्यपमित्यमप्रतीक्ष-
मित्येतैस्त्रिभिः^४ सूक्तैर्मैथधान्यस्य^५ पूर्णाञ्जलिं हुत्वा । १ ।
ममोभा मित्रावरुणा मह्यमापो मधुमदेयन्तामित्येता-
भ्यां^६ सूक्ताभ्यां जुहुयात् । २ ।

ममोभा मित्रावरुणा ममोभेन्द्रावृहस्पती^७ ।

मम त्वष्टा च पूषा च ममैव सविता वशे ॥

मम विष्णुश्च^८ सोमश्च ममैव मरुतो भवन्^९ ।

सरस्वांश्च^{१०} भगश्च^{११} विश्वे देवा वशे मम ॥

ममोभा^{१२} द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं स्वर्गम ।

ममेमाः सर्वा ओषधीरापः सर्वा वशे मम^{१३} ॥

मम गावो ममाश्वा ममाजाश्चावयश्च^{१४} ^{१५} ममैव पुरुषा
भवन्^{१६} ।

unusual ending of the *kandika* is sustained by all MSS, cf. Kauç. 130 3, as also the reading of K Bu in Kauç. 1° 3 4 —

^१ K सर्पि वा — ^२ So Bu K C विष्यदति, L विष्यदयते, B₁ विष्यन्दते Ch (prim man) विष्यदति P Ch (sec man) विष्यदयते —

^३ vi 116 1 — ^४ K प्रतीक्षमित्येति — ^५ vi 117-119 — ^६ vi 61 1 —

^७ So Ku the rest ममोभेन्द्रो — ^८ K विष्णु —

^९ E महत्, Weber, *Omnia und Portenta*, p. 403, 16 emends to भवान्, cf. also note 16 — ^{१०} B₁ B₂ सरस्वाञ्च — ^{११} E बृहश्च — ^{१२} Ch E Ku insert हि at this point. —

^{१३} The stanza ending here is wanting in Bu, and is also omitted by Weber, *ibid* — ^{१४} K ममोजा —

^{१५} K has a colon here — ^{१६} Ku पुरुषो भवत्, Weber, *ibid*, emends to भवान्, cf. also note 9 —

ममेदं सर्वमात्मन्वदेजत्प्राणद्वये ममेति । ३ ।

अरणी प्रताप्य स्थिरिडलं परिमृज्य । ४ । अथाग्निं
जनयेत् । ५ ।

इत^१ एव प्रथम^२ जज्ञे^३ अपिराभ्यो योनिभ्यो अधि
जातवेदाः^४ ।

स गायत्र्या विष्टुभा जगत्यानुष्टुभा देवो देवेभ्यो हव्यं
बहत्तु प्रजानन्निति जनयित्वा । ६ । भवतं नः^५ समनसौ
समोकसावित्येतेन^६ सूक्तेन जुहुयात् । ७ । सा तत्र प्राय-
श्चित्तिः । ८ । ॥ ४१ ॥ ॥ १३३ ॥

अथ चेदागन्तुर्देहत्येवमेव कुर्यात् । ९ । सा तत्र प्राय-
श्चित्तिः । १० । ॥ ४२ ॥ ॥ १३४ ॥

अथ यच्चैतद्वंशं^७ स्फोटयति^८ कपाले ऽङ्गारा भवन्त्युदपाचं
वर्हिंराज्यं तदादाय । ११ । शालायाः पृष्ठमुपसर्पति^९ । १२ ।
तत्राङ्गारान्वा कपालं^{१०} वोपनिदधात्वा संतपनात् । १३ ।
प्राञ्चमिध्ममुपसमाधाय । १४ । परिसमुह्य पर्युह्य परि-
स्तीर्य वर्हिंरुदपाचमुपसाद्य । १५ । परिचरणेनाज्यं परिचर्य

^१ So KBūP B₁, K_u इत, Ch जनयेदिति । ता, E जनयेदिति ता —

^२ K प्रथम — ^३ KBū यज्ञे — ^४ K वेद — ^५ E भवतन्न —

^६ The group of mantras given previously in सकलपाठ at Kauç 103 २ —

^७ Bū *श — ^८ K_u स्फोटयति — ^९ P *मुपसर्पति, K *मुपसर्पत —

^{१०} Thus with doubtful emendation, K (सर्पत) चैग वा कपालानि, P
B₁ Bū तचैग वा कपालानि, K_u तचैगल वा कपालं, Ch तचग । व क-
पालं; E तचैग वा कपालं Weber, Omina und Portenta, p 40, emends
to तत्राङ्गारान्कपाल —

। ६ । नित्यान्पुरस्ताद्धोमानुवाज्यभागी च । ७ । अथ नु
होति । ८ ।

असौ वै नाम ते मातासौ वै नाम ते पिता ।

असौ वै नाम ते दूतः स्ववंशमधि तिष्ठति^१ ॥

उत्तमराची^२ णाम मृत्यो ते माता तस्य ते अन्नकः

समंदधानस्ते दूतः^३ स्ववंशमधि तिष्ठति^४ ॥ [पिता ।

बहवो ऽस्य पाशा वितताः पृथिव्यामसंख्येया^५ अप-

र्यन्ता^६ अनन्ताः^७ ।

याभिर्वैशानभिनिदधाति^८ प्राणिनां यान्कांश्चेमान्प्राण-

भृतां^{९ १० ११} जिघांसन्^{१२} ।

स इमं दूतं नुदतु^{१३} वंशपृष्ठात्^{१४} मे गच्छतु द्विषतो नि-

वेशं मृत्यवे स्वाहा ॥

बृहस्पतिराङ्गिरसो ब्रह्मणः पुत्री विश्वे^{१५} देवाः प्रददु-

र्विश्वमेजत् ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^{१६} मे गच्छतु द्विषतो निवेशं

बृहस्पतय आङ्गिरसाय स्वाहा ॥

^१ Weber, *ibid*, emends to स्व वंशमधितिष्ठतु, cf the end of the next stanza — ^२ So K Bū P B₁ K₂, E उत्तरराची, Ch उत्तमराची, upon the basis of which Weber, *ibid*, emends to उत्तमराची —

^३ K दूत — ^४ Weber *ibid* emends to स्व वंशमधितिष्ठतु, cf the preceding stanza. — ^५ K संख्येया — ^६ Ch अपर्यन्ता — ^७ Ch

(sec. man) अनन्ता — ^८ Ku E Ch ताभिः — ^९ K Ku Bū Ch

या (काचि) — ^{१०} K येमा — ^{११} Bū भृत — ^{१२} Ch जिघांस —

^{१३} K नुद — ^{१४} So E Ku, K P B₁ वंशस्युष्ठात्, Ch वंशस्युष्ठात्,

Bū वंशपृष्ठात् — ^{१५} K यक्षी — ^{१६} So E Ku, Bū वंशपृष्ठात्,

K P B₁ वंशस्युष्ठात्, Ch वंशस्युष्ठात् —

यस्य ते ऽन्नं न^१ क्षीयते भूय एवोपजायते ।

यस्मै भूतं च भव्यं च सर्वमेतत्प्रतिष्ठितम् ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^२ मे गच्छतु द्विषतो निवेश-
मिन्द्राय स्वाहा ॥

मुखं देवानामिह यो बभूव यो जानाति वयुनानां^३
समीपे^४ ।

यस्मै हुतं देवता भक्षयन्ति वायुनेत्रः सुप्रणीतिः सु-
नीतिः ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^५ मे गच्छतु द्विषतो निवे-
शमग्नये स्वाहा ॥

यः^६ पृथिव्यां^७ च्यावयन्नेति^८ वृक्षान्प्रभञ्जनेन^९ रथेन सह
संविदानः ।

रसान्गन्धान्भावयन्नेति^{१०} देवो मातरिषा भूतभव्यस्य^{११}
कर्ता ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^{१२} मे गच्छतु द्विषतो नि-
वेशं वायवे स्वाहा ॥

^१ Thus emended, by assuming haplographia, K Ch (prim man) यस्य तेन्न, Bu Ch (sec man) तेन्न, Ku तेन, P ते चन्न Bt तोन्न, E ते उत्त, cf Par Gr m 15 22 in support of the emendation —

^२ So Ku E Bū वंशपृष्ठात्, Bt K P वंशसृष्ठात्, Ch वंशसृष्ठात् —

^३ So Bū, the rest वयुनाना — ^४ K समीके, Ku समीपो — ^५ So

E Ku, K P Bt वंशसृष्ठात्, Bū वंशपृष्ठात्, Ch वंशसृष्ठात् — ^६ E

य — ^७ Ku Bt पृथिव्या — ^८ E Bū च्यावयन्नेति — ^९ Bu

भुञ्जनेन — ^{१०} E च्यन्नेति — ^{११} Ku भूतस्य भव्यस्य — ^{१२} So

E Ku, K P Bt वंशसृष्ठात्, Bū वंशपृष्ठा सा, Ch वंशसृष्ठात् —

ब्रह्मचारी चरति ब्रह्मचर्यमृचं^१ गाथां ब्रह्म परं जि-
गांसनं^२ ।

तं विद्या अनुपरियन्ति^३ सर्वे ये अन्तरिक्षे ये च दिवि
श्रितासः^४ ।

तं विशो अनुपर्यन्ति^५ सर्वाः कर्माणि लोके परिमो-
हयन्ति^६ ।

स इमं दूतं नुदतु वंशपृष्ठात्^७ मे गच्छतु द्विषतो निवे-
शमादित्याय स्वाहा ॥

यो नक्षत्रैः सरथं^{१०} याति देवः^{११} संसिद्धेन^{१२} रथेन सहं
रूपरूपं कृत्स्नानश्चिबभानुः सुभानुः । [संविदानः ।

स इमं दूतं नुदतु^{१३} वंशपृष्ठात्^{१४} मे गच्छतु द्विषतो नि-
वेशं चन्द्राय स्वाहा ॥

ओषधयः सोमराक्षीर्यशस्विनीः ।

ता इमं^{१५} दूतं नुदन्तु^{१६} वंशपृष्ठात्^{१७} मे गच्छतु

^१ Ko ब्रह्मचारीर्यमृच, E ब्रह्मचर्यमृत् — ^२ Thus emended, Ch जिघास, the rest जिघासन्, cf in support of the emendation Çat Br 1 4. 1. 21, in which Weber, *ibid*, p 406, note 4, also proposes to emend जिघासन्ति to जिघासन्ति — ^३ So P B; Bū the rest *पर्यन्ति of the next ardharcā — ^४ So B; P, Bū श्रितास, Ch E Ku श्रितास The passage is wanting in K — ^५ P B; ता, E त — ^६ So F B; Bū the rest *पर्यन्ति of the preceding ardharcā — ^७ P *मोह यती — ^८ K omits the two ardharcās ending here — ^९ So E Ku K P B; यशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात्, Bū यशपृष्ठात् — ^{१०} Bū सरथे — ^{११} Ch K देवान् — ^{१२} E *सिद्धिना — ^{१३} K नुद — ^{१४} So E Ku, K P B; यशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात्; Bū यशपृष्ठात् — ^{१५} K *स्विनी ॥ ता इम, Ch (pram man) *स्विनीर्यम for which compare Kauç 74. 19, note, 20 note the rest *स्विनीक्षा — ^{१६} So Bū, the rest नुदतु, cf p 287 note 2 — ^{१७} So E Ku, Ru यशस्पृष्ठात्, K P B; यशस्पृष्ठात्, Ch यशस्पृष्ठात् —

द्विपतो निवेशमोषधीभ्यः सोमराज्ञीभ्यः स्वाहा ॥

ओषधयो वरुणराज्ञीर्यज्ञस्विनीः ।

ता^१ इमं दूतं नुदन्तु^२ वंशपृष्ठात्स^३ मे गच्छतु

द्विपतो निवेशमोषधीभ्यो वरुणराज्ञीभ्यः स्वाहा ॥

अष्टस्यूणो दशपक्षो^४ यद्वहजो^५ वनस्पते ।

पुत्रांश्चैव^६ पशून्श्चाभि रक्ष वनस्पते ॥

यो वनस्पतीनामुपतापो बभूव यद्वा गृहान्घोरमुता
जगाम^७

तन्निर्जगाम^८ हविषा घृतेन शं नो अस्तु द्विपदे शं च-
तुप्पदे ॥

यो वनस्पतीनामुपतापो न आगच्छद्वा यज्ञं नो ऽद्भुतमा
जगाम ।

सर्वं तदग्ने हुतमस्तु भागशः शिवान्वयमुत्तरेमाभि
वाजान्^{१०} ॥

तष्ट्रे स्वाहेति हुत्वा । ९ । तष्ट्रा मे दैव्यं वच^{११} इत्यचोदपाचं

^१ K *स्विनी ॥ ता, the rest *स्विनीह्वा — ^२ So Ku the rest नुदतु; cf p 236 note 16 — ^३ So L Ku, Bū वंशपृष्ठात्स K P Bī वंशस्यूष्ठात्स Ch वंशस्यूष्ठात्स — ^४ E *पक्षो — ^५ Thus emended, Ch यद्वहजो, K यद्वहजो, P Bī यद्वहजो, Bu यद्वहजो, Lu सद्वहजो, E गाद्वहजो Weber Omnia und Portenta, p 409, note 6, suggests the emendation यद्वहज (vocative) — ^६ Bu पुत्रायेह — ^७ So K Bī Bu, P गृहा CL E Ku गृह — ^८ So E, K P Bī Bu *त आ जगाम, Ch *तमाजगाम, K *त जगाम This pada and the following ardharca recur at Kaṇṇ 129 2 — ^९ K P Bī तन्निर्जगामो, Ku त निर्जगामे, Ch त निर्जगामो, Bū त निर्जगामो, cf Kaṇṇ 129 2 —

^{१०} For this line K substitutes the second line of the preceding stanza. —

^{११} vi 4 1 —

निनयति । १० । कपाले^१ ऽग्निं चादायोपसर्पति । ११ । सा
तत्र प्रायश्चित्तिः । १२ । ॥ ४३ । ॥ १३५ ॥

अथ यच्चैतत्कुम्भोदधानः^२ सक्तुधानो वोखा^३ वानिङ्गि-
ता विकसति तत्र जुहुयात् । १ ।

भूमिर्भूमिमवागन्माता^४ मातरमप्यगात् ।

अध्यास पुचैः^५ पशुभिर्यो नो द्वेष्टि स भिद्यतामिति । २ ।
सदसि सन्ने भूयादिति^६ सक्तूनावपेत् । ३ । अथ चेदोदन-
स्यान्नमस्यन्नं मे देह्यन्न^७ मा मा हिंसीरिति त्रिः प्राश्य^८ । ४ ।
अथ यथाकामं प्राश्नीयात् । ५ । अथ चेदुदधानः^९ स्यात्समुद्रं
वः प्र हिणोमीत्येताभ्यामभिमन्त्य^{१०} । ६ । अन्यं^{११} कृत्वा ध्रु-
वाभ्यां^{१२} दृढयित्वा । ७ । तत्र हिरण्यवर्णा^{१३} इत्युदकमासेचयेत्^{१४}
। ८ । स खल्वेतेषु कर्मसु सर्वत्र शान्त्युदकं कृत्वा सर्वत्र
चातनान्यनुयोजयेन्मातृनामानि^{१५} १६ च । ९ । सर्वत्र वरां
धेनुं कर्त्रे दद्यात् । १० । सर्वत्र कंसवसनं^{१७} गौर्दक्षिणा^{१८}

^१ K कपाले — ^२ Thus with double sandhi (for कुम्भ उदधान.)
all MSS., cf. Kauç 93 43, and the introduction — ^३ Ku वोखा, Ch K E B₁
वोषा — ^४ Thus emended in accordance with the corresponding passage
in Katy Çr xxv 5 29, MSS भूमिर्भूमिमवागन्माता — ^५ K B₁ अध्यासपुचैः —
^६ Thus emended, Ch भूयानिति, Ka भूयानि, the rest भूयानिति —
^७ K B₁ B₂ देह्यन्न — ^८ F प्राश्य — ^९ धान — ^{१०} x 5 23 21 —
^{११} K अन्य — ^{१२} The ध्रुवे (ac. खधी) according to Ath Paddh 10
Kauç 43 11 are in 12 1, 2 — ^{१३} 1 33 1 — ^{१४} K P *सिचयेत् —
^{१५} K चातनान्यनु, E चातानान्यनु — ^{१६} For the चातनगण
see Kauç 8 25 and note, for the मातृगण 8 24, and note — ^{१७} B₁
वसना — ^{१८} Ku B₁ गौर्द —

। ११ । ब्राह्मणाभक्तेनोपेप्सन्ति^१ । १२ । यथोद्दिष्टं चा-
दिष्टास्विति^२ प्रायश्चित्तिः प्रायश्चित्तिः^३ । १३ । ॥ ४४ ॥
॥ १३६ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे त्रयोदशोऽध्यायः समाप्तः ॥

---

^१ K *पेचति — ^२ So E Ka, Ch *स्वितिः, K *चित्तिः, B, *चित्ति;
P *चित्ति, Bū चारिष्टाचित्ति — ^३ Bū has this word but once
(प्रायश्चित्ति!). —

॥ ओं ॥

यथावितानं यज्ञवारत्वध्यवसेत् । १ । वेदिर्यज्ञस्याग्रेरुत्त-
रवेदिः^१ । २ । उभे प्रागायते^२ किञ्चित्प्रथीयस्यौ^३ पश्चादुद्य-
ततरे । ३ । अपृथुसंमितां^४ वेदिं विदध्यात्^५ । ४ । षट्शमीं
प्रागायतां^६ चतुःशमीं श्रोण्याम् । ५ । त्रीन्मध्ये अर्धच-
तुर्थानयतः । ६ । चयाणां पुरस्तादुत्तरवेदिं विदध्यात् । ७ ।
द्विःशमीं प्रागायतामृज्जीमध्यर्धशमीं^७ श्रोण्याम्^८ । ८ ।

^१ Cf Dārila to Kauç 2 18 — ^२ So emended, MSS प्रा-
हायते — ^३ Cb पृथोयस्त्री, E पृथि° — ^४ E प्रपृ°, Bb Ch (prim.
man) अपृठु° Cb (see man) चयतु° (?), Bb चपृठु°, K चमृठु° —
^५ The Daç Kar treats the subject of this kanda essentially in the
same manner as the Kauçika, but with a different introduction
अथाश्वतवमारभ्यते । तत्र पदार्थानुक्रमो यथा । पर्वं स्वस्तिवाचन । त्वम्
यु वाजिन etc (vii 85 1) । चातारमिन्द्रम् etc (vii 86 1) । आ मर्दे-
रिन्द्र etc (vii 117 1) मर्माणि ते वर्मणा etc (vii 118 1) । अव्यचसद्य
(Cod अव्यसद्य) व्यचसद्य etc (xix 68 1) । इति स्वस्तिवाचन । (cf Kauç
25 36, and the स्वस्त्ययनगण ibid) । प्र चक्ष पर्मु etc सार्धपादेन (xii
3 31^a) दात्र गृह्णाति । ओषधीर्दान् etc (xii 3 31^b) । अधस्ताच्चेदयति ।
योष्मस्ते etc (xii 1 36) । वेदिस्थाने त्रीह्रियवग्रमोमिश्रोदकेन उपस्थान
करोति । वि मिमीष्व etc (xiii 1 27) । मिमानं समिधं अनुमन्त्रय
(cf Kauç 1 24 fg, and sutras 9 and 10 of this kanda) । ततो
वेदिं करोति, cf Antyesti fol 14 l 7 — ^६ So emended, MSS
of the text and Ath Paddh प्राहायता — ^७ So emended, cf the
preceding note — ^८ Cf p 29f note 9 —

योष्मस्ते भूम' इत्युपस्थापय' । ९१ । वि मिमीष्व पयस्वती-
मिति' मिमानमनुमन्वयते' । १० ।

बृहस्पते परि गृहाण वेदिं सुगा वो देवाः सदनानि
सन्तु ।

अस्यां बर्हिः प्रयतां साध्वन्तरहिंसा' एः पृथिवी'
देव्यस्त्विति'

परिगृह्णाति^{११} । ११ । यत्ते भूम इति^{१०} विखनति^{१२} । १२ ।
यत्त ऊनमिति^{१३} संवपति^{१४} । १३ । त्वमस्यावपनी जना-
नामिति ततः पांसूनन्यतोदाहार्य^{१५ १६ १७} । १४ । बृहस्पते

^१ xii 1 36 — ^२ K Ch (prim man) इत्युपस्थापय, cf p 290, note 5, end (उपस्थान करोति) — ^३ xiii 1 27 — ^४ Cf p 290, note ०, end (समिध अनुमचण) — ^५ K साध्वन्तरहिंसा, Bh Antyesti and Daç. Kar *न्तरहिंसा, Mahadeva to Katy Çr ii 2 12 also reports हिंसा as a variant of अहिंसा — ^६ K Bh Bū and Daç. Kar, as also Katy Çr ii 2 12, here insert the word देवी — ^७ The mantra occurs with some variants in Katy Çr ii 2 12, its pratika in Vāt Sū 2 5 — ^८ K P Ch Ku प्रतिगृह्णाति cf su 15. — ^९ Daç. Kar continues after su 6 ईशानकोणादारभ्य रेखा (Cod रेखा) कुर्यात् । सर्वत्र तूष्णी । बृहस्पते परि गृहाण etc । कल्पञ्चवा (? Cod कल्पचव) परिमाष्टि । अज्वो (Cod रज्वी) अर्घ्यर्चश्मी ओष्वा (cf su 5) । चयाणा पुरस्तादुत्तरवेदि विदध्यात् (cf su 7) । द्विशमी (!) प्राक् एव चतुरस्र (cf su 6) पुन बृहस्पते परि गृहाण इति पुन समाष्टि Ath Paddh and Antye ti ईशानकोणादारभ्य तूष्णी वानुकया रेखा (Cod रेखा) कुर्यात्सर्वत्र । बृहस्पते etc कल्पवातेमञ्चेण चीनरान् वेदिरेखा परितो अनुमचण — ^{१०} xii 1 35 — ^{११} Antye ti वेदिमध्ये विखनन करोति — ^{१२} xii 1 61^c — ^{१३} Antyesti अर्धर्चनं खनितं सम करोति, Daç. Kar and Ath Paddh अर्धर्चनं पूरयति — ^{१४} वत्स पाशून — ^{१५} So (*न्यतो दाहार्य with double sandhi cf the introduction) Ch P, K Bū Bh *न्यतोदाहार्य Ku *न्यतोवहार्य E Bī *न्यतोवाहार्य — ^{१६} Daç. Kar त्वमस्यावपनी etc अर्धर्चनं सम करोति (cf Antyesti to the preceding sūtra), Ath Paddh पाशूनपूरयति —

परि गृहाण^१ वेदिमित्युत्तरवेदिमोषमानां^२ परिगृह्णाति^३
 । १५ । असवाध वध्यतो मानवानामिति^४ प्रथयति^५ । १६ ।
 यस्याश्चतस्रः प्रदिशः पृथिव्या इति^६ चतुरस्रां करोति^७ । १७ ।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाहुभ्या पूष्णी हस्ता-
 भ्यामा दद इति^८ लेखनमादाय यत्राग्निं निधास्यन्भवति
 तत्र लक्षणं करोति । १८ । इन्द्रः सीतां नि गृह्णात्विति^९
 दक्षिणत आरभ्योत्तरत आलिखति । १९ । प्राचीमावृत्य^{१०}
 दक्षिणतः प्राचीम् । २० । अपरास्तिस्त्रो मध्ये । २१ । तस्यां^{११}
 ग्रीहियवावोष्य । २२ । वर्षेण भूमिः पृथिवी वृतावृतेत्यद्भिः^{१२}
 संप्रोह्य । २३ । यस्यामन्त्रं ग्रीहियवाविति^{१३} भूमिं नम-
 स्कृत्य^{१४} । २४ । अथाग्निं प्रणयेत् ।

त्वामग्ने भृगवो नयन्तामद्भिरसः^{१५} सदनं^{१६} श्रेयं^{१७} एहि ।
 विश्वकर्मा पुर एतु प्रजानन्धिष्येय पन्थामनु ते दिशा-
 मेति^{१८} । २५ ।

^१ Cf su. 11 —

^२ K °त्युत्तर —

^३ Bu °माषमाना —

^४ Antyesti परितः परिगृह्णाति Ath Paddh adds वालुका उत्तरवे
 दिमध्ये निदधाति — xu 1 2 — ^५ Daç Kar पूर्व श्रव(?) प्रथ-
 यति, Ath Paddh वालुका प्रथयति — ^६ xu 1 4 — ^७ Ath Paddh
 घातिकपुष्टिके चतुरस्र परिशिष्टे कुण्डलचपे उक्त (cf Ath Pariç 24 1)
 see also Ath Parç 22 3 (°ambharalakṣaṇam) — ^८ Cf xix 51 2,
 TS 1 1 4 2 VS 1 10 etc, Maitr S 1 1 9 etc — ^९ xu 17 4 —

^{१०} Bu प्राच्यामावृत्य, Ch Daç Kar and Antyesti have a colon here —

^{११} Antyesti तासु रेखासु — ^{१२} xu 1 50^६ — ^{१३} xu 1 42 —

^{१४} Daç Kar and Antyesti ग्रीहियवशमीनियोदकेन उपस्थान नम-
 स्काराय (?) करोति — ^{१५} Thus emended, MSS °माद्भिरस —

^{१६} K and Daç Kar सद्गता — ^{१७} Daç Kar श्रेय — ^{१८} Ch
 दिशामे इति The mantra is not found in any known Samhitā, cf
 however Maitr S 11 13 7 —

भद्रश्रेयःस्वभ्या^{१२३४} वा । २६ । अये प्रेहीति^५ वा । २७ ।
 विश्वंभरा वसुधानो प्रतिष्ठेति^६ लक्षणे प्रतिष्ठाप^७ । २८ ।
 अयेधममुपसमादधाति । २९ । अग्निभूम्यामोषधीष्वग्नि-
 दिवं आ तपत्यग्निरात्माः पृथिव्यसितजूरेतमिध्मं समा-
 हितं जुपाणो ऽसौ क्षत्राणि धारयन्तमय इति^८ पञ्चभि^९
 स्तरणम्^{१०} । ३० । अत ऊर्ध्वं बर्हिषः । ३१ । त्व भूमिमत्ये-
 योजसेति^{११} दर्भान्तं प्रोक्ष्य । ३२ । ऋषीणां प्रस्तये ऽसौति^{१२}
 दक्षिणतो ऽयेर्वेत्तासनं निदधाति^{१३} । ३३ । पुरस्तादयेरुद-
 कसंस्तृणाति । ३४ । तथा प्रत्यक् । ३५ । अदक्षिणं बर्हिषां

^१ P Bu Bb and Ath Paddh भद्र — ^२ Ch Ku श्रेय — ^३ Ku स्वभ्या — ^४ Dīc Kar treats the passage contained in the two sūtras ending here as follows. It coincides with the Kaṇṭha as regards the first three pādas of the mantra then continues धिष्ण्य पन्थामनु ते दिशाम । भद्र पन्थामनु ते दिशाम । श्रेय (') पन्थामनु ते दिशाम । स्वस्त्य पन्थामनु ते दिशाम । भद्रो भव श्रेयो भय स्वस्त्यो भव प्रोहिष वावपी प्रविष्य Ath Paddh त्वामपे भुगवो नयतामिति अपिप्रणयन । भद्र श्रेय स्वस्त्या वा । चकारो ('for वा') निश्चयार्थ । भद्रो भवेति चिभि । सर्वत्र — ^५ or 14 ३, Ath Paddh अये प्रेहीति वा विकल्पादाज्यतवे । न पाकतत्र इति पञ्चतकार — ^६ xii 1 ६ — Du Kar अपि स्थापयति, Ath Paddh अपिप्रतिष्ठापन — ^७ xii 1 7 20 21, x 6 3, xii 78 २ — ^८ Bū E P Bī पञ्चभि — ^९ [3 Kar अमुककर्मप्रारम्भनिमित्त पचेधम सकृज्जुहोति Ath Paddh अग्निभूम्यामिति तिसृभिरुपसमादधाति अस्मी क्षत्राण्येतमिध्ममिति वा । वाग्व्यात् । आज्यतवे । एतमिध्ममस्मी क्षत्राणि धारयतमिति भवति । पञ्चभिरिध्म जुहोति — ^{११} The mantra of which the pratika is given occurs in सकलपाठ in Kauṣ 2 1. It occurs also at xii 33 but the सकलपाठ and the scholiast's designation (Kauṣ 2 1) as कल्पद्रो show that it is regarded as not belonging to the AV — ^{१२} xii 2. 6. — ^{१३} The same passage occurs at Kauṣ 2 15. —

मूलानि छादयन्तोत्तरस्या^१ वेदिग्रोणे^२ पूर्वोत्तरतः सं-
स्थाप्य । ३६ । अहे दैधिपव्योदतस्तिष्ठान्यस्य सद्ने सीद
यो ऽस्मत्पाकतर^३ इति ब्रह्मासनमन्वीक्षते^४ । ३७ । निरस्तः
पराग्वसुः सह पाप्मना निरस्तः सो ऽस्तु यो ऽस्मान्बेष्टि
यं च वयं द्विष्म^५ इति दक्षिणा तृणं निरस्यति । ३८ ।
तदन्वालभ्य जपतोदमहमर्वाग्वसोः सद्ने सीदाम्यृतस्य
सद्ने सीदामि सत्यस्य सद्ने सीदामीष्टस्य सद्ने सीदामि
पूर्तस्य सद्ने सीदामि मामृषदेव वहिर्हि^६ स्वासस्थं त्वा-
ध्यासदेयमूर्णमदमनभिःशोकम्^७ । ३९ । विमृग्वरीमित्यु-
पविश्यासनीयं^८ ब्रह्मजपं जपति बृहस्पतिर्ब्रह्मा^९ ब्रह्म-
सदन आसिष्यते^{१०} बृहस्पते यज्ञं गोपाय यदुद्वत^{११} उन्नि-

^१ So with double sandhi (? for छादयन्त उत्तरस्या) E only, KP Bb छादयन्तोत्तरस्य, Ch छादयनो, P छादयन्तो, Ku छादयन्तोत्तरस्या, Bū illegible — ^२ So Ku E Ch (sec man), K P Ch (prim man) वेदिग्रोणै, Bu वेदि ग्रोणे, Bī वेदि ग्रोणै — ^३ Cf TS iii 2 4 4, Katy Cr ii 1 22, Vait Su 1 20, Kauç 3 5 — ^४ Ch *सन मोक्षते as in Katy Cr The passage beginning with this sūtra and ending with su 40 is identical with Kauç 3 5 8 see the notes there — ^५ Cf Katy Cr ii 1 21, Çat Br 1 5 1 23, Çankh Cr 1 6 6, Lāty Cr ii 4 5, iv 9 16 Gobh Gr 1 6 14, Kāuç 3 6 (Çat Br Lāty and Gobh with the variant परावसु) — ^६ X वहिर्हि — ^७ Bī and Daç Kar *मूर्णमृदम्*, Bh Ku *मूर्णमदम्* — ^८ Cf Aç Cr 1 4 7 Çankh Cr 1 6 9, Lāty Cr ii 4 5, Kauç 3 7 — ^९ xii 1 29 — ^{१०} So (*सनीय*) E Bu, and Añ Paddh, Ks *सने, the rest *सनी — ^{११} The word ब्रह्मा is wanting in K — ^{१२} Thus emended, MSS here as in Kauç 3 8, आसिष्यते — ^{१३} So emended assuming haplographia in the reading यदुद्वत (Ch Ku), E reads यदुद्वत, Daç Kar य ऊद्वत, the rest य उद्वत, cf also Kāuç 3 8 note 9 —

वतः^१ शकेयम्^२ । ४० । पातं मा द्यावापृथिवी अघान्न^३
इति द्यावापृथिव्यौ समीक्ष्यते । ४१ । सविता प्रसवाना-
मिति^४ कर्मणिकर्मण्यभितो ऽभ्यातानैराज्यं जुहुयात्^५
। ४२ । व्याख्यातं सर्वपाकयज्ञियं तन्त्रम् । ४३ । ॥ १ ॥
॥ १३७ ॥

अष्टकायामष्टकाहोमाञ्जुहुयात् । १ । तस्या हवींषि
धानाः कस्मः शष्कुल्यः^६ पुरोडाश उदीदनः^७ क्षीरीदन-
स्तिलीदनो यथोपपादिपशूः^८ । २ । सर्वेषां हविषां समु-
द्भृत्य । ३ । दर्भ्या जुहुयात्प्रथमा ह व्युवास सेति पञ्चभिः^९
। ४ । आयमागन्तं वत्सर इति चतसृभिर्विज्ञायते^{१०} । ५ ।
चतुर्भ्यस्त्वेति^{११} विद्याहमष्टौ । ६ । इन्द्रपुत्र^{१२} इत्यष्टादशीम्
। ७ । अहोरात्राभ्यामित्यूनविशीम्^{१३} । ८ । पशवुपपद्यमाने

^१ Thus emended, Ch Ks K P E उन्नमत, Bū Bī and Daç. Kar उन्नमत, cf for the treatment of this passage the note on p 9 (Kāuç. 3 8) — ^२ The word इति is wanting in all MSS, perhaps because the text continues with a mantra? — ^३ Cf TS III 2 4 4, Kāuç. 3 8 — ^४ So emended, Bū अघान्न (?) P Bh द्या न, Ch दान्न, K Ku दान्न, Bī द्य न, E दान्न, Daç Kar भ्या न Or is द्या न to be taken into the text as a separate pratika? — ^५ r 24. 1 — ^६ Daç Kar अभ्यातानानि जुहोति । सविता प्रसवाना etc. । इत्यभ्यातानमिति समाप्तं (!), Ath Paddh सविता प्रसवानामिति । अभ्यातानात् प्राक्तव । इति बृहत्सुश्रुटिका समाप्ता (!) । अभ्यातानाद्युत्तरतव । अथ उत्तरतवमुच्यते etc, see Kāuç. 5 5, note — ^७ K Bū Bh सदः, cf for this varia lectio Kāuç. 59 24, 60 1 — ^८ P Bī Bh शकुल्य, K E शकुल्य — ^९ E has a colon here — ^{१०} E Ch (sec man) यथोपपादि पशू — ^{११} III 10 1-5 — ^{१२} III 10 8 11 — ^{१३} III 10 10 K reads चतुर्भ्येति — ^{१४} III 10. 13 — ^{१५} vi 128 3 —

दक्षिणं बाहुं निर्लोमं सचर्म^१ सखुरं प्रक्षाल्य^२ । ९ । डडा-
यास्पदमिति द्वाभ्यां^३ विंशीम् । १० । अनूपपद्यमानं
आज्यं जुहुयात् । ११ । हविषां दर्विं पूरयित्वा पूर्णं दर्वे
इति^४ सदर्वी-मेकविंशीम् । १२ । एकविंशतिसंस्थो यज्ञो
विज्ञायते । १३ । सर्वा एव यज्ञतनूरवरुन्दे^५ सर्वा एवास्य
यज्ञतनूः^६ पितरमुपजीवन्ति य एवमष्टकामुपैति । १४ ।
न दर्विहोमे न हस्तहोमे न पूर्णहोमे तन्नं क्रियेतेत्येके
। १५ । अष्टकायां क्रियेतेतीपुफालिमाठरौ । १६ । ॥ २ ॥
॥ १३८ ॥

अभिजिति शिथ्यानुपनीय श्वो भूते संभारान्संभरति
। १ । दधिसक्तून्गालाशं दण्डमहते वसने शुद्धमाज्यं शा-
न्ता श्रोपधीर्नवमुदकुम्भम् । २ । बाधतः शान्तवृक्षस्येध्रं
प्राञ्चमुपसमाधाय । ३ । परिसमुह्य पर्युह्य परिस्तीर्य च-
र्हिर्हृदपात्रमुपसाद्य परिचरणेनाज्यं परिचर्य । ४ । नि-
त्यान्पुरस्ताद्धोमान्हुत्वाज्यभागी च^७ । ५ । पश्चादपेदेधिस-
क्तूञ्जुहोत्यग्नये ब्रह्मप्रजापतिभ्यां भृग्वङ्गिरोभ्य उशनसे
काव्याय । ६ । ततो ऽभयैरपराजितैर्गणकर्मभिर्विश्वकर्म-

^१ E सचर्म, P B₁ सचर्म, K_u सर्वेम् — ^२ All MSS neglect the sandhi between this and the next word, writing प्रक्षाल्य डडा —

^३ in 10 6-7 — ^४ P K_u E Ch (see mau) पश्चावनूपपद्यमान, cf su. 9 — ^५ in 10 7 — ^६ MSS 'रुन्दे' — ^७ So all MSS, is the word to be emended to 'तन्वः' ? — ^८ For the passage beginning with su. 3 and ending here cf Kauç 135 4-7 —

भिरायुधैः^१ स्वस्त्ययनैराज्यं^२ जुहुयात् । ७ । मा नो देवा
अहिर्वधीदरसस्य शर्कोटस्येन्द्रस्य प्रथमो रथो यस्ते सर्पो
वृश्चिकस्तृष्टदंशमा नमस्ते अस्तु विद्युत आरे ऽसावस्स-
दस्तु यस्ते पृथु स्तनयित्पुत्रि^३ संस्थाप्य होमान् । ८ ।
प्रतिष्ठाप्य सुवं दधिसक्तूग्राश्याचम्योदकमुपसमारुन्ते^४
। ९ । अव्यचसद्येति^५ जपित्वा सावित्रीं^६ ब्रह्म जज्ञानमित्ये-
कां^७ त्रिषप्तीयं^८ च पठ्यो वाचयेत् । १० । शेषमनुवाकस्य^९
जपन्ति । ११ । योयो^{१०} भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते
। १२ । स खल्वेतं^{११} पक्षमपक्षीयमाणः पक्षमनधीयान उप-
ध्याम्येता दर्शेत्^{१२} । १३ । दृष्टे चन्द्रमसि फल्गुनीषु द्वया-
नुसानुपसादयति । १४ । विश्वे देवा अहं रुद्रेभिः सिंहे
व्याघ्रे यशो हविर्यशसं मेन्द्रो गिरावरागरादेषु यथा सोमः
प्रातःसवने यच्च वर्चो अक्षेपु येन महानघ्या जघनं स्वा-
हेत्यपौ^{१३} हुत्वा । १५ । रसेषु संपातानानीय संस्थाप्य हो-

^१ E P B₁ Bb अयुधै — ^२ For the gāṇas of hymns mentioned here cf. the following places: the first अभयगण at Kauç 16 8 and note, the second अभयगण at 104 3 and note, the अपराजित गण at 14 7 and note, the गणकर्मगण at 26 33, and note, the विश्वकर्मगण at 7 8, and note, the आयुष्यगण at 41 11, and note, the स्वस्त्ययनगण at 25 36 and note — ^३ vi 56 1, vii 56 5, x 4 1, xii 1 46, i 13 1, 26 1, vii 11 1 — ^४ B₁ रभते — ^५ xix 63 1 (all MSS in agreement with the MSS of the AV अव्यचसद्येति) — ^६ RV iii 6^१ 10, also VS TS SV etc — ^७ iv 1 1 — ^८ Ch E P B₁ B₂ B₃ त्रिषप्ती, i 1, cf. Kauç 7 8 — ^९ iv 1 3 — iv 5 7 — ^{१०} E has an avagraha here — ^{११} Bu खल्वेन — ^{१२} Thus emended, Ch Ku E B₁ B₂ उपध्याम्येतादर्शादृष्टे, K P B₃ दृष्टे — ^{१३} i 30 1, iv 30 1, vi 33 1, 39 1, 58 1, 69 1, ix. 1 11, xiv 1 35 36, cf. the two वर्चस्त्रगण, Kauç 12 10, note, and 13 1, note —

मान् । १६ । तत एतान्प्राशयति^१ रसान्मधुघृताञ्छि-
 प्यान्^२ । १७ । योयो भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते
 । १८ । नान्यत आगताञ्छिप्यान्परिगृह्णीयात्परसंदीक्षि-
 तत्वात्^३ । १९ । चिरात्रोनांश्चतुरो मासाञ्छिष्येभ्यः^४ प्रब्रू-
 यादर्धपञ्चमान्वा । २० । पादं पूर्वरत्रे ऽधीयानः पादम-
 पररात्रे मध्यरात्रे स्वपन् । २१ । अभुक्ता पूर्वरत्रे ऽधीयानं^५
 इत्येके । २२ । यथाशक्त्यपररात्रे दुष्परिमाणो^६ ह पादः
 । २३ । पौषस्यापरपक्षे चिरात्रं नाधीयीत । २४ ।
 तृतीयस्याः प्रातः समासं संदिश्य यस्मात्कोशादि-
 त्यन्तः^७ । २५ ।

यस्मात्कोशादुदभराम वेदं तंसिन्नन्तरव दध्म एनम् ।

अधीतमिष्टं^८ ब्रह्मणो^९ वीर्येण तेन मा देवास्तपसाव-

तेहेति । २६ ।

योयो भोगः कर्तव्यो भवति तंतं कुर्वते । २७ । ये परि-

भोक्षं कामयन्ते ते परिमुच्यन्ते । २८ । ॥ ३ ॥ ॥ १३९ ॥

अथ राज्ञामिन्द्रमहस्योपाचारकल्पं^{१० ११} व्याख्यास्यामः

^१ E P B एना — ^२ K *ताञ्छिष्यान्; the rest *ता हि* —

^३ K *गताञ्छिष्यान्; the rest *गतां हि*. — ^४ K मासाञ्छि*;
 the rest मासा हि* — ^५ Thus E; P *धीयत; B; *धीयात; Ku *धी-
 यीत, the rest धीयत — ^६ Ch दुष्परिमाणो. — ^७ Cf. xix 72 1. —

^८ So all MSS, the vulgate version, xix 72 1°, reads कुतमिष्टं. —

^९ E ब्राह्मणो — ^{१०} Ath. Parī. 19, which also treats the इन्द्रमहोत्सव,
 largely coincides with this kṣodhikā; 19. 1 reads राज्ञामिन्द्रमहोत्स-
 वस्तोपाचारकल्प — ^{११} E P B; and Ath. Parī. 19 1, *पचार*; cf
 Kāu. 67 5 —

। १। प्रोष्ठपदे^१ शुक्लपक्षे ऽश्वयुजे वाष्टम्यां प्रवेशः । २।
 श्रवणेनोत्थापनम् । ३। संभृतेषु^२ मभारेषु ब्रह्मा राजा
 चोभौ स्नातावहतवसनौ सुरभिणौ व्रतवन्तौ कर्मण्यावु-
 पवसतः^३ । ४। श्वो भूते शं नो देव्याः^४ पदैरर्धर्चाभ्यामृचा
 षड्रत्नोदकमाचामतः^५ । ५। अर्वाञ्चमिन्द्र वातारमिन्द्रः
 सुचामेत्याज्यं^६ हुत्वा । ६। अघेन्द्रमुत्थापयन्ति । ७। आ
 त्वाहार्षं ध्रुवा द्यौर्विशस्ता सर्वा वाञ्छन्त्विति^७ सर्वतो
 ऽग्रमत्ता धारयेरन् । ८। अद्भुतं हि विमानोत्थितमुपति-
 ष्णन्ते^८ । ९। अभिभूर्यज्ञ इत्येतेस्त्रिभिः सूक्तेरन्वारब्धे^९ राज-
 नि पूर्णहोमं जुहुयात् । १०। अथ पशूनामुपाचारम्^{१०} । ११।
 इन्द्रदेवताः स्युः । १२। ये राज्ञो भृत्याः^{११} स्युः सर्वे

^१ Ch and Ath Pariç प्रोष्ठ*, P Bb प्रोष्ठ* — ^२ Bt here inserts साविकेषु — ^३ So Bū Kū, Ch E P Bt and Ath Pariç. 19 1, *पवसतः*, K Bb *पवसतः* (श्वो) Cf Kāoç, 17 17 — ^४ 1 6 1 — ^५ Thus (षड्रत्नो*) with double sandhi (षड्रत्नस् च*) all MSS of the text, and Ath Pariç 19 1 of the introduction — ^६ Bt *चामतो* (ऽर्वाञ्च), Ath Pariç 19 1 षड्रत्नोदक परि वाचमाचातो (one MS. परिवामाचातो) बर्हिषपकल्पयित्वा राजानमन्वासभ्य जुहुयात् — ^७ v 3 11, vii 86 1, vii 91 1, Ath Pariç 19 1 अर्वाञ्चमिन्द्र वातारमिन्द्र सुचामेतमिन्द्र वर्धय चविय मे हताय वृषेद्रस्येद्रो जयातीति च । राप्रस-सर्गेचाघेद्रमुत्थापयति The pratikas in addition to those of the Kan çika are iv 22 1, (?हताय?), vi 86 1, 98 1 — ^८ vi 87 1 87 1^c, 88 1 — ^९ Bu E Ch (prim man) विनामो*, Ath Pariç 19 1, अद्भुत हि सवदानयेत्समुत्थित ('for सवान'?) भवति यदि प्राच्याम पिभय । यदि दक्षिणस्या यमभय । यदि प्रतोच्या वरुणभय । यद्युदीच्या यद्वय (?one MS चुद्वय?) । यदतर्द्रेभ्यो भयतो विद्यादपिर्मो पालपि ति वसुमतमृत्त्विति (MSS *मिहत्विति, xix 17 1, 18 1) — ^{१०} vi 97-99. — ^{११} Ch E पाशू* — ^{१२} Thus K Bū Bb Ch (prim man) and Ath Pariç. 19, 3, the rest *पचारम्* — ^{१३} Bū भृत्या —

दीक्षिता ब्रह्मचारिणः^१ स्युः । १३ । इन्द्रं चोपसद्य यजेरं-
 स्तिरात्रं पञ्चरात्रं^२ वा । १४ । त्रिरयनमहामुपतिष्ठन्ते^३
 हविषा^४ च यजन्ते । १५ । आवृतं इन्द्रमहमिति^५ । १६ ।
 इन्द्र क्षत्रमिति^६ हविषो हुत्वा ब्राह्मणान्परिचरेयुः^७ । १७ ।
 न संस्थितहोमाञ्जुहुयादित्याहुराचार्याः । १८ । इन्द्र-
 स्यावभृथादिन्द्रमवभृथाय व्रजन्ति^८ । १९ । अपां सूक्तेरा-
 भृत्य^९ प्रदक्षिणमावृत्याप उपस्पृश्यान्वेक्षमाणाः^{१०} प्रत्यु-
 दाव्रजन्ति । २० । ब्राह्मणाभक्तेनोपेप्सन्ति^{११} । २१ । श्वः-
 श्वो ऽस्य राष्ट्रं ज्यायो भवत्येको ऽस्यां पृथिव्यां राजा भव-
 ति न पुरा जरसः प्रमीयते य एवं वेद यश्चैवं विद्वानि-
 न्द्रमहेण चरति । २२ । ॥ ४ ॥ ॥ १४० ॥

अथ वेदस्याध्ययनविधिं वक्ष्यामः । १ । आचरण्या
 प्रौष्ठपद्यां^{१२} वोपाकृत्यार्धपञ्चमान्मासानधीयीरन् । २ ।
 एव ह्यन्दासि । ३ । लोम्बा^{१३} चानिवर्तनम्^{१४} । ४ ।

^१ E Bu Ch *चारिण — ^२ Ath Pariç 19 3 सप्तरात्रं — ^३ So with very doubtful emendation, all MSS of the text and Ath Pariç 19 3 त्रिरयनमहाम् — ^४ Ch (prim man) हविषा — ^५ MSS of Ath Pariç 19 3 यजने ॥ आवृत (इद्र) — ^६ m 10 1 — ^७ vii 84 2 — ^८ Ath Pariç 19 3 ब्राह्मणान्स्तिवाच्य (1) — ^९ Ath Pariç 19 3 has for this sutra simply the words इन्द्रमवभृथाय व्रजन्ति — ^{१०} For the अपा सूक्तानि see Kauç 7 14, and Dasila ibid — ^{११} Thus emended, Ch Ku *पेक्षमाणा, the rest *वेक्षमाणा, MSS of Ath Pariç 19 3 *पेक्षमाणा, cf Kauç 7 14 note — ^{१२} Ath Pariç 19 3 ब्राह्मणान् भक्त्या यदीक्षित वरप्रदाने परितोषयेत् — ^{१३} Bu प्रौष्ठ — ^{१४} Ku लोम्बा — ^{१५} So Ku, Ch चानिवर्तवन्न, the rest स्थानिवर्तन (as though स्थानिवर्तन?) —

अर्धमासं चोपाकृत्य क्षपेरंस्त्यहमुत्सृज्य ।

आरम्भः श्रावणायामुक्तः पौष्यामुत्सर्ग उच्यते^१ ॥ ५ ।

अथानध्यायान्वक्ष्यामः । ६ । ब्रह्मज्येषु^२ निवर्तते^३ । ७
श्राद्धे । ८ । सूतकोत्थानछर्दनेषु^४ त्रिषु चरणम्^५ । ९ । आ-
चार्यास्तमिते^६ वा येषां च मानुषी योनिः^७ । १० ।
यथाश्राद्धं तथैव तेषु । ११ । सर्वं च श्राद्धिकं द्रव्यमद-
साहव्यपेतं^८ प्रतिगृह्यान्ध्यायः । १२ । प्राणि चाप्राणि च
। १३ । दन्तधावने । १४ । छुरसंस्पर्शे । १५ । प्रादुष्कृते-
ष्वग्निषु । १६ । विद्युतार्धरात्रे स्तनिते । १७ । सप्तकृत्वो
वर्षेण विरत^९ आप्रातराशम् । १८ । वृष्टे^{१०} । १९ । निर्घाते^{११}
। २० । भूमिचलने । २१ । ज्योतिषोपसर्जने^{१२ १३} क्षुताव-
प्याकालम्^{१४ १५} । २२ विषमे न प्रवृत्तिः^{१६} । २३ ।

अथ प्रमाणं वक्ष्यामः समानं विद्युदुल्कयोः^{१७} ।

^१ K Ku Bu Ch E have a colon here — ^२ Ku E B₁ Bh ब्रह्मज्येषु —

^३ B₁ निवर्तते The passage beginning with अथ and ending here seems to be an ardhara, Ku Ch have a colon here — ^४ K P B₁ ह *त्यान*, Bu the same with a colon after the word, Ku *त्यानि*, L सूतकोत्थानि (!). — ^५ Is the passage, beginning with श्राद्धे and ending here, an ardhara? —

^६ Thus with double sandhi (for आचार्य अस्तमिते) all MSS, cf the introduction — ^७ The passage beginning with आचार्य and ending here seems to be an ardhara —

^८ So all MSS except Ku which reads द्रव्यमदसाहव्यपेत Is the passage to be emended to द्रव्यमदसाहव्यपेत or द्रव्यमदोत्साहव्यपेत? —

^९ E विरत, P Bh विरता — ^{१०} Ku वृष्टी — ^{११} Ku निर्घाते —

^{१२} So ज्योतिषोप* for ज्योतिष उप* (or ज्योतिषामुप*) with double sandhi, all MSS, cf the introduction — ^{१३} E Bh *सर्जने (क्षुता*), Ku *सर्जने — ^{१४} Ch B₁ क्षुता*, Ku आता* — ^{१५} Ku Ch (pru man) *वप्याकाल — ^{१६} K प्रवृत्ति ॥ अथ, the rest प्रवृत्तिरथ — ^{१७} The colon is written only in K B₁, the rest read *स्त्वयोर्मार्ग* —

मार्गशीर्षपौषमाघापरपक्षेषु तिस्रो ऽष्टकाः^१ ॥ २४ ।
 अमावास्यायां च । २५ । चीणि चान्ध्यानि^२ । २६ ।
 जनने मरणे चैव दशरात्रो^३ विधीयते^४ ।
 आचार्ये दशरात्रे^५ स्यात्सर्वेषु च स्वयोनिषु^६ ॥ २७ ।
 सूतके त्वेको नाधीयीत त्रिरात्रमृषाध्यायं वर्जयेत्^७ । २८ ।
 आचार्यपुत्रभार्याश्च^८ ^{१०} । २९ । अथ शिष्यं सहाध्यायिनम-
 प्रधानगुरुं चोपसन्नमहोरात्रं वर्जयेत्^९ । ३० । तथा सत्र-
 ह्यचारिणं^{११} राजानं च । ३१ । अपर्तुदेवमाकालम् । ३२ ।
 अविशेषर्तुकालेन^{१२} सर्वे निर्घातादयः स्मृताः^{१३} ।
 यच्चान्यद्देवमद्भुतं सर्वं निर्घातवद्भवेत्^{१४} ॥ ३३ ।
 ऋतावध्यायश्छान्दसः कात्स्य^{१५} आपर्तुकः स्मृतः ।
 ऋतावूर्ध्वं^{१६} प्रातराशाद्यस्तु कश्चिदनध्यायः ।
 संध्यां प्राप्नोति पश्चिमाम्^{१७} ॥ ३४ ।

^१ The colon is written only in KCh, the rest read ऽष्टका अमा —

^२ E वा°, Bū च° — ^३ Thus (*नध्यानि) all MSS. Is the word to be emended to चान्ध्यायनानि (supposing that haplographia has taken place)? — ^४ Ko *रात्रो — ^५ The colon is written in KKaBū ChE — ^६ Thus all MSS., cf दशरात्रो in the preceding line —

^७ The colon is written in KKuBūCbE — ^८ KPB have a colon here, the rest वर्जयेदाचार्य° Is the passage to be regarded as metrical? —

^९ Thus emended KuE *भार्या च, the rest भार्या च Cf the Vasistha dharmaśāstra xiii 40 — ^{१०} E *वा(य) — ^{११} KBh Bī have a colon here, the rest वर्जयेत्तथा — ^{१२} Ch Ku च ब्रह्मचारिण — ^{१३} So emended, Ch Ku अविशेषार्तु° E अविशेषार्तु°, Bī अविशेषार्तु, Bb अविशेषार्तु, P अविशेषार्तु, Bū अविशेषार्तु — ^{१४} All MSS have a colon here — ^{१५} K Ch Ka B have a colon here — ^{१६} Thus K P Bb, Ku E Bī Ch (prim man) कात्स्य, Ch (sec man) कस्य, Bū कात्या — ^{१७} Thus emended, Ku ऋतावूर्ध्व, Bū ऋतावार्ध, Ch (prim man) ऋतावार्ध, Bī चेतावूर्ध्व, the rest ऋतावूर्ध्व — ^{१८} Bū E have a colon here —

सर्वेण प्रदोषो लुप्यते^१ । ३५ । निशि निगदायां^२ च वि-
द्युति शिष्टं नाधीयीत । ३६ ।

अस्त्वमिते^३ द्विसत्तायां^४ त्रिसत्तायां^५ च पाटवः^६ ।

अथ^७ तावत्कालं भुक्त्वा पदोषं^८ उभे संध्ये^९ ॥ ३७ ।

अप्सु श्मशाने शय्यायामभिशस्ते खिलेषु च^{१०} ।

अन्तःश्वे^{११} रथ्यायां^{१२} यामे चारुडालसंयुते^{१३, १४} ॥ ३८ ।

दुर्गन्धे शूद्रसंस्थावे पैङ्गे^{१५} शब्दे भये हते^{१६, १७} ।

वैधृत्ये^{१८} नगरेषु च^{१९} ॥ ३९ ।

अनित्तेन च वाससा^{२०} चरितं येन मैथुनम्^{२१} ।

शयानः^{२२} प्रौढपादो^{२३} चायतोपस्थान्तिके^{२४} गुरोः^{२५} ॥ ४० ॥

विरम्य मास्ते शीघ्रे प्रत्यारम्भो विभाषितः^{२६} ।

^१ K लिप्यते — ^२ So all MSS Does the word represent the locative fem sing of an adjective निगद् 'sounding in, or is it to be emended to the loc. sing fem of the participle perfect निगताया having gone into (the earth)? Or निःशब्दाया? — ^३ So (नाधीयीता)-स्त्वमिते Ku, Bū Bī नाधीयीत स्त्वमिते, the rest नाधीयीत स्त्वमिते — ^४ Ku द्विसताया — ^५ Bū त्रु, Ku त्रिसताया — ^६ Bū पाटवो(ष्य), the rest पाटवो(ष्य) None of the MSS exhibit a colon — ^७ Wanting in K, Bū reads (पाटवो) य — ^८ Bū प्रदोषो, — ^९ Bū संधेय(प्सु), Bī संधे The colon is written in Bī only. — ^{१०} K Bī have a colon here, the rest च(ान्त). — ^{११} K P E श्वे, Bī शब्दे — ^{१२} Ch E have a colon here — ^{१३} K Bū चण्डाल — ^{१४} K Ku P Bū have a colon here — ^{१५} Ch Ku K E पैङ्गे, Bū पैङ्गे — ^{१६} Ku कृते, Ch कृते — ^{१७} K Ku Bū Ch have a colon here — ^{१८} KB वैधृत्ये — ^{१९} E च । अनित्तेन, the rest चानित्तेन — ^{२०} Ku seems to have a colon here — ^{२१} The colon is written only in E — ^{२२} Bī has a colon here — ^{२३} Thus emended (cf. Manu iv. 112) Bū प्रौढ-पादो, the rest प्रौढपादो — ^{२४} Thus with double sandhi (for चायत उय) all MSS.; cf the introduction — ^{२५} The colon is written in Bū — ^{२६} The colon is written in K Ku Ch E —

सर्वेणापरात्रेण विरम्य प्रत्यारम्भो न विद्यते^१ ॥ ४१ ॥
 पौषी^२ प्रमाणमभ्रेष्वापर्तुं चेदधीयानाम्^३ । ४२ । वर्षे^४
 विद्युत्स्तनयित्नुर्वा विपद्यते^५ । ४३ । चिरात्रं स्थानासनं
 ब्रह्मचर्यमरसाशं^६ चोपेयुः^७ । ४४ । सा तत्र प्रायश्चित्तिः सा
 तत्र प्रायश्चित्तिः । ४५ । ॥ ५ ॥ ॥ १४१ ॥

॥ इत्यथर्ववेदे कौशिकसूत्रे चतुर्दशोऽध्यायः समाप्तः ॥

॥ इति कौशिकसूत्रं समाप्तम् ॥

^१ The colon is written in K Ku Ch E Bū — ^२ Bū पौषी —

^३ Ku वेद* Is this passage an ardha śloka, and is the last word to be emended to चेदधीयानाम् (with haplography)? — ^४ Bū वर्षे —

^५ Bū विपद्यते, E has a colon here — ^६ K Bh Bū *रसा-
 शं, Ku *रसास — ^७ E has a colon here —

APPENDIX.

Extracts from the Paddhati of Keçava.

Keçava has the following introduction with which that of the Atharva paddhati is identical अथर्ववेदस्य सहिताविधिर्विवरणं क्रियते। तत्र अथर्ववेदस्य नव भेदा भवन्ति । तत्र चतसृषु शाखासु शौनकादिषु कोशिको ऽयं सहिताविधिः स च गोपथब्राह्मणादर्थवादादि परित्यज्य विधिमात्रं कल्पयित्वा विधेः कृतसूचयद्योपयोगः⁽¹⁾ टीका क्रियते। सहिता विधिः Cf the author in the Journal of the American Oriental Society vol. xi pp 875-7

Bandika 1

su 1 अथशब्द आनन्तयार्थं (Cod आनन्तयार्थं) सहिताध्ययनानन्तरं विधेरधिकारं सहिताविधिं ब्रूयामः। शान्तिकर्षाष्टिकाभिचारिकाद्भुतादीनि कर्माणि सहिताविधौ उक्तानि। विविधानि कर्माणि विधिकर्माणि अविधिकर्माणि उद्भयकर्माणि त्रिप्रमाणको विधिः प्रत्यक्ष अनुमान शब्द चेति — su 2 8 Keçava's comment is essentially the same as that of the Ath Paddh. The following passage occurs in both texts in connection with su 2 उपवर्षाचार्येणोक्तः। मीमामाया स्मृतिपादे कल्पसूत्राधिकरणे नचवकल्पो वितानकल्पस्ततोयं सहिताकल्पद्वययोः अगिरसा 1th Paddh आगिरसः) कल्पः शान्तिकल्पसु पञ्चमः। एते कल्पा वेदतुल्या हि इति भगवानुपवर्षाचार्येण⁽¹⁾ प्रतिपादितः। अन्ये कल्पा स्मृतितुल्या Cf J. A. S. vol. xi p 377 — su 1 14 Keçava's comment is essentially the same as that of the Ath Paddh — su 1 16 प्रागुद्भवा कर्मसमाप्तिर्देवकर्मसु दक्षिणा प्रत्यस्मा समाप्तिः पितृकर्मसु केचित्प्रागुद्भवनरानि समाप्तिः — su. 16. Key is

identical with Ath Paddh — su 17 Keç illustrates यथा परि
 त्वापे पुर वयमिति चि पर्यपि करोति See Kauç 2 10 — su 26
 अपि पृष्ठतो नावसेत — su 29 30 शाखायनीये (C 1 साख्यायनीये
 cf Lü dner Das Kausitaki Brahmar a p ix) ब्राह्मणे उक्त द्वे पौर्ण
 मास्या द्वे अमावास्या इति पाणमास्या प्रतिपदिति अमावास्याया प्रति-
 पदिति पूर्वा उपोष्या उत्तरा याज्या Cf Kauç Br 3 1 — su 31
 तिथिभेदे मुख्यपौर्णमासीभेदे या पूर्वा सा उपोष्या । उपवास करोति —

Kandika 2

Introductory सायप्रातर्होमैवैश्वदेवपिण्डपितृयज्ञादि (!) उद्धृते ऽग्रां
 कार्याणि — su 17 (note 10) Keç also reads कर्णं भद्र — su 18
 (note 15) भूपत इति ब्रह्मवरण । तथा च गोभिलब्राह्मण (!) प्रत्यच वा
 दर्भमय वा आसन वा उदकनण्डलु वा ब्रह्मस्थापने वा कुर्यात् —

Kandika 3

su 1 (note 9) Keç like Dandya places the matter of this sūtra
 at the end of the preceding kandika युनक्ति स्त्रियेभि पक्षभिरि-
 ध्नमुपसमादधाति । द्वितीया कण्डिका — su 2 (note 11) नारमा-
 यनमुदपात्र काक्षपात्रमुपसाय — su 4 (note 9) जीवा स्त्रेति सूक्तेन
 चिराचामति सत्य बृहदिति नवभि शतिवैतृचा उदायुषेति द्वाभ्या
 उत्तिष्ठति (cf Kauç 24 31) —

Kandika 4

su 9 (note 9) उदेनमुत्तर नयेति त्रिभिर्ऋग्भि (!) प्रजापते न त्वदिति
 (vi 80 3) च चतस्रश्चर्वाङ्गतोर्जुहोति (cf Kauç 5 9) । त्वामग्न इत्यृचा
 (xix 59 1) चतस्र आज्याङ्गतोर्जुहोति —

Kandika 5

su 13 स्वाहिष्टेभ्य इत्येवमादिभिरिकादशभि सर्वप्रायश्चित्तीयाञ्जु
 होति यन्मे कृत्त पुनर्मैत्विद्रियमिति च द्वाभ्यामृग्भ्या Cf also the be-
 ginning of the next kapdikā —

Kandika 6

su 10 (note 1) Keç reads *निसित — su 16 (note 13)
 यगन्व स्वरिति पर्यायद्वयेन, cf Ath Paddh ibid — su 17 (note 5)

Kec as the text परत्याजलो — su 27 तस्मान्नादचिण हवि शब्दे नाज्यतन्त्र पाकतन्त्र चोच्यते कर्ममात्रमभिवचनाददर्शितं न कुर्यात् पाकतन्त्रे पूणपात्र माणक सेतिकाप्रखट्टोणाढकादि । पूणपात्र यज्ञमान शतयपेच शक्त्या वा दचिणा दवात्रातिशक्तिर्विधीयते इत्युक्तं नवमे । आज्यतन्त्रे धेनु — su 26 fig Kec introduces the passage with तथा च ब्राह्मण — su 30 आज्यतन्त्रे पाकतन्त्रे दर्शपूणमासधर्मा भवन्ति एवतन्त्र च उत्तरतन्त्र च सर्वेषु पाकतन्त्रेषु सर्वमाथर्वण कर्म पाकयज्ञशब्देनोच्यते — su 34 (note 2) अथापि गोपयब्राह्मणपठितो प्रोकी भवत — su 34 note 6) Kec also reads देवतेति — su 37 त्वमपि व्रतपा अमि तूच सूक्त कामस्तदय इति पचर्व सूक्त एते चारणवेद्याना पद्यन्ते तस्मिन्नेव तन्त्रे आज्य जुहोति शान्तसमिधो वा आदधाति मृतयोविकल्प । दर्शपूर्णमासव्यतिक्रमे प्रायश्चित्त । सर्वत्र क्रमव्यतिक्रमे सर्वप्रायश्चित्ती-याहोमाजुहोति तस्मिन्नेव तन्त्रे अन्यस्मिन्तन्त्रे (?) वा तन्त्रमध्ये सवे होमा इति भद्रमतम् — The sixth kandika winds up with the following additional statement अथ सर्वार्था परिभाषा विधिकर्मार्था अविधि कर्मार्था उच्छ्रयकर्मार्था उच्यन्ते । मेधाजननादि पिण्डपितृयज्ञान्त याव द्विधिकर्मणि । मधुपर्कादि इन्द्रमहान्त यावदविधिकर्मणि । पाकयज्ञवि धिकर्म सूक्तेन विनियोग कृत्या पयसादृषा विनियोगस्तान्युच्छ्रयकर्मणि । शिविधानि कर्मणि । उपदधातीत्यनादेशे आज्य समित् पुरोडाश पय उदीदन पायस पशु ग्रीहि यव तिल धाना करम्भ शकुल्य एतानि त्रयोदश हवी पि ज्ञानीयात् । सर्वत्र ह्य पितृनिमिपरिभाषा सवच हविषा विकल्प । यत्र गणसत्र सर्वत्र सक्ताना विकल्प यत्रौषधिगणसत्र औषधीणा विकल्प । हविषा त्वा जुष्ट प्रोचामीति सर्वद्रव्येषु प्रोक्षण । सर्वत्र उत्पवन हविषामिति युवा कौशिक आचार्यो मन्यते । अर्वाष्टिना परिभाषा पुनरुच्यन्ते सर्वकर्मार्था । आज्यतन्त्रादिवैदिकेषु कर्मसु सवच वृद्ध्यादम (cf J A O S vol xi p 36 line 11) । यत्र उदकेन प्रयोजनं तत्र सवच शान्युदकं कुर्यात् चतुर्भिर्गणैरेकेन वा गणेन । सूक्ता दियहणे सूक्तं ज्ञानीयात् । सर्वत्र सुवहोमे नित्यं तन्त्र हस्तहोमे विकल्पेन तन्त्र । आज्यतन्त्रे सर्वत्र धेनुर्दचिणा हविरुच्छिष्ट च अधिकरण च — Fleckenstein text the system an, as follows आज्यतन्त्र मुच्यते अव्ययस्य (अव्ययस्य १२ १) बर्हिर्लवन वेदि उत्तरवेदि अग्निप्रणयन अग्निप्रतिष्ठापन व्रतयहण पवित्रकरण पवित्रेतिधप्रोक्षण इधोपसमाधान बर्हि प्रोक्षण ब्रह्मामन ब्रह्मस्थापन स्तरण स्तोत्रप्रोक्षण आत्मासन उदपाचस्थापन आज्यसंस्कार सुवयहण यहयहण पुरस्तादोमा

आन्तर्भागौ अभ्यातानान्त पर्वतन्त्र । अथ उत्तरतन्त्रमुच्यते अभ्यातानादि-
पार्वणहोम समृद्धिहोमा स्विष्टकृद्धोम सर्वप्रायश्चित्तीयहोमा स्कन्नहोम
पुनर्मैत्विन्द्रियहोम स्कन्नास्मृतिहोमी सस्थितहोमा चतुर्गृहोतहोम वर्हि-
होम सप्तावहोम विष्णुकृमा व्रतविमर्जन दक्षिणादान ब्रह्मोत्थापन
यस्मात्कोशादित्येतद् (VII 72 1) उत्तरतन्त्र । उत्तरतन्त्र समाप्त —

Kandika 7

Introductory परिभाषाव्याख्यान क्रियते — su 9 यथा
पिङ्गलोभिराज्ञावयति । घट वा काष्ठपात्र वा — su 11 दूरादि-
शाद्वृक्षसभारा आहृतव्या — su 13 नित्यनैमित्तिककाम्यानां कर्मणा
प्रयोग । अरण्य शान्तिकल्पे उक्त । यत्र ग्रामशब्दो न श्रूयते तच्चारण्य (!) —
su 14 (note 1) Keç also reads 'पेक्षमाणा' — su 14 सर्वहो
मकर्म समाप्यते ततो ऽवभृथ कुर्यात् । सर्वत्र पुनर्वनादिषु सस्कारेषु गृहे
प्रयोग नावभृथ इति इदं भाष्यमत — su 15 आग्रादिषु सर्वत्र सपा-
ताभिमन्त्रण भवति — su 16 सर्वे पदार्था अभिमन्त्र्य कर्तव्या —
su 17 त पुरुष अग्ने कृत्वा गृहे प्रवेश्य ततो मन्थीदनी प्रयच्छति (Kauç 7 7) ।
यथा उतामुतासु शिवास्त इत्यभ्याख्याताय प्रयच्छति (Kauç 40 1) मन्त्रेण —
su 19 यत्र वासित वध्नाति तत्र सर्वत्र चयोदश्यादि भवति । यथा युग्म-
कृष्णल वासित वध्नाति (Kauç 11 19, 20 20) — su 20 मणि वज्रा
तद्विधिमधु आश्रयति — su 21 अन्वारब्धे यजमाने च कर्तव्या ।
अभिमन्त्रण । यजमान उत्तरतो भूत्वा दर्भैरन्वारभते — su 24 समर्थ
वृषभधर्म — su 26 यत्र आस्रवन अवसेचन च तत्र आचमन च
भवति — su 28 समित्पुरोडाशचरुवीहियवतिनादीन्यभ्याधेयादीनि (!)
यजमान धूम भक्षयति — su 29 कर्मसमाप्तां शुचिना कर्मप्रयोग
नित्यनैमित्तिककाम्यानि कर्माणि स्नान कृत्वा प्रयुज्यते —

Kandika 8

su 1 सर्वकर्मार्था परिभाषा । अथ निशाकर्मपरिभाषा उच्यन्ते ।
येषु निशाकर्मसु तत्र तेषु अथ धर्म । केचित्त्रातो ऽहतवसन प्रयुक्ते
इति सर्वार्था परिभाषा मन्थ्यन्ते — su 2 अथ स्वस्थयनपरिभाषा
उच्यन्ते । स्वस्थयनेषु चेज्याना दिग्बान्वलोन्हरति प्रतिदिशमुपतिष्ठते । ये
ऽस्या स्तेति सूक्तेन (III 26) प्रतिदिशं प्रत्यृच बलिहरणं करोति । प्राची
दिगिति (III 27) प्रतिदिशमुपतिष्ठते । यथा उत्तमेन सारूपवत्सस्य इद्राय

त्रिर्जुहोति (Kāṇḍ 50 14) तत्र हविरेक्षिष्टेन बलिहरणं कुर्यात् । समाप्ता
 स्वस्थयनपरिभाषा — su 5 पुनः सर्वार्था परिभाषा उच्यते । सर्वत्राधि-
 करणं कर्तुं दक्षिणा । हविरेक्षिष्ट आज्यधानी उद्रपात्र चर्म मण्डपदर्भसमि-
 धं शान्त्युदकभाजनं सुवसुवादीनि देयानि । नित्येषु नाधिकरणमस्ति
 परद्रव्येषु नाधिकरणमस्ति यथा नापितस्य चुर (cf Kāṇḍ 31 1fg) —
 su 6 प्रोक्षणाचमनपर्युक्षणादि त्रिं कर्तव्यं — su 8 सर्वत्र शान्ति-
 केषु शान्तं सभारं दर्भसमिदादि । अभिचारे रौद्र आङ्गिरस सभारं cf
 Kāṇḍ 47 7 — su 9 सुवसुवसमिधं काष्ठादि मणिद्रव्यकाष्ठा कर्त-
 व्यानि (1) । प्रतीकं च द्रव्यं च । यथा कथं मह इति मादानकगृहं जीराद-
 नमश्नाति । चर्मसे सरूपवत्ताया दुग्धे (Kāṇḍ 17 1 and 2) चर्मसो
 ऽपि मादानक एव । कथं मह इति उत्तरमपि अनेन सूक्तिन कर्म कुर्यात् —
 su 10 विषये (1) यथान्तरं । मन्त्रद्रव्यसंशये समिधानं गृहीतव्यं (1) यथा
 लौमानि हस्तिरोमाणि यथा विद्या शरस्येति प्रमेहणं वध्नाति (Kāṇḍ 70
 10) — su 2 उलूखलमुसलकाष्ठं । अन्वार्थं रूपायार्थं काष्ठतत्त्वं करोति —
 su 13 अथ शान्त्युद्रपात्र उच्यते । सगमालवके प्रसिद्धं वधं कथ्यकुर्वन्
 प्रसिद्धं शिरीषो भोजपुरे वाटिकायां प्रसिद्धं सक्त्यस्त्रिजकं प्रसिद्धं
 वरुणो वरुणक इति आनन्दपुरे प्रसिद्धं कङ्किडो वाराणस्यां प्रसिद्धं
 कुडकं (1) मालवके गङ्गा हिमवति गन्गावल्लभैव प्रसिद्धं
 स्वन्दनं (1) हिमवति नर्मदायां प्रसिद्धं अरुणिका नर्मदातटे प्रसिद्धं
 अश्मयोक्तं अश्मन्तकी भृगुकच्छे प्रसिद्धं तुन्युन्त-दुकी (Cod तुन्यु तौ)
 पुनर्दासदेवदारुवर्षके प्रसिद्धं । समाप्ता शान्त्युद्रपात्र — su 16
 अथ शान्त्युपधय (1) उच्यते । चित्ति (1) प्रसिद्धा प्रायश्चित्तिं पर्वणिपवणि
 तस्यां चोणि पचाणि भवन्ति शमका नदपुरे विश्वामित्रो (1 r वै)
 वाथा समीपे ऽस्ति (Cod चाथा समीपो स्ति मवशां घमोलिका सा
 म्यवाका (1) काकजघासदृशा तलाशा वेतसो वात्सक) आटडूपक
 (cf Kāṇḍ 39 6 note) सीसपात्र (1 for शिशपा) प्रसिद्धा शाल्मलि प्रसिद्धा
 सिपुनाकरी (1 for सिपुन अङ्कुरी) आकृतिलोष्टं चित्रमृत्तिका वल्मी
 कमृत्तिका एतां सर्वां शान्तिं ओषधयः शान्त्युदकादां प्रयोक्तव्या
 एतासां समुच्चयः । एतासामन्त्राभिः यवप्रतिनिधि कार्यं इति पठोर्नाम ।
 शान्त्याषधिकस्य (1) समाप्त — su 17 प्रमदोशीरशलव्युप-
 धानं (1) शकधूमा चरत (cf text note 9) उपधानं विद्यागन्धुकं (1)
 शकधूमं ब्राह्मणं । एतां जरन्त जीर्णां बाह्या — su 18 यव
 सीसोनि तत्र एतानि सर्वाणि प्रत्येतव्यानि । नदीसीसं नदीफेनं —
 su 19 रसकर्मणि एते रसाः प्रत्येतव्या समुच्चयेन — su 20 हेयः

Adhyaya 11

Kāṇḍika 10

so 2 (note 2) सारिकाजिह्वा वधाति सारिका कटारिका
 प्रसिद्धा — su 9 (note 3) कृशो भारदाज — so 4 ककथू ( )
 बृहद्वदरी — so 6 ये त्रिषप्ता (1 1) इति सूक्तेन चोरोदन
 सपात्याभिमन्त्र्य भक्षयति पुरोडाश भक्षयति रसाभक्षयति ।
 रसप्राशन सर्वत्र ले क्रतुमित्यूचा (v 9 3) कर्तव्य Cf Kauç 21 01 — su 7
 ये त्रिषप्ता इति (1 1) सूक्तेन उपनयनानन्तर द्वादशरात्रम् ब्रह्मे
 च्छमेकत्र कृत्वाभिमन्त्र्य उपाध्यायाय ददाति — su 8 मुप्तस्योपाध्या
 यस्य कणमभिमन्त्रयति ब्रह्मचारी — so 9 यदायदा उपाध्यायगृह
 याति तदातदा जपति ब्रह्मचारी — so 15 उपाध्यायाय — u 16
 मुक्तपुष्पहरितपुष्पे इति श्वपुष्पिका अन्यपुष्पिका प्रसिद्धे — so 17
 मन्त्रक वचस्कामो मेधाकामश्च प्रथमप्रवक्ष्य — so 19 अह वद्रे
 भिरिति मुक्तपुष्पेत्यादि पञ्च कर्माणि आयुष्कामोऽपि करोति चापशक्तिक
 कर्मेति वचनात् — so 23 आदित्यमुपतिष्ठते मेधाकाम —
 so 24 निद्रा त्यक्त्वा मुखप्रक्षालन वचस्कामोऽपि करोति ।
 मेधाकर्माणि समाप्तानि —

Kāṇḍika 11

so 1 पौर्णमास्या निर्वृत्तिकर्म (h uç 18 1 fig) कृत्वा सकृच्छ्रो भूते
 सापद कुर्वते — su 3 ब्रह्मचारिगृहात् तृणान्यादधाति —
 su 4 (note 9) आरण्यपिपीलिकाकिट्टे — su 5 समृद्धा स्थात्या
 कृत्वा यामे आगत्य स्थात्या सकृच्छ्रोति — su 6 (e d) समा
 प्तानि ब्रह्मचारिसापदानि शिष्यसपत्तिर्भवति — so 7 पूर्वेषु
 निर्वृत्तिकर्म कृत्वा (Kauç 12 1 fig) यामसापदानामधिकार — su 10
 (e d) समाप्तानि यामसापदानि यामकामो यदा भवति तदा याम
 सापद कुर्वते — su 13 16 ये त्रिषप्ता इति सूक्तेन पृश्निमन्त्रो जि
 ह्वाया उत्साद्यमघो(परिसरणमन्त्रिह( ) हृदय दूरिण( ) उपनह्य etc —
 su 13 पृश्निमन्त्र मैश्रधान्य च दधिधुमिश्र कृत्वा अश्नाति । समाप्त
 पृश्निमन्त्र — u 19 युग्मकृष्णल सुवर्णमणि — so 20 साह
 पवत्ते ओदने (Cod तुदने) पुक्तपाकृतिमालिष्य —

Kandika 19

su 1 (note 9) मादानककाष्ठशृतम् — su 4 Ker gives the मन्थान्तानि (sc कर्माणि) in full repeating the proceedings described in Kauç 10 4 6, 11 1³ 18 — su 5 सामनस्याधिकार आ वर्चस्येभ्य कर्मभ्यो यावत् जातपुत्रस्य सामनस्य क्रियते यावज्जीव सजाताना सगो वाणा सामनस्य भवति — su 6 उदकुक्ष सपातवन्त कृत्वा ग्रामपाशे भ्रामयित्वा — su 8 k c also reads शुक्त्यानि sc sal tunc, and gl sees आम्बेन रसेन सिक्तानि मासानि — su 9 सहृदयमिति etc (see su 5) भक्त सपात्याभिमत्याशयति सुरा प्रयच्छति पुंस्येभ्य चैवर्णिकेभ्य प्रपोदक प्रयच्छति । सामनस्यानि समाप्तानि — su 10 अथ वर्चस्यविधि वक्ष्याम । ये विपन्ना इति मुक्तिं श्रीदुम्बरम-मिध आदधाति । सर्वत्र वर्चस्त्वामो ऽनुवर्तते आ राजकर्मभ्यो यावत् (Kauç 14 1) — su 12 अथ कुमारीवर्चस्यमुच्यते । कुमारी रूपवती वर्चस्विनी भर्तृगृहे प्रधाना भवति — su 16 (note 16) वैष्णवगुहानु-लोमजा —

Kandika 12

su 1 2 हस्तिवर्चसमिति हस्तिदन्त दृष्ट्वा चर्पातिष्ठते । हस्तिद-न्तमणि वध्नाति — su 3 हस्तिनीमानि लाक्षाहिरयेन विष्टयित्वा वध्नाति — su 4 (note 6) The emendation of the word कृष्ण in the text to वृष्णि, as suggested in the note is rendered certain by Keçava's gloss सूक्ताभ्या मेदनाभिरोममणि लाक्षाहिरयेन विष्ट-यित्वा वध्नाति — su 6 श्रातकादिसप्तमर्माणि स्थालीपाकेन दत्त्वा — su 7 इदं कर्तव्यं चित्रादीनां नृप्राणस्य — su 11 चन्दनादिगन्धानासाद्य तस्मिन्मध्ये आकाशोदकं प्रविष्य चतुरङ्ग-लेन दर्भतृणेनालोड्य — su 19 यस्ते गन्ध इति विभि राक्षा समालभते —

Kandika 14

Keç has the following introduction अथ राजकर्माण्युच्यन्ते । सा ग्रामिकाणां कर्मणा तन्त्रं वक्ष्याम । अथत्यस्य वधकस्य वा अरण्योरप्री (!) मन्यति इन्द्रो मन्यत्वित्युवाच (viii 8 1) मथ्यमानमनुमन्यते । पूतिरज्जु-रित्यधर्चेनाविपतनस्त्वानि (viii 8 2^a) रज्जु निदधाति । धूम परादृश्येत्तधर्चेन (viii 8. 2^c in a modified form) धूममनुमन्यते । अपि परादृश्येत्तधर्चेन

(su 9 2° in a modified form) जातमयिमनुमचयते । एष सेनापि ।
 अय्यसस्र (Cod अय्यसस्र, xix 6~ 1) बहिर्लवनादि समान सेनाप्रिय-
 णयन ग्रहण पचगृहीतमाज्य । अभ्यातानान् कृत्वा लोहिताश्वत्यस्य शाखा
 रोपयति उत्तरत । तत प्रधानकर्म कुर्यात् । तत उत्तरतत्रे विशेष ।
 सनतिहोमात् कृत्वा इमे जयतु स्वाहैभ्य (cf Kauç 16 19) इत्येतेन मन्त्रे-
 णाज्य जुहोति । ततो वधककाष्ठप्रज्वालिते ऽग्नी वामेन हस्तेन दक्षिण जुहोति
 (cf Kauç 47 3) पराभिजयन्ता (1) दुराहामोश्च (cf Kauç 16 19) औ
 स्वाहैति । तत शाखाया दक्षिणतः प्रविर्पति नोषलोहितेनामनिनि मन्त्रेण
 स्विष्टकृदाद्युत्तरतन्व । एतत्सायामिक तन्व । सोमामिकेषु सर्वत्र उक्षेमं
 न्वाणा प्रयोगं तन्वमध्ये ये प्रधानमन्त्रास्ते उक्षेर्भवन्ति — su 1 श्वो
 हस्तिचासनानां कर्मणां विधिं वक्ष्याम — su 2 त हस्ति(न) सम्प्रति
 प्रतिमुखं रथमावर्तयति — su 6 ये विपन्ना इति सूक्तेन विमुक्तम-
 भिमन्य यत्र हस्तिनस्तथाभिमुखो याति । समाप्तानि हस्तिचासनानि —
 su 7 जयकमाण्यनुवर्तन्ते आ ऋद्रप्रवेशकर्मभ्यो यावत् — su 8
 रथसमाधानस्थाने धनुरिध्म(1) आदधाति धनु समिध आदधाति —
 su 9 शरधोपसमाधानं शरसमिधं प्रादेशनाचीरादधाति —
 su 11 विजयकर्मणि सायामिकाणि सप्ताप्तानि सपाने अपुथ्य-
 माने जयो भवति । एभिः कर्मभिः दृष्टमाचत शश्व पलायन्ते —
 su 17 ह्युनिवारणानि कर्माण्युच्यन्ते अनेन कर्मणा पुष्यशरीरे
 ह्रस्वो न पतन्ति पार्श्वतो गच्छन्ति — su 14 सर्वशस्त्रनिवारणानां
 कर्मणां विधिं वक्ष्याम — su 15 जुहोति सेनाप्री — su 16
 आरे ऽसाविति सूक्तेन शत्रुं दृष्ट्वा जपति — su 17 अथ मोहनकर्मणा
 विधिं वक्ष्याम परसेनामोहनानि — su 18 ओदनेन फलीकरणं
 पिण्डोकृतं — su 19 ओदनेन सह कणिका पिण्डीकृतं —
 su 20 शर्करा सूर्यं कृत्वा निष्पुनाति — su 21 अष्टादेवताश्च
 हतवः (Cod अद्या° here, and everywhere else throughout this passage)
 आज्यभागान् कृत्वाभिर्न शत्रुनमिर्नो दूत इति सूक्ताभ्यां (cf su 17) चक्षु-
 जुज्जयात् । निर्वापे प्रोक्षणे बहिर्होमे विशेष । अष्टाये (त्वा) जुष्टं निर्वाप-
 मि । अष्टाये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि अष्टा गच्छतु हविः — sus 22 23
 उद्देशकरकर्म उच्यते अजा सितपदा (1) शत्रुसेनां प्रति विसर्जयति ।
 श्वेतेन पादेन अजा वा अविर्वा एणी वा । इत्युद्देशकर समाप्त .
 समाप्तानि परस्परौद्देशकरणानि मोहनस्तब्धनमित्यर्थः — su 24 पुन-
 र्जयकर्मोच्यते — su 25 स्वसेनारक्षणार्थं कर्मोच्यते स्वसेना प्रति-
 दिशमुपतिष्ठते — su 26 अथ स्वसेनाया उत्तराहकरणं वक्ष्याम —

su 27 सेनयोर्मध्ये स्थितो जपति निरीक्षमाण — su 28 परसेनाया
प्रक्षिपति उच्छ्वसन् कुड — su 30 अथ जयपराजयविज्ञा
नमुच्यते। शरतृणानि आङ्गिरसेनादीपयति आङ्गिरसो ऽपि
चाण्डालापि मूर्तिकापि — su 31 सेनयोर्मध्ये कृत्वा चान् धूमो
ऽवतनोति ते जयन्ति यत्र धूमो गच्छति तत्र न जय —

Kandika 15

su 1 अथ सायामिक विधिं वक्ष्याम जयकर्मोपपद्यते। मूक्ता
भ्यामाश्रय्या पात्र्या चिवृति नोमयपरिचये ऽपि प्रज्वाल्य हस्तिपृष्ठे शत्रुन-
भिमुखो गच्छन्नाथ जुहोति पुरुषशिरसि तस्यात्र प्रक्षिपति भूम्या —
su 4 युद्धे मृतस्य पुरुषस्येधमुपसमाधाय उपरि चक्रं धारयित्वा दो
घट्टण्डेन मुर्वण — su 5 युद्धं योजयेत् — su 7 वैश्याय
मयामविधिं वक्ष्याम — su 8 सेनापतिजयकर्मं दृष्ट्वाय
कजयकम् — su 9 स्वसेनाजयपराजयपुरुषवधशङ्काया विज्ञा-
नमुच्यते। उद्धृष्टमभिमन्य ततो दोढा योऽरा अविचयेद्वाजा —
su 10 यत् न पश्येत् न युध्येत् योधयेत् — su 11 अथ नवरथे
घटिते सङ्कार उच्यते — su 12 अघारोगविधानमुच्यते ब्रह्म जज्ञा-
नमनाप्नोति (16) — su 13 अथ सायामिकविधानमुच्यते एका
आत्मनेना रज्जुर्द्वितीया मध्ये मृत्यु कृतोद्या रज्जु परसेना। एव सकल्पः।
तत आङ्गारेषु निधाय इष्यते यस्य उपरि मृत्युर्गच्छति तस्य सेनाया जयो
भवति — su 18 आरोग्यविज्ञानकर्मं जयविजयपराजयविज्ञा
नकर्म। एकरज्जुमुख्यमध्यमाधरविज्ञानकर्म। एतानि चोष्टि कर्माणि
भवन्ति। इपोका शरमया वा वीरिणमया वा कर्तव्या —

Kandika 16

su 1 अथ वासन परसेनाविद्वेषणमुच्यते — su 3 सोमाङ्कुर
मणिं वध्नाति — su 4 राज्ञा चि कटकं भ्रामयति — su 6
जयकाम इदं कर्म कुर्यात्। जयकर्माणि अनुवर्तन्ते अस्तिन्वस्ति
राष्ट्रावगमनं चावत् (su 27) — su 7 ङ्गं जयकर्म उच्यते —
su 9 अथ यथावापृथिवी इति मूक्तेन (140) सप्तच्छपीन्यजते प्रति
दिशं सेनाया प्रतिदिशं सेनाया उपतिष्ठते वा। श्वेनो ऽपि गायवेति
मूक्तेन (148) सप्तच्छपीन्यजते उपतिष्ठते वा सेनाया प्रतिदिशं —
su 9 ङ्गं उक्तमग्निमन्यनमादौ इन्द्रो मन्यत्वित्यादि अपि मन्यति —
su 14 अथ सप्तच्छपीन्यजते उच्यते। अरणे न ग्राममध्ये कुर्यात्।

(वधक) कृमिमालक (आह) तिर्षिसमिध — su 16 (note 1a)
 भागानि ज्वालानि (1) सेनाक्रमेषु वपति — su 17 सेना
 क्रमेषु वपति — su 18 (note 2) स्वाहैभ्य इत्यभिषेध — su 21
 आवत्तानि (1) जयकमाप्स्यन्ते । ये बाहव इत्यनुवाक शुद्धकाले जपति
 कर्ता — su 2 सवच पाशेषु आश्रयेषु कूटेषु भाद्वेषु जालेषु वा
 धकदण्डेषु वज्ररूपेषु पात्रेषु चाङ्गिडालङ्कुरेषु कुडानुमन्त्रेण कुर्यात् —
 su 24 चिपन्थीनि लोहमयानि वज्ररूपाणि लोहमयानि अर्वादिरू
 पाणि पृषदाज्येन सपात्त्राभिमन्त्र्य निवपति — su 25 ये बाहव
 (x ४ 1) इत्यनुवाकेन श्रुतिपदो आश्रय पृषदाज्येन सपात्त्राभिमन्त्र्य राज्ञो
 Cod राज्ञा राज्ञा) दण्डे च धाति — su 26 द्वितीया श्रुति
 पदो शत्रुसेना प्रतिपति । श्रुतिपदोदयोररखे कर्म — su 7
 अद्यावश्य राष्ट्रप्रवेशकर्मविधि वक्ष्याम । खराष्ट्रे (यो निष्कान्त
 शत्रुणा पुन प्रवेशमिच्छति तस्येदं कर्म — su 28 आनुशुक्ता !)
 लूना ब्रौह्म पुनश्च्युता द्वित्रानि कायानि (1 for सख्यान?) पुनश्च्यु
 तानि सवस्यामर्दिताया भूमौ पादानिष्कान्तो ( ) राजा तदा इदं करो
 ति — su 30 सेनाकार ( ) पुरोडाश — su 31 ततो लोष्टेन
 पूरयेत् शीरौदनं खासोपाकं राजानमाश्रयति —

Kand kA 17

62 1 अथ लघु अभिषेककर्मोच्यते (cf the term महाभिषेक below
 in connection with sutras 11 fig) माण्डलिकस्य सामन्तस्य युवराजस्य
 सेनापतेरन्यस्य कस्य चिदभिषेक । शान्त्युदकं करोति महानद्या उदकेन
 च पुष्कराणामुदकं देववृष्ट्युदकं दिव्यमुदकं च । उदकानां विकल्पं समु
 च्यो वा — su 2 (note 5) दक्षिणतो वेद्या — su 3
 (note 7) खट्वाया आर्षम चर्म आस्तीय तत्र राजानमारोहयति —
 su 4 उदपाचमुभावप्यासिचति ( ) — su 6 (note 11) राजा
 ब्रूते — su 7 (note 13) ब्रह्मा ब्रूयात् — su 10 hec adds
 the following statement अभिषेकादनन्तरं धृतावेचनमाराचिक (cf
 Ath Paric 6 and 7) राजकर्मणि पिष्टरात्रादीनि कर्माणि (cf Ath
 Paric 5) प्रत्यहं कर्तव्यानि — su 11 महाभिषेकविधि
 वक्ष्याम स सार्वभौमस्य भवति — su 16 राजकीयो महाशूद्र
 पचालनं ददाति — su 17 राजा द्यूतक्रीडां करोति — su 18
 वैश्वं राजानमुपतिष्ठते उत्सृज्यायुष्मन्निति मन्त्रेण — su 19 ततो

राजा ब्रूते — su 21 राजानमाशयति — su 25 राजान-
माशयति — su 26 स्त्रीणां गृहे याति — su 27 तत्र मधुपर्को
देयः । महाभिषेकः समाप्तः । अतो भूप्रभृतराजकर्मधिकारः । घृतावे-
क्षण (1th Paric 6) पुरोहितकर्म (Ath Paric 3) आराचिक (1th
Paric 7) नक्षत्रपूजा ग्रहपूजादिकं कर्तव्यं — su 30 शूद्रेण
आहूता समिध आदधाति — su 31 अथ वाचयेदिति विकल्प
मन्यन्ते आचार्याः — Keç adds here समाप्तानि राजकर्माणि । तत्र
श्लोकः । मेधासापदकर्माणि सामनस्य च वर्षसापदः क्रमाच्च राजकर्माणि
द्वितीये ऽध्याये महर्षिणा —

Adhyāya III

Kandika 13

su 1 अथ निर्वर्तिकर्मणां विधिं वक्ष्यामः । आ पुष्टिकर्मभ्यो यावत्
(su 19) — su 11 प्रदक्षिणं भूत्वा निर्वर्तिदिशं मभिमुखो भूत्वा
ये चिपन्ना इति सूक्तेनाग्न्यं सकृज्जुहोति — su 12 अपो छवीपानर्हो
जुहोति — su 14 धानां शकरामिश्रान्सकृज्जुहोति ( ) — su 15
सह पिष्टकेन तृतीयामाहुतिं जुहोति — su 16 काकजहाया लो-
हकटकं बद्धा कटके पुरोडाशं बध्नाति तथा निर्वर्त्यभिमुखो भूत्वा प्र-
पतेत इत्युक्त्वा काकं विसर्जयति — su 17 नील वस्त्रमधो परिधत्ते
रक्तवर्णमुपरि आच्छाद्य शुक्लवस्त्रोष्णीपं कृत्वा या मा लक्ष्मीरित्युक्त्वा
लोहखण्डेन (Cod. खण्डेन) सह उष्णीपमुदके प्रविपति — su 18
एकशतं लक्ष्मं (1) इत्युक्त्वा रक्तवस्त्रं लोहखण्डेन सहासु दिपति । एता एना
इत्युक्त्वा नील वस्त्रं लोहखण्डेन सहासु चिपति गृहे आगच्छति । ततः
कर्माणि कुर्यात्पीष्टिकानि सापदानि च । समाप्तानि निर्वर्तिकर्माणि —
su 19 पूर्वस्य चित्राकर्मादीनि घाष्टिकानि तान्युच्यन्ते आ भेषज्यैश्च कर्मभ्यो
यावत् (Ka. c. 25 1 fig) । एतत्कर्म चित्रा पीर्णमास्त्रा कुर्यात् । अथवा
चित्रानवचे कुर्यात् । निर्वर्चैचीकर्म — su 22 परस्ववस्तुत्वेनाग्राति न
हस्तेन — su 26 Keç. describes the सन्यान्तानि कर्माणि by the rites
detailed at II 11 fig — su 27 अध्वानं गच्छता पुष्टिकर्माण्युच्यन्ते —
sus 28 29 यदा गच्छति तदा एतत्कर्म । यदा यामं गच्छति तदा एतत्कर्म
कुर्यात् । समाप्तं प्रस्थानकर्म — sus 30 31 यथार्थं याचते तदा द्रव्यकाम
एतत्कर्म कुर्यात् । अथवा निष्कामो ऽपि करोति — sus 32 34 अथ
समुद्रकर्म सर्वफलकर्म व्याख्यास्यामः । अभ्यातानान्तं कृत्वा ततश्चत्वारः
पूलकाः पलाशसमिन्धनं चत्वारो दर्भपूलका व्यतिपन्नेन जुहोति । एक

समिद्धारक द्वितीय तस्योपरि दर्भभारक। पुनरपि तथैव च चट्टी उपर्यु
परि कृत्वा ततो ब्रह्मजज्ञानेन सहस्रधारेणान्य जुहोति — ६०३ ३७ ३८
सात्तिकस्यापि प्रत्ययन। अथवा सत्तस्यामे (Cod शुबु०) एतत्कर्म करोति
धनधान्यपुत्रलक्ष्मीयशोमेधाधर्मकाम। आयुर्वैलप्रज्ञासपद्मामृपादि ..
सपद्यते समुद्र इत्याचक्षते कर्मेति वचनात् —

Kandika 19

६०३ १ २ अथ गवा रोगेषु गवा पुष्टिमज्जनेषु शान्तिरुच्यते। .
वज्रदुग्धा गावो भवन्ति ज्वरगण्डमालादिरोगे एतत्कर्म गर्भग्रहणार्थमे
तत्कर्म भवति — ६० ३ तडागमवस्थ ततो गा पाययति। समा
प्तानि गवा पुष्टिकर्माणि — ६० ४ सर्वाथानि पुष्टिकर्माण्युच्यन्ते। द्वाभ्या
महानदीभ्यामुदकमाहृत्य सर्वत उपसिच्य — ६० ७ अथ नक्ष्त्रीकर्म
व्याख्यास्याम। यस्य गृहे लक्ष्मी नास्ति तस्य गृहात् — ६० ८
श्रीमतो गृहान्नोत्पन्नामाहाय — ६० ९ अथ समुद्रे हृद कर्म क्रियते
पुष्टिकर्म। अलक्ष्मीविनाशकर्मण्युच्यन्ते। शपेटमालित्यासु निविध्य
तत्रापि प्रणीय। शैरभकेति सूक्तेन भक्त सपात्याभिमन्त्र्यान्नाति पुष्ट्यर्थी—
६० १० (note 14) कडितयवाना — ६० १४ गोष्टकर्मणा विधि
वक्ष्याम — ६० १९ गोवाटे पासुकूट कृत्वा अर्ध दक्षिणेन निक्षिपति —
६० २० चतुर्थे उत्थाय अन्नाति — ६०३ २१ २३ अथ सर्वकामम-
णिशान्तिरुच्यते (Cod सर्वकामा०) पालाशमणि विवासित कृत्वा
सपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति चयोदशादयस्त्रिंशो दधिमधुनि वासयित्वा
वध्नाति परिभाषावचनात् (K up. ७ १९)। पलाशादिचतुर्थे मणिषु सध-
ध्यते पुष्टिकाम। तिलकमणि वरणमणि खदिरपलाशमणि
वध्नाति — ६० २० तलाशमणि वध्नाति — ६० २७ समाप्ता
गणिवन्धनशान्ति — ६० २८ अथ अष्टकाकर्म पुष्टिकामो वा नित्य
वा कुर्यात्। माघाष्टकाया पूर्वाह्ने यज्ञोपवीतो शालानिवेशन समू-
हयति। उपवत्सहस्रकमशित्वा स्नातो ऽहृतवसन प्रयुङ्क्ते रात्रौ वशातन्त्र
पाकयज्ञविधान धानादीना यपण कृत्वा। तत आन्यभागान् कृत्वा तत
पुरस्तादग्ने प्रतीची गा धारयन्ति। यथादग्ने प्राङ्मुख उपविश्य अन्वा
रब्धाय शान्त्युदक करोति। प्रथमा ह व्युवास सेति सर्वेण सूक्तेन घृत
जुहोति। वि सूक्तावृत्ति। ततो मासहोमे प्रथमं ह व्युवास सेति सर्वेण
तिस्र पञ्चादाहुतीर्जुहोति — ६० २९ तत प्रथमा ह व्युवास सेति
सूक्तेन सर्वेण स्नात्तोपाक जुहोति Then follows a passage corre-
sponding to Kauy 13S 1 fig —

Kandika 20

॥ १ ॥ कृपिनिष्पत्तिकर्म वक्ष्याम । जेवे गत्वा — ॥ ४ ॥ हालिको
 अन्याश्चतुरो वृषभान्यनक्ति षड्द्वय हनमिति वर्चनात् — ॥ ५ ॥ लो
 हफालमभिमञ्च हले प्रतिकर्षति — ॥ ६ ॥ अपूपानभिमञ्च हले
 फालमुखे ददाति । तत कर्ता हनिन कृषति — ॥ ७ ॥ (note 9)
 हालिकाय — १ ॥ तिस्र सोता प्राचोहालिक कृषति — ॥ १४ ॥
 १० ॥ उदपात्रे निदधाति । तेनादकेन हल सवमनक्ति — ॥ १५ ॥ १०
 यत्र सीता सपातिता तस्मात्स्थानात् मृत्तिका पद्मी गुह्णाति हस्तेन । अतो
 ज्यो मनुष्य पृच्छति किमाहार्यं । तत पद्मी ब्रूते वित्ति भूतिमिति —
 ॥ १७ ॥ मृत्तिका निदधाति पद्मी — ॥ २१ ॥ ततो लोहफाल घृते
 नाभ्यञ्ज तत्रैव जेवे निदधाति — ॥ २२ ॥ सीताशिर सूत्रेषु —
 ॥ २३ ॥ एकैकस्या सीताया दक्षिणे चमसे रसान्प्रक्षिप्य मध्यमेषु विहृद
 निदधाति पुरोडाशमुत्तरेषु निदधाति — ॥ २४ ॥ चमसोपरि दमा-
 यान्निदधाति ततचमसान्पामुना प्रच्छादयति मृत्तिका ददाति तत्र । तत
 प्रभाते अवश्य तस्मिन् जेवे द्वितीये ऽहनि कषितव्य । एतत्सर्व एक कर्म ।
 कृपिभ्य निष्पत्तिकर्म समाप्त — ॥ २५ ॥ अथ वृषभलाभकर्म उच्यते —
 ॥ २५ ॥ आनहुहसापद कर्म समाप्त —

Kandika 21

॥ १ ॥ अथ स्फातिकरणकर्म उच्यते — ॥ २ ॥ ३ ॥ यदायदा भक्त
 राध्यते तदातदा अभिमञ्चयते । यदा दीयते कडेन निष्पवने रधने
 परीक्षणे (१०८ ० पणे) दाने च सवचाभिमञ्चण — ॥ ४ ॥ स्थिरधान्यमन्त्रय
 भवति । समाप्तानि स्फातिकरणानि पुष्टिकमाखेव वर्तन्ते — ॥ ५ ॥
 सध्याकाले — ॥ ६ ॥ यदा प्रथम होममिच्छति तदा इद कर्म
 करोति — ॥ ७ ॥ ११ ॥ सूर्यस्य रश्मीनन्विति तिसृभिर्द्वादशनाम्न्या (१)
 वध्नाति । इह वत्सा नि वध्नीम इति पादेन वत्सा वध्नाति । अथ
 घाम इति पादेन घास ददाति गोभ्यो वा वत्सेभ्यः (१) । समाप्ता गो
 शान्ति — ॥ १२ ॥ वस्त्रसापदानि (Cod वत्स०) कर्माण्युच्यन्ते —
 ॥ १३ ॥ सूत्रेण परिवेष्य घृतेनाक्ता आदधाति — ॥ १४ ॥ इषीका
 तिस्रो मधुना चिकसेन) प्रलिप्ता आदधाति — ॥ १५ ॥ १६ ॥ ज्येष्ठेन
 पुत्रेण सह भागविधि वक्ष्याम । वत पुत्र इत्युक्ता गृहकारणकाया अभिमञ्च्य
 ततो गृह कारयेत्पुष्टिकाम पुत्रो वा सापद करोति पिता वा करोति —
 ॥ १७ ॥ आर्द्रपार्षणि (१) भूत्वा शान्तशाखया अत्र जपित्वा पुत्र पिता
 पुत्रभाग प्रयच्छति — ॥ १८ ॥ १९ ॥ प्राग्भागमपाकृत्य पुत्रस्य गृहे गोधन

बध्नाति । अग्निसमस्य कुरुते । पुत्रस्य भागं क्रियते — su 20 आपेया
 त्रमावास्या भविष्यति तस्या पुत्राश्च आतारो ऽपि अनेन विधानेन भागं
 कुर्वन्ति । समाप्त विभागकर्म — su 1-23 त्वे क्रतुमिच्छा सर्वत्र रस
 प्राशन परिभाषा सर्वस्मिन्नथर्ववेदे रसकर्मसु पाकयज्ञविधानेन प्रजापतये
 चरु अर्पयित्वा । सुप्य वर्ष्मद्विति च्छा जुहोति पुष्टिकाम । अमावा
 स्यायामस्तमिते रात्रौ वस्त्रोक्तं दधेनास्तोर्यं तत्र दीपं ददाति —

Kāṇḍika 22

su 1 पुनः पुष्टिकर्मास्तु च्यन्ते — su 1 (note 5) Keç.
 also reads अष्टपिष्ट(सक्तु) — su 6 चित्रकामस्य कर्म उच्यते । यत्र चेन
 कामयते तस्मिन्नेवे इदं कर्म कुर्यात् — su 7 सप्तयामलाभकर्म —
 su 10 अथ समुद्रकर्म उच्यते — su 10 (note 7) उदक्या — su 14
 अथ समुद्रकर्म उच्यते । अथदेशे गत्वा गार्हपत्यदक्षिणाग्न्याहवनीयेषु
 कर्म कुर्यात् । ततो गार्हपत्ये अभ्यातानान्तं कृत्वा समाप्ते सर्वं इति सांख्य
 वत्स गार्हपत्यमृत गार्हपत्ये प्रथमं सपात्य ततो दक्षिणाभितन्त्र (Cod. °पि)
 कृत्वा पूतीके स्तरण । ततः अभ्यातानान्तं कृत्वा तन्नेव सांख्यवत्स सपा
 तत आहवनीयभागस्तरण । ततस्तमेव सांख्यवत्स सपात्यानेनैव सूत्रे
 ततः पश्चात्सकृदभिमन्त्रणं कृत्वा ततो ऽग्न्याति । गार्हपत्यप्रभृति उत्तरं
 कुर्यात् । अग्नौ गार्हपत्यदेशे करोति । उत्तरतन्त्र । त्रतयहणादि करोति ।
 दक्षिणाग्न्याहवनीयगार्हपत्येषु यथाक्रमं त्रतयहणादि । गार्हपत्यस्य
 दधे स्तरण । दक्षिणाग्ने पूतीके । आहवनीयस्य भाङ्गाभि । समाप्त
 समुद्रकर्म —

Kāṇḍika 23

su 1 अथ नवे गृहे अग्निशालाया गोशालाया वा यामे वा पुरे वा
 अन्यत्राभिततेषु वा कर्माणि पाषाणमये वा काष्ठमये वा तृणमये वा
 इष्टकामये वा सर्वत्र नवे वासिने इदं कर्म — su 6 तूष्णीमादौ
 वाग्यमन कृतमिहैव स्तेति वाग्विस्मये — su 7 अथा रविका (°)
 श्रीदुस्वर दत्त्वा आग्न्यं जुहोति । धूमं नियच्छति । नेपं प्राप्नोयात् —
 su 9 दद्यादेषु विभागकर्मं वक्ष्याम — su 12 अथ चित्राकर्म चित्रानस्ये
 उच्यते । सभाशान्तपातयति । वृक्षशायी । उदक । करस्वक । श्रीदुस्व-
 रश्चकन । ताम्रकुरिका — su 14 वत्सकर्णं क्षिपति — su 15
 कर्णलोहित (emend कर्माभ्या in Darila's comment to कर्णाभ्या)
 रसमिश्रितं अग्न्यापयति (°) पुष्टिकाम — su 17 अथ कृषिकर्म
 उच्यते —

Kand ka 24

su. 1 2 बीजवापन कर्म करोति केदारे वा क्षेत्रे निवपति ;
 चीन्मुष्टीम्बीजस्य । ततः पशुभिराह्लादयति — su. 3 6 चक्षुष्यानि
 गत्वा ततो अभ्यातानान्तं कृत्वाभि त्वमिति चतुर्ध्वेन सूक्तेनोदपाच
 सपात्य तदुदपाच सोमरसमिय साह्यपवत्त ओदन सपात्याभि
 त्वाध्याति । तत उत्तरतन्त्र । प्राग्द्वारप्रत्यग्द्वारे मण्डपे एतत्कर्म । पश्चा
 त्मण्डपमधिना दहति — su. 7 एकवारप्रसूता गौर्गृष्टि । गो
 दाममणि वध्नाति पुष्यर्षी — su. 8 अन्नाति पुष्यर्षी —
 su. 9 इत्युवा वपया वृषभस्त्रेन्द्र यजेत वशाविधानेन (Kauc.
 44 1 fg) — su. 16 अथ प्रवत्स्यत एकाग्रिकस्य इदं कर्म कथ्यते । इहैव
 स्तेति गृह मानुष्याद्यावेक्षते — su. 18 अथ प्रवेष्टो याजमानः (1) यदा
 आगच्छति तदा इदं कर्मोच्यते । मीनं कृत्वा समिधमादाय गृहं दृष्ट्वा
 ऊर्ध्वं विभ्रदिति पङ्क्तिं सूक्तं जपति । वामेन हस्तेन समिधं कृत्वा दाक्षिणेन
 शालावलीकं सस्रभ्यं जपति ऊर्ध्वं विभ्रदिति । ततः समिधं आदधाति
 क्षत्री । सुमङ्गलीति (1) कल्पजेन स्थूणे गृह्णात्युपतिष्ठते । यद्दामोत्युवा वा
 ग्विसर्गं करोति । गृहपर्यायात्माद उपविश्योदपाचं निनयति तूष्णीं दूर्वा-
 याणि अञ्जुलिकायाः (1) कृत्वा पूर्वापरमिति (the words दूर्वापरिमिति
 in Darila are a corruption of this pratika) पङ्क्तिं सूक्तं (su. 31) जपति । अन्ना
 वास्यायाकेचिच्चन्द्रमसं दृष्ट्वा जप कुर्वन्ति पुष्टिकामाः — su. 19 अथ वृषो
 त्सर्गविधिं वक्ष्यामः । अथम सपात्य विवाहवदपिपरिणयनं कृत्वा स्रष्ट
 वत्सतरीभिः विसर्जयति — su. 22 अतः एकादशाहे वृषभं करोति
 तदा शान्त्युदकं कृत्वा ततो वृषोत्सर्गं करोति । वृषोत्सर्गं समाप्तं । वृष
 भपुच्छं गृहीत्वा देवपितृपिभ्यो ऽहं ददे अथभमुच्चारयति — su. 24 25
 अथादहायणीकर्म उच्यते । रात्रौ अभ्यातानान्तं कृत्वा पयश्चरव उपयि
 तव्याः । सत्यं बृहदित्यनुवाकेन पश्चादपेदभेषु खदाचा भूमौ एकं चर
 सकृत्सर्वङ्गतं जुहोति — su. 31 सत्यं बृहदिति नवभिः शान्तिवेति
 दशम्या (x 1 1-9 and 39) — su. 36 सत्यं बृहदित्यनुवाकेन कृपि
 कर्म आयोजनं कर्म भवति — su. 37 यस्या सदोहविधाने इति
 तिसृभिराग्न्यं जुहोति । तत उत्तरतन्त्र । वरो भः आगमिष्यतीति वरस्य
 प्रायितोऽभिनापः उत्पृष्टपुवधनादि वा सर्वफलकामः — su. 38.
 उपतिष्ठते पृथिवी पुष्टिकामः — su. 39 निधिं विभ्रतीति द्वाभ्या
 भुपि पृथिवी मर्गाहरणद्वयानधिरत्नकामः — su. 41 वृष्टि-
 काले यस्या वृष्णमिति नयोदकमभिमन्त्र्याचमनं करोति पुष्टिकामः ।
 यस्या कृष्णमित्युवा नयोदकमभिमन्त्र्य स्नानं करोति पुष्टिकामः । नवो

दकस्य कर्म समाप्त — ५० 4) सर्वे मन्वा पुष्टिकर्मसु पठिता ततोये
 अध्याये तेषामुपधानमुपस्थान भवति । एते मन्वा पोष्टिका पोष्टि
 कानां सेवेया मन्वाणां हविरुपधानमुपस्थान वा करोति विकल्पेन —
 ५० 46 At the end of the adhyaya Keç has the follow ng तत
 श्लोकः ।

पूर्वं निश्चितिकर्माणि सर्वपापापनुत्तये ।

पोष्टिकानि तत पद्मान्तृतीये सहिताविधौ ॥

सप्तमी ऋण्डिका । इति कौशिकपठती तृतीयोऽध्यायः —

Adhyaya iv

Kandika 25

५० 1-8 भेषजशान्तिर्भेषजशब्देनोच्यते । तत्र द्विविधा व्याधयः ।
 आहारनिमित्ता अन्यजन्यपापनिमित्ताश्च । तथाहारनिमित्तेषु चरकवा
 हृत्सुसुतेषु व्याधुपशमन भवति । अगुभनिमित्तेषु अथर्ववेदविहितेषु
 शान्तिकेषु व्याधुपशमन भवति । तथा चाग्ने वक्ष्यति । अगुक्तान्यप्रति
 विद्वान् ( ) भेषजानामहोलिङ्गाभि (cf Kauç 3 6) सर्वाणि कर्त
 व्यानि । कृत्तान्यनुक्तानि ( ) च कृतव्यानि । अन्यनपायसादीनि च कायाणि —
 ५० 5 मुखवशीविमार्ष्टि अङ्गवमोच्य तदणस्य यदि बलयस्तदा
 एतत्कर्म — ५० 6 अथ ज्वरातिसारभेषजान्युच्यन्ते । मुत्रपु
 प्यमणि मुञ्जरञ्ज्या दध्मति — ५० 7 अतिसारे चातिमूत्रे च
 भेषज्य — ५० 8 अपान स्रवति — ५० 9 अपान शिथ्य वा
 नाडी वा त्रणमुख धमति अतिसारे । समाप्तानि ज्वरातिसारे अतिमूत्रे
 अङ्गनाडीप्रवाहे च भेषज्यानि — ५० 10 अतिदु श्वमूत्र दु श्वपुरो
 मकारणे च शमनभेषज्यानुच्यन्ते । विद्या शरस्वेति द्वितीयेन हृत्
 तकी दर्पूर वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति — ५० 11 विषितते वस्तिबिल
 मिति द्वाभ्यामृग्भ्या मूत्रविकृतिकोपरि उपविश्य वपति । तूणोपरि
 उपविश्याभिमन्त्रयते । वस्तिबिलमुखमभिमन्त्रयते । दाहृतचशक
 लान्दधिमथितोपरि उपविश्य ततोऽभिमन्त्रयते । जरप्रमन्दोपरि
 उपविश्याभिमन्त्रयते । दाहृतचशकलानामुपरि उपविश्य व्याधित
 ततोऽभिमन्त्रयते सूत्रादिप्रतिबन्धे मूत्र मुच्यतामिति 3 (1-9) लिङ्गान् —
 ५० 12 व्याधितमारोहयति — ५० 14 व्याधित जर प्रक्षिपति —
 ५० 15 शरशिथ्यमभिमन्त्र्य लिप्फोटति ( ) शिथ्य चर्मणो नि सारय
 तीत्यर्थः — ५० 16 लोहशलाकामभिमन्त्र्य शिथ्ये प्रविशयति । मूत्र
 प्रवाहं विदारयति — ५० 17 विद्या शरस्वेति द्वितीयेन दुग्धो व्या

धनुष (for ज्याः) अघने शिशुदेशे कर्ध्वं कृत्वा गोदोह्यामुदकं कृत्वा
यवानेकविंशतीन् (1) प्रचिप्य तेन उदकेन धनुषमुपरिफलं सिञ्चति सूक्तं
जपित्वा । यथा उदकं शिञ्जे पतति तथा कार्यं — su 18 यदगो-
धूमवह्नीपद्ममूलं पाविका एतानि क्लृप्तयित्वाभिमन्त्र्य व्याधितं पाययति ।
समाप्तानि सूत्रप्रतिबन्धे दुःखसूचकरणे दुःखपुरीषकरणे उदरपू-
र्यनिरोधकरणे च एतानि भेषज्यानि कार्याश्चारोग्यकाम (1) — su 20
अथ सर्वरोगभेषज्यान्मुच्यन्ते । अश्वातानान्तं कृत्वा अश्वयो यन्तीति वायो
पूत इति सूक्तेनाज्यं जुहोति । पलाशोदुम्बराद्याः समिध आदधाति
सर्वव्याधिभेषज्यकाम — su 21 अथ सोमभक्षणे भेषज्यमुच्यते ।
सोमपवने सोमरसायने सोमपाने सोमाभिषेचे च सोमविषये व्याधि (1)
उत्पन्ने भेषज्यं समाप्त — su 22 अथ ४० तन्त्रकर्माण्युच्यन्ते । भूतपि-
शाचशङ्काया शान्तिश्च्यते । कुक्कुसाजुहोति । तुषाजुहोति । वुस
जुहोति । काष्ठशकलानि जुहोति (cf Kauṣ 14 15) । अग्न्या-
धियाणां धूमं नियच्छति । पिशाचगृहीतं पुरुषं धूमं पाययति । गृहे यामि
वा पत्न्ये चैवे वा देवगृहे वा यत्र क्वचित्पिशाचशङ्कास्ति तत्र होमं
कृत्वा धूमं नियतं कुर्यादित्यर्थः । पिशाचगृहीतं पुरुषमन्वाह
आक्रोशं ददाति — su 23 कर्कटिकासमिध आदधाति ।
मुसलकाष्ठशकलानि जुहोति । अदिरसमिध आदधाति । सर्वं
पसमिध आदधाति — su 24 अदिरवितस्तिमात्रशङ्कुस्तप्तं वा
जव वा अभिमन्त्र्य पश्चादपेर्निखनति । भूमिं समा करोति । अक्षीं नि-
विध्य हत्युचां निखननमन्त्रं पिशाचोपद्रवे — su 25 शर्करानं
भिमन्त्र्य (1) शयनं वा अतराणि वा गृहं वा परिकीरेत् रघो
भये — su 27-29 अमावास्यायामश्वातानान्तं कृत्वा शरमयं बर्हिं
सृणोति सर्वपेध्मानामुपसमाधानं । सकृद्गृहीतान्यवस्तूजुहोति ।
एतस्मिन्नान्ते (1) यवराशिभध्यात् सुष्टिमैका गृहीत्वा एलखलेन अग्रद-
क्षिणं पिप्यते ततो व्याधितं सपात्य शण्मुखेण जिह्वासाधेन करोति । ततो
यहणमुक्तो (for मुक्तः) न करोति शण्डेन (Cod शण्डे) जिह्वासाधेन ततो न
गतो यह इति विजानीयात् — su 30 अथ अहोभिचार उच्यते इदं कर्म
अवश्यमस्य यहस्य वशीकरणमुच्यते — su 30 (note 1 p 70) पला-
शपुटेन जुहोति — su 31-33 अथासिंहगृहे पिशाचोऽस्ति वा न
वास्ति सगृहे इदं कर्म उच्यते । सर्वपेध्मं शरमयं बर्हिंरभिमन्त्र्य शा-
लाया उपरि निदधाति । तत्र प्रभाते निरीक्षणं । विकृते पिशाच-
शङ्का । तदा उक्ती होमं वीरिणतुलमित्यादि (su 30) — su 34
(note 7) पिशाचगृहीतं पुरुषं — su 35-36 रात्रिकर्माण्यु-

च्यते । रचो . उल्लुके अभिमन्त्र्य परस्पर सघृण्यति⁽¹⁾ । तत प्रभाते
स्वस्तिदा इति सूक्तेन⁽²⁾ 21) प्रक्रामति पदानि ददाति । रचोभेषज्य समा
प्तानि रात्रिकर्माणि — su 37 अथ जलोदरभेषज्यमुच्यते । घटे
दर्भपिञ्जली प्रचिथैकविंशति गृहगृहानि च प्रचिथ्य त घटमभिमन्त्र्य ततो
व्याधित सिद्धति । ततो मार्जनं च । दर्भचयमेकत्र बद्ध पिञ्जलीमुच्यते ।
समाप्त जलोदरभेषज्य । अभ्यासेन कर्मसिद्धिं दिनेदिने कुर्यात् । जलो
दरनाशनार्थ —

Kandika 26

80 । अथ वातपित्तश्लेष्माणि ( ) भेषज्यानुच्यते । माममेदो
ऽभिमन्त्र्य पाययति वातविकारे । मधु अभिमन्त्र्य पाययति श्लेष्म-
विकारे । घृतमभिमन्त्र्य पाययति वातपित्तसहविकारे । तैलम
भिमन्त्र्य पाययति वातश्लेष्मविकारे — 80 1 अतिक्रान्ते शीर्षं
क्षिप्रिरोवेदनाया च कर्माण्युच्यते । व्याधित शिरो मौञ्जवेष्टित कृत्वा
वामेन हस्तेन वपनं जालसहित (Cod जाला), गृहीत्वा जरायुज इति
सूक्तेन आज्ञाप्रक्रियाम्ब्रजति व्याधिदेशं यावत् । तत्रैव मुञ्जप्रग्रं लाजा⁽¹⁾
च वपनानां प्रक्षेप । वामेन हस्तेन वपनं मौञ्जगुह्य⁽²⁾ च गृहीत्वा दक्षिणेन
हस्तेन ज्ञा द्रुघ्नी गृहीत्वा व्याधितमये कृत्वा यत्र व्याधिरुपपत्ता तत्र
स्थाने गत्वा जरायुज इति अपित्वा मौञ्जप्रग्रं वपनं क्षिपति व्याधुत्य-
न्तिस्थाने । ज्ञा तूष्णीं मन्त्रिषति । वातज्वरे कटिभङ्गे शिरोरोगे च वा
तगुल्मे वातविकारे च सर्वरोगे च भेषज्य । धनुर्वीति अङ्गकम्पने वाते
शरीरभङ्गे⁽³⁾ (C । शरीरे) सर्ववातविकारे भेषज्य — u 5 घृतम
भिमन्त्र्य नासिकां) नक्त दद्यात् — 1 1 जरायुज इति सूक्तेन पञ्च-
पर्ववेणुदण्डं ललाटे संस्थाप्य जपति । शिरोरोगकटिभङ्गे वा वातगुल्मे
विकारे च । लिङ्गुपतापं समाप्त — su 10 अथ लोहितं वहति
शरीरमध्ये वह्निं कर्माण्युच्यन्ते । पञ्चपर्ववेणुदण्डं रुधिरवहनस्थाने
दत्त्वा अमूर्या इति सूक्तं जपति । रक्षायां पामूगृहीत्वाभिमन्त्र्य
रुधिरव्रणे विकिरति — 80 11 अर्मकपालिकां बध्नाति ।
केदारमृत्तिका इति — su 1 अर्मकपालिकामभिमन्त्र्य
पाययति । अर्मकपालिका शुष्क⁽¹⁾ पङ्कमृत्तिका । स्त्रीरजसोऽतिप्रवर्तने
भेषज्य रुधिरप्रवाहे च — su 12 अथ हृद्रोगे कामले चेत्यादिभेष
ज्यानुच्यन्ते — su 16 17 अनु सूर्यमिति सूक्तेन गो रक्तचर्मं
क्षिद्रमाणं गोदुग्धं (Cod गृध) त दत्त्वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति दुग्धं च
पाययति । अभ्यातानाशुत्तरतन्त्र । कामले हृद्रोगे चेत्यादिलिङ्गुपताप —

su 18 हरिद्रीदन व्याधितस्य भोजनं दत्त्वा तस्योच्छिष्टं चानुच्छिष्टं चैकत्र कृत्वा तेन च उद्वर्तनं कृत्वा शिरःप्रमृत्त्यारभ्य यावत्पादौ उद्वर्त्य ततो व्याधितं च खट्वायामुपवेश्य । खट्वाधस्तात् शुका काष्ठमुसुकः⁽¹⁾ च गोपीतिलका च एते चयं पक्षिणः सव्यत्रह्याया हरितभूवेण वज्रा खट्वाधस्ताद् भ्राति अपस्मारे भेषज्यः । उदकमभिमन्त्र्य व्याधितं स्नापयति —

su 19 मन्त्रमभिमन्त्र्य प्रपाद्य प्रयच्छति भक्षार्थं । सर्वत्र गृहद्वारे अये व्याधितं कृत्वा तमग्रे प्रवेश्य स्वयं प्रविश्य ततो भक्तमभिमन्त्र्य व्याधिताय प्रयच्छति । सर्वत्र यत्रयत्र प्रयच्छतिशब्दः तत्रतत्रैव बोद्धव्यः, cf Kauç 7 18 —

su 20 अनु सूयमिति सूक्तेन शुष्कं चन्दनमभिमन्त्रयेत् । काष्ठशुष्कचन्दनमभिमन्त्रयेत्⁽¹⁾ गोपीतिलकाः । अस्मिन्कस्मिन् दृष्ट्वा यदन्तो तत्राभिमन्त्रयते व्याधितः — su 21 पुष्पमहदयलोमभिः सुवर्णवैष्टितमणिं कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य व्याधिताय बभ्राति । समाप्तानि अपस्मारविस्मयद्वन्द्वेगकामलकरोहिण्यकानि⁽¹⁾ भेषज्यानि —

su 22 अथ श्वेतकुष्ठभेषज्यानुच्यन्ते । श्वेतकुष्ठं गोमयेन प्रधृत्य यावन्नोहितं दृष्ट्वा भृङ्गराजहरिद्राभ्यां इद्रवारुणौ नीलिका पुष्पा एता पञ्च पिष्ट्वाभिमन्त्र्य कुष्ठं प्रलिम्पति — su 23 पलितानि कृत्वा घृष्ट्वा अवलिम्पति — su 24 अथ माहतानुच्यन्ते ।

Then follow the rites described at Kauç 41 1-7 but with the substitution of the pratikas : 23 1, 24 1, instead of iv 15 1, vii 18 1. The entire performance winds up with the following समाप्तानि कुष्ठभेषज्यानि श्वेतपलितनाशनं दुर्भित्तनाशनं च —

su 25 अथ ज्वरभेषज्यमुच्यते । नित्यज्वरे वेलाज्वरे सततज्वरे एकान्तरितज्वरे चातुर्धिकज्वरे च ऋतुज्वरे च — su 26 अथोद्वेगवि-

नाशनभेषज्यानुच्यन्ते — su 27 उप प्रागादिति सूक्तेन उल्मुकद्वयमभिमन्त्र्य घृणीयत⁽¹⁾ । रात्रौ उपाकाले एतत्कर्म । ततः प्रभाते स्वस्तिदा इति सूक्तेन दक्षिणेन पादेन प्रक्रामतीति (Kauç 50 1) स्वस्त्ययनं । वृद्धं बालयुवस्त्रीपुरुषाणामकन्यादुद्वेगं प्रलापो वा भवेत्तदा एतत्कर्म कु-

र्यात् — su 28 गन्धर्वराक्षसे आप्सरसे भूतग्रहादिषु भेषज्यानुच्यन्ते . — su 30 चतुष्पथे व्याधितं कृत्वा तस्य शिरसि दर्भहट्ठक⁽¹⁾ कृत्वा तस्योपरि कपालमग्निपूर्णं प्रज्वालितं कृत्वा ततः प्रज्वालितापी घृताक्ता सर्षपधोर्जुहोति — su 31 व्याधितस्य वज्रश्लिका⁽¹⁾ सर्षपधिसहिता हस्तेन कृत्वा नदीमुखसमुद्रां प्रविश्य⁽¹⁾ नदीमध्ये वज्रश्लिकायां सर्षपधिं घृताक्तां कृत्वा ततः प्रक्रामति । उदकमध्ये सर्षपधोर्जुहोति घृताक्तां पश्चात्स्थितो व्याधितं सिद्धति —

su 32 ततो मूत्रधेयं आमपात्रे होमशेषा⁽¹⁾ सर्षपधौ कृत्वा पक्षिणो यस्मिन्नुचे वसन्ति तत्र

su 33

su 34

su 35

su 36

विपादे कृत्वा बध्नाति — su. 33—40. अथ लौकिके शपे वैदिके शपे च स्त्रोतामाकोशे च पुरुषाणां च भेषज्यमुच्यते । सर्वस्मिन्सहितविधिकर्मणि प्रधानकर्ममध्ये नव घट यत्प्रथममाभ्यापितमुत्तरतस्तेनोदकेन हिरण्यवर्णा इति सूक्तेन (। 33) अभिमन्त्रितेन कारयिताभिषेचयेत् । सर्वं च मधाजननादिकर्मसु । ततः पद्यान्वणिवन्धनादिकर्म कुर्यात् । भेषजेष्वभिषेक न कुर्यात् । अभ्यातानान्तं कृत्वा अघद्विष्टा इति सूक्तेन यवमणि सपात्या भिमञ्च पुन सूक्तं जपित्वा बध्नाति । लौकिके आकोशे वैदिके च ब्राह्मणस्य शपे चाक्रोशे च क्रूरचचुर्दृष्टिनिपाते च ण्शाचरचादिषु भेषज्य समाप्त । अथ रघोरग्रे भेषज्यमुच्यते । आज्यतन्त्रं कृत्वा श नो देवीति सूक्तेन पृश्निपर्णीमोक्षधि पिष्ट्वा सपात्याभिमञ्च पुन सूक्तं जपित्वा शरीरे प्रलिम्पति । अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्र । पापगृहीति च स्त्रीगर्भसावे च मृतापत्याया च कृष्यादगृहीति च पिशाचगृहीति च रघोमघभेषज्य समाप्त । अथ राजयक्षादिभेषज्यमुच्यते । तन्त्रं कृत्वा वरणी बारयाता इति तुचेन वरणवृजमणि बध्नाति । राजयक्षादिपूगव्याधिषु श्वेतोदुम्बर कुशाद्यष्टादशजातिषु ज्वरादिसर्वरोगेषु भेषज्य समाप्त । अथ वातविकारे भेषज्यमुच्यते । पिप्पली चित्तभेषजीमिति सूक्तेन पिप्पलद्रव्यं आघ्रयति । वातविकारे धनुषातगुले वातगूले चित्तवातप्रदोषे कमकृते वाते उत्पन्ने सर्वव्याधिविकारे भेषज्य समाप्त । जलोदरे भेषज्यमुच्यते । विद्रुधस्य बलामस्येति तुचेन सूक्तेन व्याधितस्य मूर्ध्नि सपातानानघति । सर्वव्याधिविसर्पणे प्रकोपे च बलासे च अन्तर्विसर्पणे च अश्विविसर्पणे च विद्रुविसर्पणे (१) च हृदयामयेष अज्ञातराज्यक्षणि च एतेषां भेषज्य समाप्त । या वध्व इति सूक्तेन दशवृचशकलानि खाद्याहिरण्येन वेष्टितमणि कृत्वा बध्नाति । सर्वव्याधिभेषज्य समाप्त —

॥ 41 ॥ अथ चेचियव्याधिभेषज्यमुच्यते चेचियो व्याधिर्लङ्घो पितृपर्षा गत चेचियरोग वृष्टचयरोग ग्रहगोदोष सर्वशरीरेविस्फोटकारः —

॥ 42 ॥ बभ्रोरर्जुन काण्डस्येत्युचा अर्जुनकाष्ठं यववुस तिलपिञ्जिका च एकाच त्रीणि बद्धा बध्नाति । आकृतिलोष्ट जीवकोषणा बद्धा बध्नाति । वल्लीकमृत्तिका जीवकोषणा बद्धा बध्नाति । श्वेवत पशोश्चर्म जीवकोषणोत्पद्यते —

Kandika 27

॥ 3 ॥ 4 ॥ शालातृणानि गते प्रचिप्य तस्मिन्गते व्याधितमपवेश्य तत आचामयति अवसिञ्चति । समाप्त चेचियस्य भेषज्य — su. 5 अथ ब्रह्मग्रे भेषज्यमुच्यते । दशवृचेति सूक्तेन वृचविकल्पेन पला-

शादिदशवृक्षकलानि गृहीत्वा लाघाहिरण्यवेष्टित मणि कृत्वा
 वध्नाति — su 6 दश ब्राह्मणा अथर्वाङ्गिरस सुहृदो दशवृक्षेति
 सूक्तं जपन्तो व्याधित शरीरमभिमृशन्ति — su 7 पुन चित्रियमैष
 ज्ञान्युच्यन्ते — su 9 उदकतृपाकान्तमैषज्यमुच्यते — su 13
 सवासिनाविति सूक्तेन मन्वघटमभिमज्ज पाययति व्याधिताव्याधितौ
 एकवस्त्रपरिहितौ सन्तौ — su 14 17 अरुषोउदरगण्डुलक
 मेषज्ञान्युच्यन्ते । इन्द्रस्य या महीति सूक्तेन कृष्णचणकान्घृतमित्याहुर्होति ।

गोवालचित्रित शरसंघ परिवेष्ट्य (cf su 26) पापाणेन चूर्णयति ।

अग्नीं प्रतपति । तत सूक्तान्ते ऽपीं आदधाति — su 19 सद्ये हस्ते
 णसून् (Cod पाश) कृत्वा दक्षिणेन विमुञ्च्य दक्षिणामुख स्थित सूक्तं
 जपित्वा व्याधितस्योपरि किरति । अरुषोगण्डुलकानां भैषज्य — su 19
 पासून् (Cod पाश) मर्दयति हस्ताभ्या व्याधित — su 20 पला
 शोदुम्बराद्या समिध आदधाति । समाप्ता उदरकुमय उदरगण्डुलकाश्च
 दृष्टकुमयश्च तेषां सर्वेषां भैषज्य — su 21 अथ गोकुमिभैषज्यान्
 च्यन्ते — su 26 उद्यन्नादित्य इति सूक्तेन घृतमित्यान्कृष्णचण-
 काहोति । उद्यन्नादित्य इति सूक्तेन शर गोवालवेष्टित धारयति

पापाणेन etc essentially as in the comment upon su 14 20 —
 su 27—28 सर्वव्याधिभैषज्यमुच्यते । आश्रयतन्त्रं कृत्वा व्याधितं पर्वसु
 बद्धा । अचोभ्यां त इति सूक्तेनोदपाच सपात्य तत पुन सूक्तं जपित्वाव-
 सिध्य व्याधितस्य पर्वसन्निविष्टमुच्यते । तत उत्तरतन्त्रं । समाप्तमविरोगना-
 सिकाकर्णशरीरोजिह्वायोवाराज्यक्ष्मादिसर्वभैषज्य — su 29 हरिण-
 स्येति सूक्तेन हरिणशृङ्गमणिं वध्नाति । हरिणशृङ्गेन सहोदक

आचमयति । अयोपाकाले एतत्कर्म । हरिणवर्मशृङ्गधानं प्रज्वा-
 ल्योदकेन प्रविष्य ततो व्याधितमवसिञ्चति — su 32 बालरो-
 गगृह्णेते च मैथुनदीपभैषज्यान्मुच्यन्ते । पूतिगन्धमत्स्यसहितमोदनं
 व्याधिताय प्रयच्छति मन्त्रार्थ — su 33 अरस्यति तै प्रज्वालित
 मुदपाचमभिमज्ज प्रक्षिपति उषाकाले । अवसिञ्चति व्याधित । मैथुनग-
 जयक्षणि भैषज्य । अरस्यशृण्वेन अरस्यगोमयेनावज्वालितमु-
 दकमभिमज्ज्यावसिञ्चति उषाकाले । मार्जनाचमन । चित्यादिभि
 (Cod चित्याद्या c K 14 8 16) प्रज्वालितमुदकमभिमज्ज व्याधित
 मवसिञ्चति । मार्जनमाचमन च । केचित्तिलशणादिचतुर्षु कर्मसु अरस्ये
 अवसेकमिच्छन्ति केचिद्गृहे अवसेकमिच्छन्ति — su 34 अथ
 सर्वभैषज्यान्मुच्यन्ते । अर गाव इति दशभिः सूक्ति (ir 21—30) मध
 शोषतया इत्युक्त्वा घटमुदकपूर्णं सपात्याभिमज्ज व्याधितमवसिञ्चति —

Kandika 28

su 1 स्कन्दविषभये भैषज्यानुच्यन्ते । तच्छदेवतायै नमस्कारं कृत्वा
ततो ब्राह्मणो जज्ञे वारिदमिति सूक्ताभ्या (14, 6, 11 7) उदकमभिमन्त्र्य
आचामयति सप्रोक्षति विषदुष्ट — su 2 कृमुकवृचशकल
सहोदकमभिमन्त्र्य तत आचामयति अभ्युक्षयति दूर्शावज्ज्वलित
तमुदकमभिमन्त्र्य व्याधितमवसिञ्चति । जीर्णहरिणचर्मावज्ज्वलित
मुदके प्रक्षिप्य तमभिमन्त्र्य ततो ऽवसिञ्चति । मार्जनीकावकरतुणैरव
ज्ज्वलितमुदकमभिमन्त्र्यावसिञ्चति — su 3 उदपात्रं सपात्य तत
आप्लावयति विषदुष्ट । विषलिप्ताभ्या सक्तमन्यमुपमध्य ततो ऽभिमन्त्र्य
पाययति । सदनफलानि प्रत्युचमभिमन्त्र्य प्रत्युच भक्षयति यथा च
छदंयति तथा च कर्तव्य — su 4 अथ शस्त्रावभिघाते रुधिरप्रवाहे
भैषज्यानुच्यन्ते । रोहणसीति सूक्तेन लाचीदकं कृषितमभिमन्त्र्य व्याधि
देशमवसिञ्चति । उपाकाले कर्म । अस्त्रिभङ्गे रुधिरप्रवाहे शस्त्राभिघातादौ
भैषज्य — su 7 रक्षेभैषज्यमुच्यते । सदपुष्पा सध्या प्रसिद्धा —
su 8 अथ सर्वव्याधिभैषज्यमुच्यते । भवाशूर्वा मत्वे वामिति भूक्तेन
(14 28) — su 9 सर्वभूतयहभैषज्यमुच्यते । शमीपर्णेषूण शमीफले
कृत्वाभिमन्त्र्य सक्तमध्ये ददाति भक्षार्थं रचोयहभैषज्य — su 10
शमीषूर्णं शमीफले कृत्वाभिमन्त्र्यालकारे ददाति — su 11
शमीषूण शमीफले कृत्वाभिमन्त्र्य व्याधितस्य शाला घूर्णे परि-
किरति — u 12 अमतिगृहीते पुष्टये भैषज्यमुच्यते । प्रज्ञाने
अज्ञानगृहीते अधर्मगृहीते त्रिविधं च विनष्टे दूतकीडादतिप्रवृत्ते कुबुद्धि-
भैषज्य — u 13 राजयक्षाणि शिरीरीणे कुष्ठमये सर्वगाववेदनाया
भैषज्यमुच्यते । यो गिरिष्वजायत इति सूक्तेन । 4) अश्वत्थो देवसदन
इति द्वे (1 4 3 4) गर्भो अमोति तूचेन च 5 20 7 9) कुष्ठपिष्टं नवनीतं
मिश्रमभिमन्त्र्य अप्रतिहारं व्याधितशरीरे पलिमति — su 14
अथ शस्त्राभिघाते भैषज्यमुच्यते । लाची मर्तति सूक्तेन (1 5) दुग्ध
लाचा क्वाथयित्वाभिमन्त्र्य पाययति । शस्त्राभिघाते काष्ठाभिघाते पापा
पपतनाभिघाते अपिदाघे सर्वशरीराभिघाते भैषज्यं समाप्त su 15
सूतिका स्त्री अरिष्टकथं भैषज्यमुच्यन्ते । ब्रह्म अज्ञानमनाप्ता ये सह
संधार एव ते इति सूक्तेन (1 6) भक्तमभिमन्त्र्य ददाति भक्षार्थं —
su 16 समाप्त स्त्रीप्रसवदोषे सूतिकारोगे च भैषज्य । अहुतदग्ने
दोषनाशनभैषज्यं समाप्त । सर्वोद्भूतेषु भङ्गकर्म वा मन्त्रकर्म वा
आचमनकर्म वा कुर्यात् । यानि चरकादिवैशकेषु अङ्गतानि पठन्ते
तेषां सर्वेषामपि शान्तिभैषज्यं भवति — su 17 अथ

सर्वथाधिभेदजानुच्यते . — su. 19 द्वौ सणाती भूमी दत्त्वा
ततः सपातिता भूमिभूतिका गृह्य(1) तत उदपाचे प्रक्षिप्य . व्याधित-
मास्त्रावयति —

Kandika 29

su. 1 सर्वविषभेदजमुच्यते — su. 2-4 यत्ने अपोदकमि-
त्युच्यते (v. 13 2) अप्रदक्षिणं परिक्रामति व्याधित (1) । विषस्तम्भभेदजः ।
शिरसि शिखा बध्नाति । श्वेतवस्त्रेण गन्धि बध्नाति । शण-
सूत्रे दान्ति बध्नाति । विषं च विसर्पति देशस्थितं भवति शरीरे न सर्पति
विषस्तम्भं भवति — su. 5 घृषा मे एव इत्युच्यते (v. 13 3) यस्मिंस्थाने
दृष्ट(1) तं स्थानं न पोडयति । अथ जपित्वा दद्याद्विषमन्त्रं च गच्छति । विष-
शास्त्रे भेदजः — su. 6 चक्षुषा ते चक्षुरित्युच्यते (v. 13 4) आचार्यं
कृतं प्रदक्षिणं परिक्रामति । अपिद्वारिरसीत्युच्यते (su. 63 1) जपित्वा
तृणानि प्रक्षाल्य ततो अक्षिभिसुखं प्रक्षिपति — su. 7 अपिद्वारिरित्युच्यते
(v. 63 1) जपित्वा घृतो दृष्टस्ततो (1) क्षलिततृणानि क्षिपति दर्शनेन —
su. 8 किरातं पृथं इत्युच्यते (v. 13 5) उदकं गृह्णन्नावस्थालितमभिमन्त्र्य
व्याधितं पाययति प्रोचति च — su. 9 अक्षितं तैमातस्येति (v. 13 6)
अथ आर्त्तग्न्यापाशं सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति — su. 10 आलिगी
च विलिगी च उदगूलाया इति च द्वाभ्यां (v. 13 7, 8) मधुमक्षिका
मधुवृक्षमुत्तिकाभिमन्त्र्य पाययति — su. 11 अलावुवृक्षं सपा-
त्याभिमन्त्र्य बध्नाति — su. 12 अथ दुष्टवृक्षा मुखस्तम्भमुच्यते । एका
च मे यथेकवृषी ऽमीति सूक्ताभ्यां (v. 13, v. 14) कलापपञ्चूवा (1) मधूदकं
च एकच कृत्वा व्याधितं पाययति । दुष्टवृक्षामुखस्तम्भभेदजः (1) ।
दुष्टपुष्पवन्धनः । परोक्षेण वदन्ति — su. 16 यथेकवृष इति सूक्तेन (v. 16)
भोजनमभिमन्त्र्य भक्षयति । शापभेदजः — su. 17 यथेकवृष इति
सूक्तेन (v. 16) गृहद्वारमभिमन्त्र्य ददाति अपिदधातीत्यर्थः — su. 18
अथ त्वरभेदजमुच्यते . — su. 19 अपिद्वारिणमिति सूक्तेन (v. 22 1)
रायसृवेण मूर्ध्नि सपातानानयति । तत उत्तरतन्त्रं । एकस्मिन्नन्ते दावा-
पिप्रणयनं — su. 20 अथ कृमिभेदजमुच्यते । करीरमूलं सपा-
त्याभिमन्त्र्य बध्नाति । गोवर्षं करीरनाष्ठं वेष्टयित्वा सूक्तं जपित्वा
पाषाणेन चूर्णयति । तत सूक्तेनापीं प्रनयति । तत सूक्तेनादधाति —
su. 24 एवविश्वस्युशोराणां मूलाभिमन्त्र्य तत पाषाणेन कदयति (1)
तत सूक्तं जपित्वा उशोराणां पिना दहति — su. 26 . एकविश्व-
स्युशोरेपिज्जुलोसहितं सपात्याभिमन्त्र्य ततो व्याधितमास्त्रावयति — su. 27.

अथ रात्रिसमैष्यमुच्यते । यथोनिवेशनकाष्ठश्रुत — २९. २९
 अथ सर्पविषमैष्यमुच्यते सर्पविषलिङ्गपताप — २९. ३० ऐष्य-
 मैष्यमुच्यते । उदकेन इदं क्रियते । अर्धसिद्धं कृत्वा तत्रापि प्रज्वाल्य ।
 अस्त्रिसप्तमिति सूक्तेन बाष्पशकल सप्तत्य तत्र शकलेन उपातवताम-
 सिद्धति व्याधित . —

Kandika 30

२९. १ २ अथाचिरोने मैष्यमुच्यते । सर्पपकाष्टमणि उपाता-
 भिमज्ज्य बध्नाति सर्पपतलेन उपातवन्तं करोति । आग्नेन प्रधानं ।
 अङ्गानि सर्पपतलेनाभ्यज्य मणिं दा ततो बध्नाति — २९. ३
 सर्पपक्षाक सर्पपतलेनाभ्यज्यमभिमज्ज्य व्याधिताय प्रयच्छति —
 २९. ५ मूलचौर मुखेन प्राप्य ततो ऽभिमज्ज्य बद्धे अनयो व्याधितस्य ।
 मूलचौर चौरपाटिकात्मकं तदुच्यते — २९. ६ मूलचौर
 भक्षयति — २९. ७ पित्तज्वरमैष्यमुच्यते । ताम्रस्रुवेण मूर्ध्नि सपाता
 नाशयति । अस्त्रिकल्ले (१) दावाधिप्रपयनं कुर्यात् — २९. ९ अथ
 केयवृत्तिकरणे विपतने मैष्यमुच्यते । वृक्षभूमिजातीवधीभिरव-
 ज्वालितमुदकमभिस्रज्यावगच्छे ऽवसिद्धति — २९. ९ मधु क्वाथ-
 यित्वा विभीतका क्वाथयित्वाभिमज्ज्य व्याधितमवसिद्धति —
 २९. १० दाहहरिद्राहरिद्रे (१) च दाभ्या क्वाथयित्वाभिमज्ज्याव-
 सिद्धति — २९. ११ अथ सदरतुण्डमैष्यमुच्यते । कृष्णं निधानं सप्तु-
 पो रिति सूक्ताभ्यां (१) २१ (१) २३ चित्वायोषध्या सहितमुदकमभि-
 मज्ज्य ततो व्याधितमवसिद्धति — २९. १२ कृष्णं निधानं सप्तुपो-
 रिति सूक्ताभ्यां (१) २१ (१) २३ नक्षतो यजते याक्यध्वविधानेन यथा
 वरुण (cf Kauṣ. 41 3) । मारुतं चोरीक्षं मारुतगृतं etc a 10 Kauṣ.
 40 । Then follow the practices described at Kauṣ. 41 4 7 also 8
 with which are employed the pratikas mentioned at the beginning
 of this sūtra — २९. १३ अथ हृदयटाघे जलोदरे कामले च नैष्या-
 न्युच्यते । गण्डुदन्मनुलोममाहार्यं तत्र वनोक्तवृणानि प्रचिष्य
 व्याधितमवसिद्धति — २९. १४ अथ गण्डमालामैष्यमुच्यते । पञ्च च दा-
 इति सूक्तेन गोपाग्निलिङ्गा यथाज्ञात्य (१) व्याधिका अपो प्रज्वाल्य अपस्ताद-
 यसमिध आदधाति — At this point there is a lacu a in the MS
 involving the connection of the comment upon the remaining sūtras
 of this kandika as well as of the first three sūtras of the next one
 Sūtra 16 is commented upon by Keśava at length in connection

with Ka 1° 31 16 The comment upon sū 14 of this kaṇḍika is followed directly by the treatment of 31 4 —

Kandika 31

sū 4 पुरोडाश पयो etc जुहोति । गोहीन् etc आव-
पति । शान्तवृक्षसमिध आदधाति । रघोऽहमेषज्य — su 5
अथ सर्वमेषज्यमुच्यते । वैद्यानरो न कृतये ऋतावान वैद्यानरमिति
सूक्ताभ्या (v 35 v 36) उदपाचमभिमन्त्र पाययति । सल्लमन्त्र
पाययति । हरिद्रा सर्पिणि पाययति । अम्ल घृतमुदकम
भिमन्त्र पाययति — su 6 अपवादे भेषज्यमुच्यते षड्भाषणमधर्मे
च प्रवर्तने तस्यापवाद (!) । अभ्यातानान्त कृत्वा अम्याद् वीरिति पूर्वण
(v 44 1) स्वयदतिते गोमूत्रे उदक कृत्वाभिमन्त्राचमयति अभ्युचति
च — su 7 अथ उदरे वा हृदये वाङ्गे वा सर्वाङ्गे वा शूले उत्पन्ने
मेषज्यमुच्यते । या ते रुद्र इति सूक्तेन शूलमपि सपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति ।
शूल लोहमणि पाषाणो वा दारिलरुद्रमत । या ते रुद्र इति व्याधित
मभिमन्त्रयते रुद्रभाष्यमत । शूलमेषज्य समाप्त — su 8 रघोऽहं भेष-
ज्यमुच्यते । उभूयं इति चित्पाद्योपधीभि सहोदकघटमभिमन्त्र्य व्याधि-
तमवसिञ्चति । शन्युदकेन सह अवसिञ्चति । शमीबिम्ब-
मुदकसहितं अवसिञ्चति । शीर्षपर्णीमुदके ( ) दत्त्वा अव-
सिञ्चति — su 9 दुष्टगण्डयिरिष्टमेषज्यमुच्यते । तैलमभिमन्त्र्य
व्याधित गण्डं समाष्टि — su 10 सूणाया विकपति घृयति
व्रण । रुधिरकुने दुष्टव्रणे दुष्टगण्डव्याधिर्मेषज्य समाप्त — su 11
अचित्त (!) व्रणमेषज्यमुच्यते । गोमूत्रमभिमन्त्र्य तेन व्रणमर्दयति ।
यस्य व्रणस्य मुखं नास्ति । अक्षतदुष्टव्रणे भेषज्य — su 15 तृणरजस्य
फेनमभिमन्त्र्य व्रणं प्रलिम्पति । यस्य गण्डदुष्टस्य रुधिरं न च वहति तस्य ।
समाप्तमक्षतव्रणमेषज्य su 16 गण्डमालाभेषज्यमुच्यते । शङ्ख घृष्टाभि-
मन्त्र्य गण्डमाला प्रलिम्पति । श्यामलाला लुर्कुटलाला (for कुर्कुर²)
प्रलिम्पति । जलकामभिमन्त्र्य गण्डमालायाः ससर्जयति रुधिरप्रवा-
हनार्थं । गृहगोधिकामभिमन्त्र्य गण्डमालायाः ससर्जयति — su 17
सैन्धवलवणं चूर्णयित्वाभिमन्त्र्य गण्डमालायाः उपरि प्रकिरति । तत
स्तस्योपरि निष्ठोवति मुखलाला प्रचिपति — su 18 अथ पचिणी
ऽभिधाते भेषज्यमुच्यते । श्यामपदस्थानमृत्तिकाभिमन्त्र्य (Cod ० वा
भि०) पचाहति (!) देशं प्रलिम्पति । पचहतमेषज्य — su 19 शुनो
मक्षिकामभिमन्त्र्यापीं प्रचिप्य ततो घृष्यति व्याधिप्रदेश । काकगृध्रकपो

तश्चेनादोनि पचिणाभिघाते (१) भैषज्य समाप्त — ६० २० अथ गण्ड
भैषज्यमुच्यते । र्गन्तरित प्र पतित्यतीति (५१ ४३ ३^०) अर्धचैन गोमूत्रम-
धिमध्य गण्डमर्दयति । प्रक्षालयति । दन्तमल प्रलिम्पति ।
तृणरजफेन प्रलिम्पति । समाप्त गण्डभैषज्य गण्डस्फोटिका (१) इत्यर्थ —
६० २१ गर्दभाद्युक्तगण्डभैषज्यमुच्यते (१) । शान्त्युदकमभिमन्त्र्य चत प्रो-
चति । आज्य जुहोति । ततो मनसा सकल्यति सपातान्ददाति ।
समाप्त गर्दभदशजातिपिकादिचतगण्डभैषज्य — ६० २१ पापगृहीते
जलोदरे च भैषज्यमुच्यते — ६० २६ विषे उपविषे स्थावरजङ्गमे च
भैषज्यमुच्यते । मक्षिकाया च भैषज्य — ६० २७ अथ कासे लेप्प
पतने च भैषज्यमुच्यते । भोजनमभिमन्त्र्य ददाति । सङ्गमन्त्र-
मभिमन्त्र्य भक्षयति । उपस्नानमादित्यस्य । उदकमभिमन्त्र्याचमयति —
६० २८ केशवृद्धिकरणे भैषज्यमुच्यते । काचोमाथोफलमणि वध्ना-
ति । कौवन्तीफल वध्नाति । भुङ्गराज वध्नाति । केशवृद्धिकरणे
केशजनने हृत्केशेषु वृद्धकरणभैषज्य । मापतित्तादिज्वरमग्न भव-
यित्वा । काचोमाथोफल भुङ्गराजाभ्या सहोदकमभिमन्त्र्य रात्रौ
प्राप्ते मूर्तते ऽवसिञ्चति —

Kandika 32

६० १ जन्मगृहीते भैषज्यमुच्यते । सानमभिमन्त्र्य बालकाय प्रक्ष-
ति पानार्थं पति करोति कर्ता करोति । दुग्धनाशने भैषज्य —
६० २ पाययति बालक पिता वा माता वा पाययति तथोपरि दुह्यते
अश्वदुग्धा — ६० ३ सर्वशाधिभैषज्यमुच्यते — ६० ४ वृश्चिकभैष-
ज्यमुच्यते । तिरश्चिराजैरित्यष्टचैन (५१ ५६ १ ४) ज्येष्ठोमधु । रच्यते (१) पि
द्वाभिमन्त्र्य पाययति — ६० ५ चित्रमूर्त्तिका जीवकोषणीचर्मवेष्टिता मणि
प्लुत्वा सपात्वाभिमन्त्र्य वध्नाति । वृश्चिकमशकभैषज्य । जीवत पशुचर्म
जीवकोषणीत्युच्यते — ६० ७ यानिन्यानि पायनान्युक्तानि तानि
तिरश्चिराजैरित्यष्ट सूतस्य भवन्ति । समाप्त वृश्चिकपिपीलिकामशकद-
शशार्कोटजलूकभैषज्य (१) — ६० ८ अथ गण्डमालाभैषज्यमुच्यते । अप-
चित्ता लोहिनीनामिति द्वाभ्या (५१ ७४ १—२) आ सुम्रस इत्येका (५१
७६ १) एताभिस्तिसुभिर्वशधनुष कृष्णोर्णमथो ज्या कृत्वा चित्रितेन शरेण
गण्डमाला विध्यति प्रयुच । चय शरा (C d शिरा) भवन्ति —
६० ९ या यिया अपचित इति चतुर्थ्या अत्रा चतुर्थेन शरेण गण्डमाला-
मभिनिधाय विध्यति — ६० १० कृष्णोर्णज्यावज्जालितोदकम
भिमन्त्र्य उपाकाले अवसिञ्चति व्याधित — ६० ११ अथ राजय

क्षभेपज्यमुच्यते । तृचेन वीणातन्त्रीखण्ड सपात्याभिभज्य वध्ना-
ति — su 12 वायव्योऽस्य तस्या गम्वर विष्णोवायव्योऽस्य कठ (1) शि-
खड वीणातन्त्री वज्रा सपात्याभिभज्य वध्नाति(?) — su 13 स्व-
पतितवीरिणसख्यमेकत्र वज्रा सपात्याभिभज्य वध्नाति — su 14
जलोदरे वरुणगृहीते भेषज्यमुच्यते — su 17 अथ ज्वरभेषज्यमु-
च्यते । नमो ह्यरायंति सूक्तद्वयेन (su 16, vii 117) खट्वाया व्याधित
कृत्वा वज्रा तत अध खट्वाया व्याधितमुपवेश्य तत उदकमभिभज्य
व्याधितमधक्षिपति । व्याधित सिच्यमान यथा मण्डूकमभि सिच्यते तथा
क्षुप्यति — su 18 अथ सर्वभेषज्यमुच्यते । अथसूक्तेन व्याधित
अभिमुशति — su 20 सर्वादिषभेषज्यमुच्यते — su 21 इन्द्रस्य
प्रथम इत्यर्थसूक्तेन पैद्व कोट्य तालिषोति लोकप्रसिद्धा त (Cod ते) पि
द्वाभिभज्य भज ददाति दक्षिणनासिकापुटे — su 22 अथ सर्पभये
भेषज्यमुच्यते । पैद्व श्वेतदत्तदेष्टितमभिभज्य यथ सर्पभय तत्र निखन-
ति । पैद्व हिरण्यवर्णसदृश कोटश्चिचिती वामपैद्व इत्युच्यते —
su 24 आरे अभूद्विद्युत्तान्तेन (ix 4 26) उल्लूक प्रताप्याभिभज्य ततो
विषत्रण वृद्धा तत्समुख क्षिपति — su 2 सर्पादग्ने यतो दृष्टस्तत (for
दृष्टन्तो) गच्छिष्यत्युल्लूक — su 26 27 अथानुक्तेषु कीशकीर्त्येषु नवव्याधि-
भेषज्येषु उक्तेषु चानुक्तेषु वापठितेषु तत्र सर्वभेषज्यमुच्यते । सर्वव्याधिभेषज्येषु
गन्ध औषधिवनस्पतीनामनुक्तान्यप्रतिपिडानि भेषज्याना अहोलिङ्गाभि
क्षयति अहोलिङ्गेन गण्येन तानि कर्तव्यानि । आशानामाग्रापालेभ्य इत्येका
etc. Here follows the list of pratikas given as the अहोलिङ्गगण
by the gāṇḍīmāla Ath Pariv. 34 31 and quoted above p 39 note 2
then the ext continues as follows यानि च वै प्रतीकान्युच्यन्ते तान्य
भिमन्त्रयेन सर्वव्याधिभेषज्यानि भवन्ति तान्युच्यन्ते । अचिभ्या ते (39 1)
मुद्यामि त्वा (i 10 4) उत देवा (iv 13 1) आदत्तन् (v 30 1) शीर्षंति
(v 8 1) अहोलिङ्गगण । एते पञ्चप्रतीकैः अन्यतमेनैकेनाभिमन्त्रण
क्षुर्यादित्यर्थः । Then follows a list of many of the commoner pra-
tices described in the preceding kandikas of this adhyaya, all of which
if performed while reciting the अहोलिङ्गगण, are accounted effi-
cacious against all diseases (सर्वव्याधिषु भेषज्यानि) as though they
were performed with their own proper mantras (अथवा ते सूक्ते
कर्तव्यानि । अथवा अहोलिङ्गेन कर्तव्यानि) Then follows a catalogue
of the diseases many of which are treated in the preceding kandika
the others are known in the later medical treatise as उक्तव्याधीना परि

गणन क्रियते — su 78 अथ स्त्रीकर्मणो विधिं वक्ष्याम । पुद्-
कामार्थं स्त्रीकामार्थं स्त्रिये मृतापत्यायै रजोनाशे च शान्तिश्च्यते —

Kandika 33

su. 1 अथ प्रसवकाले इदं कर्म क्रियते यथा सुविधिं प्रसवो भव
तीत्यर्थः । अथ प्रसूतिकरणमुच्यते — su 3 द्विदमानासु मुञ्जे-
पीकासु गर्भसंस्कारेण भवेत् । एकं कर्म — su 5 शान्तायन्यान्वि-
चृतति । द्वितीयं कर्म — su. 6 कटिप्रदेशे वध्नाति तृतीयं
कर्म । केचिद्वपटं ते पूषन्निति सूक्तेन तैलमभिमन्त्र्य प्रसवकाले अभ्यञ्जन
कुर्वन्ति — su 8 अन्त्या चो अन्त्यामवेति (1) ओषध्या एव एकत्र
वध्नाति — su 9 सर्वचीपधिखनननेतेन विधानेन कर्तव्य । यत्र छाचि-
दोषधिखननं तत्र सर्वचनेन विधानेन कर्तव्य — su 16 यदि तान्ये-
कत्र भवन्ति तदा पुत्रो जायते । विज्ञानकर्मदं — su 20 यदि पुत्रा
संधियं सृष्टन्ति तदा कुमारो जायते —

Kandika 34

su. 1 अथ बन्धाप्रजननकरणमुच्यते — su 2 ततो गृहे
पुरोडाशं प्रमन्दं कटुपाञ्चलकारान्तपात्यं प्रयच्छति — su 3 अथ
मृतापत्याया स्त्रियस्तस्यां शान्तिश्च्यते । गर्भस्रावे जातमात्रे मृते वा
स्त्रिया वा पुरुषे वा बाले वा युवाने (1) वा मृते इदं कर्म । श्रीणि मण्ड-
पानि प्राग्द्वाराणि कृत्वा एकस्मिन्मण्डपे बन्धाप्रजान् कृत्वः —
su 4 पालाशपत्रे — su 5 सीनेयूपरि स्त्रीमधिष्ठाय तेनोदया
त्रियाज्ञावयति — su 10 प्राक्पश्चिमद्वारेपीठं (1) द्वायोर्द्वारे वज्रा ततो
निःशालामिति (1) 16) सूक्तेष्वीदुम्बरी समिधं मृतापत्यायै आदधाति —
su 12 पतिलाभकर्मण्युच्यते — su 13 आश्रयति कुमारी —
su. 14 मृगापरगृत्तिकाया वेदिं कृत्वा हिरण्यालकारागुग्गुलमीष-
श्च यथोक्तान्तपात्यं बन्धनं धूपनं प्रलेपनं कुर्यात् । पूर्वस्य सहिताविधि-
श्लोकः (cf Ath Paddi and Keçava at Bauc 79 9) ।

आवपेतुरभिगन्थान् चीरे सर्पिलथोदके ।

एतदायनमित्याहरीचं तु मधुना सह ॥ —

su. 15 दक्षिणामुखी कुमारी प्रक्रामति — su 16 नाव
सपात्यं भग्नं नावमित्युक्ता उत्तारयति — su 17 सप्तदानतत्रा
वत्सान्वन्धयित्वा सपात्याभिमन्त्र्य कुमारी मोचयति । स्वयं न कर्तौ ।
यदि प्रदक्षिणं मोचयति तदा पतिलाभः — su 18. वृषभ

विमर्जयति — २० २१ आगमकुशर आश्रयति आश्रयतन्त्रे
भगिनीक (!) — २० २३ तत अर्यम्ण इत्यर्धचेन गृहाभ्यन्तरे कोणे
बलिहरण करोति — २० २४ यत आगच्छति काकस्तत आगच्छति
वर । समाप्तानि पतिलाभकर्माणि —

Kandika 35

२० १ पुसवनान्युच्यन्ते — २० २ नचत्रकल्पे उक्तानि पुनश्च
चाणि — २० ३ बाण विवृहति । शरमणि सपात्याभिमन्त्र्य
बध्नाति — २० ४ अथष्टे वृहतिपालाशविदार्यो (!) वा एकव पि-
ङ्गाभिमन्त्र्य दक्षिणेनाङ्गुष्ठेन दक्षिणस्या नासिकाया नक्त ददाति । पुत्रार्थं
क्षमं पुसवनमित्युच्यते — २० ५ ६ Keçava's explanation is essentially
the same as that of Atl Iddi and Day Kar — २० ७ के (!) लनाय
यलाश्रयत्वनिर्वर्ते (!) निघृण्य शिश्रे आधाय ततो मेशुन करोति ।
समाप्त गर्भाधान — २० ८ ९ पुन पुसवनमुच्यते । मधुमन्त्रे
ऽग्नि निशिष्याभिमन्त्र्य पाययति स्त्री — २० १० शमीगर्भाश्रयस्याग्नि
कृष्णोर्णवा वेष्टयित्वा सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति आश्रयतन्त्रे । समाप्त पुन
पुसवन — २० ११ अथ गर्भाधानमुच्यते । हस्तावर्तक कर्णादिक (१० ८
कणा) सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति आश्रयतन्त्रे । समाप्त गर्भाधान — २० १२
अथ गर्भवृद्धणमुच्यते । अच्युता वीरिति (see Kau, १३ २ where the
has na is given in सकलपाठ) — २० १३ धाता दधात्विति चतसृभिर्भ
भिष्या (११ १ ४) उदरमभिमन्त्रयति । वीरकर्म समाप्त — २० १४
अथ प्रजननकर्म । प्रजापतिर्जनयतीति सूक्तेन (११ १०) — २० १५
उदकुलिज सपातवन्त कृत्वा गर्भिणी परिहृत्य मध्यं निनयति । मुरा
कुलिज etc भक्त ( ) मुरा प्रसा सपात्याभिमन्त्र्य प्रजाकामार्थं प्रय-
च्छति । समाप्त प्रजागर्भकर्म वन्धाया — २० २० अथ सीमन्त
कर्म उच्यते । श्वेतपीतसर्पपात्सपात्याभिमन्त्र्य पुष्पाहान्ते बध्नाति —
२० २१ अथ स्त्रीवशीकरणमुच्यते । वृक्षत्वक । तगर । शरखण्ड (Cod
सराखण्ड) । अज्जन । कुष्ठ । ज्येष्ठीमधु । वातसधमतृणानि । एतानि द्रव्याणि
आज्येनालोढ्य अद्भ्र समालभेत् इत्यर्थः — २० २२ अद्भ्रव्या तुदति
भार्यामुदरे पृष्ठी इत्यर्थो — २० २३ एकविंशतिवदरीकण्टकानाद-
धाति — २० २४ एकविंशतिवदरीप्रान्तानि सूत्रेण वेष्टयित्वा —
२० २५ खट्वा अधोमुखपट्टिका गृहीत्वा स्पर्पति । शिराच कर्म —
२० २६ (note 4) अर्दय छेते — २० २७ समाप्तानि सवननानि
वशीकरणानि कामविरथे स्त्रियामुत्साहो भवति —

Kandika 36.

su. 1 2 स्थापनविघ्नश्चमन (Cod स्थापन) । स्त्रीस्थापनकर्म उच्यते ।

अभ्यन्तरद्वारे शेषमुदकं न्युच्यति — su. 4 स्त्रिया खट्वाया दक्षिणपादमभिमन्त्रयते । खट्वाया रज्जुमभिमन्त्रयते । स्त्री-

स्थापन पुरुषस्य विषये काम उत्पद्यते कामविषये स्त्रीस्थापन समाप्त । सज्जाप्रकादनं लज्जा भवतीत्यर्थः । स्थापन सर्वेषां मानुषाणां निद्राका-

मानाः । मैथुनमाचरेतो विघ्नः न भवति — su. 5 अथ पला-

यिन्या स्त्रिया बन्धनकर्म तन्त्रक्रमेण क्रियते । रज्जु⁽¹⁾ कल्पते तद्रज्जुवेष्टन-
मुच्यते । अस्याद बीरस्यादिति द्वितीयेन सूक्तेन (१) 77) रज्जुवेष्टनमभि-

मन्त्र्य वशाये बद्धा मध्यमस्थौ (Cod सूरणे) बध्नाति — su. 7 शय-

नपादमभिमन्त्र्य उत्पले बध्नाति — su. 9 अङ्गुशेन तिलाङ्गुही-

ति — su. 10 जायापत्योरकोधकरणमुच्यते — su. 12 सौ-

भाग्यकरणमुच्यते । शङ्खपुष्पोमूलमोषधिः स्त्रिया बध्नाति ।

सौवर्चलपुष्पमभिमन्त्र्य यस्य सौभाग्यमिच्छति तस्य पुष्पमभिमन्त्र्य तस्य

शिरसि बद्धा । सौवर्चलं सूयवेलेति प्रसिद्धा — su. 13 14 दुष्ट-

स्त्रीवशीकरणमुच्यते । रथजितामिति मूर्त्तिस्त्रिमोपानमभिमन्त्र्य स्त्रिया

क्रमेण वपति । वणकान् वपति । खट्वास्याने वा गृहे शयनदेशे

वा शरभृशोरादीनां अभिमन्त्र्य प्रतिदिशमभ्यस्यति । एषु पतिप्रति-

कृतिं कृत्वा हृदये विध्यति दार्भृषेण भाङ्गयेन । समाप्तानि पति

द्वेषिणीकमाणि । पुरुषो वा स्त्रीणां द्वेष करोति । अनेन कर्मणा शान्ति

र्भवति — su. 1) अथ स्त्रियो वा पुरुषस्य वा दीर्भाग्यकरणमुच्यते ।
दहनघातिता गौ अनृक्षरणीत्युच्यते । ईशानहता ज्वरहतेत्युच्यते ।
ततः उलूखलदरणे त्रिशूले निध्ननति ततः उलूखले ददाति । उपरि यस्य
दीर्भाग्यं क्रियते तस्य एतानि गृह्णीयात् — su. 16 स्त्रीपुष्पमाला
पिष्टा अन्वाह — su. 17 कृष्णसूत्रेण वेष्टयित्वा अभिमन्त्र्य व्यत्याम
अग्रमान् (Cod आग्रन) शालायां उपरि ददाति । व्यत्यासेन निध्ननति
दीर्भाग्यकर्म — su. 18 अथ तस्यां सौभाग्यकरणमुच्यते । यत्ते भग
निचक्षुरिति शिला उत्खनति उत्पादयति । भगमस्या इत्यनेन सूक्तेन
यत्कृतं तदनया विनश्यति । समाप्तं यस्यां दीर्भाग्यं कृतं तस्यां सौभाग्य-
करण — su. 19 अथ सपत्नीजयकर्मोच्यते । सपत्नीविद्वेषण
बाणपर्णीं मासिकां लोके प्रसिद्धा . — su. 22 अथ स्त्रीविषये काम
उत्पन्ने कामविनाशकान्युच्यते । दक्षिणदेशे काम उत्पन्नस्तस्यान
यावत् स्त्री वा पुरुषो वा व्रजति — su. 2) स्त्रीविषये ईर्ष्या
विनाशकान्युच्यते । ईर्ष्यां दृष्ट्वा जपति । सक्तमन्त्रमभिमन्त्र्य ईर्ष्या-

लुकाय ददाति भवार्थ — su १६ ईर्यालुक्ख कटिप्रदेशे
खल्लामभिमज्ज (१) धमति — su १८ अथ मन्युविनाशकान्यु-
च्यन्ते स्त्रीविषये पुरुषस्य । मन्युमन्त पुरुष दृष्टारमानमभिमज्ज हन्तेन
गृह्णाति — su १९ अरमान भूमौ निदधाति — su ३१

मन्युमत पुरुषस्य छायाया धनुरभिमज्ज सज्ज करोति —
su ३१ अथ सर्वविषये मन्युविनाशकान्युच्यन्ते । दर्भमूलभो-
षधिवत्खात्वा सपात्त्राभिमज्ज बध्नाति मन्युके — su ३३ अवीर-
जननमुच्यते । अपुत्रजननमित्यर्थ । अये जातानित्युक्त्वा अद्यतरीमूत्रेण
पापाण निघृण्य ततो ऽभिमज्ज भक्तेन सह ददाति । अलकार समाल-
भते । विद्वेषण परस्य । अथ बन्धाकरणमुच्यते । प्रान्यानिति नृचेन अश्व
तरीमूत्रेण etc — su ३१ समाप्तानि विद्वेषणानि परस्त्रीबन्धा-
करणानि — su ३५ आरोह्याटनमुच्यते — su ३७ पापा-
णमभिमज्ज जारमैथुनस्थाने प्रविपति उच्चाटनार्थ — su ३८ पुरुषस्यै-
स्त्रिया बहु परस्पर विद्वेषणकरणान्युच्यन्ते । बाणापर्णौ लोहिताजाया
द्रुसेन सनीयाभिमज्ज शयनमुपरि किरति (cf su १९) । स्त्रीपुरुषस्य
उभयवृद्धिविनाशकरण — su ३९ अथ दीर्भाग्यकरणमुच्यते ।
हृदय मुञ्ज बाभिमन्त्रयते परस्त्रिये — Keçara ends the adhyaya as
follows समाप्तानि स्त्रीकर्मकरणानि । तत्र भद्रस्त्रीम् ।

भैषज्यकर्माणि प्रोक्तानि सर्वव्याध्युपशान्तये ।

स्त्रीकर्माणि तत पद्यास्तुर्थ सहिताविधी ॥ —

Adhyaya v

Kāṇḍika 37

Introduction अथ विज्ञानकर्मणा विधि वक्ष्याम । लाभाजाभयय
पराजयमुखदुःखोत्कर्षापकर्षमुभिचदुर्भिक्षचेमाजेमभयाभयरोगारोगा ।
वसो ऽस्तीति न वेति । धनाधनधर्माधर्म मरणामरण । धान्य
भविष्यति न वेति । जैत्र भविष्यति न वेति । गृहे वासो भविष्यति न
वेति । धान्यपुत्रपशुहिरण्यसखस्वाण च । चियाशास्त्रादिजामो भवि-
ष्यति न वेति । जीवितमरणे गमनागमने वलावले । सदसयोगाद्व्याधितस्य
जीवितमरणाभ्या । प्रमवे पुत्रयोगात् पुत्रे जाते धर्माधर्मसयोगात् मि-
त्रामित्रसयोगात् । यामो ऽस्ति वा न वेति । पुरुषस्य विवाहो ऽस्ति वा
न वेति । सवत्सर मासे वा भविष्यति शुभगा वा दुर्भगा वा । गृहे यामादि
भविष्यति न वा । आधान भवेन्न वेति । इत्यादि मनसा वाचा वा स-
चिन्त्य तत्कर्म कुर्यात् — su १ राध्यमान चीरीदनमभिमज्ज तत

आमिञ्चेत् । मनसा चिन्तयेत् । वाचा चिन्तयेत् । ओदन शृत भवेदशृत
वा भवेत् । यदि यथाचिन्तित भवति तदा तस्य कमसिद्धिर्भविष्यतीति
जानीयात् । इधमप्यममाध्यायमभिमञ्च आयाचेत् उक्तुर्वेनाथ ।

दक्षस्वमभिमञ्च आयाचेत् यत्र सम विषम जनार्थमिद्धि । पूर्वेषु
पाठामभिमञ्च आयाचेत् । पचाणा पचाणा सकीर्त्तनेनाथसिद्धि —

अस्य यो यन्तीति सूक्तेन सयामे पूर्वेषुवेदि कृत्वा अभिमञ्च द्वितीये ऽहनि
समविषमेषु भावेन सिद्धि — u 3 पञ्चयज्ञिवेणदण्डमभिमञ्च

आयाच्य समे धारयति । अभीष्टदिशि पतनेनाथसिद्धि । इष सधाया
भिमञ्चायाचेत् चिन्तित (Coo चितित) प्रचिपणनाथ । कुम्भ उदकपूण

दुग्ध प्रक्षिप्यायाचेत् जनाधिकेनाथसिद्धि यथा चिन्तित तथा सिद्धि ।
कमपङ्कलमुदकपूण दुग्धमाधियाभिमञ्चायाचेत् जनाधिकेनार्थसिद्धि ।

दर्भस्वमभिमञ्चायाचेत् । काम्पीलशाखा मूर्ध्नि धारयित्वाभिम
ञ्चायाचेत् इष्टदिक्पतनेनाथ । युगमभिमञ्चायाचेत् । धा

न्यमभिमञ्चायाचेदपी प्रचिपेत् प्रदक्षिणज्वलेनार्थ । हस्तयोर
कुलिङ्गमभिमञ्चायाचेत् । अज्ञातस्य वेनस्तदिति सूक्तेन एकविंश

त्या ( ) शुक्लरा अभिमञ्चायाचेत् धनेनाथ समविषमभावेन यथाव
तार्थ ( ) — su 4 अथ नष्टद्रव्यपरीक्षणे क्रियमाणे रद कम ।

वेनस्तदिति सूक्तेन — u 6 वेनस्तदिति सूक्तेनाहतेन
वस्त्रेण वेष्टित हल सपात्याभिमञ्च येन हरेता ततो नष्ट । अथा (

कुम्भवत्कुत्वा सपात्या येन हरेता ततो नष्ट । समाप्त नष्टद्रव्यप
रीक्षणे दिङ्मान — su 7 अथ कुमारीविज्ञानमुच्यते । वेनस्त

दिति सूक्तेन — su 11 वेनस्तदिति सूक्तेन कुमारीमुदकाञ्जलि पूर
यित्वाभिमञ्च — su 1 समाप्त कुमारी ( ) विवाहकाले

विज्ञान —

ka d ka 3

Introduction अथ नैमित्तिकानुच्यन्ते — 1 1 दर्दिनविना
शुक्लमणा विधि वक्ष्याम । दर्दिनमभिमन्त्रमुपतिष्ठते सवच दर्दिनवि

नाशकानि — " प्रत्युचमुदकं प्रतिपति — 1 2
गृहीत्वोपतिष्ठते अभिमन्त्र उल्लेख गृहीत्वोपतिष्ठते सूर्यस्याभिमन्त्र ।

लकट गृहीत्वोपतिष्ठते उच्यन्तानो अकमुत्वा भूत्वोपतिष्ठते
1 3 पट्टेरकसमिध (अकसमिध आदधाति स्थण्डिले —

खदा खत्वा खदा चि परिक्रम्यार्कानुष्ठित कृत्वा खदाया प्रति
पति सूक्तान् । तत पाशुना खदा पूरयति । वृष्टिनिवारण समाप्त —

su 8 अग्निनिवारणं कर्म वक्ष्याम । अग्न्याभिमुखमुपतिष्ठते —

su. 9 एतत्कर्म चेत्ते । अग्निनिवारणं ।

अतिवृष्टिरन्नावृष्टिं श्लभा मूषका शुका ।

सचक्रं परचक्रं वा सप्तैता ईतयः स्मृताः । —

su 11 अवदीर्यमाणे ग्रामे वावसाने वाग्निशरणे वा सभाया (Cod समया) वा गुहे वा प्राकारे वा वातरचार्यं कर्म वक्ष्याम — su. 12

पत्तने रचार्यान्वुच्यन्ते — sus 13-16 The rites described in these sūtras are valid for the दृहणानि as well as the दृढिकर्माणि Is दृढिकर्माणि at Kap. 38 12 to be emended to दृढिकर्माणि? In describing the latter Keçava ends as follows

समाप्तानि दृढिकर्माणि गुहपत्तने ग्रामपत्तने कार्यदृढकरणे अवहरणरचार्यं — su 17 विवादे जयकर्मणा विधिं व्याख्यास्याम । ज्येष्ठो मधुमभिमन्त्र्य (!) भक्षयति । ततः सभा प्रविशति अपराजितादेशात् । पर्यञ्जयकर्म सभाजयकर्म समाप्त —

su 18 विवादे जयकर्माण्युच्यन्ते । पाटामूलं मुखे प्रक्षिप्य तदग्नौ रमपराजितादेशादागच्छति — su 19 पाटामूलं मुखे प्रक्षिप्यान्वाह —

su. 20 पाटामूलं बध्नाति — su. 21 पाटापुष्पमालामभिमन्त्र्य शिरसि धारयति । पाटापालाशी सप्तपलाशी (!) सप्तपर्णो (!) मालामभिमन्त्र्य

धारयति — su 22 वृष्टिनिवारणं भक्षभोजने कर्म उच्यते । भक्तमभिमन्त्र्य भक्तं शाकादि (Cod भक्तं) ततो भुञ्जीत । वृष्टिनिवारणं समाप्त —

su 23 ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तेन प्रथमेन काण्डादिना सूक्तेन वेदं वा अनुवाकं वा सूक्तं वा कल्पं वा ब्राह्मणं वाध्ययनं कर्तुमिच्छति तदा

तदा सूक्तं जपित्वा ततः अध्ययनं कुर्यात् । कलहशमनं समाप्त — su. 24 ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तं जपति विवादे जयार्थं — su 25 ब्रह्म ज्ञानमिति सूक्तं जपित्वा मीमांसव्याकरणादिशास्त्रवादं करोति तदा जपित्वा

करोति प्रतिवादिनं जयति — su 26 विवादकर्म उच्यते । चाक्रिकस्त्रं रज्जुमभिमन्त्र्य धारयति हस्तेन इति विवादकर्म कर्तुर्वदने

कलहो न भवति — su. 27 सभाजयकर्मण्युच्यन्ते । सभास्तम्भनं कर्म जयकर्म तदा सभासदधर्माधिकरणादि वाच्यते । चोरोदनं etc. भक्षयति —

su. 29 यद्वदामोति अथ जपित्वा सभां वदेत् । निरीक्षते । अन्वाह । यद्वदति तच्च तथैव वदति यच्चक्षुषा पश्यति तद्वदन् विघातो न भवति —

Kapdikā 39

su I तिलकमणिं सपात्याभिमन्त्र्य पुण्याहान्तं बध्नाति । आत्मरचार्यमणिं । सर्वत्र प्रत्यभिचरणार्थं मणिं बध्नाति । —

८३ 5—12 तत शान्त्युदक करोति महाशान्तिधान मातलीवर्जं कृत्वा
 दूष्या दूषिरसीति कृत्वा प्रतिहरणो गण । ततो वास्तोष्पत्यमातृनामचा
 तनशान्तिगणे (१) एते पञ्च गणा (cf Kauç 8 १3—१६) शान्त्युदकेन
 आवाप्यन्ते । ततो मातली कृत्वा शान्त्युदकभाजने चित्वाद्या (cf Kauç
 8 16) आदधाति । मन्त्रोक्ताया दर्भापामार्गसहदेवीआटरूपककाम्योल
 शितोवारसदृश्या एता मन्त्रोक्ता भाजने एता ओषधी शान्त्युदके
 अवधाय तत शान्त्युदक करोति (Kauç 9 8) । तेन शान्त्युदकेन प्रोच
 भ्रजति अतो राची इदं कम प्रमाणक करोति । उपानहो परिधाय
 उष्णोप कृत्वा अये भूत्वा कता शान्त्युदकेन प्रोचति कृत्यास्थान यावत्
 बालागमपात्रेषु कृत्यादिषु च सर्वेष्विदं कर्म भवति । अमित्रचक्षुः (१)
 यदि कृत्या दुष्टा भवति ततो घट्यमाणं कर्म करोति अथ न भवति तदा
 कुर्यात् । एव बालागमपात्रेषु कृत्यादिषु सर्वेष्विदं कर्म भवति । अमित्रचक्षुषा
 इत्यनेन मन्त्रेण कृत्या (Cod कृत्या) निरीक्षते । स च निरीक्षते । कृतव्यधनि
 इत्युक्ता कृत्यास्थान अवेषते । कृतव्यधनि इत्युक्ता कता काण्डेन विध्यति आ
 द्विरसकल्पविधानधनुषा । अथवा दभ्युषेण (१) काण्डेन विध्यति —
 ८३ 1० मासानि शकले निधाय कर्ता सद्गं गृहीत्वा चमणि बद्धा प्रपकृत्य
 रिक्तम्य वन्याद्भुजति — ८३ 13 नवगतेनाभ्युषाक्षिणी वा अङ्गु —
 ८३ १० अरसि गच्छन्ति — ८३ ११ वास्तोष्पत्यादयस्तारो
 गणा (cf under su* 5 1१) उद्धं पठन्ति — ८३ १ कता अभिचा
 रकृतपुरुषस्य शान्त्युदकेन मर्माणि (C 1 क० समोचते । गाईपत्यसभा-
 श्रामपात्रकूपकुट्टइत्यादीनि cf १ १ 1—4) मर्माणि (Cod क०)
 समोचति — su ११ कृत्यास्थान कृष्णदूषभहलेन कर्षति —

Kand ka 40

८३ 1 अथ नदीप्रवाहविधिं वक्ष्याम । नदीप्रवाहं धत्वा प्रसिद्ध
 भ्रजति — ८३ १ काशमभिमन्त्र्य तत्र पाते रोपयति । द्विविसे
 वालपर्णोऽभिमन्त्र्य (for शेषाल*) रोपयति नदीप्रवाहे । धेधूकपाटरक
 (1० *पटरक*) अभिमन्त्र्य नदीमार्गे निष्यनति । वेतसशाखामभिमन्त्र्य
 नदीप्रवाहने (१) निष्यनति — su 6 उदकं मण्डूकस्थोपरि निनयति —
 su 7 पूर्वप्रवाहो न भवति अथ नवधा प्रवाहे इदं कर्म कुर्यात् । वरुणदे
 यतापाकपञ्चविधप्रतिष्ठायास्त्यभ्यागन्त कृत्वा यददं सप्रयत्नोक्तिः सूक्तेन
 चिविमन्त्रं जुहोति । तत उत्तरतन्त्रं । कृष्णव्रीहिं कृष्णाया गो पय घृत
 च वेतसकाष्ठसु च इन्धनं । वेतसपत्रे सारणं पट्टेरकेण वा अस्मिन्नन्त्रे (१)
 सव माहृत कर्तव्यं । उदकप्रवाहे उदकप्रवाहभये नदीभये घामे नगरे

वा । यच्च उदकनदीभ्य भवति तच्च सर्वत्र वारुणी होम कर्तव्य —
 su 9 बलि हरेत् तत अति धन्वानोति द्वाभ्या न भवति मन्त्रोदक
 नदीप्रवाहे प्रमिष्ट-व्रजति । समाप्त नदीदूरगमनकर्म — su 10 यदि
 न वहति नदी तदा वक्ष्यमाणमिदं कर्म । यद्द सप्रयतीरिति नदी हन्ति ।
 वेतसशाखामभिमध्य नदीमवसिद्धति । यदि दूर गता पुन निवर्तते
 तदा इदं कर्म एके आचार्या । यद्द सप्रयतीरित्यादि सर्वमेक कर्म
 मन्यन्ते । अन्ये भिन्नानि कर्माणि मन्यन्ते । अन्ये प्रमिष्टनक्रमं हिरण्यमण्ड-
 ककर्म योगकर्म मन्यनकर्म पाणिकर्म एतेषा विकल्प मन्यन्ते । समुच्चयो
 वा इति दारिद्र्यमत समुच्चय । समाप्त अन्यप्रवाहे नदीकर्म — su 11 12
 अथ अरणि समारोपणकर्म । अरणिद्वय प्रतापयति पाणी वा प्रता-
 पयति । उत्थाय वा गृह्णाति । ततो अनेन विधानेन पथि गच्छता दोषो
 न भवति — su 13 अथावरीहणमुच्यते. — sus 14 15 पुरुषस्य
 वीर्यकरणे विधि वक्ष्याम । कपिककुमूलमोषधिवारुणात्वा सुरवाल-
 कसोषधिवारुणात्वा . दुग्धे यपयित्वा उपविष्ट धनुस्तद्वे कृत्वा .
 दुग्धमभिमध्य पाययति — su 16 हरिश्चा divides this sutra in
 his treatment so as to join the words मयूखे मुसले वासीनो to the
 preceding practice, so wit या स्तितृचा सुरवालक दुग्धे क्वापयति
 पीत्वा कोलके उपविश्य पिवति कपिककु मुसले उपविश्य .
 पिवति । मूकरवालक मुसले उपविश्य . पिवति Then a
 new practice is introduced with the words शिष्यस्य स्थूलकरणमुच्यते,
 as follows यथासित इति सूक्तेन एकशालाकर्मणि सपात्याभिमध्य अर्क-
 सूत्रेण वध्नाति — su 17 18 यावदह्नीनमितृचा कृष्णमृगव-
 ममणि वध्नाति । आ वृषायन्वेति सूक्तेन हरिणमन्थचर्ममणि
 कृत्वा कृष्णवालनेन वध्नाति । . वीर्यकरण उत्थापन स्थूलकरण च भवति
 रेतोनाशे च —

bandika 41

su 1 अथ वृष्टिकर्मविधि वक्ष्याम — su 2 3 चयोदशे
 इहनि पाकयज्ञिक तन्त्र व्रतोयायनान्त कृत्वा ततो देवस्य त्वा सवितुरि-
 त्यादि मरुद्गो जुष्ट निर्वपामि मरुद्गस्ता जुष्ट प्रोचामीति अनेन यजुषा
 तावत्प्रमान यावदाज्यभागी तत घोरोदन जुहोति । समुत्पत्तिर्भवति
 सूक्तेन पञ्चभिर्हविर्भरेकामाहुति तत पञ्चभिर्हविर्भवेत्तीया षड्भिमृती-
 यामाहुति जुहोति तत पार्वणावृत्तरतन्त्र । पाकयज्ञिक तन्त्रमाज्यभागान्त
 कृत्वा तत प्र नमन्वेति घोरोदन एकामाहुति जुहोति । न घनतापेतृचा

(vi) 18 2) द्वितीयामाहुति । युक्ताभ्या तृतीयामाहुति । पार्वणाद्युत्तरतन्त्र
 वर्हिर्होमं भक्तो गच्छतु हवि स्ताहेति । सर्वेषु वृष्टिकर्मसु कृष्णाया गौराज्य
 कृष्णाया गो पय कृष्णा ब्रौहिमालथ वेतससुवू वेतसी समिदन्धन च —
 ५० ० ४ काशदिविधुवकवेतसामेकव (1) कृत्वा तत उदकमध्ये पाच
 अधोमुख निनयति । उदके विज्ञावयति — su 6 कुङ्कुरशिरमभिमन्त्र्य
 उदके विज्ञावयति । मेरुशिरमभिमन्त्र्य उदके प्रक्षिपति । मानुषकेशजर
 दुपानहौ (1) वशाये प्रवध्य योधयति जपन् — ५० 8 अर्घ्योत्पापने विघ्नश्म
 नविधि वक्ष्याम । अर्घकामोद्यम यदा करोति तदा इद करोति ।
 द्रव्यहस्त्यश्चरत्वाहरण्यधनधान्यादि एवकामो यदोद्यम वणिजादि करोति
 तदा इद कर्म करोति । यस्मिन्नारम्भा गृहादि न सिध्यन्ति तदा इद
 कर्म — ५० 10 अथ सूतजयकर्म उच्यते — su 11 उत्त-
 राषाढनक्षत्रे समिनोति (Codd सभिः) पूरयति — su 1६ यद्यो
 दृक्षाद्यस्मिन्नो हधिमधुनि वासयित्वा (hauc 7 1०) अक्षाया कप-
 र्दकाया सूत क्रीडा कुर्यात् — ५० 14 अघाघोत्पापनोद्यमकर
 विघ्नश्मनकर्म उच्यते । भक्तो यजते पाकयज्ञविधानेन यथा वरुण
 मासत घोरीद्व मासतमृतमित्यादि भवति (cf su 3 fg These per-
 formances as well as those following : now are performed with each of
 the pratikas mentioned in su 14) । एवमाद्या ओषधी सपात्य अभिन्व-
 ज्जन । विज्ञावयति । शशिर एडकशिर केशजरदुपानहौ पुष्टपदपाचकर्म
 (cf su 6) एतानि अभिवर्षणानि कर्माणि भवन्ति एकैकस्य सूक्तस्य । एके
 आचार्या मासतस्थाने मन्त्रोक्तदेवतायाग कुर्यात् यथा वरुण । अर्घ्योष
 धिहोमसमान वर्षकर्मणाम् । उदकधट सपात्याभिमन्त्र्य तत आज्ञाव-
 यति । अवसिषेति (both performances are again prescribed with
 all the pratikas of su 14) विघ्नश्मनकाम । समाप्तानि अभिवर्ष
 णावसेवनानि कर्माणि — su 1१ विद्यानरो रश्मिभिरिति सूक्तेन
 उदेहि वाजिनिति विशत्या अग्निभ्य (xiii 1 1-20) उद्यन्तमादित्य
 ज्ञान कृत्वोपतिष्ठते अर्घ्यमुत्पापनकाम — ५० 17 वस्तु ददा
 ति । विद्रावणादिविषये श्मनकाम । समाप्तानि विघ्नश्मनकर्माणि —
 su 18 अथ गोवत्सद्वेषोविरोधसामनस्यमुच्यते — su 19 ततो
 वत्स च परिभ्रामयित्वा पानार्थं मुञ्चति — su 20 गवा
 वत्सेन मह विरोधि वत्सगोविरोधिसामनस्यकर्म (1) । समाप्त गोवत्सस्य
 विरोधि सीमनस्य । अकरणे गा पूर्वा विनश्यति अथ गोवत्स तदा
 राजा प्रजा — ५० 21 अश्वशान्तिविधि वक्ष्याम । अथा
 शान्तास्तेजस्विनो निरुपद्रवा वेगवन्त आरोग्या भवन्ति —

Kandika 42

80. 1 अथ प्रवासनद्रव्योत्थापनमुच्यते । प्रवासे गत्वा चौरभय
उदकभय गमनविघ्न न भवति । हवियामुपधानं कुर्यात् — 80. 3
यदि यानेन याति तदा इदं कर्म — 80. 4 वाणिजद्रव्य वस्त्रा-
श्चादि सर्वद्रव्य विव्रयार्थं नयति । यदा द्रव्य गृह्णाति तदा इदं
कर्म — 80. 6 अथाभ्यागतपुरुषाणां सामनस्यं क्रियते । यदा वि-
शिष्टो गृहे आगच्छति तदा इदं मित्रिकर्म क्रियते । मित्रं तेषां दर्शने
आगतानां । यदा गृहे आगच्छति तदा इदं कुर्यात् — 80. 7 .
हस्त्यादियानं सथात्याभिमतं तस्मिन् याने यस्य सामनस्यं क्रियते उपरि
उपविशति । सर्वे यानस्थोपरि चटन्ति तत्र पश्चिमदिशि गत्वा
पुनर्गृहे आगच्छति । तत्र ओदनमभिमतं सह भुज्जति मन्य वा ।
समाप्तं सामनस्यं । एकस्मिन्नुदे क्रियमाणे सहागतस्य कर्म इदं कर्म अन्यस्य
च साधारणमित्यर्थः । यो युद्धे साहाय्यत्वं करोति तस्मैदं कर्म । प्रथमं
पार्श्वं प्रक्षाल्य तत्र कर्म चेति । चविषयोऽरिदं कर्म मन्यन्ते केचित् —
80. 8 अथ गृहे विरुद्धे सति सामनस्यमुच्यते । कर्तारस्ये गत्वा समिधो
गृहीत्वा तूष्णीं गृहमागत्य गृहमनुषाणां सामनस्यं भवति कृपहनिवा-
रणं — 80. 9 अथ मन्त्रब्राह्मणयोर्द्रव्यमिच्छति तस्मैदं कर्म प्रति-
गृहादि उच्यते । वेदपाठेन शास्त्रपाठेन अर्थोत्थापनमिच्छतिदं करोति ।
समाप्तं वेदेन अर्थोत्थापने विघ्नग्रसनं — 80. 12—17 अथ परिमोक्ष
विधिं वक्ष्यामः । गोदानिकतन्त्रमाज्यभागान्तं कृत्वा ततः शान्त्युदकं कृत्वा-
भिमतं नयति । अपो दिव्या इति चतसृभिः । ततो भ्यातानादि परिदानान्तं
कृत्वा । केचित्परिदानान्ते ततो भ्यातानं कृत्वा । तत इदावत्तरायेति कल्प-
यितसुभिर्हविर्भराज्यं जुहुयात् । समिध आदधाति । . पेद्व्रत
कल्पव्रत भृगुराव्रत विषासहिव्रत यमव्रत शिरोव्रत अङ्गिरोव्रत इत्येव
मादिषु (cf Kauṣ 57 32 note) . इदावत्तरायेति व्रतविसर्जनं व्रत-
थावप च करोति । यत्र क्वचिद्व्रत वैदिकं लौकिकं च तत्र सर्वत्र
व्रतादानं व्रतविसर्जनं च भवति विधानेन । शिरोव्रतादीनि नित्यानि
, कृच्छ्रचान्द्रायणादीनि काम्यानि स्मृतिपुराणशास्त्रवेदविहितानि . .
तानि सवाणीत्येतेन विधानेन कर्तव्यानि — 80. 18. परिमोक्षानन्तरं
चिराच्च स्नानव्रतं चरेत् . — 80. 19 अथ पापलक्षणां स्त्री तस्याः
शान्तिरुच्यते । स्त्रीमुखं प्रत्युचं प्रचारयति तस्या मुखं हस्तयोर्मध्यं कशि-
युक्कशिरकी (!) अस्थानतिलकं हस्तकेशादिपापलक्षणं सामुद्रिके स्त्रीलक्षणे
व्याख्यातः . स्त्रियं पापलक्षणमभिप्रेक्षति दक्षिणात्वेनादारभ्य याव-
दुत्तरपार्श्वं ततः पापलक्षणं विनश्यति — 80. 22 अथ पापदर्शने शा-

निरुच्यते दर्शनदीपो न भवति । पुरुषस्य भाग्यकाले हरिणा यान्ति
प्रदक्षिणा अप्रदक्षिणेषु हरिणेषु अयं जपः पक्षिषु च । श्वानरुदिते
काकरुदिते काकमेषुनेषु पुरुषस्य मेषुनेषु श्वेनमेषुनदर्शने नानस्त्रीदर्शने
नगरनपुरुषस्य नपुंसकस्य दर्शने यत्र कचिदपशुकुता पतिता तत्र
सर्वत्राय जपः । युचौ स्मृतौ पतिता अदृष्टव्यास्तेषां सर्वेषां दर्शने अद्भु-
तानां दर्शनेष्वयं जपः कर्तव्यः । लोके यदिरुदितं अन्योत्स्यं अयं जपः ।
अपशुकुनजपः समाप्तः — su. 23 अथ पुरुषहवे अकार्यकरणेन विघ्नश्च
मनकर्म उच्यते —

Kāṇḍika 43

su 1 पुनर्विघ्नश्चमनमुच्यते । पिशङ्गवर्णसूत्रे बद्धा चरन्
मणिं सपात्याभिमन्त्र्य चर्धाति । विस्मन्धविघ्नश्चमनो मणिः । स्पर्ध-
मानस्य स्पर्धा विनश्यतीत्यर्थः । वेणुदण्डादीन्सपात्य ततः सूक्तेन
विमृश्य धारयति । चित्रदण्डे ध्वजदण्डे चित्रदण्डे लकुटा-
दिदण्डे सर्वं सपात्य धारयति तस्य सर्पमृद्दिदप्रादिविघ्नः न भवति ।

। आयुधं सपात्याभिमन्त्र्य विमृश्य सूक्तेन धारयति । सर्वशस्त्रं
सपातिते मायादिकं मायाजालयुद्धे निवारणं सपाते इन्द्रजालनिवारण-
युद्धे विघ्नः न भवति शत्रुहव निवारयति । शत्रवो गच्छन्ति । स्पर्धमानं शत्रु-
जयति हव विनाशयति — su 2 विघ्नगृहीतं पुरुषं धूपयति

यस्य आरम्भा न सिध्यन्ति — su 3 अथ भूमिमृद्धिं गृहं करिष्यमा-
णस्तथैव करोति । Then Kaṇḍika exhibits exactly the same text
as the Ath Paddh ending with the full wing अथवा नवे गृहे स्थितं

यागं कर्तव्यं विकल्प इति भाष्यकारः । प्रथमतो वा श्वेनयागो नवे वा
गृहे — su 4 अथ गृहप्रवेश उच्यते । वास्तुसंस्कार उच्यते —

su. 5 ततः शान्त्युदकं करोति । मातलीं पूर्वं कृत्वा वास्तोष्पत्यादीनि च
तुर्गणौ महाशान्तिं शान्त्युदके आवपते । ततो मातलीं कृत्वा ततः शान्त्युदकं
समाप्यते (cf. Kauṣ. 8. 13 fig.) । तेन भूमिं प्रोचयेत् — su. 7 अन्येषु स्थूला-

गतेषु पार्थिवे स्थितेषु प्रक्षिपति — su. 8 नीयमाना (!) शालामनुम-
चयते — su. 11 दृढां कारयति शालाभूमिं — su. 13 द्वाभ्यां

चक्रं ब्रूहीति । केचिदस्मिन्तन्त्रे (!) यज्ञपि यज्ञ इति etc. as at Kauṣ.
23. 1 fig. — su. 15 नृदस्त्रियो गीतमङ्गल्यादि कुर्वन्ति ब्राह्मणा पुण्या-
हानि पठन्ति श्राद्धं च केचित्पश्यात्कुर्वन्ति । यत्र गृहं मण्डपं वा कुटो-

वा चित्रशाला वा मठस्थानं वा देवगृहं वा अन्यं वा तृणमयं वा काष्ठ-
मयं वा इष्टकामयं वा पाषाणमयं वा गृहादिकं करोति तत्रान्नेन विधा-
नेन वास्तुयागं कर्तव्यः — su. 16 अथ कच्चादोषहतगृहे चैव वास्तुच मोष्ठे वा

यत्र क्वचित्तत्र शान्तिरुच्यते कव्यादा प्रविष्टे गृहे कुमारो म्रियते वत्मान्
 (!) वा किशोरान् (!) वा धननाशो यत्र भवति तद्गृहं ग्रामं नगरं वा
 कव्यादोपहतं जानीयात् — su 18 पालाशसमिध आदधा-
 ति — su 19 कुमारवत्सगोमरणादि धनधान्यविनाशादि चि-
 न्तितोद्देशादि कव्यादचिह्नानि । कव्यादोपहतशान्तिः समाप्ता — su 20
 अथ कव्याच्छमनविधानमुच्यते । सर्वाङ्गिके वाग्नां गृहे वावसथ्ये वा
 शान्तिकपौष्टिकार्थं मन्त्रेण वा यत्र वा कव्यादोपहतिदृश्यते तत्र सर्वत्र
 कुर्यात् — su 21 अथ वशाशमनविधानमुच्यते । ये अप्रय इति
 दृष्ट्वेन मूत्रेण वशामभिमन्त्र्य ततो ब्राह्मणाय ददाति । यस्य गृहे वशा
 भवति जायते तद्गृहं देवहतं विजानीयात् —

Kāṇḍika 43

su 1 अथ वशाशमनविधानमुच्यते — su 3 शान्त्युदकं करोति
 चत्वारभ्यार्यं वशाये कष्टेन नृणेन वा — su 5 मातृव्यन्तेन (su 6 23) शान-
 त्युदकेनाचामयति च संप्रोक्षति च — su 6 वशा कर्ता कर्ध्वस्थितं वासो
 पत्यादिचतुर्गुणो महाशान्तिः (cf Kau. 8 23 fg) उच्चैःसूतो यस्य वने जपति
 वशामभिमुखं स्थित — su 14 समस्येति ( ) मन्त्रेण भूमौ कृत्वा तत उपरि
 वशा पातयति — su 15 निरुच्छ्वासं करोति मारयतीति — su 17
 यद्विशेष्यं वा कल्पयया आज्य जुहोति — su 17 इति कथा ब्रूयात् —
 su 19 शेषमुदकं पार्श्वदेशे निविष्य ततोऽभ्यन्तरे प्रविश्य — su 36
 छिन्दनस्थानमभिधाय —

Kāṇḍika 44

su 3 अवदानानि पशोरेकादश गृह्णाति — su 4 तत स्निष्टं
 कृदवदानानि गृह्णाति तानि त्रीणि दक्षिणे बाहुं वामबाहुं च अन्न-
 विभागः । एतानि त्रीणि भागानि — su 6 ततो यद्देवतं पशुसह-
 वत्यचरं अर्पयत्य — su 12 वपायपर्षा द्वे सह जुहोति —
 su 13 अथ पित्र्येषु काम्येषु विशेषः — su 16 सप्ताहिति मन्त्रे-
 णाज्य जुहोति । सर्ववीरायित्यादि चतस्र आहुतोर्जुहोति । समाप्तं
 वशाशमनविधानं । देवहतं तस्य गृहं यस्य गृहे वशा जायते तस्य धना-
 दिनाशा भवति तस्माच्छान्तिं कतव्या — su 17 अथ दुष्टे प्रतिग्रहे
 सौम्ये वा कृते वाजने वा दक्षिणार्धमतिग्रहणे वेन कर्मणा शप्यं विनश्यति
 तदुच्यते । प्रतिग्रहं प्रतिगृह्णाति । प्रतिग्रहदोषो न भवति —
 su 18 सर्वाणि कर्माणि कृत्वा पुनर्मन्त्रिन्द्रियमित्यूचा कर्म समाप्य तत
 आत्मानमनुमन्त्रयते । सर्वकर्मसु भवति । इत्याद्यशान्तिः । सध्यावन्दने

आज्यतेने पाकतन्त्रे अस्मिन्कर्मणि नित्यनैमित्तिककाम्येषु पुनर्नैमित्तिक-
मित्युक्त्वा आत्महृदयमनुमन्त्रयते — su 19 एतेन विधानेन पशवो
व्याख्याता नित्यनैमित्तिककाम्या . घटीनसिना काम्या पठिता —

Kāṇḍikā 46

su 1 अथ अकृते पापे लोके पापवचनमुत्पद्यते तत्र शान्तिरुच्यते ।
सक्तमन्य भक्तमभिमन्य ददाति । प्रथमगमे कृत्वा अभ्याख्यात
गृहे प्रवेश्य कर्ता पश्चात्प्रविशति — su 2 द्रुघणमणि सपात्या
भिमन्य बध्नाति — su 3 घालाशकाष्ठमणि द्रुघणप्रतिरूप कृत्वा
अभिगच्छे बध्नाति । कृष्णरोहमणि ताम्रमयद्रुघणप्रतिरूपमणि
हिरण्यमणि द्रुघणप्रतिरूप बध्नाति । सर्वत्र कौशिके कर्मणा
विकल्प । एकस्मिन्विषये यत्र बहूनि कर्माणि पठितानि तत्रैकं कुर्यात्स-
र्वाणि वा तत्त्वविकल्प — su 4 अथ यागे क्रियमाणे घन कर्मणा
विघ्नशमन भवति तदुच्यते । अतिशो यज्ञमानघाशयन्ति (') अविघ्न
यज्ञसिद्धिर्भवति — su 5 यागसमाप्तौ विघ्नशमनमुच्यते । सोमदेवत्य
चह जुहोति — su 6 अथ धनधान्यादप्रतिग्रहादियाचना-
मिच्छन्निदं कृत्वा याचितविघातो न भवति । याचित न पतिपेध
यति । सारूपवत्स पायस सपात्याभिमन्यान्नाति — su 7 अथ कपोते
उलूके वा गृहे प्रविष्टे अन्यत्राभोष्टदेशे ऽपि तत्र शान्तिरुच्यते । शान्त्युदके
आवपते ततो मातलो (su 8) कृत्वा शान्त्युदक समाप्यते रात्रौ तेन शा-
न्त्युदकेन तत्स्थान मोचति यतार्य इत्येतेमन्त्रे ।। 1. 10 । कपोतोलूक
स्थान यावत् — su 8 वि शाला परिणयति कपोतस्थान वा परिभ्या
मयेत् । आरण्यके पक्षिणि प्रविष्टे इदं कर्म वुच्यते । कपोतोलूके वा
प्रविष्टे द्विपदचतुष्पदविनाशी वेदे श्रूयते तस्य दोषशमन — su 9
अथ स्वप्राध्यायपठिते उये स्वप्नदर्शने शान्तिरुच्यते । स्वप्राध्यायपठितदु-
ष्वप्य रुद्रभाष्यकारमतेन गृहीतव्य (') । पञ्चमासे प्रेतदर्शने परिष्वङ्गमकंटे (')
दृष्ट्वा तैज्जाम्बुजे नमपुरुषदर्शने नमस्त्रीदर्शने कालसूचेत्यादि (स्वप्राध्याय-
पठिता अनेकश । इति दु स्वप्नदर्शने शान्तिरुच्यते । स्वप्न दुस्मित
दृष्ट्वा मुख प्रचालयति — su 10 अथ पुनर्घोरदु स्वप्नाशनकर्म
उच्यते । विद्या ते स्वप्नित्येकेन पर्यायेण दु स्वप्न दृष्ट्वा मुख विमार्ष्टि ।
पाथ्येन द्वितीयेन भूयते । अत्र स्वप्ने दृष्ट्वा निरीचते । मयधान्य
पुरोडाश जुहोति — su 11 अथ आचार्ये मृते ब्रह्मचारी इदं करोति
श्रेयस्काम आचार्यदहने । अपिभूम्यामित्यादि (su 12) पञ्च सामिधे
नीर्जत्वा ततो दहनं त्रिर्धामयित्वा तत नहि ते अग्ने तन्न इति सूक्तानि

पुरोडाश जुहोति तस्मिन्दहने — su 16 कौशिकसूत्रे शयन न मन्यते च प्रेतादिभयात् तद्विघातश्मनं — su 17 अपो दिव्या इति चतसृभिर्ह्यग्निं स्नानं कृत्वा विराच गृहे आगत्य ततः शयति इति कौशिकमतः । मृते आचार्ये इदं कर्म प्रायश्चित्तं कृत्वा ततः समावर्तनं कुर्यादित्यर्थः । अन्य गुरुमुपासीत — su 19 अथ ब्रह्मचारी स्त्रिया मेघुन-सयोगे इदं करोति । स अवकोर्णीत्युच्यते (Cod साव०) तस्य प्रायश्चित्तमिदमुच्यते । ब्रह्मचारिणं दर्भरज्जा कण्ठे बद्धा — su 22 अथ स्वयमज्वालिते ऽग्नी प्रायश्चित्तमुच्यते — su 23 अथ अपिशब्द-करणे शान्तिरुच्यते । अपिमुपतिष्ठते — su 24 अथ सदेशे वि-स्थुते अपिमुपतिष्ठते । यदि ग्रामे वा गृहे वा सदेशः न कथयति तदा इदं प्रायश्चित्तं — su 25 अथ पापनक्षत्रे जाति स्त्री वा पुरुषो वा यो जातस्तस्य शान्तिरुच्यते । तस्य मुञ्जरज्जा कण्ठे पादे बद्धा ततः प्रत्नो ह्येति सूक्तेन उदकघटं सपात्याभिमन्त्र्य दर्भपिञ्जलीर्घटे प्रचिर्ष्य ततो ऽभिषिञ्चति । योवापाशं नदीकेनेषु निदधाति । नदीनां केना-नित्यधर्चनं (॥ 113 2०) कटिपाशं उदकमध्ये प्रविपति । मातृपितृधातृषु दीप्य अवधत् । तस्मात्पापनक्षत्रेण शान्तिं कर्तव्या । मूलनक्षत्रे इदं कर्म क्षिपति । यो नक्षत्रकल्पोक्तं कर्म कुर्यात् तदुच्यते । . . प्रत्नो ह्येति सूक्तेन चोरोदनं सपात्याभिमन्त्र्याग्नाति । . . एतस्मिन्नन्त्रे (१) समूलं बहिर्धृणाति समूलेध्मानुपसमाधाय एष विशेषः । नक्षत्रकल्पोक्तं । एषा नक्षत्रकल्पोक्ता शान्तिः । आस्रावनावसेवने च चोरोदनमाशनं च एतानि चीणि । अथवा प्रत्नो ह्येति सूक्तेन उदकमभिमन्त्र्य पापनक्षत्रजातमवसि-ञ्चति शिरसि । एतानि चीणि कर्माणि भवन्ति — su 26 अथ ञ्जिष्ठे भ्रातरि जीवति विवाहं आधानदीक्षां च करोति तस्य शान्तिरुच्यते . — su 28 उत्तरपाशं नदीनां केनानित्यधर्चनं नदीकेने निदधाति । अधर-पाशं नदीमध्ये प्रविपति । ततो बन्धनं कृत्वा ततो ऽवशिञ्चति — su 29 अथा सूक्तैर्घटं सपात्याभिमन्त्र्य ततः आस्रावयति । . अवसिञ्चति । परिवित्तिपरिवेत्तुप्रायश्चित्तं — su 30 अथ मृते आचार्ये इदं कर्म — su 33 अथ देवपितृवर्जितखदाशयनिहितस्य अन्नस्य याज्ञाकेन (for या-जकेन) येन कर्मणा भवति तदुच्यते । . अनुवाकेन खदाशयादन्नाद्बुद्धत्वेति कामिका जुहोति — su 34 प्रायश्चित्तं — su 35 खदा-शयाप्तसंस्कारशान्तिं समाप्ता — su 36 अथ मृते धनिके चणकस्य चणदानशान्तिरुच्यते । अपमित्यमप्रतीक्षमिति त्रिभिः सूक्तैर्द्रव्यमभिमन्त्र्य (॥ 117-119) पुत्राय ददाति । अनृणो भवति — su 41 आकाशो-दकेन शरोरास्रवने दीपो भवति तस्य शान्तिरुच्यते — su 41

दिवो नु मा बृहत् इति सूक्तेन एकतेन सर्वोपधिरन्ध हिरण्य वा एतान्य-
 भिमञ्च शरीरमुद्धर्तयेत् । आकाशविन्दुदोषोपशान्तिं समाप्ता —
 su 43 अथ कुमारस्य कुमारी वा यस्योत्तमदन्ता पूर्वीं जार्तीं तत्र मा-
 तापिचोमंरणशङ्का भवति तत्र शान्तिरुच्यते — su 44 त्री-
 ह्रियवतिलभापानेकीकृत्याभिमञ्च उत्तमजातदन्ताभ्यां दृश्यति — su 47
 अथ शिरसि चङ्गे वा काकोपविष्टदोषं शृयते तस्य शान्तिरुच्यते —
 su 48 उल्लुर्लभभिमञ्च काकमुखेन अपमृष्टं पुरुषं पर्यापि करोति ।
 उपरि भ्रामयित्वा दूरे निक्षिपति — su 49 अथ ससर्गदोषशान्तिं
 रुच्यते । सर्वेषु रोगेषु शिवदन्तादि कुनखिना वण्डेन ज्वरेणापामार्गा-
 दिरोगेषु ससर्गेषु सर्वदोषान्मुच्यते — su 50 अनृतमुक्त्वा आचमन-
 करोति । वणिजि अनृतं कृत्वा दोषो न भवति — su 51 यत्र
 क्षुचित्खनति तत्र सर्वत्र यत्ने भूम इति खननदोषो न भवति —
 su 52 अथ शकुनशान्तिरुच्यते । अपशब्दं श्रुत्वा क्षपिञ्जलवा-
 शितं श्रुत्वा घामि अरण्ये पक्षिवाशितं श्रुत्वा वा स्वयं वा कुडभाषणं कृत्वा
 अन्यस्य वचनं श्रुत्वा उल्लूकवाशने कपोतवाशने पुंवतो वा उत्तरतो
 वा लोके निन्दितः । यत्प्राचलोके विरुद्धं दृष्ट्वा श्रुत्वा सर्वत्र जपने स्वस्थ-
 यनं भवति — su 53 आकाशे यदि स्वपिति अरण्ये वा मूढे गृहे
 वा पर्वते वा तदातदा घोः अभ्यं बभूषा ( ) इत्युच जपित्वा स्वपिति —
 Rec has the following at the end of the adhyaया समाप्तानि नैमि-
 त्तिकानि सर्वज्ञानप्रबोधाय दुष्टदोषविनाशनैमित्तिकानि ।
 नैमित्तिकाव्यवशं कर्तव्यानि । अकरणे धनधान्यपद्यादिविनाश-
 जरायुज इति दुर्दिनमायत्तित्यादीनि (kauc 3^e 1 f^g) । अथाद्भुतानि
 येषं यवेष्वादिनैमित्तिकानि (kauc 3^e 1 f^g) तान्यवशं कार्याणि —

Adhyāya vi

Kandikā 47

Introduction अथ क्रमप्राप्तो अथर्ववेदविहितो ऽभिचार उच्यते ।
 भीमासायामभिचारो निषिद्धः मनुस्मृतौ च विहितो ऽभिचार —
 su 2 आङ्गिरसकल्पीकृतं समारां प्रथितव्या । दक्षिणस्यां दिशि मण्डप-
 कारयेत्तत्र यथोक्तविधिना गुरुः । पताकातोऽर्धपुंक्तं द्वारं स्मृतं —
 su 9 तथा तदप इत्यादि स्मर्तव्यं सर्वत्र । अभ्यातानान्ते दृष्ट्वा दूर्ध्व-
 सीति सूक्तेन तिलकमणिं सपात्याभिमञ्चं च ध्याति कारयिता कर्ता
 सदस्त्वय (cf Kāuc. 29 1 f^g) आत्तरचार्य — su 12 अधुना
 दोषो उच्यते शुक्लपक्षे त्रयोदशा पूर्वाह्ने अभ्यातानान्ते कृत्वा द्वावापृ-

थिवो उर्वन्तरिचमिति सूक्त कर्ता कनकरजतेति सूक्त(?) द्वाभ्या सूक्ताभ्या
 वेणुदण्डं क्षिणन्ति — su 14 16 य इसा देवो मेखलामिति पञ्च
 चेति सूक्तेन (1) 133 (2) मेखला सपात्य । अयं वज्र इति सूक्तेन दण्ड
 सपात्य । य इसामित्युद्येन मेखला वध्नाति । वज्रो ऽसीति तृचेन सूक्तेन
 दण्डं गृह्णाति । नमो नमस्कृञ्च इति सप्तमिभ्य उपस्थानं करोति शालाया
 बद्धि । ततः शाला प्रविश्य व्रतादानोद्या समिधं आदधाति शान्ता ।
 व्रतयाजं तस्मिन् करोति । अम्यातानान्युत्तरतन्त्र । दीक्षितस्विराचमन
 शन । विराचे निवृत्ते कृष्णपत्रे प्रतिपादं कर्म भविष्यति — su 17
 आङ्गिरसदण्डवृचनसूक्तं प्रतिपादनं उक्तं गृहीत्वा मेखलायां ग्रन्थिमा-
 लिम्यति आङ्गतास्यभिङ्गता इत्युच्चा (1) 133 (2) — sus 18 20 अयं
 वज्र इति तिसृभिः श्वरिभिर्यदग्राभिः चङ्गिरामि इति द्वाभ्यामृग्भ्यां भोजनं
 करोति चत्विषासीत्युच्चा उदकं पिबति । अगुष्यस्थाने शत्रुनामसंहण —
 su 21 फड्डतो मङ्गमद इत्येतेन मन्त्रेण भोजनपात्रं भिनन्ति —
 su 22 इदं मह मङ्गमदस्य तुरष्कस्य सूतकर्णपुत्रस्य प्राणापानावपद-
 च्छामीत्यनेन मन्त्रेण मेखलां ग्रन्थ्यां बध्नाति गाढं करोति — sus 23 27
 दावापृथिवी उर्विति सूक्तेन पशुवृषपत्रं च गृहीत्वा शचीर्दक्षिणां धावत
 पदं ऋगु क्षिणन्ति । तिरश्चीनचिकोणे एकैक एवमष्टावरान् सूक्तावृ-
 ण्ति — su 28 तस्माद्दिदात्यासु च गृहीत्वा बध्मपत्रे (for बधक*) बद्ध्वा
 भग्नं न्यस्यति — su 30 अथवा एतत् . अभिचारतन्त्रमुच्यते ।
 पश्चादग्नें करिष्या (?) कृष्णपक्षीणांया etc — su 31 . उदकं
 हस्ते कृत्वा दक्षिणामुखं प्रचिपति — su 32 *hec has nothing*
corresponding to this sūtra, but seems to connect directly with su 29
Later, however after su 33, a passage corresponding to this sūtra
appears which contains nothing additional to the statement of Kauṣika
 su 33 इदं च उष्णोदकं मध्ये अक्षितसक्तम् (?) प्रचिप्य विवेत् अनालो-
 ढितानिकोच्छासिनं (अनानीढिता*, as though *नुपमक्षिता* stood in
 the text) — sus 34-36 व्रीह्यीक्षुटोस्विराच व्रीह्यी विरा-
 चमेकैकं पद्मात्रे भुङ्क्ते आङ्गतास्यभिङ्गतेत्येवमादि (1) 133 (2) स्मर्तव्य (cf
 s 17) — su 37 ब्राह्मणान्परिचारकाय भोजयित्वा
 पात्रस्यमुच्छिष्टमेकधा कृत्वा बद्धमस्थे गते प्रचिपेत् — su 38
 यदि ते धावन्तो दृष्टान्ते ततो देव्यो मृतो जानीयान्. — sus 39-42 दावा-
 पृथिवी इति सूक्तेन लोहितशिरसं शकशमाश्रयित्वा. (for शकश*) प्रेतव
 त्कृत्वाभिमन्य दहति (C. 4) ददाति । ततः अग्ने यजेत तप इति पञ्चभिः
 (1) 11-14) सूक्तेरुपतिष्ठते (cf su 9) । अन्य कर्ता अम्यातानान् कृत्वा

कुकलासमष्ट्या कृत्वा प्रत्युच जुहोति — su 41 निवृत्य वेद्यामुपवेश्य
 खेदाक्ता शरभृष्टो प्रत्युच जुहोति — su 42 शत्रुपदात्पासु
 गृहीत्वा पथादपेर्निधाय उदग्रजत्वा खेदजननात् । निवृत्य खेदासकृता-
 न्पासून् जुहोति — su 46-52 कुकलामशरीरे शर्करानवधाय
 विषमवधाय बध्नाति पाशे स इति पादेन । आमुमित्यादत्ते ।
 मर्मणि खादिरेण सुवेण यत् खनति अतोय य इति तत्र निदधाति —
 su 53 सचित्य मूर्त्तिकोपरि निदधाति बावापृथिवी इति सूक्तेन जुहो-
 ति — su 54 बावापृथिवी इति सूक्तेन आवलेखनी हृदये विधत्ति —
 su 57 . शत्रुमारणकाम

Kandika 49

su 1 अद्यत्य कुकलास एरण्ड श्रेष्मन्तक खदिर
 शरसन्निध आदधाति — su 3 सुवाग्ने दण्ड बध्नाति —
 su 4 शत्रुमर्मणि निखनति — su 5 ती अश्वत्थशाखाया
 प्रणुदति — su 6 घावन्त सपत्नात्तावन्त (1) पाशान् उदके
 लावयति — su 7 शत्रु क्रोशन्तमन्वाह । मरण भवति —
 su 8 उपसमाधान । लुप्यगण । जुहोति — su 9 कुक
 लासकर्म शरभृष्टकर्म सपत्नचयणीयकर्माणि पट घाममेत्य च कर्माणि
 षट् मणिकर्म पाशकर्मणि चोणि विकङ्कतसुवकर्म एकोनविंशति तन्त्रा-
 णि भवन्ति — su 10 सर्पक्ष चूर्णयति — su 11 गोहरणे
 अभिचार — su 12 चौरागन्वाह (And चौरन्वाह) — sus 13 22 नीता
 नेति सूक्ताभ्या अमेण तपसेत्यनुवाक सदा गोहरणमारणेषु क्रियमाणेषु
 ब्रह्मचारी जपति । इमशाने जपति । ऊर्ध्वे इमशानमवधाय (1) ततो परि-
 स्थित अमेण तपसेत्यनुवाक जपति । द्वादशरात्र यावत् अहरह तत
 मृतो वेप्य इति जानीयात् — su 23 श्वेतमूर्त्तिकामभि-
 मन्त्र्य शुभे प्रयच्छति — su 24 पलाशमणि सपात्याभिमन्त्र्य बध्नाति —
 su 25 इङ्गिड जुहोति — su 27 इद अयुज इति चितारम्यभि
 चार — su 28 इद तयुज इति सूक्तेन मध्यमपरिभवापणैर्न (1) फली
 करणाञ्जुहोति । यत्कि चासादिति सूक्तेन मद्यर्चेन (su 70) मध्यमप
 लाशेन फलीकरणाञ्जुहोति — sus 29-31 बर्हिर्लेखनादिप्रतिष्ठाप-
 नान्त कृत्वा तमपि स्फोटयति शर अन्यमपि प्रणयति । निरमुमिति
 सूक्तेन क्षरण कृत्वा पुनर्मन्त्रेण सृष्टाति । निरमुमिति सूक्तेनाभ्यातानान्त
 कृत्वा इङ्गिड जुहोति — su 32 अतलकपाप कृत्वा तस्य कृपयि-
 पिधाय बाधकेन काष्ठेन हन्यात् — su 35 शत्रु दृष्ट्वा जपति —
 su 37 . विदुद्वतवृक्षस समिध आदधाति — su 38 . ऊर्ध्वयु-

पक्ववृत्तसमिध आदधाति — su 41-43 असदभ्याव इति चारक्तो-
 शालिशकुनी (!) चोरोदन पक्ताभिमन्त्र्य देषाय प्रयच्छति भवार्थ ।
 आमपाचस्योपरि हस्तप्रक्षालन करोति. —

Kandika 49

s0 1 द्वेष्टाभिमुख विमृजति वृषोत्सर्गवत् (cf kãu 24 19 fg) —
 s0 2 आश्वत्थी स्वयंपतिता समिध आदधाति ~ su 3-27
 The treatment of the remaining sūtras of this kind kã by kãçrã
 differs so much from K. uka's, especially in the arrangement of
 the sūtras as to render it impossible to present extracts sutra by
 sutra. The entire passage, containing irrelevant matter, is here given
 उदवज्राणा विधानमुच्यते । इन्द्रस्थीज इति दूर्वाभविर्घट प्रक्षालयति ।
 जिष्णवे योगायेत्युत्तराभवे षडुदकासघटानुदकसमीपे निदधाति ।।
 इदमह यो मा प्राच्या दिश इति अष्टचैन कल्पनेन सूक्तेन उदकमध्ये
 निदधाति घट । इदमहमिति घटेभोदके इदमहमिति सूक्तेन घटमध्ये
 मुख करोति । इदमह यो मा प्राच्या दिश इति सूक्तेन घटमुदकपूर्णं
 कृत्वा अपक्रामति । इदमहमिति सूक्तेन उदकपूर्णं घट मण्डपे स्थापयति
 एतदभिचारे उदकाहरणम् । येन विधानेन वज्रप्रहरणं क्रियते तदुच्यते ।
 इन्द्रस्थीज इत्यादि सर्वं कृत्वा । इदमहमिति स्थापनान्तं कृत्वा अपेर्भाग
 इत्याद्यष्टाभिर्वाग्भिर्दिधाकरण (० 71b) । अर्धं (Cod अर्धं) घटे कृत्वा
 अर्धं भाजने करोति भाजनमर्षां तापयति । घटमन्यस्य पुरुषाय प्रदाय
 अपेर्भाग इत्याद्यष्टाभिस्त्रिपले मन्त्रः । वह्निर्द्विष्टामुख उपविश्य भाजनमग्ने
 कृत्वा वातस्य रहितस्य इति मन्त्रेण उदकं गृह्य । समपय इति सूक्तेन
 कल्पजेन सर्वेभ्यो भूतेभ्यो अभयवदन (cf s0 12) । यो च आपो ऽपामिति
 etc वज्रप्रक्षेपः । एतामनाधराच (!) घराच इति कल्पजयो अचरा (cf
 su 6) भाजनमुदकं भूमौ निनयति । य वयमिति सूक्तेनैव अपामस्य वज्र-
 मित्येकया एवमेव । इन्द्रस्थीज इत्यादि कर्तव्य । तत्र रुद्रकृता श्लोका ।

प्रक्षालनं तथा योगो अप्सुपात् (!) निधापन ।

अपोहनमनेनैव तन्निवेद्य पाचपूरण ॥ १ ॥

Here two more śloka's are given which are however too cor-
 rupt for reproduction. Then the text continues as follows
 विष्णो क्रमो ऽसौति द्वादशभिः प्रवृत्तं विष्णुक्रमाक्रमते (cf s0 14)
 शचोरभिमुख । सवविधानेन (cf kãu 60 1 fg) बृहस्पतिश्च
 ओदनं देषाय ददाति । समपि सर्व इति (cf su 15) सूक्तेन तं पृषातके

नीपसिन्धु तस्यौदनस्येत्यर्थसूक्तेनाभिमन्त्र्य (x) ३ १) ददाति । सूक्तेनाभि-
 मुते सति सूक्तेन सपातवन्त करोति । उदेहि etc नाव द्वेपत्सु
 (1) अन्वाह (cf su 18) । समिद्धो etc. (cf su 19) शङ्खसहितान्पाशा-
 नभिमन्त्र्य अरण्ये निदधाति । द्वेयस्य पद वृद्धति (cf su ११) । पा-
 शान् अष्ट्रे ऽभ्यस्यति (cf su 21) । आमपाचस्योपरि द्वेयस्य हस्त-
 प्रचालन करोति (cf Kauṣ 48 43) । वृषभ सपात्य उत्सृजति शत्रु-
 गृहानभिसृजति (cf su 1) । रक्तशालिवीरौदन सपात्याभिमन्त्र्य द्वेयाय
 ददाति (cf su 22) । शत्रुप्रकृति च मृगमया कृत्वा वेदिमध्ये ऊर्ध्व स्थाप्या
 तिवध्य मूर्ध्नि सपातानानयति (cf su 23) घृतेन पाचयति ।
 यस्मिन् पटुर्वो पञ्च इति उदवज्जान्तरहरति एतेन विधानेन (u 21) ।
 यो ऽन्नादो ऽन्नपतिरित्युवा द्वेय मनसा आचामति मय द्वेयस्य
 मरण भवति (su २०) । यद्य वा पदा स्फुरति अग्निद्वयाधिकारं तुचेन
 द्वेयं दृष्ट्वा अन्वाह (su 26) । अवभृथे स्नात्वा निर्दुर्मण्य इति सर्वोप-
 धिभिरात्मानमभिमृशति । अभिचारं कृत्वा इमा कर्ता शान्तिं करोति —
 the toll ring is an extract from a longer statement like wa at
 the end of this śhyāya समाप्ता अभिचारपठति । मरण बन्धन वा
 प्रणिपातो वा उत्पन्नभावो वा भवति । भद्रमतेन भाष्यकारदारिलमतेन
 च एभि विभिर्भाष्यकारैः (1) कौशिको विचारित तस्य तस्य एते पदार्था
 भवन्ति । ततः श्लोकाः । मरण व्यसन चैव बन्धन च विशेषतः । प्रणि-
 पातोत्पन्न वा द्विचोपहृतिरेव च । उपाध्यायकवीश्वरेण नाम्नातो ऽभि-
 चारं कृत । तुह्यन्मज्जमदस्योपरि (C 1 इह्यन्) कारित । पृथिव्या दुष्ट
 उत्पन्न सर्वदा च विनाशयितुं । अधर्मसंभवो दुष्ट प्रजाहिंसनतत्परः ।
 तुह्यन्नाम्ना (Cod इह्यन्) पादिष्ठा देवत्राह्मणाहसकाः । पृथिव्या श्री
 भोजदेवधर्मसरक्षणाय च । देशे तु मानवके दृष्टव्यं श्रीरात्रगृहेषु च । —

Auhyāya vii

Kāṇḍika 50

su 1 स्वस्त्ययनकमणा विधिं वक्ष्याम । यदा यागे गच्छति तदा
 आचमनं कृत्वा प्रथमं दक्षिणेन पादेन प्रकामति अश्वान् — su 2
 गृहे वा चित्रे वात्यत्र वा प्रचिपति । यत्र चिपति तत्राविनाशो भवति
 द्विपदचतुष्पदादीनां स्वस्त्ययनं भवति — su 3 दर्भादीनि
 तृणानि गृहे वा चित्रे प्रचिपति । इन्द्रमुण्तिष्ठते — su 4
 खड्गादिशस्त्रं सपात्य हस्तेन विमृज्याभिमन्त्र्य धारयति । . रात्रे

प्रयच्छति । मुखं भवतीत्यर्थः — su 5 दिष्ट्या मुखं मोत्वा स्वपिति रात्री स्वस्त्ययनकामः । मध्यमाङ्गुल्याङ्गुष्ठभ्यां प्रादेशन्यङ्गुष्ठभ्यां । प्रादेशी दिष्टीरित्युच्यते (for दिष्टिरि?) — su 6 प्रभाते निद्रा त्यक्ता यदा उत्तिष्ठति तदा सूक्तं जपित्वा त्रीणि पदानि प्रक्रम्य तदा प्रयोजनार्थं गच्छति । गच्छता स्वस्तिर्भवति — su 7 सुप्तोत्थाय भूमी तिस्रो दिष्टीर्मोत्वा ततो गच्छति प्रयोजनार्थं स्वस्त्ययनकामः । दिष्टी प्रादेशमाची — sus 8-9 अथाध्वाने (1) गच्छता कर्म उच्यते । पथि गच्छन्तं सबलं (for शम्बल?) सत्कादि मेत पादावितृचाभिमन्त्र्य ब्राह्मणाय ददाति स्वस्त्ययनकामः — su 10 उपस्थासु इत्युचा ओदनं सक्तुन् वटकादीनि त्रीणि द्रव्यास्यभिमन्त्र्य भूमीं निक्षिपति । त्रीणि त्रीणि प्रसूतिवां (1) अञ्जलीवां मुष्टीवां । पथि ततो गच्छति । स्वस्तिर्भवति सर्वस्य अनेन विधानेन । एतदध्वानकर्म (1) समाप्त — su 11 अथ सर्वार्थं स्वस्त्ययनकर्म उच्यते । गृहे वा अथवा अरण्ये वा भये समुपस्थिते स्वस्त्ययनं नित्यं कुर्वीत — su 12 वणिक्कर्म लाभार्थमुच्यते । उत्थापयति विक्रययोग्यत्वात् । लाभो भवति स्वस्तिर्भवति — su 13 ये ऽस्या प्राची दिगिति सूक्ताभ्यां etc आग्न्यादि चयोदश द्रव्याणि भवन्ति (cf the extract from Keçava at the end of the sixth kandika) पासाग्नादयो दाविशति वृषाणां समिध आदधाति (cf Kauç 8 15) । यत्र समिध आदधाति तत्र सर्वत्र एते समुक्षिता वा विकल्पिता वा भवन्ति — su 14 भवाग्रवो मृदतमिति सूक्तेन (1) 2) चक्षुःश्रुतीति । चक्षुःश्रुतीति राक्षसलोकपालगृहदेवमहादेवगणानुपहृताभिघाते (Cod 'देवगृह') स्वस्त्ययनं समाप्तं महादेवाभिघाते स्वस्त्ययनं — su 15 अथ शीघ्रेण पुण्यमङ्गलकर्मकरणे स्वस्त्ययनमुच्यते । . . ब्राह्मणस्य शकृत्पिण्डान्पर्वस्थाधाय अग्रे भूत्वाभिमन्त्र्य ततः प्रयच्छति . किमद्याहरिति पृच्छति — su 16 स च शोभनमद्याहः मङ्गलमद्याहरिति ब्राह्मणो वदति । यदा शीघ्रे प्रयोजने कार्यं कर्तुमिच्छति तदा इदं कर्म कृत्वा ततः शान्तिकर्म करोति — su 17 अथ सर्पादिस्वस्त्ययनमुच्यते । सर्पवृश्चिकदिदशकमशकभमरभूमिकीटकमयः । एतेषां भयं न भवति । ये ऽस्यां स्थितिं सूक्तेन . प्राची दिगिति सूक्तेन (iii 26, iii 27 Keçava evidently construes the word युक्तयो as दिग्युक्तयो, contrary to the reading of all MSS, cf Kauç 14 25, 50 13) मा नो देवा इति सूक्तेन etc सिकतामभिमन्त्र्य शाखां परितः किरति । शर्करामभिमन्त्र्य शयने वा शाखाया वा चर्वराशो वा गृहे वा वने वा ग्रामे वा तस्य परिकिरति (the emendation suggested in note 6, p 146

is thus rendered unnecessary, as Keçaras version of the passage seems a plausible one) — ५० 18 ये ऽस्या स्येति etc (cf Ke at su 17)

तृणमाला युगहिद्रेण सपात्याभिमन्त्र्य द्वारे वध्नाति स्वस्त्ययनकाम । महानवस्या दीपोत्सवे च शिष्टाचारः । गज मार्गे वध्नाति महानवस्यामिदं जयकर्म । तृणमाला युगहिद्रेण सपात्य पथि वा पत्तनद्वारे वा गृहद्वारे वा वध्नाति । अहिभये वृश्चिकभये मशकभये धमरमये कुम्भभये — ५० 19 ये ऽस्या स्येति etc (cf Ke at su 17)

गुष्कगोमयमभिमन्त्र्य गृहे विभूजति क्षृणाति — ५० 20 गोमयमभिमन्त्र्य पत्तनद्वारे गृह द्वारे चैवे वा निखनति — su 21 गोमयं अपी —

su 22 ये ऽस्या स्येति etc (cf Ke at su 20 ?) अपामार्गमञ्जरो-मभिमन्त्र्य सभिन्ति गृहे क्षृणाति । अपामार्गमसूत्रमभिमन्त्र्य द्वारे निखनति । अपामार्गमञ्जरो निखनति ग्राममध्ये । गुडू-

क्षीमभिमन्त्र्य नागा करोति गृहे क्षृणाति । गुडूक्षीपादान्मभिमन्त्र्य निखनति । गुडूक्षीपादानपी जुहोति (10 2 11 13 1 1 1

anything corresponding to the पराचीनमूलान् of the sūtra) । समा-

प्तानि मशकादीनां स्वस्त्ययनानि —

Kandika 51

५१ अथ व्याघ्रचीरवृक्षचरकसिंहारण्यकादीनां भये स्वस्त्ययना व्युच्यन्ते । गा पृष्ठतो गच्छति । कीलकं निखनन्नृक्षाटयन् गृहादरण्यं गच्छति व्याघ्रादिस्वस्त्ययनकाम — ५१ १ उदकघटमभिमन्त्र्य गो

मचारे ( ) निनयति । ततः पासुकूटं तन्न कृत्वा अर्धं दक्षिणेन हस्तेन विक्षिपति । इन्द्राय पाकयज्ञविधानेन — ५१ २ ये ऽस्यामिति सूक्तेन (11 १६) प्रत्यृचमुपनिषते — ५१ ३ मध्ये पथि ( ) बलिहरण —

५१ ४ पर्वतदेवतायै अरखे पाकयज्ञविधानेनाज्यभागान् कृत्वा ब्रह्म जघानमनाप्ता ये सहस्रधारेति सूक्तेन (1 ६) जुहोति । हिमवते त्वा जुष्टं निर्वपामि हिमवते त्वा जुष्टं प्रोचामि हिमवन्तं गच्छतु हवि स्वाहेति

निकटं पर्वतं यजते । भवाश्वीं मृडतमित्यर्थं सूक्तेन चरं जुहोति । भवाय जुष्टं निर्वपामीत्यादि — ५१ ५ भवाश्वीं मृडतमित्यर्थं सूक्तेन चरं जुहोति ।

भवाय जुष्टं निर्वपामीत्यादि — ५१ ५ भवाश्वीं मृडतमित्यर्थं सूक्तेन चरं जुहोति ।

कृत्वा बृहद्वाण्डके अण्डे । एते सप्त पर्वतदेवता । व्याघ्रचीरवृक्ष-कहस्तारण्यकगवित्यादिभये स्वस्त्ययन — ५१ ६ गोष्ठकर्म व्याघ्रा

स्याम् । गोष्ठान्ते पाकयज्ञं तन्न कृत्वा इन्द्रदेवतार्थं ब्रह्म जघानमनाप्ता ये सहस्रधार इति सूक्तेन भवाश्वीं मृडतमिति सूक्तेन चरं जुहा

ति । रुद्रदेवस्य चरो हविरुच्छिष्ट यजमानो ऽध्याति — 80. 11
 प्रथमप्रसवे गवा शान्तिरुच्यते । ब्रह्म ब्रह्मान etc वत्सस्य वा वत्स
 काया वा मुखं स्रवति स्वस्त्ययनकाम — 80. 13 शाखामुदकम-
 भिमन्त्र्य गोभ्यो बहिरुदकधारा निनयति — 80. 14 अथ पत्तन
 यामस्य गृहस्य शान्तिरुच्यते । गृहकोशेषु निखनति चतुर एक मध्ये
 एक गृहोपरि निदधाति — 80. 15 अथात्र स्वस्त्ययनमुच्यते —
 80. 16 चीणिं सस्यवल्ली (1) अभिमन्त्र्य चैवमध्ये निखनति । समाप्त
 मन्त्राधिरचास्वस्त्ययन — 80. 17 अथ मूषकपतङ्गश्लभहरिणरुक्षश्या
 दीनि (Cod ०रो६०) सस्यविनाशकानि तेषां शान्तिरुच्यते । अभिक्रा
 मति मूषकादिस्थाने — 80. 19 मूषकादिमुखं केशेन बन्धयित्वा चैव-
 मध्ये निखनति — 80. 22 तस्मिन्नहनि मीनं कुर्यादक्षमयनं यावत् ।
 समाप्त मूषकश्लभपतङ्गटिट्टिभकीटककीटिकाहरिणरुक्षश्लकगोसेधा
 गीकृत्यादिस्वस्त्ययन (Cod ०रो६०) —

Kandika 32

80. 1 आश्व जुहोति । समिधं आदधाति । पुरोडाशादि योज्य
 सर्वेषु — 80. 2 मन्यमभिमन्त्र्य पथिकाय प्रयच्छति स्वस्त्ययनकाम ।
 भक्तमभिमन्त्र्य भक्षयति । समाप्ता यामदूरगमनस्य शान्तिः । कल
 हृदोपो न भवति — 80. 3 पुंश्वबन्धने मोचनशान्तिरुच्यते । यस्यास्त
 इति चतुश्चैव सूक्तेन येन वद तत्सदृशं सपातयन्तं कृत्वा मूक्तसदृश
 'for मुक्त') द्वितीयं च सपातयन्तं करोति । यत्ते दीक्षीति तृचेन सूक्तेन
 निगडयुगलद्वयं च सपातयन्तं करोति । विषाणा पाशानिति चतु
 र्वाचैव निगडयुगलद्वयं सपातयन्तं एकमुक्तं ( ) निगडं चर्ममयं वा लोहमयं वा
 येन वदंस्त्रयं कृत्वा अभ्यातानायुत्तरतन्त्रं । समाप्त बन्धनमोचन —
 80. 4 वाचा बन्धनस्य मोचनमुच्यते । भूमिलेखा सपातयन्तं तत् उत्ता-
 रतन्त्रं । समाप्त बन्धनस्वस्त्ययनं बद्धो अनेन कर्मणा कृतेन मुच्यते बन्ध-
 नात् — 80. 5 अग्निदावरक्षार्थमुच्यते । उदकमभिमन्त्र्य गते
 प्रक्षिपति उदकपूरणं करोति — 80. 6 . शालामध्ये द्वयो (1)
 उदकमभिमन्त्र्य गते प्रक्षिपति । अपिरचा भवति — 80. 7 अग्न्युप
 सर्गे एतत्कर्म — 80. 8 आयन इति सूक्तेन दिव्यमभिमन्त्र्य गृह्णाति दिव्ये
 शुधाति तप्तमापके (for मोषके) दिव्ये — 80. 9 अद्भुतगन्ध उदकमभि-
 मन्त्र्य प्रजालयति । अद्भुमारोग्यं भवति अद्भे अपिरचा । समाप्तानि
 अग्निदाहरक्षाणि — 80. 10 नावा (1) पेटकपट्टिकादि स्वस्त्ययनार्थो-

दक्तरणार्थरक्षा उच्यते । नावादि अभिमन्त्र्य ततश्चटन्ति उपविश-
न्ति । न कदा चिन्मज्जाति क्वचित् । उदकरचापे दूरदेशगमने — su 11.
Kṛṣṇa's treatment of the following passage renders it probable that
it contains two sutras the division being after सपातवर्ती as follows—

तृचेन नाव सपात्य । तत उत्तरतन्त्र । समाप्त दूरदेशगमने एतत्कर्म ।
तृचेन नोमणि सपात्याभिमन्त्र्य नाविकेभ्यो वध्नाति । ये नाव चटन्ति
तेषां बन्धन — su 13 अथ नष्टे द्रव्ये लाभकम् उच्यते । उत्पापयति
नष्टनिरोधणार्थ — su 14 समाप्त नष्टलाभकम् — su 15
नमस्कृत्य द्वावापुष्टिवीभ्यामित्येका जपित्वा र्थसूक्तं कुर्वीत स्वस्त्ययनकाम ।
केचित्स्वस्त्ययनकामोपस्थान — su 16 सप्तप्रतीको अहोलिङ्ग
गण । एकैकस्य प्रतीकस्य होम । त्रयोदशहविर्भिः प्रतीकविकल्पः । भी
जनमभिमन्त्र्य पापयति स्वस्त्ययनकाम । भय भययति । हवि-
राग्यसमिधादि जुहोति । आश्वनावमेचनाचमनादीनि यथासम्भव
कर्तव्यानि । पापससर्गे व्याधिससर्गे वर्षससर्गे अन्यभिन्नापि स्वस्त्ययन ।

अहोलिङ्गेन विकल्पेन हृदयमालभ्य जप कृत्वा उपस्थानमादि-
त्यस्य कुर्यात् । तैर्नैव सूक्तेन अभिमर्शेन पुरुषस्य अन्यस्य वा
वृषगृहस्त्रीपुरुषादीनां स्वस्त्ययनं क्रियते । अभिमर्शेन कृत्वा उपस्था-
नमादित्यस्य कुर्यात् — su 17 हविरभिमन्त्र्य भययति ।

स्वयमभिमन्त्रेण करोति स्वयं हविषा भोजनमिति वचनात् । यत्र
क्षात्रिच्छान्तिं क्रियते तत्र सर्वत्र स्वस्त्ययनहोमं कुर्यात् । गृहे नगरे वा
बहिर्वा पत्तने वा ग्रामे पुरे वा सर्वत्र । समाप्तानि स्वस्त्ययनानि —
su 18 आयुष्कर्मणा विधिं वक्ष्याम — su 19 स्थालीपाकेन
घृतपिण्डश्च कृत्वा सपात्याभिमन्त्र्य घृतमग्राति स्थालीपाकमग्राति —
su 20 द्विरष्टमणि युग्मकृष्णल विगुण कृत्वा सपात्याभि-
मन्त्र्य वध्नाति । स्थालीपाके स्थापयित्वा स्थालीपाकमग्राति । केचि-
त्स्थालीपाके सपातं न कुर्वन्ति । अथ क्रमेण यथा द्यौरित्यादि गोदानमध्ये
परिष्ठितं प्रथमं व्याख्यायते । Here follows an extended list of offerings indicated at Kauṣ. 4. 11—12 —

Kandika 53

५० । अथ गोदानं सवत्सरे यथा कुलधर्मेण वा कुर्यात् —
su २ मातृसन्तानं शान्त्युदकेन विरेवापि वा — su ३ मातृ-
वक्त्रं — ५० 1 उत्तरसपातान्द्विषण्यं सुहृदो हस्ते शक्यत्पण्डे
आनयति — ५० 1 16 उदपात्रे पोथिका (17 पोथिका गुह्यं च

प्रचिष्य तत सपात । शकृत्पण्डे दूर्वा कृत्वा तत सपात । शान्त्युदकमु
ष्णोदक चिकधाराभि (1) समासिच्य — su 18 अदिति इमंशु इति
ओदन (in this form the word occurs several times in the expanded
treatment of the following sūtras)

Kandikā 54.

Introductory अत्र ब्राह्मणवाचन वृद्धस्त्रीभिर्गीतं च कारापयेत् (1) —
su 1 अथ नापिताय प्रिय ददाति — su 3 क्षुर मार्वाचित्वा
नापिताय प्रयच्छति पुनर्वपनार्थं — su 8 वेदुपरि प्रदक्षिणम-
ग्निमनुपरिणीय — su 9 उपरितत वस्त्र गुह्णाति कर्ता —
su 10 परिधानवस्त्रेण उपरि आच्छादयति माणवक — su 11
यथा etc इत्यादि प्रथमतो व्याख्यानं कृत्वा (cf Keç at Kauç 52,
20, 21 where the subject matter of this sūtra is treated expansively)
ततो गोदानं प्रारब्ध । आयुष्यमन्वा आयुष्यकर्ममध्ये पठिता (cf Keç at
Kauç 52 18fg) -- su 12 आज्ञं जुहोति । समिधं आदधाति । पा
लाशादयः । पुरोडाशं पयः . ओदनं पायसं पशुं जुहोति ।
आवपति — su 13 पितुर्मन्त्रं न मातुः — su 14
Keç has at the end of this sūtra the परिदानानि, described in the
same words as the Ath Paddh at Kauç. 58 17, note 1 then गोदानं
समाप्तं । सप्तमे पञ्चमी कण्डिका (1) — su 15 अथ चूडाकरणमुच्यते ।
सवत्सरे द्विसवत्सरे वा गोदानं कृते पञ्चाक्षूडाकरणं कार्यं पूर्वतन्त्रं । शा
न्त्युदके तुभ्यमेवेति सूक्तमनुयोजयेत् । यत्र वपनं पठ्यते तत्र सर्वत्र गोदा-
नविधानेन वपनं कुर्यादिति दारिलमत —

Kandikā 55

su 1 गर्भपञ्चमे गर्भाष्टमे । वर्षे कुर्यादिति पैठीनसि । वृद्धन्ते ब्रा-
ह्मणमुपनयोति च मोमासायार । शान्त्युदके आ यातु मित्र इति
सूक्तमनुयोजयेत् । ततो अभ्यातानानि । तत आ यातु मित्र इति (1) 16
आयुर्दा इति (1) 13) केचित् सूक्तेन मूर्ध्नि सपातानानयन्ति । दक्षिणे पाणौ
अश्वमण्डलवर्जं शान्त्युदकमुष्णोदकं कृत्वा तस्मिन्नुदपात्रे सपातानानय-
ति । उत्तरसपातान् स्थालरूपे आनयति — su 4 वपनं करोति
सकृद्विधिं पिङ्गुलीवर्जं । एवमुत्तरे शिरःपात्रे — su 8 ब्रह्म
चारी (1) ब्रवीति । आह ब्रूहि — su 10 तत आचार्यो ब्रवीति को

नामासि किं गोचमिति (?) । पुनर्ब्रह्मचारी ब्रवीति सोमदेवदत्तशर्मेनामाह
 अमुकसगोचो ऽह यथासुखमवरो ऽह — su 11 पुनर्ब्रह्मचारी ब्रवी
 ति — su 12 पुनराचार्यं चाह — su 13 उदकाज्जलिमा-
 दित्याय ददाति ब्रह्मचारी — su 14 दक्षिण पाणि गृह्णाति
 आचार्य — su 14 आदित्य निरोवते — su 16 पूर्वामिमुख
 ब्रह्मचारिणमुपवेश्य नाभिदेशं संस्पृश्य संस्तभ्य — su 17 गण
 अपति आचार्यं —

Kandika 56

su 1 मेखला प्रवरा घृतप्रवरा वा वध्नाति — su 2
 मित्रावरुणयोस्त्वेति स्नोऽसीति च सूक्तेन ब्रह्मचारिणि प्रपद्यति —
 su 4 ब्रह्मचारी दण्डं गृह्णाति । पुनर्मेखलाद्रियमिति (ru 67 1)
 यज्ञोपवीतमभिमन्त्र्य परिधत्ते मन्त्रादिविहित । अह रुद्रेभिरिति सूक्त
 (15 31) प्रत्युच ब्रह्मचारिणं वाचयति — su 5 7 अथ व्रतग्रहणं
 करोति । ब्रह्मचारिव्रतं द्वादशवर्षिकं etc (as in the other paddhatis)
 यथाकर्तव्यमायुधर्मक इत्याहुक्त आङ्गिरसकल्पी व्रतश्रावण । अपये
 गुरवे च ब्रह्मचारिव्रतं निवेदयेत् । अपये व्रतपते इति प्रत्युच ब्रह्मचारी
 षष्ठी समिध आदधाति — su 12 अथाचार्य आचारं कथयति ।
 The treatment of this sūtra is identical with that of the Daç Kar
 ending मा यज्ञाय कुक्ष इत्येवमादि आचारां कथयति — su 13
 अथैन भूतेभ्य इत्यादिभिर्वीहियवशमीमभिमन्त्र्य मूर्ध्नि दद्यात् — su 16
 ब्रह्मचारिणमात्मसमुच्च करोत्याचार्यं — su 17 समिध आद-
 धाति । अम्भानानानि ऊत्वा वाताध्वात इति सूक्तेन (15 10) शङ्खम-
 णि संपात्याभिमन्त्र्य वध्नाति । उपनयनं समाप्तं —

Kandika 57

su 21 मय्यय इति पञ्चभिः पञ्च समिध आदधाति । उपनयनाप्रो
 नटे इदं प्रायश्चित्तं । अनेने विधिना पुनाराध्यानं ब्रह्मचारी करोति । इति
 ब्रह्मचारी (?) अप्रिपरिग्रहः । द्वादशरात्रं सावित्रीव्रतस्य न ग्रहणं
 नो दीक्ष्य भवति द्वादशरात्रं पयाशी (?) भवति । चयोद्देशे ऽहनि वेदव्रतं
 ददाति व्रतग्रहणं व्रतादानोपया भवन्ति — su 22 सायमातरिपि-
 कार्यमुच्यते etc as in Daç Kar — su 31 अथ ब्रह्मचार्युपनयनानन्तरं
 मेधाजननमर्त्तवरायुधमर्त्तवराज्यं वृज्ज्यात् । ये विषप्रा अह रुद्रेभिस्त्य नो
 मेधे वोय म इति (cf Jhuc. 10 1 16 30) । मेधा संपद्यते . —

Kandika 58

su 1 2 कर्णं क्रोशन्तमगुमन्त्वयते। अचि स्फुरन्तमनुमन्त्वयते (1)। दु
स्वप्नदर्शने स्वास्ति अनिष्टदर्शने च अद्भुतदर्शने च — su 3 पुरुषशरीर-
मनुमन्त्वयते आयुष्काम — su 4 ब्राह्मणोक्तमुच्यते। सप्त ब्राह्मणानभीष्टा-
न्नभोजन कारापयित्वा (1) एकं प्राञ्जुख एको दक्षिणामुखं चत्वार उद-
ङ्मुखा सर्वे उत देवा इति सूक्तेनाभिमृशन्ति पुरुषस्य शरीरं । समाप्तं
ब्राह्मणोक्तमायुष्कामस्य । अर्षिहस्त उच्यते । अन्तकाय मृत्यव इति सूक्तेन
नाभेरूर्ध्वमधस्तादभिमन्त्वयते । द्विं सूक्तावृत्ति । आ रभस्तेति हृदयमभि-
मन्त्वयते । आवतसे ब्राह्मणाय नम इति सूक्ताभ्यां दक्षिणकर्णमनुमन्त्वयते ।
समाप्तं अर्षिहस्त For the mantras of sutra 3 — su 5 आयुष्कामस्य
कर्मणे वामिति हस्तौ प्रचाल्य वि देवा इति etc (cf su 3) अभिमन्त्वयते —
su 6 7 आत्मानमनुमन्त्वयते आयुष्काम — su 8 आयु-
ष्काम । रक्षार्थं युजे । नाशन नैन प्राप्नोति न शपथो न कृत्या नाभिर्गो-
घ्न — su 9 आयुष्काम रक्षार्थं उपनयने नित्यं बन्धन —
su 10 सूक्तेन सुवर्णरजतलोहं त्र्योणिं शकनान्येकत्र कृत्वा नवशालाक-
मणिं विधुतं कृत्वा सपात्याभिमञ्च्य बध्नाति — su 11 आयुष्काम
आरोग्यकाम रक्षकाम बालशरीरमनुमन्त्वयते — su 12
अनुलोमं प्रलिम्पति (the reading इप्रतीहार in the text of the sutra
is therefore correct) । यो विकलैर्न्यस्यस्येदं कर्म — su 13
The introduction is in essential agreement with that of the Ath
Paddh and Daç Kar — su 14 पाययति । ततः पिता नाम
करोति । अथ आचार्यो वा दक्षिणे कर्णे व्यावयति । न च चक्रम्नोक्तं
नाम द्वाचर चतुरचरमित्यादि — su 15 प्रह्लादयति । शिवे ते
स्त्वामित्यादि परिदानानि मिहावलोकनन्यायेन गोदानमध्ये उक्तानि ।
अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्रं । तत आह । नामकरणं समाप्तं — su 16
चतुर्थे मासि पुण्याहान्ते निष्कामयति । तत पूर्वोक्तानि परि-
दानानि ददाति आह च — su 17 अथान्नप्राशनं । पष्ठे मासि
प्राशनं कुर्यादिति पैठीनसि सर्वस्या स्मृतौ । पष्ठमे कुमार्या इति The
essentially in the same strain as the other paddhatis — su 18 19
गोदानवत्परिदानानि ददाति । नामकरणे निष्क्रमणे अन्नप्राशने
च गोदानिकानि परिदानानि भवन्ति । इत्यन्नप्राशनं समाप्तं । कनो
वातिरिक्तो वा यः स्वशाखोदितो विधिः तेनैव सर्वं परिपूर्णं न कुर्यात्
त्पारतन्त्रिकं पश्चाच्छाह सर्वेषु संस्कारेषु कुर्यादिति दारिलभाष्यकार-
स्याभिप्रायेण व्याख्यायत इति । आह कृत्वा पद्यात्कर्मैति इद्रमद्री । —

su 2' पुनरायुष्यकर्म उच्यते — su 3 विषासहिमित्यनुवाकेना-
दित्यमुपतिष्ठते त्रिकालमायुष्काम — su 2a अपि ब्रूम इति
सूक्तस्य यन्मातली रणक्रीतमिति सर्वाभा द्वितीया व्यातिषङ्गेन यन्मातली
कर्तव्या (1) —

Kandika 59

Introduction अथ काम्यानां कर्मणां विधिं वक्ष्याम । सभारलक्षणे
(Ath Parī, 1) मण्डपविधानमुक्तं । गृहे वा कुर्यात् — su 1
चरु जुहोति । इतवर्षपरिमितमायुर्भवति — su 2 उप
तिष्ठते विश्वान्देवान् — su 3 पुष्टिकामो द्रव्यवृद्धिकाम — su 4
सपञ्चन्द उदयश्चन्द उच्यते — su 5 पुष्टपादिवलकामो राजा
नित्यं कुर्यात् — su 7 जुहोति इन्द्राय यामकाम । इन्द्रमुपतिष्ठते —
su 8 पालाशसमिधं etc आदधाति । सभानामुपसृष्टानि जुहो-
ति Cf Kauṣ. 11 8 — su 9 चरु जुहुयात् । भृशमिन्द्रमुप
तिष्ठते — su 10 इन्द्र यज्ञते कूपतडागवापीपुष्करिणोऽदक-
मर्षी (2) सेतवन्धादि उदकांशो एवकाम । अथवा उपतिष्ठते —
su 11 इन्द्र यज्ञते । उपतिष्ठते — su 12 इन्द्र यज्ञते ।
उपतिष्ठते । एकोऽस्या पृथिव्या राजा भवति एकाधिपत्य-
काम — su 13 इन्द्र यज्ञ उपतिष्ठते । निजिल राम्य
भवतीत्यर्थ — su 14 इन्द्र यज्ञते । उपतिष्ठते । द्विपदश्च
तुष्पदानामविनाशमित्यर्थ — su 15 अपि यज्ञते । उप
तिष्ठते — su 16 पृथिवीमग्निमन्तरिक्षं वायुं द्यौं आदित्यं
दिशं चन्द्रमा । एता अष्टौ देवता । अष्टो वरव । उपतिष्ठते
सर्वकाम — su 17 यज्ञते वा उपतिष्ठते वा सर्वकाम —
su 18 इन्द्र अथर्वाणाम् अदिति देवान् बृहस्पति यज्ञते
वा उपतिष्ठते वा सर्वकाम । बृहस्पते सवितरित्येकया सुप्तं ब्रह्मचारिण-
मुत्थापयति । आदित्य उदिते सति प्रायश्चित्तमेतत् — su 19 Ke-
rec unts the various deities mentioned in the hymns of which the
pratikas are the given मन्वोक्ता देवता यज्ञते उपतिष्ठते च
सर्वकाम — su 21 सर्वलोकाधिपत्यकाम — su 22 अभीष्ट-
मन्नमभिमन्त्र्य भिक्षुकैश्च करोति — su 23 अथर्वाणाम् यज्ञते उप
तिष्ठते वा सर्वलोकाधिपत्यकाम । परिमोच । गोदानिकं तन्त्रं परिधाप-
नान् कृत्वा ततो इदावत्तरायति (cf Kauṣ. 47 1-2) ततोऽभ्याताना
नि। अथ सामेति (cf Kauṣ. 42 9) । ततोऽभ्यातानान् ऊत्वा दीपो गार्थेति

मूक्तेन (॥ १) भक्त सपात्याभिभयाद्याति — sū 26 व्रत समाप्य व्रतविसर्जनं कृत्वा अभयं वावापृथिवी इति etc । यस्य घामस्य नगरस्य वा अभयमिच्छति तस्य प्रतिदिशु — sū. 27 ज्योतिष्टोमे दीचिताय दण्डं प्रदानं करोति ब्रह्मा — sū १४ वावापृथिवीं यजते उपतिष्ठते वा विरिष्यति यदि विनाशोपस्थितस्तदा इदं कर्म कुर्यात् —

Adhyāya vii.

Kandika 60

Keçava's treatment of this adhyāya deviates materially in arrangement and subject matter from that of Jānuçika. kandikās 60-63 are closely interwoven with 67-68 so that a passage of one division alternates with a passage of the other. For the introduction, given in this kandika (sūs 1-7) it substitutes that of kandika 67 (sūs 1-18), as follows. अथ सवयश्चाना विधानं व्याख्यास्यामः । सभूतेषु साविकेषु सभारेषु देवयजनमुक्तं । उदगयने । अयिमार्गेण गुणयुक्तानृत्विजो वृणीते । एष अत्विङ्गस्य । उक्तो मधुपर्कः । एकादश्या वरणं कृत्वा गोदानिकेन विधानेन केशश्मश्रुरीमनत्वानि दापयित्वा । केशवर्जं पत्नीं नखानि कारयेत् । स्नातावहतवाससो भवत । मुरभिणो भूत्वा दाता उपनयनवहण्डमेखलायज्ञोपवीतो । त्रिरात्र दीनाय हण सह पत्न्या । अपये ब्रह्मये गुरवे व्रतश्रावणं कृत्वा ततो व्रतादानीया अष्टौ समिध आदधाति । ततः कर्ता अभ्यातानाद्युत्तरतन्त्रं करोति । हविष्यभक्षणादि कर्ता कारयिता पत्नी च करोति । अथ चतुर्दश्या प्रातर्यज्ञोपवीतो शान्चुदकं कृत्वा देवयजनं समीच्याकृतिनीष्टवल्मीकेनास्तीर्य दधैश्च गोश्रद्धाजाविलोममि । पलाशमयीश्ररणीद्वयेनापि (१) मन्त्रयेद्यजमानः । अये जायस्वेति etc (su 19) — sūs 20-21 पत्नीनामयजमाननामयहणं प्रथमे अर्धचे — sū 23 अये इजनिष्ठा इति त्रिभिः पादैर्ज्ञातः । अस्तीरयिमिति पादेन पत्नीमनुमन्त्रयते — su 24 उत्तमं नाकमिति (su 1 4°) दातारं पादेन वाचयति । Here in J. sū 19's treatment the account given in kandika 67 is resumed. एव ब्रह्मादनिकमपि स्मृत्वा स्मृष्टिके ऽपि कृत्वा यद्देवा (॥ ४१ १३) पूर्णहोमं जुहुयात् । पूर्णहोमस्य विधानं शान्तिकल्पे उक्तः । यद्देवा देवहेडनमित्यनुवाकेनाज्यं जुहुयात्समिधो ऽभ्यादधात् । शकनान्वा दध्यात् । एव ब्रह्मादनिकमपि सवत्सरं दीपयत्यहोरात्रं वा यथाकामी वा । सवत्सरं तु प्रशस्तं (60

1-4) — su १० अयामावास्याया प्रातस्सदकाहरणं करोति । ब्राह्म-
णीमलकृता साधुवादिनो उदकघटं हस्ते गृहीता (1) पेययति —
su 28 गृहद्वारे — sus 31 32 तत पुमान्पुंस इति पादेन यजमान
आरोहयति । तत्र ह्यस्तेति पादेन (su 3 1^b) पत्नी आहूयति —
su 39 यावन्तावसे प्रथममिति पादेन/xii 3 1^c) अपत्यानि अन्वाहूयति —
su ५० उदकघटमनुनिपद्यते —

Kandika 61

su 1 प्रतिदिशमुपतिष्ठते मन्त्रोक्त — su 4 भूमौ स्था-
पयति । सर्वाणि कर्माणि तेनोदकेन कुर्यात् — su 5 पुनन्तु मा-
वायो पूतो विश्वानरो रश्मिभिरिति पवित्रगण (xi 19 1, 5^a 1 62 1
cf Kāuc 9 2) एतेन दाता पत्नीमपत्यानि च पवित्रेण प्रोक्षयेत् —
su 6 अथ निर्वापकरण — sus 7 6 ततो ऽननुहि ब्रौहि कोणि
विभागानि करोति । ततो देवपितृमनुष्यत्रयं पत्नी अगजानत्ये प्रयच्छति ।
कर्ता प्रियं ददाति । प्रोहोन्विभागेषु निधाय कर्ता चेधा भागो निहित
इति विभि पादैः अनुमन्त्रयते — su 9 यः पितृभागस्तेनावभूथान्ते
(Cod. ०भृताते) वृद्धिग्राह्यं करोति — su 13 निरुत्तान् अभिमृशत —
sus 15-17 शीत्वरान्दृणीध्वेति दातृप्रियं दत्त्वा एव पत्न्ये ददाति । तौ
वृणन्तौ चयोरं नरा इत्यर्धेचैनं प्रतिपत्न्यनुमन्त्रयते (1) । दाता सर्वकर्मणा
समृद्धिभिः प्रथमं वृणीते — su 21 ऊर्ध्वो नक्षत्रेत्यर्धेचैनं (xi 1 7^a)
मुसलमुच्छ्रयन्तीमनुमन्त्रयते — su 24 (note 5) ह्ये read, उद्गृह्णी —
su 26 अस्ते रयिमिति पादेन (xi 1 11^d) अवशिष्टान्ती (1) —

Kandika 62

su 1 पत्न्या दर्विं याहयति — su 3 hee reads दर्व्या
कुश्या, in accordance with the reading accepted in the text —
su 4 तस्मिन्दर्विकृते श्वेत्तम् — su 15 ओदनस्योपरि गतं
करोति — sus 23 21 अत्यासरत् इत्यर्धेचैनाभिसरन्ती गामनु-
मन्त्रयते । उप वत्स इति पादेन वत्सं सर्जयति । चाश्लते गौरिति
वाश्लमानामनुमन्त्रयते । व्यसृष्टं समन्तां द्विकृष्यतीति द्विकुर्वन्ती (1) ।
बधान् इति वत्सं बन्धयति । भुञ्जती निज्येति नियोजयति । गोधुमुप-
सीदेति ब्राह्मणं दोहायोपसादयति । दग्धीत्यादिपदसहितेनार्धेचैनं दो-
हयति । सा धावात्वत्यर्धेचैनं विमुच्यमाना गामनुमन्त्रयते । अतूर्णदत्ते-
त्यर्धेचैनं पुनः वत्सेन संसर्जयति — su 27 एव दोहयित्वा दुग्धेनो-
दनमर्वासथ । इदं मे श्रोतिरिति पादं दातारं वाचयति हिरण्यमधि

दधाति । दाता सूक्तेन सर्वं सपातवन्त करोति । आस्यत इति प्रभृतिभिर्वा दातृपत्न्यपत्न्यानि अन्वारम्भ करोति (cf Kauç 63 20) । Then the description passes over to 68 23 fg as follows रसैरुपसिच्य प्रतिगृहीते (') दातोपवहति etc , essentially as in sus 24-34 —

Kandika 63

su 3 अथाथर्ववेदे ब्राह्मणानामाह्वानकाल । दाता सोम राजन्निति (x 1 2c) अथा चतुर आर्षेयान्भृगवद्विरोविद आह्वय । शृत त्वा etc , essentially as in sus 3-9 Then the description turns again to Kauç 63 35 fg अथ दाता व्रत निवेद्य साविकव्रत विरात्र यथाशास्त्रविहितमित्यादिव्रतयावण । इदावत्सरायेति etc , essentially as the rest of the kandika Then follows इति ब्रह्मीदनप्रकृतिसर्वसवविधान समाप्त । अथर्ववेदविहिता यागा एते । आवसथ्याधाने सर्वयज्ञाभूत्वा (Cod सर्वं) ततो ऽग्न्याधानं कुर्यात् । ब्रह्मीदन वा कुर्यात् । . आधाने नित्यं सवदान . —

Kandika 64—66

Kec disposes of the matter treated in these kandikas as follows द्वाविंशति सर्वा । . सवयज्ञाणा परिगणनं कियते । अपि जायस्वेत्यर्थं सूक्तेन ब्रह्मीदनं ददाति (cf 60 19 fg) । १ । पुसां पुन इत्यनुवाकेन स्वर्गोदनं ददाति (cf 60 31 fg) । २ । आशानामिति चतुश्शरावसव (cf 64 1) । ३ । यद्वाजान इति सूक्तेन अविषव (cf 64 2) । ४ । अजो ह्यमेरजनिष्टेति (Cod द्वापे) सूक्तेन (u 14) अर्जोदनसव । ५ । आ नयतामित्यर्थं सूक्तेन पश्चोदनसव (cf 64 6) । ६ । अघायतामित्यर्थं सूक्तेन शतोदनसव (cf 60 1) । ७ । ब्रह्मास्य शीर्षमिति सूक्तेन ब्रह्मास्यादन सव (cf 66 6) । ८ । यमोदनमिति सूक्तेनातिमृत्यु सव (cf 60 11) । ९ । अनङ्गान्धारिति सूक्तेनानङ्गाह सव (cf 66 17) । १० । सूर्यस्य गृष्मीनिति तिसृभिर्ऋग्भि कक् (Cod कक्) सव (cf 66 13) । ११ । आय गौरिति तिसृभिर्ऋग्भि पृश्निषव (cf (14) । १२ । अय सहस्रमिति द्वाभ्यामृग्या पृश्निषा सव (cf ibid) । १३ । देवा इममित्यूचा पीनशिल सव (cf 66 17) । १४ । पुनस्तु मेति सूक्तेन पवित्र सव (cf 66 16) । १५ । क पृश्निमित्यूचा उर्वरा सव (cf 66 17) । १६ । साहस्र त्वेप इति सूक्तेन अयभ सव (cf 66 18) । १७ । प्रजापतिर्येति सूक्तेनानङ्गाह सव (cf 66 13) । १८ । नमस्ते ज्ञायमानाये इत्यर्थं सूक्तेन वशासव (cf 66 10) । १९ ।

ददामीत्यनुवाकेन वशासव (cf *ibid*) । २० । उपमितमित्यर्थमूक्तेन शा-
लासव (cf 66 22) । २१ । तस्योदनस्वेत्यर्थमूक्तेन (xi 3 1) बृहस्पतिमव
। २२ । अभिचारकामस्य । २३ । द्वाविंशतिः सवयक्षा सहितायाः पद्यान्ते
स्वर्गोदनतन्त्रेण सर्वे कर्तव्या ब्रह्मोदनतन्त्रेण वा स्वर्गब्रह्मोदनी तन्त्रमिति
वचनात् (cf 68 4) — The remaining two *kandikas* (67 68) are
treated along with the first four *kandikas* (60 63) of this *adhyaya*
see the introduction to 61 —

Adhyāya ix.

Kandika 69

६० १ अथ क्रव्यादश्मनेन सह आवसथ्याधान व्याख्यास्याम ।
। दक्षिणतः पत्नी अधरारणि गृह्णाति । उत्तरतो यजमान उत्तरारणि ।
अरणिलक्षणे (Cnd लक्षणे see Ati Parç 22) अरणिदत्ता । यो
ऽथत्य इति द्वाभ्यां यजमान वाचयति । अर्चयित्वा । देहाद्रूप चन्द्रेण
समालभते । उभयोर्वाग्यतस्वावत्पूर्णाङ्गतिविमर्जन — sus 17fg अर-
णिलक्षणे (Ati Parç 22) उक्त मन्थनविधान — su 10 21 उर्वर्यसीति
मन्त्रेणोत्तरारणिमूलमधरारणिना संयोज्य । पत्नी पद्यामुखो मन्य धा-
रयति पूर्वाभिमुखो यजमानो मन्ययति — su 12 वैश्वानरमाह्वयति —

Kandika 70

६० ८ ९ सत्यं बृहदिति नवभिः (xii 1 1—9) शक्तिवेति द्वाभ्यां
(vi 1 59) उदायुषेति द्वाभ्यां (iii 31 10 11, cf Kauç 24 31) । अपि गृहपत-
इति चैतानाभिमुपतिष्ठते —

Kandika 71

६० १ क्रव्याद् विभजति — su 3 नडो जल — ६० ४
अपावृत्येति षड्भिर्मर्च्यभिः क्रव्याद् गृहीत्वा एकापि प्रदक्षिणं कृत्वा दक्षि-
णस्यादिशि निष्क्रम्य ततो गृहद्वारे भूमौ निदधाति — su 8
अन्यभ्यस्त्वा पुरुषेभ्य इति तिस्रः हिरण्यपाणिमिति तिसृभिः यथा
शमयति तथा होतव्य । भस्मनि होम — sus 9—11 जीर्णपिटके
क्रव्याद् भस्मकृत्वा (') शान्त्युदकेन सुशान्तं कृत्वा भूमिस्थानं कृत्वा दग्ध-
त्वा पिटके प्रक्षिप्य ततः परं मृत्यो इत्युक्त्वा पिटकं यजमानशिरसि
ददाति — su 13 (note 1a) The surmise that the *sutra* refers
to Kauç 39 20 27 is correct. Keçava quotes the passage in full —
६० १० सोमं नदीकेन सोहमृत्तिका एतानि चीरिणि द्रव्याणि यजमान

- हस्ताञ्जली दत्त्वा — sū 16 अस्मिन्वयमिति द्वे . सीसे मूढमि
ति द्वे उदकसहितेन सीसेन हस्तप्रचालन करोति — sū. 18.
प्रादमुखा आगच्छन्ति — su. 19 लोपयति — su. 20.
द्वितीयया कूपा पदानि लोपयति सप्तनदी आ नाव (1) — su. 21
प्रादक्षिणस्या दिशि कूदी प्रचिपति —

Kandika 72

- sū 1 तस्मिन् (sc. गर्ते) चकणमप्रमानमुदकमध्ये निदधाति —
sū 3 सर्वे शरला प्रविशन्ति । कचिद्बहुद्वारे महाशान्ति चतुर्गणोमुत्तर-
भिनिगदन्ति (cf Kṛṣṇa 39 27 etc) — sū 7 वृषभमनुमन्त्रयते अनङ्गाह
वा (Kṛṣṇa does not therefore regard the word अनङ्गाह in sūtra 8 as
the pratika of su. 2 43 but joins it to sūtra 7 I nevertheless adhere
to the division of the sūtras as given in the text) — sū 10 शयने
उपविशानुमन्त्रयते — su. 11 चीणि दर्भपवित्राणि एकत्र बद्धा
पिञ्जलीत्युच्यते । केचिदेक — su 12 इमे जीवा अविधवा सुजामय
आञ्जनेन सर्पयेति (the quotation in the sūtra therefore refers to su.
> 31, the persons and epithets being changed from feminine to mas-
culine correct accordingly note 1 on page 191) पिञ्जली उदक-
घटोपरि भ्रामयित्वा यजमानादिपुरुषेभ्य प्रयच्छति । एकैकस्य पुरुषाय
तिस्राश्च (1) — sus 13 14 एतैर्मन्त्रैराग्न जुहोति —
sū 16 शर्कराभक्षयश्चित्रितान् बद्धा अपेक्षपनिदधाति —
sū 20 यजमनो शिष्टा दद्यात् । इति आवसथ्याधान समाप्त —
After a description of the दक्षिणा Kṛṣṇa passes over to adhyāya x
no mention being made of the matter treated in the remainder of
adhyāya ix —

Adhyāya x.

Kandika 73

- su 14 अर्धर्चेनापयाह्य — sū 5 उग्रतीरिति सप्तभिर्हृग्भि
रुप्योदकपात्र सपात्य —

Kandika 76

- sū 2 3 तद्वासस्तुम्बरदण्डेन गृहीत्वा गोवाटे प्रचिपति — sū 5
(notes 22 23) शतदन्तीपोकन — su. 6 Cf Kṛṣṇa at Kṛṣṇa
8. 22 — su 10 उपाध्याय कोतुकगृहे प्रविश्य कुमारी हस्ते गृहीत्वा

निर्ययति — su 18 विरविच्छिन्नती (!) — su 19 (note 5)
 . वृषाकपिमाश्रया सूर्यं पठन्ति The emendation of सूर्यपाठ in
 Daç Kar and Atm Paddh to सूर्या is to be cancelled — su 21
 (note 13) heç also read प्राच्य — su 22 लेखासूपरि कुमारो
 पदानि ददाति — su 22 कुमारीकटिवेष्टित धोक्त — su 29
 (note 6) heç reads अयस्मिन्भू Haaç Ind Sind v 334 plausibly
 emends to अयास्मिन्भू — su 31 इति विवाहः समाप्त —

Kandika 77

Introduction उदाह उच्यते — su 2 पथि गच्छतोर्वरव
 धोरये कर्ता व्रजति — su 3 मा विदन्नृचरा इति द्वाभ्यामध्वान
 दक्षिणेन प्रक्रामति, cf Kāoc 50 1 — su 4 तदा इदं प्रायश्चित्तं —
 su 6 heç reads समुच्छत शपथो (!) नवयन्त मुण्डोम — su 9 लोष्ट
 प्रक्षिप्य तत उत्तरन्ति — su 11 ब्रीहिस्रवादिचेच दृष्ट्वा वर्णं वृषान्
 नद्यादिषु च — su 13 यदि पथि स्वपिति — su 19 वधू
 मास्यापयति — su 20 गृहे प्रवेशयति — su 23 गृहदे-
 वतानमस्कारं कुर्वती —

Kandika 78

su 5 ब्रह्मवज्रनृते धर्मणि वधूमारीहयति — su 9 कुमा
 राय फलमोदकादि दत्त्वा तत उत्पयति — su 10 11 अष्टर्चं
 कल्पयन् सूक्तं । आ गच्छत इति नृच सूक्त (v 92 therefore a very different
 construction from that implied in the text as divided above by the
 editor and by Haaç-Weber Ind Stud v 397 399) सविता प्रसवाना-
 मिति सूक्त । एतै सूक्तराज्यं जुहुव्वरवध्वो क्रमेण सपातानानयति —

Kandika 79

su 10 मनुष्यमणि पिष्ट्वा शीघ्रे प्रक्षिप्य अभिमन्त्र्य परस्परं वरवधू
 समालभते । आह पठेनसिद्धोक्त (cf Kr. at Kāoc, 34 14) ।

आवपत्सुरभिमन्त्र्यान् धोरैः सूर्ययथोदके ।

एतदेव नमित्याहुः (!) शीघ्रे तु मधुना सह ॥ —

su 11 वर . प्रजननदेशं स्पृशति — su 12 खट्वाया उत्पा-
 पयति — su 16 यदि चतुर्विंशकर्ममध्ये रजस्वला वधूर्भवति
 तदेदं प्रायश्चित्तं — su 21 कर्ता — su 25. स्नानं सर्वे

कुर्वन्ति — ६० ३० पितृगृहे यदि रोदनं भवति तदा इदं प्रायश्चित्तं —
 ६० ३३ आवृता (१) प्राजापत्य इति शूद्रस्य विवाहे तुष्णीं सर्वं कार्यं —

Adhyāya xi

Kandikā ५०

६० १ अथाक्षेष्टपितृमेध व्याख्यास्याम — su ८ वृक्षवर्जिते
 देशे दहनं कर्तव्यमिति ब्राह्मणोक्तं । आहिताग्रेकापेक्षोऽयं संस्कारः —
 ६० ३ मुमूर्षन्तमपिहीचशालाया आवसथ्यशालाया वा शालातृणानि
 आसीयं तेषूपरि दर्भंनृणानि — ५० ७ अथ यदि वाकपपोलिका-
 संप्रव्याघ्रशृङ्गिष्वापदादिषु दध्नादशदोषान्मिच्यते तदा इदं प्रायश्चित्तमु-
 च्यते । यत्ते कृष्णं शकुनीत्युवा तस्य दष्टवणमपिना दहति — ६० १०
 सप्तगोविणं स्पर्शं न कुर्वन्ति — ५० १२ अथ शान्त्युदकं करोतीति
 कर्ता न सकनप्रतीकचयेण श्रोत्रधीचयेण च मातृनामप्रतीकचयं श-
 न्त्युदके आवपति cf Kauç ८ २४ २७ — su १६ हेः reads सञ्जो
 पिहरन्ति — ६० १९ एकाग्रौ च उपा (१) कुर्वन्ति — ६० २३
 अथ देशान्तरमृते आहिताग्रेऽयं कर्म उच्यते — su २६ दर्शपूर्णमास-
 योर्विधानमुच्यते — su २९ तन्विज्ज्ञाना इध्मा ग्रहण — ६० ३०
 देशान्तरमृतस्य दर्भाग्यापिहीच वा समारोपणं समाप्तं — su ३१
 अथ प्रकृतमुच्यते उत्थापनं — ६० ३४ वृषर्भौ अभिमन्त्र्य शकटे
 युनक्ति अन्यं शयने पुरुषान्वा — su ३७ अति द्रुवेत्यष्टौ च्यवी
 हरिणीत्युच्यते । दहनदेशे नीयमानं हरिणीभिरभिमन्त्रयते — ५० ३९
 कर्ता अथ (१) प्रेतस्थायै कृत्वा अभिमन्त्रयते — su ४१ ४२ ४३ ४४
 as the other paddhatis — su ४९ वदयष्टिं प्रेतहस्ताद्गृह्णाति
 पुनः — ६० ४९ धनुर्हस्तादिति चित्रयहस्तात् — su ५० अष्टौ
 हस्तादिति मन्त्रविकारं कृत्वा — su ५३ कैचित्प्रतिदिशं शिर-
 कुर्वन्ति — su ५५ आचार्योऽनुमन्त्रयते —

Kandikā ८१

६० २१ गा निर्वर्तितदेशे जघनप्रदेशे लकुटेन घातयित्वा हन्यमाना
 गामुपवेश्य — ५० ४७ उपतिष्ठते — ६० ४८ समाप्तं दह-
 नकर्म —

Kandika ८२

Introductory अथ प्रथमे दिवसे पुत्रगोविणा शान्तिरुच्यते —
 ६० ५ सर्वे बन्धवाः . — ६० ९ एकविंशतिं दर्भमपिञ्जलीर्नवा द्रुदे

वा आवपति — 80. 17 यवानालभते — su 19 अप न शो
 मुचदिति सूक्ताभ्या (19 33, 19 34) शाभ्याको समिध आदधाति — 80. 20
 . बान्धवा — su 21 अथ द्वितीये ऽहनि कर्मोच्यते । दिवो नभ इत्यृ
 चापि प्रज्वात्य स्थालीपाक सकृत्सर्वङ्गत करोति — 80. 21 समाप्त
 ब्रह्मकर्म — 80 22 तृतीये नास्ति कर्म । चतुर्थे ऽहनि कर्मोच्यते —
 su 26 (note 16) Keç reads प्रत्तिक as the last of the list of
 plants perhaps for मुत्तिक — 80 29 तत सचयन करोति —
 80 33 समाप्त सचयन चतुर्थे ऽहनि केचिद्यवीय प्रथमानि कर्माणि
 (cf su 1fg) कुर्वन्ति । तथा च मार्हाक (essentially the same state-
 ment) —

Kandika 83

Introductory अथ पितृमेध उच्यते । सवत्सरे कुर्यादिति श्रुति ।
 अथवा सवत्सरमध्ये — 80 3 शतद्विद्व सहस्रद्विद्व द्वितीय
 मुक्तये द्वे कुर्यात् — su 4 द्वे जीर्णवाससी नीललोहितसूत्रे
 प्रसिद्धे प्रसथ्य रज्जु । इति पितृनिधानसभारा — 80 5 अथ
 पितृनिधानकाल उच्यते — 80 9 अथावसानमस्थिगृह्यमुच्यते)
 तत्स्थानमुच्यते — 80 13 अथ चतुर्दश्यामिदं कर्म — u 1
 For the समोषणी (sc चूची) see Kauç 40 9 note 16 — u 1
 अस्थिनाशे प्रायश्चित्तकर्मोच्यते । अस्थिनाशे तद्देशात्यासू-गहीत्वावसान
 समोष्य तत उत्थापयति — su 31 अथवा वीणि शतानि षष्ट्य ( )
 पलाशस्तदप्रानै पुनश्च कल्पयित्वा तत उत्थापनीभिस्तथाप्य हरिणोभि
 ईरेयु । शरीरनाशे दग्धे वितप्रायश्चित्त भवति — 80 33 मण्डप
 तस्थोत्तरद्वार दक्षिणद्वार कुर्यात् — 80 3 अस्थीनि
 मण्डपे प्रवेशयति —

Kandika 84

80 6 सयवस्थ चरो सर्वे स्वशोचजा भोजन कुर्वन्ति — 80 9 अथ
 प्रिय ददति गोविषा । वीणा वादयेत् । वाद्यानि वादयेत् — u 1 14
 अणामावास्याया प्रभाते कर्मोच्यते । तान्यस्थीनि मण्डपादुत्थाप्य हरि
 णोभिर्हरेयु । तत पाद्वे निधाय । अथ विधानमुच्यते । पश्चात्पूर्वकृतेभ्य
 पितृभ्य । — 80 15 प्राग्दक्षिणा दिशमनिमुत्थाप्यारभ्याणि
 उत्तरस्या दिशि समाप्यन्ते —

Kandika 85

80 1 अथ प्रमाणमुच्यते — 80 4 एवविध मण्डप मिमोति —

su 8 अयुग्मानि कुर्यात् । परिमण्डलानि वर्तुलानि । चतुरस्राणि वा
 त्रमशानानि कार्याणि विकल्पेन शीनकिना — su 20 जीर्णवस्त्र-
 मास्तृणाति — su 22 जीर्णवस्त्र स्तृणाति ततो द्वितीय परिचे-
 तवस्त्र — su 23 तत्रैव बहिर्धारयित्वा अग्रेर्कर्म भविष्यति ।
 तेन वस्त्रेण उक्तो होम स्तरण च — su 24 सर्वाण्यस्थीनि तस्मि
 ण्योते निवर्पति — su 25 कुले ज्येष्ठो अस्थीनि यथापह —
 su 27 यास्ते धाना इति द्वे (cf xiii 3 69, 4 26 43) धाना धेनु-
 रित्येका (xiii 4 32) एतास्ते असी धेनव इत्येका (xviii 4 33) यास्ते
 धान्य अस्त्वित्येका (?) एताभिस्तिस्रमिधधाना .. अस्थिधूपरि आ
 दधाति —

Kandika 85

su 1 तान्यस्थीनि गर्तस्थितानि — su 2 (note 3) द्वौ चरु —
 अष्टौ चरव प्रतिदिश दधाति — su 4 एक मध्ये निधाय ततो
 भिमन्त्रयते प्रतिमन्त्र घोरदिपूर्णा मन्त्रोक्ता अपूषापिधाना सर्वे कर्तव्या
 प्रसव्या दातव्या — su 5 अस्थीनि — su 6 मध्यमपला
 शपत्रे (Cod *पात्रे) शतक्षिद्रसहस्रक्षिद्रादिचरवय (1) सर्व आशादय-
 न्ति — su 10 शिलाभिर्विषमाभिरिष्टकाभिर्वा प्रसव्य चिग्वन्ति
 त्रमशान — su 14 शूरस्तम्बस्य अर्क्षाहंतमघमिति मन्त्रेण कटिकाम
 भिमन्त्र्य यामत्रमशानमन्त्रधीन करोति — su 15 अष्टाङ्गुला कटिका
 प्रसव्य कुशेन चि परिषिच्य भामयित्वा सिञ्चति पश्चिमाया दिशि स्फाट
 यन्ति — su 16 समेत विश्व इत्यनया अवा (vii 21 1) सर्वे धान्यवा
 परिषिञ्चन्ति ध्रुवनान्युपयजन्ते (1) । चि प्रसव्य परिकीर्णकेश परिच्यन्ति
 दक्षिणानूरुनाघ्राना (cf Kanç 81 10) इति ध्रुवनानि (1) — su 17
 • इन्द्र क्रतुमित्यन्त । एतै पशुलिखिता उपतिष्ठन्ते कर्ता गोविण्य —
 su 18 समाप्त त्रमशाने चित्तस्य कर्म — su 19 शुभकर्म ।
 सीधे मृदङ्गमित्यादि क्रव्याच्छमनेन (71 16 fg) व्याख्यात — su 22 (note 14)
 पदानि लोपयति — su 23 सप्त शर्करा पामिष्वावपते
 इत्यादि तासा धूम भक्षयन्ति इत्येवमन्त्र सर्व (Kanç 82 2 20)
 कुर्वन्ति गोविण्य — su 29 वैवस्वत स्थालीपाक थपयित्वा इत्यादि
 यमव्रतान्त सर्व भवति (Kanç 82 36—42)

Kandika 87

su 8 चीनधोमुष्टीनिर्वर्पति — su 14 तिर्यङ्गकुलि —
 su 15 अवागङ्गुलि — su 27 एताभिर्वर्हि स्तृणाति वर्हिषि

आयवम करोति — sū 28 आ यात पितर इत्युचा आथ आन्वि
तृचा स विशन्वितृचा एतैस्त्रिस्तान्विकीर्ये (cf Kāṇṣ 83 27 29) —

Kandika 88

sū 1 चरमभिधारयति — su. 6 स बर्हिर्लामिति सदभांसण्डु-
लाञ्जुहोति। तत पर्युषण (Kec. therefore divides no doubt correctly a
sūtra after तण्डुलाम्) — sū 14 पिङ्गुलीर्घताक्ता पिण्डेषु निदधाति —
sū. 19 अथ पितर इति प्रतिपिण्ड जपति — sū 20 बीस्त्री
भ्राण्यायामाकुयात् — sū 21 पिण्डेषूपतिष्ठन्ते — sū 29 यत्र
इदमिति मनो वा ह्यामहेति (1) सूक्त इदये अन्वालय्य जपेत् —

Kandika 89

sū 16 गृह्येयनाहितायेर्होम Cf note 6 — sū 17 इदं मे (1)
कृतमस्तीति मन्त्रेणापिमुपतिष्ठते यस्मात्कोशादिति (x x 72 1)। इति पि
ण्डपितृयज्ञ समाप्त —

Adhyaya xii

Kandika 90

sū 1 अथ मधुपर्के उच्यते। आचार्ये गृहमागते इदं कर्म करोति —
su. 9 सूक्तं खपित्वा पुनराचार्य उदकमभिमन्त्रयति —

Kandika 92

sū 14 आचार्यो व्रते तृणानि गीरत्विति। तृणानि ददाति
गवे — sū. 25 भूयसो (1) भूयसेति मन्त्रेण —

Adhyaya xiii

Kandika 93

Introductory अद्भुतकर्मपरिभाषा उच्यन्ते। लोकविरुद्धं दृश्यते
यत्तदद्भुतमित्युच्यते। अद्भुतशान्तिवच न क्रियते तत्र दोषो भवति।
अद्भुत यच्च भवति तत्परामर्शवति विनश्यति। विनाशार्थं अद्भुत दत्ता
सृजन्ति — su. 9 यथैषस्यामनुदित्या उपामनुदित्या — su. 10
दारुणसवतरे दुभिर्धे मरके वा — u. 13 देवतेषु (1) — sū 21
धेनुर्धेनु धयत्वा — sū 2 आकाशफेनं पिबति — sū 26
अनाज्ञातमद्भुतं दृश्यते। यदद्भुते न पठितं तदनाज्ञातमद्भुतमयथा स्त्री
किं जुगुप्सितं वा अदृष्टं वा — sū 37 यूपो — sū 34 धूम

केतु सप्तचयीन्... — सू. 36 मासमुखी (1)... — सू. 37. दन-
भावभासे (1) — सू. 38. दसति (1) — सू. 40. दायो ऽपि... —
सू. 43. कुम्भोदधाने... —

Kapdikas 94—120.

100 3 शकधूममिति भूतेनाय्य बुद्धयात् । विपासहिमित्यनुवा-
केन । रोहितैरुपतिष्ठते (cf note 9, p 256, and Kāṇḍ. 99 3, 4) —
103 अवर्यणे यहनचचाणा समापेक्षे शान्तिः — 104. 2 या असुरा
इति द्वाभ्या — 105. 1 (note 12) या असुरा — 106. सीतामध्ये
लाङ्गलससर्गे पुच्छससर्गे च. — 115 1 .. पुरुषो वाकाशफेन भवत्य-
ति . — 116. 3, 4 पिपीलिकाया शान्तिः समाप्ता । अथ पिपीलि-
काभिचार उच्यते — 118 अथ मधुजालके गृहे चपे शान्तिरुच्यते. —
119 अथ सर्वाङ्गुतेषु शान्तिरुच्यते । Here follows a long list of omenes
and portents, similar to that contained in the last pariṣistas of the
Atharva Veda, the भार्गव्याणि । गार्ग्याणि । बार्हस्पत्याहुतानि । महाहु-
तानि औशनसाहुतानि, cf the following statement: यद्वाद्ये न पद्यते
तत्सर्वमनाद्यातमित्युच्यते यदपि परिशिष्टेषु पद्यते The chapter contains
also the following इतिहासपुराणम्योति शास्त्रे अश्ववैद्यके नरवैद्यकेषु
पठितेषु अङ्गुतेषु सर्वाङ्गुतेषु एषा शान्तिः । अपयवा महाशान्तिरमृता घृत-
कम्बलकोटिहोमसर्वाङ्गुतेषु (cf. Ath. Pariṣis 33 and 35) कौशिक अपठितेषु
एषा शान्तिः । महाशान्तिर्वा विकल्पात् इति भाष्यकारः — The MS.
ends abruptly, after a passage corresponding to kapdika 120, with the
short colophon mentioned in the introduction, p xvi. —

INDEXES.

A.

Proper Names and Kindred Subjects.

L. Names of divinities and personifications.

अथ 71 1	अङ्गिरस (?) 27 9 Cf	10, 73 7 15, 90 18,
अचित 122 2	आङ्गिरस भुवङ्गिरस	20 92 14, 97 8.
अपि 2 1 2 15, 37, 4 1 ³	अथर्वन् 59 25, 73 12,	अराति 3 9 ³
5 1 1 ² , 13 6 11 ² , 10	12, 2	अरिष्टनेमि 73 7
28 12 14 27 9 42 17,	अदिति 70 6, 91 4,	अर्यमन् 34 22
44 1 ² 45 11 49 12	97 14 Cf आदित्य	अर्वाणवसु 3 7 137 39
56 6 12 13 65 14	अधर्म 74 5 Cf धर्म	अवीप 116 2
15 68 31, 70 1 9 ⁴ ,	अनिष्ट 5 13 Cf इष्ट	अद्विन् 2 1 20 5 11,
71 1 6 72 14 ⁴ 72	अनुमति 1 29 45 16 ²	51 21 53 1 ³ , 106 7,
25 26 37 23 82, 73	74 2 Cf आनुमत	137 18
7 4 74 2 15, 78	अनुज 192 2	असु 47 16
10 ³ 31 31 88. 1 89	अन्तक 135 9	असुर 67 16, 68 1 106. 7,
18, 94 14 95 3 97	अन्तरिक्ष 6 5 10, 49	Cf आसुर
4 6 98 2, 108 2 ³ ,	12 99 9 ² 97 8, 98	अहन् 53 90.
114 2 116 8 119	9 ³ 115 12 178 4,	अहोरात्रि 42 17, 53 20
12, 5 1 8 9 130 9,	133 3	अकृति 5 7 ³
131 2 133 6 135	अपरिमित 199 2	अपेय 2 4 6, 4. 1, 73.
9 ² 137 9 25 135 6	अपरिमितपीष 3 14	11, 92 20, 127 2 8.
Cf आपेय	74 18 अपीषा 24 20	आङ्गिरस 14. 30, 47
अपीषोमी 2 2, 5 1 ³ ,	अपान 3 15 72 42	2 12, 135 9 ³ Cf
77 6 73 11	अपा नपात् 177 2	अङ्गिरस
अपीषोमीय 4 19	अप्सरस् 49 12	आदित्य 6. 16, 10 21,
अपीर 56 13	अभय 56 13 Cf अय	24 42, 29 16; 32. 19;
अङ्गिरस् 70 6, 137 25.	अमृत 2 38, 49 5, 63.	42 17, 53. 15, 68. 2,

* This index includes the entire text of the Kaupika, with the exception of the mantras quoted by pratika from the Atharva-samhitā. The numbers above the line indicate the number of occurrences of a word in a given sūtra or passage.

70 6 73 2 1०, 92
 14 93 7 99 1, 9²
 128 4 13० 9 Cf
 अदिति
 आनुमत 23 4 4² 11,
 4० 10 73 12 8² 38
 Cf अनुमति
 आप (देवी) 3 3²,
 56 7 99 2 103 2³,
 107 2, 133 3
 आर्तव 106 7 Cf चतु
 आर्येय 55 11, 12, 63
 8 67 2 3, 27 Cf
 अर्यि
 आशा 51 21, 74 9,
 115 2
 आशापति 51 21
 आशापालीय 38 1
 आसुर 104 2, 105 1
 Cf असुर
 इन्द्र 74 20
 इन्द्र 3 3², 6 17, 20
 10 21 9, 24 9 22
 47 16, ०1 2, 53 5,
 6० 14, 78 10², 97 8
 104 2³, 106 7, 107
 2, 113 2², 115 7, 8,
 13० 9, 140 7 14 19²
 Cf ऐन्द्र
 इन्द्रापी 2 3, 5 2⁴,
 59 17 21 72 2०, 43
 11, 74 2 15 96 3²
 97 6², 99 2 114 2²
 128 2 Cf ऐन्द्राय
 इन्द्रावृहस्पति 133 3
 इष्ट 3 7 5 13, 137 39
 Cf अनिष्ट
 ईशान 36 15, 51 8,
 11० 2 116 8
 उय 51 8

उत्तमरात्री 13० 9
 उदङ्गा ०6 13
 उदान 3 1० 7² 42
 उपतय 74 8
 उर्वशी 69 20
 उशन काव्य 139 6
 उषस् 101 2 Cf श्री
 यसो
 अत ३ 4 7 6 20, 90
 5 99 2 137 39
 अतु 74 15², 9² 2, 101
 9 106 7 Cf आर्तव
 अर्यि 2 1, 58 4, 67
 9, 3 27, 68 १६ Cf
 आर्येय एकयि
 एकयि 67 27 Cf अर्यि
 ऐन्द्र 2 40, 92 2 Cf
 इन्द्र
 ऐन्द्राय 5 3 6 36 Cf
 इन्द्रापी
 ओषधि 73 5, 74 6,
 133 3
 ओषसो 93 9, 101 1,
 2, 135 9⁴ Cf उपस्
 कवि 10२ 2
 काम 5 7² 45 16², 76
 18, 81 31
 कुह 1 30
 क्रव्याद 22 9, 43 1०,
 70 10 12, 71 1, 3, 6,
 82 21², 97 6
 चाचाण 56 13
 चित्रपति 51 21
 गन्धर्व 40 14, 49 12,
 ०6 13 106 7
 गुह्या 74 10
 चन्द्र 49 12 100 2,
 116 8, 119 3 13० 9
 चन्द्रमस 4² 17, 56 7,
 93 8, 100 1

चित्राय 74 8
 चित्रसेन 74 8
 जामि 34 1० Cf देव
 जामि
 जातवेदस् 3 1 4, 6,
 1 11, 40 13 43 11,
 14, 70 1³, 72 14,
 84 1, 9० 3, 96 3,
 108 2, 128 2 130
 2², 131 2², 133 6
 तय 74 8
 तयक 28 1, 29 1, 42
 20 56 13
 तत 88 10 24
 ततामह 88 9 24 9०
 तपस् १0 5 9
 तार्क्ष्य 73 7
 त्वष्ट 124 2² 3 4 5,
 133 3, 135 9
 दुरिष्ट 5 13
 देव 1 9 11 13 1०, 17,
 19 20 23, 3 10, 5
 12, 6 9 11 26², 40,
 13 47 11, 49 6² 56
 7, 61 11, 70 6, 73
 18², 74 1² 19, 82
 18, 89 12³ 18 104
 2², 106 7², 115 2,
 124 4, 5, 128 4²,
 129 2, 133 6², 135
 9², 137 11, 139 26
 Cf the following
 words
 देवी 2² 9, 33 9
 देवजन 73 5
 देवजामि 74 10 Cf
 जामि
 देवलोका 13 Cf लोक
 दिधिषव्य 3 5, 137 37
 देव 141 32 33

दीवीभस्तनूभः 5. 13. द्वि 3. 1; 89. 1.	पितृदेवत्या (sc. चाङ- ति) 4 12.	137 11, 15, 40. Cf. इन्द्राबृहसती.
द्यावापृथिवी 44. 34; 59. 2, 28; 74 6, 15, 115 2, 133. 3; 137. 41 ² .	पितृमेध 80 1.	बृहसतिशिरस् (sc. चो दन) 4 ^a 15.
द्यौ 3. 3 ² ; 6. 5, 10, 24. 42; 49. 12, 70. 6; 88 8 ² , 91. 1, 97. 3, 98. 2 ³ , 115. 2	पितृपवोतिन् 87. 26, 30, 68. 7, 29.	ब्रह्मण्यसि 3. 2.
धन्वन्तरि 74. 6.	पिशाच 25 32	ब्रह्मन् m. 6. 17; 56 13; 74. 3; 135 9; 139 26.
धर्म 74. 5. Cf. अधर्म.	पुण्यजन 73 5	ब्रह्मन् n. 3. 1; 6. 11; 46. 55, 49. 7, 90. 9; 96 3, 97 6, 8 ⁴ ; 125. 2, 135 9
धातु 56. 17; 115. 2 ¹ .	पुण्यरचस 93. 3.	ब्रह्मप्रजापती 139. 6.
नचच 49. 12, 82. 11 ² , 93 35; 94. 7, 123 1, 2; 135. 9.	पुष्टि 3 12 ² , 51 11, 74. 15, 106 6 7.	ब्रह्मवर्चसिन् 4. 18.
नारयण 69. 1.	पूर्णक 20 3.	ब्राह्म 92 1
निर्द्यति 18 1, 47 16 ² , 57 1, 7, 8. Cf. निर्द्यत. निर्द्यत्य	पूर्त 3. 7, 137. 39.	ब्राह्म 79 32
नुमणस् 65 15.	पुण्य 2. 1; 3. 10; 45. 16, 78 10 ² ; 133 3; 137 18. Cf. पीण्य	भग 128. 4, 133. 8.
निर्द्यत 81. 21. Cf. नि- र्द्यति.	पृथिवी 2. 16, 6 5, 10, 49. 12, 88. 10 ⁴ , 91 4; 98. 2 ³ , 103. 2, 137 11.	भद्रा 39 9
निर्द्यत्य 97. 8. Cf. नि- र्द्यति.	पद् 32. 21; 35 4, 8	भय 36. 13 Cf. अभय.
परागवसु 3. 6, 137. 38.	पीण्य 92 4. Cf. पुण्य	भरत 71 6.
परिपूर्ण 122. 2.	प्रजा 106 7; 124. 2, 3, 4.	भव 51. 8.
पर्जन्यपत्नी 106. 7.	प्रजापति 33. 9, 49 6; 59. 19; 72 1 ⁹ , 27, 2 ⁹ , 32, 73 2 ⁴ , 73 11; 74 2, 18, 116 8 124 4.	भरद्वाज 47. 12.
पर्वत 51. 7	Cf. प्राजापत्य, ब्रह्म- जापती.	भाव 74 12.
पशुपति 51. 8	प्रततामह 88. 8, 24, 25.	भुव 116 2, 128 4.
पावक 73. 1 ³ .	प्रपितामह 73. 6.	भुवन 116 2, 128. 4.
पितरः 1. 9, 12, 14, 16, 17, 19, 21, 22; 45 14, 49 6; 61. 9; 73. 6, 83. 1, 26, 35; 84. 1, 12; 86. 30; 87. 1, 9, 11, 16, 17, 83. 1, 14, 15 ³ , 18, 21, 25 ² , 29; 89. 1 ¹ , 6, 12 ³ , 17, 13 ³ ; 138. 14	प्राण 3 15; 47. 16, 72. 42, 74. 20; 92. 13.	भुवनपति 116. 2.
पितामह 73. 6.	प्राजापत्य 79 33; 102. 2; 106. 6, 127. 2, 9. Cf. प्रजापति.	भुवा पति 116 12.
	बृहसति 3. 8 ² , 10; 9. 9; 20. 5; 47. 16; 63. 14; 103 2; 123 4;	भुत 36 13
		भति 1. 11 ² 51. 11; 74. 18
		भमि 70. 6; 98 2 ² ; 133 2, 137. 24 Cf. भीम.
		भूमिपति 126. 2.
		भृगु 137. 25.
		भृशद्विरस 94 4; 137. 6. Cf. भृशद्विरोपित् under 2
		भीम 33. 12. 16.
		मनस् 83. 29; 83. 1 ⁶ .
		मनसस्यति 117. 2.
		मना 107. 1, 2.

मनु 106 7	रद्र 50 14, 51 8, 129 2,	128 4 ² , 133 9, 135 9
मरुत् 41 3, 97 8, 127	रद्रा 42 17, 59 29,	Cf वैश्वदेवी
7, 128 4, 133 3 Cf	68 2, 92 14	विष्णु 1 37, 2 32, 3
मारुत	रूप 72 42	10, 6 14, 49 14,
महादेव ०1 8	सोय 81 31	133 3
महाभूतानि 19 31	वनस्यति 73 5, 74 6,	वीरधू 73 5
मांसमुख 93 36, 129 1	91 1, 12० 2 135 9 ⁶	वृत्र 5 2, 47 16
मातरिद्यन् 98 2, 13० 9	वरुण 3 3 ³ , 6 17, 2०	वेद 56 7, 67 8, 12० 2
मातृनामन् 8 24, 26	39, 37 7 ² , 41 3, 46	वैवस्वत 46 34, 82 36,
29, 94 15, 9० 4, 96	55, 6० 14, 97 8 ² ,	86 29
3, 101 3, 114 3,	116 8, 127 3, 135	वैशालिय 56 13
136 9	9 ⁷ Cf वारुण मि-	वैश्वरुण 25 34, 74 3
मारुत 4० 12, 127 2,	चावरुणा	वैश्वदेवी 62 21, 73 13,
7, 141 41 Cf मरुत्	वसव 4 ² 17 63 1,	14, 16, 17 Cf विश्वे
मार्त्यव ०6 13 Cf मृत्यु	9 ⁹ 14, 108 2	देवा
मार्त्यज्य 56 13	वाचस्यति 41 15	विद्यानर 31 5
मित्र 6 17	वात 90 25, 91 1, 117	व्याधक 102 2
मित्रावरुणा 56 2 3,	3 4 ³ , 118 1, 127 5	व्यान 3 1०, 72 48
57 4, 133 3	वानस्यत्य 73 5	व्रत 56 7 ³
मृत्यु 74 ० 97 8 ⁴ , 117	वायव्य 127 2, 5	व्रतपति 6 19, 42 17 ² ,
2, 13० 9 ⁷ Cf मार्त्यव	वायु 49 12, 56 7, 116	56 6 ³ , 7 ⁷ .
मैधा 74 9	8, 117 2 119 3, 4 ²	व्रतपत्नी 56 7
यव 93 3 95 1	5, 127 5, 135 9	व्रातपत 73 7
यता 39 9 ⁷	वारुण 92 8, 127 2, 4	शरमा 39. 5
यम 62 21, 82 42, 84	वासुकि 74 8	शतावरुण 116 9
2, 118 8 Cf याम	वासोप्यति 43 13 ³ , 74 2	शत्रुज्य 56 13
यातु 106 7	वासोप्यतोय 8 23, 43 4	शम 128 4
याम 81 34, 83 16	वासोप्यत्य 43 5, 129 9	शर्व 51 8, 128 4.
Cf यम	विद्या 74 9	शान्तिवा 39 9
योगवेम 56 13 114 2	वित्ति 106 6	शान्ता 37 9
रचस् 3 9 ² 44 38,	विधा 74 15 ²	श्रिवा 39 5
47 16, 68 26, 57 16,	विनत 116 2	मुनासीर 105 8.
130 2 ³ 131 2 ² Cf	विप्र 108 2 ³	मूल्वाण 56 13
राचस	विश्वकर्मन् 137. 25	श्रद्धा 74. 9
रचोदेवत्या (स्व. आऊ	विद्यानि भूतानि 56 13,	श्री 74 9 18, 106 6, 7 ⁴
ति) 4 12	74 3	सद्य 3 4, 7, 6 20, 90.
राका 1 29	विश्वे देवा 6 9, 56. 13,	5, 99 2, 137 39
राचस 106 7 Cf रचस्	59 1, 68 2, 73. 15,	सप्तर्षय 59 26, 73 8,
राध 106 7	74. 3, 15, 115 2 ³ ,	93 34, 12० 2, 127 1
राऊ 100 L.		समद्धान 135 9

समा 102 1 2, 3 ²	4, 128 3, 4 133 3,	15 78 10 ² , 89 1 6,
समान 3 15, 72 42	137 15 Cf सावित्री	91 8 128 2 3 4 ² ,
समुद्र 3 3 ² , 18 38,	सहस्रपोष 3 13 74 18	133 3 135 9 ² Cf
74 6 Cf सामुद्र	*पोषा 24 20	सौम्य
समुद्र 5 7 ¹	सहस्राच 30 18	सौम्य 74 16, 92 3 Cf
सरस्वती 45 16	सामुद्र 19 9 Cf समुद्र	सोम
सरस्वन् 133 3	सारस्वत 81 38, 83 16	सौर्य 79 31 Cf सूर्य
सर्प 49 12	9 ² 5 Cf सरस्वती	सीविष्टकृत 4 3, 45 7,
सर्वकाम 45 16	सरस्वन्	73 12 Cf सिष्टकृत.
सर्वगण 45 16	सावित्री 9 7 17 32 56	खोना 39 5
सर्वपुरुष 45 16	8 139 10 Cf सवितर	खर 135 3
सर्वदोर 40 16	सिनीवाली 1 30	खलि 56 14
सर्वाणि भूतानि 56 13,	सिन्धु 1 5	खिष्टकृत 5 4 12, 6
74 8	सीता 106 7	34 ² , 45 4 Cf सी-
सर्वे देवा 56 13, 73	सूर्य 42 17 49 1 ² , 56	विष्टकृत
5, 74 8	7, 72 28, 59 1, 91	खिष्टि 5 13.
सवितर 2 1, 83, 3 2,	1 2 98 2, 116 6,	हविष्कृत 2 6
9 9, 44 89, 67 27,	119 3 5 Cf सौर्य	हव्यबाह 71 1
91 8, 6, 110 2 ³ , 124.	सोम 4 2 ³ , 5 1 33 7 ²	हाहाह 56 18
	68 10 ² , 73 8, 74	हो 74 9, 18

2. Names and designations of priests, teachers, and other persons.

अनध्वर्यु 62 16	उपाध्याय 10 7, 141 23	काङ्कयन 9 10, 22 13.
अत्राक्षय 74 12, 91 20	अतिज 67 1 72 44	कारयमाण 53 9
Cf ब्राह्मण	73 4, 13, 9 ² 3 ²	कीनाय 20 4
अमन्त्रविद 73 17	अयि see under 1 Cf	कीरपयि 9 10, 63 27
अविपयित 73 17	अर्थेय एकर्षि	कीशिक 9 10 11, 46
अयोविद्य 73 17 Cf	एकराज 17 11	16 68 37 Cf युवन्
अर्थिय	एकर्षि 67 27	कीशिक.
आचार्य 46 14 31, 56	एके 63 2 26, 67 4, 10	चविय 12 16, 16 3 7
17 63-24, 92 32	14 72 2 ² 81 32,	20, 17 19 28 31 3 ²
140 18 (plur.), 141	82 24, 34, 86 13,	57 2 5, 11 17, 19,
10 27 29	87 15, 89 4, 133	80 49, 82 27
आयुधियामयी 15 8.	15, 139 22	गार्ग्य 9 10, 13 7,
आर्थेय see under 1	कर्तर 67 13, 70 15,	17 27
रघुपालि 138 16	8 ² 4 ² , 92 19, 94	गुह 141 30 40
उद्धत 60. 16, 25.	16, 108 3, 112 2	गृहपति 24. 13, 70 9
उदाहार 75 13	128 5, 136 10.	गृहपत्नी 23 5, 24 15.
उपरिदधव 9 10; 80 54	कवि 108. 2	यामोय 11 9

चाण्डाल 141 39
 चाटिकायन 9 10
 तदाङ्ग 17 31
 दर्भाहार 1 24, 61 38
 दातृ 60 11 13 15,
 63 22 28 65 15 66
 20, 77 67 13 15²,
 19 68 1 2 23 24,
 90 7² 12², 16², 92
 26² 29²
 दास 84 7, 89 4, 90 18
 दासो 8 9
 दोक्षित 99 27
 देवदग्नि 53 7
 धार्तराष्ट्र 20 6
 नापित 54 1
 पत्नी 6 17 18, 20 16
 44 18, 60 15 20 2
 37 61 17 67 16
 60 4 5 77 16 80
 44 83 12² 19, 22
 24 89 0
 पारिव्राजक 92 10
 पार्थश्रवस 9 10 17 27
 पिप्पलाद 9 7 note
 पुरोहित 4⁻ 16
 पीरोहित्य 17 30
 प्रादेशिक 34 17, 120
 13, 126 13
 प्रियकृत् 96 4, 39 10,
 21 87 0 12
 ब्रह्मचारिन् 46 14 55
 14 06 12 14, 17 03
 18 27 67 11 92 46
 130 9, 140 13, 141
 31
 ब्रह्मन् 2 18, 3 5 8³,

17 6, 34 7 54 21,
 60 1, 67 18, 69 4
 5 7, 75 13 18, 77
 2 6 82 5 9 12 33
 37 94 2 126 2, 137
 33 37 40⁸, 140 4
 141 7
 ब्रह्मविद् 73 18
 ब्राह्मण 6 23 26, 13 7
 17 19 24 24 10, 43
 14, 50 15, 53 10, 54
 22, 57 1, 4 10 16,
 19, 61 10, 65 15, 67
 1, 68 26 40, 73 18,
 74 11 12, 75 9, 80
 43 82 27, 83 31, 35,
 89 2 3 11, 91 15,
 20, 92 21, 93 12,
 94 16 104 1, 120
 12 126 12, 136 12,
 140 17 21
 ब्राह्मणायन 33 19 78 8
 भागलि 9 10 17 27
 भुम्बङ्गिरोविद् 63 3
 94 3 Cf भुम्बङ्गिरस
 under 1
 मनुष्य 61 10 87 13
 83 17² 13 104 2,
 100 1 106 7 130 2
 131 2
 मनुष्याधम 63 2
 मर्त्य 106 7
 महामूद्र 17 16 Cf
 मूद्र
 माठर 138 16
 मानुष 106 7
 मानुषी 93 18, 111 1

यजमान 4 14 15 16²,
 17, 60 21 68 7, 73
 15, 74 16, 125 2³
 यज्ञपति 108 2
 युवन् कीशिक 9 11
 Cf कीशिक
 राजन् 3 15, 13 4, 15
 2 9 11 16 4, 17 1,
 71 1 94 2 17, 100
 1 116 3⁷, 120 13,
 126 2 13, 128 2 3³,
 4⁴, 135 9⁴, 140 1, 4
 10 13 22, 141 31
 राजपुत्र 17 14
 यक्षाम 1 1, 141 1, 24
 विज्ञायते 60 6, 75 5,
 87 2, 138 5 13
 पुष्य 91 19
 चाप्याख्याम 67 5, 80
 1 140 1
 वैश्व 10 7, 17 18 19,
 57 3 6 12 18 19,
 80 50 82 27, 94 17,
 120 13, 126 13
 शकधूम 8. 17, 50 15
 मूद्र 73 18, 141 39
 Cf महामूद्र
 शीनकिन् 85 8
 श्रोत्रिय 89 8, 91 18
 19 Cf अश्रोत्रिय
 सभल 75 8
 सारथि 15 11
 सार्वविदिक 67 7
 स्नातक 13 4
 होतृ 40 11.

3. Solemn words in sacrificial formulas.

श्रो 3 4, 11 12 13, 14, 5 13 ² , 9 9 ² ; 55 13 ² , 69 23 ² , 70 6 ² , 90 18 ² , 91 6, 16, 92 13	बृहत् 91 12 वषट् 1 20, 5 13 वृधत् 91 10 यम् 3 11 12, 13 14, 49 12 ¹⁰ , 85 14, 91 15, 117 2 ² , 129 2 ² , 135 9	2 ² 9, 45 11, 14 56 6 7 17, 72 13 27 28 ² 42 ² , 74 15 ² , 78 10 ⁴ , 81 30, 31 ² , 84 1, 88 1, 91 6, 7, 8 9 10 11 12 13 14 15, 9 ² 31, 94 14, 95 3, 96 3, 97 4 6, 99 2, 100 2, 101 2, 102 3, 103 2, 106 6, 113 2, 114 2, 116 2 ² , 3 ² , 117 2, 124 2, 3, 4, 5 125 2, 17 ² 2, 129 2, 130 2, 131 2, 135 9 ¹⁰
करत् 91 11 जनत् 3 4, 14, 55 13, 69 23, 70 6, 90 13, 91 9, 92 13 दुराहा 16 19 भुवस् 3 4, 12, 5 13 ² , 55 13, 69 23, 70 6, 90 18, 91 7, 92 13 भूर 3 4 11 5 13 ² , 55 13, 69 23 ² , 70 6, 90 18, 91 6 ² , 92 13 महत् 91 13	स्व 3 4 13, 5 13 ² 55 13, 69 23, 70 6, 90 13, 91 3, 92 13 स्वधा 1 21, 45 14, 73 6 ² , 92 21, 84 1 83 1 13 स्वाहा 1 20, 4. 1, 2 11, 5 7 ² , 12 13 ¹² , 6 1 9 11, 16 18,	

4. Astronomical, chronological, and geographical terms.

अक्षरिच see under 1 अक्षदेश 49 9 74 7 अभिजित् 139 1 अमावास्या 1 30, 2 4, 5 3 6, 21 20 23, 22 8 ² , 25 27, 31 23, 69 2, 73 8, 13, 87 2, 94 7 अवनच 27 30 33, 28 5, 31 23. अद्युज 140 2 अष्टका 138 1 ² , 14 16 अष्टका 19 28 अहोरात्रि 42 17 58 20 आद्ययण 74 13 आद्यहायणी 10 22, 24 24 आमावास्या 6 35 आर्तव 106.7 Cf चतु	अयादा 41 10 (पूर्वा), 41 11 (उत्तरा). रदावत्सर 42 15, 17, 68 35 उदययन 67 4 चतु 5 12, 74 13, cf also under 1 कार्तिकी 75 2 कृत्तिका 47 11 पीष्ण 74 2 ² चन्द्र see under 1 चन्द्रमस् see under 1 चित्रा 18 19; 23 12, 75 4 विहायणी 1 ² 8. दर्श 24 1 ² दर्शपूर्णमासी 6 29 30, 60 26 दार्घ्य 24 18. दिग् 8 3, 49 7, 9;	51 4, 61 3, 63 38, 74 7 80 53, 84 15 ² 16, 86 3 98 2, 116. 3 ² दिग् 8 3, 51 3, 66 8, 127 2 6 नक्षत्र see under 1 Cf पाप* पु*, and पुना- मधेय निदाघ 73 7 परिवत्सर 42 17 पापनक्षत्र 46 25 Cf नक्षत्र पार्वण 5 4. पुनक्षत्र 35 2 Cf. नक्षत्र पुनामधेय (ac नक्षत्र) 33 20 पौर्णमासी 1 29, 5 5,
--	---	--

18 1, 21 25, 24 23, 72 26, 94 7	फलगुनी 75 5, 139 II	शरद 58 21, 74 10, 21, 83 6
पीप 141 24	मघा 75 5	श्रवण 140 3
पीषी 141 5 42	माघ 83 5, 141 24	श्रावण 92 9
पीथ 139 24	मार्गशीर्ष 141 24	श्रावणी 141 2, 5
प्रदिप 106 7	मूल 46 25	सवत्सर 4, 17, 72 21
प्रोष्ठपद 140 2	वैशाख 10 19	सवत्सरतमी 72 5.
प्रोष्ठपदी 141 2	वैशाखी 75 2	

8 Designations of literary works, and sections, chapters, verses
of the same.

अध्याय 33 23	मन्त्र 1 2 3, 6, 39 31, 63 12 Cf चमन-	यजुस् 68 37 ²
अनुवाक 8 23 25, 63 21 22 69 7, 79 16, 99 8 139 11	विद् under 2	रघुतर 5 7, 96 3 ²
अर्धर्ष 56 10 Cf अष्ट	मन्त्रोक्त 8 14, 19 22 26, 21 11, 23 14, 24	लोक 6 34, 68 31, 74 12
आध्याय 1 1 2	14, 26 14 18 22, 26	सप्रदाय 1 7
आच 5 7 72 18, 76 31 ² , 77 5, 135 9	30 36 37 43, 27 13, 29 24, 31 18 22, 28,	सामन् 89 6, 96 3, 108 2
काव्य 141 34	32 5 8, 34 14, 30	सूक्त 7 14, 9 1, 10 18, 19 28, 20 8, 27 22,
गाथा 135 9	8 11, 20, 36 26 39,	53 7, 13, 54 5, 63
छन्दस् 3 10, 68 1, 2 ³ , 69 23	38 29, 39 5 18, 47 23, 43 9, 46 7 21	19, 20, 64 27, 65 9, 66 26 67 19, 68 3
छान्दस 141 34	30, 42, 44, 47 20, 48	20, 97 7, 99 3 100
निगम 11 20	3 5 8, 52 15, 55 2,	3 102 4 104 3, 107
पक्ष 56 0 92 29	58 10, 59 16 20 61	1, 108 1, 109 5, 110
पर्याय 58 23	1 14, 62 1, 11, 63	4, 111 5, 113 3, 115
प्राग् 59 94	4, 64 18, 25, 65 3,	2, 117 3 4, 118 1,
ब्राह्मण 1 2, 3 6, 6 2, 58 4 80 2 Also 6 26 note	66 1, 10, 23 29, 71 4 18, 77 11 23, 80	123 1, 124 6, 126
ब्रह्मोद्य 39 25	4, 48, 82 26, 84 6, 86 3, 21.	9 ² , 123 3, 129 9 132 1, 133 1, 4, 7.

B

Technical Designations of Verses, Hymns, Anuvakas, and Groups of the Same

ब्रह्मलिङ्गा (sc. च्च) and ब्रह्म लिङ्गगण 3 ^o 27 5 16 53 24.	आशापलीय (sc. सूक्त) 38 11 Cf Vat Sū 36 20
ब्रह्मव्यास (sc. च्च) 8 42 43	आसनीय (sc. ब्रह्मव्यास) 3 8 137 40.
अपमोदनानि (sc. सूक्तानि) 14 14 2 ^o 12 4 2 ^o	उत्तरा (sc. शान्ति) 9 11 (impl ed) cf 9 6 note
अपराजितानि and अपराजितगण see under सामामिकाणि	उत्थापनगण 41 8 note Cf Atb Pa c 34 2 ^o
अपा सूक्तानि 7 14 1 ^o 3 46 29 68 99 121 1 127 10 140 10 Cf Vat Sū 24 3	उत्थापन्य (sc. च्च) 8 31 3 20 3 34 13 Cf Va Sū 37 23
अपाथ (sc. सूक्त) 86 22 42 2 ^o 82 4	एकपदी (sc. च्च) 47 41.
अभयानि (sc. सूक्तानि) and अभ यगण 16 8 104 3 note 105 1 note Cf Atb Par c 34 12 and 2 ^o	कर्कमवादा (sc. च्च) 21 11 cf. 66 13
अभिकेकगण 17 1 Cf Ath Par c 34 30	कापिञ्जलानि (sc. स्वस्थयनानि) 46 53 54.
अभिवर्तित्तमे (sc. च्च) 16 29	कामसूक्त 9 23 note
आनुमती (sc. च्च) 23 4 42 11 4 ^o 10 3 38	कुडलिङ्गा (sc. च्च) 23 13
आयुष्याणि (sc. सूक्तानि) and आ युष्यगण 52 18 54 11 note 55- 17 note 57 31 58. 3 note 58- 11, note 139 7 Cf Ath. Par c 34 4.	कृत्यामतिहरणानि (sc. सूक्तानि) and कृत्यागण 39 7 note Cf Ath Par c 34 2
	गणकर्माणि (sc. सूक्तानि) and गण कमाण्यो भिषज्य 2 ^o 13 note 13 ^o 7 Cf Atb Pa c. 24 24
	मन्त्रप्रवादा (sc. च्च) 13 12 54.5 Cf Vat Sū. 10. 5
	महणी (sc. च्च) 29 2.
	घातनानि (sc. सूक्तानि) and

चातनगण 8 20 20 22 80 12 136 9
 Cf Vat Sū 5 10 Ath Parī 34 3
 चिचागण Ath Parī 34 18
 जीवा (sc अच) 3 4, 58 7, 90
 22 Cf Vat Sū 1 19
 तक्षनाशनगण 26 1, note Cf
 Ath Parī 34 7
 चिषप्रोय (sc सूक्त) 7 8, 139 10
 दाश (sc अच) 24 18
 दिग्युक्ते (sc अच) 14 25 50 13
 Cf the चद्रगण ibd in the notes
 and Ath Parī 34 16
 दुस्त्रनाशनानि (sc सूक्तानि) and
 दुस्त्रनाशनगण 46 9 note Cf
 Ath Parī 34 8.
 देवपुरीयगण Ath Parī. 34 15
 देवहेडन (sc अनुवाक) 46 30, 60 7
 Cf Vat Sū 23 12
 धातर्वा (sc अच ?) 35 16
 धानालिङ्गा (sc अच) impl ed in
 सलिङ्गा 85 27
 ध्रुवे (sc अच) 43 11 136 7
 निधनानि (sc सूक्तानि) 80 90, 41
 निच्यंत (sc सूक्त?) 81 21
 पद्यापत्यानि (sc सूक्तानि) and पद्या
 पत्यगण 47 8 note Cf Ath
 Parī 34 21
 पत्नीवन्तगण 59 18 note Cf Ath
 Parī 34 19
 परिधापनीये (sc अच) 79 13
 पिप्पलादिशान्तिगण 9 7 note Cf
 Ath Parī 34 20
 पाप्महन् and पाप्मगण 30 17 note
 Cf Ath Parī 34 6
 पुष्टिका मन्त्रा 19 1 note
 पूर्व (sc सूक्त) 7 8 10 1, 11 1,
 12 10 14 1 16 5 18 1 19, 32 28.
 पूर्वा (sc शान्ति) 9 10 cf 9 6 note
 पूर्वापर (sc सूक्त) 79 28.
 प्रसर्जनी (sc अच) 29 5

बृहच्छान्तिगण 9 2 note Cf Ath
 Parī 34 26
 ब्रह्मगवी 48 13
 भरद्वाजप्रवृत्त (sc सूक्त) 47 12
 भीम (sc सूक्त) 35 1 16
 मधुनालिङ्गा (sc अच) 29 15
 महाशान्ति 9 5 note 39 7, 27, 43
 3 44 6 46 47, 61 7
 मातली 55 1 note
 मातृनामानि (sc सूक्तानि) and
 मातृगण 8 24 26 23, 94 15,
 9 4 96 3 101 8, 114 9, 136
 9 Cf Vat Sū 5 10 and Ath
 Parī 34 4
 मास्तानि (sc सूक्तानि) 26 24,
 30 12 40 7 41 1
 मृगारसूक्तानि and मृगाराणि 9 1,
 27 34
 मोहनानि (sc सूक्तानि) 14 17
 रघोद्याणि (sc सूक्तानि) 176 9
 रघोहण (sc अनुवाक) 8 20 44 16
 रसमाशनी (sc अच) 21 21 Cf
 Vat S 21 20 30 6
 चद्रगण see under दिग्युक्ते
 रोहितानि (sc सूक्तानि) 90 4 Cf
 AV xix 23 23
 रीद्रगण 50 14 note Cf Ath
 Parī 34 17
 लघुशान्तिगण 9 2 note 9 4 note
 Cf Ath Parī 34 27
 लावालिङ्गा (sc अच) 28 14
 वचस्यानि and वर्चस्यगण 10 24
 note 11 19 note 12 10 13 1
 note, 52 20 note 139 15 note
 Cf Ath Parī 34 10 and 99
 वस्त्रसापदी (sc अच) 21 12
 वाचसार्तिलिङ्गा (sc अच) 41 15
 वासोष्पतीयानि and वासोष्पत्या
 नि (sc सूक्तानि) also वासगण
 8 23, 43 4 5 120 9 Cf Vat

Su 5 10 and Ath Pariç 34 5	राजितानि (sc सूक्तानि) and अपराजितगण 14 7 26 note, 16 4 note, 139 7 Cf Ath Pariç 34 13
विश्वकर्म and विश्वकर्मागण 7 3 note, 139 7 Cf Ath Pariç 34 23	सनतय 5 S, 68 37 37
वृषलिङ्गा (sc अच) 29 10	सप्तोचणी (sc अच) 40 9, 80 42 83 17
वदप्रपद 3 4 Cf Gṛhyasamgraha 1 96	सलिलानि (sc सूक्तानि and सलि लगण 18 25, 24 46 Cf Ath Pariç 34 23
वैश्वानरीये (sc अच) 31 5	सामनस्यानि (sc सूक्तानि) 12 5
व्याहृतय 72 37, 73 4	सारस्वता (sc अच) 81 38
शतातोय (sc सूक्त) 9 4 and note	सावित्री (sc अच) 9 7 17 82, 26 8, 139 10
श नो देवी 9 26 23, 140 5	सानीया (sc अच) 46 17
शभुमयोभू (sc सूक्त) 9 1 4 18 23, 19 1, 41 14, 43 12 Cf Vait Su 10 13	स्वस्थयनानि (sc सूक्तानि) and स्वस्थयनगण 8 2 20 36 26 28, 82 17, 139 7 Cf Ath Pariç 34 11
शर्मवर्मगण Ath Pariç 34 14	हरिष्य (sc अच) 80 35, 82 31, 83 20 23 84 13 Cf Vait Su. 37 24
शान्तिगण 9 9 note 9 4 note cf Ath Pariç 34 26 and 27 Still another शान्तिगण 9 7 note, cf Ath Pariç 34 1	हिरण्यवर्णा (sc अच) 90 9
शान्तिपुक्तानि 1 6	
शुक्ली 76 13 79 7	
सरस्वत्यानि (sc सूक्तानि) 14 26	
सयामिकाणि (sc सूक्तानि) अप-	

C.

List of Mantras, Gāthās, Ālokas, Prāśas, and Other Formulas *

अग्नौ राजा विभजति 71 1	2, 3, Kath S xv 12, xx. 14,
अवस्वन्वप केशरमयुरोम 54 1 cf	xxxiv 19, Kap S vii 6, XLVII 1
Par Gr ii 1 21, Aṣv Gr i 17 17	
अविधेय वृ ऋष्य 53 1	अभिर्जनविमल्य वायामिमामदा
अकुचत 20 16	etc 78 10
अकुचाम 20 17	अपीयोमा य आऊति 5 1, RV
अपय इन्द्राभिभवा वास्तोष्पतये etc	i 93 3, TB ii. 8 7 10
74 2	अपीयोमाभ्या (sc वृष्ट निर्वपामि)
अपये च मजापतये च रात्री 73 2	2 2.
अपये वृष्ट निर्वपामि ? 1	अपीयोमाभ्या द्यौने 73 11
अपये त्वा वृष्ट प्रीचामि 2 15, cf	अपीयोमा सवेदसा सद्गती 5 1,
Katy Cr ii 2 11	RV i 93 9, TS ii 3 14 1,
अपये त्वा परिददामि प्रह्वये त्वा	TB iii 5 7 2 VS i 5 1, iv
परिददामि e 56 13, cf Cat Br	10 1, Kath S iv 16
xi 5 4 3 Aṣv Gr i 20 8,	अपे गृहपते सुगृहपतिरहम् 70 9,
Çankh Gr ii 18 2	cf RV vi 15 19, VS ii 27(also
अपये स्वाहा कामाय स्वाहा सो-	Kanvaçakha, p 59 of Weber's
काय स्वाहा 81 31, cf Aṣv Gr	ed), TS i 5 6 4, MS i. 4 2
iv 3 26	i 15 14, Çankh Cr iv 12 14,
अपये स्वाहा मजापतये स्वाहा 72 27	Cat Br i 9 3 19
अपिनापि समृज्यते 108 2, cf	अपे आतवेद यत ते सहस्र त
RV i 12 6 SV ii 194 TS	उपावृत 72 13 14, cf VS xii
i 4 46 3 iii 5 11 5 v 5 6 1	8, TS iv 2 1 2, MS i 7 1,
TB ii 7 12 3, MS iv 10	ii 7 8, Kath S xvi 8, xix 11,
	xxii 12, Lāty Cr iii 5 11

* This list includes every passage quoted in the text of the Kauçika, excepting the mantras of the AV. quoted by their pratikas. For these see index D

अये ख गो यन्तम् 68 31, RV v
24 1, SV i 448, ii 457 VS
iii 20 26 xv 48 xxv 47,
TS i 5 6 2, iv 4 4 8 MS
i 5 3 10, ii 13 8 Kāth S
vii 1 8 Kap S v 1

अये ध्यावर्तिज्ञमि न या ववृक्ष
72 13 14 cf VS xii 7 TS
iv 2 1 2, MS i 7 1, ii 7 8,
Kāth S xvi 8, xix 11, xxii
10 Lātī Cr iii 5 11.

अये व्रतपते व्रत चरिष्यामि तच्छ-
क्षेयम् 56 6 cf VS i 5 ii 28
TS i 5 10 3, MS iv 9 24
IA ix 41 3 6 Çankh Cr iv
8 6 12 8

अयेद्यासि ब्रह्मचारिणम् चापो
ऽशान् 26 17 cf Açv Gr i 22
2 Çankh Gr ii 4 5 Gobh
Gr ii 10 34 Par Gr ii 3 2,
Çat Br x 3 4.

अयेद्वाक्षीन् माग्नामि बहुस्यतेमुखेन
65 14, VS (Kāva cāhā,
Weber's ed p 8) Kātī Cr
ii 2 20 Kauç Br vi 14

अद्विरथा त्वा देवाभामादिहाना
70 6, cf VS iii 5, f5 i 3
3 1, MS i 6 1 2

अच्युता दीरच्युतमन्तरिक्षम् 98 2,
cf Kauç 10 12 (the pratika)

अक्षिद्रेण त्वा पवित्रेण शतधारेण
9 34 cf VS i 3

अतिसृष्टो देष्टा यो ऽस्मान्देहि 90 6
अत्यासरत्प्रथमा धीक्षमाणा 62 21
अच पत्न्यो मादयध्व यद्याभागम्
etc. 88. 19 (cf under अच पितरी
for parallel passages)

अच पितरी मादयध्व यद्याभाग
etc 68 18, cf TS i 8. 5 1
VS ii 31^a, MS i 10 3, 19

Kātī Cr iv 1 13, Açv Cr ii
7 1 Lātī ii 10 4 Çankh Cr
iv 4 11, viii 2 13, Gobh Gr
iv 3 11

अद्य प्रमाणं वक्ष्याम 141 24

अक्षीपवस्य 1 31

अधराच पराचो ऽवाचक्षपस्य
मुन्नयत देवा 49 8

अर्धिहतो देष्टा यो ऽस्मान्देहि
90 15

अग्निगो यमोध्वम् । सुशमि यमो
ध्वम् 69 6, TB iii 6 6 4 At
Br ii 7, Açv Cr ii 3 1,
Nirukta 11 cf Vb i 5, f5
i 1 2 MS i 1 6

अनहान्धेनुसधयन् 113 2

अनमोघो वासीष्यते 48 18 cf
TV vii 55 1 MS i 5 13
Par Gr iii 4 4 Çankh Gr
ii 4 7, Nirukta 10 17

अनशनं ब्रह्मचर्यं च भूमौ 73 10

अनित्तेन च वाससा 141 40

अनूनाय स्वाहा । अचिताय स्वाहा
127 2

अनेन कर्मणा ध्रुवान् 61 16

अन्तरिक्षं दार्वरचितापरिमितानु
पदस्ता etc 68 9

अन्तरिक्षाय त्वा ac अनजिम् 65

अन्तर्गमेषु ब्रह्मा स तनोति 124 3

अन्तर्हितमघम् 86 14

अयमस्त्रत मे देहि 136 4

अत्रादा भूयास्य ये च ना ऽत्रादा-
न्काष्टे 92 28

अत्राना मुखमसि मुखमह त्रेष्ट
90 18

अत्राहारा ओ भो 97 27

अन्या वो यस्यामवत्तन्याव्यस्य उपा
यत 33 8 RV x 97 14, TS
iv 2 6 3 TB ii 8 4 8, VS
xii 68, MS ii 7 13, iv 14 6,
25*

- Kath S xvi 13, Kap S
xxi 4
- अन्वय नो ऽनुमति पूषा सरस्वती
मही 40 16 cf AV vi 20 1,
MS iii 16 4 5 iv 9 10,
12 6 Kap S xxxvi 2
- अपराहस्य तेजसा सर्वमन्नस्य प्रा
शियम् 27 4
- अपहता असुरा रवासि येऽपतृषद्
87 16 cf VS i 29° Katy Cr
ii 1 8, 4c Cr ii 6 9 Çankh
Cr iv 4 2 Ap Cr i 7 13,
Gobh Gr ii 3 2
- अपा योनिमदाध्व 82 21
- अपेत एतु निर्वर्ति 97 8 cf Vait
Su 39 1
- अप्रतिभुक्ता मुषिकार्यो च नित्य
78 1
- अप्स इमशानि जयायाम् 141 39
- अभि गावो अनूपत 47 16, cf RV
iv 37 6°
- अभ्युदतो ऋतो ऽपि 73 4
- अमीमदन्त पत्न्यो यथाभागम् 68
24 (cf under अमीमदन्त पितरो
for parallel passages)
- अमीमदन्त पितरो यथाभागम् 68
21 TS i 8 5 2 VS ii 31°,
MS i 10 3 19 Kath b ix 6,
Kap S viii 9, Katy Cr iv
1 14 Açv Gr ii 7 2 Lātṛ
Cr ii 10 5 Çankh Cr iv 4
14 Gobh iv 3 12
- अमुमुक्षिपम् 47 54
- अमुष्मे त्वा जुष्ट 2 5, cf TS i 1
5 1
- अमुष्मे त्वा (sc. अधिचिपामि)
44 10
- अमुष्य त्वा प्राणाय गृह्णे ऽपानाय
etc. 3 15
- अमु ते ददामि 63 28
- अमृन्द्मस्व 48 13 (कल्पजा)
- अमृन्द्मन्मि 47 39
- अमृतमस्यमृतत्वायामृतमस्मिन्नेहि
50 36
- अमो ऽसि प्राणं तदृत व्रवीमि 74
20, cf Açv Cr ii 9 10, Çankh
Gr iii 8 4
- अय सुवो वि दधाति 8 10
- अय नो अप्रिरध्व 89 13, cf
Çankh Gr iii 7 3
- अयाद्यामे ऽस्यनभिप्रक्षिद्य 5 13,
87 4, VS i 4 8, Kath S i
4, Katy Cr xxi 1 11, Çankh
Cr iii 19 3
- अर्घ्यं भी 90 14
- अर्धाऊतिस्तु सीविष्टकृती 73 12
- अर्वाच्युपसक्रमे 89 10
- अवाच्यो ते तोतुयेते (emend to तु
तुयेते) 107 2
- अविष्टेपतुकालेन 141 33
- अश्विना फाल कल्पयतामुपावत्
बृहस्पति 20 3
- अश्विभ्या दीव सह सविदाना
106 7
- अष्टस्थणो दशपच 130 9
- असी 83 22
- असो वै नाम ते माता 135 9
- अस्मिति द्विसत्तायाम् 141 87
- अस्मादे त्वमजायया अय स्वदधि
etc 81 3), cf TA vi 2 1, 4
2 Açv Gr iv 3 27
- अस्मिन्सहस्र पुण्याम् 89 13
- अस्व च दातु 90 7, 12 16, 92 28, 29
- अहं दीधिव्योदतक्षिष्ठ 3 5, 187
37, TS iii 2 4. 4, Katy Cr ii
1 22 Vait Su 1 20
- अहं च त्वा (sc. परिददामि) 58 20
- आकूले त्वा स्वाहा । कामाय त्वा
स्वाहा etc. 5 7

आचामत मम प्रततामहास्तताम-
हास्तता etc ६९ २४ cf Agv Cr
ii 6 14

आधसनीय भो ९० २१

आज्यभागान् प्राक्तन्त्वे ६ ३४ (लोक)
also Gop Br

आत्वाश्चक्षुषभ पृथिरयि ६९ ६

आदित्यैर्नो बृहसति ११४ ४

आ देवानामपि पन्थामगन्ध ० १२

f AV ११२ ९ ३ RV १ २ ३

Tb १ १ १४ ३ MS १ १० २

iv ११ ४ Kail b ii १० xiii

21 xxxi ९

आयु पितर ६९ १४

आ धत्त पितरो यर्भे ६९ ६ cf

Av १ ३२ Kalv Cr iv १ ३२

(vikh C iv ५ ८ Agv Cr

i १३ Gobh Gr iv ३ २७

आ धावतु यमराक्ष सवत्सा ६२ २१

आ न एतु सन पुन ५९ १ cf

IV १ ५७ ४ Av ११ ५८ १५

१ ६ ० २ MS १ १० ३ Kath S

iv ६ Kap S iii ९

आपो ऽमुत स्यामुत मा कुणुत ० १६

आ पायस्व समेतु ते ६९ १० RV

i ११ १६ ix ३१ ४ Tb iii २

५ ३ १ २ ४ TB iii ० १२

iii १३ ४, TA vi ६ ३ Tb xii

११२ MS ii ७ १४ Kath S

x १ १४ Kap S xiv ५ Tand

Br i ० ६

आयुर्दोषा धनदावा वसदावा etc

i १९

आरादपि जग्याद निरुहन् ९७ ६

आर्षेय त्वा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनया-

मि ० १७

आर्षेय मा कृत्वा बन्धुमन्तमुपनय

० ११

आयदस्व शकुने भद्रमा वद ४६

०४ RV i ४३ ३ (also in the

खिलिक सूक्त verse ६

आशाय यडाधि मेधाय etc ७४ ९

(see प्रज्ञाणे वयवशाय for parallel
passages)

इत एव प्रथम जज्ञे अपि १३३ ६

इद व घान्य २५ १२

इद व पितरो हवि ० ७

इदमह यो मा दिशामन्तदेशेभ्य

४९ ९ cf Av १२ ४० ८ v १० ७

इदमह यो मा प्राच्या दक्षिणाया

etc) दिश ४९ ७ ८ Kailv

अष्टर्वेन कल्पजेन सूक्तेन) cf AV

v १० १ ६ iv ४० १ ७

इदमहमर्वागभो सदेने सोदामि

३ १३७ ३९ cf Av (१ ४

७ Cankh Cr १ ६ ३ Latv Cr

i ४ ५ Kailv Br vi १३

इदमहमाम्यायज्यामुया पुषस

४४ ३१ ३३ ४ २२ cf AV x ५

० ८

इदमाश्रमनामिदमाश्रमनामाना

etc ६९ १३

इद विन्मि कुतमस्ति ६९ १७

इदावत्तराय परिवत्तराय सव

त्तराय ४ १२ (कल्पना, cf Av

v ५० ३ Tb i २ ४ Weber

Nakara ९७ (e १ The

pra ka at Kailv ६९ ३०

इन्द्राय वचसा वय मिचस्य ० १

cf Av १ ६३ २४

इन्द्रापो अस्मानुषताम ५ २ cf

RV i १३ ३४ Av x १ २२९

इन्द्रापोभ्या जुष्ट निर्वनामि २ ३

इन्द्रापो रोचसा दिव ० ९ RV

ii १२ ९ Tb ii २ ११ १ ३

१३ ८ TB iii ५ ७ ३, Sv ii

१०४३ MS iv १० ४, ११ १,

Kailv v १२ १३

इन्द्रो नो अशु पुरोदव १०४ २

इमा मावा मिसीमहे 80 3, 12
 इमौ पादावधनिहौ 90 11, cf
 Ait Br iii 27
 इमौ पादौ सुभगी सुभेदी 76 27
 इरावानमि धातराष्ट्रे 20 6
 इये त्वा सुमङ्गलि प्रजावति सुसामि
 76 23
 इहेत देवीरमृत वसाना 3 3
 (कलाजा) cf AV iv 27 4^a
 इहैवधि धनसमि 70 1
 उत वात पितरामि 117 4, cf RV
 x 186 2
 उताविद्वानिष्कृदयायोसघ्नी (?)
 128 4
 उत्तमराची णाम मृत्यो ते माता
 130 9
 उत्तरो ऽसानि ब्रह्मचारिभ्य 55 14
 उत्तिष्ठत निद्रं वत 116 7
 उत्तृजामि ब्राह्मणाद्योत्तृजामि च-
 निद्याय 17 10
 उत्तृजायुष्मन् 11 18
 उदकाञ्जलि निनय 37 11
 उदैतु योऽपस कल्पयन्तो 100 2
 उद्दीष्यस्व जातवेद 0 1
 उद्दामयापि गृतमकर्म हव्यम् 2 37
 उपकल्पयध्वम् 94 0
 उपावरोह जातवेद 40 13, TB
 ii 0 8 8 cf Carth Gr ii 17
 7 Carth Gr i 1 7
 उपासका सो भो 9' 21
 उभा च सधिजो यो 73 13
 उर्वरामि 61 20 1b i 2^a, TS
 i 3 7 1, Katy Cr i 1 30, Cat
 Br iii 4 1 2'
 उर्वो त्वाङ्गमनृषा 106 7, cf Agr
 Gr i 10 0, Carth Gr i 27 7
 उनूखलमुसल मूर्धं प्रचालय etc
 87 6
 कार्यमद प्रयस्य स्वासस्य देवेभ्य 2

17; cf VS ii 2^a, 5^a, TS i 1 11.
 1; FB iii 3 6 7, MS i 1 12.
 उजं मे देवा अददु 89 12
 उजं त्वा रायसोपाय त्वा etc.
 76 24
 ऊर्ध्वं नभस मासुत गङ्गतम् 40 12
 ऊवा सोम समर्धय 5 7, VS xi
 8^b, TS iii 1 10 1, iv i 1 2,
 v 1 1 3, MS ii 7 1, Kath S
 xv 11, Kap S xxix 7
 अत त्वा सत्येन परिषिद्धामि 3 4,
 TB ii 1 11 1, cf Vait Su
 7 4, Ap Cr vi 5 4, Çankh
 Cr ii 6 10, 11
 अतावधायस्कान्दस 141 24
 अतेन त्वा सत्येन त्वा तपसा त्वा
 कर्मणा त्वा 90 5
 एतद् पितरं पाचम् 87 17
 एष म आदित्यपुत्रस्यै गोपायस्य
 50 10
 एहि पूर्णक 20 3 (कल्पज)
 यो 91 16
 यो जनन्स्व त्वा गृहे ऽपरिमितपो-
 पाय 3 14
 यो नृपानि गौरभु 92 14
 यो प्रपद्ये भू प्रपद्ये 2 4, cf Çankh
 Cr vi 2 2, Gobh Gr iv 5 7,
 Grhyas i 96
 यो बृहस्पतिप्रभूत करवाणि 9 9
 यो भुव श पुष्य त्वा गृहे पुष्टये
 3 12
 यो भूर्गायच कन्दो ऽनुप्रजास्य 69
 23 cf VS i 2, etc., TS i 3
 7 1, Kath S iii 4, Laty Cr
 iii 0 5, Katy Cr i 1 18,
 Cat Br iii 4 1 23
 यो भू श भूत्यै त्वा गृहे भूतये 3 11
 यो भूस्तत्सवितुर्वरेणम् 91 6, cf
 RV iii 62 10 and other sam-
 hitās

ओं भूर्भुव स्वर्जनदोम् 55 13, 70
6, 92 13

ओं सवितुप्रसूत भवान् 9 9

ओं स्व श त्वा गृहे सहस्रपोषाय
3 13

ओषधय सोमराक्षीर्यंशस्त्रिनी
132 9

ओषधयो वरुणराक्षीर्यंशस्त्रिनी
132 9

ओषधिभि सविदावी 99 2

ओषधे चायस्त्रिं स्वधिते मैन हिं
सी 44 30, 92 18 cf VS iv

1 v 42 VS iii 9 3 Kary
Cr v 2 15 Acy Gr 1 17 8

Çankh Gr 1 28 12 Par Gr
ii 1 10 Gobh Gr ii 9 14,

Mantrasbr 1 6 5

करसाहा 91 11

कर्मणे वा वेपय वा सुकृताय वा
1 36 28 5 cf VS 1 6 TS 1

1 4 1 TB iii 2 4 1, MS 1 1 4

कामो ऽसि कामाय त्वा सर्वधीराय
42 15

किमयाह 50 13

किमाह्वार्षी 20 18

कुमुदती पुष्करिणी 106 7

कुरुत 92 17, cf Çankh Gr ii
10 2 4 Cr Gr 1 24 31, Par

Gr 1 3 30 Gobh Gr ii 10
20 I v 1 Cr 1 2 12

कृतयामम् 6 6

कृत्यानिचवचुषा समीचन् 39 11

को नामासि किमौच 52 10

क्रव्याद् नाडो प्र विवेशाग्निम् 22 9

खर्गला इव पत्वारो 107 2

खल्लकासि 52 18

भयस्कानो अमीवहा 68 31, RV

1 31 12, VS ii 10 4 Kath S

ii 14, TS ii 3 13 2

गृह्याभ्यो देवज्ञाभिश्च 74 10 (see

ब्रह्मणे विश्ववषाय for parallel
passages)

गोमदिरण्वद्वसु 5 2, RV vii
94 9

गोमो 92 12

घृतस्व धारा इह या वर्षन्ति 91 14

घृताहुतिर्नो भवाप्ते अकव्याहुति
74 3'

घोरो वज्रो देवमुष्टो न आगन्
129 2

चक्षु प्रचालयाधिरूपयाप 67 12

जनने मरणे चैव 141 27

जातवेदो यपया गह देवान् 45 11,
cf TS iii 1 4 4

जातो ऽजनिष्ठा यशसा सहाप्ते 70 1,
cf Çankh Cr ii 17 8

तस्माद्वा 91 14

तयोद्भास धारय 3 2 (कल्पजा)

तास्याधारिष्टमेमये ऽमृत मद्यम्
73 7

तुर देहस्य भोग्यम् 91 10

तेजो ऽस्यमृतमसि 90 2

ते सम्यञ् इह मादयन्ताम् 73 15

त्रिन्वरान्नुषोष्य 61 12

त्व सोम दिष्टो नृपचा 4 2

त्व ह्यपे अयिना 108 2 cf RV
iii 43 14, TS 1 4 46 3 iii

2 11 2, VS ii 10 2 4 Kath
S ii 12

त्वमस्त्रावपनी जनानाम् 132 14

त्व भूमिमथ्येयिणसा 2 1 (vishva
tan (tha) 137 3 (pranika) cf

RV ii 33 3

त्वयि महिमान् सादयामि 24 3

त्वष्टा कृपायि बहधा विकुर्वन्
171 2

त्वामपे भुगवो नयन्ताम् 127 22

दक्षिण कपिलसाट 45 4

दिग्भ्यो ऽन्तर्देशेभ्य 79 7 (see under

ब्रह्मणे वैश्रवणाय for parallel passages)

दिवे त्वा (ac अनग्नि) 6 5

दिव्य चित्रमृतया कल्पयन्तम् 99 2

दुराहामोभ्य 16 19

दुर्गन्धे भूद्रसग्रावे 141 39

देवस्त्वा सविता अपयतु 44 39

देवस्त्वा सवितोऽपुनातु 2 33 Gobh

1 7 20 cf VS 1 12 MS 1 2

1 III 6 3 Kath S 1 2 Kap

S 1 13

देवस्य त्वा सवितु 91 3

देवस्य त्वा सवितु प्रसवे अपिभ्य-
स्त्वाप्येभ्य 67 27

देवस्य त्वा सवितु प्रसवे ऽश्विनो

वीरुभ्याम् 2 1 2, 137 18 cf

AV xiv 51 2 TS 1 14 2, VS

1 10 etc, MS 1 9 10 etc,

Kath S 1 2 etc Kap S 1

9 etc

देहि भिक्षा भवति 57 18

द्यौर्दिविरचितापरिमितानुपदस्ता
etc 8² 8

ह्यनुचरो मधुपर्को भो 90 23

धन्वन्तरये समुद्राद्यौपधिवनसति
भ्य etc 74 6 (see under ब्रह्मणे
वैश्रवणाय for parallel passages)

धियो यो न प्रचोदयात् 91 8,
cf RV III 62 10^c and other
samhitās

मचवाणा मा सकाश 82 11, cf
Vait Su 11 13

नारी पद्मयूख 107 2

नि शीयतामघम् 80 20 86 9

निरस्त परावसु सह पाप्मना 3

6, 137 38, cf Katy Cr II 1

23 Cat Br 1 1 23, Cankh

Cr 1 6 6, Lāty Cr II 4 5,

IV 9 16, Gobh Gr 1 6 14

निर्गितो यन्तु नैर्ऋत्या 97 8

निर्देह्यतामघम् 83 7

निष्टप्र रचो निष्टप्रा अरातय 3

9, cf VS 1 7^{ab}, Katy Cr 1

14 7, TS 1 1 2 1, 4 1, etc,

TB III 2 2 2 MS 1 1 2, etc,

Vait Su 7 6

पयो देवेषु पय ओषधीषु 115 2,

cf VS XVIII 36 TS IV 7 12 2,

MS II 12 1, Kath S XVIII 13

पयो मे देवा रुद्रदु 89 12

पयो यदसु पय उत्तियामु 115 2

परिमृष्टे परिनिष्टे च पर्वणि 73 9

पर्जन्यपति हरिणि 106 7

पाकयज्ञान्समासायैकाज्ञानेकवाहं

प 6 34 (श्लोक) Agv Gr 1 2

10 (गाथा), also Gop Br

पात मा द्यावापृथिवी 187 41

पाव भो 90 8

पाप्मान मे ऽप जहि 92 19

प्राहि नो अप एकया 108 2, cf

RV VII 60 9, SV 1 36, II

894 VS XXVII 43

पितृभि सविदान प्रजापति 49 6

पुनर्हर्जा ववृत्स 72 18 14, cf

SV II 118² VS XII 9 40 TS

1 5 3 3 IV 2 1 3 3 3, V

2 2 5 TA IV 20 2, MS 1

7 1, 4 II 7 10, III 2 1, 2,

IV 9 11, 12 Kath S VII 14,

IX 1, XVI 8, Kap S VII 2, 4

पुनर्न पितरो मन 80 1, cf

RV X 57 5, VS IV 55, TS

1 8 5 3, MS 1 10 3, Kath S

IX 6, Kap S VII 9

पुरुषसमितो ऽर्घ्य 119 4

पुरोदयादस्तमयाद्य पावकम् 73 1

पूर्वाह्णस्य तेजसायमन्नस्य पाणिपम्
22 2

पृथिवी दर्विरचितापरिमितानुप-
दस्ता etc 88 10

पुथियास्त्वा नामीमादयामि 91 4
cf Vā (havra gāthā n p 58
of Weber's edition) Kāty Cr
n 2 17 Çankh Cr iv 7 6
Laty Cr iv 11 12 Gop Br
n 1 2 Vā : Sū. 3 10
पुथिये स्वा (sc अन्त्रि) 6 5
पुथिये (sc स्वा जुष्ट प्रोचामि) 2
16 cf Kāty Cr n 2 11
प्रजापतेह्य यह गृह्णामि । मय्य भूयि
etc 74 18 cf Çankh Gr n 6 2
प्रति त्य चारुमध्वर 127 7 cf RV
1 19 1
प्रलुष्ट रच 44 38 Vā : 7 29
S : 1 2 1 etc MS : 1 11
प्राण प्राण चायस्व 4 16 cf AV
x 4 44 4
प्राणापावाभ्या स्वाहा समानव्या
माभ्या स्वाहा 72 42
मेहि प्र हर वा दावान् 46 54
फहृहतो ऽसी 4 21
वधान वत्समभि धेहि भुजतो 69 21
बहुवोऽस्त्रपाश वितता पुथियाम्
130 9
वीभत्सव शुचिकामा हि देवा
73 18
बृहसतिराङ्गिरसो ब्रह्मण पुत्र
135 9
बृहसतिर्ब्रह्मा ब्रह्मरदन आशिष्यते
(MSS आशिष्यते) 3 8 13 40
cf TS : 2 4 4 Kāus Br
vi 13 4
बृहसते परि गुहाण वेदि 137 11
15 cf Kāty Cr n 2 12 Vait
Su 2 5
ब्रह्मचर्यमागमुप मा नयस्व 5 9
ब्रह्मचारी चरति ब्रह्मचर्यम् 135 9
ब्रह्मणे विश्वयाय विश्वेभ्यो देवेभ्य
etc 74 3 cf Çankh Gr n 14
4, Par Gr : 12 3 4, n 9,

Açv Gr : 2 Gobh Gr : 4 4
9 Kath Gr xlv 2 f Visva
67 3 Mān Gr n 12
ब्रह्म चायदुदगाद नारिणम् 97 8
बृहि 35 8
भर्गो देवस्य धीमहि 91 7 cf RV
62 10^b and other samh tas
भद्र वद दक्षिणतो शतपथ 46 54
cf RV : 43 1 (खैलिक सूक्त)
Nirukta 9 3
भद्र वद पुत्रि 46 54 RV n 43. 2
(खैलिक सूक्त)
भद्र सुमङ्गलम् 50 46
भद्रान्न त्रेष समनेष्ट देवा 74 19,
cf TS v 7 2 4 TB n 4 8
7 Açv Cr : 9 10 Çankh Gr
n 8 3 Par Gr iii 1 4 Gobh
Gr : 8 16
भद्राय कर्ण कोशतु 8 1
भर्गो देवाणामुत मत्स्यानाम् 106 7
भवत न समनसी समोकसी 108
1 2 133 7 cf VS v 3 xii
60 TS : 3 7 1 2 : 2 5 1
vi 3 3 4 MS 8 8 n 7 11
1 2 3 9 5 Kath S iii 4
xvi 11 xvi 7 Kap S n 11
xxv 2 xii 3
भवति भिषा देहि 5 16
भिषा भवती ददातु 5 17
भुवाय स्वाहा भुवनाय स्वाहा 116 2
भद्रमसि भवदसि 97 13
भूयि व पुथि व 51 11
भूमिर्भूमिमवागात् 136 2 cf Kāty
Cr xxi 5 29
भूयासो भूयास ये च नो भूयस
कार्य (?) 92 25
मघासु हन्यन्ते गाव 75 5 cf AV
xlv 1 13^{ac}
मधु नक्तमुतोपस 91 1, 118 1 cf
RV. : 40 7, VS xiii 28 TS

१२ २ ९ ३, TA x २९ ५, MS. ॥
 ७ १६, Çat Br xiv ९ ३ १२, also
 in the Kashmir çākhā of the AV
 मधुमातो वनस्यति ९१ १, ११८ १,
 cf RV : ९० ९, VS xiii २९,
 TS १२ २ ९ ३ MS ॥ ७ १६,
 Kath S xxxix ३, Çat Br xiv
 ९ ३ १३, also in the Kashmir
 çākhā of the AV
 मधु वाता च्छताग्रते ९१ १, ११८ १,
 cf RV : ९० ६, VS xiii २७,
 TS १२ २ ९ ३, २ २ ८ ६, VS
 ॥ ७ १६ Kath S xxxix ३, Çat
 Br xiv ९ ३ ११, also in the
 Kashmir- çākhā of the AV
 मध्यदिनस्य तेजसा मध्यमन्नस्य प्रा-
 शिषम् २२ ३
 मध्वा समङ्गधृतवत्कराय २ ३६,
 cf AV v १२ २^b
 मनाये तन्तु प्रथमम् १०७ २
 मनो न्वा द्वामहे ८९ १ cf RV x
 ५७ ३, VS iii ५३, TS : ८ ५ २,
 MS : १० ३ Kath ६ १२ ६,
 Kap S viii ९, Vait Su २० ९,
 Āçv Çr ॥ ७ ८, At. Br iii
 ११, Laty Çr : २ ११
 मय्यामि त्वा जातवेद ७० १
 मम गावो ममाद्या १३३ ३
 मम विष्णुश्च सोमश्च १३३ ३
 ममोभा यावापृथिवी १३३ ३
 ममोभा मिवावरुणा १३३ ३
 मयि च च विश्व धारयाणि ९० १०
 मयि ब्रह्म तपश्च धारयाणि ९० ९
 मयि रमन्ता ब्रह्मचारिण ५६ १४
 महत्स्वाहा ॥ १३
 माघ भूत् ६३ ५
 मातादित्याना दुहिता वसना ९२
 १४, cf RV viii १०१ १५, Āçv
 Çr : २४ ३२, Par Çr : ३ २७,

Gobh Çr १२ १० ९; Laty Çr
 : २ १३
 मा ते रिपुन्धनिता यक्षी च स्वा
 खनामसि ३३ ९, cf RV. x ९७
 २०, TS १२ २ ६ ५, VS xii ९५
 मा नो हरो (?) शुचिद्विदः ७१ ६
 माप्राह्णायत कृतमग्नीयात् ७४ १२
 मिवावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्या प्रसूत
 प्रशिषा प्रतिगृह्णामि ५६ ३
 मिवावरुणयोस्त्वा हस्ताभ्या प्रसूत
 प्रशिषा प्रयहामि ५६ २, ५७ ४
 मुख देवानामिह यो बभूव १३५ ९
 मुख (मणान्, चक्षुः, श्रोत्रम्, etc)
 शुभ्रस्व देवयज्ञाय ४४ १९-२२
 मूल्ये धर्माधर्माभ्याम् ७४ ५ (see
 under ब्रह्मणे वैद्यवशाद् for par-
 allel passages)
 य चासुरा मनुष्या आत्तधन्वः १०४
 २, १०५ ५
 य उदोच्या दिशि रोहितपिपीलि-
 कानाम् ११६ ३
 य ऊर्ध्वाद्या दिश्वरुणपिपीलिका-
 नाम् ११६ ३
 य ऊर्यात्तमग्नीशमम् ७१ ३, cf
 AV iii २१ ९
 य शुचिष्या च्यावयन्नेति वृषान्
 १३५ ९
 य प्रतोच्या दिशि रजतपिपीलि-
 कानाम् ११६ ३
 य प्राच्या दिशि श्वेतपिपीलिका-
 नाम् ११६ ३
 यजुषा मयिते अग्नी ८८ ३७
 यतार्य यताये शान्तार्य शान्तिवार्य
 ५९ ९
 यत्काम कामयमाना ९२ ३० ३१, cf
 AV xix ५२ ५
 यत्ते क्रूर यदास्थितम् ४४ २३, २८,
 cf VS vi १५ १८
 यत्ते घोर यत्ते विष १०२ २
 यत्पाशैर्दुरसो मे ५८ १

यथाप प्रवता यन्ति 56 17 cf TA
vii 3 3, TUp 1 4 3
यथाशक्ति यथावल 73 1w, cf TS
v 4 5 1, 5 10 3, MS 1 4 6
Ant Br vii 19 Gop Br ii 1 6
यथा सूर्यो दिवि रोचते 58 2
यदज्ञातमनाम्नातम 119 3
यदतिष्ठो दिवस्पृष्टे 58 26
यददो वात ते गृहे 11 4, cf RV
x 156 3 Sā ii 119 3 1B ii
4 1 9 T4 ii 42 9
यदि सोमस्यासि राक्ष सोमात्वा
राक्षो अधिक्रीणामि 33 7, cf
Gobh Gr ii 6 6, Apastamba
in Sayana's comment on RV x
140 (Müller's edition vi p 27)
यदुत्तर तदुत्तरमोदन एवोदन ।
62 5 cf Aṅ xi 3 31
यद्गोमायू वदतो जातवेद 96 3
यद्यत्प्रत्याहुष्येयदि (?) 11 21
यद्युष्मष्ट यदि वाभिमुष्टम् 124 4
यद्वतमतिपिदि चित्या मनसा हृदा
4 17 (कल्पजा)
यद्वशा नायुमक्रत 4 17 cf TS
iii 1 4 3 Kāty Cr xxx 1 17
Çankh Cr iv 17 10 Gobh Gr
iii 10 78 Vātrabr ii 7 9
य ते भग निचमुस्त्रिशिले 36 18
यत्र इदं पितृभि सह मनो भूत
53 99 cf Vāṭ Su 38 4
यत्रचच प्रतति जातवेद 128 2
यन्मर्कटं व्यापटो वायस 50 3
यद्युग्गेषु पय जाविष्टमस्ति 115 9
यक्ने व्रत व्रतपते मुलोभ 4 17 (क-
ल्पजा)
यक्ने म्कन्न मनसो जातवेद 6 1,
cf Tā 3 6 2 9 Vāṭ (Kapsa
Çakha Weber's ed p 55) Kāty
Cr iii 7 19, Vāṭ Su 16 17

यमिहसि तमादत्स 37 8
यवो ऽसि यवयासुह्रय 8 17 cf
VS v 26, vi 1 VS 1 2 11 G. bh
Çraddhākālpan 9, Yajnas 1 230
यस्य विवादाज्यभागी 1 19
यस्मात्कीशादुदभराम वेदम् 139
5 26 cf AV xix. 2 1
यस्य ते ऽन्न न चीयते 100 9
यस्य यथा गतमनुप्रयान्ति 82 10
या ते ऽवदीप्तिरवरूपा जातवेद
130 2
यानि यथासि दिव्यार्पितानि 110 9
या त्वा गन्धर्वो अखनन् 40 14
(कल्पजा) Cf AV iv 4 1
याभिर्देवा असुरानकल्पयन् 100 7,
cf Aṅ vii 49 2nd
या मत्वे सरय यानि घोरा 117 2
या ममा वश्यति 102 2
युनक्ति त्वा ब्रह्मणा दैवेन 8 1,
cf AV vii 8 2^b Tā 1 6 2
1 10 1 VS 1 4 1 0 1
Kāth S iv 14 xxxi 13
युवनेतानि दिदि रोचनानि 5 1,
RV 1 93 3 TS ii 3 14 1,
TB iii 0 7 2 VS iv 10 1
14 18 Kāth S iv 19
यूपो विरोहच्छतशाखो अध्वर
120 2
यूपो ह्यवद्विपता वधाय 100 2,
cf Kāty Cr ii 2 8
ये ते पाशा एकजतम् 9 8
ये ते शत वरुण ये महस 37 8, cf
Kāty Cr xxx 1 11
ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना 80 1,
cf VS ii 30, Kāty Cr iv 1
9 Aṅ Cr ii 6 2, Çankh Cr
iv 4 5, Ap Cr 1 8. 7, Gobh
Gr iv 4. 3
ये सजाता सुमनस 89 1, cf VS.
xxx 46, MS iii 11 10 Kāth S

xxxiii 2 TB ii 6 3 5, Çaṅkh
Gr v 9 4, Latv Cr iii 2 10
यो अभ्य वभुणायसि 46 55, Na
ksatralakṣṇa 36
योगचेम धेनु वाजपत्नीम् 114 2,
cf 128 2
यो ऽपिर्भुमणो नाम 60 15
यो दक्षिणाया दिशि कृष्णपिपी-
लिकानाम् 116 3
यो दुष्कृत करवन्तस्य दुष्कृतम् 17 7
यो भुवाया दिशि वभुपिपीलिका
नाम् 116 3
यो नचने सरय याति देव 135 9
यो वनस्पतीनामुपतापो न आगत
135 9
यो वनस्पतीनामुपतापो वभुव 130 9
यो अध्याया दिशि हरितपिपीलि
कानाम् 116 3
योऽस्मान्द्वेष्टि य च वय द्विष्म 13 12,
frequent in AV and other texts
यी ते पद्मावजरी पतयिष्य 68 26,
TS iv 7 13 1 VS xviii 22,
Mn ii 12 3, Āth xviii 15,
Kap 8 xxix 4
यौवनानि महयमि जिग्युषामिव
46 54 RV ii 43 2 (छिल्लिक सूक्त)
रथतरेण त्वा बहुक्षमयामि 96 3
रमध्व मा बिभोतन 80 17 cf VS
iii 41 Çaṅkh Cr ii 12 1,
Çaṅkh Cr iii 7 2 Katy Cr
iii 3 1, Agv Cr ii 2 17
राह राजानत्सरति स्वरन्तम् 100 1
रद्रास्त्वा त्रिष्टुभेन छन्दसा । आदि-
त्यास्त्वा etc 68 2 cf Mn iii
12 19, VS xxiii 8 also i 27,
v 2
रहृत्स्वाहा 91 12
रैतो धायि त्वातिसृजामि वयो धायि
24 20 (पट्टन्यजा मन्त्रा)
रेवती शुभा रपिरा मदन्ती 103 2

लोहित ते प्र सिद्यामि 122 4
लोहितवर्ष मधुपासुवर्षम् 94 14
वज्रो ऽस्ति सपत्न्या 47 16
वद्ध पितरो मा वो ऽतो ऽन्यत्पितरो
यो युवत 88 12, cf Vn ii 33^h,
Katy Cr iv 1 16, Agv Cr ii
7 6, Çaṅkh Cr iv 5 2
वनस्पतिभ्यो वानस्पत्येभ्य ओपधिभ्य
73 5
वपया द्यावापृथिवी प्रोर्णुवाधाम्
44 34, cf VS vi 16^d
वय देवस्य धीमहि 91 9
वय सोम व्रते तव 89 1, cf RV x
57 6, VS iii 56, TB ii 4 2
7, iii 7 14 3
वसवस्त्वा गायत्रेण निर्वपन्ति 68 1
cf Mn iii 12 19, VS xxiii 8,
also i 27, v 2
वह वपा जातवेद पितृभ्य 45 14,
84 1 cf VS xxxi 20, Agv.
Gr ii 4 13, Çaṅkh Gr iii 13
3, Par Gr iii 3 9, Gobh Gr
iv 4 22, Mantrabr ii 3 16
वार्वायत्वा सवांसवान् 68 3
वात आ वात भेषजम् 117 3 4,
cf RV x 196 1 SV i 184, ii
1190 1B ii 4 1 8, 7A iv
42 2 Nirukta x 30
वातस्य रहितस्यामृतस्य योजि 49 5
वायवा रुन्धि नो मृगान् 127 5
वायवे श्लोकानाम् 44 37
वायो व्रतपते । सूर्य व्रतपते । चन्द्र
व्रतपते etc 26 7
वारयतामघम् 80 13
वासुकये चित्रसेनाय चित्ररथाय
etc 71 8 (see under ब्रह्मणे वय-
वणाय for parallel passages)
वास्तोष्यते प्रति जानीह्यस्मान् 43
13, RV vii 24 1, TS iii 4
10. 1, MS i 5 13, Çaṅkh Cr

समृद्धत स्वपथो ऽनवयना 77 6
 सम्राडस्यधिययणं नाम 45 16
 सर्वा (ac आप जीवधय) 9 9
 सर्वा एमा आप जीवधय 9 9
 सविष्टरमासन भो 90 13
 सव्यावृत्तान्युत या विद्वरूपा 124 5
 सह रथ्या नि वर्तस्व 72 13 14,
 SV ॥ 1183 Vb xu 10 41,
 TS ॥ 5 3 8 iv 2 1 3 3 4
 v 2 2 5, TA iv 20 2, MS
 ॥ 7 1 4 ॥ 7 10 iv 9 11 12
 Kath S viii 14, ix 1, xvi 8 10
 xix 11, 12, xvii 12 Kap S
 viii 2 4
 सहैव नो मुकृत सह दुक्कृतम् 17 6
 साधुर्वसन्नुभवंतु 107 2
 मुमद्भक्षि प्रजावति मुसीमे ऽह वा
 गृहपतिर्जीव्यासम् 24 13, cf 39
 9 16 23
 मुयच मुयवस मा कुरु 56 3, cf
 Pār Gr ॥ 4 2 Aṣv Gr ॥
 22 21 Gobh Gr ॥ 10 41
 सूर्यस्य त्वा चतुषा प्रतीचे 91 2
 cf VS (Kāva-śakha p 58
 of Weber's edition) Katy Cr
 ॥ 2 15 Lāty Cr iv 11 10
 Vait Su 3 8, Gop Br ॥ 1 2

सूर्याय स्वाहां प्रजापतये स्वाहा
 72 28
 स्रजो नागासि प्रजापतिद्वामखनत्
 33 9
 स्रुषो ऽसि घृणादनिशित 6 10,
 cf VS ॥ 29
 स्वधा प्रपितामहेभ्य स्वधा पिता
 महेभ्य 73 6
 स्वधा यादृक्कृषे जीवन् 82 21, cf
 AV xiii 2 20
 स्वस्ति चरतादिह 56 14
 स्वाहिभ्य 16 18
 सो अक्षभमसु परमे सोमन् 65 1a
 सोममेतत्पिबत 91 20, cf Lāty
 Cr ॥ 12 17
 सोमाय सप्रयिभ्य 73 8
 सोमो राजा सविता च राजा 128
 3 4
 हविषा त्वा कुष्ट प्रोषामि 2 24,
 cf TS ॥ 1 5 1 etc
 हविष्कृदा द्रवेहि 2 6, cf VS ॥
 15^{cd} MS ॥ 4 10 Vait Su 2
 2 Gop Br ॥ 1 1, Katy Cr
 ॥ 4 4 Ap Cr ॥ 19 4, etc
 हिरण्यसकपुष्करिणी 106 7
 ऊने रमस्व ऊतभाग एधि 72 34
 हृदय जिह्वा ज्ञेयम् 4a 3
 होम्य समिद्धि ययसा 72 3

D.

Index of Citations.*

Atharva-Veda.

Kāṇḍa :

1*	7 8, 10 1, 11	5 1	6 1*, 7 14*, 9	16 1	8 25*, 47
	1, 11, 12, 12		1* 4* 13 3*		12* 23
	10, 14 1, 18		25*, 19 1*, 41	17 1	26 9
	1, 19, 25 4,	6 1	14 43 1*	18 1	42 19
	32 28, 41 15,		7 14*, 9 1*,	19 1	14 4, 104 8,
	139 10		4*, 7, 18 3*,		105 1, 113 3.
1 1*	13 1, 19 1		25* 19 1*,	20 1	2 29, 14 7
1 9	41. 15*		41 14, 43 12*,	21 1	8 2*, 14 7,
2 1	14 7 12*,	7 1	140 15		16 8*, 50 1
	25. 6	8 1	8 25	22 1	26 14
2 4	25. 6*	8 1	8 25	22 4	26 20
3 1-5*	14. 7, 12.	9 1	21 19, 13 1*,	23 1	26 22
3 1	25 10		16 27, 17 31*,	24 1	26 22
3 7	25. 16*,		52 20 50	24 4	106 *
3 8	25. 12*		17	25 1	26 1* 25
3 9	25 12*	10 1	25 37	26 1	14 14, 25 22*,
4 1	7 14*, 9 1, 4,	10 4	54 11*		42 21*, 50 4,
	18. 3*, 25*,	11 1	23 1		139 8
	19 1, 25 20,	12. 1	26 1, 23 1	27 1	25 36* 50 4
	37 1, 2*, 41	12 3	27 34	27 4	50 8
	9*, 14, 46 29*	13	38. 9*	28. 1	8 25*, 26 26
4 5	65 8*	13 1	38 8, 139 8	29 1	16 29
5 1-4	42 13*	14 1	36 15	29 5	16 29*
		15 1	19 1*, 4	29 6	16 29*

* The citations which are accompanied by an asterisk are not directly quoted in the text of the Kāṇḍa, but occur in the notes to the text.

30 1	52 18, 55 17	12 1	47 25, 32 ^o ,	31 2	27 14 ^o
	59 1 139 15		36 ^o	31 3	27 14 ^o
31	38 16 ^o	12 2	47 12 ^o	32 1	27 21
31 1	8 23 ^o 38 11 ^o ,	12 2 ^c	47 49	32 5 ^d	27 22
	64 1 127 6	12 3	47 12 ^o	33 1	27 27, 54 11 ^o
31 2	32 27	12 4 ^d	47 50	34 1	44 7 ^o , 59 21
31 3	38 1 ^o	12 6	47 52	34 5	44 15, 81 33
31 4	50 11	13	50 1 ^o	35 1	39 22, 59 21,
32 1	6 17, 34 1,	13 1	53 1, 13		68 30
	59 3	13 2	5 ^o 7	35 5	3 16
33 1	7 14 ^o , 9 1, 4,	13 3	54 7	36 1	34 13
	18 3 ^o , 41 14,	13 4	54 8	36 5	34 16
	54 5 90 9 ^o ,	13 5	54 9	36 7	34 14 ^o
	121 1, 136 8	14 1	8 25, 9 1,		
34 1	38 17, 76 8,		34 3, 44 11,		Kāṇḍa m
	79 10		72 4 82 14	1 1	14 7
35 1	11 19 52 20	15 1	41 13 ^o 54	2 1	14 17
			11	3 1	16 30
	Kāṇḍa m	16 1	54 12	4 1	16 30
1 1	37 3	17 1	54 11 ^o 12	5 1	19 1 ^o , 22
2 1	8 24 94 15,	18 1	48 1	6 1	48 3 60 31 ^o
	95 4, 96 4,	18 3	8 2 ^o	6 7	48 6
	101 3 114 3	19—23	47 8 ^o	6 8	48 5
3 1	25 6	19 1	8 19 ^o 47 3	7 1	26 1 ^o , 27 29
3 2	25 6 ^o	24 1	19 1 ^o , 9	7 2	7 29 ^o
4 1	42 23	25 1	8 25, 9 7 ^o ,	8 1	10 19 ^o , 55 1 ^o ,
5 1	59 5		18 25 ^o , 26		17, 18
6 1	59 15 102 4		33, 36 ^o , 43 5 ^o	8 5	12 5 ^o
7 1	26 33 35 ^o	26 1	13 14	9 1	43 1
8 1	26 1 ^o 41	27 1	38 18	10 1—5	138 4
8 2	26 4 ^o	27 3	38 21 ^o	10 1	19 1 ^o , 28
8 3	26 43	27 6	50 13 ^o	10 6—7	138, 10
8 4	27 1	28 1	54 11 ^o 13	10 7 ^o	138 12
8 5	27 2		16 ^o	10 8—11	138 5
9 1	26 1 ^o 27 5	29 1	27 9 42 14 ^o ,	10 10	138 6
10 1	26 1 27 7		54 18, 58 17 ^o	10 13	138 7
11 1	38 21 ^o 39 1,	29 2	58 17 ^o .	11 1	26 1 ^o 27 32
	7 13 14 ^o	29 6 ^c	27 13		54 11 ^o , 58 1
12	47 12 ^o , 57 ^o	30 1	35 21	12 1	8 23 43 2 8,
12 1—3	47 44 ^o	31 1	27 14.		11 ^o , 136 7 ^o

12 2	43 11 ^a 136 7 ^a	27 1	14 25 ^a 50 13 ^a	14 6	64. 17
12 6	43 9	28 1	109 5 110 4 ^a	14 7	64 18.
12 8	43 10		111 5 ^a	14 9	64 22.
13. 1	40 1, 41 14	29 1	64 2	15	41 7 ^a
13 7 ^a	40 3	29 7	45 17	15 1	26. 24 ^a , 41 1,
13 7 ^b	40 4	29 8	45 17 65 21		3 ^a , 14 ^a , 103 8
13 7 ^c	40 5	30 1	12 5	15 10	127 8
13 7 ^d	40 6.	31 1	30 17 ^a 58. 3.	15 11	127 9
14 1	19 14	31 10	3 4 ^a , 24 31	16 1	48 7
15 1	50 12 59 6,			16 3	127 3.
	140 16		Kapda iv	17 1	39 7
15 7	70 13	1 1	9 1, 15 2,	17 6	48 9 ^a
15 8	70 14		18 25 ^a , 19	18 1	39 7
16 1	10 24 12 10 ^a ,		1, 28 15 ^a ,	19 1	39 7
	15, 13 1 ^a 6		38 23 51 7	19 2	16 8 ^a
17 1	19 1 ^a 20 1, 3 ^a		79 11, 139 10	20 1	8 24 ^a , 28. 7.
17 1 ^a	20 3 ^a	1 2-5	139 11 ^a	20 2	8 25
17 8fg	20 7 ^a	1 7	139 11 ^a	21 1	19 1, 21 8.
17 4	137 19	2 1	44 1 4 ^a , 45 1	21 1 ^a	19 14 ^a , 21 10.
17 8	20 10	3 1	50 13 ^a , 51 1	21 4	16 8 ^a
18 1	36 19	5 1	36 1	21 7	19 1 ^a , 14,
18 6	36 20	6	28 4 ^a		21 10 ^a
18 6 ^a	36 21	6 1	28 1, 29 1 ^a ,	22 1	14 24, 17 28,
19 1	14 7 ^a 22		32 20 ^a		140 6 ^a
20 1	18 13, 40 11,	7	28 1 ^a , 4 ^a	23-29	27.34 ^a 32 27 ^a
	41 8.	7 7	18. 25 ^a	23 1	9 2 ^a , 14 24.
21 1	9 1 43 16,	8 1	17 1 12 ^a	24 1	7 14 ^a
	20, 72 13 82	8 5	17 1 ^a	27 4 ^a	3 3 ^a
	25, 123. 1	9 1	58 8.	28 1	26 1 ^a , 28 8,
21 8-10	62 26 ^a	10 1	1 4 56. 17,		50 13 14 ^a , 17 ^a ,
21 8	71 8		58 9		51 7
21 9	71 3 ^a	11 1	66 12	30	55 18 ^a
22 1	12 10 ^a 13 1	12 1	28 0 14 ^a	30 1	9 2 ^a 10 13,
23 1	35 3	13 1	9 4 ^a , 54 11 ^a ,		19 ^a 139 15
24 1	19 1 ^a , 21 1		58 3 11	31 1	14 7 ^a 26
25 1	35 22	14 1	64. 23	32 1	14 7 ^a 26
25 3	35 23 ^a	14 2	68 27	33 1	9 2 30 17 ^a ,
25 4	35 22 ^a	14. 3	68 27		42 21 ^a , 82 4 ^a ,
25 5 ^d	35 26.	14. 4	68. 27		36 22 ^a
26. 1	14 25 ^a , 50 13 ^a	14. 5	63 9, 137 27	34 1	66. 6.

34 5	66 10*	3 11	140 6	13 10	29 15*
35 1	66 11	4 1	26.7° 28 13*	13 11	29 14*
36 1	8 25	4 3	28. 13*	14 1	39 7
37 1	8 25, 28 9	4 4	28 13*	14 9	39 11
37 2	28 9*	4 10	26 1*	15 1	19 1, 29 15*
37 7	28 9*	5 1	28 14*	16 1	29 15*
38 1	41 13	5 7	28 14*	17 1	48 11
38 5	19 1*, 21 11*, 66 13	6. 1	15 12*, 18 25*, 27*, 28. 15, 50. 13* 51 7*, 79 11*	17 4	126 9
38 7 ^{ed}	21 11			18 1	48 13*
39 1	5 8, 59 18			19 1	48. 13*
39 9	3 16 19*	6 2	18 27*, 28 15* 50 13*	19 4	48 14*
39 10	3 16 19			20 1	16 1
40 1	39 7 49 7*	6 3	18 25* 50 13*	21 1	16 2
40 2-7	49 8*	7 1	18 14 41 8, 46 4*	21 12	14 7*
40. 8	49 9*			22 1	26 1*, 29. 15
		7 5-10	46 6	23 1	26 20, 29 23*
		8 1	43 3	23 12°	29 24
		9 1	8 23* 26 1*, 28 17	24 1	17 30, 78 11, 137 42
		9 2	28 17*	24 3	25 36*
		9 5	8 23*	25 1	35 5
		9 6	28 17*	26 1	19 1*, 23 1
		10 1 7	8 23	27 1	19 1*, 23 7, 45 8
		10 1	49 ** 51 14	28 1	11 19, 52
		10 2-6	49 8*		20 58 10
		10 7	49 9*	28 5	66 21*
		10 8	66 2	28 12	58 11
		11 1	12 1	28 13	58 11
		12 1	45 8	28 14	58 11
		12 2 ^b	2 36*	29 1	3 16 8 25
		13 1	23 1, 48 9	29 2	3 19*, 47 9
		13 2	29 2*	29 3	47 9*
		13 3	29 5*	29 4	25 24
		13 4	29 6*	30 1	54 11*, 58
		13 5	29 8*		3 11
		13 6	29 9*	31 1fg	39 31
		13 7	29 10*	31 1-4	39 31*
		13 8	29 10*	31 1	39 7
		13 9	29 11*		

Kāṇḍa vi		24 1	9 2 18 3*	43. 1	56 4 59 26,
1 1	23 2 4 ^o 11*		30 13 41 14		27*
	50 13 59 25	25 1	30 14	49 1	46 14
2 2	29 27	26 1	26 1* 30 17	50 1	16 8* 51 17
3 7	50 13	27 1	46 7	51 1	9 2 25 30
3 1	25 36* 50 4	28 1	46 "		21* 41 14
4 1	19 1* 23 9	28 2	46 8	52 1	31 8
	12* 25 36*	29 1	46 7	53 1	31 9 59 28
	124 6 135 10	30 1	66 15		66 2
5 1	4 9, 5 1*	30 2	31 1	53 2	54 2
	59 7	31 1	66 14	53 3 ^{ca}	5 29*
6 1	59 7	32 1	8 25 31 3	53 3	55 20
7 1	25 36* 46 4	32 3	16 8*	54 1	48 27
8 1	35 21 53 17	33 1	19 1* 23 1	54 2	4. 19 5 1*
9 1	35 21		59 18	55 1	52 1
10 1	8 23* 9 3	34 1	8 25* 31 4	55 2	50 13*
	5 12 3	35	31 5*	55 3	42 14*
11 1	35 8	35 2	32 7 *	56 1	50 17 139 8.
11. 3	19 14 35 17	36	31 5*	57 1	7 14* 13 3*
L. 1	29 29	37 1	25 36* 49 23		31 11
13 1	14 25, 15 6	37 3	48. 37	57 3	9 2 41 14
	25 36* 72	38 1	12 10* 13	58 1	13 1* 59 9
	13 104 3 105		1* 4 6* 139		139 15
	1 113. 3,		15	59 1	9 41 14
	123. 1	39 1	12 10* 13		50 13
14 1	29 30		1* 4 6*	60 1	34 2
15 1	19 1*, 26.		139 15	61	59 10
16 1	30 1	40 1	16. 8* 59 26	61 1	9 2 50 13*
16 4	51 15* 16	40 2	16 8*		41 14 133 9
17 1-4	35 12	40 3	25 36*	62 1	9 2 41 13*
18 1	96 25 26*	41 1	54 11		14 15* 50. 13*
19 1	9 2 41 14	42 1	26 1* 36 23	63 1	46 15 5 3
	66 16	42 2	36 25*	63 1*	46 1*
20 1	26 1* 30 7	43 3	36 56*	63 4	16 12
21 1	30 5	43 1	36 3	64 1	1* 5
1	14* 18 3*	43 3 ^c	36 3 *	65 1	16. 7
	30 11	44 1	31 6 36. 5*	66 1	14 7
23 1	7 14* 9 2,	45 1	46 9	67 1	14 15 4
	18 3* 30. 11*,	46 1	46 9	68. 1	53. 18, 55. 2.
	41 14.	46 2	46 9* 13.	68. 1*	55. 3*

5. 1	59. 18.	36. 1	79. 2.	64. 1	46. 47.
6. 2	52 10; 71. 23;	37. 1	79. 7.	65. 1	39. 7°; 46. 49.
	79 3, 86. 26.	38. 1	36. 12	65. 2	39. 7°.
6. 3	71. 23; 86. 26.	39. 1	19. 1°; 24. 9.	66. 1	9. 2, 4
7. 1	59. 18.	41. 1	8. 23°, 40. 9°;	67. 1	6. 2°; 9 2,
8. 1	42. 1.		43 3		4; 45 17. 18°;
9 1	52 12.	41. 2	40. 9°.		54. 2; 56 1°;
9. 2	16 8°.	42. 1	32 3.		57. 8; 66. 2.
10. 1	32 1.	43 1	1. 5°; 46. 1.	68. 1	81. 39
11 1	38. 8, 139. 8.	44 1	42 6.	68 2	81. 29
12. 1	38. 27.	45. 1	36. 25.	68 3	9 2, 4.
13 1	48 35; 58. 11.	45. 2	36 23°, 27	69. 1	9. 2, 4, 7°.
13. 2	48. 36°.	46. 1	32 3, 59. 18°,	70. 1	48. 27.
14. 1	19. 1°; 24. 8.		19.	71. 1	2 10.
14. 3	24 5°.	47. 1	59 18°.	72 1-3	2. 40.
15 1	24. 7.	48. 2 ^{cd}	106 7°.	73 11	24. 17, 92 15.
16. 1	53. 18.	50. 1	41 13.	74. 1	32. 8.
17. 1-4	35 16°.	51. 1	25. 36°; 59 19.	74 3	26 25
17. 1	59 19	52. 1	9 2; 12 5.	74 4	1 84, 32. 8°.
18	40. 7°	53. 1	55. 17.	75. 1	19. 14°.
18. 1	26 24°; 41. 1;	53. 7	24. 32; 55.	76. 1	31 16.
	103. 3.		15°; 58. 18°.	76. 3	32 11.
19. 1	35. 17, 59. 19.	54. 1	42. 9.	77. 1	31. 6°; 48. 89.
20 1	45. 16°; 59. 19.	55 1	6 2°, 50. 1	78. 1	32. 3.
20. 6	23. 4°; 42. 11°;	56. 1	32. 5	78. 2	2. 41; 137. 80.
	45. 10°.	56. 2	76 8°.	78. 2 ^b	3. 1°.
21 1	86. 16.	56 5	139. 8.	79. 1	5. 6, 59. 19.
22 1	66 14.	57. 1	46. 6	80. 1	5. 5; 59 19.
24 1	59 19.	57. 2	46. 6.	80 3	1. 6°; 5 9;
25. 1	59. 19.	59. 1	48. 37.		56. 2°; 59 19.
26 1	59. 19	60. 1	8. 23°; 19. 1°;	81 1-6	24. 18°.
29 1	32. 3, 59. 19		24. 11; 42 8;	82. 1	39. 15, 19.
30. 1	54. 6.		72 5; 82. 15;	82. 2	57 21.
31. 1	48 37.		89. 11	83. 1	32 14.
32. 1	54. 11°; 58. 3,	60. 7	23. 6; 24 16.	83. 1-4	127 4.
	11.	61. 1	10. 23, 53. 4°;	84. 2	17. 31; 140. 17.
33. 1	24. 8; 53. 4°;		57. 23.	84. 3	17. 31°.
	57. 22, 25.	61. 2	53 4°; 57. 23.	85. 1	25 36°; 59. 14;
34. 1	36. 33; 48. 37.	62. 1	69 7.		137. 4°.
35. 1	36. 33.	63. 1	69 22.	86. 1	25. 36°; 59.

	14; 137. 4°;	115. 3	18 18°.	6. 13	35. 20.
	140. 6.	115. 4	18 18°.	7. 1	26. 33, 40°
87 1	50. 13°; 59. 29.	116. 1	26. 1°; 32. 17.	7. 27	33 6°
88. 1	29. 6	117. 1	25 36°; 59. 14;	8 1	16. 9
89 1	42 13; 46 17°.		137. 4°.	8. 2	16. 10.
89. 2	42 14°.	118. 1	16. 7; 25. 36°;	8. 2 ^c	16. 12.
89. 4	42 14°, 6. 12;		39 28°; 137. 4°.	8 14	73. 5°.
	57. 27.			8. 22	15. 11.
89. 4°	6. 13.	Kāṇḍa viii.		8. 24°	16. 18, 19,
90. 1	36 35.	1. 1	54. 11°; 55.	8 24 ^d	16. 20.
91. 1	16 8°; 25. 36°;		17; 58. 3, 11.	10. 23	56. 13°.
	59. 7; 140 6.	1 10	16 8°.	Kāṇḍa ix.	
92. 1	25. 36°.	2	58. 14°.	1. 1	10. 24°; 12.
95 1	43 40	2. 1	54. 11°; 55.		10°, 15; 13 6.
96. 1	48. 41.		17; 58. 3, 11, 14.	1. 11	13. 1°; 189. 15
97. 1	8 13°; 6 3;	2. 9°	97. 6°.	2. 1	49. 1.
97 2	55. 20.	2. 9 ^d	97. 6°.	2. 2	46. 9°.
97. 8	6. 4.	2. 12	97 3.	2. 3	46. 9°.
98. 1	6. 7; 68. 6.	2. 13	97. 3.	2. 4	48. 5.
98 3	57. 24.	2. 14	54 17; 58.	2 23	24. 29.
99 1	2 20.		17°, 18.	3. 1	66. 22, 29.
100 1	46. 9°, 11.	2. 15	58 17°.	3. 15	66. 28
101. 1	46. 9°, 12.	2. 16	58 17.	3. 18	66. 24.
102. 1	52. 15.	2. 17	53 17°, 19;	3. 22	66. 25
103 1	53. 19.		55. 3	3. 24	66. 30.
104 1	66. 17.	2. 18	58 17°, 19.	4. 1	19. 1°, 24. 19;
105 1	55. 16; 56. 16.	2. 19	58 17°, 19.		66. 18.
106. 1	6 2; 46. 24.	2 20	58 17°, 20.	4. 11	24 19
107 1	31. 27.	2 22	58. 17°, 21.	4 24	24 21; 25. 24°.
108. 1	46. 9°; 48. 37	3. 1	8. 25; 44. 15.	5. 1	64. 6, 27.
108. 2	46 9°.	3. 15-18	112. 1.	5. 2	64. 7.
109. 1	41 13.	3. 21	2. 10°	5. 2 ^c	64. 8.
110. 1	15. 11; 59 20.	3. 26	46. 23; 130.	5. 3	64. 9
111. 1	19 1, 24. 19.		3; 131. 3	5 4	64. 10
112. 1	32. 3, 27°.	5. 1	19. 1°, 22;	5 5	64. 11.
113. 1	36. 33.		39. 7.	5 5 ^b	64 12, 13.
114 1	36. 39.	5 15	25. 36°.	5. 5°	64. 74.
114. 2	31. 4.	5. 19	25. 36°.	5. 5 ^d	64. 15
115 1	18. 16.	5. 22	16. 8°.	5. 6	64. 16.
115. 2	18. 17°.	6. 1	8. 24; 35. 20.		

6. 23	9 2*, 42 13*	1 44	24 39	2 30	*71 19* 20 22,
	53 8* 55 1*,	1 46	50 13*, 17,		86 23
	58 25		139 8	2 30°	72 10
7 3	42 13*	1 47	50 1*	2 31	72 11
9 1	16 21	1 52	24 41	2 31*	72 1*
9. 24	73 5*	1 52°	13 23.	2 32	61 40 70 10;
10 1	16 21	1 53	10 19		72 13
		1 54	38 30	2-33	70 15
	Kāṇḍa xii	1 58	24 14 38 29	2 34	71 4
1	38 16*	1 59	3 4*, 24 31	2 40	71 16, 86 19
1 1-7	24 27*	1 61	137 14	2 41	72 3
1 1-9	24 31*	1 61°	46 52 137 13	2 42	69 8 71 8
1 1	8 23 19 1*,	1 62	50 10	2 43	71 8
	24 24 35 38	1 63	24 27, 58	2 44	72 13
	12* 98 8		19, 43 5*	2 45°	71 2
1 2	137 16	2 1 4	71 8	2 47	72 7
1 4	137 17	2 1	69 7, 71 5	2 48	72 8 13
1 6	137 28	2 4	71 6	2 48°	71 23 86 28
1 11	25 86*	2 5	70, 6	2 49	72 8
1 12	25 86*	2 7	71 6	2 52	71 14
1 19 21 2 41, 120 5		2 8-10	71 12, 81 33*	2 53	71 6
1 19	137 30	2 11	71 5	2 54	71 5 80 28*
1 20	137 30	2 13	71 16, 40 19,	2 55	71 5 72 13
1 21	137 30		86 19	3 1	60 31
1 25 25	13 12 24 24*,	2 15	71 8	3 3	60 32
	54 6*	2 18	71 8	3 4	60, 35
1 23	12 10*	2 19	71 16 86 19	3 7 10	61 2*
1 28	24 33	2 21	7 11 21, 72	3 7	61 1
1 29	3 8, 24 28,		13 86 24	3 11	61 3
	90 10 137 40	2 22	71 18, 72 12*,	3 12	61 4.
1 30	24 24*, 58 7		86 21	3 13	2 6*, 8 14,
1 31	25 36*	2 23	72 17	3 14	61 15.
1 32	25 36*	2 23*	72 2	3 15	61 21 125 3
1 33	24 33	2 24	72 13	3 16	61 13
1 34	24 30	2 26	71 24, 86 27	3 17°	61 14
1 35	46 51 137 12	2 27	71 24, 86 27	3 18	61 22
1 36	137 4* 9	2 28	72 6	3 19	61 24
1. 38	19 1*, 24.	2 29	71 18, 72 3*,	3 19°	61 23 25
	24*, 37		86 21	3 19*	61 25
1 42	24 38, 137 24	2 29°	71 13*, 86 52	3 20	61 27

3 20 ^d	61 28	1 5	16 8*	1 36	13 1* 139 15
3 21	61 26	1 16 20	54 40	1 37	75 14
3 22	61 30	1 17	41 15*	1 38*	75 15
3 24	61 32	1 21 26	24 43*	1 39*	75 16
3 25	61 34	1 21	19 1* 24 42	1 39*	75 17
3 28	61 36	1 21 ^{ab}	24 42*	1 39*	76 20
3 29	61 37	1 25	18 25*	1 40	76 12, 20*
3 31	1 24, 8 11,	1 26	18 25	1 41	76 12*
	61 38	1 27	137 4* 10	1 42	76 7
3 31 ^a	1 25*, 137 4*	1 23	49 19	1 43	75 27
3 31 ^b	1 25 61 39,	1 33	12 4	1 45	76 4 73 13*
	137 4*	1 56	49 26	1 46	79 30
3 32	61 40	1 59	58 1* 42	1 47	77 17
3 33	15 11, 61 43		14*, 54 16,	1 47*	76 15
3 34	62 9		82 6, 89 11	1 47*	76 16, 77 19
3 35	61 41	1 60	58 1*	1 48	76 19
3 36	62 1	2 1	19 25* 58 22	1 51	76 10*
3 37	61 45	3 1 60	63 21*	1 53	76 4 79 13*
3 38	61 46	3 1	49 19	1 55	79 14
3 39	62 11			1 56	79 14*
3 41	62 18		Kanda xiv	1 57 58	76 28
3 42	62 10	1 1-2	79 16*	1 59	76 32
3 42	62 14	1 1-16	75 6*	1 60	76 25, 82
3 44	62 8	1 1	75 6 79 16*	1 61	77 1
3 45	62 15	1 13*	75 5	1 62	76 32
3 45*	62 17	1 17	75 27	1 63	77 20
3 46-48	68 27	1 19	75 23	1 64	77 2 20, 79,
3 49	62 19	1 20	76 10		28 32
3 50	62 22, 68. 27	1 21	77 20	2 1	78 10
3 51	62 23	1 23	75 6 79 28	2 6	77 8
3 52	63. 1	1 24	75 6	2 7	77 11.
3 53	63. 5	1 25	79 20	2 8	77 2
3 54	63 8	1 31 ^a	75 8	2 9	77 9
3 55	63 22	1 31*	75 9	2 11	77 3
4 1	66. 20	1 32 33	79 17*	2 12	77 14.
5 1	48. 13*.	1 32	79 17	2 15	76 33
		1 34	77 3	2 16	77 15
		1 34*	57 12	2 17	77 22
		1 35	13 1*, 75 27;	2 19	77 16.
			139 15	2 20	77 23
Kanda xiii.					
1-4	99 4				
1. 1*	49 18				

2 21	78 1		Kāṇḍa xv	2 4-18	81 44
2 22	78 3	5 1	50 13*	2 4	81 33
2 22 ^b	78 2		Kāṇḍa xvi	2 8	81 29
2 22 ^c	78 5	1 1	9 9	2 10	81 44, 82 28
2 23	78 4.	2 1	49 27, 58 6	2 11 18	80 35, 82 31*
2 23 ^c	78 6, 79 5		12	2 11	81 22
2 24 ^d	78 8	2 6	2 18 137 33	2 19	80 3, 38, 82 33
2 25	78 9	3 1	18 25, 58 22	2 20 ^c	82 21*
2 26	77 20	4 1	18 25*	2 22	81 29
2 28	77 10	5 1-3	46 9*	2 24	82 29, 85 26
2 30	77 1	5 1	46 13*	2 25	82 32
2 31	76 25, 79 4	6 1	49 19	2 26	82 29, 85 26.
2 32 36	75 11	9 3	6 16	2 27	81 18
2 32	79 6	9 4	6 16	2 28	87 30
2 37	79 8		Kāṇḍa xvii	2 29	83 29
2 41	79 21	1	7 21*, 18 25*,	2 31	82 10
2 43	79 12		54 11* 55	2 34	87 22
2 44	79 27		17, 58 3 11,	2 36	81 33
2 45	82 27*, 78 10, 13*, 79 25		22, 99 3	2 37	80 42, 85 24
2 46	77 5, 23		Kāṇḍa xviii	2 38	85 3 12
2 47	57 7, 77 7	1 40	85 19	2 45	85 17
2 48	79 22	1 41	81 39	2 48	80 35 82 31*
2 49	79 23	1 42	81 39	2 49	81 37
2 50	79 24	1 43	81 39	2 50	86 10
2 51	79 26	1 44 46	87 29	2 53	80 35, 82 31*
2 52 58	75 25*	1 44	80 43, 87 14	2 56	80 34.
2 52	75 24	1 46	80 51	2 57	80 52*, 81 29*
2 53	76 31	1 49	81 34	2 57*	80 17
2 53	79 30	1 50	81 35	2 58	81 25
2 63	76 17	1 51	87 27	2 59	80 43
2 64	79 9	1 52	83 28	2 60	80 49
2 65	75 26	1 55	80 42	3 1	80 44
2 66	76 1	1 56	87 19	3 2	80 45
2 68	76 5	1 58	81 36	3 3	81 20
2 69	76 14	1 60	45 14*, 84 2	3 4	80 37, 81 20;
2 70	76 7	1 61	80 35, 82 31*		81 33*
2 71	79 10		2 4-7	3 5	82 26*
2 72	77 12				
2 74	77 4.				
2 75	77 13				

3 6	8° 26	4 6	81 7	4 78	87 8 88 4
3 7	80 36	4 14*	90 52	4 79	87 8
3 8	80 31 35 8°	4 16	96 3	4 80	87 8
	31*	4 26	85 27*	4 81	88 26
3 9	90 31, 3°	4 31	80 17 52*	4 88	89 13
	82 31*	4 32	85 27*		
3 10	81 47 86 17,	4 35	82 72	Kapda xix	
	87 4	4 36	86 5	1 1	19 1° 4°
3 11	81 47°, 87 4	4 37	96 1	1 9	9 7°
3 12	81 46, 87 3	4 38	87 21	1 10	9 7°
3 13	81 37	4 39	89 94	3. 1	10 24°
3 17	84 10.	4 40	88 23	9 1	9 7°
3 18	88 16	4 41	86 18 87 22	10 1	9 7°
3 25 37	85 26	4 42	84 6	12 1	9 7°
3 25	81 39 85 26*	4 43	85 27*	14 1	16 8°
3 30	80 53	4 44	80 35, 82 31*	15 1	16 8°
3 4°	89 13	4 49	82 40.	17 1	140. 9°
3 44	87. 97	4 50	82 41	18 1	140 9°
3 45	87 27	4 51	80 51*	20 4	25 36°
3 46	87 27	4 52	85 25	23 23	99 4°
3 47	87 22	4 53	86 6	33 3	2 1° 187 32°
3 48	87 22.	4 54	86 7	44 4	47 16°
3 49	86 10	4 55	86 11	51 1	91 3
3 52	86 8	4 56	80 46	51 2	2 1°, 2 21°
3 53	81 9	4 56*	80 47		91 3 137 18°
3 55	80 5, 83 20	4 57	80 46° 86 2,	52	79 98°
3 56	82 9		88 17	52 1	6. 37 45 17,
3 60	8° 26	4 61	88 27		68 29
3 61 67	86 17	4 62	83 27	52 5	92 30°
3 61	81 48 82 36	4 63	88 28	58. 5	3 16°
3 62	82 37°	4 64	88 5	59 1	6 37
3 69	85 27*	4 65	89 14	59 3	5 12°
3 70	83 19	4 66	86 10.	60. 1	66 1
3 71	81 33	4 68	87 27	63 1	6 21°
3 72	86 2, 83. 17	4 69	82 8	64 1 4	57 26°
3 73	85 24	4 71	87 8 88 2	64 1	57 96
4 1-15	81 45	4 72	87 8, 88. 3°	68. 1	25 56°, 35
4 1	80 23	4 73	87 8.		20°, 53 2°,
4. 2	81 10	4 74	87 8, 88 4		57 22°, 82°,
4. 5	81. 7.	4 75	88 11		58. 19°, 75. 1°,

137 4* 133	72 1	42 18*, 139	Kāṇḍa xx
10		25 *	107. 11 34 21*
69 1-4 3 4* 58 7*	72 1°	139 25*, 26*	
69 1 90 22*			
Rig-Veda.			
i. 12 6 108 2	iii 12 9 5 2	vii 94 9 5 2	
49 1 127 7	62 10 9 7*	viii 43 14 108 2	
90 6 8 90 25,	139 10*	" 60 9 108 2	
118 1	62 10* 91 6	101 15 92 14	
91 12 68 31	62 10 ^b 91 7	ix 32 5* 47 16	
91 16 68 9	62 10 ^c 91 8	x. 2 3 5 12	
91 18 68 9	v 24 1 ^{ab} 68 31	57 3 6 89 1	
93 3 5 1	24. 2 ^{cd} 68 31	97 14 ^{ab} 33. 8.	
93 3 ^{cd} 5 1	53 9 98 2	97 20 33 9	
93 5 5 1	54 1 43 13	145 83 7	
93 9 5 1	vi 15 19 70 9	186 1-3 117 4.	
ii 1 16 46 54	60. 1 5 2	186 1 117 4.	
43 8 46 54	vii 50 1 43 13		

Sama-Veda.

i 36 108 2	ii 194 108 2	ii 1190 117 4.
184 117 4.	457 68. 31	1192 117 4
448 68 31	894 108 2	

Taittiriya Samhitā.

i. 1 2 1 3 9 44 28	i 5 3 1 70 6	iii 2 4 4 3 5, 8 137
1 4 1 1 36, 3 9,	5 6 2 68 31	87 40
58 5	5 6 4 70 9	2 5 3 68 9
1 4 2 2 1, 137	5 10 3 56 6	2 7 1 108 2
18	6 2 1 3 1	4 10 1 43 13
1 5 1 2 5 24	6 2 2 6 1	5 11 5 108 2
1 5 2 69 6	6 6 3 56 7	iv 1 1 2 5 7
1 11 1 2 17	6 10 1 3 1	2 1 2 72 13.
1 13 2-3 6 9	8 5 1 88 18	2 1 3 72 13
1 14 3 4 5 12	8 5 2 88 21,	2 5 1 108 2
3 7 1-2 108 2	89 1	2 6 3 33 8.
3 7 1 69 17 20	ii 3 14 1 5 1	2 6. 5 33 9
22	iii 1 4 3 44. 17	2 7 4 68 9
4 45 3 6 13	1 4. 4 45 11	2 9 3 118 1.
4 46 3 108 2	1 10 1 5. 7.	2 11 1 5 2

iv 3 13 5 63 31	v 1 1 3 5 7	v 5 10 5 73 14
4 4 8 63 31	2 8 6 118 1	7 2 4 42 14 74
7 12 2 115 2	4 3 1 7 14	19
7 13 1 63 26	5 6 1 108 2	vi 3 5 4 108 2

Maitrayani-Samhitā.

i 1 2 3 9	i 5 10 68 31	ii 12 1 115 2
1 4 1 36 58 5	6 1 70 6	13 7 137 25
1-6 63 6	6 2 0 6	13 8 68 31
1 9 2 1 137 18	7 1 70 6 72 13	iii 2 3 108 2
1 12 2 17	8 8 108 2	9 5 108 2
3 39 6 13	10 3 83 18 21	12 19 68 2
4 1 3 1	89 1	iv 9 24 56 6
4 2 70 9	10 19 88 18 21	10 1 5 1
4 8 5 13, 97 4	15 14 70 9	10 2 108 2
4 6 73 14	ii 7 8 72 13	10 3 108 2
4 10 2 6	7 11 108 2	10 4 68 31
5 1 5 1	7 14 68 9	12 4 68 31
5 3 68 31	7 16 90 95 118.1	

Kathaka-Samhitā.

iv 14 68 31	xv 12 108 2	xx 14 108 2
iv 4 69 92 108 2	xvi 8 72 13	xxi 12 72 13
v 4 5 13, 97 4	11 108 2	xxvi 7 108 2
vii 18 68 31	14 68 9	xxxv 19 108 2
viii 13 6 26	xviii 13 115 2	xxxix 3 118 1
ix 6 88 21, 89 1	xi 11 2 13	

Kapisthala-Samhitā.

ii 11 108 2	viii 9 88 91 89 1	xli 6 108 2
v 1 68 31	xkv 2 108 2	xlviii 1 108 2
vii 6 108 2	5 68 9	

Vajasaneyi-Samhitā.

i 3 2 34	i 15 ^d 2 6	ii 28 56 6
5 56 6	27 68 2	29 ^c 87 16
6 1 36 58 5	29 6 10	30 88 1
7 44 38	ii 2 ^c 2 17	31 ^b 83 18
7 ^h 3 9	5 ^d 2 17	31 ^b 88 21
10 2 1 137 18	18 6 9	32 ^b 83 30; 88.15
12 1 37 2 32 33	20 6 1	33 82. 6.
15 62 6.	27 70 9	iii 5 70. 6.

iii 25 ^a	68 31	vi 15	44 23 28	xv 48 ^c	68 31
26 ^a	68 31	16 ^d	44 31	xviii 36	115 2
41	89 12	xi 8 ^b	5 7		52 68 26
53-56	89 1	xii 7 10	72 13	xix 46	89 1
iv 1	44 30	60	108 2	xx 23	6 13
v 2	68 2	88 ^{ab}	33 8	xxii 8	68 2
2 ^b	69 17	95	33 9		57 3 10
2 ^{cd}	69 20	117	68 9	xxv 47 ^a	68 31
2 ^t	69 23	113	68 9		47 ^c 68 31
3	108 2	xiii 17	118 1	xxvii 4	108 2
26	82 17	2	90 25	xxiv 20	45 14 84.1.
42	44 30	xv 48 ^a	68 31	xxviii 25	6 13

Taittiriya-Brahmana.

i 1 11 1	8 4 6 20	ii 7 12 3	108 2	iii 5 7 3	5 2
4 1 8	117 4	iii 2 2 2	3 9	5 12 1	68 9
4 1 9	117 4	2 4 1	136 58.5	6 6 4	69 6
4 8 7	74 19	3 6 7	2 17	7 13 4	68 9
5 8 8	40 13	3 9 7	6 9		
6 3 5	89 1	5 7 2	5 1		

Çatapatha-Brahmana.

1 4 1 21	135 9	iii 4 1 21	69 17	xi 3 4 5	58 12
5 1 23	3 6 137	4 1 22	69 20	xiv 9 3 11fg	90 25,
	38	4 1 23	69 22		121 1
9 3 19	70 9	xj 5 4 3	56 13	9 4 23	29 13

Āitareya Brāhmaṇa

2 7	69 6	7 19	73 14.	8 27	90 11
7 9	111 1				

Tandya Brāhmaṇa.

1 2 1	3 1	xi 5 23	33 9	xxi 3	107 2
5 8	68 9				

Gopatha Brahmana.

1 1 1	1 3 1 6	ii 1 1	2 6	ii 1 6	73 14.
2 18	8 16	1 2	91 2 4	1 10	1 29

Taittiriya Āraṇyaka.

iv 41 3 6	56 6	vi 2 1	81 30	vi 5 3	68 9
42 2	117 4	4 2	81 30.	vii 3 3	56 17

Kātyāyana-Çrāutasūtra.

h 1 21 137 38	iii 7 19 6 1	v 4 17 13 4
1 22 3 5, 137 37	iv 1 8 87 16	vi 7 6 45 3
1 23 3 6	1 9 88 1	xxi 3 13 107 2
2 8 123 2	1 13 88 18	3 27 66 14
2 11 2 15	1 14 88 21	xxv 1 11 5 13 97
2 12 137 11.	1 16 88 15	4, 8
2 15 91 2	1 32 89 6	4 35 111 11
2 17 91 4	14 7 3 9	5 29 136 2
2 20 65 15	v 1 28 69 29	8 15 63 24
4 1 2 6	1 29 69 17	9 21 44 17
4 4 2 6	1 30 69 90	
iii 6 18 6 9	2 15 44 30	

Çāṅkhāyana-Çrāutasūtra.

r 6 6 3 6 137 38	iii 10 4 111 11	iv 8 6 56 6
6 9 3 7, 137 39	19 3 5 13, 97 4	12 8 50 6
41 6 10 3 4	iv 4 2 87 16	12 14 70 9
6 11 3 4, 6 20	4 5 89 1	15 9 83 24
12 11 89 12	4 11 88 18	17 10 44 17
16 1 43 13	4 14 89 21	vi 2 2 3 4
17 7 40 13	5 2 88 15	8 6 108 2
17 8 70 1	5 8 89 6	viii 2 13 88 18
iii 4 14 111 11	7 8 91 4	

Āçvalayana Çrāutasūtra.

1 4 7 3 7, 137 39	ii 6 14 88 24	ii 7 13 89 6
ii 3 1 69 6	7 1 88 18.	9 10 74 19 20
5 17 89 19	7 2 88 21	iii 13 111 11
6 2 88 1	7 6 88 15	v 2 14 109 9
6 9 87 16	7 8 89 1	

Āpastamba-Çrāutasūtra.

i 7 13 87 16	i 19 8 2 6	vi 5 4 3 4
8 7 88 1		

Lātyayana-Çrāutasūtra

1 2 12 9 17	ii 10 5 88 21	iv 9 16 3 6 137 38
2 13 9 14	12 17 90 20	11 10 91
9 11 3 1	iii 2 10 89 1	11, 12 7 42 91.4.
ii 4 5 3 6 7, 137	3 1 89 12	v 2 11 89 1
38 39	5 5 69 2	
10 4 88 18	5 11 72 13.	

Vārtāna-Sūtra.

1. 3	1. 4; 1. 6.	3. 10	91. 4.	16. 17	6. 1.
1. 16	59. 18.	4. 7	6. 9.	17. 4	108. 2.
1. 18	2. 18.	4. 22	6. 19; 42. 17	20. 9	89. 1.
1. 19	3. 4; 90. 22.	5. 10	8. 8, 16.	24. 7	6. 11.
1. 20	3. 5; 137. 37.	7. 4	3. 4.	38. 1	97. 8; 117. 4.
2. 2	2. 6.	7. 6	3. 9.	38. 4	88. 29.
2. 5	137. 11.	11. 13	82. 11.		
3. 8	91. 2.	11. 24	7. 19.		

Ācvalāyana-Gr̥hyasūtra.

i. 2. 1	74. 3.	i. 22. 2	56. 12.	iv. 3. 3	81. 5.
8. 10	6. 34.	22. 21	56. 3.	3. 18	81. 19.
16. 6	106. 7	24. 31	92. 17.	3. 26	81. 31
17. 8	53. 2.	24. 32	92. 14.	3. 27	81. 30.
17. 8	44. 30	ii. 2. 4	74. 15	4. 8	40. 5; 52. 7.
17. 17	54. 1.	4. 13	45. 14; 84. 1.		
20. 8	56. 1°	9. 9	43. 13.		

Çāṅkhāyana-Gr̥hyasūtra.

i. 9. 3	3. 10	ii. 15. 3	92. 17.	iii. 3. 3	74. 19.
27. 7	106. 7.	iii. 4. 7	43. 13.	3. 4	74. 20.
28. 12	44. 30.	4. 8	43. 13.	13. 3	45. 14; 84. 1
ii. 4. 5	56. 12.	7. 2	89. 12.	iv. 13. 2	56. 12.
14. 4	74. 3.	7. 3	89. 13.	v. 1. 7	40. 13.
14. 5	43. 13.	8. 2	74. 13	9. 4	89. 1.

Gobhila-Gr̥hyasūtra.

i. 4. 4	74. 3.	ii. 10. 41	56. 3.	iv. 3. 27	89. 6.
4. 9	74. 3.	iii. 3. 16	74. 19.	4. 3	88. 1.
6. 14	3. 6, 137. 38.	10. 28	44. 17.	4. 22	45. 14; 84. 1
7. 23	1. 37; 2. 32.	iv. 1. 6	2. 11.	5. 7	3. 4.
7. 25	2. 33.	3. 2	87. 16.	7. 32	43. 13.
ii. 6. 6	33. 7.	3. 10	87. 8.	10. 9	92. 14.
9. 14	44. 30.	3. 11	88. 18.	10. 22	92. 17.
10. 34	56. 12.	3. 12	88. 21.		

Pāraskara-Gr̥hyasūtra.

i. 3. 27	92. 14.	ii. 1. 21	54. 1.	iii. 1. 4	74. 16.
3. 30	92. 17.	3. 2	56. 12.	3. 9	45. 14; 84. 1.
12. 3	74. 3.	4. 2	56. 3	4. 7	43. 13.
ii. 1. 10	44. 30.	9. 2	74. 3.	15. 22	135. 9.

Maitrabrāhmaṇa

i. 6. 5	44 30.	ii 3. 16	45 14, 84 1	ii 6. 1	43 13.
ii 2. 8	44 17				

Nirukta.

5 1	69 6	10 17	43 13	10 35	117. 4
9. 23	46. 3.				

Ātharva-pariçista.

19 1	140 1. 4, 5, 6	34 7	26 1.	34 25	41. 8, 82 31.
19 3	140. 11 14, 15,	34 8	46 9	34 26	9 1. 2
	16, 17 19 20,	34 10	13 1	34 27	9 4, 10 24,
	21	34 11	8. 2, 25 36		17 10
22 8	137 17	34 12	16 8	34 29	16 8, 25 36,
24 1	137 17	34. 13	14 7		104 3, 105 1
34 1	9 7	34 16	50. 13	34 30	17 1
34 3	8 25	34 17	14 25, 50 13	34 31	32 27
34 4	8 24, 54 11,	34 19	59 18.	39 9	79 28
	94 15, 95 4;	31 20	9 7	73 12	105 1
	96 4, 114 3	31 21	47 8	74. 4	105. 1.
III 5	8 23	34 22	18 25		
34 6	80 17	34 24	26. 33		

Miscellaneous Texts.

Karmapradīpa	1. 8	1 5.
Kāthaka-gr̥hyasūtra	xiv 2	74. 3.
Gr̥hyasamgraha	i 96	3 4
Taittiriya-upanishad	i 4 3	56. 17
Gobhila-ṛāddhakaḥ	ii 9	52 17.
Nakṣatrakalpa	36	46 55
Mānava-gr̥hyasūtra	ii. 12	74 3
Mānava dharmasāstra	iv 112	141 40
Yajñavalkya	i 230	62 17
	iii 146	83 2
Vasistha dharmasāstra	xiii. 40	141 39
Viṣṇusmṛiti	67. 3	74 3
Çāntikāḥ	21	25 23.
	22	76 2

Cross-references from the Kāuṣika.

1. 24	8 11, 61 38;	2 1	137 32	2 17	3 7
	137 4.	2 7	6 33.	2 18	137 1, 33
1 26	6 15	2 9	61 36	3 1	63 17
1. 36	47. 1, 58 5	2 10	6 33	3 2	6 17, 47 1.

3 4	58 7, 78 13		121 1, 127 10,	9 9	53 8
3 5-8	137 37		140 20	10 1	57 31
3 6	137 38	7 15	10 2, 30 2	10 2	73 13
3 7	137 39	7 16	10 7, 40 1	10 4	11 2, 11, 12
3 8	137 40	7 17	25 37		11, 18 32
3 9	44 38	7 18	26 19, 28 15	10 7	7 16
3 14	49 11	7 19	16 29, 41 13	10 9	6 22
3 15	14 1	7 23	53 2	10 16	29 12
3 19	47 8, 9, 10	7 25	53 2	10 17	58 13
3 20	47 1	8 2	25 26	10 18	58 13
4 1	3 19	8 10	46 7	10 24	12 15
4 9	5 1	8 11	61 38	11 1	18 6
4 19	5 1	8 13	71 15	11 4	106 7
5 5	6 23 137 42	8 15	39 3, 58 15,	11 7	59 8
5 7	3 19		83 4	11 12	12 4, 18 6
5 8	72 37	8 16	39 5, 39 6,	11 19	13 1, 52 20.
5 13	97 4		41 4, 83 4	12 1	8 9
6 3	3 19	8 17	16 1, 18 10,	12 2	8 9
6 17	17 6 124 1		50 15, 76 19	12 4	18 25
6 19	47 17, 47 20	8 18	47 23, 39,	12 9	35 19
6 29	73 4, 13		82 26	12 10	10 24, 13 1,
6 23	5 5	8 19	19 92		12, 139 15
6 30	42 12, 73 13	8 20	106 7	12 15	10 24.
6 34	17 6, 93 13,	8 21	46 4	13 1	11 19, 52 20,
	104 3, 123 1	8 22	44 20		59 9 26, 139
6 37	25 20	8 23	43 3, 4, 5,		15
7 1	17 6, 18 8,		120 9	13 5	26 40, 27 5
	51 9	8 24	26 29, 94 15,	13 12	24 24, 54 6
7 2	18 19 20; 22		95 4, 96 4,	14 1	3 15
	111		101 3, 114 3,	14 7	14 26, 16 4,
7 4	38 6		136 9		139 7
7 5	10 6, 46 19,	8 25	25 22 34, 44	14 8-10 15	7
	48 2		15, 136 9	14 8-11 16	23
7 6	10 6	9 1	7 14, 27 34,	14 14	25 22, 42 21.
7 7	46 1		41 14, 43 12	14 22	16 26
7 8	10 1, 11 1,	9 11	25 20	14 24	15 3
	132 7 12	9 4	22 22	14 25	50 13
7. 14	18 3 5, 25,	9 6	39 7, 27, 43	14 23	16 6 15, 23
	19 1, 41 14,		5, 44 5	14 29	16 23
	46 29, 63 39,	9 7	43 5	15 1	22 12

15 4	72 16.	24 22	18 25; 19 1	28 10	36 33
15. 13	37. 1.	25 2	26 1.	28 13	29 22; 53. 12.
15. 14	37. 1.	25 10	8. 9; 36 27.	28. 15	7 18, 31 27.
16 1	8. 18.	25. 11	8. 18; 36. 27	29 1	32 20.
16. 4	14. 7.	25. 13	8. 9.	29 6	32 21, 24
16. 6	6. 23	25 18	51 15.	29 7	32. 25
16. 8	104. 3; 139. 7.	25 26	6. 37	29 10	32 5.
16 12	8. 22	25 35	26. 28	29. 13	31 6
16 14	48. 1	25 36	8 2; 26 28,	29 19	30 7
16 27	17 34.		50 4, 59 14,	29 22	58 12.
17. 10	8. 18.		29; 52 47;	30 1	31 6, 8
17 34	3 15.		137 4, 139 7	30 12	26 24, 41. 3.
18. 3	7 14	25 37	31 1	30 16	81 16.
18 7	19 9	26 1	27. 5, 7, 29, 32	31 26	28 15
18 11	39 22		28 8, 13, 17,	32 8	35 28, 39 11;
18 16	39 22		29 18, 30 7,		47 55
18 19	7. 2		17; 32 17	32 17	40 4, 41. 40
18 19	24 45	26 4	75 13; 62 5	32 21	35 4, 8
18 25	19 1, 24 46	26 16	27 29	32 24	29 6.
18 32	23 7	26 19	7 18	32 25	29 7
19 22	10 2	26 22	35 7, 36 33	32 27	52. 16, 53.
20. 1	23 17, 24 36;	26 24	30 12, 41 1, 3		24, 25
	106 8	26 35	139 7	32 29	34 2, 11
21 2	36 6	26 40	27 5	33 13	36 12; 36 32.
21 11	66 13	26 43	32 6	34 2	34. 11
21 13	35 24	27 3	32 10	34 3	24 3
21. 14	48 41	27 5	13 5, 26 40	34. 12	75 7.
23 4	19 23, 42 11	27 10	40 6.	35 4	37. 21; 35 8.
23. 5	24 15	27 15	29 20	35 7	26. 22; 36 33
23 6	43 3	27 18	29 21.	35 12	98. 2
23 9	38 26	27. 19	36 24	35 19	12. 9.
23 11	43 1, 50 4.	27 29	29 8, 30. 8,	35 28	32. 8, 36. 14,
23 13	51 13		16; 32. 10		39 11, 12, 47
23. 17	24 36	27 34	26 1; 29 8,		54, 55, 49 23.
24. 3	34 3		30. 8	36 12	36 32
24 10	81 28	28. 1	29 1; 31. 6;	36. 22	50. 2
24 13	76 23.		32 20	36. 33	26 22, 55 7
24 14	38 29; 39. 9	28. 4	32 7.	38. 2	47. 31, 49 13
24 15	23 5.	28. 7	39 6.	38. 7	16. 16
24 21	25 24	28 9	36. 33	38. 18	33 16.

38 26	23 9	47 1	3. 15 19, 25	53. 2	7 25 54 19
39 1	38 21		27, 48. 30.	53 3	67 20
39 6	8 16, 24 13,	47 7	3 19	53 6	44 3 54 16,
	23 7	47. 8	3 19		55 1
39 7	9 6, 69 7	47 9	3 19	53 15	54 19
39 8	46 7 8	47 14	49 20	53 16	55 2 54 19
39 9	46 7 8, 76 23.	47 22	44 33	53 17	55. 2 3
39 20-27	71 13	47 25 28	43 11	53 20	55 4
39 22	18 11	47 25	30 14, 49 20	54 1-7	55 5
39 27	9 6 43 5	47 28	49 21, 69 8	54 5	13 12
	44 5	47 29	48 21	54 11	52 18, 139 7
40 4	39 17 41 40	47 31	39 2 49 13 23	54 14	58 17
40 5	52 7	47 32	7 25 48 20	54 17	58 17
40 7	30 12, 41 3	47 37	26 18	54 19	53. 16
41 1	26 24	47 38	43 21	55 1	49 13
41 2	43 20	47 39	8 18	55 17	10 19, 17 31
41 6	8 18	47 39	48 9	56 1	57 32
41 8	42 1 89 31	47 51	48 4 32	56 5	57 32
41 14	7 14	47 54	35 28 49 23	56 17	57 16
42 1	57 32	47 55	35 28	57 16	56 17
42 12	59 25	48 3	48 9	57 23	53 4
42 15	68 35	48 4	47 52 43 32	57 31	54 11
42 16	6 19 47 20,	48 11	47 28, 49 21	58. 1	6 22
	68 35	48 20	41 2 47 32	58 7	24 24
42 22	14 14 89 4	48 39	32 17 40 4	58 9	56 17
43 3	23 6	48 42	49 29	58 11	53 1
43 4	120 9	49 2	47 31	58 12	29 22
43 5	9 6, 39 27,	49 11	38 2, 47 31	58 16	54 14
	44 5, 69 7	49 20	48 43	58 17	54 14
43 11	136 8	49 21	69 8	58. 18	54 14, 17
44 1	24 9	49 23	35. 28, 47 54	58 22	52 16
44 2	42 7	50 1	8 2, 77 3	59 1	6 22, 8 5,
44 3	53 6	50 2	36 22		52 18.
44 6	39 27, 43 5,	50 12	59 6	59 24	137 43
44 30	92 18	50 13	14 25 51 7	59 25	42 11
44 31	47 22	50 15	76 19	59 28	72 30
45 14	84 1	50 16	8 18.	60 1	55 6, 137 43.
46 7	39 9 69 7	52 16	58 14 24 59 1	60 7	46 30
46. 8	39 8	52 18	54 11	61 11	67 26
46 30	60 7	52 20	11 19	61 39	8 11

62 3	62. 19	76 10	81 30	85. 19	71 16
62 14	66 7.	76. 18	8 18	86 22	71 19
62 18	64. 26.	76 19	50 15	86. 27	82 10.
62 22	64 24.	76 23	77 6	87 8	83 3
64. 10	80 25.	76 24	24 13	87 29	81 44
64 22	24 10, 81 23	76 33	39 9, 79 1	87 30	81 44, 88 29
66 2	68 33.	78 13	79 25	88 29	87 30
66 3	68 33	79 1	76 33	90-93	76 9
66 7	62 14.	79 25	73 13.	90 1	83 42
66 13	21 11	80 25	87 22	90 24	118 1
66 16	84 3	80 35	82 31, 83 20,	91 1	118 1
67 5	140 1		84 13	92 18	44 30
67 6	50 6	80 37	51 20.	93. 9	101 1
67 17	140 4	81 20	80 37	93 13	104 3
67 22	53 4	81 23	24 10	93 15	107 1
67 26	61 11	81 44	85 26, 86 17,	93 22	110 1
68 2-6	63. 18		87 30, 88 29	93 27	130 1
68 13-23	62 2	82 2-19	86. 28	93. 43	136 1
68 19	62 3	82 5	75 13	94 11	53 4
68 22	62 2	82 22	80 25	94 16	97 9, 106 3.
68 34	66 2	82 29	85 25	96 3	97 6
71 7	108 3, 110. 4,	82 31,	41 8, 80 35,	97 4	5 13
	111 5, 126 9		83 20 84 13	97 6	96 3
71 8	82 26.	82 36	86 99	104 2	105 1
71 12	81 33	83 3	80. 17	104 3	16. 8, 23. 36,
71 16 24	86 19	83. 20	80 35, 82 31,		100 1, 113 3,
71 19	86. 27		84 13		123. 1, 139 7.
72 30	59 23.	83 23	84 13	105 1	93 3, 104 2 3.
72 44	73. 4 13	83 25	84 6	108. 2	133 7
73 4	6 22, 30.	83 27 29	87 28	109 5	71 7, 110 4,
73. 13	6 22 30.	84 1	45 14		111 5, 126 9
74	34 12	84. 9	8 18	110. 4	71 7, 109 5,
74 13	10 2	84 13	80. 30, 82. 31,		111 5, 126. 9
74 19	82 13, 135 9		83 20.	110 6	111 8.
74 23	6 22	85 19	83 3.	111 3	71 7, 109 5,
75 6	79 23	85 26	81 44, 86 17,		110 4, 126 3
75. 13	87 5		87 30, 83	111 8	110 6
76 1	79 20.		29	114 2	96 3, 113. 2.
76 4	79 20.	86. 17	81 44, 80 26,	116 3	49 8.
76 9	90 1		87 30, 88. 23	116 4	47 1.

118 1	90 25	130 2	131 2	137 4	25, 36, 90 1
120 1	126 5	130 3	125 3, 4,	137 41	5 5
121 1	127 10		131 3	138 2	19 28.
125 4	130 3, 131 3	131 2	130 2	138 5	19 28
126 3	106 2	131 3	125 34 130 3	139 5	82 13
126 5	120 1	132 1	93 37	139 22	6 23
126 9	71 7 109 5,	135 4 7	139 5	140 1	67 5
	110 4 111 5	135 4	53 4	140 4	67 17
128 2	114 2	135 9	74 20, 129 2	140 5	78 13
129 2	135 9	137 1	47 2	140 18	68. 39
130 1	93 37	137 3	3 8		

72129
